

Holy Bible

Aionian **Edition**®

Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩhingũre

Kikuyu Bible

New Testament

Holy Bible Aionian Edition ®
Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩthingũre
Kikuyu Bible
New Testament

CC Attribution ShareAlike 4.0, 2018-2024

Source text: eBible.org

Source version: 7/13/2024

Source copyright: CC Attribution ShareAlike 4.0

Biblica, Inc., 2013

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 4.19.18 (Pro) on 7/19/2024

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc

<https://Nainoia-Inc.signedon.net>

We pray for a modern public domain translation in every language

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Kikuyu at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aiōdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aiōdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Take the time to understand these eleven words. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read online at AionianBible.org, with Android, and TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal... and purple is the color of royalty!

History

Kikuyu at AionianBible.org/History

- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 135 languages.
- 05/01/24 - 371 translations now available in 151 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Mathayo	1
Mariko	34
Luka	55
Johana	91
Atũmwo	118
Aroma	154
1 Akorinitho	170
2 Akorinitho	185
Agalatia	195
Aefeso	201
Afilipi	206
Akolosai	210
1 Athesalonike	214
2 Athesalonike	218
1 Timotheo	220
2 Timotheo	225
Tito	228
Filemona	230
Ahibirania	231
Jakubu	243
1 Petero	247
2 Petero	252
1 Johana	255
2 Johana	259
3 Johana	260
Judasi	261
Kũguũrĩrio	263

APPENDIX

Reader's Guide

Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Nake Jesũ akiuga aĩĩĩ, "Baba mohere, nĩgũkorwo matiĩĩ ũĩĩ mareeka."

Nao magĩcuukĩĩĩ nguo ciake mĩĩĩ, magĩcigayana.

Luka 23:34

Mathayo

1 Maya nĩ maandiko makoniĩ rūciaro rūrĩa Jesũ Kristũ, mūrũ wa Daudi, mūrũ wa Iburahĩmu oimire: **2** Iburahĩmu aarĩ ithe wa Isaaka, nake Isaaka aarĩ ithe wa Jakubu, nake Jakubu aarĩ ithe wa Juda na ariũ a ithe, **3** nake Juda aarĩ ithe wa Perezu na Zera, arĩa nyina wao aarĩ Tamaru, nake Perezu aarĩ ithe wa Hezironi, nake Hezironi aarĩ ithe wa Ramu, **4** nake Ramu aarĩ ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarĩ ithe wa Nahashoni, nake Nahashoni aarĩ ithe wa Salimoni, **5** nake Salimoni aarĩ ithe wa Boazu, ũrĩa nyina aarĩ Rahabu, nake Boazu aarĩ ithe wa Obedi, ũrĩa nyina aarĩ Ruthu, nake Obedi aarĩ ithe wa Jesii, **6** nake Jesii aarĩ ithe wa Mũthamaki Daudi. Daudi aarĩ ithe wa Solomoni, ũrĩa nyina aarĩ mūtumia wa Uria, **7** nake Solomoni aarĩ ithe wa Rehoboamu, nake Rehoboamu aarĩ ithe wa Abija, nake Abija aarĩ ithe wa Asa, **8** nake Asa aarĩ ithe wa Jehoshafatu, nake Jehoshafatu aarĩ ithe wa Joramu, nake Joramu aarĩ ithe wa Uzia, **9** nake Uzia aarĩ ithe wa Jothamu, nake Jothamu aarĩ ithe wa Ahazu, nake Ahazu aarĩ ithe wa Hezekia, **10** nake Hezekia aarĩ ithe wa Manase, nake Manase aarĩ ithe wa Amoni, nake Amoni aarĩ ithe wa Josia, **11** nake Josia aarĩ ithe wa Jekonia na ariũ a ithe, hĩndĩ ĩrĩa andũ maatahirwo, magĩtarwo Babuloni. **12** Thuutha wa gũtahwo, magĩtarwo kũu Babuloni: Jekonia aarĩ ithe wa Shealitieli, nake Shealitieli aarĩ ithe wa Zerubabeli, **13** nake Zerubabeli aarĩ ithe wa Abihudu, nake Abihudu aarĩ ithe wa Eliakimu, nake Eliakimu aarĩ ithe wa Azoro, **14** nake Azoro aarĩ ithe wa Zadoku, nake Zadoku aarĩ ithe wa Akimu, nake Akimu aarĩ ithe wa Eliudi, **15** nake Eliudi aarĩ ithe wa Eleazaru, nake Eleazaru aarĩ ithe wa Maathani, nake Maathani aarĩ ithe wa Jakubu, **16** nake Jakubu aarĩ ithe wa Jusufu, mũthuari wa Mariamu, ũrĩa waciariire Jesũ, ũrĩa wĩtagwo Kristũ. **17** Ūguo nĩ kuuga njiaro ciothe ciarĩ ikũmi na inya kuuma Iburahĩmu nginya Daudi, na njiaro ikũmi na inya kuuma Daudi nginya hĩndĩ ĩrĩa andũ maatahirwo magĩtarwo kũu Babuloni, na ningĩ njiaro ikũmi na inya kuuma hĩndĩ ĩrĩa andũ maatahirwo nginya hĩndĩ

ya Kristũ. **18** Ūhoro wa gũciarwo kwa Jesũ Kristũ watariĩ ũu: Nyina Mariamu nĩ oorĩtio nĩ Jusufu atuĩke mūtumia wake, no matanaikarania-rĩ, nĩamenyekire atĩ arĩ na nda ya Roho Mũtheru. **19** Nake Jusufu mũthuari wake tondũ aarĩ mĩndũ mũthingu na ndangĩndire kũmũconorithia kũrĩ andũ, agĩciiria amũtuge na hitho. **20** No thuutha wa gwĩciiria undũ ũcio, mũraika wa Mwathani akĩmũmĩrĩra kiroto-inĩ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Jusufu, mūrũ wa Daudi, ndũkake gwĩtigĩra kũhikia Mariamu atuĩke mūtumia waku, tondũ nda ĩyo arĩ nayo nĩ ya Roho Mũtheru. **21** Nĩagaciara kahiĩ, nawe nĩũgagatua Jesũ, tondũ nĩwe ũkaahonokia andũ ake kuuma mehia-inĩ mao.” **22** Na rĩrĩ, maũndũ macio mothe meekĩkire nĩguo ũrĩa Mwathani aarĩtie na kanua ka mũnabii ũhinge, rĩrĩa oigire atĩrĩ, **23** “Mũĩritu gathirange nĩakagĩa nda na nĩagaciara kahiĩ, nao magaagatua Imanueli” ũguo naguo ũgĩtaũrwo nĩ kuuga, “Ngai hamwe na ithu.” **24** Rĩrĩa Jusufu ookĩre, agĩka o ta ũrĩa mũraika wa Mwathani aamwathĩte, nake akĩnũkia Mariamu gwake mũciĩ, agĩtuĩka mūtumia wake. **25** No matiigana kũmenyana nginya rĩrĩa aaciariire mwana ũcio wa kahiĩ. Nake Jusufu agĩtua mwana ũcio Jesũ.

2 Na rĩrĩ, thuutha wa Jesũ gũciarwo kũu itũũra-inĩ rĩa Bethlehemu bũrũri wa Judea, hĩndĩ ya mũthamaki wetagwo Herode, andũ Oogĩ-a-Njata moimĩte irathĩro magĩũka Jerusalemu, **2** makĩũria atĩrĩ, “Ūrĩa ũciaritwo arĩ mũthamaki wa Ayahudi-rĩ, arĩ ha? Nĩtuonire njata yake mwena wa irathĩro, na nĩtũũkite kũmũhooya.” **3** Rĩrĩa Mũthamaki Herode aigũire ũguo, agĩtangĩka ngoro, o hamwe na andũ Jerusalemu othe. **4** Na aarĩkia gwĩta athĩnjĩri-Ngai arĩa anene othe, na arutani a watho hamwe, akĩmũoria kũrĩa Kristũ aarĩ aciariĩrwo. **5** Makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ Bethlehemu, bũrũri wa Judea, nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo nĩ mũnabii, akoĩga atĩrĩ: **6** “Nawe Bethlehemu, kũu bũrũri wa Juda, tiwe ũrĩa mũnini mũno wa aathani a Juda; tondũ thĩnĩ waku nĩgũkoima ũrĩa ũgaathanaga, ũrĩa ũgaatuĩka mũrĩithi wa andũ akwa a Isiraeli.” **7** Nake Herode agĩta andũ acio Oogĩ-a-Njata na hitho, na agĩtuĩria kuuma kũrĩ o ihinda rĩrĩa njata ĩyo yoonekete. **8** Akĩmatũma

Bethlehemu akimeera atiri, “Thii mugatuirie wega ugoro wa kaana kau. Mwarikia gukoona muuke mumenyithie, nigeetha o na ni thii ngagaturirie ndu ndikahoee.” 9 Nao maarikia kugua ciugo cia muthamaki magithii, nayo njata iria moonete irathiro ikimatongoria nginya ikirugama iguru ria haria kaana kau kaari. 10 Riria moonire njata iyo, magikena gikeno kinene muno. 11 Nao magitoonya nyumba, na makiona kaana kari na nyina Mariamu, magikainamirira, magikahooya. Magicooka makiohora indo ciao cia goro, magikahe iheo cia thahabu, na ubumba, na manemane. 12 Na ni undu wa gukaanio na kiroto matigacookere kwa Herode, magicooka bururi wao magereire njira ingi. 13 Maarikia guthii-ri, muraika wa Mwathani akiumirira Jusufu kiroto-ini, akimwira atiri, “Ukira woe kaana gaka na nyina muirire Misiri. Ikarai kuu nginya riria ngaakwa, nigukorwo Herode negucaria kaana kau akooage.” 14 Ni undu ucio-ri, agukira, akioya kaana na nyina utuku, magithii Misiri, 15 kuria maikarire nginya riria Herode aakuire. Na ni undu ucio, ugoro uria Mwathani oigite na kanua ka munabii ukilinga, riria oigire atiri, “Ndeetire muru wakwa oime bururi wa Misiri.” 16 Hinda iria Herode aamenyire ati niahenirio ni Oogi-a-Njata, akirakara muno, akiruta watho wa kuraga tuhii tuothe kuu Bethlehemu na kuria gukuhi nakuo, turia twari na ukuru wa miaka iri gucoka na thi, kuringana na ihinda riria eeritwo ni Oogi-a-Njata. 17 Hinda iyo ugoro uria waaritio na kanua ka munabii Jeremia ukilinga, riria oigire atiri: 18 “Mugambo niwaiguirwo kuu Rama, kiriro na gucakaya kunene, Rakeli akiririra ciana ciake, na akarega kuhoorerio, tondū itiri ho.” 19 Na riri, Herode akuarir, muraika wa Mwathani akiumirira Jusufu kiroto-ini kuu Misiri, 20 akimwira atiri, “Ukira, woe kaana gaka na nyina, muthii bururi wa Isiraeli, nigukorwo aria maageragia gukooraga nimakuite.” 21 Ni undu ucio, agukira, akioya kaana na nyina, magithii bururi wa Isiraeli. 22 Riria aigire ati Arikelau niwe wathamakaga Judea handu ha ithe Herode, agitigira guthii kuo. Na aarikia gukaanio kiroto-ini-ri, agithii

bururi wa Galili, 23 agithii gutuura ituura ruitagwo Nazarethi. Ni undu ucio ugoro uria waaritio na tunua twa anabii ukilinga, riria moigire atiri, “Niageetagwo Munazari.”

3 Matuku-ini macio Johana uria Mubatithania niokire, akihunjagia kuu Weru-ini wa Judea, 2 akiugaga atiri, “Mwirerei, nigukorwo uthamaki wa iguru niukuhiririe.” 3 Uyu niwe uria ugoro wake waaritio ni munabii Isaia riria oigire atiri: “Kuri na mugambo wa mundu ukwanirira weru-ini, akoiga atiri: ‘Haarirai njira ya Mwathani, rungariyai njira ciake.’” 4 Johana eekagira Nguo ya guoya wa ngamira, na nneyohaga mucibi wa ruu njohero. Irio ciake ciari ngigi na uuki wa githaka. 5 Nao andu nimathiiaga kuri we moimite Jerusalemu, na miena yothe ya Judea, na bururi wothe uria wariganitie na Jorodani. 6 Moimburaga mehia mao, nake akamatithiria Ruu-ini rwa Jorodani. 7 Na riria oonire Afarisai na Asadukai aingi magiuka hau nigeetha amabatithie, akimeera atiri, “Inyui ruciaro ruru rwa nduira! Nuu umuheete ugoro ati muirire marakara maria makirii guka? 8 Ciarai maciaro maringaine na kwirira. 9 Na mutikeire na ngoro cianyu atiri, ‘Ithe witu ni Iburahimu.’ Ngumwira atiri, Ngai no atume mahiga maya matuika ciana cia Iburahimu. 10 Ithanwa nirige itina-ini cia miti, na muti o wothe utaciara magiaro mega niugatemwo, ukio mwaki-ini. 11 “Ni ndimubatithagia na maa mwerira. No thuutha wakwa niguguka mundu unguri na hinya kuri ni, na ndagiriire o na kumukuuira iratu ciake. We akaamubatithagia na Roho Mutheru na mwaki. 12 Gitaruru giake akinyiite na guoko, na niagatheria kihuhiro giake, na acookanirire ngano yake ikumbi, acooke acine mahuti na mwaki utangihoreka.” 13 Hinda iyo Jesu akiuma Galili agithii Ruu-ini rwa Jorodani akabatithio ni Johana. 14 Nowe Johana akigeria kumugiria, akimwira atiri, “Ni njagirirwo nikubatithio niwe, nawe wagiuka kuri ni ati?” 15 Nake Jesu akimucokeria atiri, “Reke gutuika uguo ru; tondū nitwagirirwo twike undu uyu nguoguhie maundu mothe ma uthingu.” Hinda iyo Johana agitikira. 16 Jesu aarikia kubatithio o uguo-ri, akiumira maa-ini.

Kahinda o kau igürü rikihingüka, nake akiona Roho wa Ngai agikürüka ta ndutura, akümba igürü riake. 17 Naguo mügambo ükiuma igürü, ükiuga atiri, “Üyü nîwe Mürü wakwa, ürîa nyendete; na nîngenaga müno nî we.”

4 Hîndî iyo Jesü nîatongoririo nî Roho agîtwarwo werü-inî akagerio nî mûcukani. 2 Na aniina mîthenya mîrongo îna, ütükü na mûthenya, ehingite kûria irio-rî, akîgüa ahütî. 3 Nake mügerania akîmükora, akîmwîra atiri, “Angîkorwo wee nîwe Mürü wa Ngai-rî, îra mahiga maya matuîke mîgate.” 4 Nake Jesü akîmûcookeria atiri, “Nî kwandikîtwo atiri: ‘To mûgate wiki üngîtüürîa mündü muoyo, no nî kiugo gîothe kîria kiumaga kanua ka Ngai.’” 5 Hîndî iyo mûcukani akîmütwara itüürîa rîria itheru, akîmürügamia gathürümündü ka hekarü, 6 akîmwîra atiri, “Angîkorwo wee nîwe Mürü wa Ngai-rî, wîgüithie thî. Nîgûkorwo kwandikîtwo atiri: “Nîagaatha araike ake nî ündü waku, nao nîmagakwanîrîria na moko mao, nîguo ndükanahîngwo kûgürü nî ihiga.” 7 Nake Jesü akîmûcookeria atiri, “Nîngî nî kwandikîtwo atiri: ‘Ndükanagerie Mwathani Ngai waku.’” 8 Nîngî mûcukani akîmütwara kîrîma-inî kîraaya müno, akîmuonia mothamaki mothe ma thî na riiri wamo. 9 Akîmwîra atiri, “Maündü maya mothe nîngükûhe, üngîtîkîra kûnyinamîrîra üühoee.” 10 Nake Jesü akîmwîra atiri, “Thîi Shaitani ndiga! Nîgûkorwo nî kwandikîtwo atiri: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku, na ümütungatagîre o we wiki.’” 11 Hîndî iyo mûcukani akîmütîga, nao araike magîka makîmütungatîra. 12 Na rîria Jesü aiguire atî Johana nîaikîtio njeera-rî, agîthî Galili. 13 Akiuma Nazarethi, agîthî gütüürîa Kaperinaumu. Itüürîa rîu rîarî hakuhî na iria, bürîri-inî wa Zebuluni na Nafitali. 14 Ündü ücio wekîkire nîguo ühoru ürîa waarîtio na kanua ka mûnabîi Isaiya ühinge, rîria oigire atiri: 15 “Bürîri wa Zebuluni, o na bürîri wa Nafitali, njîra ya gûthî iria-inî, gûkürükania na Rûü rwa Jorodani, kûu gwîtagwo Galili-kwa-Ndûrîrî: 16 andü arîa matüüraga nduma-inî nîmonete ütheri mûnene; nao arîa matüüraga bürîri ürî kîrîru gîa gîkuü-rî, nîmarîrwo nî ütheri.” 17

Kuuma hîndî iyo Jesü akîambîrîria kûhunja ühoru akiugaga atiri, “Mwîrîrei, nîgûkorwo üthamaki wa igürü nîükühîrîrie.” 18 Rîria Jesü aaceeraga hûgürürü-inî cia Iria rîa Galili, nîonire andü eerî a nyina ümwe, nao nî Simoni ürîa wetagwo Petero, na mürü wa nyina Anderea. Maikagia neti iria-inî, nîgûkorwo maarî ategi a thamaki. 19 Nake Jesü akîmeera atiri, “Ükai, mûnûmîrîre, na nîngûmütua ategi a andü.” 20 Nao o rîmwe magîtiganîria neti ciao, makîmürümîrîra. 21 Na aathiathia akiona andü angî eerî a nyina ümwe, Jakubu mürü wa Zebedi, na mürü wa nyina Johana. Maarî thîinî wa gatarü hamwe na ithe wao Zebedi makîhaarîria neti ciao. Nake Jesü akîmeeta, 22 na o rîmwe magîtiganîria gatarü na magîtiga ithe wao, makîmürümîrîra. 23 No rîrî, Jesü nîathiire Galili guothe, akîrutanaga thunagogi-inî ciao, akîhunjaga Ühoru-ürîa-Mwega wa üthamaki wa Ngai, na akîhonagia andü mîrimü yothe na ndwari ciothe iria maarî nacio. 24 Nayo ngumo yake îkihunjio bürîri wothe wa Suriata, nao andü makîmürehera andü arîa othe maarî arûaru ndwari cia mîthemba mîngî, na arîa maarî na ruo rüingî, na arîa maarî na ndaimono, na arîa maarî na mürimü wa kûgüüaga, o na arîa maarî na mürimü wa gûkua cîga, nake akîmahonia othe. 25 Nao andü aingî müno kuuma Galili, na Dekapoli, na Jerusalemu, na Judea, na mürîmo üürîa üngî wa Rûü rwa Jorodani makîmürümîrîra.

5 Na rîria Jesü oonire andü aingî müno-rî, akîambata kîrîma-igürü, agîkara thî. Arutwo ake magîthî harî we. 2 Nake akîambîrîria kûmaruta ühoru, akîmeera atiri: 3 “Kûrathimwo-rî, nî arîa athîni ngoro, nîgûkorwo üthamaki wa igürü nî wao. 4 Kûrathimwo-rî, nî arîa marî na kîeha, nîgûkorwo nîmakaniinîrwo kîeha. 5 Kûrathimwo-rî, nî arîa ahooreri, nîgûkorwo nîmakagaya thî. 6 Kûrathimwo-rî, nî arîa mahüütagîra na makanyootera üthingu, nîgûkorwo nîmakahüünio. 7 Kûrathimwo-rî, nî arîa maiguanagîra tha, nîgûkorwo nîmakaiguîrwo tha. 8 Kûrathimwo-rî, nî arîa atheru ngoro, nîgûkorwo nîmakona Ngai. 9 Kûrathimwo-rî, nî arîa macaragia

thayū, nīgūkorwo nīmagetwo ariū a Ngai. 10 Kūrathimwo-rī, nī arīa manyariiragwo nī ūndū wa ūthingu, nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū nī wao. 11 “Kūrathimwo-rī, nī inyuī hīndī īrīa andū mekūmūruma, na makamūnyariira, na makamūigīrīra maūndū mothe mooru nī ūndū wakwa. 12 Kenai na mūcanjamūke, tondū kīheo kīanyu nī kīnene igūrū, nīgūkorwo ūguo noguo maanyariirire anabii arīa maarī kuo mbere yanyu. 13 “Inyuī nī inyuī cumbī wa thī. No cumbī ūngīkorwo nīūthirīte mūcamo waguo-rī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī nī kīi? Ndūngīcooka kūgīa kīene rīngī, tiga no ūteirwo ūrangwo nī andū. 14 “Inyuī nī inyuī ūtheri wa thī. Itūūra inene rīakītwo kīrīma igūrū rītingīhithīka. 15 O na ningī andū matiakagia tawa magacooka kūūkunīkīra na mbakūrī; handū ha ūguo, maūigagīrīra igūrū handū haguo, naguo ūkamūrīkīra andū othe arīa marī thīinī wa nyūmba. 16 O ūguo naguo, na inyuī rekei ūtheri wanyu ūmūrīkagīre andū, nīguo mone cīiko cianyu njega, nao magocage Ithe wanyu ūrīa ūrī igūrū. 17 “Mūtīkae gwīcīirīa njūkīte kweheria Watho kana Mohoro ma Anabii; ndiūkīte kūmeeheria, no njūkīte kūmahingia. 18 Ngūmwīra atīrī na ma, nginya hīndī īrīa thī na igūrū ikeehera, gūtīrī kairīa ka maandīko, o na gūtīrī gakururo kanini ga karamu gakeehera o na atīa kuuma Watho-inī, nginya maūndū mothe makaahingio. 19 Ūrīa wothe ūkoina rīathani o na rīmwe rīa marīa manini, na arute arīa angī gwīka ūguo, nīagatuuo mūnini makīria thīinī wa ūthamaki wa igūrū, no ūrīa wothe wīkaga na akarutana maathani maya-rī, nīagatuuo mūnene ūthamaki-inī wa igūrū. 20 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūthingu wanyu waga gūkīra ūrīa wa Afarisai na wa arutani a watho, mūtīgatoonyā ūthamaki wa igūrū o na atīa. 21 “Nīmūiguīte atī hīndī ya tene andū nīmerirwo atīrī, ‘Ndūkanoragane, na mūndū o na ūrīkū ūkooragana no nginya agaatuīka wa gūtūirwo ciira.’ 22 No nī ngūmwīra atīrī, ūrīa wothe ūkarakarīra mūrū wa ithe nīagatuīka wa gūtūirwo ciira. Na ningī-rī, mūndū ūrīa wothe wīrāga mūrū wa ithe atīrī, ‘Wee ndūrī bata,’

nīagaciirithio nī Kīama. No ūrīa wothe ūngiuga atīrī, ‘Wee wī mūkīgu!’ Nīagakorwo arī ūgwati-inī wa gūkīo mwaki-inī wa Jehanamu. (Geenna g1067) 23 “Nī ūndū ūcio, angīkorwo nīwīhaariirie kūruta kīheo gīaku kīgongona-inī, na hīndī īyo ūrī hau ūrīrikane atī mūrū wa thoguo arī na ūndū nawe-rī, 24 tiga kīheo gīaku o hau mbere ya kīgongona. Amba ūthīi ūkaiguane na mūrū wa thoguo; ūcooke ūike ūrutīre Ngai kīheo gīaku. 25 “Hīūha kwīguithania na thū yaku īrīa irāgūtwarā igooti-inī. İka ūguo mūrī o njīra-inī, kwaga ūguo nīngūgūtwarā kūrī mūtuanīri-ciira, nake mūtuanīri-ciira akūneane kūrī mūnene wa thigari, ūikio njeera. 26 Ngūkwīra atīrī na ma, ndūkoima kuo ūtarīhīte thīirī wothe hatarī gathendi ūgūtīgia. 27 “Nīmūiguīte atī hīndī ya tene nī kwērīrwo atīrī, ‘Ndūkanatharanie.’ 28 No nī ngūmwīra atīrī, ūrīa wothe ūkaarora mūndū-wa-nja na amwīrīrīrie, nīarīkīte gūtharia nake ngoro-inī yake. 29 Riitho rīaku rīa ūrīo rīngītūma wīhie-rī, rīkūūre, ūrīte. Nī kaba kīga kīmwe kīa mwīrī waku kīure gūkīra mwīrī waku wothe ūikio Jehanamu. (Geenna g1067) 30 Na guoko gwaku kwa ūrīo kūngītūma wīhie-rī, gūtīnie ūgūte. Nī kaba kīga kīmwe kīa mwīrī waku kīure gūkīra mwīrī waku wothe ūikio Jehanamu. (Geenna g1067) 31 “Ningī nī kwīrītvo atīrī, ‘Ūrīa wothe ūngītīgana na mūtumia wake no nginya amūhe marūa ma kuonania nīmatīgana nake.’ 32 No ngūmwīra atī mūndū ūrīa wothe ūtīganaga na mūtumia wake, o tiga nī ūndū wa ūtharia-rī, nīatūmaga atuīke mūtharia, na ūrīa wothe ūhīkagia mūtumia ūrīa ūtīganīte na mūthuuriwe, nī gūtharia atharāgia. 33 “Ningī, nīmūiguīte atī hīndī ya tene andū nīmerirwo atīrī, ‘Ndūkanehīte tūhū, no hīngagīria Mwathani mīhītwa īrīa wīhītīte.’ 34 No ngūmwīra atīrī: Mūtīkanehīte o na atīa; mūtīkanehīte na igūrū tondū nīkuo gītī kīa ūnene kīa Ngai; 35 kana mwīhīte na thī, nīgūkorwo nīkuo gītūrwa gīa kūigīrīra magūrū make; o na kana mwīhīte na Jerusalemu, nīgūkorwo nīrīo itūūra inene rīa Mūthamaki mūnene. 36 Na ndūkanehīte na mūtwe waku, nīgūkorwo ndūngīhota gūtūma rūcūrī o na rūmwe rwerūhe kana rūire. 37 Reke ‘īī’ yaku

ĩtuĩke 'ĩr', na 'Aca' yaku ĩtuĩke 'Aca'; ũndũ o wothē makĩria ma ũguo-rĩ, uumaga kũrĩ ũrĩa mũũru. **38** "Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwērĩro atĩrĩ: 'Riitho rĩrĩhagwo na riitho, narĩo igego rĩrĩhagwo na igego.' **39** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ: Mũtikanagiane na mũndũ ũrĩa mũũru. No rĩrĩ, mũndũ angĩkũgũtha rũthĩa rwa ũrĩo-rĩ, mũhũgũkĩrie rũu rũngĩ o naruo. **40** Na mũndũ angĩenda gũgũthitanga oe kanjũ yaku-rĩ, mũnengere o na igooti rĩaku. **41** Mũndũ angĩkũhatĩrĩria ũthĩĩ itĩna rĩmwe-rĩ, thĩĩ nake matĩna meerĩ. **42** Mũndũ ũrĩa ũngĩkũhooya kĩndũ, mũhe, na mũndũ ũrĩa ũngĩenda ũmũkombere kĩndũ, ndũkarege kũmũkombera. **43** "Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwērĩro atĩrĩ, 'Endaga mũndũ wa itũũra rĩaku, na ũthũũrage thũ yaku.' **44** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ: Endagai thũ cianyu, na mũhooyagĩre arĩa mamũnyariiraga, **45** nĩgeetha mũtuĩke ariũ a Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ. Atũmaga riũa rĩake rĩrathĩre arĩa oorũ na arĩa ega, na akoirĩa mbura kũrĩ arĩa athingu na kũrĩ arĩa matarĩ athingu. **46** Angĩkorwo mwendete o arĩa mamwendete-rĩ, mũgaakĩrĩhwo kĩ? Githĩ o na etia mbeeca cia igooti matiikaga o ũguo? **47** Na ningĩ angĩkorwo mũgeithagia o ariũ na aarĩ a Ithe wanyu-rĩ, mũgĩkĩrĩte arĩa angĩ na kĩ? Githĩ o na arĩa matetikĩtie Ngai matiikaga o ũguo? **48** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tuĩkai aagĩrĩru kũna, o ta ũrĩa Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ arĩ mwagĩrĩru kũna.

6 "Mwĩmenyererei mũtĩgekage ciĩko cianyu cia ũthingu mbere ya andũ nĩguo mamuone. Mũngĩka ũguo-rĩ, mũtirĩ kĩheo mũkaaheo nĩ Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ. **2** "Nĩ ũndũ ũcio, rĩrĩa ũkũheana kĩndũ kũrĩ arĩa abatari, ndũkae kwanĩrĩa ũrĩa ũreka na tũrumbeta, ta ũrĩa hinga ciikaga thunagogi-inĩ na njĩra-inĩ, nĩguo itĩagwo nĩ andũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, acio nĩmarĩkĩtie kwamũkĩra kĩheo kĩao gĩothe. **3** No hĩndĩ rĩa ũkũheana kĩndũ kũrĩ arĩa abatari-rĩ, ndũkarege guoko gwaku kwa ũmotho kũmenye ũrĩa guoko gwaku kwa ũrĩo kũreeka, **4** nĩgeetha ũheani ũcio waku ũtuĩke wa hitho-inĩ. Nake Ithe wanyu, ũrĩa wonaga maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ, nĩakamũhe kĩheo. **5** "Na

rĩrĩa mũkũhooya-rĩ, mũtikanatuĩke ta hinga, nĩgũkorwo ciendaga kũhooya irũgamĩte thĩĩnĩ wa thunagogi na macemanĩrio ma njĩra nĩguo cionwo nĩ andũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, icio nĩrĩkĩtie kwamũkĩra mũcaara wacio wothē. **6** No hĩndĩ rĩa ũkũhooya, toonya nyũmba yaku, ũhinge mũrango na ũhooye Thoguo ũrĩa ũtoonekaga. Nake Thoguo ũrĩa wonaga maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ, nĩagakũhe mũcaara waku. **7** Na ningĩ hĩndĩ rĩa mũkũhooya-rĩ, tigagai kũhũhũtika ta andũ arĩa matetikĩtie Ngai, nĩgũkorwo meciiragia nĩ mekũiguuo nĩ ũndũ wa kũraihia mahooya. **8** Mũtigatuĩke tao, nĩgũkorwo Ithe wanyu nĩoĩ kĩrĩa kĩmũbatairie o na mũtanamũhooya. **9** "Nĩ ũndũ ũcio mwagĩrĩrwo nĩkũhooyaga atĩrĩ: "Ithe witũ ũrĩ igũrũ, rĩitwa rĩaku nĩrĩamũrwo, **10** ũthamaki waku nĩũũke, ũrĩa wendete Wee nĩwĩkagwo gũkũ thĩ ta ũrĩa wĩkagwo kũu igũrũ. **11** Tũhe ũmũthĩ irio ciitũ cia gũtũigana. **12** Na ũtũrekere mahĩtia maitũ, ta ũrĩa o na ithuĩ tũrekagĩra arĩa matũhĩtagĩria. **13** Na ndũgatũtware magerio-inĩ, no ũtũhonokagie kuuma kũrĩ ũrĩa mũũru.' **14** Nĩgũkorwo mũngĩrekerera andũ hĩndĩ rĩa mamũhĩrĩa, o nake Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ nĩarĩmũrekagĩra. **15** No mũngĩaga kũrekerera andũ mehĩa mao-rĩ, o nake Ithe wanyu ndarĩmũrekagĩra mehĩa manyu. **16** "Ningĩ rĩrĩa mũkwĩhinga kũrĩa irio-rĩ, tigagai gũtukia mothiũ manyu ta ũrĩa hinga ciikaga, nĩgũkorwo nĩitukagia mothiũ macio nĩguo cionie andũ atĩ nĩciĩhingĩte kũrĩa irio. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, icio nĩrĩkĩtie kwamũkĩra mũcaara wacio wothē. **17** No rĩrĩa wĩhingĩte kũrĩa, wĩhakage maguta mũtwe na wĩhambage ũthiũ, **18** nĩguo andũ matikamenye atĩ nĩwĩhingĩte kũrĩa, tĩga o Thoguo ũrĩa ũtoonekaga amenye; nake Thoguo ũrĩa wonaga maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ, nĩagakũhe mũcaara. **19** "Tigagai kwĩgĩra mĩthiithũ gũkũ thĩ, kũrĩa indo irĩagwo nĩ memenyi na ikaroota, na kũrĩa aici mabunjaga makaiya. **20** No mwĩagĩrei mĩthiithũ igũrũ, kũrĩa itangĩrĩo nĩ memenyi kana irĩoote, na kũrĩa aici matangĩbunja maiye. **21** Nĩgũkorwo kũrĩa mĩthiithũ yanyu irĩ, nokuo ngoro cianyu o nacio irĩkoragwo irĩ. **22** "Riitho nĩrĩo tawa wa

mwĩrĩ. Maitho maku mangĩkorwo marĩ mega, mwĩrĩ waku wothe nĩũrĩyũragwo nĩ ũtheri. 23 No rĩrĩ, maitho maku mangĩkorwo nĩ mathũku, mwĩrĩ waku wothe ũrĩyũragwo nĩ nduma. Naguo ũtheri ũrĩa ũrĩ thĩĩnĩ waku ũngĩkorwo nĩ nduma-rĩ, nduma ĩyo kaĩ nĩ nene-ĩ! 24 “Gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota gũtungatĩra aathani eerĩ. Nĩ ũndũ no athũũrĩre ũmwe, na ende ũcio ũngĩ; kana eheane harĩ ũmwe, na anyarare ũcio ũngĩ. Mũtingĩtungatĩra Ngai na mũtungatĩre mbeeca. 25 “Nĩ ũndũ ũcio ngũmwĩra atĩrĩ, tigagai gũtangĩkĩra mĩoyo yanyu, nĩ ũndũ wa kĩrĩa mũrĩrĩaga kana kĩrĩa mũrĩnyuuga; kana kĩrĩa mũrĩhumbaga mĩrĩ yanyu. Githĩ muoyo ndũrĩ bata gũkĩra irio, naguo mwĩrĩ ũkagĩa bata gũkĩra nguo? 26 Ta rorai nyoni cia rĩera-inĩ; itihaandaga, kana ikagetha, kana ikaiga magetha ikũmbĩ, no lthe wanyu ũrĩa ũrĩ Igũrũ nĩaciheaga irio. Githĩ inyuĩ mũtikĩrĩ a bata mũno gũkĩra icio? 27 Nũũ wanyu ũngĩhota kuongerera muoyo wake ithaa o na rĩmwe nĩ ũndũ wa gwĩtanga? 28 “Na nĩ kĩ gĩtũmaga mwĩtange nĩ ũndũ wa nguo? Ta rorai itoka cia gĩthaka ũrĩa ikũraga. Itirutaga wĩra kana ikogotha ndigi, 29 no ngũmwĩra atĩrĩ, o na Solomoni arĩ na riiri wake wothe ndagemete ta kĩmwe gĩacio. 30 Angĩkorwo ũguo nĩguo Ngai ahumbaga nyeki ya gĩthaka ĩrĩa ĩrĩ ho ũmũthĩ na rũciũ ĩgaikio mwaki-inĩ-rĩ, githĩ inyuĩ ndarĩkĩmũhumbaga wega makĩria, inyuĩ mwĩtikĩtie o hanini? 31 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tigagai gwĩtanga, mũkĩũria atĩrĩ: ‘Tũkũrĩa kũ?’ kana ‘Tũkũnyua kũ?’ kana ‘Tũkũhumba kũ?’ 32 Nĩgũkorwo maũndũ maya mothe nĩmo macaragio nĩ andũ arĩa matetikĩtie Ngai. No lthe wanyu wa igũrũ nĩoĩ atĩ nĩmũbataragio nĩmo. 33 No ambai mũcarie ũthamaki wake na ũthingu wake, na maũndũ maya mangĩ mothe o namo nĩarĩmũheaga. 34 Nĩ ũndũ ũcio tigagai gwĩtanga nĩ ũndũ wa rũciũ, nĩgũkorwo rũciũ nĩrũgetangĩkĩra ruo rwene. O mũthenya ũrĩ na mathĩina maguo ma kũũgana.

7 “Mũtigaciirithanagie nĩgeetha na inyuĩ mũtikanaciirithio. 2 Nĩgũkorwo o ta ũrĩa mũtuagĩra andũ arĩa angĩ ciira, noguo na inyuĩ mũgaatuĩrwo ciira, na gĩthimi kĩrĩa mũthimanagĩra nakĩo, no kĩo mũrĩthimagĩrwo

nakĩo. 3 “Nĩ kĩ gĩtũmaga wone kĩhuti kĩrĩa kĩrĩ riitho rĩa mũrũ wa thoguo, no ũkaaga kuona mũgogo ũrĩa ũrĩ riitho rĩaku wee mwene? 4 Wahota atĩa kwĩra mũrũ wa thoguo atĩrĩ, ‘Reke ngũrute kĩhuti kĩu kĩrĩ riitho rĩaku,’ o rĩrĩa wee mwene ũrĩ na mũgogo riitho rĩaku? 5 Wee hinga ĩno, amba ũrute mũgogo ũcio ũrĩ riitho rĩaku, nĩguo wone wega na ũhote kũruta kĩhuti kĩrĩa kĩrĩ riitho rĩa mũrũ wa thoguo. 6 “Mũtikanaha magui kĩndũ kĩrĩa kĩamũre, na mũtikanakĩrie ngũrwe ruru cianyu. Mũngĩka ũguo-rĩ, ingĩrangĩrĩa ruru na magũrũ ma cio, icooke imũgarũrũke, imũtihangie. 7 “Hooyai na nĩmũkũheo; mathaa na nĩmũkuona; ringaringai mũrango na nĩmũkũhingũrĩrwo. 8 Nĩgũkorwo ũrĩa wothe ũhooyaga nĩaheagwo, na ũrĩa ũringaringaga mũrango, nĩahingũragĩrwo. 9 “Na rĩrĩ, nũũ wanyu ũngĩtio mũgate nĩ mwana wake amũhe ihiga? 10 Kana amwĩtie thamaki nake amũhe nyoka? 11 Angĩkorwo inyuĩ, o na mũrĩ oorũ, nĩmũũĩ kũhe ciana cianyu iheo njega-rĩ, githĩ lthe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ ndagakĩrĩrĩa kũhe iheo njega kũrĩ arĩa mamũhooyaga! 12 Nĩ ũndũ ũcio, maũndũ-inĩ mothe, ikagai andũ arĩa angĩ ũrĩa mũngĩenda mamwĩkage, nĩgũkorwo ũcio nĩguo Watho wa Musa na ũrutani wa Anabii. 13 “Toonyerai mũromo ũrĩa mũceke. Nĩgũkorwo mũromo nĩ mwariĩ na njĩra nĩ njariĩ ĩrĩa yerekeire rĩũrĩro, na andũ arĩa matoonyagĩra ho nĩ aingĩ. 14 No mũromo nĩ mũkunderu na njĩra nĩ njeke ĩrĩa ikinyaga muoyo-inĩ, na andũ arĩa mamĩonaga nĩ anini. 15 “Mwĩhũgagai anabii a maheeni. Mokaga kũrĩ inyuĩ mehumbĩte njũa cia ng’ondũ, no thĩĩnĩ wao nĩ njũũ ndĩani. 16 Nĩmũrĩmamenyaga na maciaro mao. Kaĩ thabibũ igĩtuuagwo mĩtĩ-inĩ ya mĩngua, kana ngũyũ igatuuu kuuma mahiũ-inĩ ma nyeki? 17 ũguo noguo, mũtĩ wothe mwega ũciaraga maciaro mega, no mũtĩ mũũru ũciaraga maciaro mooru. 18 Mũtĩ mwega ndũngĩciara maciaro mooru, naguo mũtĩ mũũru ndũngĩciara maciaro mega. 19 Mũtĩ o wothe ũtaciara maciaro mega nĩgũtemwo ũtemagwo ũgaikio mwaki-inĩ. 20 ũguo nĩguo mũrĩmamenyaga nĩ ũndũ wa maciaro mao. 21 “To mũndũ ũrĩa ũnjĩtaga,

‘Mwathani, Mwathani,’ ūgaatoonya ūthamaki wa igūrū, no nī ūrīa wīkaga ūrīa Baba ūrīa ūrī igūrū endaga. **22** Mūthenya ūcio aingī makanjīra atīrī, ‘Mwathani, Mwathani, githī tūtīarathaga maūndū na rītwa rīaku, na thīinī wa rītwa rīaku tūkaingata ndaimono na tūkaringa ciama nyingī?’ **23** Hīndī ūyo nīngameera wega atīrī, ‘Nīi ndirī hīndī ndaamūū o na rī. Eherai hari nīi, inyuī mwīkaga ūuru!’ **24** “Nī ūndū ūcio-rī, mūndū o wothe ūiguaga ciugo ici ciakwa na ageeka ūrīa ciugīte, ahaana ta mūndū mūūgī ūrīa wakire nyūmba yake igūrū rīa rwaro rwa ihiga. **25** Nayo mbura īkiura, na njūūī ikīiyūra, naruo rūhuho rūkīhurutana nacio ikīhūūra nyūmba ūyo na nditi, no nyūmba ūyo ndiagūire, tondū mūthingi wayo wakītwo igūrū rīa rwaro rwa ihiga. **26** No mūndū o wothe ūiguaga ciugo ici ciakwa na ndekaga ūrīa ciugīte ahaana ta mūndū mūkīngu ūrīa wakire nyūmba yake mūthanga igūrū. **27** Nayo mbura īkiura, njūūī ikīiyūra, naruo rūhuho rūkīhurutana nacio ikīhūūra nyūmba ūyo na nditi, nayo nyūmba ūyo ikīmomoka na kūgūa kūnene.” **28** Rīrīa Jesū aarīkirie kuuga maūndū macio, kīrīndī kīu gīkīgega nī ūndū wa ūrutani wake, **29** tondū aarutanaga ta mūndū warī na ūhoti, na ti ta ūrīa arutani ao a watho maarutanaga.

8 Hīndī ūrīa aikūrūkire kuuma kīrīma-inī, ikundi nene cia andū ikīmuuma thuutha. **2** Na mūndū warī na mangū agīthīī hari we, agīturia maru mbere yake, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ūngīenda-rī, no ūūtherie.” **3** Nake Jesū agītambūrūkia guoko gwake, akīhutia mūndū ūcio, akīmwīra atīrī, “Nīngwenda. Therio!” O hīndī ūyo akīhonio mangū make. **4** Jesū agīcooka akīmwīra atīrī, “Menya ndūkeere mūndū o na ūrīkū. No thīi ūkeyonanie kūrī mūthīnjīri-Ngai, na ūrute kīheo kīrīa Musa aathanire gītūike ūira kūrī o.” **5** Na Jesū aarīkia gūtoonya Kaperinaumu, mūnene-wa-thigari-igana agūka kūrī we, akīmūhooya ūteithio. **6** Akīmwīra atīrī, “Mwathani, ndungata yakwa ikomete mūciī ūrūarīte mūrīmū wa gūkua ciīga na ūrī na ruo rūingī mūno.” **7** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Nīngūthīī kūmīhonio.” **8** No mūnene ūcio wa thigari igana akīmūcookeria atīrī,

“Mwathani, nīi ndiagīrīre atī wee ūūke gwakwa. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīkūhona. **9** Nīgūkorwo nīi mwene ndī mūndū wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwe ‘Thīi,’ nīathīiiga, na ndeera ūngī atīrī, ‘Ūka,’ nīokaga. Na ningī ndeera ndungata yakwa atīrī, ‘Īka ūna,’ nīokaga.” **10** Rīrīa Jesū aiguire ūguo-rī, akīgega, akīra arīa maamumīte thuutha atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ndionete mūndū o na ūrīkū gūkū Isiraēlī ūrī na wītīkio mūnene ūū. **11** Ngūmwīra atīrī, aingī nīmagooka kuuma mwena wa irathīro na wa ithūiro, na nīmagaikara iruga-inī hamwe na Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, ūthamaki-inī wa igūrū. **12** No arīa marī a ūthamaki ūcio nīmagaikio nja, kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.” **13** Nake Jesū agīcooka akīra mūnene ūcio wa thigari igana atīrī, “Thīi! Nūgwīkīrwo o ūguo wītīkītie.” Nayo ndungata yake ikīhonio o ithaa rīu. **14** Rīrīa Jesū aatoonyire nyūmba ya Petero, akīona atī nyina wa mūtumia wa Petero aarī mūrūaru mūrīmū wa kūhīūha mwīrī, agakoma gītanda-inī. **15** Akīmūhutia guoko, nake agītiga kūhīūha mwīrī, akīarahūka, akīambīrīria kūmūtungatīra. **16** Hwaī-inī ūcio, andū aingī arīa maarī na ndaimono makīrehwo kūrī we, nake akīingata maroho macio na kuuga o kiugo, na akīhonio arīa othe maarī arūaru. **17** Ūhoro ūyū warī wa kūhingia ūrīa kwaarītio na kanua ka mūnabīi Isaia, rīrīa oigire atīrī: “We mwene nōire wonje wītū, na akīeheria mīrimū iitū.” **18** Rīrīa Jesū oonire gikundi kīa andū arīa maamūthīūrūrūkīrie, agīathana maringe mūrīmo ūrīa ūngī wa iria. **19** Hīndī ūyo mūrutani ūmwe wa watho agūka hari we, akīmwīra atīrī, “Mūrutani, nīndīkūrūmagīrīra kūrīa guothe ūrīthīiiga.” **20** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mbwe nī ūrī marima, na nyoni cia rīera-inī nī ūrī itara, no Mūrū wa Mūndū ndarī handū angūīgīrīra mūtwe wake.” **21** Nake mūrutwo ūngī akīmwīra atīrī, “Mwathani, reke nyambe thīi ngathike baba.” **22** Nowe Jesū akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra, na ūreke arīa akuū mathike akuū ao ene.” **23** Hīndī ūyo agītoonya gatarū, nao arutwo ake makīmūrūmīrīra. **24** Na rīrī, gūkīgīa kīhuhūkanio kīnene gīteerīgīrīro kūu iria-inī,

gīgītūma gatarū kende kūhubwo nī makūmbī ma maaī. No Jesū aarī toro. 25 Nao arutwo magīthiī, makīmūkīria, makīmwīra atīrī, “Mwathani, tūhonokie! Nītūkūūrīra maaī-inī!” 26 Nake agīcookia atīrī, “Inyuī mūrī a wītīkio mūnini, nī kī gīgītūma mwītīgīre ūguo?” Thuutha ūcio agīūkīra, agīkūūma rūhuho na makūmbī macio, nakuo gūkīhoorera biū. 27 Andū acio makīgega, makīūra atīrī, “Kaī mūdū ūyū akīrī ū atī o na rūhuho na makūmbī ma maaī nīm wathīkagīra?” 28 Rīrīra aakinyire rūgongo rwa būrūrī wa Agadari-rī, agītungwo nī andū eerī maarī na ndaimono, moimīte mbīrīra-inī. Maarī na ūuru mūngī mūno, atī gūtīrī mūdū ūngīagerire njīra iyo. 29 Nao makīanīrīra, makīūra atīrī, “Ūrenda atīa na ithuī, wee Mūrū wa Ngai. Woka gūkū gūtūnyariira ihinda rīrīra rīamūre rītanakinya?” 30 Nī haarī na rūuru rūnene rwa ngūrwe rwarīithagio handū hataarī haraaya na hau maarī. 31 Nacio ndaimono igīthaiha Jesū, ikīm wīra atīrī, “Akorwo nīgūtūingata-rī, tūtūme kūrī rūuru rūūrīa rwa ngūrwe.” 32 Nake agīcīra atīrī, “Thiī!” Nī ūndū ūcio ikīuma, igītoonya ngūrwe, naruo rūuru ruothe rūgīkūrūka kiharūrūka-inī na ihenya, rūkīgūa iria thīinī, rūgīkūrūa maaī-inī. 33 Arīa maariithagia ngūrwe icio makīūra, magīthiī itūūra-inī, makīheana maūdū macio mothe o na ūrīa gwēkīkīte kūrī andū arīa maarī na ndaimono. 34 Hīndī iyo itūūra rīothe rīkiomagara rīgātūnge Jesū. Na hīndī rīra maamuonire, makīmūthaiha oime rūgongo rwao.

9 Nake agītoonya gatarū, akīringa iria, agīkinya itūūra rīa kwao. 2 Andū amwe makīmūrehera mūdū warī na mūrīmū wa gūkua cīga, akuūtwo na kībarī. Rīrīra Jesū oonire wītīkio wao, akīra mūdū ūcio wakuīte cīga atīrī, “Mūrīū, wīyūmīrīrie, nīwarekerwo mehīa maku.” 3 Nī ūndū wa ūguo, arutani amwe a watho makīira na ngoro atīrī, “Mūdū ūyū nīaruma Ngai!” 4 Jesū aamenya ūrīa meeciiragia, akīmooria atīrī, “Mūreciirīa ūuru ngoro-inī cianyū nīkī? 5 Nī ūndū ūrīkū mūhūthū: nī kwīra mūdū, ‘Nīwarekerwo mehīa maku,’ kana kūmwīra, ‘Ūkīra wītware?’ 6 No nīgeetha mūmenye atī

Mūrū wa Mūdū arī na ūhoti gūkū thī wa kūrēkanīra mehīa-rī” Na o hīndī iyo akīra mūdū ūcio wakuīte cīga atīrī, “Ūkīra, oya kībarī gīaku ūinūke mūciī.” 7 Nake mūdū ūcio agīūkīra, akīinūka mūciī. 8 Rīrīra kīrīndī kīu kīonire ūguo, gīkīmaka na gīkīgooce Ngai, ūrīa waheete andū ūhoti ta ūcio. 9 Na rīrīra Jesū oimaga kūu, akīona mūdū wetagwo Mathayo aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igooti. Akīm wīra atīrī, “Nūmīrīra,” nake Mathayo agīūkīra, akīmūrūmīrīra. 10 Na rīrīra Jesū aarī kwa Mathayo mūciī makīrīa irio cia hwaī-inī, etia mbeeca cia igooti aingī na andū ehia magīuka kūrīanīra hamwe nake na arutwo ake. 11 Rīrīra Afarisai moonire ūguo, makīūra arutwo ake atīrī, “Mūrutani wanyū arīanagīra na etia mbeeca cia igooti na andū ehia nīkī?” 12 Jesū aigua ūguo, akīmeera atīrī, “Andū arīa agīma mūrī ti o mabataragio nī ndagītārī, no nī arīa arūaru. 13 No rīrī, thiī mūkeerute ūrīa ciugo ici ciugīte: ‘Kūiguanīra tha nīkuo nyendaga, no ti magongona.’ Nīgūkorwo nī ndiokire gūcaria arīa athingu, no ndokire nī ūndū wa arīa ehia.” 14 Hīndī iyo arutwo a Johana magīuka kūrī we makīmūūrīa atīrī, “Ithuī na Afarisai nītwhingaga kūrīa, no nī kī gītūmaga arutwo aku mage kwīhinga kūrīa irio?” 15 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ageni a mūhīkania mangīhota atīa kūigua kīeha rīrīra mūhīkania arī hamwe nao? Ihinda nīrīgakinya rīrīra mūhīkania akeeherio kūrī o; hīndī iyo nīguo makeehinga kūrīa irio. 16 “Gūtīrī mūdū ūtumagīrīra nguo ngūrū kīraka kīa nguo njerū, nīgūkorwo kīraka kīu no kīguucie nguo iyo gītūme itarūke makīria. 17 Ningī andū matiīkagīra ndibeī ya mūhīhano mondo-inī ngūrū. Mangīka ūguo, mondo icio no itarūke, nayo ndibeī iītīke, na mondo icio cia ndibeī cianangīke o biū. No andū mekagīra ndibeī ya mūhīhano mondo-inī njerū, nacio cīerī igaikara irī njega.” 18 Na rīrīra aaragia maūdū macio, hagīuka mūdū warī mūnene, akīmūrīrīra ndu, akīm wīra atīrī, “Mūrītu wakwa no hīndī aakua; no ūka ūkamūgīrīre guoko, na nīekūrīuka.” 19 Nake Jesū agīūkīra, agīthiī nake, arī na arutwo ake. 20 O hīndī iyo mūtumia watūire oiraga thakame mīaka ikūmi

na ĩrĩ agũka na thuutha wa Jesũ, akĩhutia gĩcũrĩ kĩa nguo yake. **21** Tondũ eĩraga atĩrĩ, “Ingĩhutia o nguo yake, no hone.” **22** Nake Jesũ akĩhũgũra, akĩmuona, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwarĩ ũyũ, wĩyũmĩrĩrie gwĩtikia gwaku nĩkuo gwatũma ũhone.” Nake mĩtũmia ũcio akĩhonio o hĩndĩ ĩyo. **23** Na rĩrĩa Jesũ aatoonyire nyũmba ya mũnene ũcio, akĩona ahuhi mĩtũrĩrũ na gĩkundi kĩa andũ kĩrĩa kianegenaga, **24** akĩmeera atĩrĩ, “Eherai. Mũirĩtũ ũyũ ti mũkuũ, nĩ gũkoma akomete.” Nao andũ acio makĩmũthekerera. **25** Thuutha wa andũ acio kuumio nja, agĩtoonya thĩĩnĩ, akĩnyiita mũirĩtu ũcio guoko, nake agĩũkĩra. **26** Ũhoru ũcio ũkĩhunja bũrũri ũcio wothe. **27** Na rĩrĩa Jesũ oimire kũu, aathianga-rĩ, andũ eerĩ atumumu makĩmũrũmĩrĩra, makĩanagĩrĩra, makiugaga atĩrĩ, “Tũiguĩre tha, wee Mũrũ wa Daudi!” **28** Na hĩndĩ ĩrĩa aatoonyire nyũmba, atumumu acio magĩũka kũrĩ we, nake akĩmooria atĩrĩ, “Nĩmwĩtikĩtie atĩ no hote gwĩka ũguo?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “ĩi-ni, Mwathani.” **29** Hĩndĩ ĩyo akĩmahutia maitho, akiuga atĩrĩ, “Mũroĩkwo o ũguo mwĩtikĩtie;” **30** namo maitho mao makĩhingũka magĩcooka kuona. Nake Jesũ akĩmakaania na hinya, akĩmeera atĩrĩ, “Mũtikareke mũndũ o na ũrĩkũ amenye ũhoru ũyũ.” **31** No-o makĩumagara na makĩhunja ũhoru wake bũrũri ũcio wothe. **32** Na hĩndĩ ĩrĩa moimaga hau, Jesũ akĩreherwo mũndũ warĩ na ndaimono, na ndaaragia. **33** Nayo ndaimono yaingatwo, mũndũ ũcio ũtaaragia, akĩaria. Kĩrĩndĩ gĩkĩgega, gĩkiuga atĩrĩ, “Ũndũ ta ũyũ ndũrĩ woneka Isiraeli.” **34** No Afarisai makiuga atĩrĩ, “Aingataga ndaimono na hinya wa mũnene wa ndaimono.” **35** Nake Jesũ agĩtuĩkania matũũra-inĩ mothe na mĩcĩ-inĩ yothe, akĩrutanaga thĩĩnĩ wa thunagogi ciao, akĩhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega wa ũthamaki, na akĩhonagia mĩrimũ na ndwari cia mĩthemba yothe. **36** Na rĩrĩa oonire ũrĩa kĩrĩndĩ kũu kĩaiganaga, agĩkũũra tha tondũ kiarĩ gĩthĩĩnĩku na gikaaga ũteithio, ta ng’ondũ itarĩ na mũrĩithi. **37** Hĩndĩ ĩyo akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Magetha nĩ maingĩ, no aruti a wĩra nĩ anini. **38** Nĩ ũndũ ũcio, hooyai Mwathani wa magetha atũme aruti wĩra mathĩ magetha-inĩ make.”

10 Nake Jesũ nĩetire arutwo ake ikũmi na eerĩ moke harĩ we, nake akĩmahe ũhoti wa kũingata ngoma thũku na kũhonia mĩrimũ yothe na ndwari ciothe. **2** Maya nĩmo marĩitwa ma arutwo acio ikũmi na eerĩ: Wa mbere nĩ Simoni (ũrĩa wĩtagwo Petero), na mũrũ wa nyina Anderea; na Jakubu mũrũ wa Zebedi, na mũrũ wa nyina Johana; **3** na Filipu, na Baritholomayo; na Toma, na Mathayo ũrĩa mwĩtia wa mbeeca cia igooti; na Jakubu mũrũ wa Alifayo, na Thadayo; **4** na Simoni ũrĩa Mũzelote, na Judasi Mũsikariota, ũrĩa wamũkunyanĩre. **5** Aya ikũmi na eerĩ nĩo Jesũ aatũmire na akĩmataara ũũ: “Mũtigathiĩ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ kana mũtoonye itũũra rĩa Asamaria. **6** Nĩ kaba mũthĩĩ kũrĩ ng’ondũ iria ciũrĩte cia Isiraeli. **7** Mwathĩĩ-rĩ, hunjagiai ndũmĩrĩri ĩno: ‘Ũthamaki wa igũrũ nĩũkuhĩrĩrie.’ **8** Honagiai andũ arĩa arũaru, na mũriũkagie arĩa akuũ, na mũtheragie arĩa marĩ na mangũ, na mũingatage ndaimono. Mũheetwo tũhũ, heanagai tũhũ. **9** Mũtigekuuĩre thahabu, kana betha, kana gĩcango mĩcibi-inĩ yanyu; **10** O na ningĩ mũtigekuuĩre mũhuko rũgendo-inĩ, kana nguo igĩrĩ, kana iraatũ, kana mũtirima; nĩgũkorwo mũruti wa wĩra nĩabataire kũheo gĩa kũmũtũũria muoyo. **11** “Itũũra o rĩothe kana gatũũra karĩa mũngĩtoonya-rĩ, tuĩriai mũmenye mũndũ ũrĩa mwagĩrĩru kuo, mũikare gwake nginya rĩrĩa mũkoima kuo. **12** Mwatoonya mũcĩĩ ũcio-rĩ, geithagiai ene kuo. **13** Angĩkorwo mũcĩĩ ũcio nĩwagĩrĩre-rĩ, ũrathimeĩ na thayũ wanyu; angĩkorwo ndwagĩrĩre-rĩ, rekeĩ kĩrathimo kĩanyu kĩmũcookerere. **14** Mũndũ o wothe angĩrega kũmũnyiita ũgeni kana arege gũthikĩrĩria ciugo cianyu-rĩ, mũkiuma mũcĩĩ ũcio kana itũũra rĩu-rĩ, mũkaaribariba magũrũ manyu nĩguo rũkũngũ rũĩĩke. **15** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma itũũro rĩa itũũra rĩu rĩgaakorwo rĩrĩ inene gũkĩra rĩa Sodomu na Gomora mũthenya ũrĩa wa ciira. **16** Atĩrĩrĩ ndamũtũma o ta ng’ondũ gatagatĩ ka njũũ. Nĩ ũndũ ũcio, gĩaĩ na ũũgĩ ta nyoka, na mwage ũũru ta ndutura. **17** “Mwĩmenyererei andũ; tondũ nĩmakamũneana ciama-inĩ, na mamũhũũre na iboko thunagogi-inĩ ciao. **18** Nĩ ũndũ wa ũhoru wakwa-rĩ, nĩmũgatwarwo mbere ya aathani na athamaki nĩgeetha mũtuĩke aira

kūrī o na kūrī andū-a-Ndūrīrī. **19** No rīria makaamūnyiita-rī, mütikanetange nī undū wa ūria mūkoiga kana ūria mūgaacookia. Hīndī īyo nīmūkeerwo ūria mūkoiga, **20** nīgūkorwo ti inyuū mūgaakorwo mūkīaria, no nī Roho wa Ithe wanyu ūkaaria arī thīinī wanyu. **21** “Mūdū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mūdū akunyanīre mwana wake; ciana nīkaremera aciari a cio na imoragithie. **22** Andū othe nīmakamūmena nī undū wakwa, no ūria ūgaakirīrīria nginya hīndī ya mūthia nīakahonoka. **23** Hīndī rīria mwanariirwo itūūra-inī rīmwe-rī, ūrīrai rīria rīngī. Ngūmwīra na ma atī, mūtigaakorwo mūthiite matūūra mothe ma Isiraēli, Mūrū wa Mūdū atookīte. **24** “Mūrutwo ti mūnene kūrī mūrutani wake, o na ndungata ti nene kūrī mūmīathi. **25** Nīkūiganīire mūrutwo aiganane na mūrutani wake, o na ndungata īiganane na mūmīathi. Angīkorwo mwene nyūmba nīētītwo Beelizebuli-rī, githī andū a nyūmba yake matigetwo marītwa mooru gūkīra rīu! **26** “Nī undū ūcio-rī, mütikametigīre. Gūtīrī undū mūhithanie ūtakaguūrio, kana undū mūhithe ūtakamenyeka. **27** Ūria ngūmwīra nduma-inī-rī, wariei mūthenya barigici, na ūria warītio na mīheehū matū-inī manyu-rī, wanīrīrei mūrī nyūmba-igūrū. **28** Mūtigetigīre arīa moragaga o mwīrī, no matingihota kūrūaga ngoro. Nī kaba gwītīgīra Ūria ūngānanga ngoro na mwīrī kūu Jehanamu. (Geenna g1067) **29** Githī tūnyoni twīrī tūtiendagio thendi īmwe? No gūtīrī o na kamwe gatuo kangīgūa thī Ithe wanyu atetikīrite. **30** O na njuīrī cianyu cia mūtwe nīndare. **31** Nī undū ūcio mūtigetigīre; mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūingī. **32** “Ūria wothe ūkaanyumbūra mbere ya andū, o na nī nīngamumbūra mbere ya Baba ūria ūrī kūu igūrū. **33** No ūria wothe ūkangaana mbere ya andū, na nī nīngamūkaana mbere ya Baba ūria ūrī igūrū. **34** “Mūtigeeciirīe atī njūkīte kūrēhe thayū gūkū thī. Ndiokire kūrēhe thayū, no ndookire kūrēhe rūhiū rwa njora. **35** Nīgūkorwo njūkīte gūtūma “mūdū okanīrīre na ithe, na mūrīrū okanīrīre na nyina, nake mūtumia okanīrīre na nyaciaraawe; **36** thū cia mūdū igaaakorwo irī andū a nyūmba yake kīumbe.’ **37**

“Ūria wothe wendete ithe kana nyina kūngīra ndagīrīire gūtūika wakwa; na ūria wothe wendete mūrīū kana mwarī kūngīra ndagīrīire gūtūika wakwa; **38** nake ūria wothe ūtagakuua mūtharaba wake wa kwambīrwo aanūmīrīre ndagīrīire gūtūika wakwa. **39** Ūria wothe ūgeragia gūtūūria muoyo wake nīakoorwo nīguo; no ūria wothe ūkoorwo nī muoyo wake nī undū wakwa nīakaūtūūria. **40** “Mūdū ūria ūmwamūkagīra, nī nī amūkagīra. Nake ūria ūnyamūkagīra, amūkagīra ūria wandūmire. **41** Ūria wothe ūkaamūkīra mūnabii tondū nī mūnabii, nīakamūkīra kīheo kīria kīheagwo mūnabii, nake ūria wothe ūkaamūkīra mūdū mūthingu tondū nī mūthingu-rī, nīakamūkīra kīheo kīria kīheagwo mūdū mūthingu. **42** Nake ūria wothe ūheaga ūmwe wa aya anini o na gīkombe kīa maaī mahēhu tondū nī mūrutwo wakwa-rī, ngūmwīra atīrī na ma, ndakaaga kūheo kīheo gīake.”

11 Na rīrī, Jesū aarīkia gwatha arutwo acio ake ikūmi na eerī-rī, akiuma kūu agīthī kūrutana na kūhunjia matūūra-inī ma Galili. **2** Na rīrīa Johana aigūire arī njeera maūdū marīa Kristū eekaga-rī, agītūma arutwo ake, **3** makamūurie atīrī, “Wee nīwe warī ūūke, kana tweterere mūdū ūngī?” **4** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Cookai mūkeere Johana maūdū marīa mwaigua na marīa muona: **5** Atumumu nīmaroona, na arīa mathuaga nīmarētware, na arīa marī na mangū nīmarahonio magathera, na arīa mataiguaga nī maraigua, na arīa akuū nīmarariūkio, na Ūhoro-ūria-Mwega nīurahunjīrio arīa athīni. **6** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūria ūtekūhīngwo arakare nī undū wakwa.” **7** Rīria arutwo a Johana moimaga hau, Jesū akīambīrīria kwarīria kīrīndī ūhoro wa Johana, akīmooria atīrī: “Mwathiite werū-inī kuona kī? Mwathiite kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? **8** Akorwo ti ūguo-rī, mwathiite kuona kī? Hihi nī mūdū wehumbīte nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo njega makoragwo thīinī wa nyūmba cia ūthamaki. **9** Mwangīthiite kuona kī? Hihi mwathiite kuona mūnabii? Ī, ngūmwīra atīrī, muonire mūdū ūkīrite mūnabii. **10** Ūyū nīwe ūhoro wake

waandikītwo atīrī: “Nīngūtūma mūtūmwō wakwa athī mbere yaku, agagūthondekere nīra yaku.’ 11 Ngūmwīra atīrī na ma: Harī andū arīa manaciawo nī andū-a-nja, gūtīrī kuoneka mūndū mūnene gūkīra Johana Mūbatithania; no rīrī mūndū ūrīa mūnini mūno ūthamaki-inī wa igūrū-rī, nī mūnene kūmūkīra. 12 Kuuma matukū ma Johana Mūbatithania gwata rīu, ūthamaki wa igūrū nīūkoretwo ūkīhatīrīria gūtheerema, nao andū arīa mehatagīrīria nīo mawīgwatagīra na hinya. 13 Nīgūkorwo Anabii othe, hamwe na Watho wa Musa, nīmatūire marathaga ūhorō nginya hīndī ya Johana. 14 Na angīkorwo no mwende kwamūkīra ūhorō ūciō-rī, ūciō nīwe Elija ūrīa werītwo nīagooka. 15 Ūrīa ūrī na matū ma kūigua nīaigue. 16 “Rīu-rī, ingīgerekania rūciaro rūrū na kī? Rūhaana ta ciana ciikarīte ndūnyū igītāga iria ingī, igaciīra atīrī: 17 “Twamūhuhīire mūtūrīrū, mūkīaga kūina; o na twamūnīire nyīmbo cia macakaya, no mūtīacakaire.’ 18 Nīgūkorwo Johana ookire atekūrīa na atekūnyua, nao andū makiuga atīrī, ‘Arī na ndaimono.’ 19 Mūrū wa Mūndū ookire akīrīāga na akīnyuuaga, nao makiuga atīrī, ‘Onei mūndū mūkoroku na mūrīū, nī mūrata wa etia mbeeca cia igooti na “andū ehia”.’ No ūūgī wonekaga nī wa ma nī ūndū wa ciīko ciaguō.” 20 Hīndī īyo Jesū akīāmbīrīria gūtētia matūūra manene marīa maaringīrwo cīama cīake iria nyingī, tondū andū akuo matiigana kwīrira, akiuga atīrī, 21 “Inyuī andū a Korazini, kāi mūrī na haaro-ī! O na inyuī andū a Bethisaida, kāi mūrī na haaro-ī! Nī ūndū korwo cīama iria mwarīngīrwo nīcio ciaringīrwo andū a Turo na Sidoni, mangīeririre tene, mehumbīte nguō cia makūnia na mehurīrie mūhu mītwe. 22 No ngūmwīra atīrī, andū a Turo na Sidoni nīmagakorwo marī murū mūthenya ūciō wa ciira gūkīra inyuī. 23 Na inyuī, andū a Kaperinaumu, nīmūkambarario nginya matu-inī? Aca, mūkaaharūrūkiō mūkinye kūrīa kūrīku mūno. Cīama iria mwarīngīrwo ingīaringīrwo Sodomu, nīkūngītūūrāga nginya ūmūthī. (Hades 986) 24 No ngūmwīra atīrī na ma, Sodomu nīgūgakorwo murū mūthenya ūciō wa ciira kūmūkīra.” 25 Hīndī īyo Jesū akiuga atīrī, “Baba,

wee Mwathani wa igūrū na thī, nīngūkūgaatha tondū nīūhithīte andū arīa oogī na marī na ūmenyo maūndū maya, na ūkamaguūrīria tūkenge. 26 Īī, Baba, nīgūkorwo ūyū nī wendi waku. 27 “Nīnengeretwo maūndū mothe nī Baba. Gūtīrī mūndū ūūī Mūrīū tīga Ithe, na gūtīrī mūndū ūūī Ithe tīga Mūrīū, na arīa Mūrīū, endaga kūguūrīria. 28 “Ūkai kūrī nīī, inyuōthe anogu na mūkuūite mīrigo mīritū, na nīngūmūhurūkia. 29 Oyai icooki riakwa mwīīgīrīre na mwīrute na nīī, nīgūkorwo ndī mūhooreri na mwīnyīihia ngoro-inī, nacio ngoro cīanyu nīkūhurūkiō. 30 Nīgūkorwo icooki riakwa nī ihūthū, na mūrigo wakwa nī mūhūthū.”

12 Ihinda rīu Jesū nīatuīkanīire mīgūnda-inī ya ngano mūthenya wa Thabatū, na arutwo ake maarī ahūtu, na makīāmbīrīria gūtua ngira cia ngano, magīcirigitha, makīria ngano. 2 Rīria Afarisai moonire ūguō, makīmwīra atīrī, “Ta rora! Arutwo aku nīmareeka ūrīa watho ūtetīkīrītīe gwīkwo mūthenya wa Thabatū.” 3 Nake akīmacookeria atīrī, “Kāi mūtathomete ūrīa Daudi eekire rīria we na arīa maarī nake maarī ahūtu? 4 Aatoonyire nyūmba ya Ngai, na arī hamwe na arīa maarī nake, makīria mīgate rīria yamūrīrwo Ngai rīria mateetīkīrītīo kūrīa nī watho, tīga no athīnjīri-Ngai meetīkīrītīo kūmīria. 5 O na ningī kāi mūthomete Watho-inī atī mūthenya wa Thabatū, athīnjīri-Ngai arīa marī thīinī wa hekarū nīmathaahagia mūthenya ūciō na matituagwo ahītia? 6 Ngūmwīra atīrī, ūmwe mūnene gūkīra hekarū arī haha. 7 Korwo nīmwamenyete gītūmi gīa ciugo ici, atīrī, ‘Kūīguanīra tha nīkuo nyendaga, no ti magongona,’ mūtingīatūrīire andū mateehīte mahītia. 8 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū nīwe Mwathani wa mūthenya wa Thabatū.” 9 Oima kūu-rī, agīthī agītoonya thunagogi yao, 10 na nī haarī mūndū wonjete guoko. Na tondū nīmacaragia gītūmi gīa gūthitangīra Jesū-rī, makīmūūria atīrī, “Watho nīwītīkīrītīe kūhonania mūthenya wa Thabatū?” 11 Nake akīmooria atīrī, “Nūū wanyu ūngīkorwo na ng’ōndu, nayo īgwe irima mūthenya wa Thabatū-rī, ūtangīmūrta irima?

12 Kaī mündū atakīrī wa bata mūno gūkīra ng'ondū! Nī ūndū ūcio watho nīwītīkīrītīe gwīka wega mūthenya wa Thabatū.” 13 Agīcooka akīīra mündū ūcio atīrī, “Tambūrūkīa guoko gwaku.” Nake agītambūrūkīa guoko, nakuo gūgītūika kūgīma, o ta kūu kūngī. 14 No Afarisai makiūma nja, magīcookania ndundu ya ūrīa mangīragīthia Jesū. 15 Nake Jesū aamenya ūhorō ūcio, akīhehera kūu. Andū aingī makīmūrūmīrīra, nake akīhonia arūaru ao othe, 16 agīcooka akīmakaania atī matikoige we nīwe ū. 17 Ūndū ūyū nīguo wahingīrie ūhorō ūrīa waarītīo na kanua ka mūnabīi Isaia, rīrīa oigire atīrī: 18 “Ino nīyo ndungata yakwa īrīa ndīthuurīre, īrīa nyendetē, na nīyo īkenagia ngoro yakwa; nīngamītīrīra Roho wakwa, nayo nīīkamenyīthia ndūrīrī ciira wa kīhooto. 19 Ndīgaatetania kana īgūūthūke; na gūtīrī mündū ūkaigua mūgambo wayo njīra-inī. 20 Ndīkoina kamūrangi kagondoku, kana īhorie rūtambī rūrīa rūgūtōoga, ngīnya rīrīa īgaatūma itua rīakwa rīhootane. 21 Thīīnī wa rītwa rīayo ndūrīrī nīkaagīa na kīrīgīrīro.” 22 Magīcooka makīmūrehera mündū warī na ndaimono, na aarī mūtumumu, na ndaaragia, nake Jesū akīmūhonia, akīhota kwaria na kuona. 23 Andū othe makīgega, makīūrania atīrī, “Ūyū no akorwo arī we Mūrū wa Daudī?” 24 No rīrīa Afarisai maaiguire ūguo, makiuga atīrī, “Mündū ūyū aingataga ndaimono na hīnya wa Beelizebuli ūrīa mūnene wa ndaimono.” 25 Nake Jesū aamenya ūrīa meciiragia, akīmeera atīrī, “Ūthamaki o wothē ūngīgayūkana ūukanīrīre guo mwene no ūharagane, narīo itūūra o rīothe kana nyūmba īngīgayūkana ndīngīhaanda. 26 Angīkorwo Shaitani nīwe ūingataga Shaitani-rī, nīagayūkanīte we mwene. Ūthamaki wake ūngīkīhaanda atīa? 27 Na angīkorwo nīi nyīngataga ndaimono na hīnya wa Beelizebuli-rī, nao andū anyu maingataga ndaimono na hīnya wa ū? Nī ūndū wa ūguo-rī, acio nīo makaamūtūira ciira. 28 No nīi ingīkorwo nyīngataga ndaimono na Roho wa Ngai-rī, ūthamaki wa Ngai nīūkinīyīte kūrī inyuī. 29 “Nīngī-rī, mündū aahota atīa gūtoonya nyūmba ya mündū njamba na amūtunye indo ciake

ataambīte kuoha mündū ūcio njamba? Hīndī iyo no rīo angīhota kūmūtunya indo cia nyūmba yake. 30 “Mündū ūrīa ūtarī hamwe na nīi, ūcio nī thū yakwa, nake ūrīa ūtacooganagīrīria hamwe na nīi, ūcio nīkūhurunja ahurunjaga. 31 Nīngī ngūmwīra atī, rīhīa o rīothe o na kūrūma Ngai, andū no marekerwo, no mündū ūrīa ūkaarūma Roho, ūcio ndakarekerwo. 32 Mündū o wothē ūrīa ūgacaambia Mūrū wa Mündū nīakarekerwo, no ūrīa wothē ūgaacambia Roho Mūtheru, ūcio ndakaarekerwo, ihīnda rīrī tūrī kana ihīnda rīrīa rīgōoka. (aīōn g165) 33 “Agīrīai mūtī na maciaro maguo nīmekwagīra, kana mūthūkie mūtī na mūthūkie maciaro maguo mooru, nīgūkorwo mūtī ūmenyekaga na maciaro maguo. 34 Inyuī rūciaro rūrū rwa ndūira, mwahota atīa kwaria maūndū mega, na mūrī oorū? Nīgūkorwo kanua kaaragia maūndū marīa majyūrīte ngoro-inī. 35 Mündū mwega aaragia maūndū mega moimīte mūthīthū-inī wake mwega, nake mündū mūuru aaragia maūndū mooru moimīte mūthīthū-inī wake mūuru. 36 No ngūmwīra atīrī, mūthenya wa itua rīa ciira, andū nīmakaheana ūhorō wa ciugo ciothe cia tūhū iria manaaria. 37 Nīgūkorwo ciugo ciaku nīcio īgaatūma ūtuuo ndūrī na mahītīa, na ciugo ciaku no cio īgaatūma ūtuuo mūhītīa.” 38 Hīndī iyo Afarisai amwe na arutani a watho makīmwīra atīrī, “Mūrutani, tūkwenda ūtūringīre kīama.” 39 Nake akīmacookeria atīrī, “Rūciaro rwaganu na rwa ūtharia rūrenda rūringīrwo kīama! No gūtīrī kīama rūkūringīrwo tīga o kīama kīrīa kīa mūnabīi Jona. 40 Nī gūkorwo o ta ūrīa Jona aikarīre matukū matatū, mūthenya na ūtukū, arī nda ya thamaki īrīa nene, ūguo noguo Mūrū wa Mündū agaikara matukū matatū, mūthenya na ūtukū, arī tīrī-inī. 41 Andū a Nīveve nīmakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū marūtūire ciira; nīgūkorwo nīmerīre rīrīa maahunjīirio nī Jona, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Jona arī haha. 42 Mūthamaki mündū-wa-nja wa mwena wa Gūthīnī nīakarūgama hīndī nīgūkorwo nīoimīre ituri cia thī oke athīkīrīrie ūūgī wa Solomoni, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Solomoni arī haha. 43 “Na rīrī, roho mūuru

woima thīini wa mündū, ūtuŋkanagīria werū-inī ūgīcaria ūhurūko, na ūkaaga. **44** Hīndī iyo ūkoiga atīrī, ‘Nīngūcooka nyūmba īria ndoimire.’ Na wacooka-rī, ūgakora nyūmba iyo īrī theri, īrī haate, īgathera na īgathondekwo wega. **45** Hīndī iyo roho ūcio ūkagīra maroho mangī mūgwanja mooru makīria maguo mwene, magatoonya magaikara kūu. Naguo mūikarīre wa mündū ūcio ūgathūka gūkīra wa mbere. Ūguo nīguo gūkahaana kūrī rūciaro rūrū rwaganu.” **46** O hīndī iyo Jesū aaragīria andū-rī, nyina na ariū a nyina makīrūgama nja makīenda kwaria nake. **47** Nake mündū ūmwe akīmwīra atīrī, “Maitūguo na ariū a maitūguo marūngī haha nja, makīenda kwaria nawe.” **48** Nake Jesū akīmūcookeria akīmūria atīrī, “Maitū nūū, na ariū a maitū nī a?” **49** Agīcooka akīorota arutwo ake, akiuga atīrī, “Aya nīo maitū na ariū a maitū. **50** Nīgūkorwo mündū wothe wīkaga ūria Baba ūria ūrī igūrū endaga, ūcio nīwe mūrū na mwarī wa maitū, na nī we maitū.”

13 Mūthenya o ro ūcio-rī, Jesū nīoimire nyūmba agīthī agīkara thī hūgūrūrū-inī cia iria. **2** Ikundi cia andū aingī mūno ikīūngana harīa aarī ngīnya īgītūma atoonye gatarū na agīkara thī thīini wayo, nao andū acio othe makīrūgama hūgūrūrū-inī cia iria. **3** Nake akīmaruta maūndū maingī na ngerekano, akīmeera atīrī: “Mūrīmi nīoimagarire akahure mbeū ciake. **4** Na rīria aahuraga mbeū icio-rī, imwe ikīgūa mūkīra-inī wa njīra, nacio nyoni igīka igīcīria. **5** Ingī ikīgūa rūnyanjara-inī kūrīa gūtaarī na tīri mūingī. Nacio ikīmera o narua tondū tīri ndwarī mūrīku. **6** Na hīndī īria rīua rīarire, rīgīcina mīmera iyo, nayo ikīuma tondū ndīarī na mīri. **7** Na mbeū ingī ikīgūa mīguainī, nayo mīguā igīkūra, īgīthararia mbeū icio rīria ciamerire. **8** Ingī nacio ikīgūa tīri-inī ūria mūnoru, ikīgīa na maciaro imwe īgīciara maita igana, iria ingī igīciara maita mīrongo ītandatū, na iria ingī igīciara maita mīrongo ītatū ma iria cihaandirwo. **9** Ūria ūrī na matū ma kūigua, nīaigue.” **10** Nao arutwo ake magīka kūrī we, makīmūria atīrī, “Waragīria andū na ngerekano nīkī?” **11** Nake akīmacookeria atīrī, “Inyū nīmūheetwo ūmenyo wa kūmenya

hitho cia ūthamaki wa igūrū, no-o matiheetwo. **12** Ūria wothe ūrī na indo nīakoongererwo nyingī aingīhie makīria. Nake ūria wothe ūtarī, nīagatuunyo o na kīria arī nakīo. **13** Gīkī nīkīo gītūmaga ndīmaarīrie na ngerekano: “Nī ūndū o na gūkorwo nīmoonaga-rī, mationaga; o na gūkorwo nīmaiguaga-rī, matiiguaga kana makamenya. **14** Nīo makinyīrwo nī ūhoru ūria warathirwo nī mūnabii Isaiā, rīria oigire atīrī: “Kūigua mūgūtūra mūiguaga, no mūtikaamenya ūndū; kuona mūgūtūra muonaga, no mūtigakuūkīrwo. **15** “Nīgūkorwo ngoro cia andū aya nī ngingitaru; matū mao matiiguaga, na nīmahingīte maito mao. Tondū maahota kuona na maito mao, na maigue na matū mao, o na ngoro ciao igīe na ūmenyo, manjookerere, na nī ndīmahonie.’ **16** No kūrathimwo nī maito manyu tondū nīmoonaga, na matū manyu tondū nīmaiguaga. **17** Tondū ngūmwīra atīrī na ma, anabii na andū aingī athingu nīmerīrie kuona maūndū marīa mūrōna no-o matiamonire, na nīmerīrie kūigua maūndū marīa mūrāigua no matiamāiguire. **18** “Nī ūndū ūcio, ta iguai ngītaarīria ūhoru wa ngerekano iyo ya mūhuri wa mbeū: **19** Hīndī īria mündū o wothe aigua ndūmīrīri ya ūthamaki na akaaga kūmīmenya-rī, hīndī iyo ūria mūuru okaga akamūtunya kīria kīhaande ngoro-inī yake. Ino nīyo mbeū īria yahurirwo mūkīra-inī wa njīra. **20** Ūria wamūkīrīre mbeū īria yagūire rūnyanjara-inī nī mündū ūria ūiguaga kiugo, na o rīmwe agakīamūkīra arī na gīkeno. **21** No tondū ndarī mīri-rī, aikaraga o kahinda kanini. Hīndī īria thīina woka, kana kwagīa na kīnyariirano nī ūndū wa kiugo-rī, agagītiganīria o narua. **22** Nake ūria wamūkīrīra mbeū īria yagūire mīguā-inī-rī, nī mündū ūria ūiguaga kiugo, no mīhang’o ya mūtūrīre ūyū, na kūheenererio nī ūtonga, īgagīthararia, ikagīria kīgīe na maciaro. (aīōn g165) **23** No ūria wamūkīrīre mbeū īria yagūire tīri-inī ūria mūnoru-rī, nī mündū ūria ūiguaga kiugo, na agakīmenya. Nake agaciara maciaro, ūmwe akaruta maita igana, ūngī maita mīrongo ītandatū, na ūngī maita mīrongo ītatū ma mbeū īria yahaandītwo.” **24** Nīngī Jesū akīmahe

ngerekano ingi, akimeera atiri: "Uthamaki wa iguru uhaana ta mundu uria wahaandire mbeu njega mugunda wake. 25 No riria andu othe maakomete-ri, thu yake igiuka, ikihura itindii thini wa ngano, na igithira. 26 Hindi iria ngano yamerire na igiciara-ri, hindi iyo itindii o nario rikionekana. 27 "Ndungata cia mwene mugunda igiuka kuri we, ikimwira atiri, 'Mwathi witu, githi ndwahaandire mbeu njega mugunda waku? Ka itindii rikiumite ku?" 28 "Agicookia atiri, 'Ni mundu uri uthu na ni wekire uguo.' "Ndungata icio ikimuria atiri, 'Nikwenda tuthi, tukarimunya?' 29 "Nake agicookia atiri, 'Aca, tondu mukimunya itindii ru, mwahota kurimunaniria na ngano. 30 Rekei ikuranire nginya hindi ya magetha. Hindi iyo-ri, ningeera agethi atiri: Ambai mumunya itindii na muriohe itia, ni guo ricinwo; mucooke mucookanirire ngano, mumige ikumbi riakwa.'" 31 Niamahaire ngerekano ingi, akimeera atiri: "Uthamaki wa iguru utari ta mbeu ya karari, iria mundu oire akhaanda mugunda wake. 32 O na akorwo mbeu iyo niyo nini muno kuri mbeu ciothe-ri, riria yakura, ninenehaga kuri mimeria iria ingi ya mugunda na igatuika muti, nacio nyoni cia riera-ini igooka igaaka itara hongeni ciaguo." 33 Agicooka akimahe ngerekano o ingi, akimeera atiri: "Uthamaki wa iguru uhaana ta ndawa ya kumbia migate iria mundu-wa-nja oire na akimitukania na mutu muingi o nginya mutu ucio wotho ukimbio niyo." 34 Jesu aaragiria kirindi maundu macio mothe na ngerekano na ndaamaragiria undu o na umwe atekuhithira ngerekano. 35 Niguo uhoru uria waaririo na kanua ka munabii uhinge riria oigire atiri: "Ngaatumura kanua gakwa njarie na ngerekano, ningaaria maundu maria matuire mari mahithe kuuma riria thi yombirwo." 36 Hindi iyo agitiga kirindi, agitoonya nyumba. Arutwo ake magiuka kuri we, makimwira atiri, "Tutaaririe ngerekano ya itindii riria riar thini wa mugunda." 37 Nake akimacookeria atiri, "Uria wahaandire mbeu njega ni Muru wa Mundu. 38 Mugunda ni thi, nayo mbeu njega nicio ciana cia uthamaki. Itindii ni ciana cia uria muru, 39 nayo thu iria irihaandaga ni uria muru. Magetha ni ithirio

ria mahinda maya, na agethi ni araka. (aiōn g165) 40 "Ni undu ucio o ta uria itindii rimunyagwo rigacinwo na mwaki-ri, uguo noguo gikahaana hindi ya ithirio ria mahinda maya. (aiōn g165) 41 Muru wa Mundu niagatuma araka ake, na nimateheria maundu mothe maria marehaga mehia na andu aria othe mekaga uru uthamaki-ini wake. 42 Nimakamaikia thini wa icua ria mwaki, kuria gugaakorwo kirio na kuhagarania magego. 43 Hindi iyo aria athingu magaakenga ta riu thini wa uthamaki wa Ithe wao. Uria uri na matu ni aigue. 44 "Uthamaki wa iguru uhaanaine na muthithu wahithitwo mugunda. Na riria mundu aawonire, akithitha ringi, na ni undu wa uria akenete, agithi akiendia indo ciothe iria ari nacio akigura mugunda ucio. 45 "Ningi uthamaki wa iguru uhaanaine na mwonjorithia wacaragia ruru njega. 46 Hindi iria onire imwe ya thogora muneneri, agithi akiendia indo ciake ciothe iria ari nacio, akimigura. 47 "O ringi, uthamaki wa iguru uhaanaine na neti iria yaikirio iria-ini, nayo igitega thamaki cia mithemba yotho. 48 Hindi iria yayurire, ategi acio a thamaki makimiguucia hugururu-ini cia iria. Hindi iyo magikara thi, magithuura thamaki iria njega, magikiira ikabu-ini, no iria njuru magicite. 49 Uguo ni guo gugaakorwo hindi ya ithirio ria mahinda maya. Araka nimagooka maamuranie aria aaganu kuuma kuri aria athingu, (aiōn g165) 50 na maikie aria aaganu icua-ini ria mwaki, kuria gugaakorwo na kirio na kuhagarania magego." 51 Jesu akimooria atiri, "Nimwataukirwo ni maundu macio mothe?" Magicookia atiri, "Ii, nitwataukirwo." 52 Akimeera atiri, "Ni undu ucio, murutani wa watho o wotho uria urutitwo uhoru wa uthamaki wa iguru-ri, ahaanaine na mwene nyumba uria urutaga muthithu-ini wake indo iria njeru o na iria nguru." 53 Nake Jesu aarikia kuheana ngerekano icio-ri, akiuma ku. 54 Aakinya itura ria kwao-ri, akimbiriria kurutana thunagogi-ini ciao, nao makigege. Makirania atiri, "Mundu uyuru arutite ku ugi uyuru na ciiko ici cia hinya? 55 Githi uyuru ti we muru wa mutharamara? Githi rutwa ria nyina ti Mariamu, na githi ari a nyina ti

Jakubu, na Jusufu, na Simoni, na Juda? 56 Na githi aarĩ a nyina othe tũtirĩ nao? Mũndũ ũyũ akĩrutĩte maũndũ maya mothe kũ?” 57 Nao makĩmũrega. No Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Kũndũ mũnabii ataheagwo gĩtĩno no itũũra-inĩ rĩake na gwake mũcĩi.” 58 Nake ndaaringire ciama nyingĩ kũu, tondũ wa ũrĩa maagĩte gwĩtikia.

14 Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩyo, Mũthamaki Herode nĩaiguire ngumo ya Jesũ, 2 nake akĩra arĩa maamũtungataga atĩrĩ, “Ūcio nĩ Johana Mũbatithania; nĩ ariũkĩte kuuma kũrĩ arĩa akuũ! Nĩkĩo arĩ na hinya mũnene ũguo wa kũringa ciama.” 3 Na rĩrĩ, Herode nĩanyiĩtĩte Johana akamuoha, na akamũkia njeera nĩ ũndũ wa Herodia, ũrĩa warĩ mũtumia wa mũrũ wa nyina Filipu, 4 tondũ Johana nĩamwĩrĩte atĩrĩ: “Watho ndũgwĩtikĩrĩtie ũmũhikie.” 5 Herode nĩendaga kũũraga Johana, no nĩetigagĩra andũ, tondũ nĩmeetĩkĩtie atĩ Johana aarĩ mũnabii. 6 Mũthenya wa gũkũngũra gũciarwo kwa Herode-rĩ, mwarĩ wa Herodia nĩainĩire andũ, na agĩkenia Herode mũno. 7 Nĩ ũndũ ũcio Herode akĩhĩta na mwĩhĩtwa atĩ nĩekũmũhe kĩrĩa gĩothe angĩendire. 8 Nake mũĩrĩtu ũcio aarĩkia gũtaarwo nĩ nyina, akiuga atĩrĩ, “He mũtwe wa Johana Mũbatithania o rĩu ũrĩ thĩinĩ wa kiuga.” 9 Mũthamaki nĩataangĩkire mũno, no nĩ ũndũ wa mwĩhĩtwa wake, na ageni arĩa maarĩ iruga-inĩ rĩake-rĩ, agĩathana atĩ mũĩrĩtu ũcio aheo kĩrĩa eetĩtie. 10 Nĩ ũndũ ũcio agĩtũmana kũu njeera na Johana akĩrengwo mũtwe. 11 Naguo mũtwe ũcio wake ũkĩrehwo na kiuga, ũkĩnengerwo mũĩrĩtu ũcio, nake akĩũtwarĩra nyina. 12 Nao arutwo a Johana magĩthĩi makĩoya kĩimba gĩake, magĩgĩthika, magĩcooka magĩthĩi makĩra Jesũ. 13 Na rĩrĩa Jesũ aiguire ũhoru ũcio, akiuma kũu ahaicĩte gatarũ andũ matekũmenya, agĩthĩi handũ hataarĩ na andũ. Nakĩo kĩrĩndĩ kĩaigua ũguo-rĩ, gĩkĩuma matũũra-inĩ gĩkĩmũrũmĩrĩra na magũrũ. 14 Rĩrĩa Jesũ oimire gatarũ na akĩona andũ aingĩ, akĩmaiguĩra tha, na akĩhonia arũaru ao. 15 Na gwakuhĩrĩra gũtuka-rĩ, arutwo ake magĩthĩi harĩ we, makĩmwĩra atĩrĩ, “Gũkũ nĩ kũndũ gũtarĩ mĩcĩi, na nĩkũratuka. ĩra andũ aya mathĩi, nĩgeetha makegũrĩre irio tũtũũra-inĩ.” 16 Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Hatĩrĩ bata

wa mathĩi. Mahei gĩa kũrĩa inyuĩ ene.” 17 Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Haha tũrĩ na mĩgate ĩtano tu na thamaki igĩrĩ.” 18 Akĩmeera atĩrĩ, “Ndeherai haha.” 19 Nake agĩathana andũ maikare thĩ nyeki-inĩ. Akĩoya mĩgate ĩyo ĩtano na thamaki icio igĩrĩ, akĩrorra igũrũ, agĩcooka ngaatho, akĩenyũranga mĩgate ĩyo. Agĩcooka akĩmĩnengera arutwo, nao arutwo makĩhe andũ. 20 Othe makĩrĩa makĩhũũna, nao arutwo makĩũngania cienyũ iria ciatigarĩte makĩiyũria ciondo ikũmi na igĩrĩ. 21 Mũigana wa andũ arĩa maarĩire maarĩ ta arũme ngiri ithano, andũ-a-nja na ciana matatarĩtwo. 22 O hĩndĩ ĩyo Jesũ akĩra arutwo ake matoonye gatarũ, mathĩi mbere yake mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa iria mũira wa oigĩre kĩrĩndĩ ũhoru. 23 Thuutha wa kũmoigĩra ũhoru-rĩ, akĩambata kĩrĩma-inĩ arĩ wiki nĩguo akahoe. Na gũgĩtuka aarĩ o ho wiki, 24 no gatarũ nĩkarĩkĩtie gũthĩi itĩina iraiharaihu kuuma thĩ nyũmũ, gakĩhũũragwo nĩ makũmbĩ ma maai tondũ kerekeire na kũrĩa rũhuho ruoimaga. 25 Na rĩrĩ, ta thaa kenda cia ũtukũ-rĩ, Jesũ agĩthĩi kũrĩ o agereire maaĩ igũrũ. 26 Hĩndĩ ĩrĩa arutwo maamuonire agĩthĩi agereire maaĩ igũrũ, makĩnyĩtwo nĩ guoya, makiuga atĩrĩ, “Ĩrĩa nĩ ngoma,” na magĩkaya nĩ gwĩtigĩra. 27 No hĩndĩ o ĩyo Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ūmĩrĩria! Nĩ nĩ. Tigai gwĩtigĩra.” 28 Petero akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, akorwo nĩwe-rĩ, njĩra njũke kũrĩ we ngereire maaĩ igũrũ.” 29 Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūka.” Hĩndĩ ĩyo, Petero akiuma gatarũ, agĩthĩi agereire maaĩ igũrũ erekeire harĩ Jesũ. 30 No rĩrĩa oonire rũhuho, agĩtigĩra, na akĩambĩrĩa gũtoonyerera maaĩ-inĩ, agĩkaya, akiuga atĩrĩ, “Mwathani, honokia!” 31 O rĩmwe, Jesũ agĩtambũrũkia guoko, akĩmũnyĩta, akĩmwĩra atĩrĩ, “Wee kaĩ ũrĩ na wĩtikio mũnini-ĩ! Wagĩa na nganja nĩkĩ?” 32 Na hĩndĩ ĩrĩa maahaicire gatarũ-rĩ, rũhuho rũgĩtiga kũhurutana. 33 Hĩndĩ ĩyo arĩa maarĩ thĩinĩ wa gatarũ makĩmũgooca, makiuga atĩrĩ, “Nĩ ma wee nĩwe Mũrũ wa Ngai.” 34 Na maarĩkia kũringa mũrĩmo ũrĩa ũngĩ, magĩkinya bũrũri wa Genesareti. 35 Na hĩndĩ ĩrĩa andũ a kũu maamenyire atĩ nĩ Jesũ, makĩhunjia ũhoru ng’ongo ciothe iria ciamarigicĩrie. Nao

makimūrehera andū othe arīa maarī arūaru, 36 na makimūthaita areke arūaru mahutie gīcūrī kīa nguo yake, na arīa othe maamūhutirie makīhonio.

15 Na rīrī, thuutha ūcio Afarisai amwe na arutani a watho magīūka kūrī Jesū moimite Jerusalemu, makimūria atīrī, 2 “Nī kī gītūmaga arutwo aku mathūkie kīrīra gīa athuuri? Matiithambaga moko rīrīa mekūrīa irio!” 3 Nake Jesū akīmooria atīrī, “Na inyuī mūthūkagia watho wa Ngai nī ūndū wa irīra cianyu nīkī? 4 Nīgūkorwo Ngai oigire atīrī, “Tīa thoguo na nyūkwā’ na ‘Mūndū wa kūrūma ithe kana nyina no nginya ooragwo.’ 5 No inyuī muugaga atī mūndū angīra ithe kana nyina atīrī, ‘Ūteithio ūrīa ingiagūteithia naguo, nī kīheo kīamūrīre Ngai,’ 6 mūndū ūcio ndarī bata wa ‘gūtīa ithe’ naguo. Nī ūndū ūcio mūgagītua kiugo kīa Ngai gīa tūhū nī ūndū wa kīrīra kīanyu. 7 Inyuī hinga ici! Isaiā nīamenyete wega hīndī irīa aarathire ūhorō wanyu, akiuga atīrī: 8 “Andū aya maaheaga gītīo na mīromo, no ngoro ciao irī kūrāya na nī. 9 Nao maahooyaga o tūhū; morutani marīa marutanaga no mawatho ma andū.” 10 Nake Jesū agīta kīrīndī kīu gīuke harī we, agīkīra atīrī, “Thīkīrīraia na mūtaūkīrwo. 11 Kīrīa gītoonyaga na kanua ka mūndū ti kīo ‘kīmūthaahagia’, no kīrīa kiumaga kanua gake nīkīo ‘kīmūthaahagia.’” 12 Na hīndī iyo arutwo ake magīthī harī we, makimūria atīrī, “Nīū atī Afarisai nīmararakarire rīrīa maraiguire ūhorō ūcio?” 13 Nake akīmacookeria atīrī, “Mūmera o wothē ūtaahandītwo nī Baba ūrīa ūrī igūrū nīūkamunywo na mīri. 14 Tiganai nao; acio nī atongoria atumumu. Mūtumumu angītongoria mūtumumu ūngī, eerī no kīgūa mangīgūa irīma.” 15 Nake Petero akiuga atīrī, “Tūtaūrīre ngerekano iyo.” 16 Nake Jesū akīmooria atīrī, “O na inyuī mūtīrī mūrataūkīrwo o na rīu? 17 Kaī mūtoo atī kīndū kīrīa gītoonyaga na kanua gīthīiaga nda, gīgacooka gīkoima mwīrī? 18 No maūndū marīa moimaga kanua moimaga ngoro-inī, na nīmo ‘mathaahagia’ mūndū. 19 Nī ūndū ngoro-inī nikuo kuumaga meciirīa mooru, na ūragani, na ūtharia, na ūhūūrī marāya, na ūici, na kūiganīrīra igenyo, na njambanio. 20 Macio

nīmo maūndū marīa ‘mathaahagia’ mūndū; no kūrīa irio na moko matarī mathambie matingītūma mūndū agīe na ‘thaahu.’” 21 Ningī Jesū akiuma kūu, agīthīi ndeere-inī cia Turo na Sidoni. 22 Mūndū-wa-nja Mūkaanani woimite gūkuhī na kūu agīūka kūrī we, akīmūkayagīra, akiugaga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudi, njīgūra tha! Mūrītu wakwa nīarathīnio mūno nī ndaimono.” 23 No Jesū ndarī ūndū o na ūmwe oigire. Nī ūndū ūcio arutwo ake magīthī kūrī we makīmūringīrīra, makīmwīra atīrī, “Mwīre athīi, tondū nīaratūrūmīrīra agīkayaga.” 24 Nake Jesū agīcookia atīrī, “Ndaatūmirwo o kūrī ng’ondū cia nyūmba ya Isiraeli irīa ciūrīte tu.” 25 Nake mūndū-wa-nja ūcio agīūka, akīmūrīra ndu, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ndeithia!” 26 Nake Jesū agīcookia atīrī, “Gūtīagīrīre kuoya mūgate wa ciana ūikīrie ngui.” 27 Nake mūndū-wa-nja ūcio akiuga atīrī, “Tī nīguo Mwathani; no o na ngui nīrīaga rūitiki rūrīa rūgūaga kuuma metha-inī ya mwene cio.” 28 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūtumia ūyū, wītīkio waku nī mūnene! Ihooya rīaku nīrīahingio.” Nake mwarī akīhonio ithaa o rīu. 29 Jesū akiuma kūu, agīthīi agereire hūgūrūrū-inī cia irīa rīa Galili, agīcookia akīambata kīrīma-inī, agīkara thī. 30 Nakīo kīrīndī kīnene gīgūka kūrī we, gīkīmūrehera andū arīa maathuaga, na atumumu, na arīa maarī onju na arīa mataaragia, na angī aingī, makīmaiga magūrū-inī make; nake akīmahonia. 31 Nao andū makīgega rīrīa moonire arīa mataaragia makīaria, na arīa onju mahonetio, na arīa maathuaga magītīwara, na atumumu makīona. Nao makīgooca Ngai wa Isiraeli. 32 Nake Jesū agīta arutwo ake moke harī we, akīmeera atīrī, “Nīndīraiguīra andū aya tha tondū makoretwo hamwe na nī mīthenya itatū, na matīrī na kīndū gīa kūrīa. Ndikwenda mathīi marī ahūtu, tondū maahota kūringīkīra njīra.” 33 Nao arutwo ake magīcookia atīrī, “Tūngīruta kū mīgate ya kūhūunia kīrīndī ta gīkī, gūkū werū-inī?” 34 Nake Jesū akīmooria, atīrī, “Mūrī na mīgate iigana?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūrī na mīgate mūgwanja, na tūthamaki tūnini tūtārī tūingī.” 35 Nake akīra kīrīndī kīu gīkare thī. 36 Agīcookia akīoya mīgate iyo mūgwanja

na tūthamaki tūu, na aarikia gūcookia ngaathorī, akīmīenyūranga, akīmīnengera arutwo nao makīhe andū. 37 Othe makīrīa makīhūūna. Thuutha ūcio arutwo makīūngania cienyū iria ciatigarīte makīiyūria ciondo mūgwanja. 38 Mūigana wa andū arīa maarīire maarī andū ngiri inya, andū-a-nja na ciana matataritwo. 39 Jesū aarikia kuugīra kīrīndī ūhoru, agītoonya gatarū, agīthīi mwena wa Magadani.

16 Na rīrī, Afarisai na Asadukai magīūka kūrī Jesū, makīmūgeria na kūmwīra amaringīre kīama kiumīte igūrū makīone. 2 Nake akīmacookeria atīrī, “Hīndī rīa gwatuka, muugaga atīrī, ‘Kaī nīgūkaara-ī, tondū igūrū nī gūtune’. 3 Ningī rūciinī muugaga atīrī, ‘Ūmūthī nīgūkūgīa kīhuhūkanio, tondū igūrū nī gūtune na gūgathimba.’ Nīmūū gūtaūra ūrīa igūrū rītariī, no mūtingīhota gūtaūra imenyithia cia mahinda maya tūrī. 4 Rūciaro rūrū rwaganu na rwa ūtharia rūūrāgia rūringīrwo kīama, no gūtīrī kīama rūkūringīrwo tiga kīama kīrīa kīa Jona.” Nake Jesū akīmatiga, agīthīīra. 5 Rīrīa maaringire iria, arutwo ake magīkorwo nīmariganīrwo nīgūkuua mīgate. 6 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei, na mwīhūgaga ndawa ya kūmbia mīgate ya Afarisai na Asadukai.” 7 Nao makīaranīria, makiuga atīrī, “Hihi nī tondū tūtīnoka na mīgate.” 8 Nake Jesū aamenya ūrīa meeranaga, akīmooria atīrī, “Inyuī a wītīkio mūnini, nī kīī kīratūma mwanarīrie ūhoru wa kwaga mīgate? 9 Kaī mūtārī mwataūkīrwo? Mūtingīrīrikana mīgate itano rīra yarīrwo nī andū ngiri ithano, na nī ciondo ciigana muonganirīe? 10 Kana mīgate mūgwanja rīra yarīrwo nī andū ngiri inya, na nī ciondo ciigana muonganirīe? 11 Nī kīī kīragiria mūmenye atī ndikwarāgia ūhoru wa mīgate? No mwīhūgagai ndawa iyo ya kūmbia mīgate ya Afarisai na Asadukai.” 12 Hīndī iyo makīmēnya atī ndaameeraga mehūūge nī ūndū wa ndawa ya kūmbia mīgate, no nī memenyagīrīre ūrutani wa Afarisai na Asadukai. 13 Na rīrīa Jesū aakinyire rūgongo rwa Kaisarea-Filipi, nīorirīe arutwo ake atīrī, “Andū moigaga Mūrū wa Mūndū nūū?” 14 Nao makīmūcookeria atīrī, “Amwe moigaga atī nīwe

Johana Mūbatithania; angī makoiga nīwe Elija, o na angī makoiga nīwe Jeremia, kana ūmwe wa anabii.” 15 Nake akīmooria atīrī, “Inyuī na inyuī muugaga atīa? Muugaga nīī nī nīī ū?” 16 Simoni Petero akīmūcookeria atīrī, “Wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai ūrīa wī muoyo.” 17 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Kūrathimwo-rī, nīwe Simoni mūrū wa Jona, nīgūkorwo ndūguūrīrio ūndū ūyū nī mūndū, no nī Baba ūrīa ūrī igūrū.

18 Na nīī ngūkwīra atīrī, wee nīwe Petero, na igūrū rīa ihiga rīrī nīngaka kanitha wakwa, nacio ihingo cia kwa ngoma itikaūtooria. (Hadēs g86) 19 Nīngakūnengera cabi cia ūthamaki wa igūrū; na kīrīa gīothe ūkooha gūkū thī nīgīkoohowo igūrū, na kīrīa gīothe ūkoohora gūkū thī, nīgīkoohorwo igūrū.” 20 Agīcooka agīkaania arutwo ake matikeere mūndū o na ūrīkū atī we nīwe Kristū. 21 Kuuma hīndī iyo Jesū akīambīrīria gūtaarīria arutwo ake atī no nginya athīī Jerusalemu, na athīnīo mūno nī athuuri, na athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atī no nginya ooragwo, na thuutha wa mīthenya itatū ariūke. 22 Nake Petero akīmūtware keheri-inī, akīmūkaania, akīmwīra atīrī, “Mwathani, kūroaga gūtūika ūguo! Ūndū ūcio ndūkanagūkore!” 23 Nake Jesū akīhūgūrīra Petero, akīmwīra atīrī, “Cooka thuutha wakwa, Shaitani! Wee wī mūhīnga harī nīī; wee ndwīciirāgia maūndū moimīte kūrī Ngai, tiga maūndū moimīte kūrī andū.” 24 Hīndī iyo Jesū akīra arutwo ake atīrī, “Mūndū o wothē ūngīenda kūnūmīrīra, no nginya eerege we mwene, oe mūtharaba wake aanūmīrīre. 25 Nīgūkorwo mūndū ūrīa wothē wendaga kūhonokia muoyo wake nīakoorwo nīguo; no ūrīa wothē ūkooorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakaūhonokia. 26 Nī ūndū-rī, mūndū angīūguna nakī o na angīūgwatīra thī yothē, na orwo nī muoyo wake? Kana nī kīī mūndū angīkūūrania muoyo wake nakīo? 27 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū nīagooka na riiri wa Ithe hamwe na arāika ake, na hīndī iyo nīakahe o mūndū kīheo gīake kūringana na ciiko ciake. 28 Ngūmwīra atīrī na ma, amwe marūngīī haha matigacama gīkuū matonete Mūrū wa Mūndū agīūka na ūthamaki wake.”

17 Thuutha wa mīthenya itandatū, Jesū nīathiire na Petero, na Jakubu, na mūrū wa nyina Johana, akīmatwara kīrīma-inī kīraaya handū hataarī na andū. **2** Arī hau mbere yao akīgarūrūka ūrīa aahaanaga. Ūthiū wake ūkīara ta rīūa, na nguo ciake ikīerūha cua, ta ūtheri. **3** O hīndī īyo hau mbere yao makīumīrīrwo nī Musa na Elija makīaranīria na Jesū. **4** Nake Petero akīra Jesū atīrī, “Mwathani, nī wega tūikare gūkū; ūngīenda-rī, no njake ithūnū ithatū, kīmwe giaku, na kīmwe kīa Musa, na kīria kīngī kīa Elija.” **5** O akīaragia-rī, itu ikengu rīgīūka rīkīmahumbīra, na mūgambo ūkīuma itu-inī rīu ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa ūrīa nyendete; na nīngenagio mūno nīwe. Mūiguagei!” **6** Rīrīa arutwo maiguire ūguo-rī, makīinamīrīra, magīturumithia mothiū mao thī mamakīte mūno. **7** No Jesū agīūka, akīmahutia na akīmeera atīrī, “Arahūkai, tigai gwītīgīra.” **8** Na rīrīa maatiirire maitho-rī, mationire mūdū ūngī tīga o Jesū wiki. **9** Rīrīa maikūrūkaga kuuma kīrīma-inī, Jesū akīmaattha akīmeera atīrī, “Mūtīkai kwīra mūdū o na ūrīkū ūrīa muona, ngīnya rīrīa Mūrū wa Mūdū akaariūki oime kūrī arīa akuū.” **10** Nao arutwo makīmūūria atīrī, “Nīkī gītūmaga arutani a watho moige atī Elija no ngīnya aambe ooke?” **11** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ti-itherū, Elija no ngīnya aambe ooke, ahaarīrie maūdū mothe. **12** No ngūmwīra atīrī, Elija nīarīkītīe gūūka, no andū makīaga kūmūmenya, no nīmamwīkire ūrīa wothe meendaga kūmwīka. O ūguo noguo nake Mūrū wa Mūdū akaanyariirwo nīo.” **13** Hīndī īyo arutwo makīmenya atī aamaheaga ūhoro wa Johana Mūbatithania. **14** Rīrīa maakinyire harīa kīrīndī kīarī, mūdū ūmwe agīthī harī Jesū, akīmūturīria ndu, **15** akīmwīra atīrī, “Mwathani igūira mūrū wakwa tha, arī na mūrīmū wa kībaba na nīūmūthīnāgia mūno. Kaingī nīagūūaga mwaki-inī kana akagūa maā-inī. **16** Nīndīramūreheire arutwo aku, no matinahota kūmūhonia.” **17** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Rūciaro rūrū rūtētīkītīe na rūremi, nī ngīnya rī ngūikara na inyūi? Ngūmūkirīrīria ngīnya rī? Ndeherai kamwana kau.” **18** Jesū agīkūūma ndaimono īyo, nayo

īkīuma kamwana kau, na gākīhonio o hīndī īyo. **19** Nao arutwo magīthī kūrī Jesū keheri-inī, makīmūūria atīrī, “Tūremirwo nīkūngata ndaimono īyo nīkī?” **20** Nake akīmacookeria atīrī, “Nī tondū wītīkio wanyu nī mūnini. Ngūmwīra atīrī na ma, mūngīkorwo na wītīkio mūnini ta mbeū ya karatarī, no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ehera haha, ūthī haaria’ na gīthī. Gūtīrī ūndū ūkaamūrema.” (**21** No ndaimono mūthemba ūcio ndīngīngatīka na kīndū kīngī, tīga mahooya na kwīhinga kūrīa irio.) **22** Hīndī rīria macookanīrīrie kūu Galili, akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mūdū nīegūkunyaanīrwo aneanwo moko-inī ma andū. **23** Nīmakamūūraga, na mūthenya wa itatū nīakariūki.” Nao arutwo makīiyūrwo nī kīeha. **24** Na rīrī, Jesū na arutwo ake maarīka gūkīnya Kaperinaumu, arīa meetagia andū daraki igīrī cia igooti rīa hekarū magīthī kūrī Petero, makīmūūria atīrī, “Kaī mūrutani wanyu atarutaga igooti rīa hekarū?” **25** Nake akīmacookeria atīrī, “Ī, nīarutaga.” Rīrīa Petero aatoonyire nyūmba, Jesū akīmūhīta kwaria akīmūūria atīrī, “Ūgwīciiria atīa, wee Simoni? Athamaki a thī-rī, metagia igooti kuuma kūrī a? Metagia ariū ao, kana metagia andū arīa angī?” **26** Nake Petero akīmūcookeria atīrī, “Nī kuuma kūrī andū arīa angī.” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nī ūndū ūcio ariū ao matirīhaga. **27** No nīguo tūtīkamarakarie-rī, thīī iria-inī ūkie ndwano kuo, na thamaki rīria ūkūnyīita mbere, ūmītumūre kanua kayo, na nīūkuona mbeeca, daraki inya; cioe ūthīī ūrīhe igooti rīakwa na rīaku.”

18 Ihinda o rīu arutwo magīūka kūrī Jesū, makīmūūria atīrī, “Nūū mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū?” **2** Nake agīta kaana, agīkarūgamia gatagatī kao. **3** Agīcooka akiuga atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, tīga mūgarūrūkire mūtūike o ta twana, mūtīgatoonya ūthamaki wa igūrū. **4** Nī ūndū ūcio, ūrīa wothe wīnyīihagia ta kaana gaka nīwe mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū. **5** “Nake ūrīa wothe wamūkagīra kaana ta gaka thīinī wa rīitwa rīakwa, nī nīi aamūkagīra. **6** No ūrīa wothe ūngīhītīthia kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītīe keehie, nī kaba mūdū ūcio

aharūkio ihiga rīa gīthīi ngingo aikio iria-inī kūrīa kūrīku. 7 “Kaī gūkū thī kūrī na haaro-ī, nī ūndū wa maūndū marīa matūmaga andū mehīe! Maūndū ta macio no nginya moke, no mūndū ūrīa ūtūmaga moke kaī arī na haaro-ī! 8 Guoko gwaku kana kūgūrū gwaku kūngītūma wīhie-rī, gūtīnie ūgūte. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī wī gīthua kana wī kionje, gūkīra ūkorwo na moko meerī kana magūrū meerī na ūikio mwaki-inī wa tene na tene. (aiōnios g166) 9 Narīo riitho rīaku rīngītūma wīhie-rī, rīkūūre, ūrīte. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī na riitho rīmwe, gūkīra ūkorwo na maitho meerī na ūikio mwaki-inī wa kwa ngoma. (Geenna g1067) 10 “Menyererai mūtīkae kūnyarara o na kamwe ga twana tūtū tūnini. Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, araika a tuo nīmōnaga ūthiū wa Baba ūrīa ūrī igūrū, hīndī ciothe.” (11 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū ookire kūhonokia kīrīa kīorīte.) 12 “Rīu-rī, mūgwīciiria atīa? Mūndū angīkorwo arī na ng’ōndu igana rīmwe, na imwe yacio yūre-rī, githī ndangītiga icio mīrongo kenda na kenda kūu irīma-inī, athīi agacarie iyo yūrīte? 13 Na angīmīona-rī, ngūmwīra atīrī na ma, akenagīra ng’ōndu iyo imwe irorīte kūrī ūrīa akenagīra icio mīrongo kenda na kenda itaroorīte. 14 Ūguo noguo lthe wanyu ūrīa ūrī Igūrū atangienda o na kamwe ga twana tūtū tūnini koore. 15 “Mūrū kana mwarī wa thoguo angīkūhītīria-rī, thīi ūmuonie ihītīa rīake mūrī o inyuū eerī. Angīgūthikīrīria-rī, nīmwacookanwo nake. 16 No angīrega gūgūthikīrīria, oya mūndū ūngī ūmwe kana eerī mūthīi nao, nīguo ūndū o wothe ūrūmagagīrīrwo nī ūira wa andū eerī kana atatū. 17 Angīrega kūmathikīrīria-rī, ira kanitha ūndū ūcio; na angīkīrega gūthikīrīria o na kanitha-rī, mūtue o ta mūndū ūtetīkītīe kana ta mwītīa wa mbeeca cia igootī. 18 “Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū o wothe mūkooha gūkū thī, o na igūrū nīūkooho, na ūrīa wothe mūkoohora gūkū thī, o na igūrū nīūkohorwo. 19 “O rīngī ngūmwīra atīrī, andū eerī anyu mangīgūanīra gūkū thī ūndū o wothe ūrīa marahooya, nīmakahingīrio nī Baba ūrīa ūrī igūrū. 20 Nīgūkorwo harīa andū eerī kana atatū monganīte thīinī wa rītīwa rīakwa-rī, ngoragwo ndī ho gatagatī kao.”

21 Ningī Petero agīuka harī Jesū, akīmūūria atīrī, “Mwathani, mūrū kana mwarī wa baba angīhītīria maita maigana ngīmūreka gīra? Hihi nī maita mūgwanja?” 22 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra atīrī, ti maita mūgwanja, no nī mīrongo mūgwanja, maita mūgwanja. 23 “Nī ūndū ūcio, ūthamaki wa igūrū ūhaananītio na mūthamaki ūrīa wendaga kuonio mathabu ma mbeeca ciake nī ndungata ciake. 24 Aambīrīria kūrora mathabu-rī, mūndū warī na thīrī wake wa taranda ngiri ikūmi akīrehwo kūrī we. 25 Na tondū niaremetwo nī kūrīha-rī, mwathi wake agīathana atī mūndū ūcio, endio hamwe na mūtumia wake, na ciana ciake, na kīrīa gīothe aarī nakīo nīguo thīrī ūrīhīke. 26 “Ndungata iyo ikīgūithia mbere yake, ikīmūthaitha, ikīmwīra atīrī, ‘Ngīrīrīria, na nīndīkūrīha thīrī wothe.’ 27 Nake mwathi ūcio wa ndungata iyo akīmīguīra tha, akīmīrekerā thīrī ūcio akīreka ithīi. 28 “No ndungata iyo yoima nja, igīcemanīa na ndungata ingī yarutaga wīra nayo yarī na thīrī wayo wa dinari igana rīmwe. Ikīmīnyīta mūmero imīte, ikīmīra na hinya atīrī, ‘Ndīha thīrī wakwa ūrīa ūrī nago!’ 29 “Ndungata iyo ikīgūithia thī, ikīmīthaitha, ikīmīra atīrī, ‘Ngīrīrīria, na nīndīkūrīha.’ 30 “Nowe akīrega. Handū ha ūguo, agīthīi ikīmīkithia njeera nginya rīrīa ikaarīha thīrī ūcio. 31 Rīrīa ndungata iria ingī cioonire ūrīa gwekīka-rī, ikīgua ūūru mūno, igīthīi ikīira mwathi wacio ūrīa wothe gwekīkīte. 32 “Nake mwathi wao agīta ndungata iyo, akīmīra atīrī, ‘Wee ndungata ino njaganu, ngūrekeire thīrī waku wothe tondū nīūūthaithire. 33 Githī nawe ndūkwagīrīrwo ūguire ndungata irīa ingī tha o ta ūrīa nīi ngūguīrīre tha?’ 34 Nī ūndū wa kūrakara, mwathi wayo akīmīneana kūrī anene a njeera nīguo ikaherithio o nginya rīrīa ikaarīha thīrī wothe. 35 “Ūguo nīguo Baba ūrīa ūrī igūrū ageeka o ūmwe wanyu, mūngīaga kūrēkerā mūrū kana mwarī wa ithe wanyu na ma kuuma ngoro-inī cianyu.”

19 Na rīrī, Jesū aarīkia kūmeera maūndū macio-rī, akiuma Galilī, agīthīi rūgongo rwa Judea mūrīmo ūūrīa ūngī wa Rūūī rwa Jorodani. 2 Nao andū aingī makīmūrūmīrīra, nake akīmāhoneria kuo. 3 Na Afarisai amwe

magithi kūrī we nīguo mamūgerie. Makīmūuria atīrī, “Watho nīwītīkīrītīe mūdū atigane na mūtumia wake nī ūndū wa gītūmi o na kīrīkū?” **4** Nake akīmacookeria atīrī, “Kaī mūtathomete, atī o kīambīrīria Mūūmbi ‘ombire mūdū-mūrūme na mūdū-wa-nja’, **5** na akiuga atīrī, ‘Nī ūndū wa gītūmi kīu mūdū mūrūme nīagatigana na ithe na nyina, na anyitane na mūtumia wake, nao eerī matuīke mwīrī ūmwe?’ **6** Na nī ūndū ūcio, acio ti andū eerī rīngī, no nī mūdū ūmwe. Nī ūndū ūcio, arīa Ngai anyiitithanītīe, mūdū ndakanamatigithanie.” **7** Nao makīmūuria atīrī, “Nī kī gīatūmire Musa aathane atī mūdū no ahe mūtumia wake marūa ma gūtīgana nake, amūte?” **8** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Musa aamwītīkīrīrie mūtiganage na atumia anyu tondū wa ūmū wa ngoro cianyu. No gūtīarī ūguo kuuma kīambīrīria. **9** Ngūmwīra atīrī, mūdū o wothē angītīgana na mūtumia wake, tīga amūteire nī ūndū wa ūtharia, nake ahīkie mūtumia ūngī-rī, mūdū ūcio nīatharītīe.” **10** Nao arutwo makīmwīra atīrī, “Angīkorwo ūguo nīguo kūrī gatagatī ka mūthuuri na mūtumia-rī, nī kaba kwaga kūhīkania.” **11** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Tī mūdū o wothē ūngīhota gwītīkīra ūhoro ūyū, tīga no arīa maheetwo ūhoti ūcio. **12** Nīgūkorwo andū amwe maaciariro mahaana ta marī ahakūre; angī maahakūrīro nī andū; na angī makarega kūhīkania nī ūndū wa ūthamaki wa igūrū. Mūdū ūrīa ūngīhota gwītīkīra ūndū ūyū, nīawītīkīre.” **13** Hīndī iyo Jesū akīreherwo twana nīguo atūigīrīre moko na atūhooere. No arutwo magīkūuma arīa maatūrehete. **14** Nowe Jesū akiuga atīrī, “Rekei twana tūūke kūrī nī, tīgī gūtūgīria, nīgūkorwo ūthamaki wa Igūrū nī wa arīa mahaana ta tuo.” **15** Aarīkia gūtūigīrīra moko, akīuma kūu. **16** Na rīrī, mūdū ūmwe nīokire kūrī Jesū, akīmūuria atīrī, “Mūrutani, nī ūndū ūrīkū mwega ingīka nīgeetha ngīe na muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) **17** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ūkūnjūuria ūhoro wa ūndū ūrīa mwega nīkī? Kūrī o Ūmwe mwega. Ūngīenda gūtoonya muoyo-inī-rī, athīkagīra maathani.” **18** Mūdū ūcio akīmūuria atīrī, “Nī maathani marīkū?” Jesū akīmūcookeria

atīrī, “Ndūkanoragane, na ndūkanatharanie, na ndūkanaiye, na ndūkanaigīrīre mūdū ūrīa ūngī kīgeenyo, **19** na tīa thoguo na nyūkwā, o na ‘endaga mūdū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene.” **20** Mwanake ūcio akiuga atīrī, “Maūdū macio mothe ndūire ndīmarūmītīe, nī kī kīngī ndīgairīe?” **21** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ūngīenda kwagīrīra kūna, thī wendīe indo ciaku ūhe athīnī mbeeca icio, na nīukagīa na mūthīthū igūrū. Ūcooke ūūke ūnūmīrīre.” **22** Rīrīa mwanake ūcio aigūire ūguo-rī, agīthī arī na kīeha, tondū aarī na ūtonga mūingī. **23** Nake Jesū akīra arutwo ake atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, nī ūndū ūrī hīya gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa igūrū. **24** O rīngī ngūmwīra atīrī, nī ūhūthū ngamīra ihungurīre irima rīa cindano, gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki wa Ngai.” **25** Rīrīa arutwo maigūire ūguo-rī, makīmaka mūno, makīūrania atīrī, “Rīu-rī, nū ūngīkīhonoka?” **26** Nake Jesū akīmarora akīmeera atīrī, “Ūndū ūcio ndūngīhoteka nī andū, no maūdū mothe nīmahotekaga nī Ngai.” **27** Petero akīmūcookeria atīrī, “Ithū nītūtīgīte maūdū mothe, tūgakūrūmīrīra! Ithū-rī, nī kī tūkaaheo?” **28** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, hīndī irīa Mūrū wa Mūdū agakarīra gītī gīake kīa ūnene kīrī riiri, thīnī wa thī njerū, inyu arīa mūnūmagīrīra nī inyu mūgakarīra itī ikūmi na igīrī cia ūnene, na nīmūgatuīra mīhīrīga irīa ikūmi na rīrī ya Isiraeli ciira. **29** Na ūrīa wothē ūtīgīte nyūmba, kana ariū a nyina, kana aarī a nyina, kana ithe, kana nyina, kana ciana, kana mīgūnda nī ūndū wakwa nīakamūkīra maīta igana ma irīa atīgīte, na agae muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **30** No rīrī, andū aingī arīa marī mbere nīo makaarīgia thuutha, na aingī arīa marī thuutha nīo magaatongoria.

20 “Nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū ūhaana ta mūdū warī na gīthaka, ūrīa woimagarīe rūciinī tene akaandīke andū a kūruta wīra mīgūnda wake wa mīthabībū. **2** Na aarīkanīra nao atī nīekūmarīha dinarī mūthenya ūcio, akīmatūma makarute wīra mīgūnda-inī wake wa mīthabībū. **3** “Ta thaa ithatū nīoimagarīe na akīona andū angī marūngī thoko-inī matarī

ündū meekaga. **4** Akīmeera atīrī, ‘O na inyuī-rī, thīī mūkarute wīra mūgūnda-inī wakwa wa mīthabībū, na nīngūmūrīha o kīrīa kīagīrīire.’ **5** Nī ūndū ūcio magīthīī. “Nīngī akiumagara rīngī ta thaa thita, na thaa kenda agīka o ūguo. **6** Na ta thaa ikūmi na īmwe, akiumagara na akīona andū angī marūngīī o hau. Akīmooria atīrī, ‘Nī kī gītūmīte mūtinde mūrūngīī haha mūthenya mūgīma mūtārī ūndū mūreka?’ **7** “Nao makīmūcookeria atīrī, ‘Tondū gūtīrī mūndū ūtwandīkire.’ “Akīmeera atīrī, ‘O na inyuī thīī mūkarute wīra mūgūnda-inī wakwa wa mīthabībū.’ **8** “Gwatuka-rī, mwene mūgūnda ūcio wa mīthabībū akīra mūrūgamīrīri wa wīra wake atīrī, ‘Īta aruti a wīra ūmarīhe mūcaara, wambīrīrie na arīa maandīkirwo thuutha, ūrīkie na arīa maandīkirwo mbere.’ **9** “Aruti a wīra arīa maandīkītwo thaa ikūmi na īmwe moka, makīrīhwo dinari īmwe o mūndū. **10** Nī ūndū ūcio, rīrīa arīa maandīkītwo mbere mookire-rī, meeciirītie mekūrīhwo makīria. No rīrī, o nao maarīhīrwo dinari īmwe o mūndū. **11** Maarīkia kūrīhwo, makīambīrīria kūnugunīkīra mwene mūgūnda. **12** Makiuga atīrī, ‘Andū arīa marīgīrie kwandīkwo-rī, marutire wīra o ithaa rīmwe, na wamaiganania na ithuī arīa twatinda wīra na mīnoga na kūhīa nī riūa.’ **13** “Nake agīcookeria ūmwe wao atīrī, ‘Mūrata wakwa, ndīnagwīka ūūru. Gīthī tūtīrīkanīire atī ngūrīhe dinari īmwe? **14** Kīoe mūcaara waku ūthīī. Nī nī ndenda kūrīha mūndū ūcio wandīkirwo thuutha o ta ūguo ndakūrīha. **15** Gīthī ndīrī na kīhooito gīa gwīka ūrīa ngwenda na mbeeca ciakwa? Kana ūraigua ūiru tondū ndī mūtaana?’ **16** “Nī ūndū ūcio arīa marī thuutha, magaatuīka a mbere, na arīa marī mbere magaatuīka a thuutha.” **17** Na rīrīa Jesū aambataga Jerusalemu-rī, nīetire arutwo ake arīa ikūmi na eerī keheri-inī akīmeera atīrī, **18** “Twerekeire kwambata Jerusalemu, na kūu Mūrū wa Mūndū nīagakunyanīrwo aneanwo kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho. Nao nīmakamūtuīra kūrīragwo **19** na nīmakamūneana kūrī andū-a-Ndūrīrī anyūrūrio na ahūūrwo na kīboko na mamwambe mūtī igūrū. Na mūthenya wa gatātū nīakarīūkīo!”

20 Thuutha ūcio, nyina wa ciana cia Zebedi nīokire kūrī Jesū arī na ariū ake, agīturia ndu, akīmūthaita amūhingīrie ūndū mūna. **21** Nake Jesū akīmūūria atīrī, “Nī ūndū ūrīkū ūkwenda?” Akīmūcookeria atīrī, “Ītikīra atī ūmwe wa aanake aya akwa eerī magaikara ūmwe mwena waku wa ūrīo, na ūcio ūngī mwena waku wa ūmotho ūthamaki-inī waku.” **22** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūtīū ūrīa mūrahooya. No mūhote kūnyuīra gīkombe kīria ngūnyuīra?” Nao magīcookīa atīrī, “Īī, no tūhote.” **23** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ti-itherū nī mūkaanyuīra gīkombe gīakwa, no gūikara mwena wakwa wa ūrīo kana wa ūmotho ti nī heanaga. Itī icio ikaaheo arīa mathondekeirwo cio nī Baba.” **24** Rīrīa arutwo acio angī ikūmi maiguire ūhorō ūcio, makīrakarīra arutwo acio eerī a nyina ūmwe. **25** Nake Jesū akīmeeta hamwe, akīmeera atīrī, “Nīmūū atī aathani a Ndūrīrī nī metūūgagīria igūrū rīa andū ao, na anene ao nīmamaathaga na hinya. **26** No rīrī, gūtikanahaane ūguo gatagatī kanyu. Handū ha ūguo, ūrīa ūngīenda gūtūika mūnene thīinī wanyu-rī, nī atuīke ndungata yanyu, **27** na ūrīa ūngīenda gūtūika wa mbere thīinī wanyu nīatuīke ngombo yanyu, **28** o ta ūrīa Mūrū wa Mūndū atookire gūtungatīrwo, no ookire gūtungata, na arute muoyo wake ūtuīke thogora wa gūkūūra andū aingī.” **29** Na rīrīa Jesū na arutwo ake moimaga Jeriko-rī, andū aingī makīmūrūmīrīra. **30** Nao andū eerī atumumu maikarīte mūkīra-inī wa njīra, na rīrīa maiguire atī nī Jesū wahītūkaga-rī, makīanīrīra, makiuga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudī, tūiguire tha!” **31** Gīkundi kīu kīa andū gīkīmakaania, gīkīmeera makire, no-o magīkīrīrīria kwanīrīra, makiugaga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudī, tūiguire tha!” **32** Nake Jesū akīrūgama, akīmeeta. Akīmooria atīrī, “Mūrenda ndīmwikīre atīa?” **33** Makīmūcookeria atīrī, “Mwathani, tūrākūhooya o tūcooke kuona.” **34** Nake Jesū akīmaiguīra tha, akīmahutia maitho. Na kahinda o kau makīambīrīria kuona, makīmūrūmīrīra.

21 Na rīrīa maakuhīrīrie Jerusalemu, maakinya itūūra rīa Bethifage kūu Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū-rī, Jesū agītūma arutwo ake

eerī, 2 akīmeera atīrī, “Thiīi itūūra rīria rīri mbere yanyu, na mwaingira o ūguo nīmūgūkora ndigiri yohetwo, irī na njaū yayo. Ciohorei mūndehere. 3 Na mūdū o na ūrīkū angīmūūria ūndū-rī, mwīrei atī Mwathani nīabatarītio nīcio, na nīegūcīcockia o narua.” 4 Ūndū ūyū wekīkire nīgeetha ūrathi ūrīa waarītio na kanua ka mūnabii ūhinge, rīria oigire atīrī: 5 “Irai Mwarī wa Zayuni atīrī, ‘Mūthamaki waku nīarooka kūrīwe, nī mūhooreri na akuuītvo nī ndigiri, o njaū ya ndigiri.” 6 Nao arutwo magīthīi magīka o ūrīa Jesū aamerite. 7 Makīrehe ndigiri na njaū yayo, na makīara nguo ciao igūrū rīayo, nake Jesū agīkuuo nīyo. 8 Na andū gīkundi kīnene mūno makīara nguo ciao njīra-inī, nao arīa angī magītua mathīgī ma mītī makīmaara njīra-inī. 9 Nacio ikundi cia andū arīa maamūtongoretie na arīa maamūrūmīrīre maanagīrīra makoiga atīrī, “Hosana, Mūrū wa Daudi!” “Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa ūgūka na rīitwa rīa Mwathani!” “Hosana igūrū, o igūrū mūno!” 10 Rīria Jesū aatoonyire Jerusalemu, andū a itūūra rīu inene rīothe makīambūrūrūka, makīūrania atīrī, “Ūyū nake nū?” 11 Nakīo kīrīndī kīu gīgīcockia atīrī, “Ūyū nīwe Jesū ūrīa mūnabii wa kuuma Nazarethi itūūra rīa Galili.” 12 Nake Jesū agītoonya kūu hekarū-inī akīrutūrūra andū othe arīa maagūruga na meendagia indo kuo, akīng’aūrania metha cia arīa maakūūranagia mbeeca, na akīng’aūrania itī cia arīa meendagia ndutura. 13 Akīmeera atīrī, “Nī kwandīkītvo atīrī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrwo,’ no inyuī mūmītuīte ‘ngurunga ya atunyani.” 14 Nao atumumu na cionje magīthīi kūrī we kūu hekarū-inī, nake akīmahonia. 15 No rīria athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho moonire maūdū ma magegania marīa eekaga, na maigua ūrīa ciana cīanagīrīra kūu hekarū-inī ikiugaga atīrī, “Hosana Mūrū wa Daudi,” makīrakara. 16 Makīmūūria atīrī, “Nīūraigua ūrīa ciana ici iroiga?” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Iī, nīndīraigua. Kaī inyuī mūtathomete ciugo irīa ciugīte atīrī, “Kuuma tūnua-inī twa twana na twa ngenge nīūtūmīte hoime ūgocī?” 17 Agīcocka akīmatiga, akiuma itūūra rīu inene,

agīthīi Bethania, akīraara kuo. 18 Na rūciinī tene, arī njīra agīcocka kūu itūūra inene, akīgua arī mūhūūtu. 19 Nake akīona mūkūyū mūkīra wa njīra, agīthīi harī guo, no ndaigana kuona kīndū thīinī wago tīga o mathangū. Nake akīwīra atīrī, “Ūroaga gūgaaciara maciaro rīngī!” O hīndī ūyo mūtī ūcio ūkīhoha. (aiōn g165) 20 Rīria arutwo ake moonire ūguo makīgega, makīūrania atīrī, “Kaī mūkūyū ūyū wahooa narua atīa?” 21 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūngīkorwo na wītīkio na mūtīgathanganie-rī, to ūguo mūkūyū ūyū wīkītvo mūngīhota gwīka, no rīri, o na no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ūrokūūrūka ūikio irīa-inī,’ na gwīkīke ūguo. 22 Maūdū mothe marīa mūrīhooyaga mwītīkītīe nīmūkaheo.” 23 Na rīria Jesū aatoonyire hekarū-inī-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a andū makīmūkora akīrutana, makīmūūria atīrī, “Ūreka maūdū maya na ūhoti ūrīkū? Na nūū ūkūheete ūhoti ūcio?” 24 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “O na nī nīngūmūūria kīūria. Mwanjookeria-rī, nīngūmwīra njīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. 25 Ūbatithio wa Johana-rī, woimīte kū? Woimīte igūrū-rī, kana woimīte kūrī andū?” Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrana atīrī, “Tūngiuga atī, ‘Woimīte igūrū,’ egūtūūria atīrī, ‘Mwakīregire kūmwītīkia nīkī?’ 26 No tūngiuga atī, ‘Woimīte kūrī andū,’ nītūgwītīgīra andū, nīgūkorwo othe nīmeetīkītīe atī Johana aarī mūnabii.” 27 Nī ūndū ūcio magīcockeria Jesū atīrī, “Ithuī tūtīū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “O na nī ndikūmwīra njīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. 28 “Na rīri, mūgwīciiria atīa? Nī kwarī na mūdū warī na arīu eerī. Agīthīi harī ūrīa wa mbere, akīmwīra atīrī, ‘Mūrīū, thiī ūkarute wīra ūmūthī mūgūnda-inī wa mīthabībū.’ 29 “Nake agīcockia, akiuga, ‘Ndgūthīi,’ no thuutha akīrīcūkwo, agīthīi. 30 “Nīngī mūthuuri ūcio agīthīi kūrī mūrīū ūcio ūngī akīmwīra o ūguo. Nake agīcockia akiuga, ‘Iī baba, nīngūthīi,’ no ndaathīre. 31 “Acio eerī-rī, nūū wekire ūrīa ithe eendaga?” Magīcockia atīrī, “Nī ūrīa wa mbere.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, etia mbeeca cia igooti na maraya nīmaratoonya ūthamaki-inī wa Ngai

mbere yanyu. 32 Nīgūkorwo Johana ookire kūrī inyuī amwonie njīra ya ūthingu, no mūtiamwītīkirie, no etia mbeeca cia igooti na maraya nīmamwītīkirie. Na inyuī o na muona ūguo, mūtīigana kwīrira mūmwītīkie. 33 “Ta thikīrīraia ngerekano īngī: Mūndū warī mwene mūgūnda nīahaandire mūgūnda ūcio wake mīthabībū. Agīaka rūgiri rūgithiūrūrūkīria mūgūnda ūcio, akīenja kihihīro gīa thabībū o kūu thīinī, na agīaka nyūmba ndaaya na igūrū ya arangīri. Agīcooka agīkomborithia mūgūnda ūcio wa mīthabībū kūrī arīmī na agīthīī rūgendo. 34 Hīndī ya kūgetha yakuhīrīria-rī, agītūma ndungata ciake kūrī akombori acio nīguo ikanengerwo maciaro make. 35 “Akombori acio makīnyīita ndungata ciake; makīhūūra īmwe, na makīūruga rīra īngī, na ya gatatū makīmīhūūra na mahiga nyuguto. 36 Agīcooka akīmatūmīra ndungata īngī nyingī kūrī iria aatūmīte mbere, nao akombori acio magīciika o ro ūguo. 37 Mūthīa-inī akīmatūmīra mūrūwe, akiuga atīrī, ‘Nīmagatīa mūrū wakwa.’ 38 “No rīrīa akombori acio moonire mūrū, makīrāna atīrī, ‘Ūyū nīwe ūkaagaya mūgūnda ūyū. Ūkai tūmūūrage, twīyoere igai rīake.’ 39 Nī ūndū ūcio makīmūnyīita, makīmūikia nja ya mūgūnda ūcio wa mīthabībū, na makīmūūruga. 40 “Nī ūndū ūcio, rīrīa mwene mūgūnda ūcio wa mīthabībū agooka-rī, ageeka akombori acio atīa?” 41 Nao magīcookīa atīrī, “Nīakaniina andū acio aaganu, na acooke akomborithie andū angī mūgūnda ūcio, arīa marīmūgayagīra maciaro hīndī ya magetha yakinya.” 42 Nake Jesū akīmōoria atīrī, “Kaī mūtathomete thīinī wa Maandīko atī: “‘Ihiga rīrīa aaki maaregire nīrīo rītūikīte ihiga inene rīa koine; Mwathani nī we wīkīte ūndū ūcio, na nī wa magegania tūkīwona?” 43 “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūthamaki wa Ngai nīūkeetherio kūrī inyuī, ūheo andū angī arīa magaaciara magiaro maguo. 44 Mūndū ūrīa ūkaagwīra ihiga rīrī nīagathuthīka, no ūrīa ūkaagwīrwo nīrīo nīrīkamūthetherā.” 45 Rīrīa athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai maaiguire ngerekano icio cia Jesū, makīmēnya atī aaragia ūhorō wao. 46 Magīcaria ūrīa

mangīmūnyīita, no nīmetigagīra kīrīndī kīu, tondū andū nīmeetīkītie atī aarī mūnabīi.

22 Nake Jesū akīmaarīria rīngī na ngerekano, akīmeera atīrī, 2 “Ūthamaki wa igūrū ūhaanaine na mūthamaki warugire iruga nī ūndū wa ūhiki wa mūrīū. 3 Agīcooka agītūma ndungata ciake kūrī andū arīa meetītwo iruga-inī, ikameere moke, nao makīrega gūūka. 4 “Nīngī agītūma ndungata īngī agīciira atīrī, ‘Iraī acio metītwo atī nīndīkītie kūhaarīria iruga: Ndegwa ciakwa na ng’ombe iria noru nīrīkītie gūthīnjwo na maūndū mothe nīmahaarīrie. Ūkai iruga-inī rīa ūhiki.’ 5 “No andū acio matiarūmbūurie ūhorō ūcio magīthīra, ūmwe agīthīī mūgūnda wake, na ūrīa ūngī agīthīī wonjoria-inī wake. 6 Acio angī magītharīkīra ndungata ciake, magīcīnyarīra na magīciūruga. 7 Mūthamaki ūcio nīarakarīre mūno, agītūma mbūtū yake ikaniine oragani acio, na īgīcina itūūra rīao inene. 8 “Hīndī īyo akīra ndungata ciake atīrī, ‘Iruga rīa ūhiki nīrīhaarīrie no rīrī, arīa ndīretire-rī, matiraagīrīrwo nī gūūka. 9 Thīīī magomano-inī ma njīra mwīre mūndū o wothē mūkuona oke iruga-inī rīa kīhikanio.’ 10 Nī ūndū ūcio ndungata icio ikiumagara, igīthīī njīra-inī, igīcookanīrīria andū othe arīa cīahotire kuona, igīta arīa ega o na arīa ooru, nayo nyūmba ya kīhikanīrio ikīyūra ageni. 11 “No rīrīa mūthamaki aatoonyire nīguo one ageni-rī, akīona kuo mūndū ūmwe ūtehumbīte nguo cia ūhiki. 12 Akīmūūria atīrī, ‘Mūrata wakwa, ūtoonyire atīa gūkū ūtarī na nguo cia kīhikanio?’ Mūndū ūcio agīkīra ki. 13 “Hīndī īyo mūthamaki ūcio akīra ndungata ciake atīrī, ‘Muohēi moko na magūrū, mūmūīkie nja kūu nduma-inī, kūu nīkūo gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ 14 “Nīgūkorwo aingī nīmetītwo, no arīa athuure nī anini.” 15 Hīndī īyo Afarisai makīuma nja, magīthugunda ūrīa mangīmūtega na ciugo ciake. 16 Magītūma arutwo ao hamwe na Aherodia kūrī we. Magīthīī makīmwīra atīrī, “Mūrutani, nītūūī atī wee wī mūndū wa ma, na ūrutanaga ūhorō wa Ngai na ma. Wee ndwītīgagīra andū, tondū ndūrūmbūyagia ūrīa mahaana. 17 Rīu-rī, ta gītwire ūrīa ūgwīciiria. Nī kwagīrīre tūrutagīre

Kaisari igooti, kana aca?” 18 No Jesu, ni undu wa kumenya meciiria mao mooru, akimeera atiri, “Inyu hinga ici, murenda kungeria niki? 19 Nyoniai mbeeca iria ihuthagirwo ya kuriha igooti.” Nao makimutwarira dinari, 20 nake akimooria atiri, “Mbica ino na ritwa riri ni cia u?” 21 Nao makimucokeria atiri, “Ni cia Kaisari.” Agicooka akimeera atiri, “Rutagirai Kaisari kiria kiri giake, na murutagire Ngai kiria kiri giake.” 22 Riria maiguire uguo-ri, makigega. Ni undu ucio magitigana nake, magithira. 23 Muthenya o ro ucio Asadukai, aria moigaga ati gutiri uhoru wa kuriuka, magiuka kuri Jesu makimwira atiri, 24 “Murutani, Musa aatwiriire ati mundu angikua atari na ciana, muru wa nyina no nginya ahikie mutumia ucio wa ndigwa, niguo aciarire muru wa nyina ciana. 25 Na riri, kwarri aanake mugwanja a nyina umwe gatagati-ini gaitu. Nake uria mukuru akihikania na agikua, na tonduni ndaari na ciana, agitigira muru wa nyina mutumia. 26 Na gukihaana o uguo kuri muru wa nyina wa keeri, na wa gatatu, makirumanirira, magikua othe mugwanja. 27 Marigiririo-ri, mutumia ucio nake agikua. 28 Riu-ri, hinda ya kuriuka-ri, mutumia ucio agaakorwo ari wa u harri acio mugwanja, tonduni othe nimamuhikitie?” 29 Nake Jesu akimacokeria atiri, “Inyu mhititie tonduni mutiui Maandiko o na kana hinya wa Ngai. 30 Hinda ya kuriuka andu matikahikania kana mahike; magatuika ta araika aria mari kuu iguru. 31 No ha uhoru wa kuriuka kwa aria aku-ri, kai mutathomete uria Ngai oigire atiri, 32 ‘Nii ni nii Ngai wa Iburahimu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu?’ We ti Ngai wa aria akuu, no ni Ngai wa aria mari muoyo.” 33 Riria kirindi kuu kiguire uguo, gikigegio ni urutani wake. 34 Hinda iria Afarisai maiguire ati Jesu niahootete Asadukai, magicookanirira hamwe. 35 Umwe wao, wari ngorua ya watho, akimugeria na kumuria kiria giki: 36 “Murutani, ni riathani ririku inene thini wa Watho?” 37 Jesu akimucokeria atiri, “Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na meciiria maku mothe.” 38 Riri niro riathani ria mbere na riria inene. 39 Nario ria

keeri no ta riu: ‘Endaga mundu uria ungi o ta uria wiyendete wee mwene.’ 40 Watho wotho ni urutani wa Anabii uhingitio ni maathani macio meeru.” 41 Na hinda iyo Afarisai monganite hamwe-ri, Jesu akimooria atiri, 42 “Mwiciragia atia uhoru wa Kristu? Muugaga ni muru wa u?” Nao makimucokeria atiri, “Ni muru wa Daudi.” 43 Nake akimooria atiri, “Ni ki gagitumire Daudi akaria ari na Roho amwite ‘Mwathani?’ Nigukorwo oigire atiri, 44 “Mwathani eerire Mwathani wakwa atiri: ‘Ikara guoko-ini gwakwa kwa urio, nginya ngaiga thu ciaku rungu rwa makinya maku.” 45 Angikorwo Daudi amwita ‘Mwathani-ri’, angituika muriu wake atia?” 46 Gutiri mundu wahotire kumucokeria, na kuuma muthenya ucio gutiri mundu wacookire kugeria kumuria ciuria ingi.

23 Ningi Jesu akira ikundi cia andu o hamwe na arutwo ake atiri: 2 “Arutani a watho na Afarisai maikaragira giti kia Musa. 3 Ni undu ucio, maathikagirei na mwikage uria wotho marimwiraga. No mutigekage uria mekaga, nigukorwo matiikaga uria mahunjagia. 4 Mohaga mirigo miritu muno makamigirira ciande cia andu, no-o ene matiendaga o na kumihutia na kaara. 5 “Uria wotho mekaga, mekaga niguo monwo ni andu: Maaramagia tuthanduku turia meyohaga thiithi turi na maandiko thini, na makarahia ciohe cia ndigi cia nguo ciao, 6 na nimendete guikara handu ha gutio maruga-ini, na guikarira iti cia mbere thini wa thunagogi; 7 na nimendete kugeithio ndunyuni-ini, na gwitwo ni andu ‘Rabii’. 8 “No inyu mutikanetwo ‘Rabii’, nigukorwo Munene wanyu no umwe, na inyothe muri a ithe umwe. 9 Na mutikaneete mundu o na uriku guku thi ‘baba’, nigukorwo muri na Ithe o umwe, nake ari iguru. 10 O na mutikanetwo ‘murutani’, nigukorwo muri na ‘Murutani’ o umwe, nake niwe Kristu. 11 Uria munene thini wanyu niatuikage ndungata yanyu. 12 Nigukorwo uria wotho witugagira niakanyilio, na uria wotho winyihagia niagatuugirio. 13 “Kai muri na haaro-i, inyu arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mushingagirira andu gutoonya uthamaki wa iguru, na inyu-ene

mütitoonyaga, o na mütirekaga arĩa marendaga gũtoonya matoonye. (14 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mũtoonyagĩrĩra nyũmba cia atumia a ndigwa, mŭkamatumya indo ciao, na mŭkahooyaga mahooya maraihu ma kwĩonania. Nĩ ũndũ ũcio nĩmŭkasherithio makĩria ma andũ arĩa angĩ.) 15 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai hinga ici! Mũtuikanagia bŭrŭri na mŭkaringa iria mŭgĩcaria mŭndũ ũmwe mŭmũgarũre amŭrũmirĩre, na aamŭrũmirĩra mŭkamũtua mŭrũ wa Jehanamu maita meerĩ manyu. (Geenna g1067) 16 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ atongoria atumumu! Muugaga atĩrĩ, ‘Mŭndũ o na ũrĩkũ angĩhĩta na hekarũ, ũcio ti ũndũ; no mŭndũ angĩhĩta na thahabu ya hekarũ-rĩ, ũcio nĩekuohwo nĩ mwĩhĩtwa wake.’ 17 Inyuĩ atumumu aya akĩgu! Nĩ kĩ kĩnene? Nĩ thahabu ĩyo, kana nĩ hekarũ ĩrĩa ĩtũmaga thahabu ĩtuĩke nyamũre? 18 Ningĩ muugaga atĩrĩ, ‘Mŭndũ o na ũrĩkũ angĩhĩta na kĩgongonarĩ, ũcio ti ũndũ; no mŭndũ angĩhĩta na kĩheo kĩrĩa kĩrĩ kĩgongona-igŭrũ, ũcio nĩekuohwo nĩ mwĩhĩtwa wake.’ 19 Inyuĩ andũ aya atumumu! Nĩ kĩ kĩnene? Nĩ kĩheo kũ, kana nĩ kĩgongona kĩrĩa gĩtũmaga kĩheo kũ gĩtuĩke kĩamũre? 20 Nĩ ũndũ ũcio, ũrĩa wĩhĩtaga na kĩgongona, ehĩtaga nakĩo na akehĩta na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ kĩgongona-igŭrũ. 21 Nake ũrĩa wĩhĩtaga na hekarũ, ehĩtaga nayo na akehĩta na ũrĩa ũikaraga thĩinĩ wayo. 22 Nake ũrĩa wĩhĩtaga na igŭrũ, ehĩtaga na gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai, na akehĩta na ũrĩa ũgũkaragĩra. 23 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mŭrutaga gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa nyeni; na nĩcio terere, na bitharĩ, na thuu. No nĩmŭtiganĩrie maũndũ marĩa ma bata makĩria marĩa makonĩ watho na nĩmo kĩhooito, na kũiguanĩra tha, na wĩhokeku. Maya-rĩ, nĩmo mwagĩrũro nĩ gwĩka mŭtegitiganĩria macio mangĩ. 24 Inyuĩ atongoria aya atumumu! Inyuĩ mŭcungaga rŭmuru, no mŭkameria ngamĩra. 25 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mũthambagia gĩkombe na mbakũri mwena wa nja, no thĩinĩ-rĩ, kũiyũrite ũkoroku na kwenda kwĩhũũnia. 26 Wee Mũfarisai ũyũ mŭtumumu! Amba ũthambie gĩkombe na

mbakũri mwena wa thĩinĩ, naguo mwena wa nja o naguo nĩgũthera. 27 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mũhaana mbĩrĩra hake mũnyũ mwerũ, iria cionekaga irĩ thaka mwena wa nja, no thĩinĩ ciyũrite mahĩndĩ ma andũ akuũ, na giko kĩa mĩthemba yothe. 28 No taguo andũ mamuonaga mŭrĩ athingu mwena wa nja, no mwena wa thĩinĩ mũiyũrwo nĩ ũhinga na waganu. 29 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mwakagĩra anabii mbĩrĩra na mŭkagemia mbĩrĩra cia arĩa athingu. 30 Mũgacooka mŭkoiga atĩrĩ, ‘Tũngĩarĩ muoyo hĩndĩ ya maithe maitũrĩ, tũtingĩagwatanĩire nao gũita thakame ya anabii.’ 31 Nĩ ũndũ ũcio mŭkaruta ũira wa atĩ inyuĩ mŭrĩ njiaro cia arĩa mooragire anabii. 32 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, kũiyũrĩriei kĩgeri kĩa mehia ma maithe manyu ma tene. 33 “Inyuĩ nyoka ici! Inyuĩ ciana cia ndũira! Mũgaagithema atĩa gũtuĩrwo ciira wa gũkio Jehanamu? (Geenna g1067) 34 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ngũmũtũmĩra anabii, na andũ arĩa oogĩ, o na arutani. Amwe ao nĩmŭkamooraga na mwambe amwe ao mŭtĩ-igŭrũ, na arĩa angĩ mũmahũũre na iboko thĩinĩ wa thunagogi cianyu na mũmaingate kuuma itũũra rĩmwe nginya rĩrĩa rĩngĩ. 35 Na nĩmũgagĩcookererwo nĩ thakame yothe ya andũ arĩa athingu, ĩrĩa ĩrĩkĩtie gũitwo gũkũ thĩ, kuuma thakame ya Habili ũrĩa warĩ mũthingu, nginya thakame ya Zekaria mŭrũ wa Barakia, ũrĩa mworagĩre gatagatĩ ka Handũ-harĩa-Hatheru na kĩgongona. 36 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, maũndũ maya mothe nĩmagakinyĩra rŭciaro rŭrũ. 37 “Wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ũragaga anabii, na ũkahũũra arĩa matũmĩtwo kŭrĩ wee na mahiga nyuguto, nĩ maita maingĩ atĩa ndanenda gũcokanĩrĩria ciana ciaku hamwe, ta ũrĩa ngũkũ ĩcokanagĩrĩria tũcui twayo rungu rwa mathagu mayo, no ndũnjĩtikagĩria! 38 Atĩrĩrĩ, nyũmba yaku ĩtigĩtwo ĩkirĩte ihooru. 39 Ngũmwĩra atĩrĩ, kuuma rĩu mŭtikanyona rĩngĩ nginya rĩrĩa mŭkoiga atĩrĩ, ‘Kũrathimwo nĩ mŭndũ ũrĩa ũgũũka na rĩitwa rĩa Mwathani.’”

24 Nake Jesũ akiuma hekarũ, na rĩria aathiiaga arutwo ake magũka kŭrĩ we nĩguo mamuonie mĩako ya hekarũ. 2 Akĩmooria

atĩrĩ, “Nĩmũkuona indo ici ciothe? Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, gũtirĩ ihiga o na rĩmwe rĩa maya rĩgaakorwo rĩrĩ igũrũ wa rĩrĩa rĩngĩ; mothe nĩmakamomorwo.” **3** Na rĩrĩa Jesũ aikarĩte thĩ Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ-rĩ, arutwo ake magũka harĩ we hatarĩ andũ angĩ, makĩmũũria atĩrĩ, “Ta twĩre, maũndũ macio mageekĩka rĩ, na kĩmenyithia gĩa gũcooka gwaku na kĩa mũthia wa mahinda maya nĩ kĩrĩkũ?” (aiõn g165) **4** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Mwĩmenyagĩrĩrei mũtikanahenio nĩ mũndũ o na ũrĩkũ. **5** Nĩgũkorwo andũ aingĩ nĩmagooka na rĩitwa rĩakwa, makiugaga atĩrĩ, ‘Nĩ nĩ nĩ Kristũ,’ na nĩ makaheenia andũ aingĩ. **6** Nĩmũkaigua ũhoru wa mbaara, na mũhuhu ũkonĩ mbaara, no inyuĩ mũtikanamake. Maũndũ ta macio no nginya mageekĩka, no ithĩro ti rĩkinyu. **7** Rũrĩrĩ nĩrũgookĩrĩa rũrĩa rũngĩ, na ũthamaki ũũkĩrĩre ũrĩa ũngĩ. Nĩgũkaagĩa ng’aragu na ithingithia kũndũ na kũndũ. **8** Maũndũ macio mothe nĩ kĩa mbĩrĩria kĩa ruo ta rwa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo agĩe mwana. **9** “Nĩngĩ nĩmũkaneanwo mũnyariirwo na mũũragwo, na mũmenwo nĩ ndũrĩrĩ ciothe nĩ ũndũ wakwa. **10** Hĩndĩ ĩyo-rĩ, andũ aingĩ nĩmagatiganĩria wĩtikio na makunyananĩre mũndũ na ũrĩa ũngĩ, na mamenane. **11** Na anabii aingĩ a maheeni nĩmakaimĩria na nĩmakaheenia andũ aingĩ. **12** Na tondũ waganu nĩũkaingĩha mũno-rĩ, wendani wa andũ aingĩ nĩũkanyiiha, **13** no ũrĩa ũgaakĩrĩrĩa nginya hĩndĩ ya ithĩrĩro-rĩ, ũcio nĩakahonoka. **14** Naguo ũhoru-ũyũ-Mwega wa ũthamaki nĩũkahunjio thĩ yothe ũtuĩke ũira kũrĩ ndũrĩrĩ ciothe, na thuutha ũcio ithĩrĩro rĩkinye. **15** “Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa mũkoona ‘kĩndũ kĩria kĩrĩ thaahu na gĩa kũrehe ihooru’ kĩrũgamĩte Handũ-harĩa-Hatheru, o kĩria kĩa rĩtio na kanua ka mũnabii Danieli (ũrĩa ũrathoma nĩamenye ũhoru ũcio), **16** hĩndĩ ĩyo arĩa marĩ Judea nĩmorĩre irĩma-inĩ. **17** Mũndũ ũrĩa ũrĩ nyũmba yake igũrũ ndakaharũrũke atĩ akarute kĩndũ kuuma nyũmba yake. **18** Nake ũrĩa wĩ mũgũnda ndagacooke mũciĩ kũgĩra nguo ciake. **19** Kaĩ atumia arĩa magaaakorwo na nda na arĩa magaaakorwo makĩongithia hĩndĩ ĩyo nĩmagakorwo na thĩina-ĩ! **20** Hooyai nĩguo

gwĩthara kwanyu gũtikanakorwo kũrĩ hĩndĩ ya heho kana mũthenya wa Thabatũ. **21** Nĩgũkorwo hĩndĩ ĩyo nĩgũkagĩa na mũnyamaro mũnene, ĩtarĩ yoneka kuuma kĩa mbĩrĩria gĩa thĩ nginya rĩu, na ĩtakooneka rĩngĩ. **22** Na tiga matukũ macio makuhĩhirio-rĩ, gũtirĩ mũndũ ũngĩkaahonoka, no nĩ tondũ wa andũ arĩa aamũre, matukũ macio nĩmagakuhĩhio. **23** Hĩndĩ ĩyo mũndũ o na ũrĩkũ angĩkamwĩra atĩrĩ, ‘Kristũ arĩ na haha!’ kana, ‘Arĩ harĩa!’ Mũtikanetikie ũhoru ũcio. **24** Nĩgũkorwo Kristũ a maheeni na anabii a maheeni nĩmakeyumĩria monanie morĩrũ manene na maringe ciama, nĩguo maheenie o na arĩa aamũre, korwo no kũhoteke. **25** Na rĩrĩ, inyuĩ ndaamũmenyithia ũhoru ũcio mbere ya hĩndĩ ĩyo. **26** “Nĩ ũndũ ũcio mũndũ o na ũrĩkũ angĩkamwĩra atĩrĩ, ‘Arĩ werũ-inĩ,’ mũtikanathĩi kuo; kana angĩmwĩra, ‘Arĩ nyũmba thĩini,’ mũtikanetikie ũhoru ũcio. **27** Nĩgũkorwo o ta ũrĩa rũheni ruumĩte irathĩro ruonekaga ithũiro-rĩ, ũguo noguo gũũka kwa Mũrũ wa Mũndũ gũgaakorwo kũhaana. **28** Harĩa hothe harĩ kĩmba, hau niho nderi ciũnganaga. **29** “Na rĩrĩ, o rĩmwe thuutha wa mũnyamaro ya matukũ macio, “rĩũa nĩrĩkagĩa nduma, naguo mweri ũtĩge kwara; nacio njata nĩikaagĩa kuuma igũrũ, namo maahinya ma igũrũ nĩmakenyenyo.’ **30** “Hĩndĩ ĩyo kĩmenyithia kĩa Mũrũ wa Mũndũ nĩgĩkooneka kũu igũrũ, na ndũrĩrĩ ciothe cia thĩ nĩgacakaya. Nĩkoona Mũrũ wa Mũndũ agũka arĩ igũrũ rĩa matu, na arĩ na hinya na riiri mũingĩ. **31** Nake nĩagatũma araika ake na mũgambo mũnene wa karumbeta, nao nĩmakoongania arĩa ake aamũre moimĩte mũena ĩna ĩria yumaga rũhuho, kuuma gĩturi kĩmwe kĩa igũrũ nginya kĩria kĩngĩ. **32** “Na rĩrĩ, mwĩrutei na mũkũyũ: Rĩria hongea ciaguo ciarĩkia gũthundũka na ciaruta mathangũ-rĩ, nĩmũmenyaga atĩ hĩndĩ ya rĩũa ĩrĩ hakuĩ. **33** ũguo noguo rĩrĩa mũkoona maũndũ macio mothe, mũkaamenya atĩ ihinda rĩrĩ hakuĩ, rĩrĩ o ta mũrango-inĩ. **34** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, rũciarũ rũrũ rũtĩgaathira nginya maũndũ macio mothe mahinge. **35** Igũrũ na thĩ nĩgathira, no ciugo ciakwa itigathira. **36** “Gũtirĩ mũndũ ũũĩ ũhoru wa mũthenya ũcio kana ithaa rĩu, o na araika a

igürü matiüü, o na Mürüü ndooi, tiga no Ithe wiki. 37 O ta ūria gwatarii matukū-ini ma Nuhu, noguo gūkaahaana hīndi ya gūka kwa Mūrū wa Mūdū. 38 Nīgūkorwo o ta ūria gwatarii matukū marīa maarī mbere ya kīguū, andū nīmarīiaga na makanyua, na nīmahikanagia na makahika, o nginya mūthenya ūria Nuhu aatoonyire thabina; 39 nao matiamenyire nginya rīria kīguū gīokire, gīkīmaniina othe. Ūguo noguo gūkaahaana hīndi ya gūka kwa Mūrū wa Mūdū. 40 Hīndi iyo arūme eerī magaakorwo marī mūgūnda; ūmwe nīakoywo na ūria ūngī atigwo. 41 Andū-anja eerī magaakorwo magithīa hamwe; ūmwe nīakoywo na ūria ūngī atigwo. 42 “Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīguūte, tondū mūtiū mūthenya ūria Mwathani wanyu agooka. 43 No menyai atīri, korwo mwene nyūmba nīamenyete thaa cia ūtukū iria mūici angūka, angīaikarire eiguūte, nyūmba yake ituo. 44 Nī ūndū ūcio o na inyuū no nginya mūikarage mwīhaarīrie, tondū Mūrū wa Mūdū agooka ithaa rīria mūtawīrīgīriire. 45 “Nīngī-rī, ndungata ya kwīhokeka na njūgī nīrīkū, irīa mwathi wayo angīhokera kūrōraga ndungata iria ingī cia nyūmba yake, na īciheage irio ihinda rīria rīagīriire? 46 Kai nīūgaakorwo ūri ūndū mwege harī ndungata iyo, rīria mwathi wayo agooka akore īgūka o ūguo-ī! 47 Ngūmwīra atīri na ma, nīakamīhokera indo ciake ciothe. 48 No rīri, ndungata iyo īngīkorwo nī njaganu, na iire na ngoro atīri, ‘Mwathi wakwa nīegūikara ihinda irāya atacookete,’ 49 na īkīambīriire kūhūura ndungata iria ingī, na kūrīa na kūnyua hamwe na arīu. 50 Mwathi wa ndungata iyo agooka mūthenya ūria itawīrīgīriire, na ithaa rīria itooi. 51 Nake nīakamīherithia mūno, na amūkie hamwe na andū arīa hinga, kūrīa gūgaakorwo na kīriro na kūhagarania magego.

25 “Hīndi iyo-rī, ūthamaki wa igürū ūkaahaanano na airītu ikūmi arīa mooire matawa mao, makiumagara nīguo magatūnge mūhikania. 2 Atano ao maarī akīgu, na atano maarī oogī. 3 Acio akīgu nīmakuuire matawa mao, no matiakuuire maguta. 4 No rīri, acio oogī, nīmakuuire maguta na cuba, o hamwe na matawa mao. 5 Na rīri, Mūhikania nīaikarire angīgooka, na othe magīcūnga, magīkoma. 6 “Na

ūtukū gatagatī gūkīanīrīrwo atīri: ‘Mūhikania nī mūiku! Umai mūkamūtūnge!’ 7 “Hīndi iyo airītu othe magīkūira, magīthondeka matawa mao. 8 Acio akīgu makīira acio oogī atīri, ‘Tūgairei maguta manyu tondū; matawa maitū nīmarahora.’ 9 “No acio oogī makīmacookeria atīri, ‘Aca, matingītūigana na mamūigane. Handū ha ūguo-rī, thīi kūrī arīa mendagia maguta mūkegūriire manyu.’ 10 “No rīria maarī njīra-ini magīthīi kūgūra maguta-rī, mūhikania agīkinya. Airītu arīa mehaarīrie magītoonya kīhikanio-ini hamwe na mūhikania. Naguo mūrango ūkīhingwo. 11 “Thuutha ūcio airītu acio angī o nao magīka. Makiuga atīri, ‘Mwathani! Mwathani! Tūhingūriire mūrango!’ 12 “Nowe agīcookia atīri, ‘Ngūmwīra atīri na ma, nīi ndimūū.’ 13 “Nī ūndū ūcio-rī, mwīhūgagai, tondū mūtiū mūthenya kana thaa. 14 “Nīngī, ūthamaki wa igürū ūkaahaanano na mūdū wathīiaga rūgendo, nake agīta ndungata ciake, agīcīhokera indo ciake. 15 Akīnengera īmwe yacio taranda ithano cia mbeeca, na īngī taranda igīri, na irīa īngī taranda īmwe, o ndungata kūrīngana na ūhoti wayo. Agīcooka agīthīi rūgendo. 16 Ndungata irīa yaneetwo taranda ithano igīthīi o hīndi iyo, īkīonjorithia mbeeca ciayo, na īkīona uumithio wa taranda ingī ithano. 17 O nayo irīa yaheetwo taranda igīri īkīonjorithia īkīona uumithio wa ingī igīri. 18 No ndungata irīa yaheetwo taranda īmwe igīthīi, ikīenja irima, ikīhitha mbeeca cia mwathi wayo. 19 “Thuutha wa ihinda irāya, mwathi wa ndungata icio nīacookire na agīciita nīguo iheane ūhorō wa mathabu ma mbeeca ciake. 20 Ndungata irīa yaheetwo taranda ithano ikīrehe ingī ithano, īkiuga atīri, ‘Mwathi wakwa, waheire taranda ithano. Atīri, nīthūkūmīte ingī ithano.’ 21 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīri, ‘Nīwīkite wega, wee ndungata īno njega na ya kwīhokeka! Nīūtuikīte mwīhokeku harī indo nini; nīngūgūtua mūrōri wa indo nīngī. Ūka ūtoonye gīkeno-ini kīa mwathi waku!’ 22 “Ndungata irīa yaheetwo taranda igīri o nayo igīka. Īkiuga atīri, ‘Mwathi wakwa waheire taranda igīri! Atīri, nīthūkūmīte ingī igīri.’ 23 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīri,

‘Nīwīkīte wega, wee ndungata īno njege na ya kwīhoheka! Nīūtuikīte mwīhoheku harī indo nini; nī ngūgūtua mūrōri wa indo nyingī. Ūka ūtoonye gīkeno-inī kīa Mwathi waku!’ 24 “Nayo ndungata īrīa yaheetwo taranda īmwe o nayo īgītūka. Īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, nī ndooī atī wee wī mūdū mwī, ūgethaga kūrīa ūtahandīte, na ūkongania kūrīa ūtaahandire mbeū. 25 Nī ūndū ūcio nīndetīgīrīre, ngīthīī ngīhitha taranda yaku thī. Atīrīrī, īno no īrīa yaku ndagūcookeria.’ 26 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu na ngūūtaru! Ūguo nī wooī atī ngethaga kūrīa itahaandīte, na ngongania kūrīa itaahurīte mbeū? 27 Gūkīrī ūguo-rī, wagīrīrwo nī kūiga mbeeca ciakwa bengi, na ndacooka-rī, nīngīacookerio mbeeca ciakwa irī hamwe na uumithio wacio. 28 “Nī ūndū ūcio, mītunyei taranda īyo, mūmīnengere ūrīa ūrī na taranda ikūmi. 29 Nīgūkorwo mūdū o wothē ūrī na indo nīwe ūkoongererwo ingī nyingī na akīrīrīrio. Nake ūrīa ūtarī, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo. 30 Oyai ndungata īyo ītarī bata mūmīkie nja kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ 31 “Hīndī īrīa Mūrū wa Mūdū agooka arī na riiri wake, na arāika othe marī hamwe nake, nīagaikarīra gītī gīake kīa ūnene na kīrī riiri wa īgūrū. 32 Ndūrīrī ciothe nīigacookanīrīrio mbere yake, nake nīakamūrania andū kuuma kūrī arīa angī, o ta ūrīa mūrīithi aamūranagia ng’ōndu na mbūrī. 33 Nīakaiga ng’ōndu mwena wake wa ūrīo, na mbūrī aciige mwena wake wa ūmotho. 34 “Ningī Mūthamaki nīakeera arīa marī mwena wake wa ūrīo atīrī, ‘Ūkai, inyuī mūrathimītwo nī Baba; oyai igai rīa ūthamaki ūrīa mwathondekeirwo kuuma rīrīa thī yombirwo. 35 Nīgūkorwo ndaarī mūhūūtu mūkīthe gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu mūkīthe gīa kūnyua, na ndaarī mūgeni mūkīnyīita ūgeni, 36 na ndaarī njaga mūkīthe nguo, na ndaarī mūrūaru na inyuī mūkīmenyerera, o na ndaarī njeera na mūgītūka kūndora.’ 37 “Hīndī īyo arīa athingu nīmakamūcookeria mamūūrie atīrī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūūtu tūgīkūhe gīa kūrīa, kana ūrī mūnyootu tūgīkūhe gīa kūnyua? 38 Na nī rī twakuonire

ūrī mūgeni tūgīkūnyīita ūgeni, kana ūrī njaga tūgīkūhe nguo? 39 O na nī rī twakuonire ūrī mūrūaru kana ūrī njeera na tūgītūka gūkūrora?’ 40 “Nake Mūthamaki nīagacookia, ameere atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū wothē mwekīire arīū a Baba o na arīa anini mūno, nī nī mwekīire.’ 41 “Ningī nīakeera arīa marī mwena wake wa ūmotho atīrī, ‘Njehererai, inyuī mūrūmītwo, mūthīī mwaki-inī wa tene na tene ūrīa ūthondekeirwo mūcukani na arāika ake. (aiōnios g166) 42 Nīgūkorwo ndaarī mūhūūtu na mūtīaheire gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu na mūtīaheire gīa kūnyua, 43 na ndaarī mūgeni na mūtīanyīitire ūgeni, ndaarī njaga na mūtīaheire nguo, ndaarī mūrūaru na ndaarī njeera na mūtīokire kūnyona.’ 44 “Nao nīmagacookia, mamūūrie atīrī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūūtu, kana ūrī mūnyootu, kana ūrī mūgeni, kana ūrī njaga, kana ūrī mūrūaru, o na kana ūrī njeera na tūtīagūteithirie?’ 45 “Nake nīakamacookeria atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū o wothē mūteekire ūmwe wa aya anini mūno, nī nī mūteekīre.’ 46 “Hīndī īyo nīmagathīī kūrīa andū maherithagio tene na tene, no arīa athingu mathīī muoyo-inī wa tene na tene.” (aiōnios g166)

26 Rīrīa Jesū aarīkirie kuuga maūdū macio mothe-rī, akīra arutwo ake atīrī, 2 “O ta ūrīa mūūī, Gīathī kīa Bathaka gītīgairie matukū meerī gīkinye, nake Mūrū wa Mūdū nīakaneanwo nīgeetha aambwo mūtī-īgūrū.” 3 Hīndī īyo athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a kīrīndī makīgomana kwa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, wetagwo Kaiafa, 4 nīguo maciire ūrīa mangīnyīitithia Jesū na njīra ya wara, na mamūūragithie. 5 No makiuga atīrī, “Tūtingīmūnyīita hīndī ya Gīathī, nīguo andū matikarute haaro.” 6 Na rīrī, hīndī īmwe Jesū aarī Bethania, mūcīī wa mūdū wetagwo Simoni ūrīa warī na mūrīmū wa mangū, 7 na mūdū-wa-nja warī na cuba ya maguta ma goro mūno na manungi wega, agītūka kūrī Jesū, akīmūtīrīria maguta mūtwe arī metha-inī akīrīa. 8 Rīrīa arutwo moonire ūguo, makīrakara, makīūrania atīrī, “Ūitangi ūyū nī waki? 9 Maguta macio manungi wega nīmangīendio goro na

mbeeca icio iheo athiini.” 10 Nake Jesu aamenya uguo, akimooria atiri, “Murathinia mundu-wa-nja uyū niki? We nianjika undu mwea. 11 Aria athiini murikoragwo nao hndi ciothe, no ni-rī, mutirikoragwo na ni hndi ciothe. 12 Hndi iria aitriririe mwiri wakwa maguta macio manungi wega, eekire uguo nigeetha aathagathage uria ngaathikwo. 13 Ngumwira atiri na ma, kuria guothe Uhoru-uyū-Mwega ukaahunjio thini wa thi yothe-rī, undu ucio eeka niukeeragwo andu nigeetha arikanagwo.” 14 Hndi iyo umwe wa acio ikumi na eerī, uria wetagwo Judasi Muisikariota, agithi kuri athinjiri-Ngai aria anene, 15 akimooria atiri, “Ni ki mukūthe ingimūneana kuri inyu?” Nao makimutarira icunjī cia betha mirongo itatū, makimūnengera. 16 Kuuma hndi iyo Judasi akambirira gūcaria mweke wa kumūneana. 17 Muthenya wa mbere wa kwambirira kuria Migate iria itari Mikiere Ndawa ya Kūmbia-rī, arutwo magithi kuri Jesu makimūria atiri, “Ukwenda tukahaaririe irio cia Bathaka kū?” 18 Nake akimacookeria atiri, “Thii itūra-ini kuri mundu muna mūmwire atiri, ‘Murutani oiga atiri: Ihinda riakwa riria rituitwo riri hakuhi. Ngūria irio cia Bathaka nyumba gwaku tūri na arutwo akwa.” 19 Ni undu ucio arutwo magiika o uria Jesu aamathite, na kahihaariria irio cia Bathaka. 20 Gwakinya hwa-ini-rī, Jesu agikara metha-ini ya irio hamwe na arutwo ake acio ikumi na eerī. 21 Na riria maarīaga, akiuga atiri, “Ngumwira atiri na ma, umwe wanyu niekungunyanira.” 22 Nao makinyitwo ni kieha muno, makambirira kumūria o mundu atiri, “Mwathani, ti-itheru ni ni?” 23 Jesu akimacookeria atiri, “Uria waikaniria guoko na ni mbakuri-ini nwe uringunyanira. 24 Mūru wa Mūndu nieguthi o ta uria uhoru wake wandikitwo. No mundu uria ugukunyanira Mūru wa Mūndu ka arī na haaro-i! Ni kaba mundu ucio atangaciariwo.” 25 Hndi iyo Judasi, uria mūmukunyaniri, akiuga atiri, “Rabii, ti-itheru ni ni?” Nake Jesu akimūcookeria atiri, “Ii, niwe.” 26 Na riria maarīaga, Jesu akioya mūgate, agicookia ngaatho, akīwenyūranga, akīhe arutwo ake, akimeera atiri, “Oyai murie; uyū ni mwiri wakwa.” 27 Agicooka akioya gikombe, agicookia ngaatho, akīmanengera, akimeera atiri, “Nyuanirai inyuothe. 28 Ino niyo thakame yakwa ya kirikaniro, iria iguitwo ni undu wa andu aingi ni undu wa kurekanirwo kwa mehia. 29 Ngumwira atiri, ndikunyua ringi ndibei ya maciaro ma muthabibu kuuma riu nginya muthenya uria ngaaminyuanira na inyuī iri njeru ūthamaki-ini wa Baba.” 30 Na maarīkia kūina rwimbo-rī, makiumagara magithi Kirima-ini kia Mitamayū. 31 Ningi Jesu agicooka akimeera atiri, “Utukū wa ūmūthi inyuothe nimūriindirika nigukorwo ni kwandikitwo atiri: “Ningaringa mūriithi, nacio ng’onducia rūuru ihurunjūke.” 32 No ndariukio-rī, ningamūtongoria gūthi Galili.” 33 No Petero akimūcookeria atiri, “O na aria angī othe manggūtirika, ni ndigagūtirika.” 34 Nake Jesu akimūcookeria atiri, “Ngukwira atiri na ma, ūmūthi, utukū o uyū ngukū itanakūga, ūrikorwo ūnganite maita matatū.” 35 No Petero akiuga atiri, “O na angikorwo nigukua ndikuanira nawe, ni ndingigūkaana.” Nao arutwo aria angī othe makiuga o uguo. 36 Ningi Jesu agicooka agithi na arutwo ake handu heetagwo Gethisemane, akimeera atiri, “Ikarai haha, na ni thii haaria ngahooe.” 37 Agithi na Petero, na ariu aria eerī a Zebedi, nake akambirira kugua kieha na gūthi nika ngoro. 38 Agicooka akimeera atiri, “Ngoro yakwa iri na kieha muno, o hakuhi gukua. Ikarai haha mwiguite hamwe na ni.” 39 Agithiathia, agiturumithia ūthi thi, akīhooya, akiuga atiri, “Baba, kungihoteka-rī, njehereria gikombe giki. No ti uria ni ngwenda, no ni uria wee ūkwenda.” 40 Hndi iyo agicooka kuri arutwo ake, agikora makomete, akiuria Petero atiri, “Mutingihota giikara ithaa rimwe mwiguite hamwe na ni? 41 Mwhūgei na mūhooe niguo mūtikagwe magerio-ini. Ngoro niyenda, no mwiri nduri na hinya.” 42 Jesu agithi riita ria keerī, akīhooya, akiuga atiri, “Baba, angikorwo gūtingihoteka njehererio gikombe giki itakinyūriire-rī, wendi waku ūrohingio.” 43 Acooka ringi akimakora makomete, tondū nimahititwo ni toro. 44 Ni undu ucio akimatiga, agithi, akīhooya ringi

riita rīa gatatū, akiuga ciugo o ro icio. 45 Ningī agīcooka kūrī arutwo akīmooria atīrī, “O na rīu mūrī o toro mūhurūkīte? Atīrīrī, ihinda rī hakuhī, na Mūrū wa Mündū nīakunyanīrwo moko-inī ma andū ehia. 46 Ūkīrai, tūthiī! Ūrīa ūkūngunyanīra nīarooka!” 47 O akīaragia-rī, Judasi, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī, agīkinya. Ookire na gīkundi kīnene kīa andū, marī na hiū cia njora na njūgūma, matūmītwo nī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a kīama. 48 Na rīrī, ūcio wamūkunyanīre nīamaheete kīmenyithia gīkī: “Ūrīa ndīmumunya, ūcio nīwe, mūnyīitei.” 49 Nake Judasi agīthīī harī Jesū o rīmwe, akīmwīra atīrī, “Rabii, ūrī mūhorō!” na akīmūmumunya. 50 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūrata wakwa, ika ūrīa ūūkire gwīka.” Nao andū acio makīmūguthūkīra, makīmūnyīita. 51 Na rīrī, mündū ūmwe wa arīa maarī na Jesū agīcomora rūhiū rwake rwa njora, agītīnia gūtū kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 52 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Cookia rūhiū rwaku njora nīgūkorwo arīa othe macomoraga rūhiū makaaniinwo na rūhiū. 53 Kana ūgwīciiria ndingīhota kūhooya Baba, na o rīmwe andūmīre araika makīria ya mbūtū ikūmi na igīrī? 54 No rīrī, Maandīko mangīkīhinga atīa marīa moigīte atī ūndū ūyū no nginya ūhinge na njīra īno?” 55 Hīndī īyo Jesū akīūria kīrīndī kīu atīrī, “Kaī ndī mūtongoria wa akararia a watho, atī nikīo muoka mūūnyīite mūrī na hiū cia njora na njūgūma? O mūthenya ndīrakoragwo hekarū-inī ngīrutana, na mūtingīnyīita. 56 No ūndū ūyū wothe wīkīkīte nīguo ūhorō ūrīa waandīkītwo nī anabii ūhinge.” Nao arutwo othe makīmūtiganīria, makīūra. 57 Nao acio maanyīitire Jesū makīmūtware gwa Kaiafa, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, kūrīa arutani a watho na athuuri moonganīte. 58 Nowe Petero akīmūrūmīrīra arī haraaya, o nginya agīkinya nja ya kwa mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. Agītoonya agīkarania na arangīri nīguo amenye ūrīa ūhorō ūgūthīī. 59 Na rīrī, athīnjīri-Ngai arīa anene na Kīama kīrīa Kīnene gīothe nīmacarīrīrie ūira wa maheeni nīguo mamūūragithie. 60 No makīaga ūira ta ūcio, o na gūkorwo andū aingī nīmarutīte ūira wa

maheeni. Thuutha-inī andū eerī makīrūgama, 61 makiuga atīrī, “Mündū ūyū nīoigire atīrī, ‘No hote gūtharia hekarū ya Ngai, na ndīmīake rīngī na mīthenya ītatū.’” 62 Ningī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīrūgama, akīūra Jesū atīrī, “Kaī wee ūtarī na ūndū ūgūtūcookeria? Nī ūhorō ūrīkū ūyū ūrathītangīrwo?” 63 No Jesū agīkira ki. Mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīmwīra atīrī, “Ndakwīhītithia na Ngai ūrīa wī muoyo: Twīre kana wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai.” 64 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Īī, wee nīwoiga, no ngūmwīra atīrī, inyuī inyuothe nīmūkona Mūrū wa Mündū aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ūrīa-ūrī-Hinya, agīuka arī igūrū rīa matu.” 65 Hīndī īyo mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene agītēmbūranga nguo ciake, akiuga atīrī, “Nīaruma Ngai! Tūgūkībatario nī aira angī aakī? Atīrīrī, inyuī nīmweigūira akīruma Ngai. 66 Mūgwīciiria atīa?” Magīcookia atīrī, “Aagīrīrwo nī kūūragwo.” 67 Magīcooka makīmūtūira mata ūthiū, na makīmūhūira na ngundi. Angī makīmūhūira na hī, 68 makīmwīra atīrī, “Wee Kristū, tūrathīre ūhorō ūtwīre, nūū wakūgūtha!” 69 Na rīrī, Petero aikarīte nja, nake mūirītu warī ndungata akīmūkora, akīmwīra atīrī, “O nawe uuma hamwe na Jesū ūcio wa Galīli.” 70 Nowe agīkaana ūhorō ūcio mbere yao othe, akiuga atīrī, “Nīī ndiūī ūrīa ūroiga.” 71 Ningī akiumagara, agīthīī kīhingoinī, harīa mūirītu ūngī aamuonire, akīira andū arīa maarī hau atīrī, “Mündū ūyū moima na Jesū wa Nazarethi.” 72 Agīkaana ūhorō ūcio o rīngī, na akīihīta, akiuga atīrī, “Nīī ndiūī mündū ūcio!” 73 Thuutha wa kahinda kanini, arīa maarūgamīte hau magīthīī harī Petero, makīmwīra atīrī, “Ti-itherū wee ūrī ūmwe wao, tondū mwarīrie waku nīūrakumbūra.” 74 Nake akīambīrīria kwīhīta, akiuga atīrī, “Nīī mündū ūcio ndimūūī!” Kahinda o kau ngūkū īgīkūga. 75 Nake Petero akīrīrikana ūhorō ūrīa Jesū aamwīrīte atīrī, “Ngūkū ītanakūga, ūrīkorwo ūngaanīte maita matatū.” Akīuma nja, akīrīra mūno.

27 Na rīrī, rūciinī tene, athīnjīri-Ngai arīa anene othe na athuuri a andū makīguithania atī matūire Jesū kūūragwo.

2 Makĩmuoha na mĩnyororo; makĩmũruta kũu, makĩmũtwara kũrĩ Pilato, ũrĩa warĩ barũthi. 3 Rĩrĩa Judasi, ũcio wamũkunyanĩire oonire atĩ Jesũ nĩatũrwo gũkua-rĩ, akĩrĩra na agĩcookeria athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri mbeeca icio cia betha mĩrongo itatũ. 4 Akiuga atĩrĩ, “Nĩnjĩthie, nĩgũkorwo nĩngunyanĩire thakame itarĩ na mahĩtia.” Nao makĩmũcookeria makĩmũuria atĩrĩ, “Ūcio ũkĩrĩ ũhoru witũ? Ūcio nĩ ũhoru waku.” 5 Nĩ ũndũ ũcio Judasi agĩkania mbeeca icio thĩinĩ wa hekarũ, agũthĩira. Agĩcooka agĩthĩi akĩĩita. 6 Athĩnjĩri-Ngai acio anene makĩoya mbeeca icio makiuga atĩrĩ, “Kũiga mbeeca ici kĩgũna-inĩ nĩ kuuna watho, nĩgũkorwo nĩ mbeeca cia thakame.” 7 Nĩ ũndũ ũcio makĩguithania mahũthĩre mbeeca icio na kũgũra gĩthaka kĩrĩa kĩa mũũmbi nyũngũ gĩtuĩke gĩa gũthikagwo ageni. 8 Kĩu nĩkĩo gĩtũmaga gĩthaka kĩa gĩtũwo Gĩthaka gĩa Thakame nginya ũmũthĩ. 9 Hĩndĩ ĩyo nĩguo ũhoru ũrĩa waarĩtio nĩ Jeremia ũrĩa Mũnabii wahingire, rĩrĩa oigire atĩrĩ: “Nao nĩmoire icunjĩ icio mĩrongo itatũ cia betha, thogora ũrĩa andũ a Isiraeli maatuĩte wa kũmũgũra, 10 nao magĩcihũthĩra na kũgũra gĩthaka kĩa mũũmbi nyũngũ, o ta ũrĩa Mwathani aanjathire gwĩkwo.” 11 Na rĩrĩ, Jesũ akĩrũgama mbere ya barũthi, nake barũthi ũcio akĩmũuria atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũthamaki wa Ayahudi?” Jesũ agĩcookeria atĩrĩ. “Ĩi, wee nĩwoiga.” 12 No rĩrĩa aathitangirwo nĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri, ndarĩ ũndũ aacookirie. 13 Nĩ ũndũ ũcio Pilato akĩmũuria atĩrĩ, “Kaĩ ũtaraigua ũira wa maũndũ marĩa maragũthitangĩra?” 14 Nowe Jesũ ndaigana gũcookeria ũndũ o na ũmwe wa macio; nake barũthi akĩgega mũno. 15 Na rĩrĩ, hĩndĩ ya Gĩathĩ kĩa Bathaka, barũthi ũcio nĩamenyerete kuohora mũndũ ũmwe wa arĩa oohe, o ũrĩa kĩrĩndĩ kĩngĩathuurire. 16 Hĩndĩ ĩyo nĩ maarĩ na mũndũ kĩmaramari wohetwo na woĩkaine mũno, wetagwo Baraba. 17 Nĩ ũndũ ũcio, hĩndĩ rĩa kĩrĩndĩ kĩagomanire, Pilato agĩkĩũria atĩrĩ, “Nũũ mũkwenda ndĩmuohorere; nĩ Baraba, kana nĩ Jesũ ũrĩa wĩtagwo Kristũ?” 18 Nĩgũkorwo we nĩamenyaga atĩ maatwarĩte Jesũ kũrĩ we nĩ ũndũ wa ũiru. 19 Na hĩndĩ ĩyo Pilato aikarĩire gĩtĩ gĩa ciira, mũtumia

wake akĩmũtũmĩra mũndũ, akĩmwĩra atĩrĩ: “Ndũkae gwĩka mũndũ ũcio ũndũ tondũ ndarĩ na mahĩtia, nĩgũkorwo ũmũthĩ nĩthĩnĩtio nĩ kĩroto mũno nĩ ũndũ wake.” 20 No rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri makĩringĩrĩria kĩrĩndĩ gĩthie Baraba, nake Jesũ ooragwo. 21 Barũthi ũcio akĩmooria atĩrĩ, “Andũ aya eerĩ nĩ ũrĩkũ mũkwenda ndĩmuohorere?” Nao makiuga atĩrĩ, “Tũkwenda Baraba.” 22 Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Ngũgũka atĩa na Jesũ ũyũ wĩtagwo Kristũ?” Othe magĩcookeria atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ-igũrũ.” 23 Nake Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩkĩ? Nĩ ngero ĩrĩkũ agerete?” Nao magĩkĩrĩrĩa kwanĩrĩa, makiugaga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ-igũrũ!” 24 Rĩrĩa Pilato oonire atĩ matiraiguithania, na akĩona atĩ nĩ ngũĩ yambağĩrĩria-rĩ, akĩoya maai, agĩthamba moko hau mbere ya kĩrĩndĩ, akiuga atĩrĩ, “Nĩi ndikoorio thakame ya mũndũ ũyũ ũtarĩ na mahĩtia. Ūcio nĩ ũhoru wanyu!” 25 Nao andũ acio othe magĩcookeria atĩrĩ, “Thakame yake ĩrotũcookerera hamwe na ciana ciitũ!” 26 Pilato akĩmohorera Baraba. No akĩhũũrĩthia Jesũ iboko, agĩcookeria akĩmũneana akaambwo mũtĩ-igũrũ. 27 Nĩngĩ thigari cia barũthi cigĩtwara Jesũ thĩinĩ wa gĩikaro kĩa barũthi, nacio cigĩcookerianĩrĩa mbũtũ yothe ya thigari, cikĩmũrigiicĩria. 28 Cikĩmũruta nguo ciake, cikĩmũhumba nguo ndune, 29 cigĩcookeria cigĩtuma thũmbĩ ya mĩigua, cikĩmwĩkĩra mũtwe. Cikĩmũnengera kamũrangi guoko-inĩ gwake kwa ũrĩo, cikĩmũturĩria ndu, na cikĩmũnyũrũria, cikiuga atĩrĩ, “Wĩ mũhoru, mũthamaki wa Ayahudi!” 30 Cikĩmũtura mata, cikĩoya kamũrangi kau, na cikĩmũhũura nako mũtwe. 31 Ciarĩkia kũmũnyũrũria, cikĩmũruta nguo ĩyo, na cikĩmũhumba nguo ciake mwene. Cigĩcookeria cikĩmũmagaria cikamwambe mũtĩ-igũrũ. 32 Na hĩndĩ rĩa moimagaraga-rĩ, magĩcemanĩa na mũndũ woimĩte Kurene, wetagwo Simoni, nacio thigari cikĩmũkuuithia mũtharaba ũcio na hinya. 33 Magĩthĩi, magĩkinya handũ heetagwo Gologotha (ũguo nĩ kuuga Handũ hahaana ta Hĩndĩ rĩa Mũtwe). 34 Nacio cikĩhe Jesũ ndibei anyue, ĩtukanĩtio na kĩndũ kĩrũrũ ta maai ma nyongo; no aamĩcama akĩrega kũmĩnyua. 35 Ciarĩkia kũmwamba mũtĩ-igũrũ, cikĩgayana nguo ciake na njĩra ya gũcicuukĩra

mīti. **36** Nacio cigũkara thĩ hau, cikĩmũrangĩra. **37** Na hau igũrũ rĩa mũtwe wake, nihandikĩtwo maũndũ marĩa aathitangĩrwo, atĩrĩ: ŪYŪ NĪWE JESŪ, MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. **38** Na rĩrĩ, atunyani eerĩ nĩmambirwo mĩtĩ-igũrũ hamwe nake, ũmwe mwena wake wa ũrĩo, na ũcio ũngĩ mwena wake wa ũmotho. **39** Nao andũ arĩa maahitũkagĩra hau makamũrumaga, makĩinagia mĩtwe yao, **40** makiugaga atĩrĩ, “Wee ũngĩratharirie hekarũ na ũcooke ũmiake na mĩthenya itatũ-rĩ, kĩĩhonokie! Harũrũka uume mũtharaba-inĩ, aakorwo wee nĩwe Mũrũ wa Ngai!” **41** O ũndũ ũmwe athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na arutani a watho, na athuuri o nao makĩmũnyũrũria. **42** Makiuga atĩrĩ, “Nĩarahonokagia andũ arĩa angĩ, no ndangĩhota kwĩhonokia we mwene! Nĩwe Mũthamaki wa Isiraeli! Nĩakiume rĩu mũtharaba-inĩ, na ithuĩ nĩtũkũmwĩtikia. **43** Nĩehokete Ngai, nĩakĩmũhonokie rĩu aakorwo nĩamwendete, nĩgũkorwo oigire atĩrĩ, ‘Nĩi ndĩ Mũrũ wa Ngai.’” **44** O na atunyani arĩa maambanĩrio hamwe nake o nao makĩmũruma. **45** Na rĩrĩ, kuuma thaa thita cia mũthenya nginya thaa kenda bũrũri wothe ũkĩgĩa nduma. **46** Na ta thaa kenda Jesũ akĩgũthũka na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Eli, Eli, lama sabakithani?” (Ūguo nĩ kuuga, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, ũndiganĩirie niki?”) **47** Nao andũ amwe a arĩa maarũngĩ hau rĩrĩa maiguire ũguo, makiuga atĩrĩ, “Areeta Elija.” **48** Na o rĩmwe, ũmwe wao agĩteng’era akĩoya thibũnji. Akĩmĩtobokia thiki-inĩ, akĩmĩthecerera kamũrangi-inĩ, akihe Jesũ anyue. **49** Arĩa angĩ nao makiuga atĩrĩ, “Tiganai nake. Nĩtũkuona kana Elija nĩegũũka kũmũhonokia.” **50** Nake Jesũ akĩgũthũka rĩngĩ na mũgambo mũnene, agĩtuĩkana. **51** Na rĩrĩ, ihinda o rĩu gĩtambaya kĩa hekarũ gĩgĩatũkana icunjĩ igĩrĩ kuuma igũrũ nginya thĩ. Nayo thĩ igĩthingitha, nacio ndwaro cia mahiga igĩatũkana. **52** Mbĩrĩra nacio ikĩhingũka, nao andũ aingĩ arĩa atheru arĩa maarĩkĩtie gũkua makĩrĩũka, **53** makiuma thĩinĩ wa mbĩrĩra. Na thuutha wa kũrĩũka kwa Jesũ, magĩthĩ itũũra rĩu inene itheru, na makiumĩrĩra andũ aingĩ. **54** Rĩrĩa mũnene-wa-thigari-igana na arĩa maari

nake makĩrangĩra Jesũ moonire gĩthingithia na maũndũ mothe marĩa meekĩkire-rĩ, makĩnyitwo nĩ guoya, makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ mũndũ ũyũ oima Mũrũ wa Ngai!” **55** Na nĩ haarĩ andũ-a-nja aingĩ meereragĩra marĩ o haraaya. Maarũmĩrĩre Jesũ kuuma Galili nĩguo mamũtungatagĩre. **56** Thĩinĩ wao haarĩ Mariamu Mũmagidali, na Mariamu ũrĩa nyina wa Jakubu na Jose, na nyina wa ariũ a Zebedi. **57** Na hwaĩ-inĩ wakinya-rĩ, mũndũ warĩ gĩtonga wa kuuma Arimathea, wetagwo Jusufu, ũrĩa watuĩkĩte mũrutwo wa Jesũ agĩũka. **58** Nake agĩthĩ kũrĩ Pilato, na akĩhooya aheo mwĩrĩ wa Jesũ, nake Pilato agĩathana anengerwo mwĩrĩ ũcio. **59** Jusufu akĩoya mwĩrĩ ũcio, akĩwoha na taama mũtheru wa gatani, **60** akĩũiga thĩinĩ wa mbĩrĩra yake njerũ rĩrĩa eenjithĩtie rwaro-inĩ rwa ihiga. Akĩgaragara ihiga inene mũromo-inĩ wa mbĩrĩra iyo, na agĩthĩrĩa. **61** Mariamu Mũmagidali na Mariamu ũcio ũngĩ maikarĩte hau mang’etheire mbĩrĩa. **62** Na mũthenya ũyũ ũngĩ ũrĩa ũrũmagĩrĩa Mũthenya wa Ihaarĩria, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Afarisai magĩthĩ kwa Pilato. **63** Makĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathi witũ, nĩtũkũrĩkana atĩ rĩrĩa mũheenania ũcio aarĩ muoyo. nĩoigire atĩrĩ, ‘Thuutha wa matukũ matatũ nĩngariũka.’” **64** Nĩ ũndũ ũcio ruta watho nĩguo mbĩrĩra iyo irangĩrwo nginya mũthenya wa gatatũ. Kwaga ũguo, arutwo ake maahota gũthĩ maiye mwĩrĩ ũcio macooke meere andũ atĩ nĩariũkĩtio kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Maheeni macio maahota gũtuũka mooru gũkĩra marĩa ma mbere.” **65** Nake Pilato akĩmacookeria atĩrĩ, “Oyai arangĩri, mũthĩ mũrangĩre mbĩrĩa iyo wega o ta ũrĩa mũngĩhota.” **66** Nĩ ũndũ ũcio magĩthĩ, makĩhinga ihiga rĩa mbĩrĩa iyo biũ, na makĩrĩkĩra rũrĩ rwa mũhũra, na makĩga arangĩri ho.

28 Thuutha wa Thabatũ, gwatua gũkĩa mũthenya wa mbere wa kiumia, Mariamu Mũmagidali na Mariamu ũcio ũngĩ magĩthĩ kũrora mbĩrĩa. **2** Na rĩrĩ, nĩ kwagĩre na gĩthingithia kĩnene, nĩgũkorwo mũraika wa Mwathani nĩakĩrũkire oimite igũrũ na agĩthĩ mbĩrĩa-inĩ, akĩgaragara ihiga akĩrĩeheria na akĩrĩkarĩra. **3** Oonekaga ahaana ta rũheni, na

nguo ciake cierũhĩte o ta ira. **4** Nao arangĩri acio makĩmwĩtigĩra mũno nginya makĩinaina makĩhaana, ta andũ akuũ. **5** Nake mũraika ũcio akĩira andũ-a-nja acio atĩrĩ, “Inyuĩ-rĩ, tigai gwĩtigĩra, nĩgũkorwo nĩnjũũ atĩ nĩ Jesũ ũrĩa ũraambirwo mũtĩ-igũrũ mũracaria. **6** Ndarĩ haha, nĩariũkĩte, o ta ũrĩa oigire. Ũkai muone harĩa arakomete. **7** Na rĩrĩ, thĩĩ narua mũkeere arutwo ake atĩrĩ, ‘Nĩariũkĩte akoima kũrĩ arĩa akuũ, na nĩegũthĩ Galili mbere yanyu. Kũu nĩkuo mũrĩmuona.’ Ririkanai ũguo ndaamwĩra.” **8** Nĩ ũndũ ũcio, andũ-a-nja acio makĩuma mbĩrĩra-inĩ mahiũhĩte marĩ na guoya, no ningĩ maiyũrĩtwo nĩ gĩkeno, makĩhanyũka makeere arutwo ake ũhoru ũcio. **9** Na o rĩmwe Jesũ agĩtũngana nao, akĩmeera atĩrĩ, “Nĩndamũgeithia.” Nao magĩthĩ harĩ we, makĩmũnyiita nyarĩrĩ, makĩmũhooya. **10** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Tigai gwĩtigĩra. Thĩĩ mũkeere ariũ na aarĩ a Baba mathĩĩ Galili; kũu nĩkuo marĩnyona.” **11** Na rĩrĩa andũ-a-nja acio maathiiaga-rĩ, arangĩri amwe a arĩa maarangĩrĩte mbĩrĩra magĩtoonya itũũra inene na makĩira athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maũndũ mothe marĩa mekĩkĩte. **12** Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene magĩcemanía na athuuri, magĩthugunda ũrĩa megwĩka; makĩhe thigari icio mbeeca nyingĩ, **13** magĩciĩra atĩrĩ, “Inyuĩ mũkuuga atĩrĩ, ‘Arutwo ake marookire ũtukũ maramũiya twĩ toro.’ **14** Ũhoru ũyũ ũngĩkinyĩra barũthi, nĩtũkamũiguithia, na tũmũgitĩre mũtikone ũũru.” **15** Nĩ ũndũ ũcio thigari ikĩoya mbeeca icio, igĩka o ta ũrĩa cierĩtwo. Naguo ũhoru ũcio ũkĩhunjio kũrĩ Ayahudi, na nĩũhunjagio o nginya ũmũthĩ. **16** Hĩndĩ ĩyo arutwo arĩa ikũmi na ũmwe magĩthĩ Galili, kĩrĩma-inĩ kĩrĩa Jesũ aamerĩte mathĩĩ. **17** Na rĩrĩa maamuonire-rĩ, makĩmũhooya, no amwe maarĩ na nganja. **18** Nake Jesũ agĩthĩ kũrĩ o akĩmeera atĩrĩ, “Nĩheetwo ũhoti wothe igũrũ na gũkũ thĩ. **19** Nĩ ũndũ ũcio thĩĩ mũgatũme andũ a ndũrĩrĩ ciothe matũike arutwo akwa, mũkĩmabatithagia thĩinĩ wa rĩtwa rĩa Ithe na rĩa Mũriũ na rĩa Roho Mũtheru, **20** na mũkĩmarutaga gwathikĩra maũndũ marĩa mothe ndĩmwathĩte. Na ti-itherũ ndĩ hamwe na inyuĩ hĩndĩ ciothe, o nginya mũthia wa mahinda maya.” (aĩon g165)

Mariko

1 Kĩambĩrĩria kĩa Ūhororĩa-Mwega ũkonĩĩ Jesũ Kristũ Mũrũ wa Ngai. **2** O ta ũrĩa kwandĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa Isaia ũrĩa mũnabii atĩrĩ: “Nĩngũtũma mũtũmwo wakwa athĩĩ mbere yaku, ũrĩa ũgũgũthondekera njĩra yaku.” **3** “Kũrĩ mũgambo wa mũndũ ũkwanĩrĩra werũ-inĩ akoĩga atĩrĩ, ‘Haarĩriai njĩra ya Mwathani, rũngariai njĩra ciake.’” **4** Nĩ ũndũ ũcio Johana ookire akĩhunjagia, na akĩbatithanagĩria werũ-inĩ. Aahunjagia atĩ andũ merire, nĩguo marekerwo mehia mao, nĩgeetha mabatithio. **5** Nao andũ othe a bũrũri wa Judea na andũ othe a Jerusalemu magĩthĩĩ kũrĩ we. Moimbũraga mehia mao, nake akamabatithĩria rũĩ-inĩ rwa Jorodani. **6** Johana ehumbaga nguo ciathondeketwo na guoya wa ngamĩria, na nĩehotoraga mũcibi wa rũũa njohero, na aarĩtaga ngigĩ na ũũkĩ wa gĩthaka. **7** Nayo ndũmĩrĩri yake yarĩ ĩno: “Thuutha wakwa nĩgũgũka mũndũ ũngĩ ũrĩ na hinya kũngĩra, ũrĩa nĩ itagĩrĩire kũinamĩrĩra njohore ndigĩ cia iraatũ ciake. **8** Nĩ ndĩmũbatithagia na maaĩ, nowe arĩmũbatithagia na Roho Mũtheru.” **9** Na rĩrĩ, ihinda o rĩu Jesũ agĩũka oimĩte Nazarethi kũu Galili, na akĩbatithio nĩ Johana rũĩ-inĩ rwa Jorodani. **10** Na rĩrĩa Jesũ oimĩraga maaĩ-inĩ akĩona igũrũ rĩahingũka, nake Roho Mũtheru akĩmũkũrũkĩra ahaana ta ndutura. **11** Mũgambo ũkiuma igũrũ ũkiuga atĩrĩ, “We nĩwe Mũrũ wakwa ũrĩa nyendete, na nĩngenaga mũno nĩwe.” **12** Na o rĩmwe Roho akĩmuoya akĩmũtwara werũ-inĩ, **13** na agĩkara kũu werũ-inĩ matukũ mĩrongo ĩna, akĩgeragio nĩ Shaitani. Nake aikaranagia na nyamũ cia gĩthaka, nao araike makamũtungatagĩra. **14** Thuutha wa Johana gũikio njeera, Jesũ agĩthĩĩ Galili akĩhunjagia Ūhororĩa-Mwega wa Ngai, **15** akiuga atĩrĩ, “Ihinda nĩikinyu, nague ũthamaki wa Ngai nĩũkuhĩrĩrie. Mwĩreire mwĩtikie Ūhororĩa-Mwega!” **16** Na rĩrĩa Jesũ aathiagĩra hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa rĩa Galili, nĩonire Simoni na mũrũ wa nyina Anderea magĩkia neti ciao iria-inĩ, nĩgũkorwo maarĩ ategi a thamaki. **17** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ūkai, mũnũmĩrĩre,

na nĩngamũtua ategi a andũ.” **18** O rĩmwe magĩtiganĩria neti ciao makĩmũrũmĩrĩra. **19** Na aathiathia hanini, akĩona Jakubu mũrũ wa Zebedi hamwe na mũrũ wa nyina Johana marĩ gatarũ-inĩ makĩhaarĩria neti ciao. **20** O rĩmwe akĩmeeta, nao magĩtiga ithe wao Zebedi gatarũ-inĩ hamwe na aruti ake a wĩra na makĩmũrũmĩrĩra. **21** Nao magĩthĩĩ Kaperinaumu, na rĩrĩa mũthenya wa Thabatũ wakinyire, Jesũ agĩtoonya thunagogi na akĩambĩrĩria kũrutana. **22** Na andũ makĩgegio nĩ ũrutani wake, nĩgũkorwo aamarutaga ta mũndũ warĩ na ũhoti, no ti ta arutani a watho. **23** Na rĩrĩ, hĩndĩ o ĩyo kũu thunagogi yao, nĩ kwarĩ na mũndũ warĩ na ngoma thũku, nake akĩanĩrĩa, akiuga atĩrĩ, **24** “Ūrenda atĩa na ithuĩ, wee Jesũ wa Nazarethi? Ūũkite gũtũniina? Nĩnjũũ wee nĩwe ũ! Wee nĩwe Ūrĩa-Mũtheru-wa-Ngai.” **25** Nake Jesũ akĩmũkũma na hinya, akiuga atĩrĩ, “Kira na uume thĩinĩ wake!” **26** Ngoma ĩyo thũku ikĩmũthukathuka na hinya na ikũma thĩinĩ wake igĩkayaga. **27** Andũ acio othe makĩgega mũno nginya makĩũrania atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ nĩ ũrĩkũ? Ūyũ nĩ ũrutani mwerũ, wĩ na ũhoti! Nĩ araatha o na ngoma thũku na ikamwathĩkĩra.” **28** Nayo ngumo yake ikĩhunja na ihinya bũrũri wothe wa Galili. **29** Na maarĩkia kuuma thunagogi, magĩthĩĩ na Jakubu na Johana mũcĩĩ gwa Simoni na Anderea. **30** Na rĩrĩ, nyina wa mũtumia wa Simoni aarĩ gĩtanda-inĩ arĩ mũrũaru mũrimũ wa kũhĩũha mwĩrĩ, nao makĩra Jesũ ũhororũ wake. **31** Nĩ ũndũ ũcio Jesũ agĩthĩĩ harĩa aarĩ, akĩmũnyiita guoko akĩmũkũkĩria. Mũrimũ ũcio wa kũhĩũha mwĩrĩ ũkĩmũtiga na akĩambĩrĩria kũmatungatĩra. **32** Hwai-inĩ ũcio thuutha wa rĩũa gũthũa, andũ makĩrehera Jesũ andũ arĩa othe maarĩ arũaru na arĩa maarĩ na ndaimono. **33** Nao andũ a itũũra othe makĩũngana hau mũrango-inĩ wa nyũmba, **34** nake Jesũ akĩhonia andũ aingĩ arĩa maarĩ na mĩrimũ mĩthemba mĩingĩ. Nĩngĩ akĩingata ndaimono nyingĩ, no ndetĩkĩrĩrie ndaimono ciarie tondũ nĩciamũũ. **35** Rũciinĩ kĩroko tene kũrĩ o na nduma, Jesũ agĩũkĩra akiuma nyũmba agĩthĩĩ handũ keheri-inĩ, akĩhoera ho. **36** Nake Simoni na arĩa maarĩ nao magĩthĩĩ kũmwetha, **37** na rĩrĩa maamuonire,

makianirira, makimwira atiri: "Andu othe niwe maracaria!" 38 Jesu akimacookeria atiri, "Rekei tuume guku tuthii kundu kungu, matuura-ini maria me hakuhi, niguu hunjie o nakuo. Tondu nikio ndokire." 39 Ni undu ucio agithiururuka Galili guothe akihunjugia thunagogi-ini ciao na akiingataga ndaimono. 40 Na mundu umwe wari na mangu agiuka kuri we na akimuthaitha aturitie maru, akimwira atiri, "Ungienda-ri, no utherie." 41 Nake Jesu akiringwo ni tha nyingi, agitamburukia guoko gwake akihutia mundu ucio. Akimwira atiri, "Ni ngwenda. Therio." 42 Na o hndi iyo mundu ucio agithirwo ni mangu, akihonio. 43 Nake Jesu akimukaania na hinya na akimwira athii, 44 ningi akimwira atiri, "Menya ndukeere mundu o na uriku uhoru uyū. No thii ukeyonanie kuri muthinjiri-Ngai, na urute magongona maria Musa aathanite ni undu wa gutherio gwaku, utuike uira kuri o." 45 No handu ha uguo agithii, akiambiriria kwaria na kumemerekia uhoru ucio. Ni undu ucio Jesu ndacookire kuhota gutoonya ituura thini akonagwo ni andu, no aikaraga na nja kundu gutaari andu. No andu no mookaga kuri we moimite kundu guothe.

2 Matuku manini maathira, Jesu agicooka Kaperinaumu ringi, nao andu makigua ati noka mucii. 2 Ni undu ucio andu aingi makungana nginya hakiaga handu ha guikarwo, o na nginya nja ya murango, nake akimahunjiria uhoru. 3 Nihookire andu, makimurehera mundu waruarite murimu wa gukuu ciiga, akuiitwo ni andu ana. 4 Na tondu matingi hotire kumukinyia haria Jesu aari ni undu wa uingi wa andu-ri, magitharuria nyumba iguru wa hau Jesu aari na maarikia kuhatharia, makiharurukia mundu ucio wakuite ciiga ari kibarini kiu aakomeire. 5 Riria Jesu oonire witikio wao, akira mundu ucio wakuite ciiga atiri, "Muriu, niwarekerwo mehia maku." 6 Na riri, arutani amwe a watho maariri ho, nao makiiyuria na ngoro atiri, 7 "Mundu uyū ekwaria uguo niki? Ni araruma Ngai! Nuu ungi unghota kurekanira mehia tiga Ngai wiki?" 8 O rimwe Jesu akimenya thini wa roho wake ati uguo niguu meciiragia ngoro-ini ciao, nake akimooria atiri, "Ni kii

gigutuma mwiciirie maundu macio ngoro-ini cianyu? 9 Ni undu uriku muthuthu: kwira mundu uyū ukuite ciiga atiri, 'Ni warekerwo mehia maku,' kana kumwira atiri, 'Ukira woe kibarini giaku witware?' 10 No nigeetha mumenye ati Muru wa Mundu ari na uhoti guku thi wa kurekanira mehia-ri" Akira mundu ucio wakuite ciiga atiri, 11 "Ndakwira atiri, ukira, oya kibarini giaku uinuke mucii." 12 Nake agiukira, akioya kibarini giake, agithiira andu othe mamwiroreire. Undu ucio ugutuma andu othe magege, nao makigooa Ngai, makiuga atiri, "Ka tuitiri tuona undu ta uyū-!" 13 O ringi Jesu noiimagarire agithii hugururi-ini cia iria; nakio kirindi kinene giguka kuri we, nake akiambiriria gikiruta uhoru. 14 Na hndi iria aahitukaga, akiona Lawi muru wa Alufayo aikarite haria heetagirio mbeeca cia igooti. Jesu akimwira atiri, "Numirira," nake Lawi agiukira akimurumirira. 15 Na riria Jesu aarriaga irio cia hwa-ini nyumba kwa Lawi, etia mbeeca cia igooti aingi na ehia nimarianiire nake na arutwo ake, tondu maariri aingi nimamurumiriire. 16 Riria arutani a watho ari maariri Afarisai moonire akirianiira na andu ehia na etia mbeeca cia igooti, makuria arutwo ake atiri, "Ariianagira na etia mbeeca cia igooti na ehia niki?" 17 Nake Jesu aigua uguo akimeera atiri, "Andu ari agima miri ti o mabataragio ni ndagitariri, no ni ari aruaru. Ndiokire gwita andu ari athingu, no ni ari ehia." 18 Na riri, arutwo a Johana na Afarisai nimehingite kuria irio. Andu amwe magiuka makuria Jesu atiri, "Niki gutumaga arutwo a Johana na arutwo a Afarisai mehinge kuria irio, no arutwo aku matihingaga?" 19 Nake Jesu akimacookeria atiri, "Ageni a mihikania mangihinga kuria irio atia riria ari hamwe nao? Matingihinga riria riithe mari hamwe nake. 20 No ihinda nirigakinya riria mihikania akeherio kuuma kuri o, na hndi iyo nimatehinga kuria irio." 21 "Gutiri mundu wikagira nguo nguru kiraka kieru. Angika uguo, kiraka kiu kieru no kiguucie nguo iyo nguru, nakio gutime hau hataruku haturike makiria. 22 Ningi gutiri mundu wikiraga ndibe iya muihano mondo-ini nguru. Angika

ũguo, ndibei iyo no itarũre mondo icio, nayo ndibei iyo iitike, nacio mondo ithũke. No rĩrĩ, ndibei ya mũhiano iĩkĩragwo thĩĩnĩ wa mondo njerũ.” **23** Na mũthenya ũmwe warĩ wa Thabatũrĩ, Jesũ nĩatuikaniĩrie mĩgũnda-inĩ ya ngano. Na rĩrĩa aathiiaga arĩ hamwe na arutwo ake, arutwo makĩambĩrĩa gũtua ngira cia ngano. **24** Nao Afarisai makĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, nĩ kĩĩ kĩratũma arutwo aku meke ũrĩa watho ũtetĩkĩrĩtie mũthenya wa Thabatũ?” **25** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Kaĩ mũtarĩ mwathoma ũrĩa Daudi we mwene na arĩa maarĩ nake meekire rĩrĩa maarĩ ahũtu na makabatario nĩ gĩa kũrĩa? **26** Aatoonyire nyũmba ya Ngai rĩrĩa Abiatharu aarĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, akĩrĩa mĩgate ĩrĩa yamũrĩrwo Ngai, o ĩrĩa yetĩkĩrĩtio kũrĩragwo nĩ athĩnjĩri-Ngai oiki. Na agĩcooka akihe arĩa maarĩ nake ĩmwe yayo.” **27** Ningĩ akĩmeera atĩrĩ, “Mũthenya wa Thabatũ wekĩrĩrwo ho nĩ ũndũ wa mũndũ, no mũndũ ndombirwo nĩ ũndũ wa Thabatũ. **28** Nĩ ũndũ ũcio, Mũrũ wa Mũndũ nĩ Mwathani o na wa mũthenya wa Thabatũ.”

3 Ningĩ nĩatoonyire thunagogi rĩngĩ, na thĩĩnĩ nĩ kwarĩ na mũndũ wonjete guoko. **2** Andũ amwe ao nĩmacaragia ũndũ mangĩhitangĩra Jesũ, nĩ ũndũ ũcio makĩmũrora mũno mone kana nĩekũhonia mũndũ ũcio mũthenya wa Thabatũ. **3** Nake Jesũ akĩra mũndũ ũcio warĩ mwonju guoko atĩrĩ, “Rũgama haha mbere ya andũ othe.” **4** Ningĩ Jesũ akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũrĩkũ mwĩtikĩrie nĩ watho mũthenya wa Thabatũ; nĩ gwĩka wega kana nĩ gwĩka ũũru, nĩ kũhonokia muoyo kana nĩ kũũraga?” No-o magĩkĩra ki. **5** Akĩmarora arakaire, na aiguĩte ũũru nĩ ũndũ wa ũremi wa ngoro ciao, akĩra mũndũ ũcio atĩrĩ, “Tambũrũkia guoko gwaku.” Nake agĩgũtambũrũkia, nakuo guoko gũkĩhona biũ. **6** Hĩndĩ iyo Afarisai makĩumagara na makĩambĩrĩa gũthugunda me hamwe na Aherodia ũrĩa mangũraga Jesũ. **7** Nake Jesũ na arutwo ake makĩuma kũu magĩthĩ iria-inĩ, nakĩo gĩkundi kĩnene kĩa andũ kuuma Galili gĩkĩmũrũmĩrĩra. **8** Na rĩrĩa maiguire ũrĩa wothe eekaga, andũ aingĩ magĩũka kũrĩ we moimĩte Judea, na Jerusalemu na Idumea o na

mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa Jorodani, o na kuuma kũrĩa gwakuhĩrĩrie Turo na Sidoni. **9** Na tondũ wa gĩkundi kũu, akĩra arutwo ake mamũhaarĩrĩrie gatarũ nĩguo gĩkundi kũu gĩtĩge kũmũhatika. **10** Nĩgũkorwo nĩahonetie andũ aingĩ, nĩ ũndũ ũcio arĩa maarĩ na mĩrĩmũ nĩmatĩndĩkanaga nĩguo mamũhutie. **11** Na rĩrĩa rĩothe ngoma thũku ciamuonaga, ciegũithagia thĩ mbere yake, igakaya ikiugaga atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wa Ngai.” **12** Nowe agĩcikaania na hinya mũno itikoige we nĩwe ũ. **13** Jesũ agĩcooka akĩambata kĩrĩma-inĩ na agĩta arĩa eyendeire, nao magĩũka harĩ we. **14** Akĩamũra ikũmi na eerĩ, akĩmatua atũmwo, nĩgeetha makoragwo nake, na nĩguo amatũmage makahunjie, **15** na magĩe na ũhoti wa kũingata ndaimono. **16** Andũ acio ikũmi na eerĩ aathurire nĩ Simoni (ũrĩa aature Petero); **17** na Jakubu wa Zebedi na mũrũ wa nyina Johana (nao acio akĩmatua Boanergesi, ũguo nĩ kuuga Ariũ a Marurumĩ); **18** na Anderea, na Filipu na Baritholomayo, na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo na Thadayo, na Simoni ũrĩa Mũzelote **19** na Judasi Mũsikariota, ũrĩa wamũkunyaĩre. **20** Ningĩ Jesũ agĩtoonya nyũmba, na o rĩngĩ kĩrĩndĩ gĩkĩũngana o nginya we na arutwo ake makĩremwo nĩ kũrĩa irio. **21** Rĩrĩa andũ ao maiguire ũhoru ũcio, magĩthĩ kũmũnyĩta, nĩgũkorwo moigire atĩrĩ, “Nĩagũrũkĩte.” **22** Nao arutani a watho arĩa maikũrũkĩte kuuma Jerusalemu makiuga atĩrĩ, “Aiyũrĩtwo nĩ Beelizebuli! Araingata ndaimono na hinya wa mũnene wa ndaimono.” **23** Nĩ ũndũ ũcio Jesũ akĩmeeta, na akĩmarĩra na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ: “Shaitani angĩhota atĩa kũingata Shaitani? **24** Ũthamaki ũngĩamũkana guo mwene, ũthamaki ũcio ndũngĩtũra. **25** Nyũmba ĩngĩamũkana na andũ ayo mokaĩrĩre, nyũmba iyo ndũngĩtũra. **26** Nake Shaitani angĩyũkĩrĩra we mwene na aamũkane-rĩ, ndangĩtũra; nĩ gũthira egũthira. **27** Na gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota gũtoonya nyũmba ya mũndũ njamba na amũtunye indo ciake, tiga ambire kuoha mũndũ ũcio njamba. Hĩndĩ iyo no rĩo angĩhota kũmũtunya indo cia nyũmba yake. **28** Ndamwĩra atĩrĩ na ma, andũ nĩmakarekerwo mehĩa mao mothe o na irumi ciao ciothe iria

magaakorwo marumite Ngai nacio. **29** No ūria wothe ūkaaruma Roho Mūtheru ndari hīndi akarekerwo, nīehītie rīhia rīa gūtūura tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) **30** Oigire ūguo tondū moigaga atīrī, “Arī na ngoma thūku.” **31** Hīndi iyo, nyina wa Jesū na ariū a nyina na Jesū magītūka. Makīrūgama nja, magītūma mūdū a toonye akamwīte. **32** Nakio gikundi kīa andū nīgāikarīte thī hau kīmūrigiicīrie, nao makīmwira atīrī, “Maitūguo na ariū a maitūguo marī nja magīgūcaria.” **33** Nake akīmooria atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī a?” **34** Agīcooka akīrora arīa maikarīte mamūrigiicīrie, akīmeera atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī aya! **35** Ūria wothe wīkaga maūdū marīa Ngai endaga, ūcio nīwe mūrū wa maitū, na mwarī wa maitū, o na maitū.”

4 Nake Jesū akīambīrīria kūrutana o rīngī arī kūu hūgūrūrū-inī cia iria. Na rīrī, gikundi kīa andū kīria kīonganīte gīkamūrigiicīria kīarī kīnene nginya gīgītūma a toonye gatarū-inī, agīkara thīnī wako kūu iria-inī; nao andū acio angī othe magīkara hūgūrūrū-inī cia iria. **2** Na akīmaruta maūdū maingī na ngerekano, na akīrutana akīmeera atīrī, **3** “Ta thīkīrīriai! Mūrīmi ūmwe nīoimagarire akahure mbeū ciake. **4** Na rīrīa aahuraga mbeū icio, imwe ikīgūa mūkīra-inī wa njira, nacio nyoni igītūka igīcīria. **5** Iria ingī ikīgūa rūnyanjara-inī kūrīa gūtaari na tīri mūingī. Nacio ikīmera narua tondū tīri ndwarī mūrīku. **6** No rīria riūa rīaarire rīgīcina mīmera iyo, nayo ikīuma tondū ndīari na mīri. **7** Mbeū iria ingī ikīgūa mīigua-inī, nayo mīigua igīkūra, igīthararia mbeū icio ikīaga gūciara. **8** Ingī nacio ikīgūa tīri-inī mūnoru. Ikīmera, igīkūra na igīciara maciaro, imwe ikiumia maita mīrongo itatū, ingī maita mīrongo itandatū, o na ingī maita igana.” **9** Jesū agīcooka akiuga atīrī, “Ūria ūri na matū ma kūigua, nīakīgue.” **10** Na rīria aarī wiki, arutwo arīa ikūmi na eerī, o na arīa angī maarī hamwe nake, makīmūria ūhoru wa ngerekano icio. **11** Nake akīmeera atīrī, “Inyuī nīmūheetwo ūmenyo wa kūmenya hitho cia ūthamaki wa Ngai. No arīa marī na kūu nja maaragīrio maūdū mothe na ngerekano **12** nīgeetha, “matūūre maroraga

no makaaga kuona, na matūūre maiguaga na matimenye ūndū; nīguo hīhi matīkae kūgarūrūka marekerwo mehīa ma!” **13** Ningī Jesū akīmooria atīrī, “Kaī mūtanataūkīrwo nī ngerekano iyo? Mūngīkīmenya atīa ngerekano iria ingī? **14** Mūrīmi ahuraga kiugo kīa Ngai. **15** Andū amwe matariī ta mbeū iria ciagūire njīra-inī harīa ūhoru ūhuragwo. Acio nī arīa maiguaga ūhoru, na maarīka kūigua-rī, Shaitani agooka akeheria ūhoru ūcio wahaandwo thīnī wao. **16** Angī nao matariī ta mbeū iria ciagūire rūnyanjara-inī. Acio nī arīa maiguaga ūhoru na o rīmwe makawamūkīra na gīkeno. **17** No tondū matirī na mīri-rī, maikaraga o kahinda kanini. Hīndi irīa thīnīa woka kana maanyariirwo nī ūndū wa ūhoru wa Ngai, magūūaga o narua. **18** Angī nao matariī ta mbeū iria ciagūire mīigua-inī. Acio nī arīa maiguaga ūhoru, **19** no mīhang’o ya maūdū ma mūtūūre ūyū, na kūheenererio nī ūtonga, na merīrīria ma maūdū mangī, magathararia ūhoru ūcio, magatūma wage maciaro. (aiōn g165) **20** Angī matariī ta mbeū iria ciagūire tīri-inī ūria mūnoru. Acio nī arīa maiguaga ūhoru, makawītīkīra, na magaciara maciaro, amwe maita mīrongo itatū, na angī maita mīrongo itandatū, o na angī maita igana ma kīria kīahaandirwo.” **21** Jesū agīcooka akīmooria atīrī, “No anga tawa wakagio ūgacooka ūgakunikīrio na irebe, kana ūkaigwo rungu rwa ūrīrī? Handū ha ūguo githī ndūigagīrīrwo handū igūrū? **22** Nīgūkorwo kīria gīothe kīrī hitho-inī nīgīkaguūrio, nakio kīria gīothe kīhithītwo nīgīkareehwo ūtheri-inī. **23** Akorwo mūdū arī na matū ma kūigua, nīakīgue.” **24** Agīthī na mbere, akīmeera atīrī, “Menyagīrīrai wega ūria mīigua. Gīthimi kīria mūthīmanagīra nakio, na kīo mūrīthīmagīrwo nakio, na nīmūrīkīragīrīrio. **25** Ūria wothe wī na indo nīakongererwo nyingī; na ūria wothe ūtarī nīagatuunywo o na kīria arī nakio.” **26** Jesū agīcooka akiuga atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūtarī ta mūdū ūria ūhaandaga mbeū tīri-inī. **27** Akomaga ūtukū na agokīra mūthenya, nacio mbeū ikamera na igakūra, nowe ndamenyaga ūria ikūruga. **28** Tīri guo mwene nīguo ūtūmaga

iciare. Ciambaga kūruta nguha igacooka ikaruta igira, na thuutha ūcio igira thīinī hakagīa na hīndī irīa njiganu. **29** Na maciaro macio maarīkia kūūma, mūrīmi ūcio akoya rūhiū rwa igetha, akagetha tondū hīndī ya magetha nī yakinya.” **30** Agīcooka akiuga atīrī, “Tūngīhaanania ūthamaki wa Ngai na kī? Kana nī ngerekano īrīkū tūngīheana ūhoru wago nayo? **31** Ūhaana ta mbeū ya karatarī, arī yo mbeū irīa nini mūno mūhaandaga tīrī-inī. **32** No yahaandworī, ikūruga īgatuīka mūmera mūnene gūkīra mīmera irīa īngī yothe ya mūgūnda, na ūkagīa na hongē nene ngīnya nyoni cia rīera-inī igooka igaaka itara na ikahurūka kīruru-inī kīaguo.” **33** Jesū nīamaheaga ūhoru na ngerekano īngī nyingī ta icio o ta ūrīa mangīahotire kūigua. **34** Gūtīrī ūndū aameeraga atekwaria na ngerekano. No rīrīa maarī na arutwo ake oiki, nīamataragīria maūndū mothe. **35** Na mūthenya o ūcio gwakinya hwaī-inī-rī, akīra arutwo ake atīrī, “Nītūrīngei tūthī mūrīmo ūrīa ūngī.” **36** Na maarīkia gūtīga gīkundi kīa andū na thuutha, makīhaica gatarū-inī o harīa Jesū aarī. Na nī kwarī na tūtārū tūngī twatwanire hamwe nake. **37** Na rīrī, kūu iria-inī gūkīgīa na kīhuhūkano kīnene, namo makūmbī ma maaī magītoonya gatarū thīinī, o ngīnya gākīenda kūrīra. **38** Jesū aarī toro akomeire muto mūthia-inī wa gatarū. Nao arutwo makīmūkīria makīmūria atīrī, “Mūrutani, kaī wee ūtaramaka tūkūrīra maaī-inī?” **39** Nake Jesū agīūkīra, agīkaania rūhuho na akīra makūmbī macio ma iria atīrī, “Kira! Na ūhoorere!” Naruo rūhuho rūgītīga kūhurutana, gūkīhoorera biū. **40** Jesū akīria arutwo ake atīrī, “Nī kī gītūmīte mūmake ūguo? O na rīu mūtīrī mūrētikīa?” **41** Nao magītīgīra mūno na makīūrania atīrī, “Kaī mūndū ūyū akīrī ūū? Tondū o na rūhuho na makūmbī ma iria nīiramwathīkīra!”

5 Jesū na arutwo ake magīkinya mūrīmo ūrīa ūngī wa iria, magīthī būrūrī wa Agerasi. **2** Na Jesū aarīkia kuuma gatarū-inī, agītūngwo nī mūndū warī na ngoma thūku oimīte mbīrīra-inī. **3** Mūndū ūcio aatūruga kūu mbīrīra-inī, na gūtīrī mūndū ūngīahotire kūmuoha na kīndū, o na mūnyororo. **4** Nīgūkorwo nīohagwo

kaingī na mūnyororo moko na magūrū, no akamītuanga icunjī na akoinanga igera iria ciamuohaga magūrū. Na gūtīrī mūndū warī na hinya wa kūmūhoorera. **5** Aatūruga akayaga ūtukū na mūthenya, kūu mbīrīra-inī na irīma-inī agītēmangaga na mahiga. **6** Rīrīa oonire Jesū arī o haraaya akīhanyūka, akīgūthia thī mbere yake. **7** Akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Ūrenda atīa na nī, wee Jesū, Mūrū wa Ngai-Ūria-Ūrī-Igūrū-Mūno? Ndagūthaita na Ngai ndūkaanyariire!” **8** Nīgūkorwo Jesū aamwīrīte atīrī, “Wee ngoma īno thūku uma thīinī wa mūndū ūyū!” **9** Jesū agīcooka akīmūria atīrī, “Wītagwo atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Njītagwo Legioni, nīgūkorwo tūrī aingī.” **10** Nake agīkīrīria gūthaita Jesū mūno ndagacingate ciume būrūrī ūcio. **11** Na rīrī, haarī na rūuru rūnene rwa ngūrwe rwarīaga harūrūka-inī cia kīrīma kīarī hakuhī na hau. **12** Ndaimono icio igīthaita Jesū, ikīmwīra atīrī, “Twtīkīrie tūthī kūrī ngūrwe iria, tūtoonye thīinī wacio.” **13** Nake agīcītīkīria. Nacio ndaimono icio ikīuma igīthī igītoonya thīinī wa ngūrwe. Rūuru rūu ruothe rwa mūigana wa ngūrwe ngiri igīrī, rūkīharūrūka kīhurūrūka-inī na ihēnya rūgītoonya iria-inī, rūkūrīra. **14** Arīa maarīthagia ngūrwe icio makīūra, magīthī kūheana ūhoru ūcio itūrūra-inī na mīgūnda-inī, nao andū magīka kuona ūrīa gwekīkīte. **15** Na rīrīa mookire harī Jesū, makīona mūndū ūrīa warī na Legioni ya ndaimono aikarīte thī hau, ehumbīte nguo na arī na meciiria mega; nao magītīgīra. **16** Andū arīa moonete ūndū ūcio ūgīkwo makīra andū acio angī maūndū marīa mekīkire kūrī mūndū ūcio waiyūrītwo nī ndaimono, o na makīmahe ūhoru wa ngūrwe. **17** Nao andū acio makīambīrīria gūthaita Jesū oime būrūrī ūcio wao. **18** Rīrīa Jesū aatoonyaga gatarū, mūndū ūcio warūtītwo ndaimono agīthaita Jesū etīkīre mathīi nake. **19** No Jesū akīmūgīria, akīmwīra atīrī, “Inūka mūcīi kūrī andū anyu, ūmeere ūrīa wothe Mwathani agwīkīre, o na ūrīa akūiguūrīre tha.” **20** Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio agīthī akīambīrīria kūheana ūhoru kūu Dekapoli wa maūndū marīa mothe Jesū aamwīkīre. Nao

andū othe makigega. 21 Nake Jesū aarikia kuringa ringi na gataru na aakinya murimo uria ungi wa iria, kirindi kisingi gikitungana hari we o hau aari higururu-ini cia iria. 22 Na hndi o iyo munene umwe wa thunagogi wetagwo Jairu agiuka hau. Oona Jesu, akiguiithia thi maguru-ini make 23 akimuthaitha muno, akimwira atiri, “Kairitu gakwa gakirie gukua. Ndaguthaitha uuke, ugakaigirire moko nigeetha kahone, gatuire muoyo.” 24 Ni undu ucio Jesu agithi nake. Nakio kirindi kinene gikimurumirira, na gikamuhatikaga na miena yothe. 25 Na riri, hau ni haari na mutumia watuire oiraga thakame miaka ikumi na iri. 26 Niathinikite muno agithondekwo ni mandagitar aiingi, na akahuthira kiria giothe aakoretwo nakio, no handu ha kuhona aakiragirira o kwihirwo. 27 Riria aiguire uhoru wa Jesu, agiuka na thuutha wake gatagati-ini ga kirindi, akihutia nguo yake, 28 tondū eeciiririe atiri, “Ingihutia nguo ciake, no hone.” 29 O rimwe agitiga kuura, na akiigua nhehererio thina mwiri-ini wake. 30 Nake Jesu o rimwe akiigua ati hinya niwoima hari we. Akihugurira kirindi kiu akiuria atiri, “Nuu ucio wahutia nguo ciakwa?” 31 Nao arutwo ake makimucokeria atiri, “Woria ‘Nuu wahutia?’ ukionaga uria andu aya marakuhatika?” 32 No Jesu akiroranga one nuu wamuhutitie. 33 Nake mutumia ucio, aamenya uria eekitwo, agiuka, akiguiithia maguru-ini make akiinainaga ni guoya, akimuhe uhoru wothe uria watarii. 34 Nake Jesu akimwira atiri, “Mwari uyū, witikio waku ni guo watuma uhone; thi na thayu na uhone murimu waku.” 35 O hndi iyo Jesu akiaragia-ri, hagiuka andu moimite kwa Jairu uria wari munene wa thunagogi, makimwira atiri, “Mwariguo niakua. Ugugithinia murutani ringi niki?” 36 Nake Jesu akiaga guthikirira uguo moigaga, akira munene ucio wa thunagogi atiri, “Wee itikia na ndugetigire.” 37 Jesu ndetikiririe mundu o na uriku amurumirire, o tiga Petero na Jakubu na Johana muru wa nyina na Jakubu. 38 Na maakinya mucii kwa munene ucio wa thunagogi, Jesu akiona andu magagaite makiriraga na makiugagirira. 39 Agitoonya thini akimeera atiri, “Kiagago giki

giothe na kiriro ni cia ki? Mwana ti mukuu, no ni gukoma akomete.” 40 Nao makimuthekerera. Na thuutha wa kumoimia nja othe, akioya ithe na nyina wa mwana na arutwo aria aari nao magitoonya haria mwana ucio aari. 41 Akinyiita mwana guoko, akimwira atiri, “Talitha kumi!” (naguo waturwo ni ta kuuga, “Kairitu gaka, ndakwira atiri, ukira!”) 42 O rimwe kairitu kau gagiukira, gakiambirira guthi (nako kaari na ukuru wa miaka ikumi na iri). Nao mona uguo makigega muno. 43 Nake akimakaania muno matikareke mundu o na uriku amenye uhoru ucio, na akimeera makahe kindu gia kuria.

6 Thuutha ucio Jesu akiuma kuu agithi itura riao, ari hamwe na arutwo ake. 2 Muthenya wa Thabatw wakinya, Jesu akiambirira kuruta andu uhoru ari thini wa thunagogi, na andu aingi aria maamuguire makigega. Nao makirania atiri, “Mundu uyū aarutire maundu maya ku? Ni ungi wa muthemba uriku uyū aheetwo, ati o na niringaga ciama! 3 Githi uyū ti uria bundi wa mbaū? Githi uyū ti muru wa Mariamu, o we muru wa nyina na Jakubu na Jusufu na Judasi na Simoni. Na aari a nyina githi matiri giku hamwe na ithu?” Nao makimurakarira. 4 Jesu akimeera atiri, “Kundu munabii ataheagwo gitio no itura-ini riake, na kwa andu a nyumba yao, na gwake mucii.” 5 Nake Jesu ndaahotire kuringa ciama kuu, o tiga ati niaigirire andu mataari aingi moko aria maari aruaru nao makihona. 6 Nake akigega ni undu wa uria maagite witikio. Jesu agicooka agithi akirutanaga itura gwa itura. 7 Agicooka agita arutwo aria ikumi na eeri, akimatuma mathi eeri eeri na akimahe uhoti wa kuingata ngoma thuku. 8 Na akimeera atiri, “Mutigekuire kindu o naki rugendo-ini tiga o mutirima; na mutigakuue mugate, kana mondo, kana mbeeca ibeeti-ini cianyu. 9 Ikirai iraatu no mutigakuue nguo cia kugarurira. 10 Riria riothe mwatoonya nyumba, ikarai kuo nginya riria mukoima itura riu. 11 Na kuria andu matakamunyiita ugeni kana marege kumuthikirira-ri, mukiuma kuo mukaaribariba maguru manyu rukungu ruitike, ruitike ura wa kumatuira ciira.” 12 Nao

makiumagara magithii makihunjagia ati andu merire. 13 Ningi makiingata ndaimono nyingi na magiitiriria andu aingi aria maaru aruaru maguta nao makihona. 14 Muthamaki Herode niaiguire uhoro ucio, nigukorwo ruitwa ria Jesu niriagite igweta muno. Andu amwe moigaga atiri, "Johana Mubatithania nariukite kuuma kuri aria akuu, na niko ari na hinya munene uguo wa kuringa ciama." 15 Angi nao makoiga atiri, "Uyu ni Elija." Angi nao makoiga atiri, "Uyu ni munabii ta umwe wa aria a tene." 16 Nowe Herode riria aiguire uhoro ucio, akiuga atiri, "Johana, mundu uria ndaatinithirie mutwe-ri, nariukite kuuma kuri aria akuu!" 17 Nigukorwo, Herode we mwene nianyiitithitie Johana na akamukithia njeera. Eekite uguo ni undu wa Herodia, uria wari mutumia wa muru wa nyina Filipu, nigukorwo Herode namuhikitie. 18 Nake Johana niera Herode atiri, "Nduri na rutha kuhikia mutumia wa muru wa maituguo." 19 Ni undu ucio Herodia agituma Johana uthu na akienda kumuaragithia. No ndangahotire gwika uguo, 20 nigukorwo Herode nietigirite Johana na akamugitagira, tonduni oti ati aari mundu muthingu na mutheru. Herode niathikagiriria Johana, no niatangikaga muno amugua; no niendaga muno kumuthikiriria. 21 Na riri, muthenya umwe Herodia niagire na mweke. Herode niarugithirie iruga inene ria kuririkana muthenya wa guciarwo gwake, nake agita anene aria maamuteithagia na atongoria ake a mbutu cia ita, na andu aria maaru igweta kuu Galili. 22 Na riria mwaru wa Herodia aatoonyire kuu maaru na akiina-ri, agikenia Herode na ageni ake aria meetitwo iruga riu. Muthamaki akira muritu ucio atiri, "Hooya o kiria giothe ungienda na ningukuhe." 23 Akihita, akimwira atiri, "Kiria giothe ungihooya ningukuhe, o na angikorwo ni nuthu ya uthamaki wakwa." 24 Muritu ucio agithii akuria nyina atiri, "Ni ki ngwitia?" Nyina akimucokeria atiri, "Itia mutwe wa Johana Mubatithania." 25 O rimwe muritu ucio akihuha, agitoonya he muthamaki, akimwira atiri, "Ngwenda uhu o riu mutwe wa Johana Mubatithania uri thini wa kiuga." 26 Muthamaki akiuga kieha muno, no tonduni wa mwihitwa

wake na ni undu wa ageni ake, ndangiregire gwika uguo oritio. 27 Ni undu ucio agituma muthigari umwe wa aria maamurangagira, o hndi iyo akimwatha athii arehe mutwe wa Johana. Mundu ucio agithii njeera agitinia Johana mutwe 28 akirehe na kiuga, akengerera muritu ucio, nake akunengera nyina. 29 Nao arutwo a Johana maigua uhoro ucio, magituka, makioya mwiri wake, magithii, makithika. 30 Atumwo nimagomanire haru Jesu, makimwira maundu maria mothe meekite, na maria maarutite andu. 31 Na tonduni wa uria andu aingi mookaga magithiiga-ri, matingahotire kuona o na hndi ya kuria irio, nake Jesu akimeera atiri, "Ukai inyu oiki, tuthi handu hataru inegene, tukahuruke." 32 Ni undu ucio makiingira gataru maru oiki, magithii handu hataru andu. 33 Nao andu aingi aria maamonire magithii, makimamenya, magiteng'era na maguru moimite matuura-ini mothe, magikinya mbere yao. 34 Na riria Jesu oimire gataru, akiona andu aingi, akimaiguira tha, tonduni maatari ta ng'onduni itari na murithi. Ni undu ucio akiambiriria kumaruta maundu maingi. 35 Na gwatua gutuka, arutwo ake magithii kuri we, makimwira atiri, "Guku ni weru-ini na riu gukiri gutuka. 36 Ira andu aya mathii niguu makinye migunda-ini na matuura-ini maria me hakuhi makegurire kindu gia kuria." 37 Nowe akimacokeria akimeera atiri, "Mahee kindu gia kuria ari inyu." Nao makimuria atiri, "Urenda tuthi tukagure migate ya dinari magana meeru tumaha marie?" 38 Nake akimooria atiri, "Muri na migate igana? Thii mure." Hndi iria maarorire makimwira atiri, "Haru na migate itano, na thamaki igiri." 39 Nake Jesu agiathana andu othe maikare thi ikundi ikundi kuu nyeki-ini iria yari ho nduru. 40 Ni undu ucio magiikara thi maru ikundi cia andu igana na cia andu mirongo itano. 41 Nake akioya migate iyo itano na thamaki icio igiri, akirora na iguru, agicookia ngaatho na akienyuranga migate iyo. Agicooka akiminengera arutwo ake mahe andu. Ningi akioya thamaki icio igiri akimagayania othe. 42 Nao othe makiria makihuna, 43 nao arutwo makungania cienyu cia migate na cia thamaki

iria ciatigarite makiiyuria ciondo ikumi na igiri. 44 Muihana wa arume aria othe maarire irio icio maarĩ ngiri ithano. 45 Na hĩndĩ o iyo Jesũ akĩira arutwo ake matoonye gatarũ mathiige mbere yake makinye Bethisaida, mũira wa oigire kĩrĩndĩ ũhoro. 46 Thuutha wa kũmoigĩra ũhoro, akĩambata kĩrĩma-inĩ agĩthĩ kũhooya. 47 Na gũgĩkinya hwaĩ-inĩ, gatarũ kaarĩ gatagati ka iria, nake Jesũ aarĩ thĩ nyũmũ arĩ wiki. 48 Nake akiona arutwo makĩgũmĩra gũtwara gatarũ, tondũ rũhuho rwerekeire na kũria moimaga. Na rĩrĩ, ta thaa kenda cia ũtukũ, Jesũ agĩthĩ kũrĩ o agereire maaĩ igũrũ. Nake aarĩ o hakuhi kũmahĩtũka, 49 no-o mamuona agereire maaĩ igũrũ magĩciiria nĩ ngoma moonaga. Magĩkaya 50 tondũ othe nĩmamuonire na magĩtigĩra mũno. O hĩndĩ iyo Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ūmĩrĩria! Nĩ nĩ. Tigai gwĩtigĩra.” 51 Agĩcooka agĩtoonya gatarũ kau maarĩ, naruo rũhuho rũgĩtuika. Nao makĩgega mũno, 52 tondũ matiatũkĩrwo nĩ ũhoro wa mĩgate iyo; ngoro ciao ciarĩ o nyũmũ. 53 Na maarĩkia kũringa mũrĩmo ũria ũngĩ, magĩkinya Genesareti, makĩoha gatarũ kao hũgũrũrũ-inĩ cia iria. 54 Maarĩkia kuuma gatarũ-inĩ, o rĩmwe andũ makĩmenya Jesũ. 55 Magĩtuĩkania bũrũri-inĩ ũcio wothe magakuuaga andũ arĩa maarĩ arũaru na ibarĩ, makĩmatwaraga kũria guothe maiguaga atĩ nĩkuo arĩ. 56 Na kũria guothe aathiiaga, mĩciĩ-inĩ, na tũtũra-inĩ o na kana mĩgũnda-inĩ, o maigaga arĩa arũaru ndũnyũ-inĩ, na makamũthaiha ametĩkĩrie naarĩ mahutie gĩcũrĩ kĩa nguo yake, na arĩa othe maamũhutirie makĩhona.

7 Na rĩrĩ, Afarisai na arutani amwe a watho arĩa moimite Jerusalemu makĩũngana hari Jesũ na 2 makĩona arutwo ake amwe makĩria irio na moko maarĩ na thaahu, ũguo nĩ ta kuuga, matethambite moko. 3 (Afarisai na Ayahudi othe matirĩaga irio matethambite moko mao wega kũringana na kĩrĩra gĩa athuuri. 4 Rĩria moima ndũnyũ matingĩria matambite gwĩthamba. Na nĩ marũmagia irĩra ingĩ, ta gũthambia ikombe, na nyũngũ o na mbirika). 5 Nĩ ũndũ ũcio Afarisai na Arutani a watho makĩũria Jesũ atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmaga arutwo aku mage gũtũra kũringana na irĩra cia athuuri, na makarĩaga

irio na moko marĩ na thaahu?” 6 Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Isaia aaririe ma rĩria aarathire ũhoro wanyu, inyuĩ hinga ici; o ta ũria kwandikĩtwo atĩrĩ: “Andũ aya maaheaga gĩtĩo na mĩromo, no ngoro ciao ikoragwo irĩ kũraya na nĩ. 7 Nao maahooyaga o tũhũ; morutani marĩa marutanaga no mawatho ma andũ.’ 8 Mũtiganĩrie maathani ma Ngai, mũkarũmia irĩra cia andũ.” 9 Agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Tĩtherũ nĩmũgũte na njira njega ya gũtiganĩria maathani ma Ngai atĩ nĩguo mũrũmie irĩra cianyu ene! 10 Nĩgũkorwo Musa oigire atĩrĩ, ‘Tĩia thoguo na nyũkwa,’ na, ‘Ūria wothe ũkaaruma ithe kana nyina no nginya ooragwo.’ 11 No inyuĩ muugaga atĩ mũndũ angĩra ithe kana nyina atĩrĩ, ‘Kĩria ingĩagũteithia nakĩo nĩ Korubani’ (ũguo nĩ kuuga, nĩ kĩheo kĩamũrĩre Ngai), 12 na mũticookaga kũmwĩtikĩria ekĩre ithe kana nyina ũndũ. 13 Nĩ ũndũ ũcio mũkaagithia kiugo kĩa Ngai kiene na ũndũ wa kĩria kianyu kĩria mũthiiga mũgĩtiganagĩra. Na nĩmwikaga maũndũ maingĩ ta macio.” 14 O rĩngĩ Jesũ agĩta kĩrĩndĩ hari we agĩkĩra atĩrĩ, “Inyuĩ andũ aya othe, thĩkĩrĩria na mũigũe. 15 Gũtirĩ kindũ kĩrĩ nja ya mũndũ kĩngĩmũgwatia ‘thaahu’ nĩ ũndũ wa gĩtoonya thĩnĩ wake. No rĩrĩ, kĩria kiumaga thĩnĩ wa mũndũ nĩkĩo kĩmũgwatagia ‘thaahu.’” 16 (Aakorwo mũndũ arĩ na matũ ma kũigua, nĩakĩigũe). 17 Thuutha wa gũtigana na kĩrĩndĩ na gĩtoonya nyũmba, arutwo ake makĩmũria ũhoro wa ngerekano iyo. 18 Nake Jesũ akĩmooria atĩrĩ, “O na inyuĩ mũtirĩ mũrataũkĩrwo o na rĩru? Kaĩ mũtooi atĩ gũtirĩ kindũ gĩtoonyaga thĩnĩ wa mũndũ kuuma na nja kĩngĩmũgwatia thaahu? 19 Nĩgũkorwo gĩtoonyaga ngoro-inĩ yake, no gĩtoonyaga nda yake gĩgacooka gĩkoima mwĩrĩ-inĩ wake.” (Akiuga ũguo-rĩ, Jesũ nĩgũtua aatuaga atĩ irio ciothe itirĩ thaahu). 20 Agĩthĩ na mbere na kwaria, akiuga atĩrĩ, “Kĩria kiumaga thĩnĩ wa mũndũ nĩkĩo kĩmũgwatagia thaahu. 21 Nĩgũkorwo ngoro-inĩ cia andũ nĩkuo kuumaga meciiria mooru, ũhũuri maraya, na ũci, na ũragani, na ũtharia, 22 na ũkoroku, na rĩmena, na maheeni, na ũũra-thoni, na ũiru, na njambanio, na mwĩtĩo, o na ũrĩmũ. 23 Maũru maya mothe moimaga thĩnĩ wa mũndũ na

makamūgwatia thaahu.” 24 Nake Jesū akiuma kūu agithiī gūkuhī na Turo. Agītoonya nyūmba īmwe na ndeendaga mūdū o na ūrīkū amenye atī arī kūu; no ndangīahotire kwīhitha. 25 Na rīrī, mūtumia warī na kairītu kaarī na ngoma thūku rīrīa aiguire ūhorō wake, agīūka akīgūithia thī magūrū-inī make. 26 Mūtumia ūcio aarī Mūyunani, waciārīrwo Foinike ya Suriata. Nake agīthaitha Jesū aingate ngoma īyo thūku yume thīinī wa kairītu gake. 27 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Reke ciana ciambe irīe ihūūne, nīgūkorwo ti wega kuoya mīgate ya ciana na kūmūkīria ngui.” 28 Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, “Noguo Mwathani, no o na ngui irī rungu rwa metha nī irīāga rūitīki rūrīa rūitagwo nī ciana.” 29 Jesū agīcooka akīmwīra atīrī, “Nī ūndū wa ūguo wacookia-rī, wīthiīre; ndaimono nīyoima thīinī wa mwarīguo.” 30 Mūtumia ūcio akīinūka mūciī agīkora kaana gake gakomete ūrīrī-inī na ndaimono irīkītie gūthiī. 31 Nīngī Jesū akiuma kūu gūkuhī na Turo agītuukanīria Sidoni, agīkūrūka nginya iria-inī rīa Galili, agītoonya būrūrī wa Dekapoli. 32 Arī kūu andū amwe makīmūrehere mūdū ūtaiguaga na ūtaaragia, makīmūthaitha amūgīrīre guoko. 33 Na thuutha wa kūmūtware handū keheri-inī, haraaya na kīrīndī, Jesū agītoonyia ciara ciake matū ma mūdū ūcio. Agīcooka agītua mata na akīhutia rūrīmī rwa mūdū ūcio namo. 34 Akīrora na igūrū, akīhūmūka na hinya, akīmwīra atīrī, “Efatha!” (ūguo nī kuuga, “Hingūka!”). 35 Aarīkia kuuga ūguo matū ma mūdū ūcio makīhingūka na rūrīmī rwake rūkīregera akīambīrīria kwaria o wega. 36 Nake Jesū akīmaatha matikeere mūdū o na ūrīkū. No ūrīa akīragīrīria kūmakaanīa, noguo makīragīrīria kwaria mūno ūhorō ūcio. 37 Nao andū makīgega mūno makīria, makiuga atīrī, “Nīekīte maūdū mothe wega. O na agatūmaga andū arīa mataiguaga maigue na arīa mataaragia maarie.”

8 Na rīrī, matukū-inī macio kīrīndī kīngī gīkūngana rīngī. Na tondū gītīarī na kīndū gīa kūrīa-rī, Jesū agīita arutwo ake moke harī we, akīmeera atīrī, 2 “Nīndīraiguīra andū aya tha Nīgūkorwo makoretwo hamwe na nīi rūu

mīthenya itatū na matīrī na kīndū gīa kūrīa. 3 Ingīmeera mainūke mahūūtiī mekūrīngīkīra njīra, tondū amwe ao moimīte kūrāya.” 4 Nao arutwo makīmūcookeria atīrī, “Mūdū angīruta irio cia kūmahūūnia kū gūkū werū-inī ūyū?” 5 Jesū akīmooria atīrī, “Mūrī na mīgate īigana?” 6 Akīra kīrīndī gīkare thī. Nake akīoya mīgate īyo mūgwanja, na aarīkia gūcooka ngaatho akīenyūranga mīgate īyo, akīmīnengera arutwo ake mahe andū, nao magīka o ūguo. 7 O na nī maarī na tūthamaki tūnini tūtārī tūngī; agīcooka ngaatho nī ūndū watuo, na akīra arutwo magāire andū. 8 Nao makīria makīhūūna. Thuutha ūcio arutwo makīūngania cienyū iria ciatigarīte, ikīyūra ciondo mūgwanja. 9 Andū arūme arīa maarīre maarī ta ngiri inya. Na aarīkia kūmeera mathiī, 10 agītoonya gatarū me na arutwo ake, magīthī būrūrī wa Dalumanutha. 11 Nao Afarisai magīka na makīambīrīria kūrīa Jesū ciūria. Makīmwīra aringe kīama kuuma igūrū no nīkūmūgeria maamūgeragia. 12 Nake akīhūmūka ihūmūka inene, akīuria atīrī, “Nīkī gīgūtūma rūciaro rūrū rūurie rūringīrwo kīama? Ngūmwīra atīrī na ma gūtīrī kīama rūkūrīngīrwo.” 13 Agīcooka akīmatiga, agītoonya gatarū akīringa mūrīmo ūrīa ūngī. 14 Na rīrī, arutwo nīmariganīrwo nī gūkuua mīgate, tīga o mūgate ūmwe marī naguo gatarū-inī. 15 Nake Jesū akīmataara akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei. Mwīhūgagei ndawa ya kūmbia mīgate ya Afarisai na ya Herode.” 16 Nao makīaranīria ūhorō ūcio mūdū na ūrīa ūngī, makīrana atīrī, “Aratwīra ūguo tondū tūtīrī na mīgate.” 17 Jesū aamenya ūrīa meeranaga akīmooria atīrī, “Nī kī kīratūma mwaranīrie ūhorō wa kwaga mīgate? Nginya rūu mūtīrī mūrātūkīrwo o na kana mūkamenya? Nī kūūmia mūmūitīe ngoro cianyu? 18 Anga mūrī na maitho na mūtīonaga, na mūrī na matū na mūtīiguaga? Kāī mūtārīrīkana? 19 Rīrīa ndenyūrāngīre andū arīa ngiri ithano mīgate rīra itano-rī, nī ciondo ciigana muonganīrie ciyūrīte cienyū cia mīgate?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Ciarī ciondo ikūmi na igīrī.” 20 “Na

rĩria ndenyũrangũire andũ arĩa ngiri inya mĩgate ĩria mũgwanja-rĩ, nĩ ciondo ciigana muonganirie ciyũrĩte cienyũ cia mĩgate?" Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, "Ciarĩ ciondo mũgwanja." 21 Akĩmooria atĩrĩ, "Kaĩ mũtarĩ mũrataũkĩrwo nĩ ũhoru nginya rĩu?" 22 Na maakinya Bethisaida, andũ amwe makĩmũrehera mũndũ warĩ mũtumumu, na magĩthaiha Jesũ amũhutie. 23 Akĩnyũita mũndũ ũcio mũtumumu guoko, akĩmuumia na nja ya itũũra. Na aarĩkia kũmũtuĩra mata maitho na kũmũgĩrĩra moko, Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, "Nĩ kũrĩ kĩndũ ũroona?" 24 Nake agĩtiira maitho, akiuga atĩrĩ, "Nĩndĩrona andũ; no ngoona mahaana ta mĩtĩ magĩthĩ." 25 O rĩngĩ Jesũ akĩgĩrĩra mũndũ ũcio moko maitho. Hĩndĩ ĩyo maitho make makĩhingũka, agĩcooka kuona na akĩona indo ciothe wega. 26 Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, "Inũka, na ndũgatoonye itũũra-inĩ." 27 Jesũ na arutwo ake magĩthĩ na mbere o nginya tũtũũra-inĩ tũria twarigiicĩrie Kaisarea-Filipi. Na me njĩra-inĩ akĩmooria atĩrĩ, "Andũ moigaga nĩ nĩ nĩ ũ?" 28 Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, "Amwe moigaga wee nĩwe Johana Mũbatithania; angĩ makoiga wee nĩwe Elija; o na angĩ moigaga wee ũrĩ ũmwe wa anabii." 29 Nake akĩmooria atĩrĩ, "Inyũ na inyũ muugaga atĩa? Muugaga nĩ nĩ nĩ ũ?" Petero akĩmũcookeria atĩrĩ, "Wee nĩwe Kristũ." 30 Nake Jesũ akĩmakaania matikeere mũndũ o na ũrĩkũ ũhoru wake. 31 Ningĩ Jesũ akĩambĩrĩria kũmaruta atĩ Mũrũ wa Mũndũ no nginya one mathĩna maingĩ na aregwo nĩ athuuri, na athĩnjĩri-Ngai arĩa anene o na arutani a watho, na atĩ no nginya ooragwo, na thuutha wa mĩthenya ĩtatũ ariũke. 32 Aaririe ũhoru ũcio atekũhitha, nake Petero akĩmũtwara keheri-inĩ, akĩambĩrĩria kũmũkaania. 33 No Jesũ akĩĩhũgũra akĩrora arutwo ake, na agĩkũũma Petero, akiuga atĩrĩ, "Cooka thuutha wakwa, Shaitani! Wee ndwĩciiragia maũndũ moimĩte kũrĩ Ngai, tĩga o maũndũ marĩa moimĩte kũrĩ andũ." 34 Agĩcooka agĩta kĩrĩndĩ hamwe na arutwo ake moke harĩ we, akĩmeera atĩrĩ, "Mũndũ o wothe ũngĩenda kũnũmĩrĩra, no nginya eerege we mwene, na akuue mũtharaba wake anũmĩrĩre. 35 Nĩgũkorwo ũria wothe wendaga kũhonokia muoyo wake

nĩ kũũrwo akoorwo nĩguo, no ũria wothe ũkoorwo nĩ muoyo wake nĩ ũndũ wakwa na nĩ ũndũ wa Ũhoru-ũria-Mwega, nĩakaũhonokia. 36 Mũndũ angĩũgũna nakĩ angĩgwatĩra thĩ yothe, no orwo nĩ muoyo wake? 37 Kana nĩ kĩ mũndũ angĩkũũrũria na muoyo wake? 38 Mũndũ o wothe ũngĩconoka nĩ ũndũ wakwa na aconoke nĩ ũndũ wa ciugo ciakwa hĩndĩ ĩno ya rũciaro rũrũ rwa ũtharia na rwa mehĩa, o nake Mũrũ wa Mũndũ nĩakamũconokera rĩria agaacooka arĩ na riiri wa Ithe, arĩ na arĩa atheru."

9 Jesũ agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, "Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, amwe marũngĩ haha matigacama gĩkũ matonete ũthamaki wa Ngai ũgũka wĩ na hinya!" 2 Thuutha wa mĩthenya ĩtandatũ, Jesũ nĩmathiire na Petero na Jakubu na Johana, akĩmatwara kĩrĩma-inĩ kĩraaya, marĩ oiki. Na rĩrĩ, arĩ hau mbere yao akĩgarũrũka ũria aahaanaga. 3 Nguo ciake ikĩerũha cua; gũtirĩ mũndũ gũkũ thĩ ũngĩahotire gũcithambia cierũhe ũguo. 4 Na marĩ o hau makĩumĩrĩrwo nĩ Elija na Musa, makĩaranĩria na Jesũ. 5 Nake Petero akĩra Jesũ atĩrĩ, "Rabii, nĩtwagĩrĩrwo nĩ gũkara gũkũ. Reke twake ithũnũ ithatũ, kĩmwe gĩaku, na kĩmwe kĩa Musa, na kĩmwe kĩa Elija." 6 (Petero oigire ũguo tondu nĩariigĩtwo nĩ ũria ekuuga, nĩ tondu wa ũria maamakĩte.) 7 Ningĩ hagũka itu, rĩkĩmahumbĩra, na mũgambo ũkiuma itu-inĩ rĩu, ũkiuga atĩrĩ, "Ũyũ nĩwe Mũrũ wakwa, ũria nyendete. Mũiguagei!" 8 Na kahinda o kau makĩhũgũra, no mationire mũndũ ũngĩ arĩ hamwe nao, tĩga o Jesũ. 9 Na rĩria maikũrũkaga kuuma kĩrĩma-inĩ, Jesũ akĩmaatha matikeere mũndũ o na ũrĩkũ ũria monete, nginya rĩria Mũrũ wa Mũndũ agaakorwo ariũkĩte akoima kũrĩ arĩa akuũ. 10 Nao magĩkĩra na ũhoru ũcio, no makooranagia o ene atĩrĩ, "kũriũka kuuma kũrĩ akuũ nĩ kuuga atĩa." 11 Nao makĩmũũria atĩrĩ, "Nĩ kĩ gĩtũmaga arutani a watho moige atĩ Elija no nginya ambe ooke?" 12 Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, "Ti-itherũ Elija no nginya ambe ooke ahaarĩre maũndũ mothe. Ningĩ nĩ kĩ gĩgĩtũmĩte kwandĩkwo atĩ Mũrũ wa Mũndũ no nginya athĩnĩke mũno na aregwo nĩ andũ? 13 No ngũmwĩra atĩrĩ, Elija nĩariĩkĩte gũka na andũ makamwĩka o ũria wothe meendaga kũmwĩka,

o ta ūria ūhoro wake wandikītwo.” 14 Na rīria maakinyire harī arutwo arīa angī, makīona kīrīndī kīnene kīmarigiicīrie, na arutani a watho magīkarania nao. 15 Na rīria andū othe moonire Jesū, makīgega mūno magīteng’era makamūgeithie. 16 Nake akīmooria atīrī, “Nī kī mūrakararanīria nao?” 17 Mūdū ūmwe warī kīrīndī-inī kīu akīmūcookeria atīrī, “Mūrutani, ngūkūreheire mūrū wakwa, ūkoragwo arī na ngoma thūku na ndaaragia. 18 Hīndī rīria yothe yamūnyiita, imūtungumanagia thī na akarutaga mūhūyū na kanua, akahagarania magego na akomagara. Njūūrīrie arutwo aku maingate ngoma ūyo thūku, no matinahota.” 19 Jesū akīmacookeria atīrī, “Inyuī rūciaro rūrū rūtetikagia, nī nginya rī ngūikarania na inyuī? Ngūmūkirīrīria nginya rī? Ndeherai kamwana kau.” 20 Nī ūndū ūcio magīgatwarīra Jesū. Rīria ngoma ūyo thūku yoonire Jesū, īgīgathiorania o rīmwe. Gagītungumana thī, gakīgaragara, gakīrutaga mūhūyū na kanua. 21 Nake Jesū akīūria ithe wa kamwana kau atīrī, “Nī hīndī īgana atīa gakoretwo kahaana ūguo?” Nake agīcookīa atīrī, “Nī kuuma arī o kaana. 22 Na maita maingī yanagaikīa mwakī-inī o na maaī-inī ikoorage. No akorwo nī harī ūndū ūngīka, tūiguire tha ūtūteithie.” 23 Jesū akīmūria atīrī, “Atī ‘korwo ndahota’? Maūdū mothe nīmahotekaga kūrī mūdū ūria wītīkītie.” 24 O rīmwe ithe wa kamwana kau akīanīrīra, akiuga atīrī, “Nīndetikīa, ndeithia harīa njagīte gwītīkia.” 25 Rīria Jesū oonire atī kīrīndī nīgīateng’erete gīuke hau, agīkūma ngoma ūyo thūku. Akīmīra atīrī, “Wee ngoma īno thūku ūtaiguaga na ūtaaragia, nīndagwatha uume thīnī wa kamwana gaka, na ndūkanacooke gūtoonya thīnī wako rīngī.” 26 Ngoma ūyo thūku īgīkayūrūrūka, īgīgathiorania na hinya, na ikīuma. Kamwana kau gakīhaana ta karī gakuū, o nginya andū aingī makiuga atīrī, “Nī gakuū.” 27 No Jesū agīkanyīita guoko, agīgokīria, nako gakīrūgama. 28 Thuutha wa Jesū gūtoonya nyūmba, arutwo ake makīmūrīria keheri-inī atīrī, “Nī kī gītūmire ithū tūremwo nī kūingata ngoma ūyo?” 29 Nake akīmacookeria atīrī, “Ngoma ya mūthemba ta ūcio ndīngiuma

na njīra īngī tīga o ya mahooya (o na kwīima irio).” (Nī harī maandīko mangī matakoragwo na ūhoro ūyū wa kwīima irio). 30 Nao makīuma kīu magītūikanīria būrūrī wa Galīli, na Jesū ndeendaga mūdū o na ūrīkū amenye kūrīa marī, 31 tondū nīarutaga arutwo ake. Nake akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mūdū nīegūkunyaanīrwo aneanwo moko-inī ma andū, nao nīmakamūūraga, no thuutha wa mīthenya ītatū nīakariūka.” 32 No matiigana gūtaūkīrwo nī ūria oigaga, na magītīgīra kūmūria ūhoro ūcio. 33 Nao magīkīnya Kaperinaumu. Na rīria aarī nyūmba thīnī akīmoooria atīrī, “Mūgūkararanagīria kī tūrī njīra-inī?” 34 No-o magīkīra tondū marī njīra-inī nīmakararanagia makīūranagia nū mūnene kūrī arīa angī. 35 Na aikara thī, Jesū agīta arutwo arīa ikūmi na eerī akīmeera atīrī, “Ūria wothe ūngīenda gūtūka wa mbere, no nginya akorwo arī wa thuutha wa arīa angī na atūike ndungata ya andū othe.” 36 Nake akīrehe kaana agīkarūgamīa gatagatī kao. Na aarīkia gūkaiyūkia moko-inī make, akīmeera atīrī, 37 “Ūria wothe ūngīamūkīra kaana kamwe ta gaka thīnī wa rītwa rīakwa, nī nī aamūkagīra; na ūria ūngīnyamūkīra nī to nī aamūkagīra, no nīamūkagīra ūria wandūmire.” 38 Johana akīmūria atīrī, “Mūrutani, nītūronire mūdū akīngata ndaimono thīnī wa rītwa rīaku tūramwīra atige, tondū ti ūmwe witū.” 39 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūtīkamūgīrie! Gūtīrī mūdū ūngīringa kīama thīnī wa rītwa rīakwa na thuutha ūcio ahote gūcōoka kwaria ūuru wakwa, 40 Nīgūkorwo ūria ūtarī ūthū na ithū nī ūmwe witū. 41 Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū o wothe ūria ūkaamūhe gīkombe kīa maaī thīnī wa rītwa rīakwa nī ūndū mūrī a Kristū, ndarī hīndī akoorwo nī igai rīake.” 42 “Na mūdū ūria wothe ūgaatūma kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītie kehie, wega nī mūdū ūcio ohererwo ihiga rīa gīthī ngīngō na aikio thīnī wa iria. 43 Guoko gwaku kūngītūma wīhie, gūtīnie. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī wī kīonje, 44 gūkīra ūthī Jehanamu kūrīa kūrī mwakī ūtahoraga ūrī na moko meerī. (Geenna g1067) 45 Nakuo kūgūrū gwaku kūngītūma wīhie, gūtīnie. Nī

kaba ūtoonye muoyo-inĩ ūrĩ gĩthua, gũkĩra ūikio Jehanamu ūrĩ na magūrũ meerĩ. (Geenna g1067) 46 Kũu kĩgunyũ kĩrĩa kĩmarĩaga gĩtikuaga, naguo mwaki ūrĩa ūmacinaga ndũhoraga. 47 Na riitho rĩaku rĩngĩtũma wĩhie, rikũũre. Nĩ kaba ūtoonye ūthamaki-inĩ wa Ngai ūrĩ na riitho rĩmwe gũkĩra ūikio Jehanamu ūrĩ na maitho meerĩ, (Geenna g1067) 48 kũu “kĩgunyũ kĩrĩa kĩmarĩaga gĩtikuaga, naguo mwaki ūrĩa ūmacinaga ndũhoraga.” 49 Mũndũ o wothe agekĩrwo mũcamo wa cumbĩ nĩ mwaki, (na igongona o rĩothe rĩkĩrwo mũcamo na cumbĩ). 50 “Cumbĩ nĩ mwega, no cumbĩ ūngĩkorwo nĩũthirĩte mũcamo waguo-rĩ, ūngĩcooka gũcamithio ta cumbĩ na kĩ? Tuĩkai cumbĩ, na mũikaranagie na thayũ.”

10 Jesũ agĩcooka akiuma kũu agĩthĩ bũrũri wa Judea na mũrĩmo ūrĩa ūngĩ wa Jorodani. O rĩngĩ andũ ikundi magĩũka kũrĩ we, nake akĩmaruta ūhoru o ta ūrĩa aamenyerete gwĩka. 2 Na Afarisai amwe magĩũka kũrĩ we makienda kũmũgeria, makĩmũũria atĩrĩ, “Watho nĩwĩtikĩrĩtie mũndũ atigane na mũtumia wake?” 3 Nake agĩcookia ūhoru, akĩmooria atĩrĩ, “Musa aamwathire mwĩkage atĩa?” 4 Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Musa nĩetikagĩria mũndũ aandĩkĩre mũtumia wake marũa ma gũtigana nake, amũte.” 5 Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Musa aamwandĩkĩre watho ūcio tondũ wa ūrĩa muomĩtie ngoro cianyu. 6 No kuuma o kĩambĩrĩria, Ngai ‘ombire mũndũ mũrũme na mũndũ-wa-nja’. 7 ‘Gĩkĩ nĩkĩo gĩtũmaga mũndũ mũrũme atige ithe na nyina na anyiitane na mũtumia wake, 8 nao eerĩ magatuĩka mwĩrĩ ūmwe.’ Nĩ ūndũ ūcio, acio ti andũ eerĩ rĩngĩ, no nĩ mũndũ ūmwe. 9 Nĩ ūndũ ūcio, arĩa Ngai anyiitithanĩtie, mũndũ ndakanamatigithanie.” 10 Na maatoonya nyũmba thĩĩnĩ, arutwo makĩũria Jesũ ūhoru ūcio o rĩngĩ. 11 Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũndũ o wothe angĩtigana na mũtumia wake acooke ahikie mũtumia ūngĩ, mũndũ ūcio nĩ atharĩtie. 12 Nake mũtumia angĩtigana na mũthuuiriwe, ahikĩre mũndũ mũrũme ūngĩ, o nake nĩ atharĩtie.” 13 Nao andũ makĩrehera Jesũ twana tũnini nĩguo atũhutie, no arutwo ake makĩmakaania. 14 Rĩrĩa Jesũ oonire ūguo, akĩrakara, akĩmeera

atĩrĩ, “Rekei twana tũu tũũke kũrĩ nĩ, tigai gũtũgĩria, nĩgũkorwo ūthamaki wa Ngai nĩ wa arĩa matariĩ ta tuo. 15 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, ūrĩa wothe ūtakamũkĩra ūthamaki wa Ngai ta kaana ndakaũtoonya o na atĩa.” 16 Nake akĩoya twana tũu, agĩtũgĩrĩra moko, agĩtũrathima. 17 Na rĩrĩa Jesũ oimagaraga, mũndũ ūmwe nĩateng’erire harĩ we, agĩtura ndu mbere yake, akĩmũũria atĩrĩ, “Mũrutani mwega, ingĩka atĩa nĩguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) 18 Nake Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Ūkũnjita mwega nĩkĩ? Gũtirĩ o na ūmwe mwega, tiga o Ngai we wiki. 19 Wee nĩ ūũĩ ūrĩa maathani moigĩte: ‘Ndũkanoragane, na ndũkanatharanie, na ndũkanaiye, na ndũkanaigĩrĩre mũndũ ūrĩa ūngĩ kĩgeenyoye, na ndũkanaheenanie, na tĩĩa thoguo na nyũkwa.” 20 Nake akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, macio mothe ndũire ndĩmarũmĩtie kuuma ndĩ mũnini.” 21 Nake Jesũ amũrora, akĩmwenda, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ ūndũ ūmwe ūtigairie: Thĩĩ wendie indo ciaku ciothe iria ūrĩ nacio ūhe athĩĩni mbeeca icio, na nĩũkagĩa na mũthithũ igũrũ. Ūcooke ūũke, ūnũmirĩre.” 22 Mwanake ūcio agĩtukia gĩthiithi. Agĩthĩĩ arĩ na kĩahe, tondũ aarĩ na ūtonga mũingĩ. 23 Nake Jesũ akĩhũgũra, akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Kaĩ nĩ ūndũ wĩ hinya gĩtonga gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai-ĩ!” 24 Nao arutwo makĩgega maigua ciugo ciake. No Jesũ akiuga o rĩngĩ atĩrĩ, “Ciana, kaĩ nĩ ūndũ wĩ hinya gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai-ĩ! 25 Nĩ ūhũthũ ngamĩra kũhungura irima rĩa cindano gũkĩra gĩtonga gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai.” 26 Arutwo ake magĩkĩrĩria kũgega, makĩũrania atĩrĩ, “Nũũ ūngĩkĩhonoka?” 27 Nake Jesũ akĩmarora, akĩmeera atĩrĩ, “Harĩ mũndũ ūndũ ūyũ ndũngĩhoteka, no harĩ Ngai tigu; maũndũ mothe nĩ mahotekaga nĩ Ngai.” 28 Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ithui tũtigite maũndũ mothe tũgakũrũmĩrĩra!” 29 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, gũtirĩ mũndũ ūtigite mũciĩ kana ariũ a nyina, kana aarĩ a nyina, kana nyina, kana ithe, kana ciana, o na kana ithaka nĩ ūndũ wakwa, na nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũrĩa-Mwega, 30 ūtakahero ūtonga maita igana matukũ maya tũrĩ, na ahero maita igana ma nyũmba, na ariũ a nyina, na

aarī a nyina, na manyina, na ciana o na ithaka, na hamwe na macio, mīnyamaro. Na ihinda rīrīa rīgooka aheo muoyo wa tene na tene. (aiōn g165, aiōnios g166) **31** No rīrī, andū aingī arīa marī mbere nīmagatuika a thuutha, na a thuutha matuike a mbere.” **32** Na rīrīa maarī njīra-inī makīambata merekeire Jerusalemu, Jesū amatongoretie, arutwo ake nīmagegire, nao arīa maamarūmīrīre magītīgīra. O rīngī Jesū agītwarā arutwo arīa ikūmi na eerī keheri-inī, akīambīrīria kūmeera maūndū marīa maakirie kūmūkora. **33** Akīmeera atīrī, “Nītūkambata tūthīi Jerusalemu, nake Mūrū wa Mūndū nīegūkunanīrwo kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na kūrī arutani a watho. Nao mamūtuire kūrīragwo na mamūneane kūrī andū-a-Ndūrīrī, **34** nao mamūnyūrīrie na mamūtuire mata, na mamūhūire iboko o na mamūūrage. No thuutha wa mīthenya itatū nīakariūka.” **35** Na rīrī, Jakubu na Johana, ariū a Zebedi, magīka kūrī Jesū. Makīmwīra atīrī, “Mūrutani, tūkwenda ūtwīkīre o ūrīa tūgūkuhooya.” **36** Nake akīmooria atīrī, “Mūkwenda ndīmwikīre atīa?” **37** Nao makīmūcookeria atīrī, “Ūtwītīkīrie tūgaikara ūmwe guoko-inī gwaku kwa ūrīo na ūrīa ūngī guoko-inī gwaku kwa ūmotho riiri-inī waku.” **38** Jesū akīmacookeria atīrī, “Mūtīūī kīrīa mūrahooya. Mwahota kūnyūira gīkombe kīrīa nī ngūnyūira, kana mūbatithio na ūbatithio ūrīa ngūbatithio naguo?” **39** Nao magīcookīa atīrī, “īi no tūhote.” Jesū akīmeera atīrī, “Gīkombe kīrīa ngūnyūira nī mūkaanyūira, o na mūbatithio na ūbatithio ūrīa ngūbatithio naguo. **40** No ha ūhorō wa gūikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo kana kwa ūmotho ti nīi heanaga. Itī icio ikaaheo arīa mathondekeirwo cio.” **41** Rīrīa arutwo acio angī ikūmi maiguire ūhorō ūcio, makīrakarīra Jakubu na Johana. **42** Nake Jesū akīmeeta hamwe akīmeera atīrī, “Nī mūūī atī andū arīa matuuagwo aathani a andū-a-Ndūrīrī nīmetūūgagīria igūrū rīao, nao anene ao nīmamaathaga. **43** No rīrī, inyūī mūtitarī ūguo. Handū ha ūguo, ūrīa wothe ūngīenda gūtūika mūnene thīinī wanyu no ngīnya atuīke ndungata yanyu, **44** nake ūrīa wothe ūkwenda gūtūika wa mbere thīinī wanyu,

no ngīnya atuīke ngombo ya andū othe. **45** Nīgūkorwo o na Mūrū wa Mūndū ndookire gūtungatīrwo, no ookire gūtungata na arute muoyo wake nīguo arīhe thogora wa gūkūūra andū aingī.” **46** Nao magīkīnya Jeriko. Na rīrīa Jesū na arutwo ake, hamwe na kīrīndī kīnene moimaga itūūra-inī rīu, mūndū warī mūtumumu wetagwo Baritimayo (ūguo nī kuuga mūrū wa Timayo), aikarīte thī mūkīra-inī wa njīra akīhooya thendi. **47** Na rīrīa aigūire atī nī Jesū wa Nazarethi, akīambīrīria kwanīrīra akiugaga atīrī, “Jesū, Mūrū wa Daudi, njigūira tha!” **48** Andū aingī makīmūkaania, makīmwīra akire, nowe agīkīrīrīria kwanīrīra, akiugaga atīrī, “Mūrū wa Daudi, njigūira tha!” **49** Nake Jesū akīrūgama, akiuga atīrī, “Mwītei.” Nī ūndū ūcio magīta mūndū ūcio warī mūtumumu, makīmwīra atīrī, “Wīyūmīrīrie! Rūgama! Nīaragwīta.” **50** Agīteania nguo yake ya igūrū, agīkīra na ihenya agīthīi harī Jesū. **51** Jesū akīmūūria atīrī, “Ūkwenda ngwīkīre atīa?” Nake mūndū ūcio warī mūtumumu akīmūcookeria atīrī, “Mūrutani, ngwenda o njooke kuona.” **52** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Wīthīire, wītīkio waku nīguo watūma ūhone.” O rīmwe akīambīrīria kuona, nake akīrūmīrīra Jesū.

11 Na rīrī, maakūhīrīria itūūra rīa Jerusalemu, maakīnya matūūra ma Bethifage na Bethania hau Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū-rī, Jesū agītūma arutwo ake eerī, **2** akīmeera atīrī, “Thīii itūūra rīrīa rīrī mbere yanyu, na mwatoonya o ūguo, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndīrī yakuaa mūndū. Mīohorei mūmīrehe. **3** Na mūngīūrio nī mūndū atīrī, ‘Mūreka ūguo nīkī?’ Mwīrei atīrī, ‘Mwathani nīabatarītio nīyo na nīekūmīcookeria haha o narua.’” **4** Nao magīthīi magīkora njaū ya ndigiri yohetwo mūromo-inī handū nja, hakuhī na njīra. Na rīrīa maamīohoraga-rī, **5** andū arīa maarūngī ho makīmūoria atīrī, “Mūrohora njaū īyo nīkī?” **6** Nao makīmacookeria o ūrīa Jesū aamerīte, nao andū acio makīmetīkīria mathīi nayo. **7** Rīrīa maatwarīire Jesū njaū īyo, makīmītandīka nguo ciao nake Jesū agīkuuo nīyo. **8** Andū aingī makīara nguo ciao njīra-inī, nao arīa angī makīara mathīgī marīa maatuīte

mīgūnda-inī. 9 Andū arīa maatongoretie na arīa maamumīte thuutha makīanīrīra makiuga atīrī, “Hosana!” “Kūrathimwo-rī, nī ūrīa ūgūūka na rīitwa rīa Mwathani!” 10 “Kūrathimwo-rī, nī ūthamaki ūrīa ūgūūka, ūrīa wa ithe witū Daudi!” “Hosana igūrū o igūrū!” 11 Nake Jesū aatoonya Jerusalemu, agīthīi hekarū-inī. Na aarīkia kwīrorangīra maūndū mothe, akiumagara agīthīi Bethania hamwe na arutwo arīa ikūmi na eerī, tondū kwarī hwaī-inī. 12 Mūthenya ūyū ūngī rīrīa moimaga Bethania, Jesū akīigua ahūtīi. 13 Nake akīona mūkūyū warī haraaya ūrī na mathangū maruru agīthīi kūrora kana warī na ngūyū. Aakinya harī guo, agīkora ndwarī na ngūyū tiga o mathangū, tondū ndīarī hīndī ya mīkūyū gūciara. 14 Nake akīira mūkūyū ūcio atīrī, “Mūndū ndakanarīe maciaro maku nginya tene.” Nao arutwo ake makīigua akiuga ūguo. (aiōn g165) 15 Na maakinya Jerusalemu, Jesū agītoonya hekarū thīinī, akīambīrīria kūrūtūrūra arīa maagūruga, na arīa meendanagīria kuo. Akīng’aurania metha cia arīa maakūūranagia mbeeca, o na itī cia arīa meendagia ndutura, 16 na ndangīetikīrīrie mūndū o na ūrīkū ahītūkīrie kīndū gīa kwendia kūu nja cia hekarū. 17 Na rīrīa aamarutaga, akīmooria atīrī, “Githī ūhorō ndwandīkītwo atīrī, “Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya mahooya ya kūhooyagīrwo nī ndūrīrī ciothe?” No inyūi mūmītuīte ‘ngurunga ya atunyani.’” 18 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho maigua ūguo, makīambīrīria gūcaria ūrīa mangīmūūraga, nī ūndū nīmamwītīgagīra, tondū kīrīndī gīothe nīkīagegetio nī ūrutani wake. 19 Gwakinya hwaī-inī, Jesū na arutwo ake makīuma itūūra rīu. 20 Rūciinī, makīhītūka makīona mūkūyū ūrīa Jesū aarumīte ūmīte wothe nginya mīri. 21 Petero akīrīrikana ūhorō wa mūkūyū ūcio, akīira Jesū atīrī, “Rabii, ta rora! Mūkūyū ūrīa ūrarumire-rī, nīūmīte!” 22 Nake Jesū akīmacookeria, akīmeera atīrī, “Itīkīai Ngai. 23 Ngūmwīra atīrī na ma, mūndū angīkeera kīrīma gīkī atīrī, ‘Thīi, wīkie iria-inī,’ na ndagathanganie ngoro-inī yake, no etikie atī ūrīa oiga nīūgwīkīka-rī, nīagekīrwo ūndū ūcio. 24 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūrīa wothe

mūrīhooyaga mūheo, itīkagīai atī nī mūrīkītīe kūwamūkīra, naguo nīūrītūikaga wanyu. 25 Na rīrīa mwarūgama mūhooe, mūrēkanagīre angīkorwo mūrī ūthū na mūndū, nīgeetha lthe wanyu ūrīa ūrī igūrū o nake amūrēkaagīre mehīa manyu.” (26 No mūngīkorwo mūtīrekanagīra mehīa, nake lthe wanyu ūrīa ūrī igūrū ndarīmūrēkaagīra mehīa manyu.) 27 Magīkinya o rīngī Jerusalemu, na rīrīa Jesū aaceeraga kūu nja cia hekarū, athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, o na athuuri magīūka kūrī we. 28 Makīmūūria atīrī, “Wīkaga maūndū maya na ūhoti ūrīkū? Na nūū wakūheire ūhoti wa gwīka maūndū maya?” 29 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīngūmwīra kūrīa kīmwe. Mwanjookeria, na nīi nīngūmwīra njīkaga maūndū maya na ūhoti ūrīkū. 30 Ūbatithio wa Johana-rī, woimire igūrū kana kūrī andū? Njookeriai!” 31 Makīaranīria o ene ūhorō ūcio, makīirana atīrī, “Tūngiuga atī, ‘Woimire igūrū’, egūtūūria atīrī, ‘Mwakīregire kūmwītīkia nīkī?’ 32 No tūngiuga atīrī, ‘Woimire kūrī andū’ ...” (Nīmetīgagīra andū, tondū andū othe moofī kūna atī Johana aarī mūnabii.) 33 Nī ūndū ūcio magīcookeria Jesū atīrī, “Ithūi tūtīūi.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “O na nīi ndīkūmwīra njīkaga maūndū maya na ūhoti ūrīkū.”

12 Nake akīambīrīria kūmahe ūhorō na ngerekano, akīmeera atīrī, “Mūndū ūmwe nīahaandire mūgūnda wake mīthabībū. Agīaka rūgiri rūgīthīūrūrūkīria mūgūnda ūcio, na akīenja irima rīa kūhīhīra thabībū, na agīaka nyūmba ndaaya na igūrū ya arangīri. Agīcooka agīkōmborithia mūgūnda ūcio kūrī arīmi angī, na agīthīi rūgendo. 2 Na rīrī, hīndī ya magetha yakinya-rī, agītūma ndungata yake kūrī akōmbori acio igīire maciaro mamwe ma mūgūnda ūcio wa mīthabībū. 3 Nao makīmīnyīita makīmīhūūra, na makīmīingata itarī na kīndū. 4 Agīcooka akīmatūmīra ndungata īngī; nao magītīihīa ndungata īyo mūtwe na makīmīka maūndū ma thoni. 5 Na o rīngī agītūma ndungata īngī, nayo makīmīūraga. Nīatūmire ndungata īngī nyingī, imwe ciacio magīcīhūūra, na iria īngī magīcīūraga. 6 “Mūndū ūcio ndaarī na mūndū ūngī watīgaire

wa gütüma, tiga o mürü wake üria eendete mûno. Akimütüma thuutha wa acio angî othe, akiuga atîrî, ‘Nîmegütüa mürü wakwa.’ 7 “No akombori acio makîrana atîrî, ‘Üyü nîwe ûkaagaya mûgûnda üyü. Ükai, rekei tûmûurage, nîguo igai rîake rîgaatuika riitü.’ 8 Nî ündü ücio makîmûnyiiita, makîmûuraga, makîmûikia nja ya mûgûnda ücio wa mîthabibü. 9 “Rîu-rî, mwene mûgûnda ücio ageeka atîa? Agooka oorage akombori acio, acooke ahe andü angî mûgûnda ücio. 10 Kaî mûtarî mwathoma maandîko maya: “‘Ihiga rîrîa aaki maaregire, nîrîo rîtuikîte ihiga inene rîa koine; 11 Mwathani nîwe wikîte ündü ücio, naguo nî wa magegania tûkîwona?’” 12 Magîcaria üria mangîmûnyiiita tondü nîmamenyire aaragia ühoro wao na ngerekano îyo, no nîmetigagîra kîrîndî; nî ündü ücio magîtigana nake, magîthîi. 13 Thuutha ücio magîtüma Afarisai amwe na Aherodia kûrî Jesü nîguo mamûtege na mîario yake. 14 Magîuka kûrî we makîmwîra atîrî, “Mûrutani, nîtüü atî ürî mündü wa ma. Ndwîtigagîra andü, tondü ndürûmbÿyagia üria mahaana; no ürutanaga ühoro wa Ngai na ma. Rîu-rî, nî kwagîrîre kûrutîra Kaisari mbeeca cia igooti, kana aca? 15 Tûrutage kana tûtikarutage?” No tondü Jesü nîamenyaga ühinga wao, akîmooria atîrî, “Mûrenda kûngeria nîkî? Ta ndeherai dinari ndîmîone.” 16 Makîmûrehera dinari îyo, nake akîmooria atîrî, “Mbica îno na rîitwa rîrî nî cia ü?” Nao makîmûcookeria atîrî, “Nî cia Kaisari.” 17 Nake Jesü akîmeera atîrî, “Rutagîrai Kaisari kîrîa kîrî gîake, na mûrutagîre Ngai kîrîa kîrî gîake.” Nao makîgegîo nîwe. 18 Ningî Asadukai, arîa moigaga atî gütîrî ühoro wa kûriuka magîuka kûrî Jesü na makîmûuria atîrî, 19 “Mûrutani, Musa aatwandîkîire atî mürü wa nyina na mündü angîkua atige mütumia atarî na ciana-rî, mündü ücio no nginya ahikie mütumia ücio watigwo, aciarîre mürü wa nyina ciana. 20 Na rîrî, kwarî aanake mûgwanja a nyina ümwe. Wa mbere akîhikania na agîkua, na ndatige ciana. 21 Nake wa keerî akîhikia mütumia ücio wa ndigwa, no o nake agîkua na ndatige ciana. O na wa gatatü nake agîka o üguo. 22 Ühoro wa ma nî atî, gütîrî o na ümwe wa acio

mûgwanja watigire ciana. Thuutha wao othe, mütumia ücio o nake agîkua. 23 Rîu-rî, hîndî ya kûriuka mütumia ücio agaakorwo arî wa ü, nîgûkorwo othe mûgwanja nîmamûhikîtie?” 24 Nake Jesü akîmacookeria atîrî, “Nîmûhîttie tondü mütüü Maandîko kana hinya wa Ngai? 25 Rîrîa akuü makaariuka, matikahikania kana mahike; magaatuika ta araika arîa marî kûu igürü. 26 Naguo ha ühoro wa akuü kûriuka-rî, kaî mütathomete ibuku-inî rîa Musa, ühoro ükonî kîhinga kîrîa kîahîaga, na üria Ngai aamwîrîre atîrî, ‘Nî nî nî Ngai wa Ibrahîmu na Ngai wa Isaaka, o na Ngai wa Jakubu?’ 27 We ti Ngai wa arîa akuü, no nî wa arîa marî muoyo. Inyuü mûhîttie mûno.” 28 Na rîrî, mûrutani ümwe wa watho nîokire akîigua makîaria. Aamenya atî Jesü nîamacookeirie icookio rîega-rî, akîmûuria atîrî, “Harî maathani marîa mangî mothe-rî, nî rîrîkû rîa bata mûno?” 29 Jesü agîcookia atîrî, “Rîathani rîrîa rîa bata mûno nî rîrî: ‘Thikîrîria, inyuü Isiraëli, Mwathani Ngai witü, Mwathani nî ümwe. 30 Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na meciiria maku mothe, na hinya waku wothe.’ 31 Narîo rîa keerî nî rîrî: ‘Endaga mündü üria üngî o ta üria wîendete wee mwene.’ Gütîrî rîathani rîngî inene kûrî macio.” 32 Nake mündü ücio agîcookia atîrî, “Mûrutani, ti-itherü nîwoiga wega atî Ngai nî ümwe na gütîrî üngî tiga we! 33 Ningî ümwende na ngoro yaku yothe, o na ümenyo waku wothe, o na hinya waku wothe; o nakuo kwenda mündü üria üngî o ta üria wîendete wee mwene, ücio nî ündü ürî bata gûkîra maruta mothe ma njino na magongona.” 34 Rîrîa Jesü oonire nîacookia wega, akîmwîra atîrî, “Wee-rî, ndürî haraaya na üthamaki wa Ngai.” Na kuuma hîndî îyo gütîrî mündü wacookire kûmîrîria kûmûuria ciûria ingî. 35 Na rîrî, Jesü akîrutana nja-inî cia hekarü akîmooria atîrî, “Nî kî gîtümaga arutani a watho moige atî Kristü nî mürü wa Daudi? 36 Daudi we mwene, akîaria arî na Roho Mûtheru, oigire atîrî: “‘Mwathani eerire Mwathani wakwa atîrî: “ikara guoko-inî gwakwa kwa ürîo nginya ngaiga thû ciaku rungu rwa makinya maku.”” 37 Daudi we mwene aramwîta ‘Mwathani.’ Angîgîtuika

mūrūwe atīa?” Na nī haarī na gīkundi kīnene kīa andū kīamūthikagīrīria gīkenete. **38** Ningī Jesū akīrutana, akiuga atīrī, “Mwīmenyagīrīrei arutani a watho. Mendete gūthīi mehumbīte nguo iria ndaaya na kūgeithagio nī andū othe rīrīa mekūgera ndūnyū-inī, **39** na makenda gūikaragīra itī iria cia bata thunagogi-inī, na gūikara handū ha andū arīa atīku maruga-inī. **40** Na no-o matoonyagīrīra nyūmba cia atumia a ndigwa makamatunya indo ciao, na nīguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andū ta acio nī makaaherithio mūno makīria.” **41** Jesū agīkara thī ang’etheire harīa heekagīrwo maruta, akīrorera ūrīa gīkundi kīu kīahothaga. Andū aingī itonga makīhotha mbeeca nyingī. **42** No mūtumia ūmwe wa ndigwa warī mūthīini agīka akīhotha tūthendi twīrī tūnini mūno twa gīcango tūrīa twarī mūigana wa mbeeca īmwe. **43** Jesū agīta arutwo ake harī we, akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūtumia ūyū wa ndigwa mūthīini nīekīra mbeeca nyingī kīgīina-inī gūkīra andū arīa angī othe. **44** Acio angī othe maheana kūringana na ūingī wa ūtonga wao, no mūtumia ūyū aheana kīrīa gīothe oima nakīo, o na arī mūthīini-rī, aheana mūthithū wake wothe.”

13 Na rīrīa Jesū oimaga hekarū-inī, ūmwe wa arutwo ake akīmwīra atīrī, “Mūrutanī, ta rora! Mahiga maya kāi nī manene-ī! Kāi nyūmba ici nī thaka-ī!” **2** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīūrona nyūmba ici nene ūū? Gūtīrī ihiga o na rīmwe rīa maya rīgaakorwo rīrī igūrū wa rīrīa rīngī; mothe nīmakamomorwo.” **3** Rīrīa Jesū aikarīte thī kīrīma-inī kīa Mītamaiyū ang’etheire hekarū-rī, Petero na Jakubu na Johana na Anderea makīmūrīa marī keheri-inī atīrī, **4** “Ta twīre, maūndū macio mageekīka rī? Na kīmenyithia atī maūndū macio marī hakuhī gwīkīka nī kīrīkū?” **5** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mwīmenyagīrīrei mūtikanahēenio nī mūndū o na ūrīkū. **6** Andū aingī nī magooka na rīitwa rīakwa makiugaga atīrī, ‘Nīī nī nīī Kristū,’ na nīmakaheenia andū aingī. **7** Rīrīa mūkaigua mbaara na mūhuhu wa mbaara mūtikanamake. Maūndū ta macio no nginya mekīke, no rīrī, ithīrīro ti rīkinyu. **8** Rūrīrī nīrūgookīrīra rūrīa

rūngī, na ūthamaki ūūkīrīre ūthamaki ūrīa ūngī. Nīgūkaagīa na ithingithia kūndū na kūndū, o na kūgīe ng’aragu. Maūndū maya nī kīambīrīria kīa ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwō. **9** “No inyuī-rī, ikaragai mwīiguīte. Nīmūkaneanwo kūrī cīama cīa athuuri na mūhūūrwo iboko thīinī wa thunagogi. Nīmūkarūgama mbere ya aathani na athamaki nī ūndū wakwa, mūtūike aira akwa kūrī o. **10** Naguo Ūhorō-ūrīa Mwega no nginya wambe ūhunjo kūrī ndūrīrī ciothe. **11** Rīrīa rīothe mūkaanyiitwo mūtwarwo mūgaciirithio, mūtikanetange mūgīciirīa ūrīa mūkoiga. Inyuī mūkoiga o ūrīa mūkaahotithio hīndī ūyo, nīgūkorwo ti inyuī mūgaakorwo mūkīaria, no nī Roho mūtheru. **12** “Mūndū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mūndū akunyanīre mwana wake, o na cīana nīikaremera aciari a cio na imoragithie. **13** Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa, no ūrīa ūgaakīrīrīria nginya hīndī ya mūthia nīakahonoka. **14** “Rīrīa mūkoona kīrīa kīrī thaahu na gīa kūrehe ihooru kīarūgama harīa gītāgīrīrwo nī kūrūgama-rī, (ūrīa ūrathoma nīamenye ūhorō ūcio), hīndī ūyo arīa marī Judea nīmoorīre irīma-inī. **15** Mūndū ūrīa wothe ūgaakorwo arī nyūmba yake igūrū ndakanaharūrūke kana atoonye kūruta kīndū nyūmba. **16** Nake mūndū ūrīa ūgaakorwo arī mūgūnda ndagacooke mūciī kūgīra nguo ciake. **17** Kāi atumia arīa magaakorwo marī na nda na arīa magaakorwo makīongithia hīndī ūyo nīmagakorwo marī na haaro-ī! **18** Hooyagai Ngai atī maūndū macio matikanakinye hīndī ya heho, **19** nī ūndū matukū macio gūgaakorwo na mīnyamaro itarī yoneka īngī tayo kuuma kīambīrīria rīrīa Ngai ombire thī nginya rīu, na gūtīkoneka īngī tayo. **20** Tiga Mwathani anyihanyihirie matukū macio, gūtīrī mūndū ūngīgatigara. No tondū wa andū ake arīa aamūre, matukū macio nīmagakuhīhio. **21** Hīndī ūyo mūndū o na ūrīkū angīkamwīra atīrī, ‘Kristū arī haha!’ kana amwīre atīrī, ‘Kristū arī haarīa!’ mūtikanetikie ūhorō ūcio. **22** Nīgūkorwo Kristū a maheeni na anabīi a maheeni nīmakeyumīria monanie morīrū na maringe cīama nīguo mahītithie andū arīa

aamüre, korwo no kühoteke. 23 Nĩ undũ ücio-rĩ, ikaragai mwĩguĩte tondũ nĩdamwĩra maũndũ mothe mbere ya ihinda rĩtanakinya. 24 “No ihinda-inĩ rĩu, thuutha wa maũndũ macio ma mĩnyamaro, “rĩũa nĩrĩkagĩa nduma, naguo mweri ndũkaara; 25 njata nacio nĩkaagũa kuuma igũrũ, namo maahinya ma igũrũ nĩmakenyenyio.’ 26 “Hĩndĩ ĩyo andũ nĩ makooona Mũrũ wa Mũndũ agĩũka arĩ thĩĩnĩ wa matu, arĩ na hinya mũingĩ mũno o na riiri. 27 Nake nĩagatũma araike ake macookanĩrĩrie andũ ake arĩa aamüre kuuma mĩena ĩna ĩria yumaga rũhuho, o na kuuma ituri ciothe cia thĩ na cia igũrũ. 28 “Na rĩrĩ, mwĩrutei na mũkũyũ: Rĩrĩa hongee ciaguo ciarĩkia gũthundũra na ciaruta mathangũ-rĩ, nĩmũmenyaga atĩ hĩndĩ ya rĩũa ĩrĩ hakuhĩ. 29 Ũguo noguo, rĩrĩa mũkooona maũndũ macio magĩĩkĩka mũkaamenya ihinda rĩrĩ hakuhĩ, rĩrĩ o mũromo-inĩ. 30 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, rũciarũ rũrũ rũtigaathira nginya maũndũ macio mothe makaahingio. 31 Igũrũ na thĩ nĩgathira, no ciugo ciakwa itigathira. 32 “Gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũũĩ ũhorũ wa mũthenya ũcio kana ithaa rĩu, o na araike a igũrũ matiũũ, o na Mũriũ ndooĩ, tiga lthe wiki! 33 Ikaragai mwĩguĩte! Ikaragai mwĩhũgĩte! Mũtiũũ rĩrĩa ihinda rĩu rĩgaakinya. 34 Gũkahaana ta mũndũ ũgũthĩĩ rũgendo ũria atigaga egaĩra ndungata ciake irorage mũciĩ, o ndungata akamĩhe wĩra wayo, na agatiga atha mũikaria wa mũrango o nake aikarage ehũũgĩte. 35 “Nĩ undũ ũcio, ikaragai mwĩguĩte tondũ mũtiũũ rĩrĩa mwene mũciĩ agacooka, kana agooka hwaĩ-inĩ, kana ũtukũ gatagatĩ, kana ngũkũ ikĩgamba, o na kana gũgĩthererũka. 36 O rĩrĩa angĩũka-rĩ, mũtikanareke amũkore mwĩrigĩtwo. 37 Ũguo ngũmwĩra, noguo ngwĩra andũ othe, atĩrĩ, ‘Ikaragai mwĩguĩte’.”

14 Na rĩrĩ, gwatigaire o mũthenya ĩrĩ nĩguo kũgĩe na Gĩathĩ kĩa Bathaka na kĩa Mĩgate ĩtarĩ Mũĩkĩre Ndawa ya Kũĩmbia, nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na arutani a watho nĩmacaragĩa ũria mangĩnyĩtithia Jesũ na njĩra ya wara nĩguo mamũũrage. 2 Makiuga atĩrĩ, “No tũtingĩmũnyĩta hĩndĩ ya Gĩathĩ, tondũ andũ mahota kũruta haaro.” 3 Na rĩrĩa arĩ itũũra-

inĩ rĩa Bethania kwa mũndũ wetagwo Simoni ũria warĩ na mangũ, aikarĩte metha-inĩ akĩrĩa irio-rĩ, nĩhookire mũndũ-wa-nja arĩ na cuba ya maguta ma goro mũno na manungi wega. Akĩũraga cuba ĩyo na akĩmũitĩrĩria maguta macio mũtwe. 4 Andũ amwe arĩa maarĩ kuo makĩgũga ũũru, makĩũrania atĩrĩ, “Maguta maya maitangwo ũguo nĩkĩ? 5 Maguta macio nĩmangĩendio mbeeca ikĩrĩte mũcara wa mũndũ wa mwaka mũgĩma nacio mbeeca icio iheo athĩĩni.” Magĩkũũma mũndũ-wa-nja ũcio marĩ na ũũru. 6 Nowe Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Tiganai nake, mũramũtanga nĩkĩ? Nĩanjĩka undũ mwega mũno. 7 Athĩĩni marĩkoragwo na inyuĩ hĩndĩ ciothe na no mũmateithie hĩndĩ ĩria yothe mũngĩenda. No nĩ mũtirĩkoragwo na nĩ hĩndĩ ciothe. 8 Anjĩka o ũria angĩahota. Aitĩrĩria mwĩrĩ wakwa maguta o mbere nĩ undũ wa kũhaarĩria gũthikwo gwakwa. 9 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, kũria guothe Ũhorũ-ũyũ-Mwega ũkaahunjagio thĩĩnĩ wa thĩ, ũguo eka nĩũkeeragwo andũ nĩgeetha arĩrikanagwo.” 10 Hĩndĩ ĩyo Judasi Mũisikariota, ũmwe wa arĩa ikũmi na eerĩ, agĩthĩĩ kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene agakunyanĩre Jesũ kũrĩ o. 11 Nao magĩkena mũno maigua ũguo na makĩmwĩra nĩmekũmũhe mbeeca. Nĩ undũ ũcio Judasi agĩcaria mweke wa kũmũneana kũrĩ o. 12 Mũthenya wa mbere wa Gĩathĩ kĩa Mĩgate ĩtarĩ Mũĩkĩre Ndawa ya Kũĩmbia, o ũria wathĩnjagwo gatũrũme ka Bathaka-rĩ, arutwo a Jesũ makĩmũũria atĩrĩ, “Ũkwenda tũthĩĩ kũ tũkahaarĩrie nĩguo ũkarĩre irio cia Bathaka kuo?” 13 Nĩ undũ ũcio agĩtũma arutwo ake eerĩ akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mũtoonye itũũra, na nĩ mũgũcemanĩa na mũndũ ũkuũte ndigithũ ya maaĩ. Mũrũmĩrĩrei. 14 Kũria egũtoonya mwĩre mwene nyũmba ĩyo atĩrĩ, ‘Mũrutani arooria atĩrĩ, nyũmba yakwa ya ageni ĩrĩ ha, harĩa ingĩrĩra irio cia Bathaka na arutwo akwa?’ 15 Nake nĩekũmuonia nyũmba nene ya igũrũ ikĩrĩtwo indo na ĩgathondekwo wega. Haarĩriai irio cia Bathaka iitũ kuo.” 16 Arutwo acio makĩumagara, magĩtoonya itũũra, magĩkora maũndũ mahaana o ta ũria Jesũ aamerĩte. Nĩ undũ ũcio makĩhaarĩria irio cia Bathaka. 17 Na gwakinya hwaĩ-inĩ, Jesũ agĩkinya kuo marĩ na

arutwo arĩa ikũmi na eerĩ. **18** Maikarĩthe metha-
inĩ makĩria akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ
na ma, ũmwe wanyu nĩekũngunyanĩra, ũmwe
wa arĩa mararĩĩanĩra na nĩ.” **19** Makĩnyitwo
nĩ kĩaha mũno, na o ũmwe akamũũria atĩrĩ,
“Ti-itherũ hihi nĩ nĩ?” **20** Jesũ akĩmacookeria
akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ũmwe wanyu inyuĩ ikũmi
na eerĩ, ũria ũgũtobokanĩria mũgate mbakũri-
inĩ hamwe na nĩ. **21** Mũrũ wa Mũndũ egũthĩĩ
o ta ũria ũhoru wake wandĩkitwo. No mũndũ
ũria ũgaakunyanĩra Mũrũ wa Mũndũ kaĩ arĩ na
haaro-ĩ! Nĩ kaba mũndũ ũcio atangĩaciariirwo.”
22 Ningĩ o makĩriĩaga-rĩ, Jesũ akĩoya mũgate,
agĩcookia ngaatho, agĩcooka akĩwenyũranga,
akihe arutwo ake, akiuga atĩrĩ, “Oyai; ũyũ nĩguo
mwĩrĩ wakwa.” **23** Agĩcooka akĩoya gĩkombe,
agĩcookia ngaatho akĩmanengera, nao othe
magĩkinyũra. **24** Akĩmeera atĩrĩ, “Ĩno nĩyo
thakame yakwa ya kĩrikanĩro, ĩria ĩtĩtĩtwo nĩ
ũndũ wa andũ aingĩ. **25** Ngũmwĩra atĩrĩ na
ma, ndikũnyua rĩngĩ ndibeĩ ya maciaro ma
mũthabĩbũ, nginya mũthenya ũria ngaamĩnyua
ĩrĩ njerũ ũthamaki-inĩ wa Ngai.” **26** Na maarĩkia
kũina rwĩmbo, makiomagara magĩthĩĩ kirĩma-
inĩ kĩa Mitamaiyũ. **27** Nake Jesũ akĩmeera
atĩrĩ, “Inyuĩ inyuothe nĩmũrĩndirika, nĩgũkorwo
nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ: “Nĩngaringa mũrĩithi,
nacio ng’ondũ ihurunjũke.’ **28** No ndaariũka,
nĩngamũtongoria gũthĩĩ Galili.” **29** Petero
akĩmwĩra atĩrĩ, “O na othe mangĩgũtirika, nĩ
ndingĩgũtirika.” **30** Nake Jesũ akĩmũcookeria,
akĩmwĩra atĩrĩ, “Ngũkwĩra atĩrĩ na ma, ũmũthĩ, o
ũtukũ ũyũ, ngũkũ ĩtanakũga keerĩ, nĩũrĩngaana
maita matatũ.” **31** No Petero akĩaria ahinyĩrĩrie,
akiuga atĩrĩ, “O na angĩkorwo ndĩrikuanĩra
nawe, nĩ ndingĩgũkaana!” O na acio angĩ othe
makiuga o ũguo. **32** Nao magĩkinya handũ
heetagwo Gethisemane, nake Jesũ akĩra arutwo
ake atĩrĩ, “Ikarai haha thĩĩ ngahooe.” **33** Akĩoya
Petero na Jakubu na Johana agĩthĩĩ nao, na
o hĩndĩ ĩyo akĩnyitwo nĩ kĩaha kĩnene na
agĩthĩĩnĩka mũno. **34** Akĩmeera atĩrĩ, “Ngoro
yakwa nĩraigua kĩaha mũno o ta ingĩkua, ikarai
haha na mwĩhũge.” **35** Na aathiathia hanini,
akĩgũithia thĩ, akĩhooya atĩ korwo kwahoteka,
ihinda rĩu rĩmweherere. **36** Akiuga atĩrĩ, “Abba,

Baba, maũndũ mothe nĩmahotekaga nĩwe.
Njehereria gĩkombe gĩkĩ. No ti ũria ngwenda
nĩ, no nĩ ũria wee ũkwenda.” **37** Ningĩ agĩcooka
harĩ arutwo ake akĩmakora makomete. Akĩũria
Petero atĩrĩ, “Simoni, kaĩ ũkomete? Ndũngĩhota
gũikara ithaa rĩmwe wĩguĩte? **38** Mwĩhũgagei na
mũhooyage nĩgeetha mũtikagwe magerio-inĩ.
Ngoro nĩyenda, no mwĩrĩ ndũrĩ na hinya.” **39** O
rĩngĩ agĩthĩĩ akĩhooya o ũguo. **40** Na acooka rĩngĩ
hario, agĩkora makomete tondũ nĩmahĩtĩtwo nĩ
toro. Nao makĩrigwo nĩ ũria mangĩmwĩra. **41**
Ningĩ agũka ihinda rĩa gatatũ akĩmooria atĩrĩ,
“O na rĩu mũrĩ o toro, o mũhurũkĩte? Kinyiai
hau! Ithaa nĩriakinya. Atĩrĩrĩ, Mũrũ wa Mũndũ
nĩakunyanĩrwo akaneanwo moko-inĩ ma andũ
ehia. **42** Ũkĩrai, tũthĩ! Ũria ũkũngunyanĩra
nĩarooka.” **43** O akĩaragia-rĩ, Judasi, ũmwe wa
arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, agĩkinya. Ookire
arĩ na gĩkundi kĩnene kĩa andũ marĩ na hiũ
cia njora na njũgũma, matũmĩtwo nĩ athĩnjĩri-
Ngai arĩa anene, na arutani a watho na athuuri.
44 Judasi ũcio wamũkunyanĩre nĩamaheete
kĩmenyithia akameera atĩrĩ, “Ũria ndĩmumunya
nĩwe; mũmũnyĩte na mũmũtware arangĩrwo.”
45 Judasi o rĩmwe agĩthĩĩ harĩ Jesũ, akĩmwĩra atĩrĩ,
“Rabii!” na akĩmũmumunya. **46** Nao andũ acio
makĩguthũkĩra Jesũ makĩmũnyĩta. **47** Na ũmwe
wa arĩa maarũngĩ hakuĩ agĩcomora rũhiũ
rwake rwa njora agĩtinia gũtũ kwa ndungata
ya mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene. **48** Nake Jesũ
akĩmooria atĩrĩ, “Kaĩ ndĩ mũtongoria wa akararia
a watho atĩ nĩkĩo muoka kũũnyĩta mũrĩ na
hiũ cia njora na njũgũma? **49** Ndĩratũũraga
na inyuĩ hekarũ-inĩ ngĩrutanaga mũthenya o
mũthenya na mũtingĩnyĩta. No rĩrĩ, Maandĩko
no nginya mahiinge.” **50** Hĩndĩ ĩyo arutwo ake
othe makĩmũtiganĩria, makĩũra. **51** Na mwanake
ũmwe ũteehumbĩte kĩndũ tiga taama wa gatani
akĩrũmĩra Jesũ. Na rĩrĩ maamũnyĩtire, **52**
agĩtiga taama wake nao, akĩũra e njaga. **53** Nao
andũ acio magĩtware Jesũ kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai
ũria mũnene, nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene othe,
na athuuri na arutani a watho makĩgomana
hamwe. **54** Petero akĩmũrũmĩra arĩ haraaya
o nginya agĩkinya nja ya mũciĩ wa mũthĩnjĩri-
Ngai ũcio mũnene. Agĩkarania na thigari kũu

agĩota mwaki. 55 Na rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, o na Kĩama kũu gĩothe, magĩcaria ũira wa kũuragithia Jesũ, no mationire. 56 Na andũ aingĩ nĩmarutire ũira wa maheeni, no ũira wao ũkĩaga kũiguana. 57 Gũgĩcooka gũkĩrũgama andũ amwe, nao makĩruta ũira wa maheeni makiuga atĩrĩ, 58 “Nĩtwaiguire akiuga atĩrĩ, ‘Nĩngatharia hekarũ ĩno yakĩtwo nĩ andũ, na njake ĩngĩ ĩtakĩtwo nĩ mũndũ na ihinda rĩa mĩthenya ĩtatũ.’” 59 No o na moiga ũguo, ũira wao ũkĩaga kũiguana. 60 Hĩndĩ ĩyo mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene akĩrũgama gatagatĩ kao, akĩũria Jesũ atĩrĩ, “Kaĩ wee ũtarĩ na ũndũ ũngĩcookia? Nĩ ũhoro ũrĩkũ ũyũ ũrathitangwo nago?” 61 No Jesũ agĩkira ki, na ndacookie ũndũ. O rĩngĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Kristũ, Mũrũ wa ũrĩa Mũrathime?” 62 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ĩĩ nĩ nĩ. Na nĩmũkona Mũrũ wa Mũndũ aikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa ũrĩa-ũrĩ-Hinya, na agĩũka arĩ igũrũ rĩa matu.” 63 Mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene agĩtembũranga nguo ciake. Akĩũria atĩrĩ, “Tũgũkĩbatario nĩ aira angĩ a kĩ? 64 Nĩmweiguĩra akĩruma Ngai. Mũgũwĩciiria atĩa?” Nao othe makĩmũtuĩra atĩ aagĩrĩrwo nĩ kũuragwo. 65 Hĩndĩ ĩyo amwe makĩambĩrĩria kũmũtuĩra mata, na makĩmũhumbĩra ũthĩũ, makĩmũringa na ngundi makĩmũwĩraga atĩrĩ, “Ta kĩrathe ũhoro.” Nacio thigari ikĩmuoya, ikĩmũhũũra. 66 Na hĩndĩ ĩyo Petero aikarĩte o hau nja-rĩ, ũmwe wa ndungata cia airĩtu cia mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene akĩgerera ho. 67 Rĩrĩa oonire Petero agĩota mwaki, akĩmũrora wega. “Akĩmwĩra atĩrĩ, ‘O nawe uuma hamwe na Jesũ ũcio wa Nazarethi.’” 68 Nowe Petero agĩkaana ũhoro ũcio, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndiũũ ũhoro ũcio, o na ndiramanya nĩ atĩa ũroĩga,” na akĩmagara agĩthĩĩ itoonyero-inĩ. 69 Na rĩrĩa ndungata ĩyo ya mũirĩtu yamuonire ho, o rĩngĩ ikĩũra arĩa maarũngĩĩ ho atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ nĩ ũmwe wao.” 70 No Petero agĩkaana ũhoro ũcio rĩngĩ. Thuutha wa kahinda kanini, arĩa maarũgamĩte hakuhĩ makĩra Petero atĩrĩ, “Tĩtherũ ũrĩ ũmwe wao, nĩ ũndũ wĩ Mũgalili.” 71 Nake akĩambĩrĩria kwĩhĩta akiugaga atĩrĩ, “Nĩ ndiũũ mũndũ ũyũ mũraaria ũhoro wake.” 72 O

hĩndĩ ĩyo ngũkũ ĩgĩkũga hĩndĩ ya keerĩ. Nake Petero akĩrĩrikana ũhoro ũrĩa Jesũ aamwĩrĩte atĩrĩ, “Ngũkũ ĩtanakũga keerĩ nĩũrĩngaana maita matatũ.” Nake akĩambĩrĩria kũrĩra.

15 Na rĩrĩ, rũciinĩ tene, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri, na arutani a watho, na Kĩama gĩothe magĩtua ũrĩa megwĩka. Makĩoha Jesũ, makĩmũtwara, makĩmũneana kũrĩ Pilato. 2 Nake Pilato akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ĩĩ, ũguo woiga nĩguo.” 3 Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene makĩmũthitangĩra maũndũ maingĩ. 4 Nĩ ũndũ ũcio Pilato akĩmũũria o rĩngĩ atĩrĩ, “Kaĩ wee ũtarĩ na ũndũ ũgũcookia? Ta rora maũndũ marĩa mothe maragũthitangĩra.” 5 No Jesũ ndaigana gũcookia ũndũ, nake Pilato akĩgega. 6 Na rĩrĩ, kwarĩ mũtugo hĩndĩ ya Iruga rĩu rĩa Bathaka, Pilato nĩamohoragĩra mwowho ũmwe, o ũrĩa andũ mangĩetirie. 7 Na nĩ kwarĩ mũndũ ũmwe wetagwo Baraba woohetwo hamwe na arĩa maambĩrĩrie ngũũ ya gũũkĩrĩra thirikari na makoora andũ thĩinĩ wa mbũkĩrĩa ĩyo. 8 Nakĩo kĩrĩndĩ kĩnene gĩgĩthĩĩ harĩ Pilato, gĩkĩmũũria eeke o ũrĩa aamenyerete gwĩka. 9 Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ mũkwenda ndĩmuohore mũthamaki wa Ayahudi?” 10 Nĩgũkorwo nĩamenyaga atĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maaneanĩte Jesũ kũrĩ we nĩ ũndũ wa ũiru. 11 No rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene makĩringĩrĩria kĩrĩndĩ kũũ kũire Pilato ohore Baraba handũ ha Jesũ. 12 Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Mũgũkienda njĩke atĩa na mũndũ ũyũ mwĩtaga mũthamaki wa Ayahudi?” 13 Nao makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ igũrũ!” 14 Nake Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩkĩ? Nĩ ngero ĩrĩkũ agerete?” No-o magĩkĩrĩrĩria kwanĩrĩa, makiugaga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ igũrũ!” 15 Na tondũ nĩendaga gũkenia kĩrĩndĩ kũu, Pilato akĩmohorera Baraba. Akĩhũurithia Jesũ iboko, agĩcooka akĩmũneana akambwo mũtĩ igũrũ. 16 Nacio thigari igĩtwara Jesũ giikaro-inĩ kĩa barũthi (na nĩkĩo gĩetagwo Puratoria); igĩcookanĩrĩria mbũtũ yothe ya thigari. 17 Ikĩmũhumba nguo ndaaya ya rangi wa ndathi, igĩcooka igĩtuma thũmbĩ ya mĩigua, ikĩmwĩkĩra mũtwe. 18

Ikĩambĩrĩria kũmũnyũrũria, ikĩmwĩraga atĩrĩ, “Ūkĩrĩ mũhoru, wee mũthamaki wa Ayahudi?” 19 Ikĩmũhũura na rũthanju mũtwe maita maingĩ ikĩmũtuagĩra mata. Ikĩgũithia thĩ mbere yake, ikĩmũturaagĩria ndu ta ikĩmũhooya. 20 Na ciarĩkia kũmũnyũrũria-rĩ, ikĩmũruta nguo ĩyo ndaaya ya rangi wa ndathi, ikĩmũhumba nguo ciake mwene. Igĩcooka ikĩmuumagaria ikamwambe mũtĩ igũrũ. 21 Na marĩ njĩra thigari ikĩnyũita mũndũ wahĩtũkaga akiuma mĩgũnda-inĩ, wetagwo Simoni wa kuuma Kurene, ithe wa Aleksandro na Rufusi, na ikĩmũkuuithia mũtharaba wa Jesũ na hinya. 22 Igĩgĩkinyia Jesũ handũ harĩa heetagwo Gologotha (ũguo nĩ kuuga Handũ hahaana ta ihĩndĩ rĩa Mũtwe). 23 Ningĩ igĩcooka ikĩmũhe ndibei ĩtukanĩtio na manemane, nake Jesũ akĩrega kũmĩnyua. 24 Igĩkĩmwamba mũtĩ igũrũ. Ikĩgayana nguo ciake, na ũndũ wa gũciucũkĩra mĩtĩ nĩguo imenye o ĩria mũndũ egũkuua. 25 Kwarĩ thaa ithatũ cia rũciinĩ rĩria ciamwambire mũtĩ igũrũ. 26 Ũndũ ũria aathitangĩrwo wandĩkitwo atĩrĩ, “Ūyũ niwe MŪTHAMAKI WA AYAHUDI.” 27 Ningĩ ikĩamba atunyani eerĩ hamwe nake, ũmwe mwena wake wa ũrĩo, nake ũcio ũngĩ mwena wake wa ũmotho. 28 (Namo Maandiko makĩhingio marĩa moigaga atĩrĩ, “Aataraniirio na andũ arĩa aagarari watho.”) 29 Andũ arĩa maahĩtũkagĩra hau nĩmamũrumaga makĩinagĩa mĩtwe yao, makoĩga atĩrĩ, “Hi! Wee ũngĩratharirie hekarũ na ũmĩake na mĩthenya ĩtatũ-rĩ, 30 harũrũka uume mũtharaba-inĩ ũcio, wĩhonokie!” 31 O ũndũ ũmwe athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na arutani a watho nĩmamũnyũrũragia, makerana atĩrĩ, “Nĩarahonokagia arĩa angĩ, no ndangĩhota kwĩhonokia we mwene. 32 Kristũ ũyũ, Mũthamaki wa Isiraeli-rĩ, ta nĩakĩharũrũke rĩu oime mũtharaba-inĩ, nĩguo tuone twĩtikie.” O nao arĩa maambanĩirio hamwe nake, makĩmũruma. 33 Na rĩrĩ, thaa thita cia mũthenya ciakinya, bũrũri wothe ũkĩgĩa nduma nginya thaa kenda. 34 Na thaa kenda Jesũ akĩgũthũka na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Eloi, Eloi, lama sabakithani?” naguo ũguo nĩ kuuga atĩrĩ, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, wandiganĩria nĩkĩ?” 35 Rĩrĩa andũ amwe

a arĩa marũngĩi hau maiguire ũguo, makiuga atĩrĩ, “Ta thikĩrĩria agĩta Elija.” 36 Mũndũ ũmwe agĩteng’era, agĩtobokia thibũnji thiki-inĩ akĩmĩthecerera kamũrangi-inĩ akĩhe Jesũ anyue. Akiuga atĩrĩ, “Tiganai nake. Rekei tuone kana Elija nĩegũũka kũmũcuurũria mũtharaba-inĩ.” 37 Nake Jesũ agĩkaya aanĩrĩre, agĩtuĩkana. 38 Nakĩo gĩtambaya kĩa hekarũ gĩgĩatũkana icunjĩ igĩrĩ kuuma igũrũ nginya thĩ. 39 Na rĩrĩa mũnene-wa-thigari-igana, ũria warũngĩi hau mang’ethanĩre, aiguire ũria akaya na akĩona ũria akua, akiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ mũndũ ũyũ oima Mũrũ wa Ngai!” 40 Nĩ haarĩ na atumia meeroragĩra marĩ haraaya. ũmwe wao aarĩ Mariamu Mũmagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu ũria warĩ Mũnini na wa Jose, na Salome. 41 Rĩrĩa aarĩ Galili, atumia aya nĩo maamũrumagĩrĩra na makamũtungatagĩra. Ningĩ hau nĩ haarĩ na atumia angĩ aingĩ arĩa mookĩte nake Jerusalemu. 42 Na tondũ kwarĩ Mũthenya wa Kwĩhaarĩria (nĩguo mũthenya ũria wĩ mbere ya Thabatũ), gwakuhĩrĩria hwaĩ-inĩ-rĩ, 43 Jusufu wa Arimathea, mũndũ warĩ igweta mũno Kĩama-inĩ gĩa athuuri, na we mwene nĩeetagĩrĩra ũthamaki wa Ngai, agĩthĩ kũrĩ Pilato na ũcamba, akĩhooya etĩkĩrio akuue mwĩrĩ wa Jesũ. 44 Nake Pilato akĩgega aigua atĩ Jesũ nĩarĩkĩtie gũkua. Agĩta mũthigari ũria mũnene-wa-thigari-igana, akĩmũũria kana Jesũ nĩarĩkĩtie gũkua. 45 Rĩrĩa aamenyithirio nĩ mũnene ũcio wa thigari igana atĩ nĩguo kwarĩ, agĩtĩkĩria Jusufu akuue mwĩrĩ ũcio. 46 Nĩ ũndũ ũcio Jusufu akĩgũra taama wa gatani, agĩcuurũria mwĩrĩ ũcio. Akĩũkũnja na taama ũcio wa gatani, agĩthĩ akĩũiga thĩinĩ wa mbĩrĩra yenjetwo rwaro-inĩ rwa ihiga. Agĩcooka akĩgaragarĩa ihiga rĩkĩhinga mũromo wa mbĩrĩra ĩyo. 47 Nake Mariamu Mũmagidali na Mariamu ũria nyina wa Jose makĩona harĩa aigirwo.

16 Na rĩrĩ, Thabatũ yathira, Mariamu Mũmagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu, na Salome makĩgũra indo nungi wega nĩgeetha mathĩi makahake mwĩrĩ wa Jesũ. 2 Mũthenya wa mbere wa kiumia, rũciinĩ tene thuutha wa riũa kũratha, marĩ njĩra magĩthĩi mbĩrĩra-inĩ, 3 nĩmorangia atĩrĩ, “Nũũ ũgũtũgaragarĩria

ihiga riēhere mūromo-inī wa mbīrīra?” 4 kündū guothe, nake Mwathani akīrutithania No rīrīa maatiirire maito, makīona ihiga wīra nao, na agekīraga ūhoro wake hinya na rīu nīriagaragarītio rikehera, nīgūkorwo rīarī ūndū wa ciama iria ciatwaranaga na ūhoro inene mūno. 5 Na rīrīa maatoonyaga mbīrīra-ūcio. thīinī, makīona mwanake wehumbīte nguo njerū ndaaya aikarīte thī mwena wao wa ūrīo, nao makīmaka. 6 Nake akīmeera atīrī, “Tigai kūmaka. Mūracara Jesū ūrīa wa Nazarethi, ūrīa ūrambirwo mūtī igūrū. Nīariūkīte! Ndarī haha. Onei harīa maramūigīte. 7 No thīii mwīre arutwo ake o na Petero atīrī, ‘Niekūmūtongoria gūthīi Galili. Kūu nīkuo mūkaamuona, o ta ūrīa aamwīrīre.’” 8 Atumia acio makiuma hau mbīrīra-inī makīinainaga na magegete. Matirī mūdū meerire ūndū, tondū nīmetigagīra. 9 (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Mūthenya wa mbere wa kiumia rūciinī tene Jesū ariūka-rī, aambire kuumīrīra Mariamu Mūmagīdali ūrīa aarutīte ndaimono mūgwanja. 10 Nake Mariamu agīthīi akīra arīa maatūire na Jesū, akīmakora magīcakaya na makīrīra. 11 Nao maigua atī Jesū niariūkīte, na atī Mariamu nīamuonete, makīrega gwītīkia. 12 Thuutha ūcio Jesū akiumīrīra andū angī eerī ao, ahaana ūndū ūngī, rīrīa maathīiaga mīgūnda-inī. 13 Andū acio makīhūdūka, magīthīi makīra arutwo arīa angī; no-o nao makīrega kūmetīkia. 14 Thuutha ūcio Jesū akiumīrīra arutwo arīa ikūmi na ūmwe makīrīa irio; akīmatetia nī ūndū wa kwaga gwītīkia na nī ūndū wa ūmū wa ngoro ciao, nī ūndū wa kūrega gwītīkia arīa maamuonete thuutha wa kūrīūka gwake. 15 Akīmeera atīrī, “Thīii thī yothe mūkahunjīrie andū othe Ūhoro-ūrīa-Mwega. 16 Na mūdū o wothe ūgetīkia na abatithio nīakahonoka, no ūrīa wothe ūtagetīkia nīagatuīrwo ciira. 17 Nacio ciama ici nī igatwaranaga na arīa metīkītie: Nīmakaingata ndaimono thīinī wa rīitwa rīakwa; na nīmakaaria na thiomī njerū; 18 na nīmakanyiita nyoka na moko mao; na rīrīa makaanyua thumu, ndūkamathūkia o na hanini; nīmakaigagīrīra andū arīa arūaru moko, nao mahone.” 19 Mwathani Jesū aarīkia kūmaarīria ūhoro ūcio, agītwarwo igūrū na agīkara thī guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. 20 Nao arutwo magīcooka makiumagara na makīhunja ūhoro

Luka

1 Andū aingĩ nĩmarĩkĩtie kwandĩka ũhoro wa maũndũ marĩa mahingĩtio gatagatĩ-inĩ gaitũ, **2** o ta ũrĩa twaheirwo ũhoro wamo nĩ arĩa meyoneire maũndũ macio kuuma o kĩambĩrĩria marĩ aira na ndungata cia ũhoro ũcio. **3** Nĩ ũndũ ũcio, tondũ nĩ mwene nĩndũrĩtie maũndũ macio mothe wega kuuma kĩambĩrĩria-rĩ, ngakĩona arĩ wega o na nĩ ngwandĩkĩre mũtaratara mwega wa maũndũ macio, wee mũnene mũgaathe Theofilo, **4** nĩgeetha ũmenye na ma maũndũ marĩa warutirwo. **5** Na rĩrĩ, hĩndĩ rĩrĩa Herode aarĩ mũthamaki wa Judea, nĩ kwarĩ mũthĩnjĩri-Ngai wetagwo Zakaria, warĩ wa gĩkundi kĩa athĩnjĩri-Ngai kĩa Abija; mũtumia wake eetagwo Elizabethi na aarĩ wa rũciaro rwa Harũni. **6** O eerĩ maarĩ arũngĩrĩru maitho-inĩ na Ngai, na nĩmathikagĩra maathani ma Mwathani na mawatho mothe matarĩ na ũcuuke. **7** Nao matiarĩ na twana tondũ Elizabethi aarĩ thaata; na eerĩ maarĩ akũrũ mũno. **8** Na rĩrĩ, mũthenya ũmwe Zakaria nĩarutaga wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai arĩ mbere ya Ngai, tondũ rĩarĩ ihinda rĩa gĩkundi gĩake gũtungata-rĩ, **9** nĩathuurirwo na njĩra ya gũcuukĩrwo mĩtĩ, kũringana na mũtugo wa ũthĩnjĩri-Ngai, athĩ thĩnĩ wa hekarũ ya Mwathani agacine ũbumba. **10** Na rĩrĩa ihinda rĩa gũcina ũbumba rĩakinyire, kĩrĩndĩ gĩothe kĩrĩa kionganĩte nĩ ũndũ wa kũhooya, nĩ kĩahooyagĩra na kũu nja. **11** Hĩndĩ ũyo mũraika wa Mwathani akiumĩrĩra Zakaria, na akĩrũgama mwena wa ũrio wa kĩgongona kĩrĩa gĩa gũcinĩra ũbumba. **12** Rĩrĩa Zakaria aamuonire, akĩhahũka na akĩyũrwo nĩ guoya. **13** No mũraika ũcio akĩmwĩra atĩrĩ: “Zakaria, tĩa gwĩtigĩra; mahooya maku nĩmaiguĩtwo. Mũtumia waku Elizabethi nĩagagũciarĩra mwana wa kahĩ, nawe nĩũkamũtua Johana. **14** Nĩũgakena na ũcanjamũke, nĩ ũndũ wake na andũ aingĩ nĩmagakenio nĩgũciarwo gwake, **15** nĩgũkorwo nĩagatuĩka mũndũ mũnene maitho-inĩ ma Mwathani. Ndarĩ hĩndĩ akaanyua ndibeĩ o na kana kindũ o kĩngĩ kĩgagatu kĩngĩtũma mũndũ arĩo, na nĩakaiyũrwo nĩ Roho Mũtheru kuuma o gũciarwo gwake. **16** Nake nĩakagarũra andũ

aingĩ a Isiraeli macookerere Mwathani Ngai wao. **17** Na nĩagathĩi mbere ya Mwathani arĩ na roho na hinya wa Elija, nĩguo agarũre ngoro cia maithe mendane na ciana ciao, nao arĩa aremi amagarũre magĩe na ũũgĩ wa andũ arĩa athingu, nĩgeetha ahaarĩrie andũ mahote gweterera Mwathani.” **18** Zakaria akĩũria mũraika ũcio atĩrĩ, “Ingĩmenya ma ya ũhoro ũcio atĩa? Nĩ ndĩ mũthuari mũkũrũ o na mũtumia wakwa arĩ na mĩaka mĩingĩ.” **19** Mũraika ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ Gaburieli, ũrĩa ũrũgamaga mbere ya Ngai, na nĩ gũtũmwo ndũmitwo ngwarĩrie na ngwĩre ũhoro ũyũ mwega. **20** Na rĩu nĩũgũkĩra ũremwo nĩ kwaria nginya mũthenya ũrĩa ũndũ ũcio ũkaahinga, tondũ ndũnetikĩa ciugo ciakwa, o icio ikaahinga ihinda rĩrĩa rĩagĩrĩre rĩakinya.” **21** Hĩndĩ ũyo yothe, andũ nĩmetereire Zakaria na makarigagwo nĩ kĩrĩa gĩatũmĩte aikare mũno ũguo thĩnĩ wa hekarũ. **22** Rĩrĩa oimire, ndaigana kũhota kũmaarĩria; magĩkĩmenya atĩ nĩonete kĩoneki arĩ thĩnĩ wa hekarũ, nĩgũkorwo no kũmaheneria aamahenagĩria na guoko, agĩkara o ũguo atekũhota kwaria. **23** Rĩrĩa ihinda rĩake rĩa gũtungata rĩathirire-rĩ, akĩnũka gwake mũciĩ. **24** Thuutha ũcio Elizabethi mũtumia wake akĩgĩa nda, na handũ ha mĩeri itano agĩkara ehithĩte. **25** Akiuga atĩrĩ, “Nĩ Mwathani ũnjĩkĩre ũũ. Matukũ-inĩ maya nĩanjĩkĩte wega na akanjehereria thoni cia kũmenwo nĩ andũ.” **26** Naguo mweri wa itandatũ wa Elizabethi gũkorwo arĩ na nda-rĩ, Ngai nĩatũmire mũraika Gaburieli athĩ Nazarethi itũura rĩarĩ kũu Galili, **27** akĩmũtũma kũrĩ mũirĩtu gathirange worĩtio nĩ mũndũ wetagwo Jusufu, wa rũciaro rwa Daudi. Mũirĩtu ũcio gathirange eetagwo Mariamu. **28** Mũraika ũcio akĩmuumĩrĩra, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩndakũgeithia, wee ũrathimĩtwo mũno! Mwathani arĩ hamwe nawe.” **29** Nake Mariamu agĩthĩnĩka mũno nĩ ũndũ ũcio, na akĩgega akĩrigwo nĩ ũhoro wa ngeithi icio. **30** Nowe mũraika ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Mariamu tĩa gwĩtigĩra, nĩgũkorwo nĩũkinyĩrwo nĩ wega wa Ngai. **31** Nawe nĩũkũgĩa nda na nĩũgaaciara mwana wa kahĩ, nawe nĩũkamũtua Jesũ. **32** Nake nĩagatuĩka mũnene na ageetagwo Mũrũ-wa-ũrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno. Mwathani Ngai

nīakamūhe gītī kīa ūnene kīrīa gīa ithe Daudi, 33 nake nīagathamakīra nyūmba ya Jakubu nginya tene; ūthamaki wake ndūgaathira o na rī.” (aiōn g165) 34 Mariamu akīūria mūraika ūcio atīrī, “Ūndū ūyū ūngīhoteka atīa, kuona atī ndī o mūirītu gathirange?” 35 Nake mūraika ūcio akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Roho Mūtheru nīagooka igūrū riaku naguo hinya wa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīūgākūhumbīra, nī ūndū ūcio mwana ūrīa ūgaaciawo nī mūtheru na ageetawo Mūrū wa Ngai. 36 O na Elizabethi, ūrīa wa mbarī cianyu, o nake nīekūgīa kaana arī mūkūrū, o ūcio weragwo atī nī thaata, nīgūkorwo rīu arī na nda ya mīeri itandatū. 37 Nīgūkorwo gūtīrī ūndū ūngīrema Ngai.” 38 Nake Mariamu akīmūcookeria atīrī, “Nī ndī ndungata ya Mwathani. Ndīrogīkwo o ta ūguo woiga.” Hīndī īyo mūraika akīmūtiga agīthī. 39 Matukū-inī o ro macio, Mariamu akīhaariia, agīthī ahiūhīte nginya itūūra rīarī būrūri ūrīa ūrī irīma wa Judea, 40 agītoonua mūcī gwa Zakaria, na akīgeithia Elizabethi. 41 Rīrīa Elizabethi aiguiere ngeithi cia Mariamu-rī, kaana gake gakīambarara karī nda yake, nake Elizabethi akīyūrwo nī Roho Mūtheru. 42 Akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Wee wī mūrathime gatagatī ka atumia othe, nako kaana karīa ūgaaciara nīkarathime! 43 No nī kīī gītūmīte njikwo wega ūū, atī nyina wa Mwathani wakwa no ooke kūnjeerera? 44 Ndaigua mūgambo wa ngeithi ciaku wakinya matū-inī makwa, nako kaana karīa karī nda yakwa kambarara nī ūndū wa gūkena. 45 Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūcio wītīkītīe atī maūdū marīa Mwathani amwīrite nīmakahingio!” 46 Nake Mariamu akiuga atīrī: “Ngoro yakwa nīragooa Mwathani, 47 naguo roho wakwa nīūrakenera Ngai Mūhonokia wakwa, 48 nīgūkorwo nīarīkanīte kwīnyīhia kwa ndungata yake. Kuuma rīu njiarwa ciothe irīnjitaga mūrathime, 49 nīgūkorwo Ūcio ūrī Hinya nīanjīkīire maūdū manene, narīo rīitwa rīake nī rītheru. 50 Tha ciake nīkinyagīra arīa mamwītīgagīra, kuuma njiarwa nginya njiarwa. 51 Nīekīte maūdū ma hinya na guoko gwake; na arīa etīī aharaganagia meciiria ma ngoro

ciao. 52 Nīaharūrūkītīe aathani kuuma itī-inī ciao cia ūnene, no agatūūgīria arīa menyīihagia. 53 Nīahūūnītīe arīa ahūtū na maūdū mega, no arīa itonga akamaingata matarī na kīndū. 54 Nīateithītīe Isiraēli ndungata yake, akaririkana ūhorō wake wa kūiguanīra tha, 55 o ta ūrīa eerīe maithe maitū, atī nīakaiūira Iburahīmu hamwe na njiaro ciake tha, nginya tene.” (aiōn g165) 56 Nake Mariamu agīkara na Elizabethi ta mīeri itatū, agīcooka akīinūka kwao. 57 Na rīrī, ihinda rīa Elizabethi riakinya rīa gūciara, agīciara kahī. 58 Andū a itūūra riake na a mbarī ciao makīgua atī Mwathani nīakīrīrīrie kūmūigūira tha, nao magīkena hamwe nake. 59 Mūthenya wa īnana wakinya, magīka nīguo maruithie kaana kau, nao meendaga gūgatua Zakaria o ta ūrīa ithe eetagwo, 60 no nyina akīaria, akiuga atīrī, “Aca! Gegwītwo Johana.” 61 Nao andū makīmwīra atīrī, “Gūtīrī mūdū wa mbarī cianyu wītagwo rītwa rīu!” 62 Nao makīūria ithe ūrīa angīenda gatuuo na ūndū wa kūmūheneria na moko. 63 Akīmeetia kahengere ga kwandīkwo, nake akīandīka atīrī, “Rītwa riako nī Johana.” Naguo ūndū ūcio ūkīgegīa andū othe. 64 O hīndī īyo akīhingūka kanua, naruo rūrīmī rwake rūkīregera, akīambūrīria kwaria, akīgooa Ngai. 65 Nao andū othe a itūūra makīyūrwo nī guoya, makaaragia ūhorō wa maūdū macio mothe, namo makīhunja būrūri-inī ūcio wothe wa irīma wa Judea. 66 Nao arīa othe maiguiere ūhorō ūcio makīgegīo nīguo makīūria atīrī, “Kaī kaana gaka gagaatuika ū? Nīgūkorwo guoko kwa Mwathani kwarī hamwe nako.” 67 Nake ithe Zakaria akīyūrwo nī Roho Mūtheru, akīratha ūhorō, akiuga atīrī, 68 “Mwathani Ngai wa Isiraēli arogocwo, tondū nīokīte na agakūūra andū ake. 69 Nīatwambarīrie rūhīa rwa ūhonokio thīinī wa nyūmba ya Daudi, ndungata yake 70 (o ta ūrīa aarītīe matukū ma tene na tūnua twa anabīi ake atheru), (aiōn g165) 71 rwa gūtūhonokia kuuma kūrī thū ciitū, na kuuma kūrī guoko kwa arīa othe matūmenaga, 72 nīguo aigūire maithe maitū tha, na arīkane kīrīkanīro gīake gītheru, 73 o mwīhītwa ūrīa eehītīire ithe witū Iburahīmu: 74 atī nīagatūhonokia kuuma guoko-inī gwa thū

ciitū, na atūhotithie kūmūtungatagīra tūtārī na guoya, **75** tūrī atheru na athingu mbere yake matukū-inī maitū mothe. **76** “O nawe, kaana gakwa, nīūgetagwo mūnabii wa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno; nīgūkorwo nīūgaathiiaga mbere ya Mwathani nīguo ūmūthondekaḡire njīra ciake, **77** na ūmenyithie andū ake ūhoru wa ūhonokio nī ūndū wa kūrakerwo mehia mao, **78** na tondū wa tha nyingī cia Ngai witū, tha icio nīḡatūma rīua rītūrathīre kuuma igūrū, **79** nīḡeetha rīarīre arīa matūūruga nduma-inī, o na arīa matūūruga kīruru-inī ḡia ḡikuū, nīguo rītongorie magūrū maitū njīra-inī ya thayū.” **80** Nako kaana kau ḡagīkūra, na ḡakīḡā hinya roho-inī wako; nake agītūūra werū-inī nginya hīndī rīra eyumīririe kūrī andū a Isiraēli.

2 Na rīrī, matukū-inī macio, Kaisari Augusito nīarutire watho atī andū othe a mabūrūri mothe marīa maathanagwo nī Aroma matarwo. **2** (Rīūrī nīrīo rīarī itarana rīa mbere rīrīa rīataranirwo hīndī rīra Kuirinio aarī barūthi wa Suriata.) **3** Nao andū magīthīi kwīyandīkithia o mūdū itūūra-inī rīake mwene. **4** Nī ūndū ūcio Jusufu o nake akīambata kuuma itūūra rīa Nazarethi kūu Galili, agīthīi Judea, agīkinya Bethilehemu itūūra rīa Daudi, tondū we aarī wa nyūmba o na wa mbarī ya Daudi. **5** Nake aathiire kuo nīḡeetha makeyandīkithie marī na Mariamu, mūirītu ūrīa endaga kūhikia, nake aarī mūrītū. **6** Na hīndī rīra maarī o kūu, ihinda rīa mwana ḡūciarwo rīḡikinya, **7** Nake Mariamu akīrigithatha kaana ga kahī. Agīkooha na taama, agīḡakomia thīinī wa mūharatī tondū nīmagīte handū ha kūraara thīinī wa nyūmba ya ageni. **8** Na kūu būrūri ūcio, nī kwarī arīithi maikaraga mīḡūnda-inī, maikarītie mahiū mao ūtukū. **9** Mūraika wa Mwathani akīmoimīrīra, naguo riiri wa Mwathani ūkīmatherera hau maarī, nao makīnyīitwo nī guoya. **10** No mūraika ūcio akīmeera atīrī, “Tigai ḡwītīḡira. Ndamūrehera ūhoru mwega na wa ḡīkeno kīnene, ūrīa ūḡaatuika wa andū othe. **11** Ūmūthi itūūra-inī rīa Daudi, nīmūciarīrwo mūhonokia; nake nīwe Kristū ūrīa Mwathani. **12** Na rīrī, kīrīa kīrīmūmenyithia ūhoru ūcio nī ḡīki: Nīmūriona ḡakenge koheetwo na taama ḡakometio thīinī

wa mūharatī.” **13** Na o rīmwe hakiumīra ḡīkundi kīnene kīa arāika a igūrū hamwe na mūraika ūcio, makīḡooca Ngai, makiuga atīrī, **14** “Ngai arokumio kūu igūrū mūno, naguo thayū ūrogīa ḡūkū thī kūrī andū arīa akenagīra.” **15** Na rīrīa arāika acio maamatigire magīcooka igūrū-rī, arīithi acio makīrāna atīrī, “Nītūthīi Bethilehemu tūkoone ūndū ūcio wīkīkīte, ūcio Mwathani aatūhe ūhoru waguo.” **16** Nī ūndū ūcio magīthīi mahiūhīte, magīkora Mariamu na Jusufu o na ḡakenge kau ḡakometio thīinī wa mūharatī. **17** Na maarīkia ḡūkoona, makīmemerekia ūhoru ūrīa maheetwo ūkonīi kaana kau, **18** nao arīa othe maūḡuire makīḡegio mūno nī maūdū marīa arīithi acio maameeraga. **19** Nowe Mariamu akīiḡa maūdū macio mothe ngoro-inī yake, na agīikara akīmecīiragia. **20** Nao arīithi acio makīhūdūka, magīkumagia na makīḡoocaga Ngai nī ūndū wa maūdū macio mothe maḡūite na makoona, o ta ūrīa meerītwo. **21** Mūthenya wa kanana wakinya, rīrīa ihinda rīako rīa kūrūa rīakinyire-rī, kaana kau ḡagītūuo Jesū, rīitwa rīrīa mūraika aakaheete mbere ya nyina kūḡā nda yako. **22** Na rīrī, rīrīa ihinda rīao rīa ḡūtherio rīakinyire kūrīngana na Watho wa Musa-rī, Jusufu na Mariamu magīgatwara Jerusalemu nīguo magakaneane harī Mwathani **23** (o ta ūrīa kwandīkītwo Watho-inī wa Mwathani atīrī, “Irigithathi rīothe rīa kahī nī rīrīamūrāḡīrwo Mwathani”), **24** na marute igongona kūrīngana na ūrīa Watho wa Mwathani uugīte: “Nī ndirahūḡi igīrī kana tūtutuura twīrī.” **25** Na rīrī, nī kwarī mūdū kūu Jerusalemu wetagwo Simeoni, warī mūthingu na mwītīḡīri Ngai. Nake aatūire etereire kūhonokio kwa Isiraēli, nake Roho Mūtheru aarī hamwe nake. **26** Niaguūrīrīo nī Roho Mūtheru atī ndagakua atoneete Kristū ūrīa wa Mwathani. **27** Nake agītoonya thīinī wa hekarū atongoretio nī Roho. Na rīrīa aciari a kaana kau ti Jesū, maagatwarire hekarū thīinī nīguo mahingie ūrīa mūtugo wa watho watūite-rī, **28** Simeoni agīkaiyūkīa moko-inī make na akīḡooca Ngai, akiuga atīrī: **29** “Mwathani Mwene-Hinya, rīu rekereria ndungata yaku ithīi na thayū, o ta ūrīa wanjīrīre. **30** Nīgūkorwo

maitho makwa nimonete uhonokio waku, 31 uria uhaariirie mbere ya andu othe, 32 uri utheri wa kuguuriria andu-a-Nduriri, o na riiri kuri andu aku a Israeli.” 33 Nake ithe na nyina makigega muno ni undu wa maundu maria maaririo iguru rako. 34 Simeoni agicooka akimarathima akira Mariamu, nyina wa kaana kau atiri, “Kaana gaka ni gatuuto ga kuguthia na guukiria andu aingi thini wa Israeli, na gatuike kimenyithia kira kirimenagirio, 35 nigeetha meciiria ma ngoro nyingi maguuro. O na ngoro yaku o nayo nigatheecwo na ruhiu rwa njora.” 36 Ningi ni kwarini na mutumia munabii, wetagwo Anna mwarini wa Faneli, wa muthiriga wa Asheri. Mutumia ucio aari mukuru muno; aikarire na muthuuriwe miaka mugwanja kuuma ahika, 37 agicooka agikara ari wa ndigwa na hinda iyo aari na miaka mirongo inana na ina. Nake ndoimaga hekaru-ini, no aatuire kuo ahooyaga Ngai utuku na muthenya, na akehiingaga kura irio na akahooyaga. 38 Hindi o iyo agiuka haro, agicookeria Ngai ngaatho, na akaria ugoro wa kaana kau kuri ari othe meetagirira kuona gukurwo kwa Jerusalemu. 39 Riria Jusufu na Mariamu maarikirie gwika maundu maria mothe maathanitwo ni watho wa Mwathani-ri, magicooka Galili, makinuka itura riao kuu Nazarethi. 40 Nako kaana kau gagikura, gakiiga na hinya; gakiyurwo ni uugi, naguo wega wa Ngai wari hamwe nako. 41 Mwaka o mwaka aciari ake nimathiiaga Jerusalemu ni undu wa Giathi kia Bathaka. 42 Jesu aakinyia miaka ikumi na iri, makimbata nake magithi Giathi-ini kuu kuringana na mutugo. 43 Na Giathi kuu giathira, riria aciari ake mainukaga-ri, kamwana kau ti Jesu, gagitigwo na thuutha kuu Jerusalemu, no matiamenyire. 44 Nao magithi rugendo rwa muthenya mugima, magiiciragia ati aari gikundi-ini kiao. Thuutha ucio makimbiriria kumucaria kuri andu a mbari yao o na kuri arata. 45 Hindi iria mamwaagire, magicooka Jerusalemu makamucarie. 46 Thuutha wa muthenya itatu makimukora hekaru-ini aikarite gatagati ka arutani, amathikiriirie na akimooragia ciuria. 47 Uria wothe waiguaga akaria niagegagio ni

umenyo wake na uria aacookagia. 48 Riria aciari ake maamuonire, makigega. Nyina akimuria atiri, “Muriu, ugutwika uguo niki? Ni na thoguo ni tugucaritie turi na kaha muno.” 49 Nake Jesu akimooria atiri, “Ni kii gitumite munjarie? Kai mutooi ati njagirirwo gukorwo ndi nyumba-ini ya Baba?” 50 No-o matiataukirwo ni uria aameeraga. 51 Nake agicooka hamwe nao nginya Nazarethi, na namathikagira. No nyina niagegaga maundu macio mothe ngoro-ini yake. 52 Nake Jesu agikura, akiuhigaga, na akinehaga, akiendagwo ni Ngai, o na andu.

3 Na riri, mwaka wa ikumi na itano wa uthamaki wa Tiberio Kaisari, hinda iria Pontio Pilato aari baruthi wa Judea, nake Herode aathanaga Galili, na Filipu muru wa ithe aathanaga Iturea na Tarokoniti, nake Lusania agaathana Abilene, 2 hinda iyo Anasi na Kaiafa maarini athinjiri-Ngai ari anene, ugoro wa Ngai niwakinyire Johana muru wa Zakaria ari weru-ini. 3 Nake agithi bururi wothe uria wari hakuhi na Ruui rwa Jorodani, akihunjagia ati andu merire ni guo marekerwo mehia mao nigeetha mabatithio. 4 O ta uria kwandikitwo ibuku-ini ria munabii Isai atiri: “Ni mugambo wa mundu ukwanirira weru-ini, akoiga atiri, ‘Haarirai njira ya Mwathani, rungariai tucira twake. 5 Mikuru yothe nigathikwo, nacio irima ciothe na turima niikaaraganio. Njira iria njogomu niikaaraganio, nacio njira iria itari njaraganu niikaaraganio. 6 Nao andu othe nimakona uhonokio wa Ngai.’” 7 Andu aingi nimathiiire kuri Johana akamabatithie, nake akimeera atiri, “Inyui ruciaro ruru rwa nduira! Nuu umutaarite muurire marakara maria makirii guka? 8 Ciarai maciaro maringaine na kwirira. Na mutikambiririe kwira na ngoro cianyu atiri, ‘Ithe witu ni Iburahimu,’ Nigukorwo ngumwira atiri, Ngai no atume mahiga maya matuike ciana cia Iburahimu. 9 Ithanwa nirigitwo itina-ini cia miti, na miti o wothe utaciaraga maciaro mega uritemagwo ugaikio mwaki-ini.” 10 Nao andu acio makimuria atiri, “Tukiagirirwo ni gwika atia?” 11 Nake Johana akimacookeria atiri, “Mundu uria uri na nguo igiri niageaire uria utari, nake uria uri na irio

nīeke o ta ūguo.” 12 Nao etia mbeeca cia igooti o nao magiuka mabatithio, makimuria atiri, “Murutani, twagiriirwo ni gwikaga atia?” 13 Nake akimacookeria atiri, “Mutigetage mbeeca makiria ya uria mwathitwo mwitatie.” 14 Nacio thigari ikimuria atiri, “Na ithuiri, twagiriirwo ni gwikaga atia?” Nake agicicookeria atiri, “Mutigatunyage andu mbeeca na mutikamaigagire igeny; na ningi iganagwoi ni mucaara wanyu.” 15 Na riri, andu nimaikaraga metereire mari na mwihoko, na othe magecuaranagia ngoro-ini ciao kana hih Johana ahota gukorwo niwe Kristu. 16 Nowe Johana akimacookeria akimeera othe atiri, “Nii-ri, ndimubatithagia na maa. No ni kuri mundu uguika uri na hinya kungira, uria ni itagiriire kuohora ndigi cia iraatu ciake. We akaamubatithagia na Roho Mutheru o na mwaki. 17 Gitaru giake akinyiitite na guoko ni guo atherie kihuhiro giake, na acookanirire ngano amiki ikumbi riake, no niagacina mahuti na mwaki utangihoreka.” 18 Johana niataarire andu na ciugo nyingi na akamahunjagira Uhorouria-Mwega. 19 Na riri, riria Johana aatetirie Herode uria wari muthamaki tondu wa kuhikia Herodia, mutumia wa muru wa ithe na ni undu wa maundu maria mangi mothe mooru eekite, 20 Herode niingereire undu ung ni muru makiria; naguo ni wa kunyiitithia Johana na kumuohithia njeera. 21 Hindi iria andu othe maarikirie kubatithio, o nake Jesu niabatithirio. Na riria aahooyaga, Iguru rikihingika, 22 nake Roho Mutheru agiikurika akumba iguru riake ari na mwiri wahaanaga ta wa ndutura. Naguo mugambo ukiuma Iguru ukiuga atiri, “Wee niwe muru wakwa uria nyendete; na ningenaga muno niwe.” 23 Na riri, Jesu akiambiriria utungata wake aari na ukuru wa miaka ta mirongo itatu. Nao andu meeciiragia ati aari muru wa Jusufu, muru wa Heli, 24 muru wa Mathati, muru wa Lawi, muru wa Meliki, muru wa Janai, muru wa Jusufu, 25 muru wa Matathia, muru wa Amosi, muru wa Nahumu, muru wa Esili, muru wa Nagai, 26 muru wa Maathi, muru wa Matathia, muru wa Semeini, muru wa Joseki, muru wa Joda, 27 muru wa Joanani, muru wa Resa, muru

wa Zerubabeli, muru wa Shelathieli, muru wa Neri, 28 muru wa Meliki, muru wa Adi, muru wa Kosamu, muru wa Elimadami, muru wa Eri, 29 muru wa Joshua, muru wa Eliezeri, muru wa Jorimu, muru wa Mathati, muru wa Lawi, 30 muru wa Simeoni, muru wa Juda, muru wa Jusufu, muru wa Jonamu, muru wa Eliakimu, 31 muru wa Melea, muru wa Mena, muru wa Matatha, muru wa Nathani, muru wa Daudi, 32 muru wa Jesii, muru wa Obedi, muru wa Boazu, muru wa Salimoni, muru wa Nahashoni, 33 muru wa Aminadabu, muru wa Aruni, muru wa Hezirioni, muru wa Perezu, muru wa Juda, 34 muru wa Jakubu, muru wa Isaaka, muru wa Iburahimu, muru wa Tera, muru wa Nahoru, 35 muru wa Serugu, muru wa Reu, muru wa Pelegu, muru wa Eberi, muru wa Shela, 36 muru wa Kainani, muru wa Arafakasadi, muru wa Shemu, muru wa Nuhu, muru wa Lameku, 37 muru wa Methusela, muru wa Enoku, muru wa Jaredi, muru wa Mahalaleli, muru wa Kenani, 38 muru wa Enoshu, muru wa Sethi, muru wa Adamu, muru wa Ngai.

4 Nake Jesu akiuma kuu Jorodani aiyuritwo ni Roho Mutheru, agitwarwo ni Roho weru-ini, 2 kuria aagereiro ni mucukani matuku mirongo ina. Ndaariga kindu matuku-ini macio, namo maathira agikorwo ari muhuutu. 3 Nake mucukani akimwira atiri, “Angikorwo wee niwe Muru wa Ngai, ira ihiga riri rituika mugate.” 4 Nake Jesu akimicookeria atiri, “Ni kwandikitwo atiri: ‘To mugate wiki ungituuria mundu muoyo.’” 5 Ningi mucukani akimutwara handu hatuugiru muno, na gwa kahinda kanini muno akimuonia mothamaki mothe ma guku thi. 6 Agicooka akimwira atiri, “Ningukuhe wathani wa kuu guothe na riiri wakuo wothe, nigukorwo niuheanitwo kuri ni, na no ndicuheane kuri mundu o wothe uria ingienda kuhe. 7 Ni undu ucio unginyinamirira uhoee, mothe megutuika maku.” 8 Jesu akimicookeria, akimwira atiri, “Ni kwandikitwo atiri: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku na umutungatagire o we wiki.’” 9 Nake mucukani akimutwara Jerusalemu, na akimurugamia gathurumundu-ini ka hekaru, akimwira atiri, “Angikorwo wee niwe Muru

wa Ngai, wīgūithie thī kuuma haha. 10 kūrī o na ūmwe wao, tiga kūrī mūtumia wa Nīgūkorwo nī kwandīkītwo atīrī: “Nīagaatha araika ake nī ūndū waku makūmenyerere wega; 11 ningī nīmagakwanīrīria na moko mao, nīgeetha ndūkarīngwo kūgūrū nī ihiga.” Elisha ūrīa mūnabii, no gūtīrī mūdū o na ūmwe 12 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Maandīko wao wahonirio tiga Naamani ūrīa Mūsuriata.” 28 Andū othe arīa maarī thīinī wa thunagogi nīmarakarire mūno rīrīa maiguire ūguo. 29 Magīūkīra makīmūrūtūrūa kuuma itūūra-inī rīu, makīmūtware rwere-inī rwa karīma harīa itūūra rīu rīakītwo, nīguo mamūikie na kūu kīharūrūka-inī. 30 Nowe Jesū akīgerera gatagatī-inī ka andū, agīūthīira. 31 Agīcooka agīkūrūka, agīthīī Kaperinaumu, itūūra rīarī Galilī, na mūthenya wa Thabatū akīambīrīria kūruta andū. 32 Nao andū makīgega nī ūndū wa ūrutani wake, tondū ndūmīrīri yake yarī ya wathani. 33 Na rīrī, kūu thīinī wa thunagogi nī kwarī na mūdū warī na ndaimono, nīyo ngoma thūku. Nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, 34 “Hi! Ūrenda atīa na ithuī, wee Jesū wa Nazarethi? Ūūkīte gūtūniina? Ningūū, we nīwe ūrīa Mūtheru wa Ngai!” 35 Nake Jesū akīmīkūma, akīmīra atīrī, “Kira, na uume thīinī wake!” Nayo ndaimono iyo ikīgūithia mūdū ūcio thī hau mbere yao othe, ikīuma na ndīamūtīhirie. 36 Nao andū othe makīgega makīūrania atīrī, “Kaī ūrutani ūyū ūhaana atīa? Araatha ngoma thūku arī na wathani na hinya, nacio ikoima!” 37 Nayo ngumo yake ikīhunja kūrīa guothe kwariganītie na kūu. 38 Nake Jesū akiuma thunagogi, agīthī mūcīī gwa Simoni. Na rīrī, nyīna wa mūtumia wa Simoni aarī mūrūaru mūrīmū wa kūhiūha mwīrī mūno, nao magīthaita Jesū nī ūndū wake. 39 Nī ūndū ūcio, akīnamīrīra harī we, na agīatha mūrīmū ūcio uume mwīrī wake, naguo ūkīuma. Nake mūtumia ūcio agīūkīra o rīmwe na akīambīrīria kūmatungatīra. 40 Na rīrīa rīua rīathūaga, andū makīrehera Jesū andū arīa othe maarī na mīrīmū ngūrani, nake akīmaigīrīra moko o mūdū o mūdū, akīmahonia. 41 O na ningī ndaimono ikīuma andū aingī, ikīanagīrīra atīrī, “Wee nīwe Mūrū wa Ngai!” Nowe agīcikaania na agīcigīria ciarie, tondū nīcioī atī nīwe Kristū. 42 Na gwakīa-rī, Jesū akiumagara agīthīī kūdū gūtaarī andū.

Nao andũ makĩmũcarĩa, na rĩrĩa maakinyire harĩa aarĩ, makĩgerĩa kũmũgĩrĩrĩa ndakoime kũu amatige. **43** Nowe akĩmeera atĩrĩ, “No nginya hunjie Ūhoro-ũrĩa-Mwega wa ũthamaki wa Ngai matũũra-inĩ marĩa mangĩ o namo, nĩ ũndũ nĩkĩo ndaatũmirwo.” **44** Nake agĩthĩĩ na mbere na kũhunjia thĩĩnĩ wa thunagogi cia Judea.

5 Na rĩrĩ, mũthenya ũmwe Jesũ arũngĩĩ hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa rĩa Genesareti, nakĩo kĩrĩndĩ kĩa andũ aingĩ nĩkĩahatikanaga kĩmũkuhĩrĩrie nĩguo gĩthikĩrĩrie ũhoro wa Ngai, **2** nake akĩona tũtarũ twĩrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa rĩu, tũtigĩtwo ho nĩ ategi a thamaki, arĩa maathambagia neti ciao cia gũtega. **3** Agĩtoonya gatarũ kamwe, nako kaarĩ ga Simoni, akĩmũthaitha agatoonyatoonyie maaĩ-inĩ, kehere hũgũrũrũ-inĩ. Agĩcooka agĩkara thĩ, akĩambĩrĩria kũruta andũ ũhoro arĩ gatarũ-inĩ kau. **4** Na aarĩkia kwaria, akĩira Simoni atĩrĩ, “Twarã gatarũ haarĩa hariku, mũkũrũkie neti maaĩ-inĩ, mũtege thamaki.” **5** Nake Simoni akĩmũcookerĩa atĩrĩ, “Mwathi witũ, tũrutĩte wĩra mũritũ ũtukũ wothe, na tũtinanyiita kĩndũ o na kĩ. No tondũ nĩwoiga ũguo-rĩ, nĩngũkĩrũkia neti.” **6** Maarĩkia gwĩka ũguo, makĩnyiita thamaki nyingĩ mũno, nginya neti ciao ikĩambĩrĩria gũtuĩka. **7** Nĩ ũndũ ũcio makĩhenerĩa arĩa maarutithanagia wĩra nao, arĩa maarĩ gatarũ kau kangĩ moke mamateithie, nao magũũka makĩyũria tũtarũ twerĩ ki, o nginya tũkiambĩrĩria gũtoonyerera maaĩ-inĩ. **8** Hĩndĩ irĩa Simoni Petero onire ũguo, akĩgũithia maru-inĩ ma Jesũ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Njeherera Mwathani; nĩĩ ndĩ mũndũ mwĩhial!” **9** Nĩgũkorwo we na arĩa othe maarĩ nao nĩmagegire mũno nĩ ũndũ wa thamaki irĩa maanyiitĩte, **10** o na Jakubu na Johana, arĩu a Zebedi, arĩa maarutithanagia wĩra na Simoni nĩmagegire. Nake Jesũ akĩira Simoni atĩrĩ, “Tiga gwĩtigĩra; kuuma rĩu ũrĩtegaga andũ.” **11** Nĩ ũndũ ũcio makĩumĩria tũtarũ twao hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa, magĩtiga indo ciao ciothe, makĩmũrũmĩrĩa. **12** Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩmwe rĩrĩa Jesũ aarĩ itũũra-inĩ rĩmwe-rĩ, nĩguokire mũndũ waiyũrĩtwo nĩ mangũ mwĩrĩ wothe. Na rĩrĩa onire Jesũ, akĩgũithia, agĩturumithia

ũthĩũ wake thĩ, akĩmũthaitha, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, ũngĩenda-rĩ, no ũũtherie.” **13** Jesũ agĩtambũrũkia guoko gwake, akĩhutia mũndũ ũcio, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ĩĩ, nĩngwenda. Therio!” Na o hĩndĩ ĩyo akĩhonio mangũ. **14** Jesũ agĩcooka akĩmũkaania, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkeere mũndũ o na ũ, no thĩũ, ũkeyonanie kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai, na ũrute magongona marĩa Musa aathanire nĩ ũndũ wa gũtherio gwaku, arĩ ũira kũrĩ o.” **15** Na rĩrĩ, ngumo yake ĩgĩkĩrĩrĩa kũhunja makĩria, o nginya kĩrĩndĩ kĩngĩ ma kĩa andũ gĩgũũka kũmũthikĩrĩria na kũhonio mĩrimũ yao. **16** No Jesũ nĩheheragĩra andũ, agathiĩ kũndũ gũtarĩ andũ kũhoera Ngai kuo. **17** Mũthenya ũmwe nĩ kũrutana aarutanaga, nao Afarisai na arutani a watho arĩa mookĩte kuuma matũũra mothe ma Galili, na Judea, na Jerusalemu, maikarĩte thĩ hau. Naguo hinya wa Ngai wa kũhonania warĩ hamwe na Jesũ. **18** Na rĩrĩ, nĩhookire andũ makuũite mũndũ na kĩbarĩ, warũarĩte mũrimũ wa gũkua ciĩga, nao makĩgerĩa kũmũtoonyia nyũmba mamũge harĩ Jesũ. **19** Na rĩrĩa maagire njĩra ya gwĩka ũguo nĩ ũndũ wa ũingĩ wa andũ, makĩhaica nyũmba-igũrũ magĩtharia maturubarĩ, makĩmũkĩrũkĩria mwanya-inĩ ũcio o arĩ kĩbarĩ-inĩ, nginya gatagatĩ-inĩ ka andũ acio makĩmũiga o hau Jesũ aarĩ. **20** Rĩrĩa Jesũ onire wĩtikio wao, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrata, nĩwarekerwo mehĩa maku.” **21** Nao Afarisai na arutani a watho makĩambĩrĩria gwĩciiria ngoro-inĩ ciao, makiuga atĩrĩ, “Kaĩ mũndũ ũyũ arĩ ũ, ũkũruma Ngai? Nũũ ũngĩhota kũrekanĩra mehĩa, tiga Ngai we wiki?” **22** Nowe Jesũ nĩamenyaga ũria meeciiragia na akĩmooria atĩrĩ, “Mũreeciiria maũndũ macio ngoro-inĩ cianyu nĩkĩ? **23** Nĩ ũndũ ũrĩkũ mũhũthũ; nĩ kwĩra mũndũ, ‘Nĩwarekerwo mehĩa maku,’ kana nĩ kũmwĩra, ‘Ŭkĩra wĩtware?’ **24** No nĩgeetha mũmenye atĩ Mũrũ wa Mũndũ arĩ na ũhoti gũkũ thĩ wa kũrekanĩra mehĩa-rĩ” Akĩira mũndũ ũcio wakuũite ciĩga atĩrĩ, “Ndakwĩra atĩrĩ, ũkĩra, oya kĩbarĩ gĩaku, ũinũke.” **25** O hau hau akĩrũgama mbere yao, akĩoya kĩbarĩ kĩrĩa akomeire, na akĩinũka mũciĩ akĩgoocaga Ngai. **26** Nao andũ othe nĩmagegire na magĩkumia Ngai. Makĩyũrwo nĩ guoya, makiuga atĩrĩ,

“Ūmūthī nītuonete maündū tūtārī tuona.” 27 Thuutha wa ūguo, Jesū akiumagara na akiona mündū warī mwītia wa mbeeca cia igooti wetagwo Lawi aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igooti. Jesū akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra.” 28 Nake Lawi agīūkīra, agītiga indo ciake ciothe, akīmūrūmīrīra. 29 Lawi agīcooka akīrugithīria Jesū iruga inene gwake mūciī, na gīkundi kīnene kīa etia mbeeca cia igooti o na andū angī nīmārīānagīra nao. 30 No Afarisai na arutani a watho arīa maarī a gīkundi kīao magītetia arutwo ake makīmooria atīrī, “Mūrīānagīra na mūkanyuuanīra na etia mbeeca cia igooti na andū ehia nīkī?” 31 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Andū arīa agīma mīrī tio mabataragio nī ndagītārī, no nī arīa arūaru. 32 Nīi ndiokire gwīta andū arīa athingu, no nī arīa ehia, nīguo merire.” 33 Nao makīmwīra atīrī, “Arutwo a Johana nī meehingaga kūrīa irio kaingī kaingī makahooya, o nao arutwo a Afarisai nīmekaga o ūguo, no aku marīāga na makanyua hīndī ciothe.” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “No mwīre ageni a mūhikania mehinge kūrīa rīrīa e hamwe nao? 35 No rīrī, ihinda nīrīgakinya rīrīa mūhikania akeherio kuuma kūrī o; matukū-inī macio-rī, nī makeehinga kūrīa irio.” 36 Ningī Jesū akīmahe ūhorō na ngerekano īno, akīmeera atīrī, “Gūtīrī mündū ūngītīnia kīraka kuuma harī nguo njerū, agīkīre nguo ngūrū. Angīka ūguo, angīkorwo atarūrīte nguo njerū, nakīo kīraka kīu kīa nguo īyo njerū kīage kwagīrīra nguo īyo ngūrū. 37 Ningī gūtīrī mündū wīkagīra ndibei ya mūhīhano mondo-inī ngūrū. Angīka ūguo, ndibei īyo ya mūhīhano no ītarūre mondo icio, ndibei īyo ītīke, nacio mondo icio itarūkange. 38 Aca, ti ta ūguo, ndibei ya mūhīhano no ngīnya īkīrwo mondo-inī njerū. 39 O na gūtīrī mündū thuutha wa kūnyua ndibei ngūrū ūcookaga kwenda ndibei īyo ya mūhīhano, nī ūndū oigaga atīrī, ‘īrīa ngūrū nīyo njega.’”

6 Mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū akīgerera mīgūnda-inī ya ngano, nao arutwo ake makīambīrīria gūtua ngīra imwe cia ngano, magīcirigitha na moko, makīrīa ngano. 2 Afarisai amwe makīmooria atīrī, “Nī kī kīratūma mwīke ūrīa gūtetikīrītio nī watho mūthenya

wa Thabatū?” 3 Jesū akīmacookeria atīrī, “Kāi mūtathomete ūrīa Daudi eekire, rīrīa we na arīa maarī nake maarī ahūtū? 4 Aatoonyire Nyūmba ya Ngai, akīoya na akīrīa mīgate īrīa yamūrīrwo Ngai, īrīa ateetikīrītio kūrīa nī watho tīga no athīnjīri-Ngai meetīkīrītio kūmīrīa, na agīcooka akīhe arīa maarī nake īmwe yayo.” 5 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mündū nīwe Mwathani wa Thabatū.” 6 Na rīrī, mūthenya ūngī wa Thabatū nīathiire thunagogi-inī, akīrutana, nakuo nī kwarī na mündū warī mwonju guoko gwake kwa ūrīo. 7 Nao Afarisai na arutani a watho nīmacaragia ūndū mangīthitangīra Jesū, nī ūndū ūcio makīmūrora mūno, mone kana nīekūhonania mūthenya wa Thabatū. 8 Nowe Jesū, tondū nīamenyaga ūrīa meeciiragia, akīrīa mündū ūcio wonjete guoko atīrī, “Ūkīra ūrūgame mbere ya andū othe.” Nī ūndū ūcio agīūkīra akīrūgama hau. 9 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Ngūmūūria atīrī, nī ūndū ūrīkū mwītīkīrie nī watho mūthenya wa Thabatū: nī gwīka wega kana nī gwīka ūūru, nī kūhonokia muoyo kana nī kūūniina?” 10 Akīhūgūra, akīmarora othe, agīcooka akīrīa mündū ūcio atīrī, “Tambūrūkia guoko gwaku.” Nake agīka o ro ūguo; nakuo guoko gwake gūkīhonio biū. 11 Nao makīrakara mūno, makīambīrīria kūūrania ūrīa mangīka Jesū. 12 Mūthenya ūmwe Jesū nīoimagarire agīthīī kīrīma-inī akahoee, akīraara akīhooya Ngai ūtukū wothe. 13 Gwakīarī, agīta arutwo ake moke harī we, agīthuura andū ikūmi na eerī ao, akīmatua atūmwō, nao nī: 14 Simoni (ūrīa aatuire Petero), na Anderea mūrū wa nyīna, na Jakubu, na Johana, na Filipu, na Baritholomayo, 15 na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo, na Simoni ūrīa wetagwo Zelote, 16 na Judasi wa Jakubu, na Judasi Mūisikariota ūrīa wamūkunyanīire. 17 Nake Jesū agīkūrūka hamwe nao, makīrūgama handū haarī haraganu. Gīkundi kīnene kīa arutwo ake kīarī ho, o na andū aingī mūno kuuma Judea guothe, na Jerusalemu, o na kuuma ndeere-inī cia Turo na Sidoni, 18 nao mookīte nīguo mamūigwe na mahonio mīrimū yao. Nao arīa maanyamaragio nī ngoma thūku makīhonio, 19 nao andū othe makīgeria

kūmūhuria, tondū hinya nīwoimaga thīnī wake na ūkamahonia othe. **20** Nake akīrora arutwo ake, akiuga atīrī: “Kūrathimwo-rī, nī inyuī athīnī, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wanyu. **21** Kūrathimwo-rī, nī inyuī mūhūūtaga rīu, nīgūkorwo nīmūkahūūnio. Kūrathimwo-rī, nī inyuī mūrarīra rīu, nīgūkorwo nīmūgatheka. **22** Kūrathimwo-rī, nī inyuī hīndī irīa andū mekūmūmena, na meyamūre kūrī inyuī, na mamūrume, na mathūkīrīrie rīūta rīanyu, nī ūndū wa Mūrū wa Mūdū. **23** “Mūthenya ūcio nīmūgakena na mūrūgarūge, tondū mūcaara wanyu nī mūingī Igūrū. Nīgūkorwo ūguo noguo maithe mao meekire anabii. **24** “No rīrī, kāi mūrī na haaro inyuī itonga-ī, nīgūkorwo nīmūrīkītie kwamūkīra kūnyamarūrwo kwanyu. **25** Kāi mūrī na haaro inyuī arīa mūhūūnī rīu-ī, nīgūkorwo nīmūkahūūta. Kāi mūrī na haaro arīa mūratheka rīu-ī, nīgūkorwo nīmūgacakaya na mūrīre. **26** Kāi mūrī na haaro inyuī hīndī irīa andū othe mekūmūgaathīrīria-ī, nīgūkorwo ūguo noguo maithe mao meekaga anabii a maheeni. **27** “No ngūmwīra atīrī inyuī arīa mūthīkīrīrie: endagai thū cianyu, na mwīkage wega arīa mamūthūire, **28** na ningī mūrathimage arīa mamūrumaga, na mūhooyagīre arīa mamwīkaga ūūru. **29** Na rīrī, mūdū angīkūgūtha rūthīa rūmwe, mūhūgūkīrie rūu rūngī o naruo. Na mūdū angīgūtunya igooti rīaku, ndūkamūgirie kuoya o na kanjū yaku. **30** Mūdū o wothe angīkūhooya kīndū mūhe, na mūdū o wothe angīoya kīndū gīaku, ndūkamwītie. **31** Īkagai andū arīa angī o ūrīa mūngīenda mamwīkage. **32** “Rīu-rī, angīkorwo mwendete o arīa mamwendete-rī, mwakīīguna na kī? O na ‘ehia’ nīmendaga arīa mamendete. **33** Na mūngīkorwo mwīkage wega o arīa mamwīkage wega-rī, mwakīīguna na kī? Nīgūkorwo ehia o nao nīmekaga o ūguo. **34** Na ningī mūngīkorwo mūkombithagia o arīa mwīhokete nīmakamūrīra-rī, mwakīīguna na kī? O na ehia nīmakombagīra ehia arīa angī, mehokete nīmakarīhwo ciothe. **35** No rīrī, endagai thū cianyu, na mūciikage wega, o na mūkombithagie mūtekwīhoka gūcookerio kīndū. Hīndī īyo irīhi rīanyu nīrīkaneneha,

na inyuī nīmūgatuīka ariū a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, nīgūkorwo we nīaiguagīra arīa matarī ngaatho tha o na arīa aaganu. **36** Iguanagīrai tha, o ta ūrīa Ithe wanyu aiguanagīra tha. **37** “Mūtigaciirithanagie nīgeetha na inyuī mūtikanaciirithio. Mūtigatuanagīre, nīgeetha na inyuī mūtikanatuīrwo. Rekanagīrai, na inyuī nīmūkarekerwo. **38** Heanagai, na inyuī nīmūrīheagwo na gīthimi kīega, gīkindīrītwo, kīinainītio na gīgaitīkīrīra, nīkīo mūgaitīrīrwo nakīo nguo-inī. Nīgūkorwo gīthimi kīrīa mūthimaganāra nakīo, no kīo mūrīthimagīrwo nakīo.” **39** Agīcooka akīmahe ngerekano īno, akīmooria atīrī, “Mūtumumu no atongorie mūtumumu ūrīa ūngī? Githī eerī to magūe irima? **40** Mūrutwo ti mūnene kūrī mūmūruti, no ūrīa wothe mūrute wega, no atuīke ta mūmūruti. **41** “Nī kī gīgūtūma wone kīhuti kīrīa kīrī riitho rīa mūrū wa thoguo, no ūkaaga kūrūmbūiya mūgogo ūrīa ūrī riitho rīaku we mwene? **42** Wahota atīa kwīra mūrū wa thoguo atīrī, ‘Mūrū wa baba, reke ngūrute kīhuti kīu kīrī riitho rīaku,’ o rīria wee wagīte kuona mūgogo ūrīa ūrī naguo riitho rīaku? Wee hinga īno, amba ūrute mūgogo ūcio ūrī naguo riitho, nīguo wone wega ūhote kūruta kīhuti kīrīa kīrī riitho rīa mūrū wa thoguo. **43** “Gūtīrī mūtī mwega ūciaraga maciaro mooru, kana mūtī mūrū ūgaciara maciaro mega. **44** O mūtī ūmenyekaga na maciaro maguo mwene. Andū matituaga ngūyū kuuma mītī-inī ya mīgua, o na kana magatua thabībū kuuma cong’e-inī. **45** Mūdū ūrīa mwega aragia maūdū mega kuuma mūthiithū-inī wa ngoro yake, nake mūdū ūrīa mūrū aragia maūdū mooru kuuma mūthiithū-inī wa ngoro yake. Nīgūkorwo kanua gake kaaragia o maūdū marīa maiyūrīte ngoro yake. **46** “Atīrīrī, mūnjītaga ‘Mwathani, Mwathani,’ nīkī, na mūtīkaga ūrīa ndīmwīraga? **47** Nīngūmuonia ūrīa mūdū ūrīa ūkaga kūrī nī, na akaigua ciugo ciakwa, na ageeka ūrīa ciugīte ahaana. **48** Ahaana ta mūdū waakaga nyūmba, ūrīa wenjire mūthingī, akīūrīkia na akīwamba igūrū rīa ihiga. Hīndī irīa kwagīre mūiyūro wa maaī, kīguū gīgīgūtha nyūmba īyo na nditi, no gītiamēnyenyīrie, tondū nīyaakītwo

wega. **49** No mündü ūria ūiguaga ciugo ciakwa, na ndekaga ūria ciugite, ahaana ta mündü ūria waakire nyumba itari na muthingi. Na riria kiguu kiaguthire nyumba iyo, ikimomoka, naguo mwanangiko wayo warī mūnene.”

7 Nake Jesū aarikia kwaria maundū macio mothe andū makimūiguaga, agitoonya Kaperinaumu. **2** No kuu nī kwarī na ndungata ya mūnene-wa-thigari-igana, iria mūmīathi eendete mūno, nayo yarī ndwaru hakuhi gūkua. **3** Nake mūnene ūcio wa thigari igana aigua ūhoro wa Jesū, agitūma athuuri a Ayahudi kūrī we makamūurie oke ahonie ndungata yake. **4** Nao maakinya kūrī Jesū, makimūthaitha magwatīrie mūno, makimwira atirī, “Mündü ūyū nīagīrīrwo gwīkwo ūguo nīwe, **5** tondū nīendete rūrīrī rwitū na nīatwakiire thunagogi.” **6** Nī ūndū ūcio Jesū agithīi nao. Na marī hakuhi gūkinya mūciī, mūnene ūcio wa thigari igana akīmūtūmīra arata makamwīre atirī, “Mwathani, tiga gwithīnia tondū ndiagīrīre wee ūuke gwakwa mūciī. **7** O na nokio itanona njagīrīre gūika kūrī we. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīkūhona. **8** Nīgūkorwo nī mwene ndī mündü wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwe ‘Thīi,’ nīathiaga, na ndeera ūngī atirī, ‘Ūka,’ nīokaga. Na ningī ndeera ndungata yakwa atirī, ‘Ika ūna,’ nīkaga.” **9** Riria Jesū aiguire ūguo, akigege, akihūgūkīra kīrīndī kīria kīamūrūmīrīre, agikīra atirī, “Ngūmwira atirī, ndionete mündü ūrī na wītkio mūnene ūū Isiraeli guothe!” **10** Nao andū arīa maatūmitwo magīcooka mūciī magīkora ngombo iyo irī honu. **11** Ihinda inini riathira, Jesū agithīi itūūra rīetagwo Naini, nao arutwo ake na andū gīkundi kīnene magithīi nake. **12** Na riria akuhīrīrie kīhingo gīa itūūra rīu, mündü wakuīte nīarutagwo kuo na aarī mwana wa mūmwe, nake nyina aarī mūtumia wa ndigwa. Nao andū aingī a itūūra rīu maarī hamwe nake. **13** Riria Mwathani onire mūtumia ūcio, akīmūguira tha, akīmwira atirī, “Tiga kūrira.” **14** Agīcooka agithīi, akīhutia ithandūkū, nao arīa maarīkuuīte makīrūgama. Agīcooka akiuga atirī, “Mwanake, ndakwira atirī, ūkīra!” **15** Mündü ūcio wakuīte agīkīra, akīambīrīria

kwaria, nake Jesū akīmūnengerana kūrī nyina. **16** Andū othe makīyūrwo nī guoya na makīgooca Ngai, makiuga atirī, “Mūnabii mūnene nīokīte gatagatī gaitū. Ngai nīokīte gūteithia andū ake.” **17** Nayo ngumo ya Jesū ikīhunja Judea guothe o na būrūri ūria wagūthiūrūrūkīrie. **18** Nao arutwo a Johana nīmamūheire ūhoro wa maundū macio mothe. Nake Johana agīta arutwo ake eerī, **19** akīmatūma kūrī Mwathani makamūurie atirī, “Wee nīwe ūria weritwo nīagooka kana tweterere mündü ūngī?” **20** Nao arutwo acio maakinya kūrī Jesū makīmwira atirī, “Johana Mūbatithania aatūtūma kūrī we tūkūurie atirī, ‘Wee nīwe ūria weritwo nīagooka kana tweterere mündü ūngī?’” **21** Ihinda-inī o rīu Jesū akīhonia andū aingī arīa maarī na mīrimū, na ndwari, na akīngata ngoma thūku o na agītūma andū aingī arīa maarī atumumu macooke kuona. **22** Nī ūndū ūcio agīcookeria arīa maatūmitwo atirī, “Cookai mūkeere Johana maundū marīa muonete na mūkaigua: atī atumumu nī marona, na ithua nīretwara, na arīa marī na mangū nī marahonio, na andū arīa mataiguaga nīmaraiuga, na arīa akuū nīmarariūkio, na Ūhoro-ūria-Mwega nīūrahunjīrio arīa athīni. **23** Kūrathimwo nī mündü ūria ūtarahingwo nī ūndū wakwa.” **24** Andū acio maatūmitwo nī Johana moima harī Jesū, Jesū akīambīrīria kwarīria andū aingī ūhoro wa Johana, akīmooria atirī, “Nī kīi mwathiite kuona werū-ini? Hihi mwathiite kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? **25** Angīkorwo ti guo-rī, mwathiite kuona kī? Hihi nī mündü wihumbīte nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo cia goro na magekenia na māago ya thī maikaraga nyumba cia ūthamaki. **26** Mwağithiite kuona kī? Hihi mwathiite kuona mūnabii? Iī, ngūmwira atirī, muonire mündü ūkīrite mūnabii. **27** Ūyū nīwe ūria ūhoro wake wandikītwo atirī: “Nīngatūma mūtūmwo wakwa athīi mbere yaku, nake nīagagūthondekera njīra.’ **28** Ngūmwira atirī, harī andū arīa manaciarwo nī atumia-rī, gūtīrī o na ūmwe mūnene gūkīra Johana; no mündü ūria mūnini mūno ūthamaki-inī wa Ngai, nī mūnene kūmūkīra.” **29** (Andū othe, o na etia

mbeeca cia igooti, rĩria maiguire ciugo cia Jesũ, magĩtikĩra atĩ njĩra ya Ngai nĩ ya ma, tondũ maabatithĩtio nĩ Johana. **30** No Afarisai na arutani a watho makĩregana na ũrĩa Ngai endaga meke, tondũ o matiabatithĩtio nĩ Johana.) **31** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Andũ a rũciaro rũrũ ingĩmagerekania na ki? Matariĩ ta ki? **32** Matariĩ ta ciana ciikarĩte ndũnyũ igĩta iria ingĩ, igaciĩra atĩrĩ: “Twamũhuhĩre mĩtũrĩrũ, mũkiaga kũina; twamũiniire rwĩmbo rwa macakaya, no mĩtiarĩre.’ **33** Nĩgũkorwo Johana Mũbatithania ookire atekũria na atekũnyua ndĩbei, na inyuĩ mũkiuga atĩrĩ, ‘Arĩ na ndaimono.’ **34** Mũrũ wa Mũndũ ookire akĩrĩaga na akĩnyuuga, na inyuĩ mũkiuga atĩrĩ, ‘Onei mũndũ mũkoroku na mũrĩũ, mũrata wa etia mbeeca cia igooti na “ehia”.’ **35** No ũũgĩ nĩumenyekaga nĩ wa kĩhooto nĩ ciana ciaguo ciothe.” **36** Na rĩrĩ, Mũfarisai ũmwe nĩetire Jesũ gwake makarĩanire irio cia hwaĩ-inĩ nake, nĩ ũndũ ũcio Jesũ agĩthĩ nyũmba ya Mũfarisai ũcio, agĩkara metha-inĩ. **37** Rĩrĩa mũndũ-wa-nja watũũrite mĩtũũre wa mehia itũũra-inĩ rĩu aamenyire atĩ Jesũ nĩararĩa irio nyũmba ya Mũfarisai ũcio-rĩ, agĩũka na cuba wa maguta manungi wega, **38** na akĩrũgama thuutha wake, o hau magũrũ-inĩ make, akĩrĩraga, na akĩambĩrĩria kũmũihũgia nyarĩrĩ na maithori make. Agĩcooka akĩmũgĩria nyarĩrĩ na njuĩrĩ yake, agĩcimumunya, na agĩciitĩrĩria maguta manungi wega. **39** Rĩrĩa Mũfarisai ũrĩa wamwĩtĩte onire ũndũ ũcio, akĩra na ngoro atĩrĩ, “Korwo mũndũ ũyũ nĩ mũnabii, nĩangĩamenya ũrĩa ũramũhutia nĩ mũndũ-wa-nja wa mũthemba ũrĩkũ, na atĩ nĩ mwĩhia.” **40** Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Simoni, ndĩ na ũndũ wa gũkwĩra.” Nake akiuga atĩrĩ, “Mũrutani, njĩra.” **41** “Kũrĩ andũ eerĩ maarĩ na thĩirĩ wa mũndũ wakombithanagia mbeeca. ũmwe aarĩ na thĩirĩ wa dinari magana matano, na ũrĩa ũngĩ dinari mĩrongo itano. **42** Na rĩrĩ, gũtĩrĩ o na ũmwe wao warĩ na mbeeca cia kũmũrĩha, nĩ ũndũ ũcio marĩ o eerĩ akĩmarekera thĩirĩ ũcio. Rĩu-rĩ, acio eerĩ nũũ ũngĩmwenda makĩria?” **43** Simoni akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ngwĩciiria nĩ ũrĩa warekeirwo thĩirĩ ũrĩa mũnene.” Jesũ akiuga atĩrĩ, “Nĩwatua wega.” **44** Agĩcooka akĩthũgũrĩra mũndũ-wa-nja ũcio,

akĩra Simoni atĩrĩ, “Nĩũkuona mũndũ-wa-nja ũyũ? Njũkire nyũmba gwaku, no ndũnahe maĩ ma gwĩthamba nyarĩrĩ, no nĩanjihũgia nyarĩrĩ na maithori make, na acĩgĩria na njuĩrĩ yake. **45** Wee-rĩ, ndũnaamumunya, no mũndũ-wa-nja ũyũ, kuuma rĩrĩa ndonyire ndarĩ aratigĩthĩria kũmumunya nyarĩrĩ ciakwa. **46** Wee-rĩ, ndũnanjitĩrĩria maguta mĩtwe, no ũyũ nĩanjitĩrĩrie maguta manungi wega nyarĩrĩ. **47** Nĩ ũndũ ũcio ngũkwĩra atĩrĩ, nĩarekeirwo mehia make maingĩ. Nĩgũkorwo nĩendanĩte mũno. No ũrĩa ũrekeirwo mehia manini, endanaga o hanini.” **48** Jesũ agĩcooka akĩra mũndũ-wa-nja ũcio atĩrĩ, “Nĩwarekwo mehia maku.” **49** Ageni arĩa angĩ makĩambĩrĩria kwĩrana atĩrĩ, “Kaĩ ũyũ akĩrĩ ũ, ũrarekanĩra o na mehia?” **50** Jesũ akĩra mũndũ-wa-nja ũcio atĩrĩ, “Gwĩtikia gwaku nĩ gwakũhonokia; thĩ na thayũ.”

8 Na rĩrĩ, thuutha wa ũguo, Jesũ agĩthĩ matũũra-inĩ o na tũtũũra-inĩ akĩhunjagia ũhoru-ũrĩa-Mwega wa ũthamaki wa Ngai. Arutwo ake arĩa ikũmi na eerĩ maarĩ hamwe nake, 2 o na atumia amwe a arĩa maarutĩtwo ngoma thũku na arĩa maahonetio mĩrimũ: nao nĩ Mariamu (ũrĩa wetagwo Mũmagidali), nĩwe warutĩtwo ndaimono mũgwanja; 3 na Joana mĩtumia wa Husa, ũrĩa warĩ mũrori wa indo cia Herode; na Susana; na angĩ aingĩ. Atumia aya nĩmamũtungatagĩra na indo ciao ene. **4** Andũ aingĩ nĩmathiire na mbere kũngana harĩ Jesũ moimĩte matũũra-inĩ, na rĩrĩa andũ maingĩhire mũno akĩmahe ũhoru na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ, **5** Mũrĩmi nĩoimagarire akahure mbeũ ciake. Na rĩrĩa aahuraga mbeũ icio, imwe ikĩgũa mũkĩra-inĩ wa njĩra; ikĩrangĩrĩrio na magũrũ, nacio nyoni cia rĩera-inĩ igĩũka igĩcĩria. **6** Ingĩ ikĩgũa rũnyanjara-inĩ, na rĩrĩa ciamerire, mĩmera iyo ikĩhooha tondũ wa kwaga ũũgũ. **7** Nacio mbeũ ingĩ ikĩgũa mĩigua-inĩ, nayo mĩigua igĩkũranĩra nacio na igĩcithararia. **8** Mbeũ ingĩ nacio ikĩgũa tĩri-inĩ mũnoru. Igĩkũra, igĩciara maita igana ma iria ciahandĩtwo. Aarĩkia kuuga ũguo, akĩanĩrĩra, akiuga atĩrĩ, “Ūrĩa ũrĩ na matũ ma kũigua, nĩaigue.” **9** Nao arutwo ake makĩmũũria ũrĩa ngerekano iyo yoiyaga. **10** Akĩmeera atĩrĩ, “Inyuĩ nĩmũheetwo ũmenyo wa

kūmenya hitho cia ūthamaki wa Ngai, no arīa angī ndīmaaragīria na ngerekano, nīgeetha, “maarora, makaaga kuona; na maigua, makaaga gūtaūkīrwo.’ 11 “Ngerekano ūyo yugīte atīrī: Mbeū icio nī ūhoro wa Ngai. 12 Mbeū iria ciaguire mūkīra-inī wa njīra nī andū arīa maiguaga ūhoro wa Ngai, nake mūcukani agooka akeheria ūhoro ūcio ngoro-inī ciao, nīguo matigetīkie mahonoke. 13 Nacio iria ciaguire rūnyanjara-inī nī andū arīa maiguaga ūhoro wa Ngai, na makawamūkīra na gīkeno, no makaaga mīri. Metīkagia o gwa kahinda kanini, no magerio moka makaūtiganīria. 14 Mbeū iria ciaguire mīigua-inī nī andū arīa maiguaga ūhoro, no o magīthiiga-rī, magatharario nī mīhang’o, na ūtonga, na mīago, nao makaaga gūkūra. 15 No rīrī, mbeū iria ciaguire tīri-inī ūria mūnoru nī andū arīa maiguaga ūhoro marī na ngoro ya ma na njega, makaūtūria, na nī ūndū wa gūkīrīria, magaciara magiario. 16 “Na rīrī, gūtīrī mūdū ūgwatagia tawa akaūkīnīria na irebe, kana akaūiga rungu rwa ūrīrī. No aūigaga handū igūrū, nīguo andū arīa megūtoonya nyūmba mathererwo nī ūtheri. 17 Nīgūkorwo gūtīrī ūndū mūhithe ūtakaguūrio, na gūtīrī ūndū ūrī hitho-inī ūtakamenyeka kana ūtakanīkwo ūtheri-inī. 18 Nī ūndū ūcio mwīmenyagīrīrei ūria mūthikagīria. Ūria wothe ūrī na indo nīakongererwo nyingī; na ūria wothe ūtarī nīagatuunyo o na kīria arī nakīo.” 19 Na rīrī, nyina wa Jesū na arīu a nyina na Jesū magīka kūmuona, no matingīahotire gūthī hakuhi nake nī ūndū wa andū kūngīha. 20 Mūdū ūmwe akīmwīra atīrī, “Maitūguo na arīu a maitūguo marūgamīte nja makienda gūkuona.” 21 Nake akīmūcookeria atīrī, “Maitū na arīu a maitū nī arīa maiguaga ūhoro wa Ngai na makaūhingia.” 22 Mūthenya ūmwe Jesū nīerire arutwo ake atīrī, “Nītūringei tūthī mūrīmo ūria ūngī wa iria.” Nī ūndū ūcio magītoonya gatarū magīthī. 23 Na rīria maathīaga Jesū akīhitwo nī toro. Na rīrī, kūu iria-inī nī kwagīre na kīhuhūkanio kīnene, nako gatarū kau kaarī hakuhi kūūrīa maā-inī, na magīkorwo marī ūgwati-inī mūnene. 24 Nao arutwo magīthī makīmūkīria, makīmwīra atīrī “Mwathani! Mwathani! Nītūkūrīa maā-inī!”

Nake Jesū agīkīra agīkaania rūhuho na maā macio maahūuranaga; namo makūmbī macio ma maā makīnyihanyīha na gūkīhoorera. 25 Akīūria arutwo ake atīrī, “Wītīkio wanyu ūrī ha?” Nao makīyūrwo nī guoya na makīgega, makīūrania atīrī, “Kaī mūdū ūyū arī ū? Aathaga huho o na maā, nacio ikamwathīkīra.” 26 Makīringa mūrīmo ūria ūngī wa iria, magīkinya rūgongo rwa Agerasi rūria rūng’ethanīre na Galili. 27 Jesū aarīkia kuuma gatarū, aakinya thī agītūngwo nī mūdū warī na ndaimono oimīte itūūra-inī. Mūdū ūcio nīakarīte ihinda inene ategwīkīra nguo kana agatūūra nyūmba, no aatūūruga mbīrīra-inī. 28 Rīria mūdū ūcio onire Jesū, agīkaya na akīgūithīa magūrū-inī make, akīanīria na mūgambo mūnene akīmūria atīrī, “Ūrenda atīa na nīi, wee Jesū, Mūrū wa Ngai-Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno? Ndagūthaita, ndūkaanyariire!” 29 Nīgūkorwo Jesū nīathīte ngoma ūyo thūku yume thīnī wa mūdū ūcio. Nīyamūnyītaga kaingī, na o na gūtūika nīohagwo moko na magūrū na mīnyororo, na akarangīrwo-rī, nīatuangaga mīnyororo ūyo yamuohaga, na ndaimono ūyo īgatūma athī kūdū gūtārī andū. 30 Jesū akīmūria atīrī, “Wītāgwō atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Legioni,” nīgūkorwo aarī na ndaimono nyingī. 31 Nacio ndaimono igīkīrīria gūthaita Jesū ndagaciathe ithī Irima-rīria-Rītārī-Gīturi. (Abyssos g12) 32 Na rīrī, nī haarī na rūuru rūnene rwa ngūrwe rwarīthagio harūrūka-inī cia kīrīma kīarī hakuhi na hau. Ndaimono icio igīthaita Jesū aciitīkīrie itoonye thīnī wacio, nake agīciitīkīria. 33 Ndaimono cioima thīnī wa mūdū ūcio, igīthī igītoonya ngūrwe, naruo rūuru rūu rūkīharūrūka kīhurūrūka kīu na ihenya, rūkīgīa iria-inī, rūkūrīra kuo. 34 Rīria andū arīa maarīthagia ngūrwe icio moonire ūria gwēkīka, makīūra, magīthī kūheana ūhoro ūcio itūūra-inī na mīgūnda-inī, 35 nao andū makīmagara makone ūndū ūcio wekīkīte. Rīria maakinyire harī Jesū na makīona mūdū ūcio woimītwo nī ndaimono aakarīte magūrū-inī ma Jesū, arī na nguo na arī na meciiria mega, magītīgīra mūno. 36 Andū arīa meyoneire ūndū ūcio makīra andū

acio ang'i ūria mündū ūcio warī na ndaimono aahonetio. **37** Nao andū othe a rūgongo rūu rwa Agerasi magīthaitha Jesū oime kuu kwao amatige, nīgūkorwo nīmanyiititwo nī guoya. Nī ūndū ūcio Jesū agītoonya gatarū agīthiī. **38** Nake mündū ūcio warutitwo ndaimono akīmūthaitha mathiī nake, no Jesū akīmwatha athiī, akīmwira atīrī, **39** "Cooke mūciī ūkoige ūria wothe Ngai agwīkiire." Nī ūndū ūcio mündū ūcio agīthiī akīra andū othe a itūūra ūria Jesū aamwīkiire. **40** Na rīrī, Jesū aacooka kuuma mūrīmo ūūria ūngī wa iria, andū aingī nīmamwamūkīrīre tondū nīmamwetereire. **41** Hīndī ūyo mündū wetagwo Jairū warī mūnene wa thunagogi agīūka, akīgūithia magūrū-inī ma Jesū, akīmūthaitha athiī gwake, **42** nī ūndū mūrītu wake wa mūmwe warī wa ta mīaka ikūmi na nīrī aarī hakuhi gūkua. Na Jesū arī nījira-inī agīthiī-rī, andū nīmamūhatīkaga. **43** Gatagatī-inī ka andū acio nī haarī na mūtumia ūmwe watūire oiraga thakame mīaka ikūmi na nīrī, na gūtīrī mündū ūngāmūhonirie. **44** Mūtumia ūcio agīūka na thuutha wa Jesū, akīhutia gīcūrī kīa nguo yake, na o rīmwe agītiga kuura. **45** Nake Jesū akīūria atīrī, "Nūū ūcio wahutia?" Rīria othe maakaanire, Petero akīmwira atīrī, "Mwathani, andū nīmagūthiūrūrūkiīrie na magakūhatīka." **46** Nowe Jesū akiuga atīrī, "Nī harī mündū waahutia, tondū nīndaigua hinya woima thīinī wakwa." **47** Nake mūtumia ūcio, ona atī ndangīhota kwīhitha, agīūka akīinainaga, akīgūithia magūrū-inī make. Arī hau mbere ya andū othe akīheana gītūmi kīria gīatūmīte amūhutie na ūria aahonirio o ro rīmwe. **48** Nake Jesū akīmwira atīrī, "Mwarī ūyū, gwītīkia gwaku nīkuo gwatūma ūhone. Thīi na thayū." **49** Na o hīndī ūyo Jesū akīaragia, hagīkinya mündū woimīte mūciī kwa Jairū ūria mūnene wa thunagogi, akiuga atīrī, "Mwarīguo nīarīkītie gūkua, tīga gūthīnia Mūrutani." **50** Jesū aigua ūguo, akīira Jairū atīrī, "Tīga gwītīgīra, wee itīkia tu, na nīekūhona." **51** Rīria aakinyire kwa Jairū, ndaarekire mündū o na ūmwe atoonye hamwe nake, tīga o Petero, na Jakubu, na Johana, na ithe na nyina a mwana ūcio. **52** Hīndī ūyo andū othe no kūrīra maarīraga magīcakayaga

nī ūndū wa mwana ūcio. Jesū akīmeera atīrī, "Tīgai kūrīra, tī mūkuū, nī gūkoma akomete." **53** Nao makīmūthekerera, tondū nīmoo atī aarī mūkuū. **54** Nowe Jesū akīnyīita mwana ūcio guoko, akiuga atīrī, "Mwana wakwa, ūkīra!" **55** Na hīndī o ūyo agīcookererwo nī muoyo wake, na o rīmwe akīrūgama. Jesū agīcooka akīmeera mahe mwana ūcio kīndū gīa kūrīra. **56** Nao aciari ake makīgega mūno, nowe akīmaatha matikeere mündū o na ū ūndū ūcio wekīkīte.

9 Na rīrī, Jesū aarīkia gwīta arutwo arīa ikūmi na eerī hamwe, nīamaheire hinya na ūhoti wa kūingata ndaimono ciothe na kūhonia mīrimū, **2** na akīmatūma mathiī makahunjie ūhoru wa ūthamaki wa Ngai na mahonagie andū arīa arūaru. **3** Nake akīmeera atīrī, "Mūtīgakuue kīndū o nakī kīa rūgendo; mūtīgakuue mūtīrima, kana mūhuko, kana irio, kana mbeeca o na kana nguo tīga o iria mwīhumbīte. **4** Nyūmba rīra yothe mūrītoonyaga ikaragai kuo nginya rīria mūkoima itūūra rīu. **5** Andū mangīkaarega kūmūnyīita ūgeni-rī, mūkaarībarība magūrū manyu rūkūngū rūitīke mūkiama itūūra rīao arī ūira wa kūmatūira ciira." **6** Nī ūndū ūcio makīumagara magīthiī kuuma gatūūra kamwe nginya karīa kangī makīhunjagia ūhoru-ūria-Mwega na makīhonagia andū kūrīa guothe maathīiaga. **7** Na rīrī, rīria Herode ūria mūthamaki aigūire ūhoru wa maūndū mothe marīa maathīiaga na mbere, nīataangīkire ngoro mūno tondū andū amwe moigaga atī Johana nīariūkīte kuuma kūrī arīa akuū, **8** na angī makoīga atī Elija nīonekanīte, o na angī makoīga atī mūnabīi ūmwe wa arīa a tene nīariūkīte. **9** No Herode akiuga atīrī, "Johana nīdamūrengīthirie mūtwe. ūyū ndīraigua ūhoru wake-rī, nīwe ū?" Nake akīrīrīria kūmuona. **10** Nao atūmwō maacooka, makīira Jesū maūndū marīa mekīte. Nake akīehera kuo, agīthiī nao itūūra rīetagwo Bethisaida, **11** no andū aingī makīmenya ūhoru ūcio na makīmūrūmīrīra. Nake akīmaamūkīra na akīmahe ūhoru wa ūthamaki wa Ngai, na akīhonia arīa maabatarītio nī kūhonio. **12** Hwaī-inī arutwo arīa ikūmi na eerī magīūka kūrī we makīmwira atīrī, "Ingata andū aya nīguo

mathii mīcīi irīa irī hakuhi o na mīgūnda-ini haha matigacama gīkuū matonete ūthamaki mageethe irio na gwa gūkoma, tondū haha tūrī wa Ngai.” 28 Mithenya ta inana thuutha wa nī werū ūtarī andū.” 13 Nake akīmacookeria Jesū kwaria ūhorō ūyū nīathiire na Petero, na atīrī, “Maheei kīndū gīa kūrīa.” Nao makīmwīra Johana na Jakubu akīambata nao kīrīma igūrū atīrī, “Tūrī o na mīgate itano na thamaki igīrī, makahooe. 29 Na rīrīa ahooyaga, mūhaanīre no tūthiire tūkagūrīre andū aya othe irio.” 14 wa ūthiū wake ūkīgarūrūka, nacio nguo ciake (Handū hau haarī na arūme ta ngiri ithano.) ikīerūha igikenga o ta rūheni. 30 Na rīrī, andū Nowe akīra arutwo ake atīrī, “Maikariei thī eerī, nīo Musa na Elija, 31 makiumīrīra Jesū marī marī ikundi cia andū mīrongo itano itano.” na riiri mūnene makīaria nake. Maaragia ūhorō 15 Nao arutwo magīka o ūguo, magīkaria wa gūkua gwake, kūrīa aakirie kūhingia akinya andū othe thī. 16 Nake akīoya mīgate ūyo Jerusalemu. 32 Petero hamwe na arīa maarī itano na thamaki icio igīrī, akīrora na igūrū, nake nīmahītītwo nī toro, na rīrīa mookīrīre, agīcookia ngaatho na agīcienyūranga. Agīcooka makīona riiri wake na andū acio eerī maarūngī agīcinengera arutwo ake magāire andū. hamwe nake. 33 Na rīrīa andū acio maatiganaga na Jesū, Petero akīmwīra atīrī, “Mwathani, nī wega tūkare gūkū. Reke twake ithūnū ithatū, kīmwe gīaku, na kīmwe kīa Musa, na kīmwe kīa Elija.” (Nowe ndaamenyaga ūrīa oigaga.) 34 Na o akīaragia-rī, itu rīkiumīra na rīkīmahumbīra, nao magītīgīra mūno nī kūhumbīrwo nī itu rīu. 35 Mūgambo ūkiuma itu-inī rīu, ūkiuga atīrī, nīwe Mūrū wakwa, ūrīa ndīthuurīre; “Ūyū nīwe Mūrū wakwa, ūrīa ndīthuurīre; mūiguagei.” 36 Thuutha wa mūgambo ūcio kūiguīka, makīona atī Jesū aarī wiki. Nao arutwo magīkara ki na ūhorō ūcio, gūtīrī mūdū o na ūmwe meerire matukū-inī macio maūdū marīa moonete. 37 Mūthenya ūyū ūngī, maikūrūka kuuma kīrīma-inī, Jesū agītūngwo nī andū aingī. 38 Na rīrī, mūdū warī gatagatī-inī ka andū acio akīanīrīra, akiuga atīrī, “Mūrutani, ndagūthaitha ūrore mūrīū wakwa, nīgūkorwo nī mwana wakwa wa mūmwe. 39 na ngoma thūku nīmūnyītaga na agakaya o rīmwe; ningī ikamūrūnda na ikamūthiorania, īgatūma arute mūhūyū na kanua. Ndīmūrekagia o na hanini, na nīramwananga. 40 Ndīrathaitaire arutwo aku maingate ngoma ūyo, no mararemwo.” 41 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Rūciaro rūrū rūtetikagia na rūremi, nī nginya rī ngūikara hamwe na inyuī, na ngūmūkīrīrīria nginya rī? Rehe mūrūguo haha.” 42 Rīrīa kamwana kau gaathīiaga harī Jesū, ndaimono ūyo īgīgatungumania thī, na īgīgathiorania. No Jesū agīkūūma roho ūcio mūūru, akīhonīa kamwana kau, agīgacookeria ithe. 43 Nao Ngūmwīra atīrī na ma, amwe a aya marūngī othe makīgegio nī ūnene wa Ngai. Hīndī

irĩa andũ othe maagegetio nĩ urĩa wothe Jesũ eekĩte, akĩra arutwo ake atĩrĩ, **44** “Thikĩrĩriai wega urĩa ngũmwĩra: Mũrũ wa Mũndũ nĩegũkunyaĩrwo aneanwo moko-inĩ ma andũ.” **45** No-o matiamenyire ũguo nĩ kuuga atĩa. Nĩmahithĩtwo ũhoro ũcio, nĩ ũndũ ũcio makĩaga kũũmenya, na magĩtigĩra kũmũria ũhoro ũcio. **46** Na gũkĩgĩa na ngarari gatagatĩ ka arutwo makĩũrania nũu wao ũngĩtũka mũnene kũrĩ arĩa angĩ. **47** Nake Jesũ, tondu nĩamenyaga meciiria mao, akĩoya kaana kanini agĩkarũgamia hakuhi nake. **48** Agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Urĩa wothe wamũkagĩra kaana gaka thĩini wa rĩtwa rĩakwa, nĩ nĩ aamũkagĩra; na urĩa ũnyamũkagĩra ti nĩ aamũkagĩra, no nĩ urĩa wandũmire. Nĩgũkorwo urĩa mũnini gatagatĩ-inĩ kanyu inyuothe, ũcio nĩwe mũnene kũmũkĩra.” **49** Nake Johana akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathi, nĩtũronire mũndũ akĩngata ndaimono na rĩtwa rĩaku, na ithuĩ tũrageria kũmũgĩria tondu ti ũmwe witũ.” **50** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Mũtikamũgĩrie, nĩgũkorwo urĩa ũtarĩ ũthũ na inyuĩ, ũcio nĩ ũmwe wanyu.” **51** Na rĩrĩ, kahinda gake gaakuhĩrĩria ga kwambata matu-inĩ, Jesũ nĩatuire itua rĩa gũthĩĩ Jerusalemu. **52** Nake agĩtũma andũ mathĩĩ mbere yake kũhaarĩria maũndũ nĩ ũndũ wake, magĩthĩĩ magĩtoonya gatũura kamwe ga Samaria; **53** no andũ a kũu matiamũnyiiire ũgeni, tondu aathiiaga Jerusalemu. **54** Rĩrĩa arutwo ake, Jakubu na Johana monire ũguo makĩũria atĩrĩ, “Mwathani, nĩũkwenda twĩtie mwaki uume igũrũ ũmaniine?” **55** Nowe Jesũ akĩhũgũra akĩmakaania, **56** nao magĩthĩĩ gatũura kangĩ. **57** Rĩrĩa maathiiaga na njĩra, mũndũ ũmwe akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩndĩkũrumagĩrĩra kũria guothe ũrĩthiiaga.” **58** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mbwe nĩ irĩ marima na nyoni cia rĩera-inĩ nĩ irĩ itara, no rĩrĩ, Mũrũ wa Mũndũ ndarĩ handũ angĩgĩrĩra mũtwe wake.” **59** Akĩra mũndũ ũngĩ atĩrĩ, “Nũmĩrĩra.” No mũndũ ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, reke nyambe thĩĩ ngathike baba.” **60** Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Reke arĩa akuũ mathikage akuũ ao ene, no wee thĩĩ ũkahunje ũhoro wa ũthamaki wa Ngai.” **61** Na mũndũ ũngĩ akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, nĩ

nĩngũkũrũmĩrĩra, no reke nyambe thĩĩ ngoigĩre andũ aitũ ũhoro.” **62** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Gũtirĩ mũndũ o na ũrikũ ũnyiiitaga mũraũ na guoko gwake na agacooka kũrora na thuutha wagĩrĩire gũtungata ũthamaki-inĩ wa Ngai.”

10 Thuutha wa ũguo Mwathani agĩthuura andũ angĩ mĩrongo mũgwanja na eerĩ, akĩmatũma eerĩ eerĩ, mathĩĩ mbere yake matũura-inĩ mothe na kũndũ kũria we aakirie gũthĩĩ. **2** Akĩmeera atĩrĩ, “Magetha nĩ maingĩ, no aruti a wĩra nĩ anini. Nĩ ũndũ ũcio, thaithai Mwathani wa magetha atũme aruti wĩra mathĩĩ magetha-inĩ make. **3** Thĩĩ! Ndamũtũma ta tũgondũ gatagatĩ-inĩ ka njũũ. **4** Mũtigakuue kĩbeti, kana mũhuko, o na kana iraatũ; na mũtikageithie mũndũ o na ũrikũ njĩra-inĩ. **5** “Nyũmba o yothe irĩa mũrĩtoonyaga-rĩ, ambagai kuuga atĩrĩ, ‘Thayũ ũrogĩa nyũmba ĩno.’ **6** Na kũngĩkorwo nĩ kũrĩ mũndũ mwendi thayũ kuo, thayũ ũcio wanyu nĩrũĩkaraga nake; na kũngĩkorwo gũtirĩ, thayũ ũcio wanyu nĩ ũrĩmũcookagĩrĩra. **7** Ikarai nyũmba ĩyo, mũrĩage na mũkanyua kĩria gĩothe marĩmũheaga, nĩgũkorwo mũruti wĩra nĩagĩrĩrwo kũheagwo mũcaara wake. Mutikoimage nyũmba ĩmwe mũgathĩĩ irĩa ĩngĩ. **8** “Mũngĩgatoonya itũura mũnyiiitwo ũgeni-rĩ, rĩragai o kĩria mũngĩheo. **9** Honagai arĩa arũaru kuo, na mũmeerage atĩrĩ, ‘Ūthamaki wa Ngai nĩmũkuhĩrĩrie.’ **10** No mũngĩgatoonya itũura o rĩothe mwage kũnyiiitwo ũgeni-rĩ, umagarai, mũthĩĩ njĩra-inĩ ciarĩo muuge atĩrĩ, **11** ‘Nĩtwaribariba o na rũkũngũ rwa itũura rĩanyu rũria rwĩnyiiĩrĩre magũrũ maitũ, rũmũcookerere. No rĩrĩ, menyai wega ũũ: ũthamaki wa Ngai nĩmũkuhĩrĩrie.’ **12** Ngũmwĩra atĩrĩ, Sodomu nĩgũgakĩrĩrĩro mũthenya ũcio gũkĩra itũura rĩu. **13** “Inyuĩ andũ a Korazini, kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ! O na inyuĩ andũ a Bethisaida, kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ! Tondu korwo ciamia iria mwarĩngũrwo nĩcio ciarĩngũrwo andũ a Turo na Sidoni, mangĩerĩre tene mehumbe nguo cia makũnia na mehurĩre mũhu. **14** No andũ a Turo na Sidoni nĩmagakorwo marĩ murũ mũthenya ũcio wa ciira gũkĩra inyuĩ. **15** Na inyuĩ, andũ a Kaperinaumu, mũũĩ atĩ nĩmũgatũgĩrio nginya matu-inĩ? Aca, mũkaaharũrũkio mũkinye

kūrīa kūrīku mūno. (Hadēs g86) 16 “Mündū ūrīa ūmūthikagīrīria inyuī nī nīi athikagīrīria, na ūrīa ūmūregaga nī nīi aregaga, na ūrīa ūrīndegaga nī ūrīa wandūmire arīiregaga.” 17 Nao andū acio mīrongo mūgwanja na eerī magīcooka makenete, makiuga atīrī, “Mwathani, o na ndaimono nīratwathīkagīra thīnī wa rīitwa rīaku.” 18 Nake akīmacookeria atīrī, “Nīndīronire Shaitani akīgīa kuuma igūrū ta rūheni. 19 Inyuī nīndīmūheete ūhoti wa kūrāngīrīria nyoka na tūng’aurū, na wa gūtooria hinya wothe wa thū; gūtīrī kīndū gīkamwīka ūūru. 20 No rīrī, mūtīgakene tondū ngoma nīmwathīkagīra, no kenagai tondū marīitwa manyu nīmandīkītwo kūrīa Igūrū.” 21 Na ihinda o rīu, Jesū akīiyūrwo nī gīkeno kīa Roho Mūtheru, akiuga atīrī, “Baba, wee Mwathani wa igūrū na thī, nīngūkūgaatha tondū nīūhithīte andū arīa oogī na marī na ūmenyo maūndū maya, no ūkamaguūrīria tūkenge. Baba, wīkīte ūguo tondū nīguo wendi waku. 22 “Nīnengeretwo maūndū mothe nī Baba. Gūtīrī mūndū ūūī Mūrīū nū, tīga lthe wītū, na gūtīrī mūndū ūūī lthe wītū nū o tīga Mūrīū na arīa othe Mūrīū endaga kūguūrīria.” 23 Agīcooka akīhūgūkīra arutwo ake, akīmeera marī oiki atīrī, “Kūrathimwo nī maitho marīa marona kīrīa mūrōna. 24 Nīgūkōrwo ngūmwīra atīrī, anabīi aingī na athamaki nīmerīrīrie kuona maūndū marīa mūrōna, no matiamonire na nīmerīrīrie kūīgua maūndū marīa mūrāigua, no matiamāiguire.” 25 Na rīrī, hīndī ūmwe mūrutani ūmwe wa watho nīarūgamire nīguo agerie Jesū, akīmūrīa atīrī, “Mūrutani, njagīrīrwo nī gwīka atīa nīguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) 26 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Kwandīkītwo atīa Watho-inī? Wee-rī, kaī ūthomaga atīa?” 27 Mūndū ūcio akīmūcookeria, akiuga atīrī, “Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na hinya waku wothe, o na meciirīa maku mothe”; na ‘Endaga mūndū wa itūūra rīanyu o ta ūrīa wīyendete wee mwene.” 28 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nī wacookīa wega; ikaga ūguo, na nīūgatūūra muoyo.” 29 No mūndū ūcio nīeendaga gwītua mwega, nī ūndū ūcio akīūrīa

Jesū atīrī, “Nake mūndū wa itūūra nūū?” 30 Nake Jesū akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Nī kwarī na mūndū ūmwe waikūrūkaga oimīte Jerusalemu arorete Jeriko, na akīnyīitwo nī atunyani. Nao makīmūruta nguo, makīmūhūūra, magīcooka magīthīi, makīmūtīga arī hakuhī gūkua. 31 Mūthīnjīri-Ngai ūmwe nīagereire njīra īyo, na rīrīa onire mūndū ūcio, akīhītūkīra mūkīra-inī ūrīa ūngī wa njīra. 32 Ūguo noguo Mūlawīi eekire, hīndī rīra aakinyire hau, o nake, amuona akīhītūkīra mūkīra ūūrīa ūngī wa njīra. 33 No rīrī, Mūsamaria ūmwe warī rūgendo-inī nīakinyire harīa mūndū ūcio aarī, amuona akīmūguīra tha. 34 Agīthīi harī we, akīmuoha ironda, na akīmūtīrīria maguta na ndibeī. Agīcooka akīmuoya, akīmūhaicia igūrū rīa ndigiri yake, akīmūtwarā nyūmba ya ageni, akīmūmenyerera. 35 Kwarooka gūkīa Mūsamaria ūcio akīruta dinari igīrī, agīcinengera mwene nyūmba īyo ya ageni, akīmwīra atīrī, ‘Mūmenyagīrīre, na ndacooka nīngagūcookeria kīrīa kīngī ūgaakorwo ūhūthīrite.’ 36 “Ūgwīciirīa nī mūndū ūrīkū wa acio atatū watūkīre mūndū wa itūūra harī mūndū ūcio wanyīitwo nī atunyani?” 37 Nake mūrutani ūcio wa watho akīmūcookeria atīrī, “Nī ūrīa wamūguūrīre tha.” Jesū akīmwīra atīrī, “Thīi ūgeeke o ta ūguo.” 38 Na rīrī, Jesū na arutwo ake marī njīra-inī magīthīi, nīatoonyire gatūūra kamwe kūrīa aanyīitwo ūgeni mūciī kwa mūtumia wetagwo Marītha. 39 Marītha aarī na mwarī wa nyīna wetagwo Marīamu, nake aikarīte magūrū-inī ma Mwathani athikīrīrie ūrīa oigaga. 40 Nowe Marītha nīarī na mīhang’o nī ūndū wa maūndū marīa mothe magīrīrie kūhaarīrio. Agīūka harī Jesū, akīmūrīa atīrī, “Mwathani, kaī ūtarona ūrīa mwarī wa maitū andekereire wīra? Mwīre oke andeithīe!” 41 Nake Mwathani akīmūcookeria atīrī, “Marītha, Marītha, nīūtāngīkīte, na ūgethīnīa na maūndū maingī, 42 no nī harī ūndū ūmwe tu ūbataranīte. Marīamu nīethuurīre ūndū ūrīa mwega makīria, naguo ūndū ūcio ndangītunywo.”

11 Na rīrī, mūthenya ūmwe Jesū aarī handū akīhooya. Rīrīa aarīkīrie kūhooya, mūrutwo ūmwe wake akīmwīra atīrī, “Mwathani, tūrute kūhooya o ta ūrīa Johana aarutire arutwo ake.”

2 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Rīrīa mūkūhooya, Angīkorwo Shaitani nīagayūkanīte akeyūkīra ugagai atīrī: “Ithe witū (ūrī Igūrū), rītwa rīaku nīrīamūrwo, ūthamaki waku nīūūke. (Ūrīa wendete nīwīkagwo gūkū thī, o ta ūrīa gwīkagwo kūu igūrū.) 3 Tūheage o mūthenya irio ciitū cia gūtūigana. 4 Na ūtūrekere mehia maitū, o ta ūrīa o na ithū tūrekaḡira arīa othe matwīhagīria. Na ndūgatūtware magerio-inī (no kūhonokia ūtūhonokagie ūūru-inī).” 5 Agīcooka akīmeera atīrī, “Mūdū ūmwe wanyu angīkorwo arī na mūrata nake athīi gwake ūtukū gatagatī amwīre atīrī, ‘Mūrata wakwa, he mīgate itatū, 6 nīgūkorwo ndī na mūrata wakwa wanjeerera, na ndirī na kīndū ḡia kūmūhe arīe.’ 7 “Nake mūdū ūcio ūrī nyūmba thīinī amūcookerie atīrī, ‘Tiga gūthīnīa. Nīndīkītie kūhinga mūrango na tūrī toro hamwe na ciana ciakwa. Ndingīhota gūkīra ngūhe mīgate.’ 8 Ngūmwīra atīrī, o na angīkorwo ndangūkīra amūhe mīgate iyo nī ūndū wa ūrata-rī, no nī ūndū wa ūrīa amūringīrīrie-rī, mūdū ūcio nīegūkīra amūhe kīria ḡiothe abatairio nīkīo.” 9 “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī: Hooyai na nīmūkūheo; mathaai na nīmūkuona; ringaringai mūrango na nīmūkūhingūrīrwo. 10 Nīgūkorwo ūrīa wothe ūhooyaga nīaheagwo; na ūrīa ūmaathaga nīonaga; na ūrīa ūringaringaga mūrango nīahingūrāḡirwo. 11 “Nī mūciari ūrīkū thīinī wanyu ūngītio thamaki nī mwana wake, nake amūhe nyoka? 12 Kana eetio itumbī amūhe kang’aurū? 13 Angīkorwo inyuī, o na mūrī oorū, nīmūū kūhe ciana cianyu iheo njega-rī, Ithe wanyu ūrīa ūrī Igūrū githī ndarīkīragīrīria kūhe Roho Mūtheru kūrī arīa mamūhooyaga!” 14 Na rīrī, Jesū nīaingataga ndaimono yume thīinī wa mūdū ūtaaragia. Rīrīa ndaimono iyo yoimire, mūdū ūcio ūtaaragia akīaria, nakīo kīrīndī kīa andū gīkīgega. 15 No amwe ao makiuga atīrī, “Aingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli ūrīa mūnene wa ndaimono.” 16 Nao andū angī makīmūgeria, makīmūūria amaringīre kīama kiumīte igūrū. 17 Jesū nīamenyire ūrīa meciiragia, nake akīmeera atīrī: “Ūthamaki o wothe ūngīgayūkana ūūkanīrīre guo mwene no ūharagane, nayo nyūmba ingīgayūkana yūkanīrīre yo nyene no igwe. 18

Angīkorwo Shaitani nīagayūkanīte akeyūkīra we mwene-rī, ūthamaki wake ūngīkīhaanda atīa? Ndoiga ūguo tondū mūroiga atī nī nyingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli. 19 Ningī angīkorwo nī nyingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli-rī, arūmīrīri anyu maingataga ndaimono na hinya wa ū? Nī ūndū ūcio-rī, acio nīo makaamūtuīra ciira. 20 Na rīrī, ingīkorwo nyingataga ndaimono na hinya wa kīara kīa Ngai-rī, ūthamaki wa Ngai nīūūkīte kūrī inyuī. 21 “Rīrīa mūdū njamba oya indo ciake ciothe cia mbaara, arangīre nyūmba yake mwene, indo ciake ciikaraga irī ngitīre. 22 No rīrī, mūdū ūngī ūrī na hinya kūmūkīra angīmūtharīkīra amūtoorie, nīamūtunyaga indo ciake cia mbaara iria ehokete, na akagaīra andū indo iria akoragwo atahīte. 23 “Mūdū ūrīa ūtarī hamwe na nī, ūcio nī thū yakwa, na ūrīa ūtacooganagīrīria hamwe na nī, ūcio nī kūhurunja ahurunjaga. 24 “Na rīrī, hīndī rīria ngoma thūku yoima thīinī wa mūdū, itūkanagīria werū-inī igīcaria ūhurūko na ikawaga. Hīndī iyo ikoiga atīrī, ‘Nīngūcooka nyūmba irīa ndoimire.’ 25 Na yacooka igakora nyūmba iyo irī haate, igathondekwo wega. 26 Hīndī iyo ngoma iyo thūku ikagīra ngoma ingī mūgwanja thūku makīria mayo, igatoonya, igaikara kuo. Naguo mūikarīre wa mūdū ūcio ūgathūka gūkīra wa mbere.” 27 Rīrīa Jesū aaragia maūdū maya-rī, mūdū-wanja warī gatagatī-inī ga kīrīndī akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Kūrathimwo nī maitūguo ūrīa wagūciarire na agīkuongithia.” 28 Nake Jesū agīcooka atīrī, “Kūrathimwo nī arīa maiguaga kiugo kīa Ngai na magagīathīkīra.” 29 Na rīrīa kīrīndī kīa andū kīongererekire-rī, Jesū akiuga atīrī, “Rūrū nī rūciaro rwaganu. Rūrūragia rūringīrwo kīama, no gūtīrī kīama rūkarīngīrwo tīga o kīrīa kīaringīrwo Jona. 30 Nīgūkorwo o ta ūrīa Jona aarī kīmenyithia kūrī andū a Nīveve, ūguo noguo Mūrū wa Mūdū egūkorwo arī kīmenyithia kūrī rūciaro rūrū. 31 Mūtumia-mūthamaki ūrīa wa mwena wa Gūthini nīakarūgama hīndī ya ciira hamwe na andū a rūciaro rūrū arūtūire ciira, nīgūkorwo oimire ituri cia thī oke athīkīrīrie ūūḡi wa Solomoni,

na rīu ūmwe mūnene gūkīra Solomoni arī haha. **32** Andū a Nineve nīmakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū marūtuire ciira; nīgūkorwo nīmeririre maahunjīirio nī Jona, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Jona arī haha. **33** “Gūtīrī mūndū ūgwatagia tawa agacooka akaūiga handū ūtangīoneka kana akaūiga rungu rwa irebe, no aūigaga handū igūrū nīguo arīa megūtoonya nyūmba mathererwo nī ūtheri. **34** Rīitho riaku nīrīo tawa wa mwīrī waku. Rīrīa maitho maku marī mega, mwīrī waku wothe o naguo ūkoragwo ūiyūrīte ūtheri. No rīrīa matarī mega-rī, mwīrī waku o naguo ūkoragwo ūiyūrīte nduma. **35** Hakīrī ūguo-rī, menyerera ūtheri ūrīa ūrī thīinī waku ndūgatuīke nduma. **36** Nī ūndū ūcio-rī, mwīrī waku wothe ūngūyūrwo nī ūtheri, na ndūrī handū harī nduma, nīūrītheragīrwo nī ūtheri biū, o ta ūrīa ūtheri wa tawa ūkūmūrīkagīra.” **37** Hīndī irīa Jesū aarīkirie kwaria, Mūfarisai ūmwe akīmūnyīta ūgeni gwake makarīanīre; nī ūndū ūcio agīthīi, agīkara metha-inī. **38** No Mūfarisai ūcio ona ūguo akīgega nī ūndū Jesū ndaambire gwīthamba moko atanarīa irio. **39** Nake Mwathani akīmwīra atīrī, “Inyuī Afarisai mūthambagia gīkombe na thaani mwena wa na igūrū, no thīinī wanyu mūiyūrītwo nī ūkoroku na waganu. **40** Inyuī irimū ici! Githī ūrīa wombire mwena wa na nja to we wombire mwena wa na thīinī? **41** No rīrī, heagai athīinī kīrīa kīrī thīinī wa thaani, na hīndī īyo indo ciothe nīgūtūika theru harī inyuī.” **42** “Kaī mūrī na haaro inyuī Afarisai-ī! Tondū mūrutagīra Ngai gīcunjī gīa ikūmi gīa terere, na togotia na nyeni cia mīthemba yothe no mūkaaga kūrūmbūiya kīhooto na wendani wa Ngai. Mwaagīrīrwo nī gwīkaga maūndū macio mūtegūtiganīria macio mangī ma mbere. **43** “Kaī mūrī na haaro inyuī Afarisai-ī! Tondū mwendaga gūkarīra itī iria cia mbere thunagogi-inī na mūgeithagio mūrī ndūnyū-inī. **44** “Kaī mūrī na haaro-ī, tondū mūtariī ta mbīrīra itarī rūūrī iria andū mageragīra igūrū rīacio matekūmenya.” **45** Mūrutani ūmwe wa Watho akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Mūrutani, rīrīa ūkwaria maūndū macio-rī, nīūratūruma o na ithuī.” **46** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī,

“O na inyuī arutani a Watho kaī mūrī na haaro-ī! Tondū mūkuuithagia andū mīrigo mīrītū irīa matangīhota gūkuua, na inyuī ene mūtingīmīhutia o na kaara kamwe mūmateithie. **47** “Kaī mūrī na haaro-ī! Tondū mwakagīra anabii mbīrīra, o arīa mooragīrwo nī maithe manyu ma tene. **48** Nī ūndū ūcio mūgakīruta ūira atī nīmwītikanītie na ūrīa maithe manyu meekire; atī nīo mooragire anabii, na inyuī mūkamaakīra mbīrīra. **49** Tondū wa ūguo ūūgī wa Ngai uugīte atīrī, ‘Nīngamatūmīra anabii na atūmwo, moorage amwe ao na manyariire arīa angī.’ **50** Nī ūndū ūcio rūciaro rūrū nīrūgaciirithīrio thakame ya anabii othe irīa yanaitwo kuuma o kīambīrīria gīa thī, **51** kuuma thakame ya Habili nginya thakame ya Zekaria ūrīa woragīrwo gatagatī-inī ga kīgongona na handū harīa hatheru. Ī nīguo, ngūmwīra atīrī, rūciaro rūrū nīrūkaherithīrio thakame īyo. **52** “Kaī mūrī na haaro inyuī arutani a watho-ī! Tondū nīmweheretie kīhingūro kīa ūmenyo. Inyuī ene mūtiigana gūtoonya, na arīa marenda gūtoonya mūkamagīria.” **53** Jesū aarīkia kuuma kūu, Afarisai na arutani a watho makīambīrīria kūmūkararia marī na ūūru mūno na kūmūūgita na kūmūūria ciūrīa nīguo aarie maūndū maingī, **54** makīgeria kūmūtega maigue kana nī harī ūndū mūrū angīaria.

12 O hīndī īyo, rīrīa kīrīndī kīa andū ngiri nyingī kīonganīte hamwe, nginya makarangana-rī, Jesū akīamba kwarīria arutwo ake, akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei ndawa ya kūmbia mīgate ya Afarisai, na nīyo ūhinga. **2** Gūtīrī ūndū mūhithanie ūtakaguūrīo, o na kana ūndū mūhithe ūtakamenyeka. **3** Maūndū marīa mwarīrie nduma-inī, makaiguu mūthenya barigici, na ūrīa wothe mwanahehanīrīra matū-inī mūrī tūnyūmba twa thīinī, nīūkanīrīrwo kuuma nyūmba igūrū. **4** “Ngūmwīra atīrī arata akwa, tigagai gwītīgīra arīa mooragaga mwīrī na thuutha ūcio gūtīrī ūndū mangīhota gwīka. **5** No nī ngūmuonia ūrīa inyuī mwaagīrīrwo nī gwītīgīra: Mwītīgagīrei ūrīa ūngūūraga mwīrī na thuutha wa ūguo arī na ūhoti wa gūikia mūndū Jehanamu. Ngūmwīra atīrī na ma, mwītīgagīrei ūcio. (Geenna g1067) **6** Githī tūnyoni

tütano tütiendagio tüthendi twīri? No rīri, mūrī yanyu. 23 Muoyo-rī, ūri bata gūkīra gūtīri o na kamwe gatuo Ngai ariganagīrwo nīko. 7 No ti-itherū, o na njuīri cianyu cia mūtwe nī ndare. Tigagai gwītīgīra, inyuī mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūingī. 8 “Ngūmwīra atīri, ūriä wothē ūkanyumbūra mbere ya andū, o nake Mūrū wa Mündū nīakamumbūra mbere ya araika a Ngai. 9 No ūriä ūkangaana mbere ya andū ūcio nīagakaanwo mbere ya araika a Ngai. 10 Nake mündū o wothē ūriä ūgaacambia Mūrū wa Mündū nīakarekerwo, no ūriä wothē ūkaruma Roho Mūtheru ndakarekerwo. 11 “Rīriä mūgaatwarwo mbere ya thunagogi, na mbere ya aathani na anene mūciirithiorī, mūtikanetange na ūriä mūgacookia kana ūriä mūkoiga, 12 nīgūkorwo hīndī īyo Roho Mūtheru nīakamūruta ūriä mwaḡīrīrwo nī kuuga.” 13 Mündū ūmwe warī gatagatī-inī ka andū acio akīmwīra atīri, “Mūrutani, īra mūrū wa maitū tūgayane nake igai riitū.” 14 Nake Jesū akīmūcookeria atīri, “Mündū ūyū, nū ūndūite wa kūmūtuithania ciira kana wa kūmūgayania indo cianyu?” 15 Agīcooka akīmeera atīri, “Mwīmenyerere! Mūtīgakorokere maündū; nīgūkorwo muoyo wa mündū ndūthimagwo na mūigana wa indo iria arī nacio.” 16 Agīcooka akīmahe ūhorō na ngerekano, akīmeera atīri, “Mūgūnda wa mündū ūmwe ḡitonga nīwaciarire mūno. 17 Nake akīyūria na ngoro yake atīri, ‘Ngwīka atīa? Ndirī na handū ha kūiga magetha makwa.’ 18 “Agīcooka akiuga atīri, ‘Nīndamenya ūriä ngwīka. Ngūtharia makūmbī makwa, njake mangī manene kūrī mo, njige magetha makwa mothe na indo ciakwa ciothe kuo. 19 Njooke njīre ngoro yakwa atīri, “Ūri na indo nyingī njega wīḡīre cia gūkūigana mīaka mīingī. Wīhuurūkīre, ūrie na ūnyue, na ūcanjamūke.” 20 “No Ngai akīmwīra atīri, ‘Wee kīrimū ḡikī! Ūtukū ūyū wa ūmūthī nūḡwītio muoyo waku. Indo icio wīḡīre-rī, igaatūika cia ū?’ 21 “Ūguo nīguo ḡūgaatuika harī mündū o wothē ūriä wīḡagīra mīthithū, no akaaga ḡwītongia na ūhorō wa Ngai.” 22 Jesū agīcooka akīira arutwo ake atīri, “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīri, mūtigetangage nī ūndū wa mīoyo yanyu nī ūndū wa kīriä mūrīrīaga, kana kīriä mūrīhumbaga

mūrī yanyu. 23 Muoyo-rī, ūri bata gūkīra irio, nago mwīri ūri bata gūkīra nguo. 24 Ta mwīciirie ūhorō wa mahuru: Matihaandaga kana makagetha, o na matiri kündū gwa kūiga irio kana makūmbī, no Ngai nīamaheaga irio. Inyuī ḡithī mūtiri a bata mūno gūkīra nyoni! 25 Nū wanyu ūḡihota kuongerera muoyo wake ithaa o na rīmwe nī ūndū wa ḡwitanga? 26 Rīu-rī, angīkorwo mūtīḡihota ḡwika ūndū mūnini ūguo-rī, mūḡitangīkaga na maündū macio mangī nīkī?” 27 Ta mwīcūranie ūriä itoka ikūraga. Itirutaga wīra kana ikogotha ndigi. No ngūmwīra atīri, o na Solomoni arī na riiri wake wothē, ndaagemete ta kīmwe ḡiacio. 28 Angīkorwo ūguo nīguo Ngai ahumbaga nyeki ya ḡthaka, īriä īri ho ūmūthī na rūciū igaikio mwaki-inī-rī, ḡithī inyuī ndarīkīmūhumbaga makīria, inyuī mwītīkītie o hanini! 29 Tigagai ḡūthīnīka ngoro-inī cianyu nī ūndū wa kīriä mūrīrīaga kana mūrīnyuuga; mūtīgatangīkage nī ūndū wa ūguo. 30 Nīgūkorwo maündū maya mothe nīmo andū a gūkū thī arīa matetikītie Ngai macaranagia namo, no lthe wanyu nīoi atī nīmūbatarītio nīmo. 31 No rīri, caragai ūthamaki wake, na maündū maya mangī mothe nīmūrīheagwo o namo. 32 “Tigagai gwītīgīra, inyuī rūuru rūrū rūnini, nīgūkorwo lthe wanyu nīonete arī wega kūmūhe ūthamaki ūcio. 33 Endiai indo iria mūrī nacio mūcooke mūteithie athīni. Mwīthondekereie ibeeti cia mbeeca iria itangītarūka, na mwīḡīre na kīḡīna igūrū kīriä ḡitangīthira, kūrīa ḡutarī mūici ūḡikuhīriia na ḡutiri memenyi cia ḡūkīananga 34 Nīgūkorwo o kūrīa mīthiithū wanyu īri, nokuo ngoro cianyu o nacio irīkoragwo irī. 35 “Ikaragai mwīhotorete, mwīhaarīrie ḡitungata, na mūige matawa manyu magīakanaga, 36 o ta andū metereire mwathi wao acooke kuuma iruga-inī rīa kīhikanio, nīguo rīriä agaacooka, aaringaringa mūrango mamūhingūrīre o narua. 37 Nīūgakorwo ūri ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio agaakora ciīḡūite rīriä agacooka. Ngūmwīra atīri na ma, nīakehotorā acitungatīre, aciikarie metha-inī, na acooke acirehere irio irīe. 38 Nīūgakorwo ūri ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio

agaakora cihaaririe, o na angigooka utukū gatagati kana thaa kenda gūgikā. 39 No riri, menyai ūu: Korwo mwene nyumba niamenyete ithaa riria mūici egūka-rī, ndangārekire nyumba yake ituu. 40 O na inyuī no nginya mūikarage mwīhaaririe, tondū Mūrū wa Mūdū agooka ithaa riria mūtawirigirire.” 41 Petero akimūria atiri, “Mwathani, ni ithuī ūrahe ūhoro na ngerekano ino kana ūreera mūdū o wothe?” 42 Nake Mwathani agicookia akimūria atiri, “Ndungata ya kwihokwo na njūgī, o iria mwathi wayo angihokera kūrora ndungata ciake, na iciheage irio hīndī iria yagirire, nīrikū? 43 Nīgakorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iyo, iria mwathi wayo agooka akore igiika ūguo. 44 Ngūmwira atiri na ma, niakamihokera indo ciake ciothe. 45 No riri, ī ndungata iyo ingiira na ngoro yayo atiri, ‘Mwathi wakwa ndaracooka narua,’ nayo yambirire kuhūura ndungata cia arūme na cia andū-a-nja, na kūrīa na kūnyua na kūrīo-rī, 46 Mwathi wa ndungata iyo agooka mūthenya ūrīa itawirigirire o na ithaa riria itooī, nake niakamihethia mūno, na amūire ciira ta wa andū arīa matarī ehokeku. 47 “Ndungata iria imenyaga ūrīa mwathi wayo endaga na ndihaaragiria kana igēeka ūrīa Mwathi wayo endaga, ikaahūrwo mahūura maingī. 48 No iria itooī na nīkaga maūdū marīa magirire kūherithanirio, ikaahūrwo mahūura matarī maingī. Ūrīa wothe ūheetwo indo nyingī, ageetio indo nyingī; nake ūrīa wihokeirwo nyingī makiria nīageetio nyingī makiria. 49 “Njūkite kurehe mwaki gūkū thī, naarī korwo mwaki ūcio nīwambirire gwakana! 50 No ndī na ūbatithio ndrībatithio naguo, no kaī nīngūthīnīka mūno ūngigaakinya-ī! 51 Mūgwīcīria ndokire kurehe thayū gūkū thī? Ngūmwira atiri, ūguo tiguu, ndookire kurehe nyamūkano. 52 Kuuma rīu gūthī na mbere, andū atano a mūcī ūmwe marīkoragwo magayūkanite, atatū magookirira eerī, nao eerī magookirira atatū. 53 Nao marīkoragwo magayūkanite ūū, ithe agookirira mūriū nake mūriū agookirira ithe, nyina agookirira mwarī nake mwarī agookirira nyina, nyaciarawe agookirira mūtumia wa mūriū nake mūtumia

wa mūriū agookirira nyaciarawe.” 54 Jesū akīra kīrīndī kīu atiri, “Hīndī iria muona itu rikīambata riumite ithūiro, o rīmwe muugaga atiri, ‘Nīgūkuura mbura,’ na gūkoira. 55 Hīndī iria rūhuho rwahurutana riumite gūthini muugaga atiri, ‘Nīgūkūgā na ūrugarī,’ na gūkagā. 56 Inyuī hinga ici! Nīmūū wega gūkūūrana ūrīa igūrū na thī gūtariī. Mūkiremagwo nīgūkūūrana ūhoro wa mahinda maya tūri nīkī? 57 “Mwagaga gwītuira inyuī ene ūrīa kwagirire nīkī? 58 Na riri, riria mūrathiī na thū yaku kūrī mūciirithania-rī, geria mūno wīgūthanie nayo mūri o njira-inī, ndigagūkururie igūtware kūrī mūciirithania, nake mūciirithania akūneane kūrī mūnene, nake mūnene ūcio agūkie njeera. 59 Ngūkwīra atiri, ndūkoima kuo ūtarīhite thiirī wothe, hatarī gathendi ūgūtigia.”

13 Na riri, ni kwarī na andū amwe maarī ho hīndī iyo, arīa meerire Jesū ūhoro wa andū a Galili arīa mooragītwo nī Pilato makiruta magongona, nayo thakame yao igitukana na ya nyamū cia magongona mao. 2 Nake Jesū akīmacookeria atiri, “Anga mūgwīcīria atī andū acio maanyariirwo ūguo tondū acio maarī ehia gūkīra andū acio angī othe a Galili? 3 Ngūmwira atiri, aca! No riri, mwaga kwīrira, o na inyuī inyuothe mūkaniinwo o tao. 4 Kana andū arīa ikūmi na anana, arīa magwīrīrwo nī nyūmba iria ndaaya kūu itūura rīa Siloamu ikīmooraga-rī, anga mūgwīcīria atī maarī na mahitia maingī gūkīra andū arīa angī othe maatūruga kūu Jerusalemu? 5 Ngūmwira atiri, aca! No riri, mwaga kwīrira, o na inyuī inyuothe mūkaaniinwo o tao.” 6 Agicookia akīmaarīria na ngerekano, akiuga atiri, “Mūdū ūmwe aarī na mūkūyū wahandītwo thīnī wa mūgūnda wake wa mīthabībū, nake agīthī gūcaria maciaro mūtī-inī ūcio, no ndaigana kuona ngūyū o na īmwe. 7 Nī ūndū ūcio, akīra mūruti wa wīra wa mūgūnda ūcio wa mīthabībū atiri, ‘Rīu nī mīaka itatū njūkaga gūcaria maciaro mūkūyū-inī, ūyū na ndrī ndoona ngūyū o na īmwe. Ūteme! Ūthūkagīria mūgūnda nīkī?’ 8 “No mūdū ūcio akīmūcookeria, akīmūwira atiri, ‘Mwathi ūyū, nītūreke ūikare mwaka ūngī ūmwe, ndrīrīmire na ndrīwīkire thumu. 9

Naguo ūngīciara hīndī ūyo, nī wega! No ūngīaga gūciara, no ūtemwo.” 10 Na rīrī, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nikūrutana aarutanaga thīinī wa thunagogi īmwe, 11 nakuo gūgīkorwo nī kwarī na mūtumia wonjetio nī ngoma thūku mīaka ikūmi na īnana. Atūire ainamīriire atekūhota gwītīira o na hanini. 12 Hīndī īrīa Jesū aamuonire, akīmwīta, akīmwīra atīrī, “Mūtumia ūyū nīwohorwo kuuma kūrī wonje waku.” 13 Agīcooka akīmūgīrīra moko, na kahinda o kau agītīira, na akīgooa Ngai. 14 Nake mūnene wa thunagogi akīrakara mūno nī ūndū wa Jesū kūhonania mūthenya wa Thabatū. Nake akīra andū atīrī, “He na mīthenya ītandatū ya kūruta wīra. Nī ūndū ūcio, ūkagai kūhonio mīthenya ūyo, no ti mūthenya wa Thabatū.” 15 Nowe Mwathani akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Inyuī hinga ici! Githī o mūdū wanyu ndohoraga ndegwa yake kana ndigiri yake yume kiugū mūthenya wa Thabatū, amītware īthī ikanyue maai? 16 Nake mūtumia ūyū mwarī wa Iburahīmu, ūrīa ūtūire ohetwo nī Shaitani mīaka ikūmi na īnana; ndakīagīrīrwo nī kuohorwo o na kūrī mūthenya wa Thabatū?” 17 Rīrīa oigire ūguo, thū ciake ciothe igīconoka, no kīrīndī kīu kīa andū gīgīkena nī ūndū wa maūdū ma magegania marīa eekaga. 18 Ningī Jesū akīūria atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūhaanaine na kī? Na ngūūgerekania na kī? 19 Ūhaana ta mbeū ya karatarī īrīa mūdū oire akīhaanda mūgūnda wake. Igīkūra īgītūika mūtī, nacio nyoni cia rīera-inī igīka igīaka itara hongē-inī ciaguo.” 20 Ningī akīūria atīrī, “Ingīgerekania ūthamaki wa Ngai na kī? 21 Ūhaana ta ndawa ya kūmbia mīgate īrīa mūdū-wa-nja ooire na akīmītukania na mūtu mūingī, o nginya wothe ūkīmba.” 22 Nake Jesū agīthī ahītūkiire matūūra-inī na tūtūūra-inī akīrutanaga erekeire Jerusalemu. 23 Nake mūdū ūmwe akīmūria atīrī, “Mwathani anga no andū anini tu makahonokio?” Nake akīmeera atīrī, 24 “Geragai na hinya gūtoonera mūrango ūrīa mūceke; tondū ngūmwīra atīrī, andū aingī nī makaageria gūtoonera, no matikahota. 25 Rīrīa mwene nyūmba agaakorwo okīrite na ahinge mūrango-rī, mūkaarūgama hau nja

mūkīringaringaga mūrango mūkīmūthaiha, mūkoiga atīrī, ‘Mwathi witū, tūhingūrīre mūrango.’ “Nake nīkamūcookeria amwīre atīrī, ‘Nī ndimūū o na ndiū kūrīa muumīte.’ 26 “Hīndī ūyo nīmūkoiga atīrī, ‘Nītwarīanagīra na tūkanyuuanīra nawe, o na nīwarutanaga njīra-inī cia matūūra maitū.’ 27 “Nowe nīakamacookeria atīrī, ‘Nī ndimūū, o na ndiū kūrīa muumīte. Njehererai, inyuī inyuothe mwikaga ūuru!’ 28 “Kūu nīgūkagīa na kīrīro, na kūhagarania magego, rīrīa mūkoona Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, na anabii othe marī ūthamaki-inī wa Ngai, no inyuī mūkorwo mūkītio nja. 29 Nao andū nīmagooka kuuma mwena wa irathīro, na wa ithūiro, na wa gathigathini, na wa gūthini, maikare thī iruga-inī kūu ūthamaki-inī wa Ngai. 30 No ti-itherū, nī kūrī andū marī thuutha magaatūika a mbere, na nī kūrī a mbere magaatūika a thuutha.” 31 O hīndī ūyo Afarisai amwe magīka kūrī Jesū makīmwīra atīrī, “Uma gūkū ūthī kūdū kūngī. Herode nīarendā gūkūragithia.” 32 Nake agīcookia atīrī, “Thīi mūkeere mbwe ūyo atīrī, ‘Ūmūthī na rūciū ngūkorwo ngīngata ndaimono na ngīhonā andū, na mūthenya wa ītatū ndīkie wīra wakwa.’ 33 O na kūrī ūguo, ūmūthī na rūciū o na oke no nginya ngorwo ngīthī o na mbere, nīgūkorwo ti-itherū gūtīrī mūnabii ūngīkūra nja ya Jerusalemu! 34 “Atīrīrī, wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ūragaga anabii, na ūkahūura na mahiga nyuguto arīa matūmītwo kūrī we, nī maita maingī atīa ndanenda gūcookanīrīria ciana ciaku hamwe o ta ūrīa ngūkū īcookanagīrīria tūcui twayo mathagu-inī mayo, no ndūnjītīkagīria! 35 Atīrīrī, nyūmba yaku īyūrīte ihooru. Ngūmwīra atīrī, mūtīkanyona rīngī o nginya rīrīa mūkoiga atīrī, ‘Kūrathimwo nī mūdū ūrīa ūgūka na rītwa rīa Mwathani.”

14 Na rīrī, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nīathiire kūrīa irio nyūmba ya mūnene ūmwe wa Afarisai, nao andū maikarīte mamūrorete mūno. 2 Na hau mbere yake nī haarī na mūdū warūarīte mūrīmū wa kūmba mwīrī. 3 Jesū akīūria Afarisai na arutani a watho atīrī, “Watho nīwītīkīrītīe kūhonania

mūthenya wa Thabatū, kana ndwītīkīrītīe?” 4 No nginya thīi ngawone. Thīi ūmwīre andekere.’
 No-o magikira ki. Nake akīnyīita mūdū ūcio, 19 “Ūrīa ūngī akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīragūrīre
 akīmūhonia na akīmwīra athīi. 5 Agīcooka ndegwa ikūmi cia kūrīma, na nīndīrathīi
 akīmoorīa atīrī, “Nūū wanyu ūngīaga kūruta gūcīgerīa. Thīi ūmwīre andekere.’ 20 “Nake ūngī
 mūrīū irīma, kana ndegwa yake īgwīte irīma akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīrahikanīrīe, nī ūndū
 rīa maaī mūthenya wa Thabatū?” 6 Nao ūcio ndīihota gūūka.’ 21 “Ndungata īyo īgīthīi,
 makīaga ūndū wa kūmūcookerīa. 7 Rīrīa ikīmenyithīa mwathī wayo ūhorō ūcio. Hīndī īyo
 Jesū onīre ūrīa agenī maathuuraga itī irīa mwene mūcīi akīrakara na agīatha ndungata īyo
 ciaikaragīrwo nī agenī a gūtīio maīkarīre cio- akīmīra atīrī, ‘Umagara narua ūthīi njīra-inī irīa
 rī, akīmahe ngerekano īno, akiuga atīrī: 8 nene, o na tūcīra-inī twa itūūra, ūrehe athīni,
 “Mūdū angīgwīta iruga-inī rīa kihikanio-rī, na cionje, na arīa atumumu, o na ithua.’ 22
 ndūgaīkarīre itī irīa ciīgīrwo agenī a gūtīio, “Nayo ndungata īyo īkiuga atīrī, ‘Mwathī wakwa,
 tondū no hakorwo mūdū ūngī mūtīie gūgūkīra ūrīa wathanīre nīwīkītwo, na no hatīgaire
 wītītwo nī mwene iruga. 9 Kūngīkīhaana ūguo- handū.’ 23 “Hīndī īyo Mwathī wayo akīra
 rī, mwene iruga ūrīa ūmwītīte inyuī eerī ndungata īyo atīrī, ‘Umagara ūthīi rīu njīra-
 no ooke, akwīre atīrī, ‘Eherera mūdū ūyū inī na ndeere-inī cia mīgūnda, ūkarīngīrīe
 gītī kīu.’ Hīndī īyo, nīūgaīkara thuutha biū andū moke nīgeetha nyūmba yakwa īyūre. 24
 ūconokete. 10 No hīndī rīa ūngītwo-rī, īkaragīra Ngūmwīra atīrī, gūtīrī mūdū o na ūmwe wa
 itī cia thuutha, nīgeetha ūrīa ūgwītīte ooka, acio metītwo ūgaacama iruga rīakwa.” 25 Na
 akwīre atīrī, ‘Mūrata wakwa, thīi ūgaīkare rīrī, andū aīngī nīmatwaranīre na Jesū, nake
 harīa mbere.’ Hīndī īyo nīūkaheo gītīo maitho- akīmahūgūkīra, akīmeera atīrī, 26 “Mūdū o
 inī ma agenī arīa angī othe. 11 Nīgūkorwo wothe angūka kūrī nī na aage gūthūura ithe na
 mūdū ūrīa wothe wītūgagīria nīakanyīihio, nyīna, na mūtumīa wake, na cīana cīake, na arīū
 na ūrīa wothe wīnyīihagīa nīagatūūgīrio.” 12 a nyīna, na aarī a nyīna, o na muoyo wake we
 Jesū agīcooka akīra mūdū ūcio wamwītīte mwene-rī, ndangīhota gūtuīka mūrutwo wakwa.
 atīrī, “Waruga iruga rīa mūthenya kana rīa 27 Nake mūdū o wothe ūtegwīkuuīra mūtī
 hwaī-inī-rī, ndūgetage o arata aku kana arīū a wake wa kwambīrwo anūmīrīre, ndangīhota
 atongu a itūūra rīanyu; ūngīka ūguo-rī, nao gūtuīka mūrutwo wakwa. 28 “Atīrīrī, mūdū
 nīmagagwīta na nī ūndū ūcio makūrīhe ūguo ūmwe wanyu angīenda gwaka nyūmba ndaaya
 ūmekīte. 13 No hīndī rīa waruga iruga itaga na īgūrū-rī, githī ndangīamba gūikara thī
 athīni, na cionje, na ithua, na atumumu, 14 atare thogora nīguo one kana wīra na mbeeca
 nawe nīūkarathimwo. O na gūtuīka matingīhota cia kūmīrīkia? 29 Nīgūkorwo angīremwo nī
 gūkūrīha, nīūkarīhwo hīndī rīa andū arīa arīa othe marīmīonaga nīmarīmūthekagīrīra,
 athīngu makaarīūkīo.” 15 Na rīrīa mūdū 30 makoīga atīrī, ‘Mūdū ūyū aambīrīrīe
 ūmwe wa arīa maīkarīte metha-inī hamwe nake gwaka nyūmba akīremwo nī kūmīrīkia.’ 31
 aīguire ūguo, akīra Jesū atīrī, “Kūrathimwo- “Kana mūthamakī angīkorwo akīrīi gūthīi
 rī, nī mūdū ūrīa ūkaarīa irīo iruga-inī rīa kūrūa mbaara na mūthamakī ūngī-rī, githī
 ūthamakī wa Ngai.” 16 Nake Jesū akīmūcookerīa ndangīamba gūikara thī ecūūranīe kana ahota
 atīrī, “Mūdū ūmwe nīahaarīrīe iruga inene kūrūa arī na andū ngīrī ikūmi na mūthamakī ūrīa
 na agīta agenī aīngī. 17 Nacīo thaa cia kūrīa ūroka kūmūkīrīra arī na andū ngīrī mīrongo
 ciakīnya, agītūma ndungata yake īkeere andū īrīrī? 32 Angīona atī ndangīhota kūmūtooria,
 arīa meetītwo atīrī, ‘Ūkai, nīgūkorwo maūdū angītūmīra mūthamakī ūcio ūngī andū arī o
 mothe nīmahaarīrīe.’ 18 “Nao othe, o mūdū kūrāya mathīi makamūūrīe kūgīe na thayū. 33
 akīambīrīria kūheana ciīgwatio. Wa mbere Ūguo noguo, mūdū o wothe wanyu angīaga
 akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīragūrīre mūgūnda na kūrēkia indo ciothe irīa arī nacīo, ndangītūika

mūrutwo wakwa. 34 “Na rīrī, cumbī nī mwea, no cumbī ūngīkorwo nīūthirīte mūcamo waguorī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī na kī? 35 Cumbī ūcio ndūrī bata gūitwo tīrī-inī o na kana gūitwo kīara-inī, nīgūteeo ūteagwo. “Ūrīa ūrī na matū ma kūigua, nīakīgue.”

15 Na rīrī, etia mbeeca cia igooti na “ehia” othe nīmoonganaga harī we nīguo mamūigue. 2 No Afarisai na arutani a watho magīteta makiuga atīrī, “Mūndū ūyū nīamūkagīra ehia na akarīānīra nao.” 3 Nī ūndū ūcio Jesū akīmahe ngerekano īno akīmeera atīrī: 4 “Mūndū ūmwe wanyu angīkorwo na ng’ondū igana rīmwe, na īmwe yacio yūre-rī, githī ndatigaga icio mīrongo kenda na kenda kūu werū-inī, athīi agacarie īyo īmwe yūrīte, ngīnya amīone? 5 Na aarīkia kūmīona, akamīgīrīra ciande ciake akenete, 6 akainūka mūciī. Agacooka ageeta arata ake na andū a itūūra hamwe, akameera atīrī, ‘Ūkai tūkenanīre nī ūndū nīnyonete ng’ondū yakwa īrīa īrorīte.’ 7 Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo kūgīaga gīkeno kīnene igūrū nī ūndū wa mūndū ūmwe mwīhia wīrirīte, gūkīra ūrīa gūkenagwo nī ūndū wa andū mīrongo kenda na kenda athingu arīa matabatarītio nī kwīrira. 8 “Kana mūtumia angīkorwo arī na icunjī ikūmi cia betha, īmwe yacio yūre-rī, githī ndagwatagia tawa, akahaata nyūmba yothe, na akamīcaria na kīyo o ngīnya amīone? 9 Na amīona-rī, ageeta arata ake o na andū a itūūra hamwe, akameera atīrī, ‘Ūkai tūkenanīre tondū nīnyonete mbeeca yakwa īrīa īrorīte.’ 10 Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo gūkoragwo na gīkeno harī arāika a Ngai nī ūndū wa mwīhia ūmwe wīrirīte.” 11 Jesū agīthīi na mbere akīmeera atīrī, “Nī kwarī na mūndū ūmwe warī na arīū eerī. 12 Ūrīa mūnini akīra ithe atīrī, ‘Baba ngāira igai rīrīa rīngīgatuika riakwa.’ Nī ūndū ūcio ithe akīmagayania indo ciake. 13 “Na matukū manini mathira, mūrīū ūcio mūnini agīcookanīrīra indo ciake ciothe, akiumagara agīthīi būrūrī warī kūrāya, na arī kūu agītanga indo ciake na mūtūūrīre wa ūmaramari. 14 Nake aarīkia kūhūthīra indo ciake ciothe, gūkīgīa na ng’aragu nene kūu būrūrī ūcio wothe, nake akīambīrīra gūthīnīka. 15 Nī ūndū ūcio agīthīi

kūrīa wīra kūrī mūndū ūmwe wa būrūrī ūcio, nake akīmūtware akarīithagie ngūrwe gīthaka-inī gīake. 16 Nīeriragīria kwīhūūnia na makoro marīa maarītagwo nī ngūrwe icio tondū gūtīrī mūndū wamūheaga kīndū gīa kūrīa. 17 “Na rīrīa ecookerire, akiuga atīrī, ‘Nī ndungata ciigana atīa cia baba irī na irio cia gūciigana o na igatigara, na nīi nguagīre gūkū nī ng’aragu! 18 Nīngūūkīra thīi kūrī baba ngamwīre atīrī: Baba, nīnjīhīrie Ngai na ngakwīhīria. 19 Ndiagīrīrwo nīgūcooka gwīttagwo mūrūguo rīngī; ndua ta ndungata īmwe yaku.’ 20 Nī ūndū ūcio agīūkīra, agīthīi kūrī ithe. “No arī o haraaya, ithe akīmuona, nake akīringwo nī tha nī ūndū wake; agīteng’era kūrī mūrūwe, akīmūhīmbīria na akīmūmumunya. 21 “Nake mūrīū akīmwīra atīrī, ‘Baba, nīnjīhīrie Ngai o na ngakwīhīria. Ndiagīrīrwo nīgūcooka gwīttagwo mūrūguo rīngī.’ 22 “No ithe akīra ndungata ciake atīrī, ‘Thīi narua mūrehe nguo īrīa njega mūno mūmūhumbe, na mūmwīkīre gīcūhī kīara, na iraatū magūrū. 23 Nīngī mūrehe njaū ya gīcegū īrīa noru mūmīthīnje. Mūreke tūgīe na iruga na tūkūngūire. 24 Nīgūkorwo mūrīū ūyū wakwa ararī mūkuū na nīariūkīte; nīarorīte na rīu nīonekete.’ Nī ūndū ūcio makīambīrīria gūkūngūira. 25 “Na rīrī, hīndī īyo mūrīū ūrīa mūkūrū aarī mūgūnda. Na rīrīa aakuhīrīrie mūciī akīinūka-rī, akīigua gūkīinwo nyīmbo na ndūhiū. 26 Nī ūndū ūcio mūrīū ūcio agīita ndungata īmwe ya mūciī, akīmūrīa gītūmi kīa maūndū macio. 27 Nayo ndungata īyo ikīmwīra atīrī, ‘Mūrū wa maitūguo nīokīte, nake thoguo nīamūthīnjīre njaū ya gīcegū īrīa noru, tondū nīamūcookereire arī mwea na arī mūgīma.’ 28 “Mūrū wa nyina ūcio mūkūrū akīrakara na akīrega gūtoonya nyūmba. Nī ūndū ūcio ithe akīuma nja, akīmūthaiha atoonye thīinī. 29 No akīra ithe atīrī, ‘Ta thīkīrīria! Ndūire ngūrutagīra wīra mīaka īyo yothe, na ndirī ndarega gūgwathīkīra. No rīrī, ndūrī wahe o na koori nīguo tūkūngūire na arata akwa. 30 No rīrīa mūrūguo ūyū ūitangīte indo ciaku na maraya ainūka, ūkamūthīnjīra njaū ya gīcegū īrīa noru!’ 31 “Ithe akīmwīra atīrī, ‘Mūrū wakwa, wee tūtūūrāga nawe hīndī ciothe, na indo ciothe

iria ndī nacio nī ciaku. **32** No nītwaḡīrīrwo ḡūkūḡūira na ḡūcanjamūka, tondū mūrū wa maitūḡuo ūyū ararī mūkuū na rīu nīariūkīte; nīarorīte na rīu nīonekete.”

16 Nake Jesū akīira arutwo ake atīrī: “Nī kwarī na mūdū ūmwe warī ḡitonga, nake nī aarī na mūrōri wa indo ciake mūrōri ūcio nīathitangirwo kūrī ḡitonga kīu atī nīaitangaga indo ciake. **2** Nī ūndū ūcio agīta mūrōri ūcio wa indo, akīmwīra atīrī, ‘Ūhorō ūcio ndīraigua ūḡukoniī nī ūrīkū? Heana ūhorō wa ithabu rīa ūrūgamīrīri waku, tondū ndūḡūcōoka kūndorera indo ciakwa rīḡī.’ **3** “Nake mūrōri wa indo ūcio akīyūria na ngoro atīrī, ‘Ngwīka atīa rīu? Mwathi wakwa nīekūndigithia wīra. Ndirī na hinya mūiganu wa kūrīma, na nīḡūconoka kūhooya. **4** Rīu nīndamenya ūria ngwīka nīgeetha rīria ngaatigithio wīra ḡūkū, andū makaanyamūkagīra kwao mīcīi.’ **5** “Nī ūndū ūcio agīta mūdū o wothe warī na thīirī wa mwathi wake. Akīūria mūdū wa mbere atīrī, ‘Wee ūrī na thīirī ūigana atīa wa mwathi wakwa?’ **6** “Nake akīmūcookeria atīrī, ‘Ndī na thīirī wa marebe magana meerī ma maguta ma mītamaiyū.’ “Mūrōri ūcio akīmwīra atīrī, ‘Oya marūa maku ma thīirī ūikare thī narua wandīke atī ūrī na thīirī wa marebe igana rīmwe.’ **7** “Agīcōoka akīūria mūdū wa keerī atīrī, ‘Na we ūrī na thīirī ūigana atīa?’ “Nake akīmūcookeria atīrī, ‘Ndī na thīirī wa makūnia igana rīmwe ma ngano.’ “Mūrōri ūcio akīmwīra atīrī, ‘Oya marūa maku ma thīirī wandīke ūrī na thīirī wa makūnia mīrongo īnana.’ **8** “Mwathi ūcio nīagathīrīrie mūrūgamīrīri ūcio wa indo ciake ūtaarī mwīhokeku nī ūndū wa kūḡīa na ūḡī. Nīḡūkorwo andū a ḡūkū thī nī oogī na maūdū mao ḡūkīra andū a ūtheri. (aiōn g165) **9** Ngūmwīra atīrī, hūthagīrai ūtonga wa ḡūkū thī na ḡūthōdeka ūrata na andū, nīḡuo rīria ūtonga ūcio ūgaathira, mūkaamūkīrwo ciikaro-inī iria cia tene na tene. (aiōnios g166) **10** “Mūdū ūria wothe ūḡīhokerwo indo nini no ehokerwo o na indo nyingī, na ūria wothe ūtangīhokeka na indo nini o na nyingī ndangīhokerwo. **11** Nī ūndū ūcio mūḡūkorwo mūtārī ehokeku na ūtonga wa ḡūkū thī-rī, nū ūḡīmwīhokera

ūtonga ūria wa ma? **12** Nīḡī mūḡūkorwo mūtārī ehokeku na indo cia andū arīa angī-rī, nū ūḡīmūhe indo cianyu ene? **13** “ḡūtīrī ndungata īḡīhota ḡūtungatīra aathani eerī. Nī ūndū no īthūūrire ūmwe yende ūcio ūḡī, kana tīheane harī ūmwe, īnyarare ūcio ūḡī. Mūtingītungatīra Ngai na mūtungatīre mbeeca.” **14** Nao Afarisai, arīa meendete mbeeca, rīria maiguire maūdū macio mothe, makīambīrīria ḡūtemba Jesū. **15** Nake akīmeera atīrī, “Inyuī mwītūuaga ega maitho-inī ma andū, no Ngai nīōi ngoro cianyu, nīḡūkorwo ūndū ūria ūtuagwo wa bata mūno harī andū, nīḡuo ūrī magīgi maitho-inī ma Ngai. **16** “Ūhorō wa Watho na ūrutani wa Anabīi watūire ūhunjagio nginya hīndī ya Johana ūria Mūbatithania. Kuuma hīndī īyo, Ūhorō-ūria-Mwega wa ūthamaki-wa-Ngai nī ūhunjagio, na mūdū o wothe nīehatagīrīria aūtoonye. **17** Nī ūhūthū īḡūrū na thī ḡūthira, ḡūkīra gaturumo karīa kanini mūno ka Watho keherio watho-inī. **18** “Mūdū ūria wothe ūḡītigana na mūtumia acooke ahīkie mūtumia ūḡī, ūcio nīatharītie, nake mūdū mūrūme ūria ūḡīhīkia mūtumia ūtiganīte na mūthuuri-we, nīatharītie.” **19** “Nī kwarī mūdū warī ḡitonga wehumbaga ḡuo cia rangī wa ndathi na cia mūthemba wa gatani īria njega, nake nīeekenagia o mūthenya. **20** Na rīrī, kīhingoinī ḡīake nīhaigagwo mūdū wahooyaga thendi wetagwo Lazaro, waiyūrītwo nī ironda mwīrī, **21** nake nīeeriragīria kūrīa rūitiki rūrīa rwagūūaga kuuma metha-inī ya ḡitonga kīu. O na ḡui nacio nīciokaga na igacūna ironda ciake. **22** “Ihinda nīriakinyire mūhooi thendi ūcio agīkua, nao araika makīmūkuua makīmūtware harī Iburahīmu. ḡitonga kīu o nakīo nīḡīakuire na ḡīḡīhikwo. **23** Kīrī kūu icua-inī, kīna ruo rūnene, ḡīḡīira maitho, ḡīkīona Iburahīmu arī haraaya, na Lazaro arī hau nake. (Hadēs g86) **24** Nī ūndū ūcio ḡitonga ḡīkīmwīta ḡīkīmwīra atīrī, ‘Iburahīmu, Baba, njīḡūra tha, ūtūme Lazaro atobokie mūthia wa kīara ḡīake maaī-inī ooke aahehie rūrīmī, tondū ndī na ruo rūnene ḡūkū mwaki-inī ūyū.’ **25** “Nowe Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, ‘Mūrū wakwa, ririkana rīria watūire muoyo woonaga o maūdū mega, hīndī

iyu Lazaro nake oonaga o maündu mooru, no riu we nĩmũnyamarũre, nawe ũrĩ ruo-inĩ. **26** Hamwe na ũguo-rĩ, gatagatĩ gaitũ nawe harĩ na mũkuru mũriku mũno wĩkĩrĩtwo, nĩguo arĩa mangĩenda kuuma gũkũ tũrĩ moke kũrĩ we matikaahote, o na gũtirĩ mũndũ ũngiuma kũu akĩre ooke gũkũ tũrĩ.’ **27** “Nakĩo gĩtonga kũu gĩgĩcookia atĩrĩ, ‘Ndagĩgũthaiha, baba, ũtũme Lazaro kũrĩ andũ a nyũmba ya baba, **28** nĩgũkorwo ndĩ na ariũ a baba atano. Reke athĩ akamahe ũhoru, nĩguo matikanooke gũkũ kũrĩ na ruo rũnene ũũ.’ **29** “Iburahĩmu akĩmũcookeria atĩrĩ, ‘Marĩ na Musa na Anabii; nĩmamathikĩrĩrie.’ **30** “Nakĩo gĩtonga gĩkĩmwĩra atĩrĩ, ‘Iburahĩmu, baba, acio ti aiganu; mũndũ angĩthĩ kũrĩ o oimĩte kũrĩ arĩa akuũ, no merire.’ **31** “Agĩkĩmũcookeria atĩrĩ, ‘Angĩkorwo matingĩguu Musa na Anabii, o na mũndũ angĩriũka kuuma kũrĩ arĩa akuũ matingĩmũiguu.’”

17 Nake Jesũ akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Maündũ marĩa matũmaga andũ mehie no nginya moke, no mũndũ ũria ũtũmaga maündũ macio moke kaĩ arĩ na haaro-ĩ! **2** Nĩ kaba mũndũ ta ũcio ohererwo ihiga rĩa gĩthĩ ngingo aikio iria-inĩ, gũkĩra atũme kamwe ga twana tũtũ tũnini keehie. **3** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ikaragai mwĩguĩte. “Mũrũ wa thoguo kana mwarĩ wa thoguo angĩthia, mũkaanie, na angĩrĩra-rĩ, mũrekere. **4** Angĩkwĩhĩria maita mũgwanja o mũthenya ũmwe, na maita macio mothe mũgwanja agooka harĩ we agakwĩra atĩrĩ, ‘Nĩdahera,’ nĩ wega ũmũrekere.” **5** Nao atũmwu makĩra Mwathani atĩrĩ, “Tuongerere wĩtkio!” **6** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũngĩkorwo na wĩtkio o mũnini ta kabegũ ga karatarĩ-rĩ, mwera mũkũyũ ũyũ atĩrĩ, ‘Kũũrũka, ũkehaande iria-inĩ,’ naguo no ũmwathĩkĩre. **7** “Nĩ mũndũ ũrĩkũ wanyu ũngĩkorwo arĩ na ndungata ya kũmũrĩmĩra na mũraũ kana ya kũmũrĩthĩria ng’ondũ, na ndungata iyo yoimĩra mũgũnda amũre atĩrĩ, ‘Ūka ũikare thĩ ũrĩe?’ **8** Githĩ to amũrĩre atĩrĩ, ‘Thondekera irio cia hwaĩ-inĩ, na wĩhaarĩrie ũnjikarie ngĩrĩa na ngĩnyua; na thuutha ũcio no ũrĩe na ũnyue?’ **9** Ningĩ no agĩcookerie ndungata iyo ngaatho nĩ gwĩka ũria ĩrĩtwo ĩike? **10** Ūguo noguo o na inyuĩ, rĩrĩa

mweka ũria wothe mwĩrĩtwo mwĩke, ugagai atĩrĩ, ‘Tũrĩ o ndungata itarĩ kiene; twaruta o wĩra witũ tu.’” **11** Na rĩrĩ, Jesũ arĩ rũgendo-inĩ rwa gũthĩ Jerusalemu nĩagereire mũhaka-inĩ wa Samaria na Galili. **12** Na rĩrĩa aatoonyaga gatũra kamwe, agĩtũngwo nĩ andũ ikũmi maarĩ na mũrimũ wa mangũ. Makĩrũgama o haraaya, **13** makĩanĩrĩa na mũgambo mũnene, makiuga atĩrĩ, “Jesũ, Mwathi witũ, tũiguire tha!” **14** Hĩndĩ rĩa aamoonire, akĩmeera atĩrĩ, “Thĩi mũkeyonanie kũrĩ athĩnjĩri-Ngai.” Na rĩrĩa maathiiaga-rĩ, magĩtherio. **15** Rĩrĩa ũmwe wao onire nĩahonio, akĩhũndũka akĩgooca Ngai na mũgambo mũnene, **16** Akĩgũthia thĩ magũrũ-inĩ ma Jesũ, akĩmũcookeria ngaatho. Mũndũ ũcio aarĩ Mũsamaria. **17** Jesũ akĩũria atĩrĩ, “Githĩ othe ikũmi matiatherio? Acio angĩ kenda marĩ ha? **18** Gũtirĩ o na ũmwe ũngĩcooka kũhe Ngai ũgooci tiga o mũgeni ũyũ?” **19** Agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūkĩra wĩthiire; gwĩtkia gwaku nĩkuo gwatũma ũhone.” **20** Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩmwe Afarisai nĩmoririe Jesũ rĩrĩa ũthamaki wa Ngai ũgooka. Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Ūthamaki wa Ngai ndũukaga na imenyithia iria mũngĩrorera, **21** kana andũ moige atĩrĩ, ‘Ūrĩ haha,’ kana ‘Ūrĩ harĩa,’ tondũ ũthamaki wa Ngai ũrĩ thĩnĩ wanyu.” **22** Agĩcooka akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Ihinda nĩrĩroka rĩrĩa mũkeriragĩria kuona mũthenya ũmwe wa Mũrũ wa Mũndũ, no mũtikawona. **23** Andũ nĩmakamwĩra atĩrĩ, ‘Arĩ harĩa!’ kana ‘Arĩ haha!’ Mũtikanateng’ere mũmarũmĩre. **24** O ta ũria rũheni rũhenũkaga rũkamũrika matu kuuma mũthia ũmwe nginya ũria ũngĩ, no taguo gũũka kwa Mũrũ wa Mũndũ gũkahaana mũthenya ũcio wake. **25** No rĩrĩ, no nginya ambe one mathĩina maingĩ na aregwo nĩ andũ a rũciaro rũrũ. **26** “O ta ũria gwatarĩ matukũ-inĩ ma Nuhu, noguo gũkaahaana matukũ-inĩ ma Mũrũ wa Mũndũ. **27** Andũ acio maakorirwo makĩria, na makĩnyua, na makĩhikania, na makĩhikio, o nginya mũthenya ũria Nuhu aatoonyire thabina. Hĩndĩ iyo kĩguũ kĩnene gĩgũka gĩkĩmaniina othe. **28** “Ningĩ ũguo noguo gwatarĩ matukũ-inĩ ma Loti. Andũ acio maakorirwo makĩria na makĩnyua, na makĩgũra na makĩndia, na makĩhaanda na magĩaka

nyumba. 29 No mūthenya ūria Loti oimire Sodomu, mwaki na ūbiriti ikiura ta mbura kuuma igūrū, ikīmāniina othe. 30 “Ūguo noguo gūkahaana mūthenya ūria Mūrū wa Mündū akaaguūranīrio. 31 Mūthenya ūcio, mündū o wothe ūgaakorwo arī nyumba igūrū, na indo ciake irī nyumba thīnī, ndakanaharūrūke gūciḡīra. Ningī o na mündū ūria ūgaakorwo arī mūgūnda ndakanahūndūke agīre kīndū. 32 Ta ririkanai mūtumia wa Loti! 33 Mündū ūria wothe ūgeragia gūtūuria muoyo wake niākoorwo nīguo, nake ūria wothe ūragwo nī muoyo wake niākaūtūria. 34 Ngūmwīra atīrī, ūtukū ūcio andū eerī nīmagakorwo makomete ūrīrī ūmwe, nake ūmwe wao akuuo, na ūria ūngī atigwo. 35 Atumia eerī nīmagakorwo magīthīa hamwe; ūmwe wao akuuo, na ūria ūngī atigwo. 36 (Ningī arūme eerī nīmagakorwo makīruta wīra hamwe, ūmwe wao akuuo, ūria ūngī atigwo.)” 37 Nao makīmūuria atīrī, “Kūu nī kū Mwathani?” Nake akīmacookeria atīrī, “Nderi ciunganaga harīa hothe harī kīimba.”

18 Nake Jesū akīhe arutwo ake ngerekano ya kūmaruta atī nīmagīrīrwo nikūhooyaga hīndī ciothe mategūkua ngoro. 2 Akīmeera atīrī: “Itūūra-inī rīmwe nī kwarī na mūtuanīri ciira ūteetigagīra Ngai kana agatīia andū. 3 Na itūūra-inī rūu nī kwarī mūtumia ūmwe wa ndigwa wathīiaga kūrī we kainingī akamwīra atīrī, ‘Ndīhīria harī thū ciakwa.’ 4 “No mūtuanīri ciira ūcio akīrega kūmūteithia kwa ihinda. No marigīrīrio akīra na ngoro atīrī, ‘O na gūtūika ndīitigīrīte Ngai kana ngatīia andū-rī, 5 no tondū wa ūria mūtumia ūyū wa ndigwa atiindaga agīthīnīia, nīngūtīgīrīra ciira wake nīwatuuo na kīhooto nīguo atige kūunogagia na gūtindaga agīka!” 6 Nake Mwathani akiuga atīrī, “Nīmwaigua ūria mūtuanīri ciira ūcio ūtarī kīhooto oigire? 7 Gīthī o nake Ngai ndagatua ciira na kīhooto wa arīa ake ethuurīre, o arīa mamūkayagīra mūthenya na ūtukū? No aage kūmateithia na ihenya? 8 Ngūmwīra atīrī, agaatīgīrīra atī nīmaciirīrwo na kīhooto, o na ningī na ihenya. O na kūrī ūguo-rī, rīria Mūrū wa Mündū agooka-rī, nīagakora andū metīkītie gūkū thī?” 9 Ningī Jesū akīarīria

andū amwe arīa meīhokaga o ene, magetuaga athingu na makahūthagia andū arīa angī othe, akīmahe ngerekano, akīmeera atīrī: 10 “Andū eerī nīmambatire hekarū-inī kūhooya. Ūmwe aarī Mūfarisai na ūcio ūngī aarī mwītia wa mbeeca cia igooti. 11 Mūfarisai ūcio akīrūgama akīthooera we mwene, akiuga atīrī, ‘Ngai, nīndagūcookeria ngaatho nīgūkorwo ndihaana ta andū arīa angī, arīa atunyani, na arīa mekaga ūūru, na itharia, o na kana ta mwītia ūyū wa mbeeca cia igooti. 12 Nīndīhingaga kūrīa irio maita meerī o kiumia, na ngaruta gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciothe iria nyonaga.’ 13 “No rīrī, mwītia wa mbeeca cia igooti ūcio akīrūgama o haraaya; na ndaigana gūtīira maitho make na igūrū, no nī kwīgūtha eegūthaga gīthūri enyīihītie, akoiga atīrī, ‘Ngai, njigūira tha, nī mündū mwīhia.’ 14 “Ngūmwīra atīrī, mwītia mbeeca cia igooti nīainūkire atuītwo mūthingu mbere ya Ngai gūkīra ūcio ūngī. Nīgūkorwo ūria wothe wītūgagīria niākanyīihio nake ūria wīnyīihagia nīagatūūgīrio.” 15 Na rīrī, andū nao nīmarehagīra Jesū twana nīguo atūhutie. Arutwo ake mona ūguo, makīmakaanīa. 16 Nowe Jesū agīta twana tūu harī we, akiuga atīrī, “Rekei twana tūu tūūke kūrī nī, tigai gūtūgīria, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wa arīa matarīi ta tuo. 17 Ngūmwīra atīrī na ma, ūria wothe ūtakamūkīra ūthamaki wa Ngai ta kaana ndakaūtoonya.” 18 Mūnene ūmwe akīmūuria atīrī, “Mūrutani mwega, ingīka atīa nīguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) 19 Nake Jesū akīmūuria atīrī, “Ūkūnjīta mwega nīkī? Gūtīrī o na ūmwe mwega tīga Ngai we wiki. 20 We nīū ūria maathani moigīte, ‘Ndūkanatharanie, na ndūkanoragane, na ndūkanaiye, na ndūkanaigīrīre mündū ūria ūngī kīgeenyo, na tīia thoguo na nyūkwa.” 21 Nake akīmūcookeria atīrī, “Maathani macio mothe ndūire ndīmarūmītie kuuma ndī o mūnini.” 22 Jesū aigua ūguo, akīmwīra atīrī, “Harī ūndū ūmwe ūtīgarītie gwīka. Thīi wendie kīrīa gīothe ūrī nakīo ūhe athīnī mbeeca icio, na nīūkūgīa na mūthīithū igūrū. Ūcooke ūūke ūnūmīrīre.” 23 Rīria mūnene ūcio aigūire ūguo, akīigua kīeha mūno, tondū aarī mūtongu mūno.

24 Jesū akīmūrora, akiuga atīrī, “Kaī nī hinya andū arīa atongu gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai-ī! 25 Nī ūhūthū ngamūrā ihungurīre irima rīa cindano, gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai.” 26 Nao arīa maiguire ūhorō ūcio makūrīa atīrī, “Nūū ūngīkīhota kūhonoka?” 27 Jesū akīmacookeria atīrī, “Maūndū marīa matahotekaga nī andū nīmahotekaga nī Ngai.” 28 Nake Petero akīmwīra atīrī, “Ithuī tūtīgīte maūndū maitū mothe tūgakūrūmīrīra!” 29 Jesū akīmeera, “Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī mūndū ūtīgīte mūcīi wake, kana mūtumia wake, kana arīu a nyina, kana aciari ake, o na kana ciana ciake, nī ūndū wa ūthamaki wa Ngai, 30 ūtakaheo maita maingī ma kīrīa atīgīte ihinda-inī rīrīrī tūrī, na ihinda rīrīa rīgooka aheo muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na rīrī, Jesū agītwarā arutwo ake arīa ikūmi na eerī handū keheri-inī akīmeera atīrī, “Nītūkambata tūthīi Jerusalemu, na maūndū mothe marīa maandīkirwo nī anabii makonīi Mūrū wa Mūndū no ngīnya mahingio. 32 Nake nīakaneanwo kūrī andū-a-Ndūrīrī. Nao nī makaamūnyūrīa, na mamūrume, na mamūtūire mata, na mamūhūire iboko, o na mamūūrage. 33 Naguo mūthenya wa gatātū nīakariūka.” 34 Nao arutwo ake makīaga kūmenya ūndū o na ūmwe wa macio. Nīmahithītwo ūhorō ūcio na matiamenyire ūrīa aameeraga. 35 Nake Jesū akuhīrīra Jeriko, mūndū warī mūtumumu nīaikarīte mūkīra-inī wa njīra akihooya mbeeca. 36 Rīrīa aiguire andū aingī makīhītūka, akūrīa ūrīa gwekīkaga. 37 Andū makīmwīra atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi ūrahītūka.” 38 Nake akīanīrīra, akiuga atīrī, “Jesū, mūrū wa Daudi, njiguīra tha.” 39 Arīa maatongoretie makīmūkaania makīmwīra akire, nowe agīkīrīrīra kwanīrīra akiugaga atīrī, “Mūrū wa Daudi, njiguīra tha!” 40 Nake Jesū akīrūgama, agīathana, mūndū ūcio atwarwo harī we. 41 Rīrīa aakuhīrīrie, Jesū akīmūrīa atīrī, “Ūkwenda ngwīkīre atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, ngwenda njooke kuona.” 42 Jesū akīmwīra atīrī, “Cooke kuona, gwītīkia gwaku nīkūo gwatūma ūhone.” 43 O rīmwe akīambīrīra kuona, nake akīrūmīrīra

Jesū, akīgocaga Ngai. Rīrīa andū othe moonire ūguo, o nao makīgocaga Ngai.

19 Na rīrī, Jesū nīatoonyire Jeriko, akīhītūkīra kuo. 2 Nakuo kūu Jeriko nī kwarī mūndū wetagwo Zakayo; warī mūnene wa etia mbeeca cia igooti na aarī gītonga. 3 Nīendaga kuona Jesū aarī ū, no ndangāhotire kūmuona nī ūndū wa ūingī wa andū, na tondū aarī mūndū mūkuhī. 4 Nī ūndū ūcio akīhanyūka mbere yao, akīhaica mūkūyū nīguo amuone, nīgūkorwo Jesū aageragīra njīra iyo. 5 Nake Jesū aakinya hau, agītīra maitho na igūrū, akīmwīra atīrī, “Zakayo, harūrūka narua, tondū ūmūthī no ngīnya thīi gwaku mūcīi.” 6 Nī ūndū ūcio akīharūrūka narua, akīmūnyīta ūgeni akenete. 7 Nao andū moona ūguo makīambīrīra kūnuguna, makiuga atīrī, “Mūndū ūyū aathiī gūceera kwa mūndū mwīhia.” 8 Nowe Zakayo akīrūgama, akīra Mwathani atīrī, “Mwathani, rīu nīngūheana nuthu ya indo ciakwa kūrī athīni, na hangīkorwo harī mūndū o na ūrīkū ndunyīte kīndū, nīngūmūrīha kīndū kīu maita mana.” 9 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūmūthī ūhonokio nīūkinyīte nyūmba īno, tondū mūndū ūyū o nake nī mūrū wa lburahīmu. 10 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū ookire gūcaria na kūhonokia kīrīa kīūrīte.” 11 Na o mathikīrīrie maūndū macio, agīthīi na mbere kūmahe ūhorō na ngerekano, tondū nīakuhīrīrie Jerusalemu, na andū acio meciiragīa atī ūthamaki wa Ngai warī o hakuhī gūkinya. 12 Akīmeera atīrī: “Mūndū ūmwe warī igweta nīathiire būrūrī wa kūrāya agatuo mūthamaki, na thuutha wa ūguo acooke. 13 Nī ūndū ūcio agītā ndungata ciake ikūmi, agīcihe mina ikūmi, agīcīra atīrī, ‘Onjorithagai mbeeca ici ngīnya rīrīa ngacooka.’ 14 “No andū a būrūrī wake nīmamūthūire, nao magītūma andū mamuume thuutha makoige atīrī, ‘Tūtīkwenda mūndū ūyū atuīke mūthamaki witū.’ 15 “Na rīrī, rīrīa aacookire arīkītie gūtuo mūthamaki, agītūmanīra ndungata iria aaneete mbeeca, nīguo amenye uumithio ūrīa cionete. 16 “Ndungata ya mbere īgītūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyūmīthītie mina ingī ikūmi.’ 17 “Nake Mwathi wayo akīmūcookeria atīrī, ‘Nīwīkite wega, wee ndungata yakwa

njega! Na tondū wa kwīhokeka na ūndū mūnini ūguo, tuika mūrori wa matūūra manene ikūmi.’ 18 “Nayo ndungata ya keerī īgīūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyumithīte mina ingī ithano.’ 19 “Nake mwathi wayo akīmīra atīrī, ‘Tuika mūrori wa matūūra manene matano.’ 20 “Nayo, ndungata ya gatātū īgīūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyo ino; ndaamiohire na gītambaya ngīmihitha. 21 Nīndagwītīgīrīre, tondū ūrī mūdū mūuru. Nīwoyaga kīrīa ūtarūtīre wīra, na ūkagetha kīrīa ūtahandīte.’ 22 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Wee ndungata ino njaganu! Ngūgūtūira ciira kūrīngana na ciugo ciaku. Githī nīwoō atī ndī mūuru, na atī njoyaga kīrīa itarūtīre wīra na ngagetha kīrīa itahaandīte? 23 Wakīagire kūiga mbeeca ciakwa bengi nikī, nīgeetha rīrīa ngaacooka ndīcioye irī na uumithio?’ 24 “Agīcooka akīra arīa maarūgamīte hau atīrī, ‘Mūtunyei mina īyo arī nayo, mūmīnengere ūrīa ūrī na mina ikūmi.’ 25 “Makīmwīra atīrī, ‘Mwathi, githī ndarī na mina ikūmi!’ 26 “Nake akīmīcookeria atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī, mūdū ūrīa wothe ūrī na kīndū, nīakongererwo ingī nyingī, no ūrīa ūtarī na kīndū, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo. 27 No rīrī, andū acio marī ūthū na nī, o acio mateendaga ndūike mūthamaki wao-rī, marehei, mūmooragīre o haha ndī.” 28 Nake Jesū aarīkia kuuga ūguo, agīthī na mbere kwambata erekeire Jerusalemu. 29 Aakuhīrīria Bethifage na Bethania, o kūu Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū, agītūma arutwo ake eerī, akīmeera atīrī, 30 “Thīī itūūra rīrīa rīrī mbere yanyu, na mūgītoonya, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndīrī yakuaa mūdū; mīohorei mūmīrehe. 31 Mūdū angīmūūria atīrī, ‘Nī kī kīratūma mūmīohore?’ Mwīrei atīrī, ‘Mwathani nīabatarītio nīyo.” 32 Nao acio maatūmirwo magīthī, magīkora maūdū matarīi o ta ūrīa Jesū aamerīte. 33 Na rīrīa moohoraga njaū īyo, eene yo makīmooria atīrī, “Mūroohora njaū īyo nīkī?” 34 Nao magīcooka atīrī, “Mwathani nīabatarītio nīyo.” 35 Makīmītarīra Jesū, magīcooka makīgīrīra nguo ciao igūrū rīa njaū īyo, na magīkarīria Jesū igūrū rīayo. 36 Na rīrīa aathiaga, andū

makīara nguo ciao njīra-inī. 37 Rīrīa aakinyire hakuhī na njīra rīrīa īkūrūkagīra Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū, gīkundi gīothe kīa arutwo gīkīambīrīria kūgooca Ngai, andū makīanīrīra makenete nī ūndū wa ciama iria ciothe moonete makiuga atīrī: 38 “Kūrathimwo-rī, nī mūthamaki ūrīa ūgūka na rītwa rīa Mwathani!” “Thayū ūrogīa kūu igūrū, naguo riiri ūgīe kūu igūrū mūno!” 39 Afarisai amwe maarī gīkundi-inī kīu makīra Jesū atīrī, “Mūrutani, kaania arutwo aku!” 40 Nowe akīmīcookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī, aya maangīkīra, mahiga no maanīrīre.” 41 Na rīrīa aakuhīrīrie itūūra rīu inene rīa Jerusalemu, aarīona akīrīra nī ūndū warīo, 42 akiuga atīrī, “Naarī korwo ūmūthī wee mwene nīkūmenyete kīrīa kīngīkūrehere thayū! No rīu, ūhoro ūcio nīūhithitwo maitho maku. 43 Hīndī nīgākīnya rīrīa thū ciaku igaaka ihumbu cia tīri ikūrīgīcīrie, na ikūhingīrīrie na mīena yothe. 44 Nīgagūtungumania thī, wee hamwe na ciana ciaku iria irī kūu thīinī waku. Matigatiga ihiga o na rīmwe rīrī igūrū wa rīrīa rīngī, tondū ndūigana gūkūūrana ihinda rīrīa Ngai ookire gūgūceerera.” 45 Agīcooka agītoonya hekarū thīinī, na akīambīrīria kūrūtūrūra andū arīa meendagīria indo kuo. 46 Akīmeera atīrī, “Nī kwandīkitwo atīrī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrwo’ no inyuī mūmītuīte ‘ngurunga ya atunyani.” 47 Na o mūthenya, nīarutanaga kūu thīinī wa hekarū. No athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atongoria arīa maarī gatagatī ka andū nīmageragia kūmūūraga. 48 No matingīonire njira ya kūmūūraga, tondū andū othe nīmaikaraga mathikīrīrie ciugo ciake.

20 Na rīrī, mūthenya ūmwe akīruta andū kūu hekarū-inī na akīhunjagīa Ūhoro-ūrīa-Mwega-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, hamwe na athuuri magīūka kūrī we. 2 Makīmūūria atīrī, “Twīre wīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. Nūū wakūheire ūhoti ūcio?” 3 Nake akīmīcookeria atīrī, “O na nī nīngūmūūria kīūria. 4 Ta njīrai, ūbatithio wa Johana-rī, woimīte igūrū kana woimire kūrī andū?” 5 Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrana atīrī, “Tūngiuga atī ‘Woimīte igūrū’

egütüuria atiri, 'Mwakiregire kumwitia niki?' 6 Ningi tuoiga ati 'Woimite kuri andu', andu othe nimegutihura na mahiga nyuguto, ni undu nimetikitie ati Johana aari munabii." 7 "Murutani, nituu wee waragia na ukurutana maundu maria magiriire, na ati ndutagira andu mauthi, no wee urutanaga uhoro wa Ngai na ma, uria kwagiriire. 22 Atiriri, nitwagiriro ni kurutira Kaisari igooti kana ca?" 23 Nowe Jesu akiona uyinga uria aari nago akimeera atiri, 24 "Ta nyoniai mbeeca canyu. Mbica ino na ritwa riri ni cia u?" 25 Makimucokeria atiri, "Ni cia Kaisari." Akimeera atiri, "Kirutagirei Kaisari kiria kiri giake, na murutagire Ngai kiria kiri giake." 26 Nao makiga undu wa kumunyiita nago hari maundu maria aaririe ari mbere ya andu. Na tondü wa uria maagegiri ni uria aamacokeirie uhoro-ri, magikira ki. 27 Na riri, andu amwe a Asadukai, ari moigaga ati gutiri uhoro wa kuriuka, magika kuri Jesu, makimuria atiri, 28 "Murutani, Musa aatwandikire ati muru wa nyina na mundu angikua atige mutumia atari na ciana-ri, mundu ucio no nginya ahikie mutumia ucio watigwo niguu aciarire muru wa nyina ciana. 29 Na riri, kwarri aanake mugwanja na nyina umwe. Wa mbere akihikania na agikua, agitiga mutumia atari na ciana. 30 Nake wa keerri, 31 na wa gatatu makimuhikia, na kirumanirira uguo nginya wa mugwanja; othe magikua, makimutiga atari na ciana. 32 Marigirio-ini, mutumia ucio o nake agikua. 33 Riu-ri, hinda ya kuriuka agaakorwo ari mutumia wa u hari acio mugwanja, nigukorwo othe niamuhikitie?" 34 Jesu akimacokeria atiri, "Andu a ihinda riri nio mahikaga na makahikania. (aiön g165) 35 No riri, ari magaatuo agiriru a gukinya ihinda riu o na gukinyanirio ihinda ria kuriuka kwa ari aku-ri, acio matikahikanagia o na kana mahikanagia. (aiön g165) 36 Andu acio matigacooka gukua; nigukorwo makahaana ta araika. Andu acio magakorwo mari ciana cia Ngai, nigukorwo ni ciana cia uhoro ucio wa kuriuka. 37 Nago uhoro wa ati andu ari akuu niamariukagio-ri, Musa o nake niawonanirie haria hari kilinga kiria gikanaga mwaki na githie, riria eetire Mwathani 'Ngai wa

Iburahimu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu.’ 38 We ti Ngai wa arĩa akuũ, no nĩ wa arĩa marĩ muoyo, nĩgũkorwo harĩ we andũ othe arĩa marĩ muoyo matũũragio nĩwe.” 39 Nao andũ amwe a arutani a watho makĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, nĩwoiga wega!” 40 Na gũtirĩ mũndũ o na ũmwe wageririe kũmũũria ciũria ingĩ. 41 Jesũ agĩcooka akĩmooria atĩrĩ, “Andũ moigaga Kristũ nĩ mũriũ wa Daudi nĩ ũndũ wa kĩĩ? 42 Daudi we mwene nĩoigĩte ibuku-inĩ rĩa Thaburi atĩrĩ: “Mwathani nĩerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ũrio, 43 nginya ngaatũma thũ ciaku ituĩke gaturwa ka makinya maku.”” 44 Atĩrĩrĩ, Daudi aamwĩtĩre ‘Mwathani’. Angĩgĩcooka gũtuĩka mũriũ wake atĩa?” 45 O andũ acio othe mathikĩrĩrie, Jesũ akĩĩra arutwo ake atĩrĩ, 46 “Mwĩmenyererei arutani a watho. O mendaga gũthĩĩ mehumbĩte nguo ndaaya, na makenda kũgeithagio ndũnyũ-inĩ, na gũikaragĩra itĩ iria cia bata thunagogi-inĩ, o na gũikara handũ ha andũ arĩa atĩku maruga-inĩ. 47 No nĩo matoonyagĩrĩa atumia a ndigwa makamatunya nyũmba ciao, na nĩguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andũ ta acio nĩmakaherithio mũno makĩria.”

21 Na rĩrĩ, aatiira maitho, Jesũ akĩona itonga igĩũkĩra mĩhothi yao harĩa heekagĩrwo kĩgĩĩna kĩa hekarũ. 2 Agĩcooka akĩona mũtumia mũthĩĩni, warĩ wa ndigwa, agĩkĩra tũthendi twĩrĩ o ho thĩĩni. 3 Akiuga atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũtumia ũyũ mũthĩĩni wa ndigwa nĩahotha mbeeca nyingĩ gũkĩra andũ arĩa angĩ othe. 4 Andũ acio angĩ othe maaheana kũringana na ũtonga wao; no mũtumia ũyũ o na arĩ mũthĩĩni, ahotha kĩrĩa gĩothe oima nakĩo gĩa kũmũtũria.” 5 Na rĩrĩ, arutwo amwe ake nĩmaragia ũhoru wa hekarũ, ũria yagemetio na mahiga mathaka na iheo iria ciarutĩrwo Ngai. No Jesũ akiuga atĩrĩ, 6 “Ha ũhoru wa mĩako ĩno mũrona-rĩ, hĩndĩ nĩiroka rĩrĩa gũtagakorwo ihiga rĩrĩ igũrũ wa rĩrĩa rĩngĩ; mothe nĩmakamomorwo.” 7 Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, nĩ rĩ maũndũ macio magekika? Na kĩmenyithia kĩa atĩ marĩ hakuhi gwĩkika nĩ kĩrĩkũ?” 8 Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mwĩmenyagĩrĩrei mũtikanaheenio. Nĩgũkorwo andũ aingĩ

nĩmagooka na rĩtwa rĩakwa makiugaga atĩrĩ, ‘Nĩ nĩ We,’ na ningĩ mamwĩre atĩrĩ, ‘Ihinda nĩrĩkuhĩrĩrie.’ Mũtikanamamũrĩre. 9 Rĩrĩa mũkaigua ũhoru wa mbaara na wa ngũĩ, mũtikanetigĩre. Maũndũ macio no nginya mekike mbere, no ũguo ti kuuga ithĩrĩro nĩikinyu.” 10 Agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Rũrĩrĩ nĩrũgookĩrĩra rũria rĩngĩ, na ũthamaki ũũkĩrĩre ũria ũngĩ. 11 Nĩgũkaagia na ithingithia nene mũno, na ng’aragu, na mĩrimũ mũru kũndũ na kũndũ, na maũndũ ma kũmakania na imenyithia nene kuuma igũrũ. 12 “No maũndũ macio mothe matanakinya-rĩ, nĩmũkanyĩtwo, na mũnyariirwo na mũneanwo thunagogi-inĩ na njeera o na mũtwarwo mbere ya athamaki na aathani. Maũndũ macio mothe mũgeekwo nĩ ũndũ wa rĩtwa rĩakwa. 13 ũndũ ũyũ ũgaakorwo ũrĩ mweke wanyu wa kũmarutĩra ũira. 14 No rĩrĩ, mũtikanatangĩke mũgĩciiria o mbere, ũria mũgeeciĩrĩrĩa. 15 Nĩgũkorwo nĩngamũhe ciugo na ũũgĩ iria thũ cianyu itakahota gwĩtĩria kana gũkararia. 16 Nĩmũgakunyanĩrwo o na nĩ aciari anyu, na arĩa mũciaraniirwo nao, na andũ a mbarĩ cianyu, o na arata, na nĩmakooragithia amwe anyu. 17 Andũ othe nĩmakamũmena nĩ ũndũ wakwa. 18 No rĩrĩ, gũtirĩ rũcuĩrĩ o na rũmwe rwa mũtwe wanyu rũkoora. 19 Kũũmĩrĩria kwanyu nĩkuo gũgaatũma mũhonokie mĩoyo yanyu. 20 “Rĩrĩa mũkoona Jerusalemu kũrigiĩciĩrio nĩ thigari cia mbaara, hĩndĩ ĩyo mũkaamenya atĩ kũniinwo kwarĩo kũrĩ hakuhi. 21 Hĩndĩ ĩyo arĩa marĩ Judea nĩmorĩre irĩma-inĩ, na arĩa marĩ thĩĩni wa itũũra rĩu inene nĩmoime kuo, nao arĩa marĩ ng’ongo-inĩ matikarĩtoonye. 22 Nĩgũkorwo ihinda rĩu nĩrĩo rĩgaakorwo rĩrĩ rĩa kũherithanio, nĩguo maũndũ marĩa mothe mandikĩtwo mahingio. 23 Kaĩ atumia arĩa magaakorwo marĩ na nda, na arĩa magaakorwo makĩongithia twana matukũ macio nĩmagathĩĩnika-ĩ! Nĩgũkorwo bũrũri ũyũ nĩũkagĩa na kĩnyariĩrĩko kĩnene na mang’ũrĩ ma gũũkĩrĩra andũ aya. 24 Nĩmakooragwo na rũhiũ rwa njora, o na matahwo matwarwo mabũrũri mothe ma thĩ. Itũũra rĩa Jerusalemu nĩrĩkarangĩrĩrio nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ o nginya mahinda ma andũ-a-Ndũrĩrĩ mahingio. 25

“Na nīgūkagīa imenyithia thīinī wa riūa na mweri-inī na njata-inī. Nakuo gūkū thī, ndūriri nīikaigua ruo na igegio nī mūrurumo wa iria na makūmbī ma maaī makīhūūrana. 26 Andū nīmakarīngika nī ūndū wa kūmaka, na guoya wa maūndū marīa magooka thī, nīgūkorwo maahinya ma igūrū nīmakenyenyio. 27 Hīndī īyo nīmakona Mūrū wa Mūndū agīuka arī thīinī wa itu arī na hinya na riiri mūingī. 28 Hīndī īrīa maūndū macio makaambīrīria gwīkīkārī, mūkaarūgama mūtiire mītwe yanyu na igūrū, nīgūkorwo hīndī yanyu ya gūkūrwo nīikuhīrīrie.” 29 Ningī akīmahe ngerekano īno: “Ta rorai mūti wa mūkūyū na mīti īyo īngī yothe. 30 Rīrīa yathundūra mathangū, mūmīonaga na mūkamenya atī ihinda rīa riūa rīrī hakuhī. 31 Ūguo noguo hīndī īrīa mūkoona maūndū macio mothe magīkīka, mūkaamenya o wega atī ūthamaki wa Ngai nīikuhīrīrie. 32 “Ngūmwīra atīrī na ma, rūciaro rūrū rūtigathira maūndū macio mothe matahingītio. 33 Igūrū na thī nīgīgathira, no ciugo ciakwa itigathira. 34 “Mwīmenyererei, ngoro cianyu itikanakorwo itahītwo nī ndīa, na ūrīu na metanga ma muoyo ūyū, naguo mūthenya ūcio ūmūkorerere ta mūtego o rīrīa mūtangīgereria. 35 Nīgūkorwo ūndū ūyū ūgaakorerera andū arīa othe matūūruga thī-īno. 36 Ikaragai mwīguite hīndī ciothe, na mūhooyage nīguo mūkaahota kūūrīra maūndū marīa makiriī gwīkīka, na nīguo mūkaahota kūrūgama mbere ya Mūrū wa Mūndū.” 37 Na o mūthenya Jesū nīarutanaga hekarū-inī, na hwaī-inī agathiī gūkoma kīrīma-inī kīrīa gīttagwo Kīrīma kīa Mītamaiyū. 38 Nao andū othe nīmathiaga hekarū-inī rūciinī tene kūmūthikīrīria.

22 Na rīrī, Gīathī kīa Mīgate īrīa Ītekīrītwo Ndawa ya Kūimbīa, kīrīa gīttagwo Bathaka, nīgīakuhīrīrie, 2 nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho nīmacaragia ūrīa mangūrāgithia Jesū, nīgūkorwo nīmetīgagīra mūingī wa andū. 3 Hīndī īyo Shaitani agītoonya thīinī wa Judasi ūrīa Mūisikariota, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī. 4 Nake Judasi agīthī kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na kūrī anene a arangīri a hekarū makarīkanīre ūrīa

angīkūnyanīra Jesū. 5 Nao magīkena na magītīkīra kūmūhe mbeeca. 6 Nake agītīkīra, na akīambīrīria gūcaria mweke wa kūneana Jesū kūrī o rīrīa hatarī na andū. 7 Naguo mūthenya wa kūrīa Mīgate īrīa Ītekīrītwo Ndawa ya Kūimbīa ūgīkinya, rīrīa gatūrūme ka Bathaka kaarutagwo igongona. 8 Jesū agītūma Petero na Johana, akīmeera atīrī, “Thīii mūgatūhaarīrie irio cia Bathaka, tūrīe.” 9 Nao makīmūūrīa atīrī, “Ūkwenda tūgacihaarīrie kū?” 10 Akīmacookeria atīrī, “Mūgītōonya itūūra-inī inene-rī, nīmūgūcemanīa na mūndū ūkuuīte ndīgīthū īrī na maaī. Mūmūrūmīrīre o nginya nyūmba īrīa egītōonya. 11 Mwatoonya mwīre mūndū ūrīa mwene nyūmba īyo atīrī, ‘Mūrutani aroria atīrī: Nyūmba ya ageni īrī ha, harīa ingīrīra Bathaka na arutwo akwa?’ 12 Nake nīekūmuonia nyūmba nene ya igūrū īrī na indo kuo. Haarīriai irio cia Bathaka kuo.” 13 Nao magīthī, magīkora maūndū matarīi o ta ūrīa Jesū aamerīte. Nī ūndū ūcio makīhaarīria irio cia Bathaka. 14 Rīrīa ihinda rīakinyire, Jesū na atūmwo ake magīkara metha-inī. 15 Nake akīmeera atīrī, “Nīngoretwo ndīrīrīrie mūno kūrīanīra Bathaka īno na inyuī itananyariirwo. 16 Nī ūndū ngūmwīra atīrī, ndikamīrīa rīngī nginya rīrīa īgaakinyanīrio ūthamaki-inī wa Ngai.” 17 Jesū agīcooka akīoya gīkombe, agīcookeria Ngai ngaatho, akīmeera atīrī, “Oyai, mūnyuanīre. 18 Nīgūkorwo ngūmwīra atī kuuma rīu ndikanyua rīngī ndibei ya maciario ma mīthabībū, o nginya rīrīa ūthamaki wa Ngai ūgooka.” 19 Agīcooka akīoya mūgate, na aarīkia gūcookeria Ngai ngaatho, akīwenyūranga akīmahe akīmeera atīrī, “Ūyū nīguo mwīrī wakwa ūrīa ūheanītwo nī ūndū wanyu, ikagai ūū nīguo mūndirikanage.” 20 Maarīkia kūrīa agīka o ūguo, akīoya gīkombe, akīmeera atīrī, “Gīkombe gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa kīerū thīinī wa thakame yakwa īrīa īgūttwo nī ūndū wanyu. 21 No rīrī, guoko kwa ūrīa ūrīngūnyanīra kūrī hamwe na nīi metha-inī īno. 22 Mūrū wa Mūndū nīegwīkwo o ta ūrīa gūtūttwo, no mūndū ūrīa ūkūmūkūnyanīra kaī arī na haaro-ī!” 23 Nao makīambīrīria kūūrīana gatagatī-inī kao nī ūrīkū wao ūngīka

ũguo. 24 Ningĩ nĩmagĩre na ngarari makĩũrania nũũ gatagatĩ-inĩ kao ũngĩtuuo mũnene. 25 Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Athamaki a andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩmenenehagia igũrũ rĩa andũ ao; nao acio maathanaga nĩo meĩtaga Ateithania. 26 No inyuĩ mũtiagĩrĩrwo nĩkũhaana ũguo. Handũ ha ũguo, ũrĩa mũnene gatagatĩ-inĩ kanyu agĩrĩrwo kũhaana ta ũrĩa mũnini mũno, nake ũrĩa wathanaga atuĩke ta ũrĩa ũtungataga. 27 Nĩ ũndũ-rĩ, nũũ mũnene, nĩ ũrĩa ũkaraga metha-inĩ kũrĩa kana nĩ ũrĩa ũramũtungata? Githĩ ti ũrĩa ũkaraga metha-inĩ? No nĩ ndũire na inyuĩ, haana ta ũrĩa ũmũtungatagĩra. 28 Inyuĩ nĩ inyuĩ mũkoretwo mũrĩ hamwe na nĩ hĩndĩ ya magerio makwa. 29 Na o ta ũrĩa Baba aheete ũthamaki, o na nĩ nĩndamũhe ũthamaki, 30 nĩguo mũkarĩĩagĩra na mũkanyuuagĩra metha-inĩ yakwa ũthamaki-inĩ wakwa, na ningĩ mũkarĩire itĩ-cia-ũnene, mũtuagĩre mĩhĩrĩga rĩa ikũmi na rĩrĩ ya Isiraeli ciira. 31 “Simoni, Simoni, atĩrĩ, Shaitani nĩahoete rũtha nĩguo agũthũngũthie o ta ũrĩa ngano itũngũthagio. 32 No wee, Simoni nĩngũhooire nĩgeetha wĩtkio waku ndũgathire. Na warĩkia kũnjokerera, ũmagĩrĩrie ariũ na aarĩ a thoguo.” 33 Nowe agĩcookia atĩrĩ, “Mwathani, nĩndĩhaarĩrie gũikio njeera o na gũkuanĩra hamwe nawe.” 34 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Petero, ngũkwĩra atĩrĩ, ũmũthĩ ngũkũ itanakũga, nĩũrĩngaana maita matatũ uuge atĩ ndũnjũũ.” 35 Jesũ agĩcooka akĩmooria atĩrĩ, “Rĩrĩa ndamũtũmire mũtarĩ na kabeti, kana mũhuko, o na kana iraatũ-rĩ, nĩ harĩ kĩndũ mwagire?” Nao magĩcookia atĩrĩ, “Gũtirĩ kĩndũ twagire.” 36 Nake akĩmeera atĩrĩ, “Rĩu akorwo ũrĩ na kabeti kana mũhuko-rĩ, kuua; na akorwo ndũrĩ na rũhiũ rwa njora-rĩ, endia nguo yaku ya igũrũ, ũrũgũre. 37 Na ngũmwĩra atĩrĩ, ũhoru ũrĩa wandĩkitwo atĩ, ‘Niataranĩrio hamwe na arĩa aagarari watho’ no nginya ũhinge harĩ nĩ. Nĩgũkorwo maũndũ marĩa maandĩkitwo igũrũ rĩakwa nĩ hĩndĩ marahinga.” 38 Nao arutwo makĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, ta rora haha tũrĩ na hiũ cia njora igĩrĩ.” Nake akĩmeera atĩrĩ, “Icio nĩ njiganu.” 39 Nake Jesũ akiumagara agĩthĩ Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ o ta ũrĩa amenyerete gwĩkaga, nao arutwo ake makĩmũrũmĩrĩra.

40 Na aakinya ho akĩmeera atĩrĩ, “Hooyai mũtikagwe magerio-inĩ.” 41 Akĩehera ho, agĩthĩ ta itĩna rĩa harĩa mũndũ anghota gũikia ihiga, agĩturia ndu akĩhooya, 42 akiuga atĩrĩ, “Baba, ũngĩenda-rĩ, njehereria gĩkombe gĩkĩ; no ti ũrĩa nĩ ngwenda, no nĩ ũrĩa wee ũkwenda.” 43 Na mũraika akĩmuumĩrĩra oimĩte igũrũ, akĩmuongerera hinya. 44 Nake agĩkĩrĩrĩra kũhooya, arĩ na ruo rũnene ngoro-inĩ, nayo thithino yake yahaanaga ta matata manene ma thakame magitaata thĩ. 45 Aatiga kũhooya agĩcooka harĩ arutwo, akĩmakora makomete, moorĩtwo nĩ hinya nĩ kĩa. 46 Akĩmooria atĩrĩ, “Mũkomete nĩkĩ? Ũkĩrai mũhooe nĩgeetha mũtikagwe magerio-inĩ.” 47 O hĩndĩ iyo aragia, hagĩũka gĩkundi kĩa andũ, nake mũndũ ũrĩa wetagwo Judasi, ũmwe wa arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, nĩwe wamatongoretie. Agĩkuhĩrĩra Jesũ amũmumunye, 48 nowe Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Judasi, ũgũkunyaĩra Mũrũ wa Mũndũ na kũmũmumunya?” 49 Hĩndĩ rĩa arũmĩrĩra a Jesũ monire ũrĩa kwerekeire gwĩkĩka, makĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani, tũmahũũre na hiũ ciitũ cia njora?” 50 Nake ũmwe wao agĩtinia gũtũ kwa ũrĩo kwa ndungata ya mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene. 51 Nowe Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ũhoru ũcio nĩũkinye hau!” Agĩcooka akĩhutia gũtũ kwa mũndũ ũcio, akĩmũhonia. 52 Ningĩ Jesũ akĩũria athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na anene a arangĩri a hekarũ, o na athuuri, arĩa mookĩte kũmũnyiita atĩrĩ, “Kaĩ ndĩ mũtongoria wa akararia a watho, atĩ nĩkĩo muoka kũũnyiita mũrĩ na hiũ cia njora na njũgũma? 53 Ndiratũũraga na inyuĩ hekarũ-inĩ o mũthenya, na mũtirĩ mwageria kũnyiita. No rĩrĩ, rĩrĩ nĩrĩo ithaa rĩanyu, ithaa rĩrĩa wathani wa nduma ũraathana.” 54 Hĩndĩ iyo makĩmũnyiita, makĩmũrũta hau makĩmũtwara kwa mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, nake Petero akĩmũrũmĩrĩra arĩ o haraaya. 55 Nao maarĩkia gwakia mwaki o nja gatagatĩ na gũikara thĩ hamwe, Petero nake agĩkara thĩ hamwe nao. 56 Ndungata ĩmwe ya mũirĩtu ĩkĩmuona na ũtheri wa mwaki aikarĩte hau, ĩkĩmũrora wega, ĩkiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ oima hamwe nake.” 57 Nowe agĩkaana ũhoru ũcio, akiuga atĩrĩ, “Mũirĩtu ũyũ, nĩ ndimũũ.” 58 Thuutha

wa kahinda kanini mündü üngi akimuona, akiuga atiri, “O nawe uri umwe wao.” Petero akimucokeria atiri, “Mündü üyü, ni ndiri wao!” 59 Thuutha wa ithaa rimwe, mündü üngi akiuga agwatiirie atiri, “Hatiri nganja mündü üyü moima hamwe nake, nigukorwo o nake ni Mugalili.” 60 Petero agicookia atiri, “Mündü üyü, ni ndiuri uria uroiga!” Na hndi o iyo oigaga ugo, nguku igikuga. 61 Mwathani akihugura akirora Petero. Nake Petero akirikana uria Mwathani amwiriite ati, “Umuthi nguku itanakuga niuringaana maita matatu.” 62 Nake agithi nja, akirira ari na ruo ruingi. 63 Andu ari maarangiriite Jesu makiambiriria kumunyururia makimuhuraga. 64 Makimuoha maitho na gitambaya makimwira atiri, “Toiga nuu wakugutha.” 65 Na nimamwiriite maundu mangi maingi ma kumuruma. 66 Ruciini gwakia, kama gia athuuri ari atongoria a andu, hamwe na athinjiri-Ngai ari anene, na arutani a watho, gicemania, nake Jesu akirehwo mbere yao. 67 Makimwira atiri, “Akorwo niwe Kristu, twire.” Nake Jesu akimacokeria atiri, “Ingimwira, mutinginjitia, 68 na ingimuria kuria, mutinginjokeria. 69 No kuuma riu, Muru wa Mündü arikoragwo aiarite guoko-ini kwa urio kwa Ngai uria Mwene-Hinya.” 70 Othe makimuria atiri, “Wee ukiri Muru wa Ngai?” Nake Jesu akimacokeria atiri, “Nimwamenya ni kuuga ati ni ni we.” 71 Makuria atiri, “Tugukienda ura üngi waki? Nitweiguira uhoru kuuma kanua gake mwene.”

23 Hndi iyo kiungano kiu gothe gikukira, gikimutwara kuri Pilato. 2 Nakio gikiambiriria kumuthitanga gikiuga atiri, “Nituonete mündü üyü akihitithia ruri rwiu. Niakararagia uhoru wa kurutira Kaisari igooti na agetuaga ati niwe Kristu, na ni muthamaki.” 3 Ni undu ücio Pilato akimuria atiri, “Wee niwe muthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesu akimucokeria atiri, “Ii, ugo woiga nigo.” 4 Nake Pilato akira athinjiri-Ngai ari anene na andu acio anga atiri, “Ndikuona undu ingithitangira mündü üyü.” 5 Nao magithi na mbere kuuga magwatiirie atiri, “Niatumite andu mookanirire Judea guothe ni undu wa urutani

wake. Aambiriie Galili na nokite nginya o guku.” 6 Pilato aigua ugo, akuria kana mündü ücio ni wa kuuma Galili. 7 Riria aamenyire ati Jesu ari wa bururi uria wathanagwo ni Herode, akiuga atwarwo kuri Herode, uria wakoretwo ari Jerusalem ihinda-ini riu. 8 Riria Herode oonire Jesu, niakenire muno, tondü kwa ihinda iraya nakoretwo akienda kumuona. Kuringana na uria aiguite uhoru wake, ari na mwihoko wa kumuona akiringa ciama. 9 Akuria Jesu ciuria nyingi, nowe Jesu ndaigana kumucokeria o na kimwe. 10 Nao athinjiri-Ngai ari anene na arutani a watho maarugamite hau, makimuthitanga magwatiirie muno. 11 Nake Herode na thigari ciake makimuthekerera na makimunyururia. Makimuhumba nguo yari thaka, na makimucookia kuri Pilato. 12 Nao Herode na Pilato magituma urata muthenya ücio, tondü mbere iyo maaturiite mari üthu. 13 Pilato agita athinjiri-Ngai ari anene, na aathani, na andu hamwe, 14 akimeera atiri, “Mundeheire mündü üyü ati ni mündü ühitithagia andu. Na ni ndaturia uhoru wake muri ho, na ndiri undu muru ndoona wa maundu maria mumuthitangire. 15 O nake Herode ndanamuona ari na mahitia, nigukorwo ni amucookia kuri ithu; ni undu ücio, ndari undu ekite wa gutuma ooragwo. 16 Ni undu ücio ngumuhurithia, njooke ndimurekererie.” (17 Nigukorwo, kwar ni mutugo amohore mündü umwe hndi iyo ya Iruga.) 18 No andu acio makianirira na mugambo umwe, makiuga atiri, “Twehererie mündü üyü! Tuohore Baraba!” (19 Baraba aikio njeera ni undu wa kurutithia nguü itura-ini riu inene, na ni undu wa kuringana.) 20 Nake Pilato, tondü nieendaga kurekereria Jesu, akimaariria o ringi. 21 No-o magithi na mbere kwanirira, makiugaga atiri, “Mwambe muti-iguru! Mwambe muti-iguru!” 22 Nake akimooria riita ria gatatu atiri, “Niki? Ni uru uriku mündü üyü eekite? Ndonete gitumi gia gutuma ooragwo. Ni undu ücio ngumuhurithia, njooke ndimuohore.” 23 No-o makianirira mategutigithiria makiugaga aambwo muti-iguru, nayo migambo iyo yao ikihootana. 24 Ni undu ücio Pilato agitua

nĕkŭmahingĭria o ũguo moorĭtie. 25 Akĭohora mŭndŭ ũcio waikĭtio njeera nĭ ũndŭ wa kŭrutithia ngŭi na kŭŭragana, o ũcio moigĭte mohorerwo, nake Pilato akĭneana Jesŭ ekwo kŭringana na ũria mendaga. 26 Na rĭria thigari cioimagaragia Jesŭ, ikĭnyiita mŭndŭ woimaga mĭgŭnda-inĭ wetagwo Simoni wa kuuma Kurene. Nacio ikĭmŭigĭrĭra mŭtharaba wa Jesŭ aŭkuue na amuume thuutha. 27 Andŭ gĭkundi kĭnene makĭmŭrŭmĭrĭra, hamwe na atumia maagirĭkaga na makarĭra mŭno. 28 Nake Jesŭ akĭhŭgŭra na kŭrĭ o, akĭmeera atĭrĭ, "Inyuĭ aarĭ a Jerusalemu, tigai kŭndĭrĭra; mwĭrĭrĭrei inyuĭ ene na ciana cianyu. 29 Nĭgŭkorwo kŭrĭ hĭndĭ ĭgooka rĭria mŭkoigaga atĭrĭ, 'Kŭrathimwo-rĭ, nĭ atumia arĭa thaata, na nda iria itarĭ ciaciara, o na nyondo iria itarĭ ciongwo!' 30 Hĭndĭ ĭyo "nĭmakeera irĭma atĭrĭ, "Tŭgŭwĭrei!" o na macooke meere tŭrĭma atĭrĭ, "Tŭhumbĭrei!" 31 Nĭ ũndŭ-rĭ, andŭ mangĭkorwo nĭmareeka maŭndŭ maya rĭria mŭtĭ ũrĭ mŭigŭ-rĭ, gŭgakĭhaana atĭa woma?" 32 Na rĭrĭ, andŭ angĭ eerĭ ageri ngero, o nao nĭmatwarirwo hamwe nake makooragwo. 33 Rĭria maakinyire karĭma-inĭ handŭ heetagwo Ihĭndĭ-rĭa-Mŭtwe, makĭmwamba ho hamwe na ageri ngero acio, ũmwe mwena wake wa ũrĭo, na ũria ũngĭ mwena wake wa ũmotho. 34 Nake Jesŭ akiuga atĭrĭ, "Baba mohere, nĭgŭkorwo matiŭi ũria mareeka." Nao magĭcuukĭra nguo ciake mĭtĭ, magĭcigayana. 35 Nao andŭ nĭmarŭgamĭte hau makĭmwĭrorera: Nao anene nĭmamŭnyŭrŭragia makoigaga atĭrĭ, "Nĭarahonokagia andŭ arĭa angĭ, nĭehonokie aakorwo nĭwe Kristŭ wa Ngai, ũria wake Mŭthuure." 36 Thigari o nacio igĭŭka, ikĭmŭnyŭrŭria. Ikĭmŭkundia thiki, 37 ikĭmwĭra atĭrĭ, "Akorwo nĭwe Mŭthamaki wa Ayahudi, wĭhonokie." 38 Na nĭ haarĭ maandĭko maandĭkĭtwo igŭrŭ rĭake atĭrĭ: ŬYŬ NĭWE MŭTHAMAKI WA AYAHUDI. 39 Ŭmwe wa ageri ngero acio maambanĭirio nake akĭmŭruma, akĭmwĭra atĭrĭ, "Githĭ wee tiwe Kristŭ? Wĭhonokie, na ũtŭhonokie!" 40 No mŭgeri ngero ũcio ũngĭ akĭmŭkaania, akĭmŭŭria atĭrĭ, "Ndŭngŭtigĭra Ngai, kuona atĭ ũtuŭirĭrwo o ũria atuŭirĭrwo? 41 Ithuĭ tŭherithĭtio na

kĭhoo, nĭgŭkorwo tŭraherithĭrio ũria twĭkĭte. No rĭrĭ, mŭndŭ ũyŭ ndarĭ ũndŭ mŭŭru ekĭte." 42 Agĭcooka akĭira Jesŭ atĭrĭ, "ĭtikĭra gŭkandirikana rĭria ũgooka ũthamaki-inĭ waku." 43 Nake Jesŭ akĭmŭcookeria atĭrĭ, "Ngŭkwĭra na ma, ũmŭthĭ nĭŭrĭkorwo hamwe na nĭ ikenero." 44 Na rĭrĭ, kwarĭ ta thaa thita cia mŭthenya, naguo bŭrŭri wothe ũkĭgĭa nduma nginya thaa kenda, 45 tondŭ rĭia nĭrĭatigire kwara. Nakĭo gĭtambaya kĭa hekarŭ gĭgĭatŭkana maita meerĭ. 46 Nake Jesŭ akĭanĭrĭra na mŭgambo mŭnene, akiuga atĭrĭ, "Baba, roho wakwa ndaŭiga moko-inĭ maku." Aarĭkia kuuga ũguo, agĭtuŭkana. 47 Rĭria mŭnene wa gĭkundi gĭa thigari igana oonire ũria gwekĭka, akĭgocoo Ngai, akiuga atĭrĭ, "Ti-itheru ũyŭ oima mŭndŭ mŭthingu." 48 Rĭria andŭ arĭa othe maarŭgamĭte hau kwĭrorera moonire ũria gwekĭka, makĭinŭka methikĭire, na makĭihŭŭraga ithŭri nĭ kĭeha. 49 No arĭa othe maamŭi, o hamwe na atumia arĭa maamŭrŭmĭrĭre kuuma Galili, makĭrŭgama o haraaya, meroreire maŭndŭ macio. 50 Na rĭrĭ, nĭ haarĭ na mŭndŭ wetagwo Jusufu, mŭthuuri wa Kĭama, na aarĭ mŭndŭ mwega na mŭrŭngĭrĭru, 51 nake ndetĭkanĭtie na ũguo maatuĭte na mageeka. Oimĭte itŭŭra rĭa Arimathea, bŭrŭri wa Judea, na nĭetagĭrĭra ũthamaki wa Ngai. 52 Nake agĭthĭ kŭrĭ Pilato, akĭhooya etĭkĭrio akuue mwĭrĭ wa Jesŭ. 53 Nake agĭcuurŭria mwĭrĭ wa Jesŭ mŭtharaba-inĭ, akĭŭkŭnja na taama wa gatani, agĭcooka akĭŭiga thĭinĭ wa mbĭrĭra yenjetwo rwaro-inĭ rwa ihiga, nayo ndiakoretwo ĭigĭtwo mŭndŭ. 54 Na mŭthenya ũcio warĭ wa Ihaarĭria, nayo Thabatŭ yarĭ hakuhi kwambĭrĭria. 55 Nao atumia arĭa moimĭte na Jesŭ Galili makĭrŭmĭrĭra Jusufu, makĭona mbĭrĭra na makĭona ũria mwĭrĭ wake waigirwo ho. 56 Magĭcooka makĭinŭka, makĭhaarĭria mahuti manungi wega na maguta manungi wega. No rĭrĭ, mŭthenya wa Thabatŭ makĭhurŭka kŭringana na ũria gwathanĭtwo.

24 Na rĭrĭ, mŭthenya wa kwambĭrĭria kiumia, rŭciinĭ tene, atumia magĭthĭi mbĭrĭra-inĭ makuŭite indo nungi wega iria maathondekete. 2 Nao magĭkora ihiga rĭgaragarĭtio rĭkeherio mŭromo-inĭ wa mbĭrĭra, 3 no rĭria maatoonyire, matiigana gŭkora mwĭrĭ wa Mwathani Jesŭ. 4 Na

rīria maagegete nī ūhoru ūcio, makiumīrīrwo o rīmwe nī arūme eerī mehumbīte nguo njerū ciakengaga mūno, makīrūgama hakuhī nao. **5** Nao atumia acio metigīrīte mūno, makīnamīrīra, magīturumithia mothiū mao thī, no arūme acio makīmooria atīrī, “Mūracara ūrīa ūrī muoyo kūrī arīa akuū nīkī? **6** Ndarī haha; nīariūkīte! Rīrikanai ūrīa aamwīre hīndī rīra aarī na inyuī Galilī atī: **7** ‘Mūrū wa Mūndū no ngīnya aneanwo moko-inī ma andū ehia, aambwo mūtī-igūrū, na mūthenya wa gatātū ariūke.’” **8** Hīndī iyo makīrīrikana ciugo ciake. **9** Na rīrī, maacooka kuuma mbīrīra-inī, makīhe arutwo arīa ikūmi na ūmwe na arīa angī othe ūhoru ūcio. **10** Mariamu Mūmagidali, na Joana, na Mariamu nyina wa Jakubu, na atumia arīa angī maarī nao, nīo meerire atūmwo ūhoru ūcio. **11** No-o matiigana gwītīkia atumia acio, tondū ūhoru ūcio wahaanaga ta ūrimū kūrī o. **12** No rīrī, Petero agīūkīra, agīteng’era mbīrīra-inī. Na ainamīrīra akīona mataama ma gatani maigītwo thī marī moiki, agīthiira agegearīte nī ūndū wa ūguo gwekīkīte. **13** Na rīrī, mūthenya o ro ūcio arutwo eerī a Jesū maarī rūgendo-inī magīthiī itūūra rīetagwo Emau, rīarī ta kilomita ikūmi kuuma Jerusalemu. **14** Nao nīmaragia ūhoru wa maūndū marīa mothe meekīkīte. **15** Na rīrīa maathiiaga makīaragia ūhoru ūcio, Jesū akīmoimīrīra, agītwarana nao; **16** no matiigana kūrekwo mamūmenye. **17** Nake akīmooria atīrī, “Nī ūhoru ūrīkū ūcio mūrathiī mūkīaragia?” Nao makīrūgama matukīte mothiū. **18** Ūmwe wao, wetagwo Kileopa akīmūuria atīrī, “Wee kaī ūrī mūgeni Jerusalemu ūtamenyete maūndū marīa mekīkīte kuo matukū-inī maya?” **19** Nake akīmooria atīrī, “Nī maūndū marīkū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī ūhoru wa Jesū wa Nazarethi, ūrīa ūraarī mūnabii ūrī na ūhoti wa ciugo iria araaragia na ciiko iria areekaga arī mbere ya Ngai o na mbere ya andū othe. **20** Athīnjīri-Ngai arīa anene na aathani aitū maramūneanire atuūrwo kūūrāgwo, na maramwambithia mūtī-igūrū. **21** No ithuī-rī, tūrehokaga atī ūcio nīwe ūgūkūūra andū Isiraēli. Makīria ma ūguo, rīu nī mūthenya wa itatū kuuma maūndū maya

mothe mekīka. **22** Hamwe na ūguo atumia amwe aitū nīmatūmakirie mūno tondū megūthiite mbīrīra-inī rūciinī tene, **23** no matinona mwīrī wake. Mokire matwīra atī nīmonire kīoneki kīa arāika, arīa mameerire atī arī muoyo. **24** Nao amwe a thiritū iitū nīmathiire mbīrīra-inī, na makora o ūguo atumia acio mekuugīte, no rīrī, we mwene matinamuona.” **25** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Inyuī andū aya mwagīte ūgī na mūthiūhaga gwītīkia maūndū mothe marīa anabii moigīte! **26** Githī to mūhaka Kristū ambe anyariirwo na acooke atoonye riiri-inī wake?” **27** Jesū akīmataarīria ūhoru wothe ūrīa waarītio Maandiko-inī ūmūkonī, ambīriire na maandiko ma Musa na ma Anabii othe. **28** Na maakuhīrīria itūūra rīrīa maathiiaga, Jesū agītua taarī kūhītuka arahītuka. **29** No makīmūringīrīria na hinya, makīmwīra atīrī, “Raarīrīra gūkū na ithuī, nīkūrātuka na gūkirīi kūgīa nduma.” Nī ūndū ūcio agītoonya aikaranie nao. **30** Rīrīa aikarire metha-inī hamwe nao, akīoya mūgate, agīcookia ngaatho, akīwenyūranga, akīmahe. **31** Hīndī iyo makīhingūka maitho, makīmūmenya, nake akībūria, makīaga kūmuona rīngī. **32** Nao makīūrania atīrī, “Githī ngoro ciitū itiikūhiahīaga hīndī rīra ekwaragia na ithuī njīra-inī, na agītūtaarīria ūrīa Maandiko moigīte?” **33** Nao magīūkīra o hīndī iyo magīcooka Jerusalemu. Kūu magīkora arutwo arīa ikūmi na ūmwe, hamwe na arīa maarī nao monganīte, **34** makiugaga atīrī, “Nī ma! Mwathani nīariūkīte na nīoimīrīre Simoni.” **35** Hīndī iyo acio eerī makīmeera maūndū marīa meekīkīte marī njīra-inī, na ūrīa maamenyire Jesū hīndī rīra eenyūrire mūgate. **36** O makīaragia ūhoru ūcio, Jesū akīrūgama gatagatī kao akīmeera atīrī, “Thayū ūrogīa na inyuī.” **37** Nao makīhahūka na makīmaka, magīciiria atī nī ngoma moonaga. **38** Nake akīmooria atīrī, “Mūratangīka nīkī, na nī kīi gīgūtūma mūgīe na nganja meciiria-inī manyu? **39** Ta rorai moko makwa na nyarīrī ciakwa. Nī nīi mwene! Huutiai muone; roho ndūrī nyama na mahīndī, ta ūrīa mūrōna ndī nacio.” **40** Aarīkia kuuga ūguo, akīmoonīa moko make na nyarīrī ciake. **41** Nao magīkorwo matarī maretīkia nī ūndū wa ūrīa makenete

na makagega. Nake akĩmooria atĩrĩ, “Mũrĩ na kĩndũ gĩa kũrĩa?” 42 Nao makĩmũnengera gĩcunjĩ gĩa thamaki hĩu. 43 Nake agĩkĩoya, akĩrĩa makĩĩonagĩra. 44 Akĩmeera atĩrĩ, “Ūũ nĩguo ndamwĩrĩre hĩndĩ ĩrĩa ndaarĩ na inyuĩ atĩ: Maũndũ mothe marĩa mandikĩtwo ũhoro wakwa Watho-inĩ wa Musa, na Maandiko-inĩ ma Anabii, na Thaburi, no nginya mahingio.” 45 Hĩndĩ ĩyo akĩhingũra meciiria mao nĩguo mamenye Maandiko. 46 Akĩmeera atĩrĩ, “Ūũ nĩguo kwandikĩtwo: Kristũ nĩakanyariirwo na ariũkio kuuma kũrĩ arĩa akuũ mũthenya wa gatatũ, 47 nago ũhoro wa kwĩrira na kũrekerwo kwa mehia ũkaahunjĩrio ndũrĩrĩ ciothe thĩinĩ wa rĩitwa rĩake, wambĩrĩirie Jerusalemu. 48 Inyuĩ mũrĩ aira a maũndũ macio. 49 Na rĩrĩ, nĩngũmũtũmĩra kĩrĩa Baba eranĩire; no ikarai thĩinĩ wa itũũra rĩrĩ inene nginya rĩrĩa mũkaahero hinya kuuma Igũrũ.” 50 Agĩcooka akĩmatongoria kuuma kũu magĩthĩ magĩkinya hakuhĩ na Bethania; akĩoya moko na igũrũ, akĩmarathima. 51 Na o akĩmarathimaga, akĩmatiga, akĩyũkio akĩambata igũrũ. 52 Nao makĩmũgooca na magĩcooka Jerusalemu makenete mũno. 53 Nao nĩmaikaraga hekarũ-inĩ mahinda mothe makĩgoocaga Ngai.

Johana

1 Kĩambĩrĩria-inĩ Ūhoru aarĩ o kuo, nake Ūhoru aatũũrite na Ngai, na Ūhoru aarĩ Ngai. **2** We aatũũrite na Ngai kuuma o kĩambĩrĩria. **3** Indo ciothe ciombirwo na ūndũ wake; gũtirĩ kindũ kĩa iria ciombirwo kĩagũire atarĩ ho. **4** Thĩĩnĩ wake kwarĩ muoyo, naguo muoyo ūcio nĩguo warĩ ūtheri wa andũ. **5** Ūtheri ūcio nĩũtheraga nduma-inĩ, nayo nduma ndũigana kũũhoota. **6** Nĩguokire mũndũ watũmitwo nĩ Ngai; eetagwo Johana. **7** We okire arĩ mũira oimbũre ūhoru ūkonĩĩ ūtheri ūcio, nĩgeetha andũ othe metikie nĩ ūndũ wake. **8** We mwene tiwe warĩ ūtheri ūcio, no okire arĩ o ta mũira tu nĩgeetha oimbũre ūhoru wa ūtheri ūcio. **9** Ūtheri ūcio wa ma, ūrĩa ūtheragĩra o mũndũ o wothe, nĩwokaga thĩ. **10** We Ūhoru aarĩ gũkũ thĩ, no o na gũtuĩka thĩ yombirwo na ūndũ wake-rĩ, andũ a thĩ matiigana kũmũmenya. **11** Okire gwake mwene, no andũ ake mwene matiigana kũmwĩtikĩra. **12** No andũ arĩa othe maamwĩtikĩrĩre, o acio metikirie rĩitwa rĩake, nĩamahotithirie gũtuĩka ciana cia Ngai **13** ciana itaciarĩtwo nĩ thakame, kana igaciarwo nĩ kwenda kwa mwĩrĩ kana kwenda kwa mũndũ, no iciarĩtwo nĩ kwenda kwa Ngai. **14** We Kiugo agĩtuĩka mũndũ na agĩtũũrania na ithuĩ. Nĩtuonete riiri wake, riiri wa Mũrũ wake wa Mũmwe, ūrĩa woimire kũrĩ Ithe aiyũrĩtwo nĩ ūtugi na ūhoru wa ma. **15** Johana nĩoimbũraga ūhoru wake. Aanagĩrĩra akoiga atĩrĩ, “Ūyũ nĩwe ūrĩa ndaaragia ūhoru wake ngiuga atĩrĩ, ‘Ūrĩa ūgũũka thuutha wakwa nĩ mũnene kũngĩra, tondũ aarĩ mbere yakwa.’” **16** Na kuuma ūyũrĩrĩru wa ūtugi wake-rĩ, ithuothe nĩtwamũkĩrĩte irathimo nyingĩ mũno. **17** Tondũ watho wokire na Musa, no ūtugi na ūhoru ūrĩa wa ma ciokire na Jesũ Kristũ. **18** Gũtirĩ mũndũ o na ūrĩkũ ūrĩ ona Ngai, o tĩga Mũrũ wake wa Mũmwe ūrĩa ūikarĩte hamwe na Ithe, na nĩwe ūtũmĩte amenyeye. **19** Na rĩrĩ, ūyũ nĩguo ūira wa Johana hĩndĩ rĩra Ayahudĩ a Jerusalemu maamũtũmĩre athĩnjĩri-Ngai na Alawii makamũũrie we aarĩ ū. **20** We ndaagire kuumbũra, no oimbũrĩre atekũhitha, akiuga atĩrĩ, “Nĩ ti nĩ Kristũ.”

21 Nao makĩmũũria atĩrĩ, “Wee ūkĩrĩ ū? Wee nĩwe Elija?” Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Aca, ti nĩ.” Ningĩ makĩmũũria atĩrĩ, “Nĩwe Mũnabii ūrĩa?” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Aca.” **22** Mũthia-inĩ makĩmũũria atĩrĩ, “Wee ūkĩrĩ ū? Tũhe macookio nĩguo tũcookerie arĩa matũtũmire. Ūkuuga atĩa ha ūhoru waku mwene?” **23** Johana akĩmacookeria na ciugo iria ciarĩtio nĩ mũnabii Isaia, akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ndĩ mũgambo wa mũndũ ūranĩrĩra werũ-inĩ akoiga atĩrĩ, ‘Rũngariai njĩra ya Mwachani.’” **24** Na rĩrĩ, Afarisai amwe arĩa maatũmĩtwo **25** makĩmũũria atĩrĩ, “Angĩkorwo we tiwe Kristũ, na tiwe Elija, o na kana Mũnabii ūrĩa-rĩ, ūkĩbatithanagia nĩkĩ?” **26** Nake Johana akĩmacookeria atĩrĩ, “Nĩ ndĩmũbatithanagia na maaĩ. No gatagatĩ-inĩ kanyu nĩ harĩ na ūmwe mũtooĩ. **27** Ūcio nĩwe ūgũũka thuutha wakwa, o we ūrĩa itaagĩrĩre kuohora ndigĩ cia iraatũ ciake.” **28** Maũndũ maya mothe mekĩkire itũũra-inĩ rĩa Bethania, mũrĩmo wa Rũũ rwa Jorodani, kũrĩa Johana aabatithanagĩria. **29** Mũthenya ūyũ ūngĩ, Johana akĩona Jesũ agũũka na kũrĩ we, akiuga atĩrĩ, “One! Gatũrũme ka Ngai karĩa keheragia mehia ma kĩrĩndĩ! **30** Ūyũ nĩwe ndaaragia ūhoru wake rĩrĩa ndoigire atĩrĩ, ‘Mũndũ ūrĩa ūgũũka thuutha wakwa nĩ mũnene kũrĩ nĩ tondũ we aarĩ kuo mbere yakwa.’” **31** Nĩ mwene ndiamũũ, no ndokire ngĩbatithanagia na maaĩ nĩgeetha aguũrĩrio andũ a Isiraeli.” **32** Ningĩ Johana akĩheana ūira ūyũ: “Nĩndonire Roho agĩkũrũka kuuma igũrũ atarĩ ta ndutura, agĩkara igũrũ rĩake. **33** Nĩ ndingĩamũmenyire, tĩga ūrĩa wandũmire mbatithanagie na maaĩ aanjĩrĩre atĩrĩ, ‘Mũndũ ūrĩa ūkoona Roho agĩkũrũkĩra na aikare igũrũ rĩake-rĩ, ūcio nĩwe ūkaabatithanagia na Roho Mũtheru.’” **34** Nĩ nĩnyonete ūguo na ngoimbũra atĩ ūyũ nĩwe Mũrũ wa Ngai.” **35** Ningĩ mũthenya ūyũ ūngĩ, Johana agĩkorwo arĩ kũu o rĩngĩ marĩ na arutwo ake eerĩ. **36** Na rĩrĩa onire Jesũ akĩhĩtũka, akiuga atĩrĩ, “One! Gatũrũme ka Ngai!” **37** Hĩndĩ rĩra arutwo acio eerĩ maĩguire oiga ūguo, makĩrũmĩrĩra Jesũ. **38** Jesũ ehũgũra akĩmoona mamũmĩte thuutha, akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ atĩa mũrenda?” Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Rabii” (ũguo

nĩ kuuga Mũrutani), “ũikaraga kũ?” **39** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Ūkai na nĩmũkuona.” Nĩ ũndũ ũcio magĩthĩ makĩona kũrĩa aikaraga, na magĩkara nake mũthenya ũcio. Na kwarĩ ta thaa ikũmi. **40** Na rĩrĩ, ũmwe wa arutwo acio eerĩ arĩa maiguĩte ũrĩa Johana oigĩte na makĩrũmĩrĩra Jesũ aarĩ Anderea, mũrũ wa nyina na Simoni Petero. **41** Ũndũ wa mbere ũrĩa Anderea eekire nĩgũcaria mũrũ wa nyina Simoni, na kũmwĩra atĩrĩ, “Nĩtuonete Mesia” (nĩwe Kristũ). **42** Nake akĩmũtwara kũrĩ Jesũ. Nake Jesũ akĩmũrora, na akiuga atĩrĩ, “Wee nĩwe Simoni mũrũ wa Johana. Ūgũcoka gwĩtwo Kefa” (na rĩo rĩgĩtaũrwo nĩ kuuga Petero). **43** Mũthenya ũyũ ũngĩ Jesũ agĩtua itua rĩa gũthĩ Galili. Agĩkora Filipu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nũmĩrĩra.” **44** Filipu, o ta Petero na Anderea, aarĩ wa itũũra rĩa Bethisaida. **45** Filipu agĩkora Nathanieli, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtuonete mũndũ ũrĩa Musa aandĩkire ũhoru wake Ibuku-inĩ rĩa Watho, na nowe anabii maandĩkire ũhoru wake, nake nĩwe Jesũ wa Nazarethi, mũrũ wa Jusufu.” **46** Nake Nathanieli akĩmũũria atĩrĩ, “Kũrĩ kindũ kĩega kĩngiuma Nazarethi?” Nake Filipu akĩmũcokeria atĩrĩ, “Ūka ũkoone.” **47** Hĩndĩ rĩa Jesũ onire Nathanieli agĩũka kũrĩ we, akiaria ũhoru wake, akiuga atĩrĩ, “Onei Mũisiraeli kũna ũtarĩ ũhinga.” **48** Nake Nathanieli akĩmũũria atĩrĩ, “Ūnjũũ atĩa?” Jesũ akĩmũcokeria atĩrĩ, “Nĩngũkuonete o na rĩrĩa uuma rungu rwa mũkũyũ, Filipu atanagwĩta.” **49** Hĩndĩ ũyo Nathanieli akiuga atĩrĩ, “Rabii, wee nĩwe Mũrũ wa Ngai; wee nĩwe Mũthamaki wa Isiraeli.” **50** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Wetikia tondũ nĩndakwĩra atĩ nĩnguonire ũrĩ rungu rwa mũkũyũ. Nĩũkuona maũndũ manene kũrĩ macio.” **51** Ningĩ akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, nĩmũkona igũrũ rĩhingũkĩte na araika a Ngai makĩambata na magĩkũrũka, harĩ Mũrũ wa Mũndũ.”

2 Na rĩrĩ, mũthenya wa gatatu nĩ kwagĩre na kihikanio kũu Kana ya Galili. Nyina wa Jesũ aarĩ kuo, **2** nake Jesũ na arutwo ake o nao nĩmetĩtwo kihikanio-inĩ kũu. **3** Rĩrĩa ndibei yathirire, nyina wa Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Matĩrĩ na ndibei ĩngĩ.” **4** Nake Jesũ akĩmũcokeria atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, ndĩ na ũhoru ũrĩkũ

nawe? Ihinda rĩakwa rĩtirĩ rĩrakinya.” **5** Nake nyina akĩra ndungata atĩrĩ, “Ĩkai ũrĩa wothe ekũmwĩra.” **6** Hau hakuhĩ nao nĩ haarĩ na ndigithũ ithathatũ cia maaĩ ciathondeketwo na ihiga, mũthemba ũrĩa wahũthagĩrwo nĩ Ayahudi magongona-inĩ mao ma gwĩtheria, na o ĩmwe yaiyũragio nĩ ngeereni kuuma mũrongo tĩrĩ nginya mũrongo ĩtatũ. **7** Nake Jesũ akĩra ndungata acio atĩrĩ, “Iyũriai ndigithũ maaĩ”; nacio ikĩyũria riita. **8** Agĩcoka agĩcĩra atĩrĩ, “Rĩu tahiai ĩmwe mũtwarĩre mũtabania wa iruga.” Nacio igĩka o ũguo, **9** nake mũtabania wa iruga agĩcama maaĩ macio maagarũritwo magatuĩka ndibei. Ndaamenyaga kũrĩa yomĩte, o na gũtuĩka ndungata iria ciatahĩte maaĩ nĩciamenyaga. Hĩndĩ ũyo agĩta mũhikania keheri-inĩ **10** akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũndũ aambaga kũruta ndibei rĩa njega, na ageni maarĩkia kũnyua mũno, agacooka akaruta rĩa ĩtarĩ njega; no wee ũkũigĩte rĩa njega nginya rĩu.” **11** Kũu nĩkĩo kĩaama kĩa mbere kĩrĩa Jesũ aaringire, na aakĩringĩre kũu Kana ya Galili. Akĩonania riiri wake, nao arutwo ake makĩmwĩtikia. **12** Thuutha ũcio agĩkũrũka Kaperinaumu, marĩ na nyina, na ariũ a nyina, o na arutwo ake. Magĩkara kuo matukũ manini. **13** Rĩrĩa Bathaka ya Ayahudi yakuhĩrĩrie-rĩ, Jesũ akĩambata, agĩthĩ Jerusalemu. **14** Kũu hekarũ-inĩ nĩakorire andũ makĩendia ng’ombe, na ng’ondu, na ndutura, o na angĩ maikarĩte metha-inĩ magĩceenjia mbeeca. **15** Nĩ ũndũ ũcio agĩthondeka mũcarica wa mĩkanda, na akĩmarutũrũra othe kuuma hekarũ-inĩ, hamwe na ng’ondu, na ng’ombe; akĩhurunja mbeeca cia arĩa maacenjagia mbeeca na akĩng’aurania metha ciao. **16** Nao arĩa meendagia ndutura akĩmeera atĩrĩ, “Eheriai ici gũkũ! Mwahota atĩa gũtua nyũmba ya Baba ndũnyũ!” **17** Nao arutwo ake makĩrĩrikana nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ, “Kĩyo kĩrĩa ndĩ nakĩo kĩa nyũmba yaku nĩkĩo gĩkaandĩa.” **18** Hĩndĩ ũyo Ayahudi makĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kĩaama kĩrĩkũ ũngĩtũringĩra gĩa gũtuonia ũhoti ũrĩa ũrĩ naguo wa gwĩka maũndũ macio mothe?” **19** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Tharĩai hekarũ ĩno, na nĩngũmĩaka rĩngĩ na mũthenya ĩtatũ.” **20** Nao Ayahudi magĩcokia atĩrĩ, “Hekarũ ĩno

yakirwo na mīaka mīrongo ina na itandatū, nawe ūkūmīaka na mīthenya itatū?” 21 No rīrī, hekarū irīa aaragia ūhoro wayo nī mwīrī wake. 22 Na thuutha wake kūrīūkio kuuma kūrī arīa akuū-rī, arutwo ake makīrīrikana ūrīa oigīte. Nao magīitīkia Maandīko, o na ciugo icio Jesū aarītie. 23 Na rīrī, hīndī irīa aarī Jerusalemu hīndī ya Gīathī kīa Bathaka, andū aingī makīona ciama irīa aaringaga, nao magīitīkia rīitwa rīake. 24 No Jesū ndaigana kūmeihokera, nīgūkorwo nīooī andū othe. 25 Ndaabataragio nī ūira wa mūndū, ūkonīī mūndū ūrīa ūngī, nīgūkorwo nīamenyaga kīrīa kīrī thīinī wa mūndū.

3 Na rīrī, kwarī na mūndū wa Afarisai wetagwo Nikodemo, warī wa kīama kīrīa gīathanaga kīa Ayahudi. 2 Nīokire kūrī Jesū ūtukū, akīmwīra atīrī, “Rabii, nītūūī we ūrī mūrutani uumīte kūrī Ngai. Nīgūkorwo gūtīrī mūndū ūngīhota kūrīnga ciama irīa ūringaga Ngai atarī hamwe nake.” 3 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ngūkūwīra atīrī na ma, gūtīrī mūndū ūngīona ūthamaki wa Ngai atangīciarwo rīngī.” 4 Nake Nikodemo akīmūūria atīrī, “Mūndū angīciarwo atīa arī mūkūrū? Ti-itherū ndangihota gūtoonya nda ya nyina hīndī ya keerī nīguo aciarwol!” 5 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkūwīra atīrī na ma, gūtīrī mūndū ūngītoonya ūthamaki-inī wa Ngai atangīciarwo na maaī na Roho. 6 Mwīrī ūciaraga mwīrī, no Roho aciaraga roho. 7 Ndūkagegio nī ūguo ndoiga atī, ‘No nginya ūciarwo rīngī.’ 8 Rūhuhō rūhurutanaga na kūrīa rūngīenda. Ūiguaga rūkīhurutana, no ndūmenyaga kūrīa rumīte kana kūrīa rūrorete. Ūguo noguo gūtārī harī mūndū ūrīa wothe ūciarītwo nī Roho.” 9 Nake Nikodemo akīmūūria atīrī, “Ūndū ūcio ūngīhoteka atīa?” 10 Nake Jesū akīmūūria atīrī, “Wee ūrī mūrutani wa Isiraeli na ndūrataūkīrwo nī maūndū maya? 11 Ngūkūwīra atīrī na ma, twaragia ūrīa tūūī, na tūkoimbūra ūrīa tuonete, no inyuī, mūtīitīkagīra ūira witū. 12 Ndakwīra maūndū ma gūkū thī, waga gwītīkia; ūngītīkia atīa ingīkwīra maūndū ma na igūrū? 13 Gūtīrī mūndū ūrī wathīī igūrū tīga ūrīa woimire igūrū, na nīwe Mūrū wa Mūndū.” 14 Na o ta ūrīa Musa aambararīrie nyoka ya gīcango werū-inī, ūguo no taguo Mūrū wa Mūndū akaambarario, 15

nīguo ūrīa wothe ūmwīhokete agīe na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 16 “Nīgūkorwo Ngai nīndire kīrīndī, akīruta Mūrū wake wa mūmwe, nīgeetha mūndū o wothe ūmwītīkītīe ndakoore, no agīe na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 17 Nīgūkorwo Ngai ndaatūmire Mūrūwe gūkū thī aciirithie kīrīndī, no nīguo kīrīndī kīhonoke nī ūndū wake. 18 Ūrīa wothe ūmwītīkītīe ti wa gūciirithio, no ūrīa wothe ūtamwītīkītīe ūcio nīarīkītīe gūtūrwo ciira, nīgūkorwo ndehokete rīitwa rīa Mūrū wa Ngai wa mūmwe. 19 Rīrī nīrīo itūiro: Ūtheri nīwokire gūkū thī, no andū makienda nduma gūkīra ūtheri, nī ūndū ciiko ciao ciarī njūru. 20 Mūndū o wothe wīkaga ūūru nīathūire ūtheri, na ndangiumīra ūtheri-inī nī gwītīgīra ciiko ciake itikoimbūke. 21 No mūndū ūrīa wothe wīkaga maūndū ma ma nīoimagīra ūtheri-inī, nīguo kuonekane kūna atī ūguo ekīte nī Ngai ūmūhotithīe.” 22 Thuutha wa ūguo, Jesū na arutwo ake nīmoimagarīrie magīthīī būrūrī wa Judea, kūrīa aikarangīrie nao, na akabatīthanagia. 23 O nake Johana nīabatīthanagīria Aironi gūkūhī na Salimu, nīgūkorwo kūu nī kwarī maaī maingī, nao andū nīmookaga kuo kaingī kaingī mabatīthio. 24 (Hīndī iyo Johana ndaakoretwo aikītio njeera.) 25 Nī kwagīire na ngararī gatagatī-inī ka arutwo amwe a Johana na Mūyahudi ūmwe ūhoro-inī wa mītugo yao ya gwītheria. 26 Magīka kūrī Johana makīmwīra atīrī, “Rabii, mūndū ūrīa mūrāarī nake mūrīmo ūrīa ūngī wa Jorodani, ūrīa wee warutire ūira ūmūkonīī-rī, nīarabatīthania, nao andū othe nīmarathīī kūrī we.” 27 Ūhoro-inī ūcio Johana agīcookia atīrī, “Mūndū ndarī ūndū angāmūkīra o tīga ūrīa aheetwo kuuma igūrū. 28 Inyuī ene no mūheane ūira muuge atī nīndoigīrie atīrī, ‘Nīī ti nīī Kristū, no ndūmītwo njūke mbere yake.’ 29 Mūhiki nī wa mūhikania. No rīrī, mūrata wa mūhikania ūrīa ūmūrūgamīrīrie nīamūthikagīrīria, na akaiyūrwo nī gīkeno rīrīa aigua mūgambo wa mūhikania. Gīkeno ta kīu nīkīo ndī na kīo, na rīu nīgīkinyanīru. 30 We no nginya akīrīrīrie kūneneha, na nīī ngīrīrīrie kūnyīiha. 31 “Ūrīa uumīte igūrū nī mūnene kūrī andū othe; nake ūrīa uumīte thī nī wa gūkū thī, na maūndū marīa aragia no ma gūkū

thī. Ūria uumite igūrū arī igūrū rīa andū arīa angī othe. **32** We oimbūruga maūdū marīa onete na akaigua no gūtīrī mūdū o na ūmwe wītīkagīra ūira wake. **33** Mūdū ūrīa wītīkīrīte ūira ūcio nīahūūrīte mūhūūrī atī Ngai nī wa ma. **34** Nīgūkorwo ūrīa Ngai atūmīte aragia ciugo cia Ngai nī ūndū Ngai aheanaga Roho hatarī gīthimi. **35** Ithe nīendete Mūrīū na nī aigīte indo ciothe moko-inī make. **36** Ūrīa wothe wītīkītie Mūrīū, arī na muoyo wa tene na tene, no ūrīa wothe ūregete Mūrīū ndakona muoyo, nīgūkorwo egūtūūra arakarīrwo nī Ngai.” (aiōnios g166)

4 Afarisai nīmaiguire atī Jesū nīagīyaga na arutwo aingī gūkīra Johana na akamabatithia, 2 o na gūtūika, ti Jesū wabatithanagia, no nī arutwo ake. **3** Hīndī ūrīa Mwathani aamenyire ūhorō ūcio, akiuma Judea na agīcooka Galili o rīngī. **4** Na rīrī, no ngīnya angīatuīkanīirie būrūrī wa Samaria. **5** Nī ūndū ūcio, agīkīnya itūūra rīarī Samaria rīetagwo Sukaru, hakuhī na gīthaka kīrīa Jakubu aaheete mūrīū Jusufu. **6** Nakīo gīthima kīa Jakubu nīkuo kīarī, nake Jesū, tondū wa kūnoga nī rūgendo, agīkara thī hau gīthima-inī. Na kwārī ta thaa thita. **7** Na rīrīa mūtumia ūmwe Mūsamaria okire gūtaha maaī-rī, Jesū akīmūūra atīrī, “No ūūhe maaī ma kūnyua?” **8** (Hīndī ūyo arutwo ake nīmathiite kūgūra irio itūūra-inī.) **9** Nake mūtumia ūcio Mūsamaria akīmwīra atīrī, “Wee ūrī Mūyahudi na nīī ndī mūtumia Mūsamaria. Ūngīkīhooya gīa kūnyua atīa?” (Nīgūkorwo Ayahudi matīrī ngwatanīro na Asamaria.) **10** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Korwo nīūū kīheo kīa Ngai na ūkamenya nūū ūrakūhooya maaī ma kūnyua, wee nīwe ūngāmūhooya nake nīangākūhe maaī ma muoyo.” **11** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, ndūrī na kīndū gīa gūtaha maaī nakīo, na gīthima gīkī nī kīrīku. Ūngīkīruta kū maaī macio ma muoyo?” **12** Anga ūkīrī mūnene gūkīra ithe witū Jakubu ūrīa watūheire gīthima gīkī, na we mwene aatūūrīte anyuuaga maaī kuuma kīo o hamwe na arīū ake na ndūūru ciake cia mbūrī na cia ng’ombe?” **13** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūdū o wothe ūnyuuaga maaī maya nīanyootaga rīngī, **14**

no ūrīa wothe ūkūnyua maaī marīa ngaamūhe ndarī hīndī akaanyoota. Ti-itherū, maaī marīa ngūmūhe megūtūika gīthima kīa maaī thīnī wake, gītherūkage muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) **15** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, he maaī macio nīgūo ndikananyoote rīngī, na ndige gūūkaga haha gūtaha maaī.” **16** Nake akīmwīra atīrī, “Thīī wīte mūthuuri guo mūūke nake.” **17** Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, “Nīī ndīrī na mūthuuri.” Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Nī waria ma rīrīa woiga atī ndūrī na mūthuuri. **18** Ūhorō wa ma nī atī ūkoretwo ūrī na athuuri atano, na mūdū mūrūme ūrīa ūrī nake rīu ti mūthuuri guo. Ūguo woiga nī ūhorō wa ma.” **19** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, nīndīrona atī wee ūrī mūnabii. **20** Maithe maitū maahooyagīra Ngai kīrīma-inī gīkī, no inyuī Ayahudi muugaga atī Jerusalemu nokuo kūdū kūrīa twagīrīrwo nīkūhooyagīra Ngai.” **21** Nake Jesū akiuga atīrī, “Mūtumia ūyū, nījīkia, kūrī ihinda rīroka rīrīa mūtakaahooyagīra Baba kīrīma-inī gīkī o na kana Jerusalemu. **22** Inyuī Asamaria mūhooyaga kīrīa mūtōō; no ithuī tūhooyaga kīrīa tūūī, nīgūkorwo ūhonokio uumite kūrī Ayahudi. **23** No ihinda nīrīroka na rīu nīrīkīnyu, rīrīa arīa mahooyaga na ma makaahooyaga Baba na roho, na mamūhooyage na ma, nīgūkorwo nī andū ta acio Baba acaragia a kūmūhooyaga. **24** Ngai nī roho, nao arīa mamūhooyaga no ngīnya mamūhooyage na roho, na mamūhooyage na ma.” **25** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Nīnjūū atī Mesia” (ūrīa wītagwo Kristū) “nīarooka. Hīndī ūrīa agooka nīagatūtaarīria maūdū mothe.” **26** Nake Jesū akiuga atīrī, “Nīī ndīrakwarīria nī nīī we.” **27** O ihinda-inī rīu arutwo ake magīūka, na makīgega maakora akīaranīria na mūtumia. No gūtīrī o na ūmwe worīrie atīrī, “Nī kīī ūrenda?” kana akīūrīa, “Ūraaranīria nake nīkī?” **28** O hīndī ūyo mūtumia ūcio agītīga ndīgīthū yake ya maaī, agīcooka itūūra-inī, akīrīa andū atīrī, **29** “Ūkai, mūkone mūdū wanjīra maūdū marīa mothe ndaaneka. Ūcio no akorwo nīwe Kristū?” **30** Nao makiama kūu itūūra-inī, magīthīī harīa Jesū aarī. **31** Mūira wa makīnye, arutwo ake

makīmūringīrīria makīmwīra atīrī, “Rabii, rīa irio.” 32 Nowe akīmeera atīrī, “Ndī na irio cia kūrīa, iria mūtārī ūndū wacio mūū.” 33 Nao arutwo ake makīūrania atīrī, “Kaī hihi harī mūdū ūmūreheire irio?” 34 Nake Jesū akiuga atīrī, “Irio ciakwa nī gwīka wendi wa ūrīa wandūmire na kūrīkia wīra wake. 35 Githī mūtiugaga atī, ‘Nī mīeri īna itigarīte magetha makinye?’ Ngūmwīra atīrī, hingūrai maitho manyu muone mīgūnda! Magetha nīmakinyu. 36 O na rīu mūgethi nīagīāga na mūcaara wake, o na nīagethaga magetha ma muoyo wa tene na tene, nīgeetha mūhaandi na mūgethi makenanīre hamwe. (aiōnios g166) 37 Amu nī ūhoro wa ma ūrīa uugaga atī, ‘Ūmwe ahaandaga, nake ūngī akagetha.’ 38 Nīī ndaamūtūmire mūkagethe kīrīa mūtārūtīre wīra. Angī nīo marūtīte wīra mūrītū, na inyuī mūkagetha uumithio wa wīra wao.” 39 Nao Asamaria aingī kuuma itūūra rīu makīmwītīkia nī ūndū wa ūira wa mūtumia ūcio, tondū nīameerire atīrī, “Nīanjīrīre maūdū marīa mothe ndaneeka.” 40 Nī ūndū ūcio, hīndī īrīa Asamaria mokire kūrī Jesū, makīmūringīrīria aikaranie nao, nake agīkara mīthenya īrī. 41 Na tondū wa ciugo ciake, andū angī aingī magīītīkia. 42 Magīkīra mūtumia ūcio atīrī, “Ithuī tūtīretīkia no ūndū wa ūrīa ūratwīrīre; rīu nītūwīgūrīire ithuī ene na tūkamenya atī mūdū ūyū ti-itherū nīwe Mūhonokia wa kīrīndī.” 43 Thuutha wa mīthenya īyo īrī, akiumagara agīthī Galili. 44 (Amu Jesū we mwene nīoigīte atī mūnabii ndatīagwo būrīri-inī wake mwene.) 45 Rīrīa aakinyire Galili, andū a Galili makīmūnyīta ūgeni. Nīmonete ūrīa wothe ekīte Jerusalemu hīndī ya Gīathī gīa Bathaka, nīgūkorwo o nao maarī kuo. 46 O rīngī agīceera Kana ya Galili, kūrīa aagarūrīte maaī magatuīka ndibei. Na kūu Kaperinaumu nī kwarī na mūdū ūmwe mūnene warī na mūrīū mūrūaru. 47 Rīrīa mūdū ūcio aaguire atī Jesū nīoimīte Judea agooka Galili, agīthī kūrī we, akīmūthaiha athīī akahonie mūrīū, ūrīa warī hakuhi gūkua. 48 Jesū akīmwīra atīrī, “Inyuī mūtangīona ciama na morīrū, mūtingītīkia.” 49 Nake mūnene ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, nītūkūrūke mwana wakwa atanakua.” 50

Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Inūka. Mūrūguo nīekūhona.” Mūdū ūcio agīītīkia ūguo Jesū aamwīrīre, na akīnūka. 51 Naarī njīra akīnūka, ndungata ciake ikīmūtūnga na ndūmīrīri atī mūrūwe arī o muoyo. 52 Rīrīa aamoorīrie nī ta thaa ciigana mūrīū aambīrīrie kūigua wega, makīmwīra atīrī, “Ira thaa mūgwanja nīguo araahonire.” 53 Nake ithe akīmenya atī thaa icio nocio Jesū aramwīrīte atīrī, “Mūrūguo nīekūhona.” Nī ūndū ūcio we na nyūmba yake yothe magīītīkia. 54 Gīkī nīkīo kīarī kīama gīa keerī kīrīa Jesū aaringire kūu Galili, oimīte Judea.

5 Thuutha wa maūdū macio Jesū nīambatire Jerusalemu tondū nī kwarī na gīathī kīa Ayahudi. 2 Na rīrī, kūu Jerusalemu hakuhi na Kīhingo-kīa-Ng’ondū nī kwarī na karia geetagwo na Kīhibirania Bethesida, nako gaathiūrūrūkīrio nī ithaku ithano ciarī ngite. 3 Kūu nīkuo gwakomagwo nī ikundi nene cia andū arīa maarī arūaru, ta atumumu, na cionje, na arīa maakuīte ciīga (meetereire maaī moinjugwo. 4 Nīgūkorwo nī kūrī hīndī mūrīaika wa Mwathani aikūrūkaga akoinjuga maaī karia-inī kau; na mūdū wa mbere kūrīka kuo maaī moinjugwo, nīahonagio mūrīmū o wothe ūrīa aarī naguo.) 5 Na hau nī haarī mūdū ūmwe watūūrīte arī mūrūaru mīaka mīrongo itatū na īnana. 6 Hīndī īrīa Jesū aamuonire akomete hau, na akīmenya atī atūūrīte ūguo ihinda irāya, akīmūria atīrī, “Nīūkwenā kūhonio?” 7 Nake mūdū ūcio warūarīte akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, ndirī na mūdū wa kūdīkia thīinī wa karia rīrīa maaī moinjugwo. Ngīgeria gūtoboka thīinī-rī, mūdū ūngī agatoboka mbere yakwa.” 8 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūkīra, oya kībarī gīaku, wītware!” 9 Na o rīmwe mūdū ūcio akīhona, akīoya kībarī gīake, na agītwara. Na rīrī, mūthenya ūcio gwekīkire ūguo warī wa Thabatū, 10 na nī ūndū ūcio Ayahudi makīra mūdū ūcio wahonetio atīrī, “Ūmūthī nī mūthenya wa Thabatū; watho ndūgwītīkīrītīe ūkuue kībarī gīaku.” 11 Nowe akīmācookeria atīrī, “Mūdū ūrīa ūūhonīrie anjīrīre atīrī, ‘Oya kībarī gīaku, wītware.’” 12 Nī ūndū ūcio makīmūria atīrī, “Mūdū ūcio ūkwīrīre woe

kibarī wītware nūū?” **13** Mündū ūcio wahonetio ndaamenyaga nūū wamūhonetie, tondū Jesū aakoretwo orīre kīrīndī-inī kīrīa kīarī hau. **14** Thuutha ūcio Jesū akīmūkora hekarū-inī, akīmwīra atīrī, “One, rīu nūūhonete. Ndūgacooke kwīhia ndūkae gūkorwo nī ūndū mūūru kūrī ūcio.” **15** Nake mündū ūcio agīthīī na akīra Ayahudi atī Jesū nīwe wamūhonetie. **16** Nī ūndū ūcio, Ayahudi makīnyariira Jesū, tondū ekīte maīndū macio mūthenya wa Thabatū. **17** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Baba atūūrīte o arī wīra-inī wake ngīnya rīu, na o na nīī no ndīraruta wīra.” **18** Nī ūndū wa gītūmi kīu, Ayahudi magīkīrīrīria kūgeria kūmūūraga; nīgūkorwo to mūthenya wa Thabatū aathūkagia, no o na ngīnya nīetaga Ngai ithe wake mwene, na ūguo akeiganania na Ngai. **19** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Mūriū ndarī ūndū angīka we mwene, tīga o ūrīa onaga Ithe agīka, nīgūkorwo maīndū marīa Ithe ekaga no mo Mūriū o nake ekaga. **20** Nīgūkorwo Ithe nīendete Mūriū, na nīamuonagia maīndū mothe marīa ekaga, Ī, na nīakamuonia maīndū manene o na gūkīra maya, nīgeetha o na inyuī mūgege. **21** O ta ūrīa Ithe ariūkagia andū arīa akuū akamahe muoyo, noguo o nake Mūriū aheaga muoyo o ūrīa angīenda kūhe. **22** Na ningī-rī, ithe ndarī mündū atuagīra ciira, no ehokeire Mūriū ūtuanīri wothe wa ciira, **23** nīgeetha andū othe matīāge Mūriū o ta ūrīa matīāga Ithe. Ūrīa ūtatīāga Mūriū ndatīāga Ithe ūrīa wamūtūmire. **24** “Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe ūiguaga kiugo gīakwa na agetikia ūrīa wandūmire, arī na muoyo wa tene na tene; na ti wa gūcīrithio nīarīkītie kuuma gīkuū-inī agatōnya muoyo-inī. (aiōnios g166) **25** Ngūmwīra atīrī na ma, kūrī ihinda rīrooka, na rīu nīkīnyu rīrīa akuū makaigua mūgambo wa Mūrū wa Ngai, nao arīa makaūigua nī magaatūra muoyo. **26** Nīgūkorwo o ta ūrīa Ithe arī na muoyo thīnī wake mwene, no taguo ahotithīte Mūriū kūgīa na muoyo thīnī wake mwene. **27** Na nīamūheete ūhoti wa gūtuanīra ciira nī tondū nī Mūrū wa Mündū. **28** “Mūtīkagegio nī ūhorō ūcio, nīgūkorwo ihinda nīrīroka rīrīa andū arīa othe marī mbīrīra-inī makaigua mūgambo wake

na moime kuo, arīa mekīte wega mariūke nīguo matūūre muoyo, nao arīa mekīte ūūru mariūke nīguo matūūrwo ciira. **30** Ndirī ūndū ingīhota gwīka nīī mwene; nduanagīra ciira kūringana na ūrīa njiguaga, na itua rīakwa nī rīa kīhoto, nīgūkorwo ndicaragia gwīkenia nīī mwene, tīga gūkenia ūrīa wandūmire. **31** “Ingīheana ūira ūngonīī nīī mwene-rī, ūira ūcio wakwa ndūngītūka wa ma. **32** Nī kūrī na ūngī ūrīa uumbūraga ūhorō wakwa, na nīnjūū atī ūira wake igūrū rīakwa nī wa ma. **33** “Inyuī nīmwatūmanire kūrī Johana, nake nīaheanire ūira wa ma. **34** Ti atī nīnjītīkagīra ūira wa mündū; no nīndīūgwetaga nīgeetha mūhonokio. **35** Johana aarī tawa ūrīa wakanire na ūkīmūrīka, na inyuī mūgīthūura gūkenera ūtheri wake kwa ihinda. **36** “Nīī ndī na ūira mūnene gūkīra ūcio wa Johana. Nīgūkorwo wīra ūrīa Baba aaeete ndīkie, na noguo ndīraruta, nīguo uumbūraga atī Baba nīwe ūndūmīte. **37** Nake Baba ūrīa wandūmire nīaheanīte ūira ūngonīī we mwene. Inyuī mūtīrī mwaigua mūgambo wake kana mūkona ūrīa atarīī, **38** o na kiugo gīake gītītūūraga thīnī wanyu, tondū mūtīitīkītie ūrīa aatūmire. **39** Inyuī mūtūūragia Maandīko tondū mwīciiragia atī na ūndū wamo nīmwigwatīire muoyo wa tene na tene. Maandīko macio nīmo moimbūraga ūhorō ūrīa ūngonīī, (aiōnios g166) **40** no nīmūregaga gūka kūrī nīī mūgīe na muoyo. **41** “Nīī ndīitīkagīra ūgooci kuuma kūrī andū, **42** no inyuī nīndīmūū. Ngamenya atī inyuī mūtīrī na wendo wa Ngai ngoro-inī cianyu. **43** Njūkīte thīnī wa rītwa rīa Baba na mūtīnjītīkagīra; no mündū ūngī angīka na rītwa rīake mwene, nīmūkūmwītīkīra. **44** Mūngītīkia atīa angīkorwo mwītīkagīra ūgooci kuuma kūrī andū arīa angī, no mūtīcaragia ūgooci ūrīa uumaga kūrī Ngai o ūcio ūmwe? **45** “No mūtīgeciirie atī nīngamūthitanga mbere ya Baba. Musa ūrīa inyuī mwīhokeete nīwe mūmūthitangi. **46** Korwo nīmwtīkītie Musa-rī, no mūnjītīkie, nīgūkorwo nī ūhorō wakwa aandīkire. **47** No kuona atī mūtīitīkītie ūrīa aandīkire-rī, mūngīgītīkia atīa ūrīa njugaga?”

6 Thuutha wa maīndū macio, Jesū akīringa mūrīmo ūrīa ūngī wa Iria rīa Galili (na norīo

rūtagwo Iria rīa Tiberia), 2 nakīo kīrīndī kīnene kīa andū gīkīmūrūmīrīra tondū nīkīoneete ciama iria aaringīire andū arīa maarī arūaru. 3 Nake Jesū akīambata kīrīma-inī, agīikara thī marī hamwe na arutwo ake. 4 Nakīo Gīathī gīa Bathaka ya Ayahudi nīgīakuhīrīrie. 5 Rīrīa Jesū aarorire akīona kīrīndī kīnene gīgīūka kūrī we, akīūria Filipu atīrī, “Tūkūgūra mīgate kū andū aya marīe?” 6 Oririe ūguo nīguo amūgerie, nīgūkorwo we nīoo ūrīa egwīka. 7 Nake Filipu akīmūcookeria atīrī, “Mūcara wa mīeri īnana ndūngīgūra mīgate ya kūigana nīguo o mūdū arūme kenū!” 8 Nake mūrutwo ūngī wake wetagwo Anderea, mūrū wa nyina na Simoni Petero, akiuga atīrī, 9 “Haha harī kahī karī na mīgate ītano ya mūtu wa cairi na thamakī igīrī nini, no ingīkīigana atīa andū marī aingī ūū?” 10 Nake Jesū akiuga atīrī, “īraai andū maikare thī.” Hau maarī haarī na nyeki nyingī, nao arūme magīikara thī, na maarī ta arūme ngiri ithano. 11 Jesū agīcooka akīoya mīgate īyo, agīcookia ngaatho na akīgaīra arīa maikarīte thī kūrīgana na mūigana ūrīa o mūdū angīndire. Agīcooka agīka o ūguo na thamakī. 12 Rīrīa othe maarīire na makīhūna, akīira arutwo ake atīrī, “Ūnganiai cienū iria ciatigara. Mūtikareke kīndū o na kīrīkū kīūrīre.” 13 Nī ūndū ūcio magīciūngania, makīyūria ikabū ikūmi na igīrī na icunjī cia mīgate īrīa ītano ya cairi, iria ciatigirio nī andū acio maarīkia kūrīa. 14 Thuutha wa andū kuona ciama iria Jesū aaringīte, makīambīrīria kuuga atīrī, “Ti-itherū ūyū nīwe mūnabī ūrīa ūgooka gūkū thī.” 15 Nake Jesū akīmenya atī nīmendaga mamūtue mūthamaki wao na hinya, nī ūndū ūcio akīmeherera o rīngī, akīambata kīrīma-inī arī wiki. 16 Rīrīa gwakinyire hwaī-inī arutwo ake magīkūrūka nginya iria-inī, 17 magītoonya marikabu, makīringa iria marorete Kaperinaumu. Hīndī īyo kwarī nduma, na Jesū ndaathiite kūrī o. 18 Nī kwarī na makūmbī ma maaī tondū wa rūhuho rūnene rūrīa rwahurutanaga. 19 Na hīndī īrīa maatwarithītie marikabu ta kilomita ithano kana ithathatū, makīona Jesū agīka kūrī marikabu-inī agereire maaī igūrū; nao makīmaka. 20 Nowe akīmeera atīrī, “Nī nī; tigai gwītīgira.” 21 Magītīkīra

atoonye thīnī wa marikabu, na kahinda o kau marikabu igīkinya hūgūrūrū-inī cia kūrīa maathiaga. 22 Mūthenya ūcio ūngī, kīrīndī kīrīa kīarī mūrīmo ūūrīa ūngī wa iria gīkīmenya atī no marikabu īmwe yarī ho, na atī Jesū ndaamīngīrīte hamwe na arutwo ake no maathiite marī oiki. 23 No ningī gūgūka marikabu ingī ciūmīte Tiberia ikīrūgama hakuhi na harīa andū maarīrīire mīgate thuutha wa Mwathani gūcookeria Ngai ngaatho. 24 Na rīrīa kīrīndī kīamenyire atī Jesū kana arutwo ake gūtīrī warī ho, gīkīngīra marikabu icio, gīgīthī Kaperinaumu gūcaria Jesū. 25 Rīrīa maamūkorire mūrīmo ūūrīa ūngī wa iria makīmūria atīrī, “Rabī, ūkinyire gūkū rī?” 26 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, inyūī mūtīranjaria nī ūndū wa ciama iria mūrōnīre, no nī ūndū nīmūrārīire mīgate mūrāhūna. 27 Tigagai gūtāngīkīra irio iria ithūkaga, no mwītāngageī nī ūndū wa irio iria cia gūtūra nginya muoyo-inī wa tene na tene, iria Mūrū wa Mūdū akaamūhe. Ūcio nīwe Ngai Ithe ahūūrīte mūhūuri wa gwītīkīrīka.” (aiōnios g166) 28 Magīcooka makīmūria atīrī, “Twaģīrīrwo nī gwīka atīa nīgeetha tūrutage mawīra marīa Ngai endaga?” 29 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Wīra wa Ngai nī ūyū: nī mwītīkie ūrīa we atūmīte.” 30 Nī ūndū ūcio makīmūria atīrī, “Nī ciama irīkū ūgūtūrīgīra tuone nīguo tūgwītīkie? Ūgwīka atīa? 31 Maithe maitū ma tene maarīaga mana kūu werū-inī; o ta ūrīa kwandīkītwo atīrī: ‘Aamaheire mīgate kuuma igūrū marīe.’” 32 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ti Musa wamūheire mūgate kuuma igūrū, no nī Baba ūmūheaga mūgate ūrīa wa ma kuuma igūrū. 33 Nīgūkorwo mūgate wa Ngai nī ūrīa ūikūrūkaga kuuma igūrū akahe kīrīndī gīa thī muoyo wa tene na tene.” 34 Nao makīmūria atīrī, “Mūthuuri ūyū, kuuma rīu tūheage mūgate ūcio.” 35 Nake Jesū akiuga atīrī, “Nī nī nī mūgate wa muoyo. Mūdū ūrīa ūūkaga kūrī nī ndakahūta o na rī, na ūrīa ūnjītīkītie ndakanyoota o na rī. 36 No rīrī, o ta ūrīa ndīmwīrīte, nīmūnyonete, no mūtīrī mūrēfīka. 37 Arīa othe Baba ahee nīmarūkaga kūrī nī,

na ūria wothe ūgooka kūrī nī ndikamūingata o na rī. **38** Nīgūkorwo ndiikūrūkīte kuuma igūrū njūke gwīka wendi wakwa nī mwene, no njūkīte gwīka wendi wa ūria wandūmire. **39** Naguo ūyū nīguo wendi wa ūria wandūmire, atī ndigaate o na ūmwe wa arīa othe aaheete, no ngaamariūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria. **40** Nīgūkorwo wendi wa Baba nī atī ūria wothe wonete Mūrīū na akamwītīkia nīakagīa na muoyo wa tene na tene, na nīngamūrīūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria.” (aiōnios g166) **41** Ayahudi maigua ūguo makīambīrīria kūng’ong’ora nī ūndū wake tondū nōigīte atīrī, “Nīī nī nīī mūgate ūria waikūrūkīre kuuma igūrū.” **42** (aiōn g165) **43** Makiuga atīrī, “Gīthī ūyū tī Jesū mūrū wa Jusufu, ūria ithe na nyina tūū? Rīu angīhota atīa kuuga atī, ‘Nīī ndaikūrūkīre kuuma igūrū?’” **43** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Tigai kūng’ong’ora gatagatī-inī kanyu. **44** Gūtīrī mūdū ūngūka kūrī nī ataguucīrīrio nī Baba ūria wandūmire, na nīī nīngamūrīūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria. **45** Nī kwandīkītīwo maandīko-inī ma Anabīī atīrī, ‘Nao othe makaarutwo ūhorō nī Ngai.’ Nake ūria wothe ūthīkagīrīria Baba na akeeruta ūhorō kuuma kūrī we, nīokaga kūrī nīī. **46** Gūtīrī mūdū ūrī ona Baba, tīga o ūria uumīte kūrī Ngai; we wīkī nowe wonete Baba. **47** Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū ūria wītīkītīe arī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **48** Nīī nī nīī mūgate wa muoyo. **49** Maithe manyu ma tene maarīāga mana marī werū-inī, na no maakuire. **50** No ūyū nīguo mūgate ūria ūikūrūkīte kuuma igūrū, ūria mūdū angīria na ndakue. **51** Nīī nī nīī mūgate ūria ūrī muoyo ūria waikūrūkīre kuuma igūrū. Mūdū o wothe ūngīria mūgate ūyū, nīagatūūra tene na tene. Mūgate ūyū nī mwīrī wakwa ūria ngūheana nī ūndū wa muoyo wa andū a gūkū thī.” (aiōn g165) **52** Hīndī īyo nao Ayahudi makīambīrīria gūkararania mūno o ene, makoorania atīrī, “Mūdū ūyū angīhota atīa gūtūhe mwīrī wake tūrīe?” **53** Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūtangīria mwīrī wa Mūrū wa Mūdū na mūnyue thakame yake, mūtīrī na muoyo thīīnī wanyu. **54** Ūria wothe ūrīāga mwīrī wakwa na akanyua thakame yakwa arī na muoyo wa

tene na tene, na nīngamūrīūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria. (aiōnios g166) **55** Nīgūkorwo mwīrī wakwa nī irio kūna, nayo thakame yakwa nī kīndū gīa kūnyua kūna. **56** Ūria wothe ūrīāga mwīrī wakwa na akanyua thakame yakwa aikaraga thīīnī wakwa na nīī ngaikara thīīnī wake. **57** O ta ūria Baba mūtūūra muoyo aandūmire na o ta ūria na nīī ndūūra muoyo nī ūndū wa Baba, noguo mūdū ūria ūndīāga agaatūūra muoyo nī ūndū wakwa. **58** Ūyū nīguo mūgate ūria waikūrūkīre kuuma igūrū. Maithe manyu maarīre mana na nīmakuire, no ūria ūrīāga mūgate ūyū egītūūra tene na tene.” (aiōn g165) **59** Maūdū macīo aamaarīre rīria aarutanaga thunagōgi-inī kūu Kaperinaumu. **60** Arutwo ake aingī maigua ūguo makiuga atīrī, “Ūyū nī ūrutani mūrītū mūno, nūū ūngīhota kūwītīkīra?” **61** Jesū amenya atī arutwo ake nīmang’ong’oraga nī ūndū wa ūhorō ūcio akīmeera atīrī, “Kaī ūhorō ūcio wamūrakarīa? **62** Ī mūngīkīona Mūrū wa Mūdū akīambata igūrū kūrīa aarī mbere! **63** Roho aheanaga muoyo; mwīrī ndūrī kīene. Ciugo irīa ndamwarīria nī roho na nīcio muoyo. **64** No nī kūrī amwe anyu matarī maretīkia.” Nīgūkorwo kuuma o kīambīrīria Jesū nīooī arīa matetīkītīe, na ūria ūkaamūkunyaīra. **65** Agīthī na mbere, akiuga atīrī, “Nīkīo ndamwīrīre atī gūtīrī mūdū ūngīhota gūka kūrī nīī atahotīthīto nī Baba.” **66** Kuuma hīndī īyo, arutwo ake aingī makīhūdūka, na matīacookīre kūmwīrīrīra. **67** Jesū akīūra arīa ikūmī na eerī atīrī, “O na inyūī kaī mūrēnda gūthīī?” **68** Nake Simōnī Petero akīmūcookerīa, atīrī, “Mwathani, tūngīthīī kūrī ū? Wee nīwe ūrī na ciugo cia muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **69** Nītwītīkītīe na tūkamenya atī wee nīwe ūria Mūtheru wa Ngai.” **70** Hīndī īyo Jesū akīmacookeria akīmeera atīrī, “Gīthī tī nīī ndīmūthuurīte mūrī ikūmī na eerī? No ūmwe wanyu nī ndaimono!” **71** (Aaragīa ūhorō wa Judasī mūrū wa Simōnī Isīkariota, tondū o na aakorwo aarī ūmwe wa acīo ikūmī na eerī, nīwe warī amūkunyaīre thuutha ūcio.)

7 Thuutha ūcio, Jesū nīaceerangīre Galīlī, nī ūndū ndendaga gūthīī Judea tondū Ayahudi akuo nīmamūcaragīa mamūūrage. **2** No hīndī

iria Giathĩ gĩa Ithünũ kĩa Ayahudi giakuhĩriire-
 rĩ, 3 ariũ a nyina na Jesũ makĩmwĩra atĩrĩ,
 “Nĩwagĩrĩrwo uume gũkũ ũthĩ Judea, nĩguo
 arutwo aku mone ciamu iria ũringaga. 4 Gũtirĩ
 mũndũ wendaga kũmenyeka nĩ andũ ũhithaga
 ũrĩa areeka. Na tondũ nĩureeka maũndũ maya-
 rĩ, wĩonanie kũrĩ kĩrĩndĩ.” 5 Nĩgũkorwo o na ariũ
 a nyina matiamwĩtikĩtie. 6 Nĩ ũndũ ũcio, Jesũ
 akĩmeera atĩrĩ, “Ihinda rĩakwa rĩrĩa rĩagĩrĩire
 rĩtirĩ rĩrakinya; no harĩ inyuĩ ihinda o rĩothe
 nĩrĩagĩrĩire. 7 Andũ a gũkũ thĩ matingĩmũthũũra,
 no nĩ nĩmathũire tondũ nĩnyumbũruga atĩ ũrĩa
 mekaga nĩ ũũru. 8 Inyuĩ thĩĩĩ Giathĩ-inĩ. Nĩĩ
 ndikwamba kwambata Giathĩ-inĩ kũ, nĩgũkorwo
 ihinda rĩakwa rĩrĩa rĩagĩrĩru rĩtirĩ rĩrakinya.” 9
 Na aarĩkia kuuga ũguo, agĩkara kũ Galili. 10
 No rĩrĩ, thuuha wa ariũ a nyina gũthĩĩ Giathĩ-
 inĩ kũ, o nake agĩcooka agĩthĩĩ, no ndaathiire
 akĩmenyekaga, no aathiire na hitho. 11 Na
 rĩrĩ, kũ Giathĩ-inĩ-rĩ, Ayahudi nĩmamũcaragia,
 makĩũranagia atĩrĩ, “Mũndũ ũcio arĩ ha?” 12
 Kũ mũngĩ-inĩ guothe andũ nĩmaragia na
 mĩheehũ ũhoru wake. Amwe makoĩga atĩrĩ,
 “Mũndũ ũcio nĩ mũndũ mwega.” Nao arĩa angĩ
 makoĩga atĩrĩ, “Aca, mũndũ ũcio nĩaheenagia
 andũ.” 13 No gũtirĩ mũndũ ũngĩaririe ũhoru
 wake akĩiguagwo nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra Ayahudi.
 14 Giathĩ gĩakinya gatagatĩ-rĩ, Jesũ akĩambata
 agĩthĩĩ nja-inĩ cia hekarũ, akĩambĩrĩria kũrutana.
 15 Nao Ayahudi makĩgega, makĩũrania atĩrĩ,
 “Mũndũ ũyũ aamenyeire maũndũ maya kũ,
 na ndathomete?” 16 Nake Jesũ akĩmacookeria
 atĩrĩ, “Ūrutani ũrĩa ndutanaga ti wakwa nĩĩ
 mwene. Uumaga kũrĩ ũrĩa wandũmire. 17
 Mũndũ o wothĩ angĩenda gwĩka wendi wa
 Ngai, ũcio nĩarĩmenyaga kana ũrutani wakwa
 uumaga kũrĩ Ngai, kana njaragia ũhoru wakwa
 mwene. 18 Mũndũ ũrĩa waragia ũhoru wake
 we mwene eekaga ũguo nĩgeetha egocithie
 we mwene, no ũrĩa ũrutaga wĩra nĩgeetha
 agoocithie ũrĩa ũmũtũmĩte nĩ mũndũ wa ma;
 gũtirĩ ũndũ wa maheeni ũmũkonĩĩ. 19 Githĩ
 Musa ndaamũheire watho? No gũtirĩ o na
 ũmwe wanyu ũmenyagĩrĩra watho. Mũrageria
 kũnjũruga nĩkĩ?” 20 Naguo mũngĩ wa andũ
 ũkĩmũcookeria atĩrĩ, “Wee ũrĩ na ndaimono.

Nũũ ũrageria gũkũũruga?” 21 Nake Jesũ
 akĩmeera atĩrĩ, “Ndaaringire kĩa kĩmwe,
 na inyuĩ inyuothĩ mũkĩgega. 22 No rĩrĩ,
 tondũ Musa nĩamũheire ũhoru wa kũrua (o
 na gũtuĩka ũhoru ũcio ndwoimire kũrĩ Musa,
 no woimĩte kũrĩ maithe manyu ma tene-rĩ),
 inyuĩ nĩ mũruithagia mwana mũthenya wa
 Thabatũ. 23 Rĩu angĩkorwo mwana no aruithio
 mũthenya wa Thabatũ nĩgeetha watho wa
 Musa ndũgathaahio-rĩ, mũrakĩndakarĩra nĩkĩ
 nĩkũhonia mũndũ mũthenya wa Thabatũ? 24
 Tigai gũtuanagĩra ciira na ũrĩa mũndũ atarĩ,
 tuanagĩrai ciira na kĩhooto.” 25 Tondũ ũcio andũ
 amwe a kũu Jerusalemu makĩambĩrĩria kũũrania
 atĩrĩ, “Githĩ ũyũ tiwe mũndũ ũrĩa marageria
 kũũruga? 26 Na rĩu araaria atekwĩhitha, na
 matirĩ ũndũ maramwĩra. Kaĩ anene mamenyete
 kũna atĩ ũyũ nĩwe Kristũ? 27 No ithuĩ nĩtũũĩ kũrĩa
 mũndũ ũyũ oimĩte; rĩrĩa Kristũ agooka, gũtirĩ
 mũndũ ũkaamenya kũria agaakorwo oimĩte.” 28
 Tondũ ũcio Jesũ, o akĩrutanaga kũu hekarũ-inĩ,
 akĩanĩrĩra, akiuga atĩrĩ; “Iĩ nĩguo, nĩmũnjũũ,
 na mũkamenya kũrĩa nyumĩte. Ndiũkĩte gũkũ nĩ
 ũndũ wakwa nĩĩ mwene, no ũrĩa wandũmire nĩ
 wa ma. Inyuĩ mũtimũũĩ, 29 no nĩ nĩndĩmũũĩ,
 tondũ nyumĩte kũrĩ we, na nĩwe wandũmire.”
 30 Maigua ũguo makĩgeria kũmũnyĩta, no
 gũtirĩ o na ũmwe wamũhutirie, tondũ ihinda
 rĩake rĩtirĩ ikinyu. 31 O na kũrĩ o ũguo,
 andũ aingĩ makĩmwĩtikĩ. Makiuga atĩrĩ, “Hĩndĩ
 rĩra Kristũ agooka-rĩ, nĩakaringa ciamu nyingĩ
 gũkĩra mũndũ ũyũ?” 32 Afarisai makĩgua andũ
 makĩheehana maũndũ ta macio mamũkonĩĩ. Nao
 athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Afarisai magĩtũma
 thigari cia hekarũ ikamũnyĩite. 33 Nake Jesũ
 akiuga atĩrĩ, “Nĩĩ ngũkorwo na inyuĩ o ihinda
 inini, njooke thĩĩ kũrĩ ũrĩa wandũmire. 34
 Inyuĩ mũkaanjaria, no mũtikanyona; na kũrĩa
 ngaakorwo, mũtikahota gũkinya.” 35 Ayahudi
 makĩĩrana atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ nĩ kũ arenda
 gũthĩĩ, kũu tũtangihota kũmuona? Hihĩ egũthĩĩ
 kũrĩa andũ aitũ matũũruga mahurunjũkĩte
 gatagatĩ ka Ayunani, akarute Ayunani ũhoru?
 36 Nĩ atĩa ekwendaga kuuga, rĩrĩa oigĩre
 atĩ, ‘Mũkaanjaria no mũtikanyona’ na ‘kũrĩa
 ngaakorwo mũtikahota gũkinya?’” 37 Mũthenya

wa mŭthia, na ūria warĩ mŭnene wa Gĩathĩ kũu-rĩ, Jesũ akĩrũgama, akĩanĩrĩra na mũgambo mŭnene, akiuga atĩrĩ, “Mũndũ ūria ũnyootĩ-rĩ, nĩoke harĩ nĩ anyue. 38 Ūria wothe ũnjĩtikĩtie, thĩinĩ wake nĩkũriumaga njũũ cia maĩ marĩ muoyo, o ta ūria Maandĩko moigĩte.” 39 Akĩaria ũguo aaragia ũhoro wa Roho, ūria arĩa maamwĩtikĩtie makaheo thuutha-inĩ. Amu hĩndĩ ũyo Roho ndaaheanĩtwo, nĩgũkorwo Jesũ ndaagocithĩtio. 40 Hĩndĩ ĩria andũ maiguire ciugo ciake, amwe makiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ mũndũ ũyũ nĩ we Mũnabii ūria.” 41 Arĩa angĩ makiuga atĩrĩ, “Ūyũ nĩwe Kristũ.” Nao angĩ makĩũria atĩrĩ, “Kwahoteka atĩa Kristũ oime Galili? 42 Gĩthĩ Maandĩko matiugĩte atĩ Kristũ akoima rũciaro-inĩ rwa Daudi, na oime Bethlehemu itũũra rĩria Daudi aatũũraga?” 43 Nĩ ũndũ ũcio gũkĩgĩa na nyamũkano gatagatĩ-inĩ ka andũ acio nĩ ũndũ wa Jesũ. 44 Amwe nĩmendaga kũmũnyĩta, no gũtirĩ o na ũmwe wamũhutirie. 45 Marigĩrĩrio-inĩ arangĩri a hekarũ magĩcooka kũri athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Afarisai, nao makĩmooria atĩrĩ, “Mwaga kũmũrehe nĩkĩ?” 46 Arangĩri acio magĩcookia atĩrĩ, “Gũtirĩ mũndũ o na ũmwe ũrĩ waria ta ūria mũndũ ũcio aragia.” 47 Nao Afarisai makĩmooria atĩrĩ, “Mũroiga atĩ o na inyuĩ nĩamũheenete? 48 Nĩ kũrĩ mŭnene o na ũmwe kana Mũfarisai ũmwĩtikĩtie? 49 Aca! No gĩkundi gĩkĩ kĩa andũ matooi watho-rĩ, nĩkĩnyĩite nĩ kĩrumi.” 50 Nikodemo, ūria wathiĩte kũrĩ Jesũ mbere ũyo na aarĩ ũmwe wa gĩkundi kĩa, akĩũria atĩrĩ, 51 “Watho witũ nĩtuagĩra mũndũ ciira ataambite gũthikĩrĩrio nĩguo akamenyeka ūria ekĩte?” 52 Nao makĩmũũria atĩrĩ, “O nawe kaĩ uumĩte Galili? Tuĩria ũhoro, na nĩkũmenya atĩ mũnabii ndangiuma Galili.” 53 (O mũndũ akĩinũka gwake mũciĩ.

8 No rĩrĩ, Jesũ agĩthĩ Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ. 2 Na rũciinĩ tene akĩroka o rĩngĩ kũu nja cia hekarũ, kũria andũ othe maamũrigiĩciirie. Nake agĩkara thĩ kũmaruta. 3 Arutani a watho hamwe na Afarisai makĩrehe mũtumia wanyĩitĩtwo agĩtharia. Makĩmũrũgamia hau mbere ya gĩkundi, 4 na makĩra Jesũ atĩrĩ, “Mũrutani, mũtumia ũyũ aanyĩtwo agĩtharia. 5

Thĩinĩ wa watho-rĩ, Musa aatwathire tũhũũrage atumia ta aya na mahiga nyuguto. Rĩu we ũkuuga atĩa?” 6 Maahũthagĩra kũria gĩkĩ kĩrĩ ta mũtego, nĩgeetha magĩe na ũndũ wa kũmũthitangĩra. No Jesũ akĩinamĩrĩra, na akĩambĩrĩria kwandĩka thĩ na kĩara gĩake. 7 Na rĩria maathiire na mbere kũmũũria ũhoro ũcio, akĩinamũka, akĩmeera atĩrĩ, “Angĩkorwo harĩ na ũmwe wanyu ũtarĩ ehia-rĩ, nĩatuĩke wa mbere kũmũkĩria ihiga.” 8 Agĩcooka akĩinamĩrĩra rĩngĩ, akĩandĩka thĩ na kĩara. 9 Rĩria maiguire ũguo, makĩambĩrĩria kwehera hau ũmwe kwa ũmwe, maambĩrĩrie na arĩa akũrũ, nginya hagĩtigara o Jesũ na mũtumia ũcio arũngĩ o hau. 10 Jesũ akĩinamũka, akĩmũũria atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, agũthitangi marĩ ha? Hatĩrĩ o na ũmwe wao wagũtuĩra?” 11 Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, gũtirĩ o na ũmwe.” Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “O na nĩ ndigũgũtuĩra. Thĩ, na ndũkanacooke kwĩhia.”) 12 Rĩria Jesũ aarĩrie andũ rĩngĩ, akiuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ ũtheri wa thĩ. Ūria wothe ũnũmagĩrĩra ndarĩ hĩndĩ arĩthiiga na nduma, no arĩgĩaga na ũtheri wa muoyo.” 13 Nao Afarisai makĩmũkararia, makĩmwĩra atĩrĩ, “We ũraheana ũira waku wee mwene; ũira waku ti wa ma.” 14 Nake Jesũ agĩcookia atĩrĩ, “O na ingĩruta ũira wakwa nĩ mwene-rĩ, ũira wakwa nĩ wa ma, nĩgũkorwo nĩnjũũ kũria ndoimire o na kũria ndĩrathĩ. No inyuĩ mũtiũũ kũria nyumĩte kana kũria ndĩrathĩ. 15 Inyuĩ mũtuanagĩra ciira na ũmũndũ; nĩ ndĩrĩ mũndũ nduagĩra ciira. 16 No o na ingĩtuanĩra ciira-rĩ, itua rĩakwa nĩriagĩrĩre, nĩgũkorwo ndituanagĩra ndĩ nyiki. No nĩ ndĩ na Baba, ūria wandũmire. 17 Thĩinĩ wa watho wanyu nĩ kwandĩkitwo atĩ ũira wa andũ eerĩ nĩ wa ma. 18 Nĩ ndĩraruta ũira wakwa mwene; nake mũira wakwa ũcio ũngĩ nĩ Baba ūria wandũmire.” 19 Ningĩ makĩmũũria atĩrĩ, “Thoguo arĩ kũ?” Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Inyuĩ mũtinjũũ, o na Baba mũtimũũ. Korwo nĩmũnjũũ, o na Baba nĩmũngĩmũũ.” 20 Nake aaragia ciugo icio akĩrutana hekarũ-inĩ hakuĩ na harĩa mũhothi warutagĩrwo. No gũtirĩ mũndũ wamũnyĩtĩre nĩ tondu ihinda rĩake rĩtiarĩ ikinyu. 21 O rĩngĩ Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Nĩngwĩthĩra, na inyuĩ

nīmūkanjaria no mūgaakua mūrī o mehia-inī manyu. Kūrīa ngūthīi inyuī mūtingihota gūūka.” 22 Ūhoru ūcio ūgītūma Ayahudi morie atīrī, “Kaī ekwīyūraga? Hihi nikīo aroiga atī, ‘Kūrīa ngūthīi mūtingihota gūūka?’” 23 Nowe akīmeera atīrī, “Inyuī mūrī a gūkū thī, niī nyumīte Igūrū. 24 Inyuī mūrī a thī-īno; no niī ndirī wa thī-īno. Ndamwīrire atī mūgaakua mūrī o mehia-inī manyu; mūngīrega gwītīkia ūrīa njugaga atī niī nī niī we, ti-itherū mūgaakua mūrī o mehia-inī manyu.” 25 Nao makīmūūria atīrī, “Wee nīwe ū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Niī nī niī o ūrīa ndūūrīte ndīmwīraga kuuma o kīambīrīria. 26 Ndī na maūdū maingī ingiuga ma kūmūciirithia namo. No ūrīa wandūmire nī mwīhokeku, naguo ūrīa njiguīte kuuma kūrī we nīguo njīrāga kīrīndī.” 27 Nao matiigana kūmenya atī aameeraga ūhoru wa Ithe. 28 Nī ūndū ūcio Jesū akīmeera atīrī, “Mwarīkia kwambararia Mūrū wa Mūdū-rī, nīguo mūkamenya ūrīa njugaga atī niī nī niī we, na atī gūtīrī ūndū njikaga ndūrīte, no njarāgia o ūrīa Baba andutīte. 29 Nake ūrīa wandūmire arī hamwe na niī; ndandigīte ndī nyiki, nīgūkorwo hīndī ciothe njikaga maūdū o marīa mamūkenāgia.” 30 O akīarāgia-rī, andū aingī makīmwītīkia. 31 Nake Jesū akīra Ayahudi arīa maamwītīkītīe atīrī, “Mūngīrūmia ūrutani wakwa-rī, mūrī arutwo akwa kūna. 32 Nī mūkaamenya ūhoru wa ma, naguo ūhoru ūcio wa ma nī ūkaamūkūūra.” 33 Nao makīmūcookeria makīmwīra atīrī, “Ithuī tūrī a rūciaro rwa Iburahīmu, na tūtīrī twatūika ngombo cia mūdū o na ū. Ūngīkiuga atīa atī nītūgakūrwo?” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī o ma, mūdū o wothe wīhāgia nī ngombo ya mehīa. 35 No rīrī, ngombo tī ya gūtūūra mūciī ngīnya tene no mūrīū wa mwene mūciī nī wa gūtūūra mūciī ngīnya tene. (aiōn g165) 36 Nī ūndū ūcio Mūrū wa Ngai angīkamūkūūra-rī, nīmūgakūrwo kūna. 37 Nīnjūū mūrī a rūciaro rwa Iburahīmu, no nīmwīharīrie kūnjūrāga, tondū ūhoru wakwa ndūrī na ūikaro thīinī wanyu. 38 Niī ndīramwīra maūdū marīa nyonete harī Baba, na inyuī mwīkaga maūdū marīa mūiguīte kuuma kūrī ithe wanyu.” 39 Nao makīmūcookeria atīrī,

“Iburahīmu nīwe ithe witū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūngīrī ciana cia Iburahīmu-rī, nī mūngīkaga maūdū marīa Iburahīmu eekaga. 40 Ūrīa kūrī nī atī, inyuī nīmūtūite itua rīa kūnjūrāga, o niī mūdū ūrīa ūmūheete ūhoru ūrīa wa ma, o ūrīa ndaiguire kuuma kūrī Ngai. Ūguo tīguo Iburahīmu eekaga. 41 Inyuī mūreka maūdū marīa ithe wanyu ekaga.” Nao makīmūkararia makīmwīra atīrī, “Ithuī tūtīrī ciana ciumanīte na ūtharia. Ithuī tūrī na Baba ūmwe tu, na nīwe Ngai.” 42 Jesū akīmeera atīrī, “Ngai angīrī Ithe wanyu-rī, no mūnyende, nīgūkorwo ndoimire kūrī Ngai, na rīu ndī gūkū. Tī niī mwene ndītūmīte, no nīwe wandūmire. 43 Mūrāga gūtaūkīrwo nī ūrīa ndīroiga nīkī? Tondū mūtīrahota kūmenya ūhoru ūrīa ndīraria. 44 Inyuī mūrī ciana cia ithe wanyu, Mūcukani, na mwendaga kūhingia merīrīria ma ithe wanyu. We aarī mūrāgani kuuma o kīambīrīria. Ndathingataga ūhoru wa ma, nīgūkorwo gūtīrī ūhoru wa ma thīinī wake. Rīrīa ekūheenania, aarāgia rūthiomi rwake, tondū we nī mūheenania, na nīwe ithe wa maheeni. 45 No tondū njarāgia ūhoru wa ma-rī, mūtīnjītīkagā. 46 Nī kūrī mūdū ūmwe wanyu ūngīonania atī ndī mwīhīa? Angīkorwo ndīraria ūhoru wa ma-rī, mūrāgaga kūnjītīkia nīkī? 47 Ūrīa ūrī wa Ngai nīaiguaga ūrīa Ngai oigaga. Kīrīa kīgīrāgia mūmūigūe nī tondū mūtīrī a Ngai.” 48 Nao Ayahudi makīmūcookeria atīrī, “Gīthī tūtīrī na kīhooito gīa kuuga atī wee ūrī Mūsamaria na ūrī na ndaimono?” 49 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Niī ndirī na ndaimono, no nīndīte Baba, no inyuī mūtīndīte. 50 Ndiracarīria ūgoooci wakwa niī mwene, no nī harī na ūmwe ūrīa ūucarāgia, na nīwe mūtuanīri ciira. 51 Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū o wothe angīrūmia kiugo gīakwa, ndarī hīndī akona gīkuū.” (aiōn g165) 52 Ayahudi maigua ūguo, makīgūthūka makīmwīra atīrī, “Rīu nītwaamenya atī ūrī na ndaimono. Iburahīmu nīakuire o na anabii magīkua, no wee ūroiga atī mūdū o wothe angīrūmia kiugo gīaku, ndagacama gīkuū. (aiōn g165) 53 Wee ūkīrī mūnene gūkīra ithe witū Iburahīmu? We nīakuire o na anabii magīkua. Kaī ūreeciiria we ūrī ū?” 54 Nake Jesū

akimacookeria atiri, “Ingigooca-ri, kwigooca gwakwa ni gwa tuhū. Baba, uria muugaga ati niwe Ngai wanyu niwe ūngocithagia. 55 O na gūtuika mūtīmūūi, ni nīndīmūūi. Ingiuga ati ndīmūūi, ingitūika wa maheeni ta inyuū, no nīndīmūūi na nīnūmītie kiugo gāake. 56 Ithe wanyu Ibrahīmu niakenaga ati niakona mūthenya wakwa; na nīawonire na agīcanjamūka.” 57 Nao Ayahudi makīmwira atiri, “Wee o na ndūkinyitie mīaka mīrongo itano, na ūkoiga ati nīwonete Ibrahīmu!” 58 Nake Jesū akimacookeria atiri, “Ngūmwira atiri na ma, Ibrahīmu atanaciarwo, Ni ndūire!” 59 Maigua ūguo makioya mahiga mamūhūūre namo nyuguto, no Jesū akīhitha, akiuma kūu hekarū-inī.

9 Na rīria aathiiaga na njira-rī, akiona mūdū waciaritwo arī mūtumumu. 2 Nao arutwo ake makīmūūria atiri, “Rabii, nūu wehirie, ni mūdū ūyū kana ni aciari ake, ni geetha aciari arī mūtumumu?” 3 Nake Jesū akiuga atiri, “Ti mūdū ūyū kana aciari ake mehirie. No ūndū ūyū wekikire ni geetha wira wa Ngai wonanio mūtūūire-inī wake. 4 Rīria rīothe arī mūthenya-rī, no nginya tūrute wira wa ūria wandūmire. Ūtukū nīūrooka rīria gūtarī mūdū ūngihota kūruta wira. 5 Rīria ndī gūkū thī, ni nī ūtheri wa thī.” 6 Na aarikia kuuga ūguo, agītua mata thī, akiringia ndoro na mata macio, na akīmihaka mūdū ūcio maitho. 7 Akīmwira atiri, “Thii ūgethambe Karia-inī ga Siloamu” (narīo rītwa Siloamu ni kuuga Gūtūmwō). Ni ūndū ūcio mūdū ūcio agīthī na agīthamba, na agīka mūciī akionaga. 8 Nao andū a itūura riake na arī maamuonete mbere iyo akīhooya ūteithio makīūrania atiri, “Githī mūdū ūyū ti ūria ūraikaraga thī ahooyage ūteithio?” 9 Andū amwe makiuga ati aarī we. Nao arīa angī makiuga atiri, “Aca, no kūhaana amūhaana.” Nowe agikīrīrīria kuuga atiri, “Nī ni mūdū ūcio.” 10 Nao makīmūūria atiri, “Maitho maku makīhingūkire atīa?” 11 Nake akimacookeria atiri, “Mūdū ūria metaga Jesū niwe ūringirie ndoro aahaka maitho, anjīra thii ngeethambe Karia-inī ga Siloamu. Ni ūndū ūcio ndathīi na ndeethamba, na ndahota kuona.”

12 Nao makīmūūria atiri, “Mūdū ūcio arī ha?” Nake akīmeera atiri, “Ni ndiūūi.” 13 Nao magītware mūdū ūcio warī mūtumumu kūrī Afarisai. 14 Na rīri, mūthenya ūcio Jesū aaringirie ndoro na akīhingūra maitho ma mūdū ūcio warī wa Thabatū. 15 Ni ūndū ūcio Afarisai o nao makīmūūria ūria aahotete kuona. Nake mūdū ūcio akimacookeria atiri, “Aahakire ndoro maitho, na ni ndeethamba na rīu nīndirona.” 16 Nao Afarisai amwe makiuga atiri, “Mūdū ūyū ndoimīte kūrī Ngai, nīgūkorwo ndamenyagīrira Thabatū.” No arīa angī makīūria atiri, “Mūdū mwīhia ahota atīa kūrīngā cīama ta ici?” Ni ūndū ūcio makīamūkana. 17 Mūthia-inī Afarisai acio makīhūgūkīra mūdū ūcio warī mūtumumu, makīmūūria atiri, “Wee ūkuuga atīa ha ūhorō wake? Niwe araahingūrire maitho.” Nake mūdū ūcio agīcookia atiri, “Ni mūnabii.” 18 O na kūrī ūguo Ayahudi matiigana gwītikia ūhorō wa mūdū ūcio ati aarī mūtumumu na ati nīacookete kuona, nginya rīria maatūmanīre aciari ake. 19 Makīmooria atiri, “Ūyū ni mwana wanyu? Ūyū niwe mūroiga aaciari arī mūtumumu? Rīu ahotete atīa kuona?” 20 Nao aciari ake magīcookia atiri, “Ithuī tūūi ni mwana witū na tūūi aaciari arī mūtumumu. 21 No ūria ahotete kuona, kana ūria ūmūhingūrire maitho make, ithuī tūūi. Mūūriei ni mūgīma, nīekwīyarīria.” 22 Aciari ake moigire ūguo ni ūndū wa gwītīgīra Ayahudi, nīgūkorwo Ayahudi nīmarīkītie gūtua ati mūdū o wothe ūngiuga ati Jesū niwe Kristū nīegūkio nja ya thunagogi. 23 Nikīo aciari ake moigire atiri, “Ni mūgīma; mūūriei.” 24 Magīta mūdū ūcio warī mūtumumu hīndī ya keerī. Makīmwira atiri, “Goocithia Ngai. Nītūūi mūdū ūyū ni mwīhia.” 25 Nake agīcookia atiri, “Ni ndiūūi kana ni mwīhia kana ti mwīhia. No njūūi ūndū ūyū ūmwe; ndīraarī mūtumumu na rīu nīndirona!” 26 Ningī makīmūūria atiri, “Agwīkire atīa? Akūhingūrire maitho atīa?” 27 Nake akimacookeria atiri, “Nīdamwira ūhorō o rīu na inyuū mūtīnathikīrīria. Mūrenda kūigua rīngī nīkī? O na inyuū nīmūkwenda gūtūika arutwo ake?” 28 Nao makīmūrūma, makīmwira atiri, “Wee ūri mūrutwo wa mūdū ūyū! Ithuī

tūrī arutwo a Musa! **29** Ithuī nītūūī atī Ngai nīarīrie Musa, no ha ūhoro wa mūdū ūyūrī, tūtīūī o na kūrīa oimīte.” **30** Nake mūdū ūcio akīmacookeria atīrī, “Kaī ūcio nī ūrīrū-ī! Inyuī mūtīūī kūrīa oimīte, na nīwe ūhingūrīre maitho. **31** Nītūūī atī Ngai ndathikagīrīria andū ehia. Athikagīrīria mūdū ūrīa ūrī na ūngai na ūrīa wīkaga wendi wake. **32** Gūtīrī mūdū ūrī waigua ūhoro wa mūdū ūhingūrītwo maitho aciarītwo arī mūtumumu. (aīōn g165) **33** Korwo mūdū ūyū ndoimīte kūrī Ngai ndarī ūndū angīhota gwīka.” **34** Igūrū rīa ūhoro ūcio magīcookīa atīrī, “Wee waciarīrwo ūrī na mehīa. Ūngīkīgerīa atīa gūtūruta!” Nao makīmūikania na kūu nja. **35** Jesū nīaiguire atī nīmaikītīe mūdū ūcio nja, na rīrīa aamuonire akīmūūria atīrī, “Wee nīwītīkītīe Mūrū wa Mūdū?” **36** Nake mūdū ūcio akīmūūria atīrī, “Mūthuuri ūyū, ūcio nīwe ū? Njīra, nīgeetha ndīmwītīkie.” **37** Nake Jesū akiuga atīrī, “Rīu nīūmuonete; nīwe ūyū ūraaria nawe.” **38** Nake mūdū ūcio akiuga atīrī, “Mwathani, nīndetīkia,” na akīmūthathaiya. **39** Ningī Jesū akiuga atīrī, “Njūkīte gūkū thī nī ūndū wa gūtuanīra ciira, nīgeetha arīa atumumu mahote kuona, nao arīa monaga matuīke atumumu.” **40** Afarisai amwe arīa maarī nake makīigua akiuga ūguo, nao makīmūūria atīrī, “Atī atīa? O na ithuī tūrī atumumu?” **41** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Mūngīrī atumumu-rī, mūtīngīrī na mehīa; no rīu tondū muugaga atī nīmuonaga-rī, mūgūikara o na wīhia wanyu.”

10 “Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū ūrīa ūtatoonyaga gīcegū kīa ng’ondū agereire kīhingo-inī, no akahaicīra handū hangī-rī, ūcio nī mūici na nī mūtunyani. **2** Mūdū ūrīa ūtoonyaga na kīhingo nīwe mūrīithi wa ng’ondū ciake. **3** Mūrāngīrī nīamūhingūrāgīra kīhingo, nacio ng’ondū nīithikagīrīria mūgambo wake. Eetaga ng’ondū ciake na marītwa, na agaciumagaria. **4** Aarīkia kuumīa irīa irī ciake ciothe-rī, acitongorāgia, nacio ng’ondū ciake ikamūrūmīrīra, tondū nīciūī mūgambo wake. **5** No itīrī hīndī ingīrūmīrīra mūgeni; ūrīa kūrī nī atī nīikūmūūrīra, tondū itīūī mūgambo wa mūgeni.” **6** Jesū aahūthīrīre ngerekano īyo, no

matiigana gūtaūkīrwo nī ūrīa aameeraga. **7** Nī ūndū ūcio Jesū akiuga o rīngī atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Nīī nī nīī kīhingo kīa ng’ondū. **8** Arīa othe mookire mbere yakwa maarī aici na atunyani, no ng’ondū itīigana kūmathikīrīria. **9** Nīī nī nīī kīhingo; ūrīa wothe ūtoonyāgīra harī nīī nīakahonoka. Agaatoonyaga na akoima, na onage gīa kūrīa. **10** Mūici okaga tu nīgeetha aīye, na orage, na anange; nīī njūkīte nīguo magīe na muoyo, na magīe naguo kūna. **11** “Nīī nī nīī mūrīithi ūrīa mwega. Mūrīithi ūrīa mwega arutaga muoyo wake nī ūndū wa ng’ondū. **12** Mūrīithi wa mūcaara tiwe mūrīithi ūrīa mwene ng’ondū. Nī ūndū ūcio rīrīa ona njūūī īgīūka, atiganāgīria ng’ondū, akoora. Hīndī īyo nayo njūūī īgatharīkīra rūūru, īkarūhurunja. **13** Mūdū ūcio oraga tondū we nī wa kwandīkwo, na ndarūmbūyanāgia na ūhoro wa ng’ondū. **14** “Nīī nī nīī mūrīithi ūrīa mwega; nīnjūūī ng’ondū ciakwa, nacio ng’ondū ciakwa nīcinjūūī, **15** o ta ūrīa Baba anjūūī, na nīī ngamenya Baba, na nīndutīte muoyo wakwa nī ūndū wa ng’ondū. **16** Ndī na ng’ondū ingī irīa itarī cia gīcegū gīkī. No ngīnya o nacio ndīcīrehe. O nacio nīīgathikīrīria mūgambo wakwa, na gūgaakorwo na rūūru rūmwē, na mūrīithi ūmwē. **17** Gītūmī kīa Baba kūnyenda nī ūndū nīndutīte muoyo wakwa nīgeetha njooke ndīwoe rīngī. **18** Gūtīrī mūdū ūngīndunya guo, no nīī ngūūruta na kwīyendera. Ndī na ūhoti wa kūūruta, o na ūhoti wa kūwoya rīngī. Watho ūyū ndaamūkīrīre kuuma kūrī Baba.” **19** Maigua ciugo icio, Ayahudī makīamūkana o rīngī. **20** Angī ao makiuga atīrī, “Mūdū ūyū arī na ndaimono na akagūrūka. Mūkūmūthikīrīria nīkī?” **21** No angī makiuga atīrī, “Īno ti mīario ya mūdū ūrī na ndaimono. Ndaimono no īhingūre maitho ma mūtumumu?” **22** Ningī gūkīgīa na Gīathī gīa Kwamūrwo kūu Jerusalemu. Kwarī kīmera kīa heho, **23** nake Jesū aarī hekarū-inī agīceraceera gīthaku-inī gīa Solomonī. **24** Nao Ayahudī makīmūrīgīicīria makīmwīra atīrī, “Ūgūtūūra ūtīgīte na nganja ngīnya rī? Angīkorwo nīwe Kristū-rī, twīre ūtekūhitha.” **25** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīndīmwīrīte, no mūtīitīkīgia. Cīama irīa ningaga na rītwa rīa

Baba n̄cinjaraḡir̄ria, 26 no inyuĩ m̄itiit̄kagia tondũ m̄tir̄i ng'ondũ ciakwa. 27 Ng'ondũ ciakwa n̄ithikaḡir̄ria m̄ugambo wakwa; n̄ind̄iciũ, n̄acio n̄cinũmaḡir̄ria. 28 N̄ind̄iciheaga muoyo wa tene na tene, na ḡtir̄i h̄ind̄i ikoora; ḡtir̄i m̄ndũ o na ũmwe ũnḡicigutha kuuma moko-inĩ makwa. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 Baba ũria waheire cio, n̄i m̄unene k̄ur̄i othe; ḡtir̄i m̄ndũ ũnḡicigutha kuuma moko-inĩ ma Baba. 30 N̄i na Baba t̄ur̄i ũmwe." 31 O r̄inḡi Ayahudi mak̄ioya mahiga n̄iguo mam̄uh̄ũre namo nyuguto, 32 nake Jesũ ak̄imeera at̄ir̄i, "N̄ind̄imuonetie ciama n̄yinḡi nene kuuma k̄ur̄i Baba. N̄i k̄iama k̄ir̄kũ ḡciacio m̄urenda k̄ũh̄ũr̄ia na mahiga nyuguto?" 33 Nao Ayahudi mak̄im̄ucokeria at̄ir̄i, "T̄utirak̄uh̄ũra na mahiga nyuguto n̄i ũndũ wa o na k̄imwe ḡciacio, no n̄i ũndũ wa k̄uruma Ngai, tondũ w̄ituũte Ngai na wee ũr̄i o m̄ndũ." 34 Nake Jesũ ak̄im̄ucokeria at̄ir̄i, "Githĩ ḡtiand̄ik̄itwo Watho-inĩ wanyu at̄ir̄i, 'Ndoigire inyuĩ m̄ur̄i ngai'? 35 Anḡikorwo aam̄etire 'ngai', o acio kiugo k̄ia Ngai ḡokire k̄ur̄i o, (na Maand̄iko matheru mat̄inḡiaga k̄uh̄ingio) 36 ĩ m̄ndũ ũria Baba aam̄ur̄ire ar̄i wake k̄una na ak̄im̄ũt̄uma ḡũkũ th̄i, ũhoro wake n̄i at̄ia? M̄uraḡũthitanga n̄ik̄i at̄i n̄indaruma Ngai tondũ n̄indoiga, 'Ndĩ M̄urũ wa Ngai'? 37 Inḡiaga gw̄ika ũria Baba ekaga m̄utikanj̄it̄ikie. 38 No o na inḡiika ũria ekaga-r̄i, o na ḡũtuika m̄utinj̄it̄ik̄it̄ie, it̄ik̄iai ciama icio, n̄iguo m̄umenye na m̄utaũk̄irwo at̄i Baba ar̄i th̄iinĩ wakwa, na n̄i nd̄i th̄iinĩ wa Baba." 39 Na o r̄inḡi mak̄igeria k̄um̄unȳiita, nowe ak̄iũhonokia kuuma moko-inĩ mao. 40 Ninḡi Jesũ aḡicooka m̄ur̄imo ũũria ũnḡi wa Jorodani, har̄ia Johana aabatithanaḡir̄ia matukũ-inĩ ma mbere. Aḡikara k̄ũ, 41 nao andũ ainḡi maḡiũka k̄ur̄i we. Nao makiuga at̄ir̄i, "O na ḡũtuika Johana ndar̄i k̄iama aaringire, ũhoro ũria wothe Johana oigire ũkonii m̄ndũ ũyũ war̄i wa ma." 42 Na andũ ainḡi a k̄ũ maḡiũtikia Jesũ.

11 Na r̄ir̄i, kwar̄i na m̄ndũ wetagwo Lazaro, nake aar̄i m̄ur̄uaru. Aar̄i wa Bethania, itũura r̄ia Mariamu na mwar̄i wa nyina Maritha. 2 Mariamu ũyũ nowe wait̄ir̄irie Mwachani maguta manungi wega na ak̄im̄ugiria nyar̄ir̄i na njuir̄i yake, na aar̄i mwar̄i wa nyina na

Lazaro ũcio war̄i m̄ur̄uaru. 3 N̄i ũndũ ũcio aar̄i acio a nyina maḡit̄uman̄ira Jesũ akeerwo at̄ir̄i, "Mwachani, ũria wendete n̄im̄ur̄uaru." 4 R̄ir̄ia Jesũ aiguir̄e ũhoro ũcio, akiuga at̄ir̄i, "Ndwari ĩno nd̄ik̄ur̄iũk̄ir̄ia na ḡikuũ. Aca, n̄i ya k̄ũgocithia Ngai, n̄igeetha M̄urũ wa Ngai agoocithio n̄yo." 5 Jesũ n̄endete Maritha na mwar̄i wa nyina, o na Lazaro. 6 No o na thuutha wa k̄ũgua at̄i Lazaro aar̄i m̄ur̄uaru-r̄i, aikarire k̄ũ aar̄i m̄ithenya ĩnḡi ĩr̄i. 7 Aḡicooka ak̄ira arutwo ake at̄ir̄i, "N̄it̄ucookei Judea." 8 Nao mak̄im̄wira at̄ir̄i, "No r̄ir̄i Rabi, o r̄iu ica ikuh̄i Ayahudi marageragia ḡũk̄uh̄ũra na mahiga nyuguto, na r̄iu ũrenda ḡucooka kuo?" 9 Nake Jesũ ak̄im̄ucokeria at̄ir̄i, "Githĩ m̄ithenya ti wa mathaa ikũmi na meeri? M̄ndũ ũria ũthiiga m̄ithenya ndanḡih̄ingwo, n̄iḡũkorwo onaga na ũtheri wa ḡũkũ th̄i. 10 Ah̄ingagwo r̄ir̄ia eḡũth̄iũ ũtukũ, n̄i ũndũ ndar̄i na ũtheri." 11 Aar̄ikia kuuga ũguo, aḡicooka ak̄imeera at̄ir̄i, "M̄urata witũ Lazaro n̄iakomete; no n̄inḡũth̄iũ k̄ũ ngam̄ũk̄ir̄ie." 12 Arutwo ake mak̄im̄ucokeria at̄ir̄i, "Mwachani, akorwo n̄i ḡũkoma akomete-r̄i, n̄iek̄uhona." 13 Jesũ aaragia ũhoro wa ḡikuũ ḡiake, no arutwo ake meciiragia aaragia ũhoro wa toro wa ndũire. 14 N̄i ũndũ ũcio ak̄imeera na njira ĩḡũtaũka, at̄ir̄i, "Lazaro n̄im̄ukuũ, 15 no n̄i ũndũ wanyu n̄ingenete n̄iḡũkorwo ndiraar̄i kuo, n̄igeetha mw̄it̄ikie. No r̄ir̄i, n̄it̄ũth̄iũ k̄ur̄i we." 16 Nake Toma (ũria wetagwo Wa-mahatha) ak̄ira arutwo ar̄ia anḡi at̄ir̄i, "N̄it̄ũth̄iũ o na ithuĩ, t̄ũgakan̄ire nake." 17 Jesũ aakinya-r̄i, aḡikora Lazaro n̄ianiĩn̄ite m̄ithenya ĩna th̄iinĩ wa mb̄ir̄ira. 18 Na r̄ir̄i, itũura r̄ia Bethania r̄itiakinȳit̄ie kilomita ithatũ kuuma Jerusalemu, 19 nao Ayahudi ainḡi n̄im̄ok̄ite k̄ũ kwa Maritha na Mariamu k̄umom̄ir̄ia n̄i ũndũ wa ḡũk̄ur̄i n̄i m̄urũ wa nyina wao. 20 R̄ir̄ia Maritha aiguir̄e at̄i Jesũ n̄iarooka, akiama, aḡith̄i k̄um̄ũt̄ũnga, no Mariamu aḡikara k̄ũ m̄uc̄i. 21 Maritha ak̄ira Jesũ at̄ir̄i, "Mwachani ũnḡiraar̄i ḡũkũ-r̄i, m̄urũ wa maitũ ndanḡir̄akuire. 22 No r̄ir̄i, n̄inj̄ũũ at̄i o na r̄iu Ngai n̄ieḡũk̄ũhe o k̄ir̄ia ḡiithe ũnḡihooya." 23 Nake Jesũ ak̄im̄wira at̄ir̄i, "M̄urũ wa maitũguo n̄iek̄ur̄iũka." Nake Maritha ak̄im̄ucokeria at̄ir̄i, 24 "N̄inj̄ũũ n̄iakariũka h̄ind̄i ya iriũkiro m̄ithenya wa m̄ũthia." 25 Nake

Jesū akīmwīra atīrī, “Nīī nī nīī kūrīūka na nī nīī muoyo. Nake ūrīa wothe ūnjītīkītīe, o na aakua, nīagatūūra muoyo; 26 nake ūrīa wothe ūtūūrāga muoyo na nīanjītīkītīe, ndarī hīndī agaakua. Wee nīwītīkītīe ūguo?” (aiōn g165) 27 Nake Maritha akīmwīra atīrī, “Ī Mwathani, nīnjītīkītīe atī wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai, ūrīa wīrītwo nīagooka gūkū thī.” 28 Nake aarīkia kuuga ūguo, agīcooka agīthīī agīta mwarī wa nyina Mariamu keheri-inī, akīmwīra atīrī, “Mūrutani arī gūkū na nīarakūūra.” 29 Rīrīa Mariamu aigūire ūguo, akīrūgama na ihenya agīthīī kūrī we. 30 Na hīndī iyo Jesū ndaakoretwo atoonyetē itūūra, no aarī o harīa Maritha aamūtūngīte. 31 Rīrīa Ayahudi acio maarī na Mariamu kūu nyūmba makīmūmīrīria monire ūrīa okīra na ihenya oimīte nja, makīmūrūmīrīra, magīciirīa atī aathīiaga mbīrīra-inī akarīrīre ho. 32 Hīndī rīra Mariamu aakinyire harīa Jesū aarī na akīmuona, akīgūa thī magūrū-inī make, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ūngīraarī gūkū, mūrū wa maitū ndangīrakuire.” 33 Hīndī rīra Jesū aamuonire akīrīra, na Ayahudi arīa mokīte hamwe nake o nao makīrīra-rī, agīcaaya mūno roho-inī thīnī na agītangīka ngoro. 34 Akīmoorīa atīrī, “Mūmūgīte ha?” Nao makīmūcookerīa atīrī, “Mwathani, ūka wone.” 35 Jesū akīrīra. 36 Nao Ayahudi makiuga atīrī, “Onei ūrīa aramwendete!” 37 No amwe ao makīūrania atīrī, “Mūndū ūyū ūrahingūrīre mūtumumu maitho-rī, ndangīrahotire kūgīria akue?” 38 Nake Jesū, o rīngī acaāite mūno, agīthīī mbīrīra-inī. Mbīrīra iyo yarī ngurunga na yahingītwo na ihiga. 39 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Eherīa ihiga.” No Maritha, mwarī wa nyina na mūndū ūcio wakuīte, akīmwīra atīrī, “Mwathani, rīu nīmūnūngu nī ūndū nīaniinīte mīthenya īna ho.” 40 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Gīthī ndīkwīrīre atī wetīkia nīūkuona riiri wa Ngai?” 41 Nī ūndū ūcio makīeherīa ihiga. Jesū agīcooka agītiira maitho, akiuga atīrī, “Baba, nīndagūcookerīa ngaatho nī ūndū nīūnjīguaga. 42 Nīnjūūī atī nīūnjīguaga hīndī ciothe, no ndoīga ūguo nī ūndū wa andū aya marūgāmīte haha, nīguo metīkie atī nīwe wandūmīre.” 43 Jesū aarīkia kuuga ūguo, akīanīrīra na mūgambo

mūnene, akiuga atīrī, “Lazaro, uma!” 44 Nake mūndū ūcio warī mūkuū akīuma, ohetwo na ndaamī cia gatani moko na magūrū, na akarīgīcīrīo taama ūthīū. Jesū akīmeera atīrī, “Muohorei mataama macio ma mbīrīra, mūreke athī.” 45 Nī ūndū ūcio Ayahudi aingī arīa mokīte gūceerera Mariamu, moona ūrīa Jesū eekire, makīmwītīkia. 46 No amwe ao magīthīī kūrī Afarisai, makīmeera ūrīa Jesū ekīte. 47 Hīndī iyo athīnjīri-Ngai arīa anene hamwe na Afarisai magīta Kīama. Makīūrania atīrī, “Nī kī tūreka? Onei ūrīa mūndū ūyū araringa cīama nyingī. 48 Twareka athīī na mbere ūguo, andū othe nīmekūmwītīkia, nao Aroma moke meyoere hekarū iitū, o na rūrīrī rwītū.” 49 Hīndī iyo ūmwe wao wetagwo Kaiafa, ūrīa warī mūthīnjīri-Ngai mūnene mwaka ūcio, akiuga atīrī, “Inyūī mūtīrī ūndū mūūī o na atīa! 50 Inyūī mūtīūī atī nī kaba mūndū ūmwe akue nī ūndū wa kīrīndī, handū ha rūrīrī ruothe rūthire.” 51 Ūndū ūcio ndaarīrie etaarīte we mwene, no aarahire ūguo arī ta mūthīnjīri-Ngai mūnene wa mwaka ūcio, atī Jesū nīagakuīra rūrīrī rwa Ayahudi, 52 na to rūrīrī rūu rwiki, no o na ningī akue nī ūndū wa cīana cia Ngai irīa cīahurunjūkīte, nīgeetha acīcookanīrīrie atūme itūike kīndū kīmwē. 53 nī ūndū ūcio kuuma mūthenya ūcio magīciirīra kūmūūrāga. 54 Nī ūndū ūcio Jesū ndaacookire gūthīī akīionīthanagīa kūrī Ayahudi. Handū ha ūguo, akīehera agīthīī kūndū kwarī hakuhī na werū, gatūūra geetagwo Efīraimu, agīkara kuo na arutwo ake. 55 Na rīrīa Bathaka ya Ayahudi yakuhīrīrie, andū aingī makīambata kuuma matūūra-inī, magīthīī Jerusalemu nī ūndū wa īgongona rīa gwītherīa Bathaka ītanakīnya. 56 Andū acio magīkara magīcaragīa Jesū, na rīrīa maarūngīī nja ya hekarū, makīūrania atīrī, “Mūgwīcīirīa atīa? Kaī hīhi ategūūka Gīathī-inī?” 57 No athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai nīmarūtīte watho atī mūndū o wothe ūngīamenyire harīa Jesū aarī, amarehere ūhorō nīgeetha mamūnyīite.

12 Mīthenya ītandatū mbere ya Gīathī kīa Bathaka gūkīnya, Jesū agīthīī Bethania, kūrīa Lazaro ūrīa aarīkūtīte aatūūrāga. 2 Nī kwarugīrwo irīo cia hwaī-inī nī ūndū wa

Jesū. Maritha nīwe watungataga, nake Lazaro aarī ūmwe wa arīa maikarīte metha-inī na Jesū. **3** Nake Mariamu akīoya cuba ya maguta manungi wega na ma goro mūno, akīhaka Jesū magūrū, agīcooka akīmūgiria na njuirī yake. Nayo nyūmba ikīyūra mūtatariko mwege wa maguta macio. **4** No mūrutwo ūmwe wa Jesū wetagwo Judasi Isikariota, ūrīa wacookire kūmūkunyaīra, akīregana na ūndū ūcio, akiuga atirī, **5** “Nikī kiragiririe maguta macio mendio na mbeeca icio iheo athīni? Nīmaraiganite mūcaara wa mwaka mūgima.” **6** Ndoigire ūguo nī ūndū wa gūcaīra athīni, no oigire ūguo nī ūndū aarī mūici, tondū nīwe wakuuaga mūhuko wa mbeeca, na nīaiyaga imwe akahūthīra we mwene. **7** Nake Jesū agīcooka atirī, “Tiganai nake, araiģite maguta macio nī ūndū wa mūthenya ūrīa ngaathikwo. **8** Athīni mūrī nao hīndī ciothe, no nī mūtirikoragwo na nī hīndī ciothe.” **9** Ihinda-inī o rīu gīkundi kīnene kīa Ayahudi gīkimenya atī Jesū aarī kūu na gīģūka, na gītiokire nī ūndū wa Jesū tu, no ningī nīgeetha kīone o na Lazaro ūcio aariūkītie kuuma kūrī arīa akuū. **10** Nī ūndū ūcio athīnjīri-Ngai arīa anene magīthugunda kūrūaga Lazaro o nake, **11** nīģūkorwo nī ūndū wake Ayahudi aingī nīmathīiaga kūrī Jesū na makamwītīkia. **12** Mūthenya ūcio ūngī andū aingī arīa mokīte nī ūndū wa Gīathī kīu makīigua atī Jesū aarī njīra-inī agīthīi Jerusalemu. **13** Magīkuua mikīndū, magīthīi namo kūmūtūnga, makīanagīrīra atirī, “Hosana!” “Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa ūģūka na rītwa rīa Mwathani!” “Kūrathimwo-rī, nī Mūthamaki wa Isiraeli!” **14** Nake Jesū akīona njaū ya ndigiri, akīmīkarīra, o ta ūrīa kwandīkitwo atirī, **15** “Tiga gwītīgīra, wee Mwarī wa Zayuni; ta rora, mūthamaki waku nīarooka, aikarīire njaū ya ndigiri.” **16** Arutwo ake matiambīte gūtaūkīrwo nī gītūmi kīa maūdū macio. No Jesū aarīkia kūgoocithio nīguo maataūkīrwo atī maūdū macio maandīkitwo nī ūndū wake, na atī ūguo noguo maamwīkīte. **17** Nakīo gīkundi kīa andū kīrīa kīarī nake rīrīa eetire Lazaro oime mbīrīra-inī na akīmūrīūkīa kuuma kūrī arīa akuū gīģīthīi na mbere kūmemerekīa ūhorō

ūcio. **18** Andū aingī magīūka gūtūnga Jesū nī ūndū nīmaiguīte atī nīaringīte kīama kīu. **19** Nī ūndū ūcio Afarisai makīirana atirī, “Ta kīonei tūtīrī ūndū tūreeka. Onei ūrīa andū othe mamūrūmīrīire!” **20** Na rīrī, nī kwarī na Ayunani gatagatī-inī ka arīa maathiite gūthathaiya Ngai Gīathī-inī kīu. **21** Nao magīūka kūrī Filipu, ūrīa woimīte itūūra rīa Bethisaida kūu Galili, marī na ihooya, makīmwīra atirī, “Mūthuuri ūyū, no twende kuona Jesū.” **22** Nake Filipu agīthīi akīra Anderea ūhorō ūcio, nao eerī magīthīi makīra Jesū. **23** Nake Jesū akīmacookeria atirī, “Ihinda nīrīkinyu Mūrū wa Mūdū agoocithio. **24** Ngūmwīra atirī na ma, tiga hīndī ya ngano yambire kūģūa tīri-inī ikue-rī, itūūruga īrī iiki. No īngīkua, nīciaraga maciaro maingī. **25** Mūdū ūrīa wendete muoyo wake nīakoorwo nīguo, na mūdū ūrīa ūthūire muoyo wake arī gūkū thī, nīakaūtūūria nginya muoyo wa tene na tene. (aiōnis g166) **26** ūrīa wothe ūndungatagīra no nginya anūmīrīre, nīgeetha harīa ndī o nayo ndungata yakwa īgaakorwo ho. ūrīa ūndungatagīra-rī, nake Baba nīarīmūtīiaga. **27** “Rīu ngoro yakwa nīratangīka, na nī ngūkiuga atīa? Njuge, ‘Baba honokia harī ihinda rīrī?’ Aca, gītūmi gīkī nikīo gītūmite nginyie ihinda rīrī. **28** Baba, goocithia rītwa rīaku!” Hīndī īyo mūgambo ūkiuma igūrū ūkiuga atirī, “Nīndīrīgoocithīte na no ngūrīgoocithia o rīngī.” **29** Nakīo gīkundi kīa andū kīrīa kīarī ho na gīkīigua ūguo, gīkiuga atī mūgambo ūcio nīwarurumaga; nao arīa angī makiuga atī nī mūraika wamwarīria. **30** Nake Jesū akīmeera atirī, “Mūgambo ūcio ndūnaaria nī ūndū wakwa, no waria nī ūndū wanyu. **31** Hīndī nī nginyu thī īno itūrwo ciira; nake mūnene wa thī īno nīekūingatwo. **32** No nī ndaarīkia kūhaicio igūrū kuuma thī, nīngaguucīrīra andū othe harī nī.” **33** Oigire ūguo nīgeetha onanie gīkū kīrīa agaakua. **34** Gīkundi kīu gīkiuga atirī, “Nītūiguīte kuuma Watho-inī atī Kristū egūtūūra tene na tene, nī ūndū ūcio-rī, nī atīa ūguo woiga atī ‘Mūrū wa Mūdū no nginya ahaicio igūrū?’ Ūcio ‘Mūrū wa Mūdū’ nūū?” (aiōn g165) **35** Nake Jesū akīmeera atirī, “Nīmūģūkorwo na ūtheri ihinda rīngī inini. Thiīagai rīrīa mūrī

na ūtheri, nduma itanamūtumanira. Mündū ūria ūthiia na nduma ndamenyaga kūrīa arathiī. **36** Mwīhokagei ūtheri hīndī ūria mūrī naguo, nīgeetha mūtūike ciana cia ūtheri.” Naake Jesū aarīkia kwaria, akīmehitha, agīthīra. **37** O na thuutha wa Jesū kūrīngā ciama icio ciothe makōnaga-rī, matiigana kūmwītīkia. **38** Ūndū ūcio warī wa kūhingia kiugo kīa Isaia ūria mūnabī kīrīa kīūrāgia atīrī: “Mwathani, nūū wītīkītīe ūhorō witū, nakuo guoko kwa Mwathani kūgūrīro ū?” **39** Nī ūndū ūcio matīngētīkīrie, nī tondū Isaia nīoigīte handū hangī atīrī: **40** “Nīamatūite atumumu, na akoomia ngoro ciao, nīgeetha matikoone na maitho mao, kana mataūkīrwo ngoro-inī ciao, o na kana magarūrūke, na nīi ndīmahonie.” **41** Isaia oigire ūguo nī ūndū nīooneete riiri wa Jesū, na akīaria ūhorō wake. **42** No o na gūtārī o ūguo, aingī o na gatagatī ka atongoria a Ayahudi nīmamwītīkīrie. No nī ūndū wa Afarisai, matīngōimburire wītīkio wao nī gwītīgīra matikaingatwo thunagogi; **43** nīgūkorwo nīmendete kūgocwo nī andū gūkīra kūgocwo nī Ngai. **44** Jesū agīcooka akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mündū ūria ūnjītīkītīe, to nīi nyiki etīkītīe, no etīkītīe o na ūria wandūmire. **45** Hīndī ūria mündū ūcio andora, onaga ūria wandūmire. **46** Nīi njūkīte gūkū thī ndī ūtheri, nīgeetha gūtīkagīe o na ūmwe ūnjītīkītīe ūngīkara nduma-inī. **47** “Ha ūhorō wa mündū ūria ūiguaga ūhorō wakwa no akaaga kūhingia, ndikūmūtūira ciira; nīgūkorwo ndiokire gūtūira andū a thī ciira, no ndokire kūmahonokia. **48** Mūtuanīri ciira arī ho, harī mündū ūria ūndegaga na akaaga gwītīkīra ciugo ciakwa; kiugo kīu ndaarīrie nīkīo gīkaamūtūira ciira mūthenya wa mūthia. **49** Nīgūkorwo ndiarīrie ndīrīte nīi mwene, no Baba ūria wandūmire nīwe wanjathire ūria ingiuga, na ūria ingīaria. **50** Nīnjūū atī rīathani rīake rīkīnyagīa mündū muoyo-inī wa tene na tene. Nī ūndū ūcio ūhorō ūria wothe njarāgia no ūria Baba anjīrīte njarie.” (aiōn g166)

13 Na rīrī, gwatīgītīe o hanini Gīathī kīa Bathaka gīkīnye. Jesū nīamenyete atī ihinda rīake rīa kuuma gūkū thī athī kūrī Ithe

nīriakīnyīte. Na tondū nīendete arīa maarī ake gūkū thī, akīmoonīa ūria aamendete ngīnyā kīrīkīrīro. **2** Na rīrīa maarīaga irio cia hwaī-inī, Mūcukani nīarīkītīe gwīkīra ngoro-inī ya Judasi Isikariota, mūrū wa Simoni, meciiria ma gūkunyanīra Jesū, **3** Jesū nīamenyete atī Ithe nīamūheete ūhoti wa maūndū mothe, na atī oimīte kūrī Ngai, na acookaga kūrī o Ngai; **4** nī ūndū ūcio Jesū agīkīra, akīuma hau maarīagīra, akīruta nguo yake ya igūrū, akīoya taurū, akīoha njohero. **5** Thuutha wa ūguo, agītīrīra maaī kīraī-inī na akīambīrīria gūthambīa arutwo ake nyarīrī, akīmagīragīa na taurū īyo eyohete njohero. **6** Na aakīnyā harī Simoni Petero, Petero akīmūria atīrī, “Hī, Mwathani, wee nīwe ūgūthambīa nyarīrī?” **7** Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Ndūngīmenya ūria ndīreka rīu, no thuutha-inī nīūrīmenya.” **8** Petero akīmūwīra atīrī, “Aca, wee ndūrī hīndī ūngīthambīa nyarīrī ciakwa.” Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Itangīgūthambīa, ndūngīgīa ngwatanīro na nīi.” (aiōn g165) **9** Simoni Petero akīmūcookerīa atīrī, “Mwathani, ndūgaathambīe o nyarīrī ciiki, no gūthambīe moko o na mūtwe!” **10** Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Mündū wīthambīte mwīrī abatairīo nī gwīthambā o nyarīrī ciiki; mwīrī wake wothe nī mūtheru. Na inyuī mūrī atheru, o na gūtūika ti inyuothe.” **11** Nīgūkorwo nīamenyete ūria ūkaamūkunyanīra, na nīkīo oigire atī ti othe maarī atheru. **12** Aarīkia kūmathambīa nyarīrī, akīhumbā nguo yake ya igūrū, na agīcooka harīa aikarīte. Akīmoorīa atīrī, “Nīmwataūkīrwo nī ūguo ndamwīka? **13** Mūnjītaga ‘Mūrutani’ na ‘Mwathani’, na ūguo nīguo kūrī, nīgūkorwo ūguo nīguo ndī. **14** Na rīrī, kuona atī Nīi, Mwathani na Mūrutani wanyu, nīndamūthambīa nyarīrī-rī, o na inyuī nīmwaģīrīrwo mūthambānagīe nyarīrī mündū na ūria ūngī. **15** Nīndamuonia kīonereria nīguo mwīkage o ta ūguo ndamwīka. **16** Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī ndungata nene gūkīra mwathi wayo, kana mūtūmwo agakīra ūria ūmūtūmīte. **17** Kuona atī rīu nīmūmenyete maūndū maya, nīmūrīrathīmagwo mwameka. **18** “Ndiraaria ūhorō wanyu inyuothe; nīnjūū arīa thuurīte. No ūhorō ūyū nī wa kūhingia maandīko

maria moigite atiri, 'O uria turianagira irio nake n'angarurukite.' 19 "Ndiramwira maundu maya riu matanekika, nigeetha hindi iria marikika murinjitikia ati ni ni ni we. 20 Ngumwira atiri na ma, uria wothe wamukagira mundu uria ndumite ni ni mwene aamukagira; na uria wothe unyamukagira, aamukagira uria wandumire." 21 Jesu aarikia kuuga uguo, agitangika ngoro na akiumbura atiri, "Ngumwira atiri na ma, umwe wanyu niekungunyanira." 22 Nao arutwo ake makiambiriria kurorana marigitwo nuu gatagati-ini kao aaragia uhoru wake. 23 Umwe wao, murutwo uria Jesu endete, aikarite thi etiiranitie na Jesu. 24 Nake Simoni Petero akiheneria murutwo ucio, akimwira atiri, "Ta murie araaria uhoru wa u." 25 Nake murutwo ucio, agitiirania na Jesu na akimwira atiri, "Mwathani, ucio nuu uraaria uhoru wake?" 26 Jesu agicookia atiri, "Ni uria nguhe kienyu giki kia mugate ndaarikia gugitobokia thubu-ini." Na aarikia gutobokia kienyu kia mugate thubu-ini, agikihe Judasi Isikariota muru wa Simoni. 27 Judasi aarikia kuria mugate ucio, Mucukani akimwira. Nake Jesu akimwira atiri, "Uria ukiriri gwika-ri, ika narua." 28 No gutiri o na umwe wari metha-ini wataukirwo ni gitumi kia Jesu kumwira uguo. 29 Na tondu Judasi nwe waigaga mbeeca-ri, amwe magiiciria Jesu aamwira agure kiria kibataranitie ni undu wa Githi, kana aheane kindu ni undu wa aria athini. 30 Nake Judasi aarikia kwamukira mugate ucio, akiuma nja. Na kwari utuku. 31 Na Judasi aarikia guthi, Jesu akiuga atiri, "Riu Muru wa Mundu niagocithio, nake Ngai niagocithio ari thini wake. 32 Angikorwo Ngai niagocithio thini wake, Ngai niekugocithia Muriu ari thini wake mwene, na amugocithie o narua. 33 "Ciana ciakwa, ngukorwo na inyu o gwa kahinda kanini. Nimukanjaria, na o ta uria ndeerire Ayahudi, no taguo ngumwira: Kuria ndrathii, inyu mutingihota guka. 34 "Ngumuhe rithani rieru: Endanagai mundu na uria ungi. O ta uria ndimwendete, o na inyu no nginya mwendanage mundu na uria ungi. 35 Undu uyü

niguo urimenyithagia andu othe ati muri arutwo akwa, mungendana mundu na uria ungi." 36 Simoni Petero akimwira atiri, "Mwathani ni ku uguthi?" Nake Jesu akimucokeria atiri, "Kuria nguthi, mutingihota kunumirira riu, no nimirinumirira thuutha-ini." 37 Petero akimwira atiri, "Mwathani ni ki kingigiria ngurumire riu? Ni ninguruta muoyo wakwa ni undu waku." 38 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Ati no urute muoyo waku ni undu wakwa? Ngukwira atiri na ma, nguku itanakuga, nuringaana maita matatu!"

14 "Mutigatangi ngoro, mwihokei Ngai; o na ni munjhoke. 2 Thini wa nyumba ya Baba kuri na ciakro nyingi; gutangiri uguo ingiri kumwira. Ninguthi kuo kumuthondekera handu. 3 Na ndathii na ndamuthondekera handu-ri, ningacooka ndimugire nigeetha o na inyu mukoragwo haria ndi. 4 Njira ya kuria ndrathii inyu nimumiü." 5 Nake Toma akimwira atiri, "Mwathani, ithu tütüü kuria uguthi, ni undu ucio-ri, njira tungikiminya atia?" 6 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Ni ni ni njira, na ni ni uhoru uria wa ma, na ni ni muoyo. Gutiri mundu ukinyaga kuri Baba atagereire hari ni. 7 Korwo nimumenye kuna, no mumenye Baba o nake. Kuuma riu, nimumü na ni mumuonete!" 8 Filipo akimwira atiri, "Mwathani, tonie Baba na ithu nitukuiganira." 9 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Filipo, nduri wamena o na thuutha wa gukorwo na inyu ihinda iraihu uguo? Mundu uria wothe unyonete nionete Baba. Ungikiuga atia ati, 'Tunie Baba?' 10 Kai utetikitie ati ni ndi thini wa Baba, na ati Baba ari thini wakwa? Ciugo iria ndimwira ti ciakwa ni mwene; no Baba uria uturaga thini wakwa, nwe uraruta wira wake. 11 Njitikia riria nguuga ati ndi thini wa Baba, nake Baba ari thini wakwa; kana mugitike ni undu wa uria wa ciana iria ningaga. 12 Ngumwira atiri na ma, mundu uria wothe unjitikie, niarikaga maundu maria njikaga. Na niageeka o na maundu manene kuri macio, tondu ndrathii kuri Baba. 13 Na uria wothe mukahooya, ningawika thini wa ritwa riakwa, nigeetha Muriu arehere Baba riiri. 14

Mwahooya ūndū o wothe thīinī wa rīitwa rīakwa, nīndīrīwīkaga. **15** “Angīkorwo nīmūnyendete, nīmūrīathīkagīra ūrīa ndīmwathīte. **16** Na nī nīngahooya Baba, nake nīakamūhe Mūteithia ūngī aikarage na inyuī nginya tene, (aiōn g165) **17** nake nīwe Roho ūrīa wa ma. Nao andū a gūkū thī matīngīm wītīkīra tondū matimuonaga na matimūū. No inyuī nīmūmū nīgūkorwo atūūranagīa na inyuī, na aikaraga thīinī wanyu. **18** Ndikūmūtīga ta ciana cia ngoriai, nīngūūka kūrī inyuī. **19** Thuutha wa ihinda inyinyi, thī ndīgūcooka kūnyona, no inyuī nīmūrīnyonaga. Tondū nīndūūraga muoyo, o na inyuī nīmūgūtūūra muoyo. **20** Mūthenya ūcio nīmūkamenya atī nī ndī thīinī wa Baba, na inyuī mūrī thīinī wakwa, na nī ndī thīinī wanyu. **21** Ūrīa wothe ūguaga maathani makwa na akamaathīkīra, ūcio nīwe ūnyendete. Nake ūcio ūnyendete nīarīendagwo nī Baba, o na nī nīndīmwendaga na ndīonithanagīe kūrī we.” **22** Nake Judasi (no ti Isikariota) akiuga atīrī, “No rīrī Mwathani, nī kī gīgūtūma wīonithanie kūrī ithuī na ti kūrī andū a gūkū thī?” **23** Nake Jesū agīcookīa atīrī, “Mūndū o wothe ūnyendete nīarīathīkagīra ūrutani wakwa. Baba nake nīarīmwendaga, na nītūrīūkaga kūrī we tūtūūranagīe nake. **24** Ūrīa ūtanyendete ndathīkagīra ūrutani wakwa. Ciugo icio mūguaga ti ciakwa nī mwene; nī cia Baba ūrīa wandūmire. **25** “Maūndū maya mothe ndamwarīra tūrī o na inyuī. **26** No rīrī, we Mūteithia, na nīwe Roho Mūtheru, ūrīa Baba agaātūma thīinī wa rīitwa rīakwa, nīakamūruta maūndū mothe na amūrīrikanie ūrīa wothe ndīm wīrīte. **27** Thayū nīguo ngūmūtīgīra; thayū wakwa nīguo ndaamūhe. Ndikūmūhe thayū ta ūrīa ūheanagwo nī andū a gūkū thī. Mūtīgatangīke ngoro kana mwītīgīre. **28** “Inyuī nīmwaiguire ngīuga atīrī, ‘Nīngūthī na nīngacooka njūke kūrī inyuī rīngī.’ Angīkorwo nīmūnyendete-rī, no mūkene tondū ndīrathī kūrī Baba, nīgūkorwo Baba nī mūnene kūrī nī. **29** Ndamwīra maūndū macio o rīu matanekīka nīgeetha rīrīa magekīka mūgeetīka. **30** Ndikūmwarīra ūhorō ūyū ihinda iraaya, nīgūkorwo mūnene wa gūkū thī nīarooka. We

ndarī na hinya wa kūnjatha, **31** no andū a gūkū thī no nginya mamenye atī nīnyendete Baba, na atī njīkaga o ūrīa Baba anjathīte. “Ūkai rīu; nītūthīi.

15 “Nī nī nī mūthabībū ūrīa wa ma nake Baba nīwe mūrīmīri. **2** Rūhonge o ruothe rūrī thīinī wakwa rūtaciara nīarūtemaga akarweheria. Naruo rūhonge o ruothe rūrīa rūciara nīarūceehaga nīguo rūciare maciaro maingī makīria. **3** Inyuī o na rīu mūrī atheru nī ūndū wa ūhorō ūrīa ndīmūheete. **4** Ikaragai thīinī wakwa na nī nīndīrīkaraga thīinī wanyu. Gūtīrī rūhonge rūngīciara maciaro rūrī rwiki; no nginya rūikare thīinī wa mūthabībū. O na inyuī mūtīngīciara maciaro mūtāngīkara thīinī wakwa. **5** “Nī nī mūthabībū, na inyuī mūrī honge. Mūndū angīkara thīinī wakwa na nī njīkare thīinī wake, nīarīciara maciaro maingī; tondū mūtārī hamwe na nī mūtīrī ūndū mūngīhota gwīka. **6** Mūndū o wothe angīaga gūikara thīinī wakwa-rī, atārī o ta rūhonge rūrīa rūteagwo rūkooma; honge icio nīkūnganio ciūnganagio, igaikio mwaki-inī ikahīa. **7** Mūngīkara thīinī wakwa, nacio ciugo ciakwa ciikare thīinī wanyu, hooyai o kīrīa gīothe mūngīenda, na nīmūkūheo kīo. **8** ūndū ūrīa ūngīgoocithia Baba nī atī, mūciarage maciaro maingī nīguo mwīonanie mūrī arutwo akwa. **9** “O ta ūrīa Baba anyendete, ūguo noguo na nī ndīmwendete. Rīu-rī, ikaragai o wendo-inī wakwa. **10** Mūngīathīkīra maathani makwa-rī, nīmūrīkaraga wendo-inī wakwa o ta ūrīa nī njathīkīire maathani ma Baba na ngaikara wendo-inī wake. **11** Ndamwīra maūndū macio nīguo gīkeno gīakwa kīgīe thīinī wanyu, nakīo gīkeno kīanyu gīkinyanīre. **12** Rīathani rīakwa nī rīrī: Endanagai inyuī ene, o ta ūrīa nī ndīmwendete. **13** Gūtīrī mūndū ūrī wendo mūnene kūrī ūyū, atī mūndū no arute muoyo wake nī ūndū wa arata ake. **14** Inyuī mūrī arata akwa, mūngīka ūrīa ndīmwathīte. **15** Ndigūcooka kūmwīta ndungata, tondū ndungata ndīmenyaga ūrīa mūmīathi areeka; no inyuī ndīm wītīte arata nīgūkorwo maūndū marīa mothe ndīrutīte kuuma kūrī Baba nīndīmūmenyithīte. **16** Ti

inyuĩ mwathuurire, no nĩ nĩ ndamũthuurire, na ngĩmwamũra mũthĩĩ mũgaciare maciario, namo maciario macio matũũre. Nake Baba nĩakamũhe kĩrĩa gĩothe mũkahooya thĩĩnĩ wa rĩĩtwa rĩakwa. 17 Rĩĩrĩ nĩrĩo rĩathani rĩakwa: Endanagai. 18 “Andũ a thĩ mangĩmũthũũra, menyai atĩ nĩ nĩ maambire gũthũũra. 19 Korwo mũrĩ a gũkũ thĩ, andũ a thĩ no mamwende ta mũrĩ ao. No rĩrĩ, inyuĩ mũtirĩ a gũkũ thĩ, no nĩndĩmũthuurĩte kuuma kũrĩ andũ a thĩ. Nĩkĩo andũ a thĩ mamũthũire. 20 Ririkanai ũhoro ũrĩa ndamwĩrĩre atĩrĩ, ‘Gũtirĩ ndungata nene gũkĩra mũmĩathi.’ Angĩkorwo nĩ nĩmanyariĩre, o na inyuĩ nĩmakamũnyarira. Angĩkorwo nĩmathĩkĩire ũrutani wakwa o na wanyu nĩmakawathĩkĩra. 21 Nao makaamwĩka ũguo nĩ ũndũ wa rĩĩtwa rĩakwa, nĩgũkorwo matiũũ ũrĩa wandũmire. 22 “Korwo ndiokire ngĩmahe ũhoro, matingĩamenyire nĩ ehia. No rĩũ matĩrĩ na kĩgwatio nĩ ũndũ wa mehia mao. 23 Mũndũ ũrĩa ũũthũũrĩte, nĩathũũire Baba o nake. 24 Korwo ndĩkĩte gatagatĩ-inĩ kao maũndũ marĩa matarĩ mekwo nĩ mũndũ ũngĩ matingĩamenyire nĩ ehia. No rĩũ nĩmonete ciama ici, no no maathũire na magathũũra Baba. 25 No nĩgeetha kũhingio ũrĩa kwandĩkĩtwo Watho-inĩ wao atĩrĩ, ‘Nĩmathũũrĩre hatarĩ gĩtũmi.’ 26 “Hĩndĩ rĩrĩa Mũteithia agooka, ũrĩa ngaamũtũmĩra kuuma kũrĩ Baba, na nĩwe Roho wa ma ũrĩa uumaga kũrĩ Baba, we nĩakaheana ũira wakwa. 27 Na o na inyuĩ no ngĩnya mũkaaruta ũira, tondũ mũtũũrĩte na nĩ kuuma o kĩambĩrĩra.

16 “Ndamwĩra maũndũ macio mothe nĩgeetha mũtikanae gũtiganĩria wĩtikio. 2 Nĩmakamũngata thunagogi-inĩ; na ũhoro wa ma nĩ atĩ, kũrĩ hĩndĩ ĩgũũka rĩrĩa mũndũ o wotho ũkaamũũraga ageciĩragia atĩ nĩ Ngai aratungatĩra. 3 Mageekaga maũndũ macio nĩ ũndũ matimenyete Baba o na kana makaamenya. 4 Ndamwĩra maũndũ macio nĩgeetha hĩndĩ ĩyo yakinya mũkaaririkana atĩ nĩndamwĩrĩte. Ndiamwĩrĩre maũndũ macio kĩambĩrĩria-inĩ tondũ ndaarĩ hamwe na inyuĩ. 5 “Rĩũ nĩngũthĩ kũrĩ ũrĩa wandũmire. No gũtirĩ o na ũmwe wanyu ũranjũũria atĩrĩ, ‘Ūrathĩ kũ?’ 6 Mwayũrwo nĩ kĩa nĩ tondũ

nĩndamwĩra maũndũ macio. 7 No ngũmwĩra atĩrĩ na ma, nĩ kwagĩrĩre nĩ thĩ nĩ ũndũ wanyu. Tondũ ndaaga gũthĩ, Mũteithia ndagooka kũrĩ inyuĩ. No ndaathĩ, nĩngamũtũma oke kũrĩ inyuĩ. 8 Nake oka, nĩakaguithia andũ a gũkũ thĩ ũrĩa mahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa mehia, na ũhoro-inĩ wa ũthingu, o na ũhoro-inĩ wa ciira: 9 Nĩmahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa mehia, nĩgũkorwo andũ matinjĩtikĩtie; 10 nĩmahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa ũthingu, nĩgũkorwo ndĩrathĩ kũrĩ Baba kũrĩa mũtangĩcooka kũnyona; 11 na nĩmahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa ciira tondũ mũnene wa gũkũ thĩ nĩarĩkĩtie gũtuĩrwo ciira. 12 “Ndĩ na maũndũ mangĩ maingĩ ma kũmwĩra, makĩria ya marĩa mũngĩhota kũũmĩrĩria rĩũ. 13 No rĩrĩ, Roho Mũtheru ũcio wa ma oka, nĩakamũtongoria ũhoro-inĩ ũrĩa wa ma wotho. Ndakaaragia ũhoro wake mwene; akaaragia ũhoro wa maũndũ marĩa aigũite, ningĩ nĩakamwĩra ũhoro wa maũndũ marĩa magooka thuutha. 14 Nĩakangoocithia nĩgũkorwo nĩakamũmenyithia ũhoro wakwa ũrĩa arutĩte kuuma kũrĩ nĩ. 15 Maũndũ mothe ma Baba nĩ makwa. Nĩkĩo ndamwĩra atĩ Roho nĩakamũmenyithia ũhoro wakwa ũrĩa arutĩte kuuma kũrĩ nĩ, mũũmenye. 16 “Thuutha wa kahinda kanini mũtikũnyona rĩngĩ na ningĩ thuutha wa kahinda kanini nĩmũkũnyona.” 17 Amwe a arutwo ake makĩũrania atĩrĩ, “Arenda kuuga atĩa rĩrĩa aroiga atĩ, ‘Thuutha wa kahinda kanini mũtikũnyona rĩngĩ na ningĩ atĩ thuutha wa kahinda kanini nĩmũkũnyona’, ningĩ atĩ ‘Tondũ ndĩrathĩ kũrĩ Baba?’” 18 Magĩthĩ na mbere kũũrania atĩrĩ, “Arenda kuuga atĩa rĩrĩa aroiga atĩ, ‘Kahinda kanini?’ Ithũ tũtiramenya ũrĩa aroiga.” 19 Nake Jesũ akĩona atĩ nĩmendaga kũmũũria ũhoro ũcio, nĩ ũndũ ũcio akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ kũũrania mũrorania ũrĩa ngwendaga kuuga rĩrĩa njugire atĩ ‘Thuutha wa kahinda kanini mũtikũnyona rĩngĩ, na ningĩ thuutha wa kahinda kanini nĩmũkũnyona?’ 20 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũkaarĩra na mũcaka rĩrĩa andũ a thĩ marakena. Inyuĩ mũkanyĩitwo nĩ kĩa, no kĩa, kĩa nyũ nĩgĩkagarũrũka gĩtũke gĩkeno. 21 Mũndũ-wa-nja agĩciara nĩakoragwo na rwo tondũ hĩndĩ yake nĩ nginyu; no aarĩkia gũciara

kaana, akariganirwo nĩ ruo nĩ ūndũ wa gũkena nĩgũkorwo kaana nĩ gaaciirwo gũkũ thĩ. **22** O na inyuĩ noguo: Rĩu nĩ ihinda rĩanyu rĩa kĩa, no nĩngamuona rĩngĩ na nĩmũgakena, na gũtirĩ mũndũ o na ūmwe ūkaamũtunya gĩkeno kĩu. **23** Mũthenya ūcio wakinya mũtigacooka kũnjũria ūndũ o na ūrikũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, Baba nĩakamũhe kĩa gĩothe mũkaahooya thĩnĩ wa rĩitwa riakwa. **24** Nginyagia rĩu mũtirĩ mwahooya ūndũ thĩnĩ wa rĩitwa riakwa. Hooyai na nĩmũkũheo, nĩguo gĩkeno kĩanyu gĩkinyanĩre. **25** “O na gũtuĩka ngoretwo ngĩaria na ngerekano-rĩ, hĩndĩ nĩroka rĩria itagacooka kũmwarĩria na njĩra iyo, no ngaamwĩraga ūhoru wa Baba itekũhithĩria. **26** Mũthenya ūcio nĩmũkaahooyaga thĩnĩ wa rĩitwa riakwa. Ndiroiga atĩ nĩngahooyaga Baba ithenya rĩanyu. **27** No rĩrĩ, Baba we mwene nĩamwendete, nĩgũkorwo inyuĩ nĩmũnyendete, na nĩmwĩtikĩtie atĩ ndoimire kũrĩ Ngai. **28** Nĩ ndoimire kũrĩ Baba, ngũka gũkũ thĩ; na rĩu nĩnguma gũkũ thĩ, njooke kũrĩ Baba.” **29** Hĩndĩ iyo arutwo a Jesũ makiuga atĩrĩ, “Rĩu nĩuratũhe ūhoru wega, ūtekwaria na ngerekano. **30** Rĩu nĩtwamenya atĩ wee nĩũũ maũndũ mothe, na atĩ o na ndũbataire mũndũ o na ūrikũ akũurie ciũria. Ūhoru ūcio nĩwatũma twĩtikie atĩ woimĩte kũrĩ Ngai.” **31** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Rĩu nĩmwetikia! **32** No hĩndĩ nĩroka, na nĩnginyu, rĩria mũkahurunjũka, o mũndũ athĩ gwake mũciĩ. Mũkaandiga ndĩ nyiki, no ndirĩ nyiki, nĩgũkorwo Baba arĩ hamwe na nĩ. **33** “Ndamwĩra maũndũ macio nĩgeetha mũgĩe na thayũ thĩnĩ wakwa. Gũkũ thĩ nĩmũrĩonaga thĩna. No ūmĩriaia! Nĩ nĩndooretie thĩ.”

17 Jesũ aarĩkia kuuga maũndũ macio, agĩtiira maitho akĩrora na igũrũ, akĩhooya, akiuga atĩrĩ: “Baba hĩndĩ nĩ nginyu. Gooicithia Mũrũguo, nĩguo nake Mũrũguo akũgoocithie. **2** Nĩgũkorwo nĩmũheete ūhoti wa gwatha andũ othe, nĩguo arĩa othe ūmũheete amahe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **3** Na rĩu ūyũ nĩguo muoyo wa tene na tene: Atĩ makũmenye, o Wee Ngai ūria wa ma, na mamenye Jesũ Kristũ, ūria ūtũmĩte. (aiōnios g166) **4** Nĩngũgoocithĩtie gũkũ thĩ na ūndũ wa kũrĩkia wĩra ūria waheire ndute. **5** Na

rĩu Baba, ngoocithia ndĩ mbere yaku na riiri ūria ndaarĩ naguo hamwe nawe o mbere thĩ itaanagĩa. **6** “Nĩnguũrĩrie andũ arĩa waheire gũkũ thĩ rĩitwa riaku. Acio maarĩ aku; nawe ūkĩhe o, nao nĩmathĩkĩire kiugo gĩaku. **7** Na rĩu nĩmamenyete atĩ indo iria ciothe ūheete ciũmĩte kũrĩ wee. **8** Nĩgũkorwo nĩndamaheire ciugo iria waheire, nao magĩciĩtikĩra. Nĩmamenyire hatarĩ nganja atĩ ndoimire kũrĩ wee, na magĩtikia atĩ wee nĩwe wandũmire. **9** Acio nĩo ndĩrahoera. Ndirahoera andũ a gũkũ thĩ, no ndĩrahoera arĩa ūheete, nĩgũkorwo nĩ aku. **10** Kĩria gĩothe ndĩ nakĩo nĩ gĩaku, na kĩa gĩothe ūrĩ nakĩo nĩ gĩakwa. Naguo ūgooci nĩũũkĩte kũrĩ nĩ nĩ ūndũ wao. **11** Ndigũikara gũkũ thĩ rĩngĩ, no-o marĩ o gũkũ thĩ, na nĩ ndiroka kũrĩ wee. Baba Mũtheru, magitĩre na ūhoti wa rĩitwa riaku, rĩitwa rĩria waheire, nĩgeetha matũike ūmwe o ta ūria ithuĩ tũrĩ ūmwe. **12** Rĩria ndĩraarĩ nao, nĩndĩramagitagĩra na ngamamenyerera na rĩitwa rĩu waheire. Gũtirĩ o na ūmwe ūurĩte o tĩga ūria wathĩrĩrwo kwanangwo nĩguo Maandĩko mahingio. **13** “Rĩu ndiroka kũrĩ wee, no maũndũ maya ndiroiga ndĩ o gũkũ thĩ, nĩguo maiyũrwo nĩ gĩkeno gĩakwa kĩrĩ gĩkinyanĩru kũna thĩnĩ wao. **14** Nĩndĩmaheete kiugo gĩaku, nao andũ a gũkũ thĩ makamathũura, nĩgũkorwo o ti a gũkũ thĩ rĩngĩ, o ta ūria nĩ itarĩ wa gũkũ thĩ. **15** Ihooya riakwa ti ūmarute gũkũ thĩ, no nĩ atĩ ūmagitagĩre kuuma kũrĩ ūria mũũru. **16** O ti a gũkũ thĩ, o ta ūria o na nĩ itarĩ wakuo. **17** Maamũre, ūmatherie na ūhoru ūria wa ma; ūhoru waku nĩguo ūhoru wa ma. **18** O ta ūria wandũmire gũkũ thĩ, na nĩ noguo ndamatũma kũrĩ andũ a gũkũ thĩ. **19** Nĩndĩtheretie nĩ ūndũ wao, nĩguo o nao matherio kũna nĩ ūhoru ūria wa ma. **20** “Nĩngĩ to aya oiki ndĩrahoera. Ndirahoera o na arĩa angĩ makaanjĩtikia nĩ ūndũ wa ndũmĩrĩri ya aya, **21** nĩguo othe matũike ūmwe Baba, o ta ūria we ūrĩ thĩnĩ wakwa na nĩ ndĩ thĩnĩ waku. O nao marogĩa thĩnĩ witũ nĩgeetha andũ a gũkũ thĩ metikie atĩ nĩwe ūndũmĩte. **22** Nĩndĩmaheete riiri ūria waheire, nĩguo matũike ūmwe o ta ūria ithuĩ tũrĩ ūmwe, **23** nĩ ndĩ thĩnĩ wao, nawe ūrĩ thĩnĩ wakwa. Marotuĩka ūmwe kũna, nĩgeetha

andū a gūkū thī mamenye atī nīwe wandūmire, na atī nīūmendete o ta ūria ūnyendete. 24 “Baba, ngwenda arīa ūuheete makorwo na nīi harīa ndī na mone riiri wakwa, riiri ūria ūuheete nī ūndū nīwanyendete thī itanombwo. 25 “Baba Mūthingu, o na gūtuika andū a gūkū thī matikūū-rī, nīi nīngūūi, nao nī moī atī nīwe ūndūmīte. 26 Nīngūmenyithanīte kūrī o, na nīngūkīrīrīria gūkūmenyithania, nīgeetha wendani ūria ūnyendete naguo ūkarage thīinī wao na nīguo o na nīi mwene ngoragwo thīinī wao.”

18 Jesū aarīkia kūhooya, agīthīi arī na arutwo ake, makīringa mūkuru wa Karūūi ga Kīdironi. Mūrīmo ūcio ūngī nī haarī na mūgūnda wa mītamaiyū, agītoonya ho na arutwo ake. 2 Na rīrī, Judasi, ūria wamūkunyañire, nīoōi handū hau, nī ūndū Jesū nīacemanagīria ho kaingī na arutwo ake. 3 Nī ūndū ūcio Judasi agīthīi hau mūgūnda-inī ūcio, atongoretie mbūtū ya thigari na anene amwe kuuma kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai. Nao nīmakuūite icinga, na matawa, na indo cia mbaara. 4 Nake Jesū nī ūndū nīamenyaga maūndū marīa mothe maakirie kūmūkora-rī, akiumīra akīmooria atīrī, “Nūū mūracaraia?” 5 Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi.” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīi nī nīi we.” (Nake Judasi ūcio wamūkunyañire aarūngīi hau hamwe nao.) 6 Rīrīa Jesū aameerire atīrī, “Nīi nī nīi we,” magīcooka na thuutha makīgūa thī. 7 O rīngī Jesū akīmooria atīrī, “Nūū mūracaraia?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi.” 8 Jesū akīmacookeria atīrī, “Ndamwīra atī nī nīi we. Akorwo nī nīi mūracaraia-rī, rekei andū aya mathīi.” 9 Gwekīkire ūguo nīgeetha ūhorō ūria aarītie ūhinge, rīrīa oigire atīrī, “Andū arīa waheire gūtīrī o na ūmwe wao ndeete.” 10 Hīndī ūyo Simoni Petero, tondū aarī na rūhiū rwa njora, akīrūcomora na agītinia gūtū kwa ūrīo kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene. (Ndungata ūyo yetagwo Maliku.) 11 Nake Jesū agīatha Petero atīrī, “Cookia rūhiū rwaku rwa njora! Gīkombe kīrīa Baba aaheete-rī, nīngwaga gūkīnyuīra?” 12 Nayo mbūtū ūyo ya thigari na

mūnene wayo, hamwe na anene acio a Ayahudi makīnyūiita Jesū. Makīmūoha na 13 makīamba kūmūtware kwa Anasi, ūria warī mūthoniwe wa Kaiafa, ūria warī mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene mwaka ūcio. 14 Kaiafa nīwe wataarīte Ayahudi atī no gūkorwo arī wega mūndū ūmwe akuīre andū othe. 15 Simoni Petero marī na mūrutwo ūngī makīrūmīrīra Jesū. Na tondū mūrutwo ūcio nīoōio nī mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, agītwarana na Jesū kūu nja ya mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. 16 No Petero agītigwo etereire hau nja ya kīhingo. Nake mūrutwo ūcio ūngī, woīo nī mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, agīcooka, akīaria na mūirītu ūria warī kīhingo-inī agītoonya Petero. 17 Nake mūirītu ūcio warī kīhingo-inī akīūria Petero atīrī, “Kaī wee ūrī ūmwe wa arutwo a mūndū ūyū?” Nake agīcooka agīkiuga atīrī, “Aca, ndirī ūmwe wao.” 18 Na rīrī, ndungata na thigari ciarūgamīte irigiicīrie mwaki ūria ciakītie ikīwota, tondū kwarī na heho. Petero o nake aarūgamīte hamwe nao agīota mwaki. 19 Ihinda-inī o rīu, mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene oragia Jesū ūhorō wa arutwo ake na ūhorō wa ūrutani wake. 20 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīi njarīrie andū othe a thī itarī ūndū ngūhitha, na ngarutana hīndī ciothe thunagoga-inī o na hekarū-inī, kūrīa Ayahudi othe macemanagia. Ndirī ūndū njaragia na hitho. 21 Ūranjūria ūguo nīkī? Ūria arīa mananjigua ngīaria. Ti-itherū nīmoī ūria ndanoiga.” 22 Rīrīa Jesū oigire ūguo, ūmwe wa thigari iria ciarī hau akīmūgūtha rūhī, akīmūria atīrī, “Ūguo nīguo ūgūcookeria mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene?” 23 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Angīkorwo nīndoiga ūūru-rī, heana ūira wa ūūru ūcio. No angīkorwo ndaaria ūhorō wa ma-rī, wangūthīra kī?” 24 Nake Anasi akīmūneana atwarwo arī o muohe kūrī Kaiafa mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene. 25 O hīndī ūyo Simoni Petero arūgamīte agīota mwaki, akīūrio atīrī, “Kaī wee ūrī ūmwe wa arutwo a mūndū ūyū?” Nake agīkaana, akiuga atīrī, “Aca, ndirī ūmwe wao!” 26 Ndungata ūmwe ya mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, na yarī ya mbarī ya mūndū ūria Petero aatinītie gūtū, ikīmūria atīrī, “Na githī nīi ndirakuonire

mūri nake hau mūgūnda-inī wa mītamaiyū?”
27 O rīngī Petero agīkaana, na o hīndī īyo ngūkū īgīkūga. **28** Ningī Ayahudi makīruta Jesū gwa Kaiafa makīmūtware gīkaro-inī kīa Barūthi wa Kīroma. Hīndī īyo kwarī rūciinī tene, na nīgeetha matikagwatwo nī thaahu, Ayahudi matiatonyire gīkaro kīu; nī ūndū nīmendaga mahote kūrīa gīthī kīa Bathaka. **29** Nī ūndū ūcio Pilato akiama akīmakora kūu nja akīmooria atīrī, “Mūndū ūyū mūramūthitangīra kī?” **30** Nao makīmūcookeria atīrī, “Atangīrī muuni watho-rī, tūtingīmūrehe kūrī we.” **31** Nake Pilato akīmeera atīrī, “Kīmuoei inyuī ene mūkamūciirithie kūrīngana na watho wanyu.” Nao Ayahudi makīregana na ūhoro ūcio, makiuga atīrī, “Ithuī tūtīrī na rūūtha rwa kūrāga mūndū o na ū.” **32** Maūndū maya mekikire nīgeetha ciugo iria Jesū aarītie akīonania mūthemba wa gīkuū kīrīa agaakua ihingio. **33** Pilato agīcooka agītoonya gīkaro kīu kīa Barūthi, agīta Jesū akīmūuria atīrī, “Wee nīwe mūthamaki wa Ayahudi?” **34** Nake Jesū akīmūuria atīrī, “Ūcio nī woni waku, kana nī andū makwīrite ūhoro wakwa?” **35** Nake Pilato akīmūcookeria atīrī, “Nī ndīkīrī Mūyahudi? Andū anyu na athīnjīri-Ngai arīa anene nīo makūneanīte kūrī nī. Nī atīa wīkīte?” **36** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ūthamaki wakwa ti wa gūkū thī. Korwo nī ūguo-rī, ndungata ciakwa nicingīndūrīre ndikanyitwo nī Ayahudi. No ūthamaki wakwa nī wa kuuma kūndū kūngī.” **37** Nake Pilato akīmūcookeria atīrī, “nī ūndū wa ūguo-rī, wee ūkīrī Mūthamaki!” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīwaria ma kuuga atī nī ndī Mūthamaki. Ma nī atīrī, gītūmi gīkī nīkīo gīatūmire njarwo, na nīkīo ndokire gūkū thī atī nyumbūrage ūhoro ūrīa wa ma. Mūndū o wothe ūrī mwena wa ūhoro wa ma nīathikagīrīria.” **38** Nake Pilato akīmūuria atīrī, “Ūhoro wa ma nī ūrīkū?” Aarīkia kūrīria ūguo akiama nja o rīngī agīthī kūrī Ayahudi akīmeera atīrī, “Ndirona gītūmi gīa kūmūthitangīra. **39** No ningī nī mūtugo wanyu hīndī ya Bathaka ndīmuohorere mūndū ūmwe. Nīmūkwenda ndīmuohorere ‘mūthamaki wa Ayahudi?’” **40** Nao makīanīrīra, magīcookīa atīrī, “Aca,

tūtīkwenda ūcio! Tuohorere Baraba!” Na rīrī, Baraba ūcio aarī mūtunyani.

19 Hīndī īyo Pilato akīoya Jesū, akīmūhūirithia iboko. **2** Nacio thigari igītuma thūmbī ya mīguā, ikīmwikīra mūtwe, na ikīmūhumba kanjū ya rangi wa ndathi, **3** igathiiaa harī we o ihinda kwa ihinda, ikamūnyūrūragia ikiugaga atīrī, “Ngeithi, mūthamaki wa Ayahudi!” Nacio ikamūgūthaga ūthīu na hī. **4** O rīngī Pilato akiama nja, akīra Ayahudi atīrī, “Ta onei ngūmūruta nja ndīmūrehe kūrī inyuī, nīguo mūmenye atī nī ndionete ūndū o na ūrīkū angīthitangīrwo.” **5** Rīrīa Jesū oimire nja ekīrite thūmbī īyo ya mīguā na ehumbīte kanjū īyo ya rangi wa ndathi-rī, Pilato akīmeera atīrī, “Mūndū nī ūyū!” **6** Rīrīa athīnjīri-Ngai arīa anene o na atongoria a Ayahudi maamuonire, makīanīrīra makiuga atīrī, “Mwambithie mūtī-igūrū! Mwambithie mūtī-igūrū!” No Pilato akīmacookeria atīrī, “Muoei mūmwambe mūtī igūrū arī inyuī. Ha ūhoro wakwa, ndirona ūndū o na ūrīkū angīthitangīrwo.” **7** Nao Ayahudi makiuga magwatīrie atīrī, “Ithuī nītūrī watho; na kūrīngana na watho ūcio no nginya akue, tondū nīetuīte Mūrū wa Ngai.” **8** Rīrīa Pilato aigūire ūguo, agītīgīra mūno makīria, **9** agīcooka thīinī wa nyūmba īyo ya ūthamaki. Ningī akīuria Jesū atīrī, “Wee-rī, uumīte kū?” Nowe Jesū ndaigana kūmūcookeria. **10** Pilato akīmūuria atīrī, “Kaī ūkūrega kūnjarīria? Kaī ūtooi ndī na ūhoti wa gūkuohorithia, kana wa gūkwambithia mūtī igūrū?” **11** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Wee ndūngīrī na ūhoti igūrū rīakwa korwo ndūheetwo guo kuuma igūrū. Nī ūndū ūcio ūrīa ūūneanire kūrīwe nīwe ūrī na mehīa marīa manene.” **12** Kuuma hīndī īyo, Pilato akīgeria kuohora Jesū, no Ayahudi magīthī na mbere kwanīrīra atīrī, “Ūngīrekereria mūndū ūyū, wee ndūrī mūrata wa Kaisari. Mūndū o wothe wītuga mūthamaki nīamenete Kaisari.” **13** Rīrīa Pilato aigūire ūguo-rī, akīumia Jesū nja, na agīkarīra gītī kīa mūtuanīri ciira handū hoikaine ta “Harīa-haare-Mahiga” (na heetagwo na Kīhibirania Gabatha). **14** Kwarī mūthenya wa lhaarīria rīa Kiumia gīa

Gĩathĩ kĩa Bathaka; na kwarĩ ta thaa thita. Nake Pilato akĩira Ayahudi atĩrĩ, “Ūyũ mũthamaki wanyu.” 15 No-o makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, “Mweherie! Mweherie! Mwambithie mũtĩ-igũrũ!” Nake Pilato akĩmoooria atĩrĩ, “Nyambithie Mũthamaki wanyu?” Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene magĩcookia atĩrĩ, “Ithuĩ tũtirĩ mũthamaki ũngĩ tiga Kaisari.” 16 Mũthia-inĩ Pilato akimũneana kũrĩ o nĩguo akambwo mũtĩ-igũrũ. Nacio thigari ikĩnyiita Jesũ. 17 Na ekuuĩre mũtharaba wake agĩthĩ nginya harĩa heetagwo “Ha Ihĩndĩ rĩa Mũtwe” (na no ho hetagwo na Kĩhibirania, Gologotha.) 18 Hau nĩho maamwambire, na hamwe nake makĩamba andũ angĩ eerĩ, ũmwe mwena ũmwe na ũcio ũngĩ mwena ũcio ũngĩ; nake Jesũ arĩ gatagatĩ. 19 Nake Pilato akĩandikithia kĩaũ na gĩkĩhũũrĩro mũtharaba-inĩ. Nakĩo kĩandikĩtwo atĩrĩ, JESŪ WA NAZARETHI, MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. 20 Nao Ayahudi aingĩ magĩthoma maandiko macio, nĩgũkorwo handũ harĩa Jesũ aambĩrwo haarĩ hakuhĩ na itũũra rĩu inene, nakĩo kĩaũ kĩu kĩandikĩtwo na Kĩhibirania, na Kĩlatini, na Kĩyunani. 21 Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene a Ayahudi makĩira Pilato atĩrĩ, “Tiga kwandĩka ‘Mũthamaki wa Ayahudi’, no andĩka atĩ mũndũ ũyũ nĩ kuuga oigire atĩ nĩwe mũthamaki wa Ayahudi.” 22 Nake Pilato akĩmacookeria atĩrĩ, “Ūguo ndandĩka nĩndandĩka.” 23 Rĩrĩa thigari ciarĩkirie kwamba Jesũ, ikĩoya nguo ciake, igĩcigayania maita mana, o mũndũ yake, no kanjũ yatigarire. Nguo ĩyo ndĩarĩ na rūtumo, yatumĩtwo kuuma igũrũ nginya thĩ ĩrĩ o taama ũmwe. 24 Nacio ikĩrana atĩrĩ, “Nĩtũtĩgei kũmĩtarũra; rekei tũmĩcuukĩre mĩtĩ nĩguo tũmenye ũrĩa ũgũthĩ nayo.” Gwekĩkire ũguo nĩguo Maandiko mahinge marĩa moigĩte atĩrĩ, “Maagayanire nguo ciakwa, na magĩcuukĩra kanjũ yakwa mĩtĩ.” Ūguo nĩguo thigari ciekire. 25 Hakuhĩ na mũtharaba wa Jesũ nĩho nyina aarũgamĩte, na mwarĩ wa nyina na nyina, na Mariamu mũtumia wa Kĩliopa, na Mariamu Mũmagidali. 26 Rĩrĩa Jesũ onire nyina na mũrutwo ũrĩa endete marũngĩ hakuhĩ nake, akĩira nyina atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, ũcio mũrũguo,” 27 agĩcookia akĩira mũrutwo

ũcio atĩrĩ, “Ūcio maitũguo.” Kuuma hĩndĩ ĩyo mũrutwo ũcio akĩoya nyina wa Jesũ, agĩthĩ gũtũũra mũcĩĩ kwa mũrutwo ũcio. 28 Thuutha ũcio, Jesũ amenya atĩ maũndũ mothe nĩmathira, na nĩguo Maandiko mahinge, akiuga atĩrĩ, “Nĩnyootĩ.” 29 Hau nĩ haarĩ na cuba yarĩ na thiki, nĩ ũndũ ũcio thigari igĩtobokia thibũnji ho, igĩcookia igĩthecerera thibũnji ĩyo rũthanju-inĩ rwa mũthobi, ikĩmĩtwarĩrĩria kanua-inĩ ka Jesũ. 30 Hĩndĩ ĩrĩa Jesũ aamĩkundire, akiuga atĩrĩ, “Ūhoru nĩwathira.” Na oiga ũguo, akĩnamia mũtwe, agĩtuikana. 31 Na rĩrĩ, kwarĩ mũthenya wa Ihaarĩria wa Ayahudi, nĩguo marokere Thabatũ ya mwanya. Na tondũ Ayahudi matiendaga mũĩrĩ ĩyo itigwo mĩtharaba-inĩ hĩndĩ ya Thabatũ, makĩũria Pilato aathane atĩ andũ acio maambĩtwo moinwo magũrũ, na mũĩrĩ yao ĩcuurĩrio. 32 Nĩ ũndũ ũcio thigari igĩthĩ ikiuna magũrũ ma mũndũ wa mbere ũrĩa mambanĩrio na Jesũ na igĩcookia ikiuna ma ũcio ũngĩ. 33 No rĩrĩa maakinyire harĩ Jesũ na makĩona atĩ nĩarĩkĩtie gũkua, makĩaga kuuna magũrũ make. 34 Handũ ha ũguo-rĩ, mũthigari ũmwe agĩtheeca Jesũ mbaru na itimũ, na o rĩmwe hakiura thakame na maaĩ. 35 Nake mũndũ ũrĩa wonire maũndũ macio nĩarutĩte ũira, nagu ũira wake nĩ wa ma. We nĩooĩ atĩ aaragia ũhoru wa ma, na oimbũraga nĩgeetha o na inyuĩ mwĩtikie. 36 Namo maũndũ macio meekĩkire nĩgeetha Maandiko mahinge marĩa moigĩte atĩrĩ, “Gũtirĩ ihĩndĩ o na rĩmwe rĩake rikoinwo.” 37 O na ningĩ no harĩ Maandiko mangĩ moigĩte atĩrĩ, “Makeerorera mũndũ ũrĩa maathecire.” 38 Thuutha ũcio, Jusufu wa Arimathea akĩhooya Pilato mwĩrĩ wa Jesũ. Na rĩrĩ, Jusufu aarĩ mũrutwo wa Jesũ, no amũrũmagĩrĩra na hito tondũ wa gwĩtigĩra Ayahudi. Nake Pilato akĩmũhe rũtha, nake agĩthĩ agĩkuua mwĩrĩ ũcio. 39 Maathiire na Nikodemo, ũrĩa wathiite kũrĩ Jesũ ũtukũ. Nikodemo agĩtwara mũtukanio wa manemane na thubiri ingĩkinya o ta ratiri mĩrongo mũgwanja na ithano. 40 Nao eerĩ makĩoya mwĩrĩ wa Jesũ, makĩwoha na mataama ma gatani hamwe na mũtukanio ĩyo mĩnungi wega, kũringana na mũtugo ya Ayahudi ya gũthikana. 41 Hau Jesũ aambĩrwo nĩ haarĩ

na mūgūnda, na thīinī wa mūgūnda ūcio nī kwarī na mbīrīra njerū, īrīa itakoretwo īgītwo mwīrī wa mūdū o na ūmwe. **42** Tondū kwarī mūthenya wa Ihaarīria wa Ayahudi nīguo marokere Thabatū, na ningī nī ūndū mbīrīra īyo yarī o hakuhi-rī, makīga Jesū ho.

20 Na rīrī, mūthenya wa mbere wa kwambīrīria kiumia rūciinī tene, kūrī o na nduma, Mariamu Mūmagidali nīathire mbīrīra-inī na akīona ihiga rīrīa rīarī mūromo-inī rīrī rīherie. **2** Nī ūndū ūcio agīthīi ateng'ereke kūrī Simoni Petero na mūrutwo ūrīa ūngī, ūrīa Jesū endete, akīmeera atīrī, “Nīmarutīte Mwathani mbīrīra-inī, na tūtīū harīa mamūīgīte!” **3** Nī ūndū ūcio Petero na mūrutwo ūcio ūngī makiumagara marorete mbīrīra-inī. **4** Marī o eerī magīteng'era, no mūrutwo ūcio ūngī agīkīria Petero ihenya, agīkinya mbīrīra-inī mbere. **5** Akīinamīrīra, na akīrora thīinī, akīona mataama ma gatani marī maige thī, no ndaatoonyire. **6** Nake Simoni Petero, ūrīa warī thuutha wake, agīkinya na agītoonya mbīrīra thīinī. Akīona mataama ma gatani maigītwo hau, **7** o hamwe na gītambaya kīrīa Jesū ohetwo mūtwe agīthikwo. Nakīo giakūnjītwo gīkaigwo kīrī giiki, gītari hamwe na mataama macio ma gatani. **8** Thuutha ūcio mūrutwo ūcio ūngī, ūrīa wakinyīte mbīrīra-inī mbere, o nake agītoonya thīinī. Akīona na agīitīkia. **9** (Nīgūkorwo nginyagia hīndī īyo matiakoretwo mataūkīrwo nī Maandīko atī Jesū nīarī arīūke kuuma kūrī arīa akuū.) **10** Arutwo acio magīcooka makīinūka kwao, **11** no Mariamu akīrūgama hau nja ya mbīrīra akīrīraga. O akīrīraga-rī, akīinamīrīra, akīrora mbīrīra thīinī, **12** akīona araika eerī marī na nguo njerū, maikarīte thī harīa mwīrī wa Jesū waigītwo, ūmwe agaikara mūtwe-inī nake ūcio ūngī agaikara magūrū-inī. **13** Nao makīmūria atīrī, “Mūtumia ūyū, nī kī kīrakūrīria?” Nake akīmacookeria atīrī, “Nī ūndū nīmeheretie Mwathani wakwa mbīrīra-inī, na ndiū harīa mamūīgīte.” **14** O hīndī īyo akīhūgūra, akīona Jesū arūgamīte hau, no ndaigana kūmenya atī aarī Jesū. **15** Nake Jesū akīmūria atīrī, “Mūtumia ūyū, nī kī kīrakūrīria? Nūū ūracaria?” Mariamu agīciiria atī ūcio aarī mūrīmi wa mūgūnda,

akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, akorwo nīwe ūmweheretie njīra harīa ūmūīgīte nīguo thīi ngamuoe.” **16** Nake Jesū akīmwīta, “Mariamu!” Nake akīhūgūra akīmwtīka na Kīhibirania atīrī, “Raboni!” (naguo nī kuuga Mūrutani). **17** Jesū akīmwīra atīrī, “Ndūkae kūnyiita, nī ūndū ndirī ndīrambata thīi kūrī Baba! No rīrī, thīi kūrī arutwo akwa, ūmeere atīrī, ‘Nīndīracooka thīi kūrī Baba, na nowe Ithe wanyu, njooke kūrī Ngai wakwa, na nowe Ngai wanyu.’” **18** Mariamu Mūmagidali agīthīi kūrī arutwo, akīmatwarīra ūhoro, akīmeera atīrī, “Nīnyonete Mwathani!” Na akīmeera atī nīwe wamwīrite maūdū macio. **19** Hwaī-inī wa mūthenya o ūcio wa mbere wa kwambīrīria kiumia, rīrīa arutwo maarī hamwe, na mīrango īrī mīhinge nī ūndū wa gwītīgīra Ayahudi, Jesū agīūka akīrūgama gatagatī-inī kao, akīmeera atīrī, “Gīai na thayū!” **20** Aarīkia kuuga ūguo akīmoonīa moko make na mbaru ciake. Nao arutwo makīyūrwo nī gīkeno nī ūndū wa kuona Mwathani. **21** Na o rīngī Jesū akīmeera atīrī, “Gīai na thayū! O ta ūrīa Baba aandūmire, noguo o na nī ndamūtūma.” **22** Na oiga ūguo, akīmahuhrīria mīhūmū yake, akīmeera atīrī, “Amūkīrai Roho Mūtheru. **23** Arīa othe mwarekera mehīa mao, nīmarīrekagīrwo, na arīa othe mūtārīrekagīra, matīrīrekagīrwo.” **24** Na rīrī, Toma (ūrīa wetagwo Wa-mahatha), ūmwe wa arīa ikūmi na eerī, ndaarī hamwe na arutwo rīrīa Jesū okire. **25** Tondū ūcio arutwo arīa angī makīmwīra atīrī, “Nītuonete Mwathani.” Nowe akīmeera atīrī, “Itoonete irema cia mīcumarī moko-inī make, na ndoonyie kīara gīakwa hau irema-inī cia mīcumarī, na njooke ndoonyie guoko mbaru-inī ciake, ndingūtīkia ūhoro ūcio.” **26** Thuutha wa kiumia kīmwe, arutwo ake maarī kūu nyūmba rīngī, na Toma aarī hamwe nao. O na gūtūika mīrango yarī mīhinge-rī, Jesū agīūka, akīrūgama gatagatī-inī kao, akiuga atīrī, “Gīai na thayū!” **27** Agīcooka akīira Toma atīrī, “Toonyia kīara gīaku haha; rora moko makwa. Tambūrūkia guoko gwaku ūgūkie mbaru-inī ciakwa. Tiga kūgīa na nganja, itīkia.” **28** Nake Toma akīmwīra atīrī, “Mwathani wakwa na Ngai wakwa!” **29** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Wetīkia tondū nīwanyona.

Kūrathimwo nī arīa metikagia matonete.” 30 Jesū nīaringire ciama ingī nyingī akionagwo nī arutwo ake, iria itaandikitwo ibuku-inī rīrī. 31 No rīrī, ici ciandikitwo nīgeetha mwītikie atī Jesū nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai, na atī na ūndū wa gwītikia mūgē na muoyo thīinī wa rītwa rīake.

21 Thuutha ūcio Jesū nīacookire akiumīrīra arutwo ake iria-inī rīa Tiberia. Ū nīguo kwahaanire: 2 Simoni Petero, na Toma (ūrīa wetagwo Wa-mahatha), na Nathanieli wa kuuma Kana ya Galilī, na ariū a Zebedi, o na arutwo angī eerī maarī hamwe. 3 Simoni Petero akīmeera atīrī, “Nīi ndathīi gūtega thamaki.” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūgūthīi nawe.” Nī ūndū ūcio makiumagara, magītoonya marikabu, no ūtukū ūcio matirī kīndū maagwatirīe. 4 Rūciinī tene, Jesū akīrūgama hūgūrūrū-inī cia iria, no arutwo matiamenyaga atī nī Jesū. 5 Nake akīmeeta akīmooria atīrī, “Arata akwa, nīmūgwatītie thamaki?” Nao magīcookia makiuga atīrī, “Aca.” 6 Nake akīmeera atīrī, “Ikiai wabu mwena wa ūrīo wa marikabu na nīmūkūgwatia.” Rīrīa meekire ūguo, makīremwo nī kūguucia wabu ūcio nī ūrīa thamaki icio ciarī nyingī. 7 Nake mūrutwo ūrīa Jesū eendete akīra Petero atīrī, “Nī Mwathani!” Na rīrīa Simoni Petero aiguire mūrutwo ūcio aamwīra atī, “Nī Mwathani”, akīoha nguo yake ya igūrū (tondū nīamīrutīte), na akīrūga maaī-inī. 8 Nao arutwo acio angī makīmūrūmīrīra na marikabu maguucītīe wabu ūiyūrīte thamaki tondū matiarī haraaya, maarī ta itīna rīa makinya igana rīmwe kuuma hūgūrūrū-inī. 9 Maarīkia kuumīrīa marikabu, makīona mwaki wa makara wakītio hau, na thamaki irī njīkīre riiko, na mūgate. 10 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Rehei thamaki imwe cia iria mwagwatia.” 11 Nake Simoni Petero akīhaica marikabu akīguucia wabu ūcio nginya hūgūrūrū-inī. Naguo waiyūrīte thamaki iria nene, 153, no o na irī nyingī ūguo, wabu ūcio ndwatuīkire. 12 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ūkai mwīgagūre.” Hatirī o na ūmwe wa arutwo acio wamūrīrīe atīrī, “Nīwe ū?” Nīmamenyire atī nī Mwathani. 13 Nake Jesū agīthīi, akīoya mūgate akīmahe,

agīcooka akīmahe thamaki o nacio. 14 Rīrī nīrīo rīarī ihinda rīa gatātū rīa Jesū kuumīrīra arutwo ake thuutha wa kūrīūka kuuma kūrī arīa akuū. 15 Nao maarīkia kūrīa, Jesū akīūria Simoni Petero atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, na ma ti-itherū nīūnyendete gūkīra aya?” Nake agīcookia atīrī, “Ī Mwathani, wee nīūū atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Heaga tūgōndu twakwa gīa kūrīa.” 16 Nīngī Jesū akīmūria atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, ti-itherū nīūnyendete?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Ī Mwathani, wee nīūū atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Rīithagia ng’ōndu ciakwa.” 17 Agīcooka akīmūria hīndī ya gatātū atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, nīūnyendete?” Nake Petero akīigua ūuru ngoro nī ūndū wa ūrīa Jesū aamūrīrīe hīndī ya gatātū atīrī, “Nīūnyendete?” Nake akīmwīra atīrī, “Mwathani, wee nīūū maūndū mothe; wee nīūū atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Heaga ng’ōndu ciakwa gīa kūrīa.” 18 “Ngūkwīra atīrī na ma, rīrīa warī mwīthī nīwehumbaga nguo, ūgathīi kūrīa ūkwenda; no rīrīa ūgaakūra, nīūgatambūrūkia moko, nake mūndū ūngī nīagakūhumba nguo, acooke agūtware kūrīa ūtekwenda gūthīi.” 19 Jesū oigire ūguo nīgeetha onanie gīkuū kīrīa Petero agaakua, agoocithie Ngai. Agīcooka akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra!” 20 Nake Petero eehūgūra akīona mūrutwo ūrīa Jesū endete amarūmīrīre. (Ūcio nī ūrīa wetiranītīe na Jesū rīrīa marīaga irio cia hwaī-inī, na nowe wamūrītīe atīrī, “Mwathani, nū ūcio ūgūgūkūnyanīra?”) 21 Na rīrīa Petero aamuonire-rī, akīūria atīrī, “Mwathani, nake mūndū ūyū ūhorō wake nī atīa?” 22 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ingīenda atūūre muoyo nginya rīrīa ngacooka-rī, ūcio ūkīrī ūhorō waku? Wee no nginya ūnūmīrīre.” 23 Nī ūndū wa ūguo-rī, mūhuhu ūkīlunja thīinī wa ariū na aarī a lthe witū gūkīrwo atī mūrutwo ūcio ndagakua. No Jesū ndoigīte atī ndagakua; ūrīa oigīte no atī, “Ingīenda atūūre muoyo nginya rīrīa ngacooka-rī, ūcio ūkīrī ūhorō waku?” 24 Mūrutwo ūcio nīwe ūrī na ūira wa maūndū maya mothe, na nowe ūmaandikīte. Na ithū nītūū atī ūira wake nī wa ma. 25 Jesū nīekire maūndū mangī maingī.

Korwo mothe nīmandikirwo-rī, ngwīgereria atī
o na thī yothe ndīngūiganīra mabuku marīa
mangīandikwo.

Atũmwo

1 Thĩĩnĩ wa ibuku riakwa rĩa mbere, wee Theofilo-rĩ, nĩndakwandikiire maũndũ mothe marĩa Jesũ aambĩriire gwĩka na kũrutana **2** nginya mũthenya ũria oirwo agĩtarwo igũrũ thuutha wa kũhe atũmwo arĩa aathuurĩte mawatho na ũndũ wa Roho Mũtheru. **3** Thuutha wa kũnyariirĩka gwake, akĩionania kũrĩ andũ acio na akĩheana imenyithia nyingĩ cia kuonania atĩ aarĩ muoyo. Nĩamoimĩriire ihinda rĩa mũthenya mĩrongo ĩna, na akĩaria ũhoru ũkonĩĩ ũthamaki wa Ngai. **4** Hĩndĩ ĩmwe, rĩrĩa aarĩanagĩra nao, nĩamathire, akĩmeera atĩrĩ: “Mũtikoime Jerusalemu, no etererai kĩheo kĩrĩa Ithe witũ eeraniire, o kĩrĩa inyuĩ mwanaigua ngĩaria ũhoru wakĩo. **5** Nĩgũkorwo Johana aabatithanagia na maai, no inyuĩ mũribathio na Roho Mũtheru mũthenya mĩngĩ itaanathira.” **6** Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa maagomanire hamwe makĩmũuria atĩrĩ, “Mwathani, ihinda rĩrĩ nĩrĩo ũgũcookeria andũ a Isiraeli ũthamaki wao?” **7** Nake akĩmeera atĩrĩ: “Ti ũhoru wanyu kũmenya ciathĩ o na kana mahinda marĩa Ithe witũ atuĩte na ũhoti wake mwene. **8** No nĩmũrĩheo hinya rĩrĩa Roho Mũtheru arĩũka igũrũ rĩanyu; na inyuĩ nĩmũgatuĩka aira akwa thĩĩnĩ wa Jerusalemu, na Judea guothe, na Samaria, na nginya ituri ciothe cia thĩ.” **9** Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoywo na igũrũ o meroreire, nariĩo itu rikĩmũhumbĩra magĩtiga kũmuona rĩngĩ. **10** O hĩndĩ ĩyo maikarĩte macũthĩrĩrie mũno akĩambata matu-inĩ-rĩ, o rĩmwe andũ eerĩ mehumbĩte nguo njerũ makĩrũgama o hau maarĩ. **11** Makĩmooria atĩrĩ, “Andũ aya a Galili, mũrũgamĩte haha mũcũthĩrĩrie igũrũ nĩkĩ? Jesũ o ro ũcio, ũria weherio harĩ inyuĩ aatwarwo igũrũ-rĩ, agaacooka o ro ũguo mwamuona agĩthĩi.” **12** Hĩndĩ ĩyo magĩcooka Jerusalemu moimĩte Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ, mũigana wa rũgendo rũrĩa rũngĩathirwo mũthenya wa Thabatũ kuuma itũũra inene. **13** Rĩrĩa maakinyire, makĩambata nyũmba ya igũrũ ĩrĩa maikaraga. Nao andũ arĩa maarĩ ho maarĩ Petero, na Johana, na Jakubu na Anderea; Filipu na Toma, na Baritholomayo na Mathayo; Jakubu

mũrũ wa Alufayo, na Simoni Mũzelote, na Judasi mũrũ wa Jakubu. **14** Othe makĩnyĩitanĩra hamwe, makĩrũmanĩrĩria kũhooya, hamwe na atumia, na Mariamu nyina wa Jesũ, o na ariũ a nyina na Jesũ. **15** Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio Petero akĩrũgama gatagati-inĩ ka andũ arĩa meetĩkĩtie (gĩkundi kĩa andũ ta igana rĩa mĩrongo ĩrĩ), **16** akiuga atĩrĩ, “Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, Maandiko no nginya mangĩahingire marĩa Roho Mũtheru aaririe tene na kanua ka Daudi ũhoru ũkonĩ Judasi, ũria watongoririe andũ arĩa maanyĩtire Jesũ. **17** Aarĩ ũmwe witũ na nĩagwatanagĩra na ithuĩ ũtungata-inĩ ũyũ.” **18** (Judasi nĩagũriire gĩthaka na kĩheo kĩrĩa aamũkĩrĩre nĩ ũndũ wa waganu wake. Nake akĩgũa gĩthaka-inĩ kũu na mũnduru, nayo nda yake ĩgĩtathũka, namo mara mothe makĩuma. **19** Andũ othe a kũu Jerusalemu makĩigua ũhoru ũcio, na nĩ ũndũ ũcio magĩta gĩthaka kũu na rũthiomi rwao Ekiladama, ũguo nĩ kuuga, Gĩthaka kĩa Thakame.) **20** “Nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo Ibuku-inĩ rĩa Thaburi atĩrĩ, “Mũcĩĩ wake ũrokira ihoorũ; kũroaga mũndũ wa gũtũũra kuo,’ ningĩ gũkaandikwo atĩrĩ, “Ūtongoria wake ũrooywo nĩ mũndũ ũngĩ.’ **21** Nĩ ũndũ ũcio nĩ kwagĩrĩre gũthuurwo mũndũ ũmwe kuuma kũrĩ andũ arĩa makoretwo marĩ hamwe na ithuĩ ihinda rĩothe rĩrĩa Mwathani Jesũ aaceeraga na ithuĩ, **22** kwambĩrĩria hĩndĩ ya ũbatithio wa Johana nginya hĩndĩ ĩrĩa Jesũ oirwo akĩambata akĩehera harĩ ithuĩ. Nĩgũkorwo mũndũ ũmwe wa aya no nginya atuĩke mũira hamwe na ithuĩ ũhoru-inĩ wa kũriũka gwake.” **23** Nĩ ũndũ ũcio makĩrũgamia andũ eerĩ, Jusufu ũria wetagwo Barasaba (na no oĩkaine ta Jusito), na Mathia. **24** Magĩcooka makĩhooya makiuga atĩrĩ, “Mwathani, wee nĩũũĩ ngoro ya mũndũ wothe. Tuonie nũũ wa aya eerĩ ũthuurĩte **25** nĩguo oe ũtungata ũyũ wa gũtuĩka mũtũmwo, ũria Judasi aatigire nĩguo athĩĩ kũrĩa kũrĩ gwake.” **26** Magĩcooka magĩcuuka mĩtĩ, nagueo mũtĩ ũkĩgwĩra Mathia; nĩ ũndũ ũcio akĩongererwo harĩ atũmwo acio ikũmi na ũmwe.

2 Hĩndĩ ĩrĩa mũthenya wa Bendegothio wakinyire-rĩ, acio othe magĩkorwo maarĩ handũ hamwe. **2** Na o rĩmwe mũgambo ta wa rũhuho rũnene rũkũhurutana na hinya

ügũka kuuma igũrũ, ũkĩyũra nyũmba yothe írĩa maaiakarĩte. **3** Makĩona kĩndũ gĩatariĩ ta nĩnĩmbĩ cia mwaki irĩa ciagayũkanĩte igĩĩkara igũrũ rĩa mũndũ o mũndũ. **4** Othe makĩyũrio Roho Mũtheru na makĩambĩrĩria kwaria na thiomĩ ingĩ o ta ũrĩa Roho aamahotithirie. **5** Na rĩrĩ, kũu Jerusalemu nĩ gwaikaraga Ayahudi etigĩri Ngai kuuma ndũrĩrĩ-inĩ ciothe cia thĩ. **6** Rĩrĩa maiguire mũgambo ũcio, gĩkundi kĩa andũ gĩgĩcookanĩrĩra kĩgegete, tondũ o mũndũ aamaiguaga makĩaria na rũthiomĩ rwake kĩũmbe. **7** Nao makĩgega mũno, makĩũrania atĩrĩ, “Githĩ andũ aya othe maraaria ti andũ a Galilĩ? **8** Nĩ kĩĩ kĩratũma mũndũ o mũndũ witũ amaiguie makĩaria na rũthiomĩ rwa kũrĩa aaciarĩrwo? **9** Andũ a Parithi, na a Media, na a Elamu; o na andũ arĩa matũũraga Mesopotamia, na Judea, na Kapadokia, na Ponto, na Asia, **10** na Firigia, na Pamufilia, na Misirĩ, na mĩena ya Libia írĩa írĩ gĩkuhĩ na Kurene, na ageni a kuuma Roma, **11** (Ayahudi hamwe na andũ arĩa meegarũrite magatuĩka Ayahudi); na andũ a Kirete, na a Arabia, tũramaiguua makĩaria na thiomĩ ciitũ ũhoro wa magegania ma Ngai!” **12** Mamakĩte na makagega makĩũrania atĩrĩ, “Ũũ nĩ kuuga atĩa?” **13** Amwe ao, o na kũrĩ ũguo, nĩmamathĩrĩkirie, makiuga atĩrĩ, “Aya nikũrĩro marĩtuo nĩ ndibei.” **14** Hĩndĩ ĩyo Petero akĩrũgama hamwe na arĩa ikũmi na ũmwe, akĩanĩrĩra na akĩarĩria gĩkundi kũu kĩa andũ akĩmeera atĩrĩ, “Inyuĩ andũ aitũ Ayahudi o na inyuĩ inyuothe mĩtũũraga Jerusalemu, rekei ndĩmũtaarĩrie ũhoro ũyũ; thĩkĩrĩriaĩ wega ũrĩa nguuga. **15** Andũ aya ti arĩũ, ta ũrĩa mũreeciiria. Rĩu nĩ thaa ithatũ tu cia rũciĩnĩ! **16** Aca gũtitariĩ ta ũguo, ũhoro ũyũ nĩguo warĩtio nĩ mũnabĩ Joeli, akiuga atĩrĩ: **17** “Ngai ekuuga atĩrĩ, matukũ-inĩ ma kũrigĩrĩria nĩngaitĩrĩria andũ othe Roho wakwa. Ariũ na aarĩ anyu nĩmakarathaga mohoro, Aanake anyu nĩmakonaga cioneki, nao athuuri anyu marootage irooto. **18** O na nĩngĩ nĩngaitĩrĩria ndungata ciakwa cia arũme na cia andũ-a-nja Roho wakwa matukũ-inĩ macio, nacio nĩĩkarathaga mohoro. **19** Nĩngonania morĩrũ kũu igũrũ matu-inĩ, na nyonanie ciamu gũkũ thĩ, cia thakame, na cia mwaki, na cia ndogo ikwambata.

20 Rĩũa nĩrĩkagarũrwo rĩtuĩke nduma, naguwo mweri ũtuĩke ta thakame, mbere ya mũthenya ũcio mũnene wa Mwathani ũrĩa ũrĩ riiri gũkinya. **21** Na nĩgũgakinya atĩrĩ, atĩ mũndũ wothe ũgaakaĩra rĩitwa rĩa Mwathani nĩakahonokio.’ **22** “Inyuĩ andũ aya a Isiraeli, thĩkĩrĩriaĩ ũhoro ũyũ: Jesũ wa Nazarethi aarĩ mũndũ waheanĩtuo nĩ Ngai kũrĩ inyuĩ na ũndũ wa ciamu, na morĩrũ, na cionereria, irĩa Ngai aaringire gatagatĩ-inĩ kanyu agereire harĩ we, o ta ũrĩa inyuĩ ene mũũĩ. **23** Mũndũ ũyũ aaneanĩrwo moko-inĩ manyu, kũringana na ũrĩa Ngai aatuĩte na ũrĩa aamenyete o mbere; na inyuĩ, mũteithĩrĩrio nĩ andũ arĩa aaganu, mũkĩmũũraga na njĩra ya kũmwambithia mũtharaba-inĩ. **24** No Ngai akĩmũriũkia kuuma kũrĩ arĩa akuũ, akĩmuohora ruo-inĩ rwa gĩkuũ, tondũ gũtingĩahotekire atũũre anyĩitĩtuo nĩkĩo. **25** Tondũ Daudi oigire atĩrĩ ũhoro wake: “Nĩndonaga Mwathani arĩ mbere yakwa hĩndĩ ciothe. Tondũ arĩ guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo-rĩ, ndingĩenyenyeka. **26** Nĩ ũndũ ũcio ngoro yakwa nĩnjanjamũku, naruo rũrĩmĩ rwakwa rũgakena; o naguwo mwĩrĩ wakwa nĩũgũtũũra ũrĩ na mwĩhoko, **27** tondũ ndũkandiganĩria mbĩrĩra-inĩ, o na kana ũreke ũrĩa waku Mũtheru abuthe. (Hadēs 986) **28** Nĩũmenyithĩtie njĩra cia muoyo; nĩũkanjĩyũria gĩkeno ndĩ harĩa ũrĩ. **29** “Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, no ndĩmwĩre ndĩ na ũũmĩrĩru atĩ ithe witũ Daudi nĩakuire na agĩthikwo, na mbĩrĩra yake írĩ o gũkũ ngĩnya ũmũthĩ ũyũ. **30** Nowe aarĩ mũnabĩ na nĩamenyete atĩ Ngai nĩamwĩrĩre na mwĩhitwa atĩ nĩagaikarĩria ũmwe wa rũciario rwake gĩtĩ giake kĩa ũnene. **31** Nĩ ũndũ nĩamenyete ũhoro ũcio mbere, nĩarĩrie ũhoro wa kũriũka gwa Kristũ, atĩ ndaatiganĩrio mbĩrĩra-inĩ, o na kana mwĩrĩ wake ũkĩbutha. (Hadēs 986) **32** Ngai nĩariũkĩtie Jesũ ũcio, na ithuĩ ithuothe tũrĩ aira a ũhoro ũcio. **33** Kuona atĩ nĩatũũgĩrĩtio guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai, na nĩamũkĩrĩre kĩranĩro kĩa Roho Mũtheru kuuma kũrĩ Ithe, nake nĩatũtĩrĩrie Roho ta ũrĩa mũrona rĩu na mũkaiguu. **34** Nĩgũkorwo Daudi ndaambatire agĩthĩ igũrũ, no nĩoigire atĩrĩ, “Mwathani nĩeerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo, **35** o ngĩnya rĩrĩa ngaatua thũ ciaku gaturwa ka

makinya maku.” 36 “Nĩ ūndũ ūcio andũ othe a Isiraeli nĩmamenye atĩrĩ: Ngai nĩ atuĩte Jesũ, o ūcio mwambire, Mwathani na Kristũ.” 37 Rĩrĩa andũ maiguire ūhoru ūcio, ūkĩmatheeca ngoro, makĩũria Petero na atũmwo acio angĩ atĩrĩ, “Ariũ a Baba, twagĩrĩrwo nĩ gwĩka atĩa?” 38 Nake Petero akĩmacookeria atĩrĩ, “Mwĩrĩrei na mũbatithio mũndũ o mũndũ thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ Kristũ, nĩguo mũrekerwo mehia manyu. Na inyuĩ nĩ mũkwamũkĩra kĩheo kĩa Roho Mũtheru. 39 Kĩĩranĩro gĩkĩ nĩ kĩanyu na ciana cianyu, na andũ arĩa othe marĩ kũraya, na andũ arĩa othe Mwathani Ngai witũ ageeta moke harĩ we.” 40 Akĩmataara na ciugo ingĩ nyingĩ, akĩmakaanagia; na akĩmathaitha, akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩhonokiei kuuma kũrĩ rũciarũ rũrũ ruogomu.” 41 Andũ arĩa meetĩkĩrĩre ndũmĩrĩri yake makĩbatithio, na mũthenya ūcio makĩongerereka andũ ta ngĩri ithatũ. 42 Nao nĩmerutĩire kũgwatĩria ūrutani wa atũmwo, na ngwatanĩro-inĩ, na ūhoru-inĩ wa kwenyũrana mũgate, na kũhooya. 43 Andũ othe makĩiyũrwo nĩ guoya, nao atũmwo magĩĩka morĩrũ maingĩ, na makĩringa ciana. 44 Andũ arĩa othe meetĩkĩtie maarĩ hamwe, na nĩmagwatanagĩra indo ciothe. 45 Makĩendia ithaka ciao na indo ciao, makaheaga mũndũ o wotho kũringana na bata wake. 46 O mũthenya nĩmagomanaga hekarũ-inĩ. Nĩmenyũraga mũgate marĩ mĩciĩ-inĩ yao, na makarĩĩanĩra marĩ na gĩkeno, na marĩ na ngoro theru, 47 makagoocaga Ngai, na magetĩkĩrĩka kũrĩ andũ othe. Nake Mwathani nĩongagĩrĩra thiritũ-inĩ yao andũ arĩa maahonokaga o mũthenya.

3 Mũthenya ūmwe Petero na Johana nĩmambatire magĩthĩĩ hekarũ-inĩ ihinda rĩa mahooya, na kwarĩ thaa kenda cia mũthenya. 2 Na rĩrĩ, mũndũ waciariĩtwo arĩ mwonju nĩakuuagwo agatwarwo kĩhingo-inĩ kĩa hekarũ kĩrĩa gĩettagwo Gĩthaka, akaigwo ho o mũthenya nĩguo ahooc mbeeca kũrĩ andũ arĩa maatoonyaga hekarũ. 3 Na rĩrĩa onire Petero na Johana marĩ hakuhĩ gũtoonya-rĩ, akĩmahooya mbeeca. 4 Nao Petero na Johana makĩmũkũũrĩra maithe. Hĩndĩ iyo Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta tũrore!” 5 Nĩ ūndũ ūcio mũndũ ūcio akĩmarora,

erĩgĩrĩire atĩ nĩmekũmũhe kĩndũ. 6 Petero agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Betha na thahabu ndirĩ nacio, no kĩrĩa ndĩ nakĩo nĩkĩo ngũkũhe. Thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ Kristũ wa Nazarethi, ūkĩra wĩtware.” 7 Akĩmũnyũita guoko gwake kwa ūrĩo, akĩmũrũgamia na igũrũ, na o hĩndĩ iyo magũrũ na thũng’wa cia mũndũ ūcio ikĩgĩa na hinya. 8 Nake akĩrũga na igũrũ, akĩambĩrĩria gwĩtware. Agĩcooka agĩthĩĩ nao hekarũ-inĩ, etwarĩte na magũrũ, akĩrũgarũgaga na akĩgoocaga Ngai. 9 Rĩrĩa andũ othe monire agĩtware na magũrũ akĩgoocaga Ngai, 10 makĩmenya atĩ nĩ mũndũ ūrĩa watũũraga aikarĩte kĩhingo-inĩ kĩa hekarũ kĩrĩa gĩettagwo Gĩthaka akĩhooya mbeeca. Nao makĩgega mamakĩte nĩkuona ūrĩa kwahanĩkĩte harĩ mũndũ ūcio. 11 Mũndũ ūcio watũũrĩte ahooyaga mbeeca-rĩ, o enyĩitĩrĩire Petero na Johana, andũ othe makĩgega na magĩũka mateng’erete nginya hau maarĩ, naho heettagwo Gĩthaku gĩa Solomoni. 12 Rĩrĩa Petero onire ūguo, akĩmeera atĩrĩ, “Andũ aya a Isiraeli, ūndũ ūyũ ūramũgegia nĩkĩ? Mũratũroora atĩa taarĩ hinya witũ kana ūthingu witũ watũma mũndũ ūyũ etware na magũrũ?” 13 Ngai wa Iburahĩmu, na Isaaka na Jakubu, o we Ngai wa maithe maitũ, nĩagoocithĩtie ndungata yake Jesũ. Inyuĩ nĩmwamũneanire ooragwo, na mũkĩmũkaana mbere ya Pilato, o na gũtũika nĩatuĩte itua rĩa kũmũrekereria. 14 Mwakaanire Ūrĩa Mũtheru na Mũthingu mũkiuga muohorerwo mũũragani. 15 Mworagire ūrĩa mũheani wa muoyo, no Ngai nĩamũriũkirie kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Ithuĩ tũrĩ aira a ūhoru ūcio. 16 Nĩ ūndũ wa wĩtkio thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ, mũndũ ūyũ mũrona na mũũ, nĩagĩte na hinya. Nĩ rĩitwa rĩa Jesũ na wĩtkio ūrĩa uumanaga nake watũma mũndũ ūyũ ahone o ta ūrĩa inyuotho mũreyonera. 17 “Na rĩrĩ, ariũ a lthe witũ, nĩnjũũ atĩ mwekire ūguo nĩ ūndũ wa kũrigwo, o ta ūrĩa atongoria anyu o nao meekire. 18 No rĩrĩ, ūguo nĩguo Ngai aahingirie ūrĩa aarĩtie o mbere na tũnua twa anabii othe, akiuga atĩ Kristũ wake nĩakanyariĩrĩka. 19 Nĩ ūndũ ūcio mwĩrĩrei na mũgarũrũke kũrĩ Ngai, nĩgeetha mehia manyu meherio, nĩguo mũgĩe na mahinda ma kũrũrumũkio moimĩte kũrĩ Mwathani, na 20 nĩguo atũme Kristũ, o we ūrĩa wamũrĩtwo nĩ

ündü wanyu, nake nīwe Jesū. **21** We no nginya aikare igūrū o nginya ihinda rikinye rīa Ngai rīa gūcookereria maündü mothe, o ta ūrīa eranīire o tene na tūnua twa anabii aake atheru. (aiōn **g165**) **22** Nīgūkorwo Musa oigire atīrī, ‘Mwathani Ngai wanyu nīakamwarahūrīra mūnabii o ta niī kuuma kūrī andū anyu. Na no nginya mūgaathikīrīria ūrīa wothe akaamwīra. **23** Na rīrī, mündü o wothe ūrīa ūtakamūthikīrīria, nīakeherio biū kuuma kūrī andū ao.’ **24** “Titherū, anabii othe kuuma hīndī ya Samūeli, arīa manaaria, nī maaririe ūhoru wa matukū maya. **25** Na inyuī mūrī ariū a anabii, na a kīrīkanīro kīrīa Ngai aarīkanīire na maithe manyu. Eerire lburahīmu atīrī, ‘Na nī ūndū wa rūciaro rwaku, andū othe a thī nīmakarathimwo.’ **26** Rīrīa Ngai aariūkirie ndungata yake, aambire kūmītūma kūrī inyuī nīgeetha amūrathime na ūndū wa kūgarūra o ūmwe wanyu kuuma kūrī mitūūrīre yanyu ya waganu.”

4 Nao athīnjīri-Ngai, na mūnene wa arangīri a hekarū, o na Asadukai magīthī harī Petero na Johana rīrīa maaragīria andū. **2** Nīmaiguīte ūūru mūno tondū atūmwo nīmarutaga andū na makahunjia ūhoru wa kūrīūka kuuma kūrī arīa akuū thīinī wa Jesū. **3** Makīnyiita Petero na Johana, na tondū kwarī hwaī-inī, makīmaikia njeera nginya mūthenya ūyū ūngī warūmīrīre. **4** No rīrī, andū aingī arīa maiguire ndūmīrīri īyo nīmetikirie, naguo mūigana wa arūme ūkiongerereka magīkinya ta 5,000. **5** Mūthenya ūyū ūngī, aathani ao na athuuri, na arutani a watho makīgomana kūu Jerusalemu. **6** Nake Anasi, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, aarī ho, marī na Kaiafa, na Johana, na Alekisandero, na andū arīa angī maarī a nyūmba ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. **7** Magīathana atī Petero na Johana mareehwo mbere yao, na makīambīrīria kūmooria ciūria. Makīmooria atīrī, “Mūrahotire gwīka ūndū ūcio na hinya ūrīkū, kana na rīitwa rīrīkū?” **8** Nake Petero, aiyūrītwo nī Roho Mūtheru, akīmeera atīrī, “Inyuī aathani na athuuri a andū! **9** Angīkorwo twītītītwo ūmūthī nīgeetha tūtaarīrie ūhoru wa gīko kīega kīrīa gūkīrwo mündü ūcio ūratūūrīte arī mwonju, na tūūrīo ūrīa arahonirio-rī, **10** kīmenyei inyuī, o

na andū othe a Isiraeli atīrī: Mündü ūyū arūngīi mbere yanyu arī mūhonu nī ūndū wa rīitwa rīa Jesū Kristū wa Nazarethi, ūrīa mwambithirie, nake Ngai akīmūrīūkīa kuuma kūrī arīa akuū. **11** We nīwe “‘ihiga rīrīa inyuī aaki mwaregire, na nīrīo rītūikīte ihiga rīrīa inene rīa koine.’ **12** Naguo ūhonokio ndūngīoneka harī mündü ūngī o wothe, nī ūndū gūtīrī rīitwa rīngī gūkū thī rīheanītwo kūrī andū rīngītūhonokia.” **13** Rīrīa monire ūmīrīru wa Petero na Johana, na makīmenya atī matiarī athomu, na atī maarī andū o ūguo-rī, makīgega na makīmenya atī andū acio maakoreetwo marī na Jesū. **14** No rīrī, mona mündü ūcio wahonetio arūgamīte hamwe nao-rī, matingīahotire kuuga ūndū. **15** Nī ūndū ūcio makīmaatha mehere Kīama-inī, nao athuuri magīciira marī oiki. **16** Makīūrania atīrī, “Andū aya tūkūmeeka atīa? Andū othe arīa matūūrīaga Jerusalemu nīmooī atī nīmarīngīte kīama kīnene na tūtingīhota gūkaana ūhoru wakīo. **17** No nīguo tūgīrie ūndū ūyū gūthīi na mbere makīria gatagatī-inī ka andū-rī, no nginya tūkaanie andū aya kwarīria mündü o na ūrīkū na rīitwa rīu.” **18** Magīcooka makīmeeta thīinī rīngī na makīmaatha atī matikaarie kana marutane o na atīa na rīitwa rīa Jesū. **19** No Petero na Johana makīmacookeria atīrī, “Tuai ciira inyuī ene kana nī kwağīrīire maithe-inī ma Ngai tūmwathīkīre inyuī gūkīra gwathīkīra Ngai. **20** Nīgūkorwo tūtingīhota gūtīga kwaria ūrīa tuonete na tūkaigua.” **21** Na thuutha wa kūmakaania, maamehīire mūno, makīmarekereria mathīi. Matingīahotire gūtua ūrīa mangīamaherithirie, tondū andū othe nīmagocoga Ngai nī ūndū wa ūrīa gwekīkīte. **22** Nīgūkorwo mündü ūcio wahonetio na njīra ya kīama aarī na ūkūrū wa makīria ma mīaka mīrongo īna. **23** Na rīrīa Petero na Johana maarekereirio, magīthī kūrī andū a thiritū yao, na makīmeera ūrīa wothe athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri maameerīte. **24** Rīrīa maiguire ūhoru ūcio, makīanīrīra marī ngoro īmwe makīhooya Ngai, makiuga atīrī, “Mwathani Jehova, nīwe wombire igūrū na thī na iria, o na indo ciothe iria irī kuo. **25** Nawe nīwaririe na ūndū wa Roho Mūtheru na kanua ka ndungata yaku, o we ithe witū

Daudi, ūkiuga atīrī: “Nī kīi gītūmaga ndūrīrī irakare mūno, na andū mathugunde mibango ya tūhū? **26** Athamaki a thī nīmatuīte itua, na aathani magacookania ndundu, nīguo mokīrīre Mwathani, na mokīrīre Ūrīa wake Mūitīrīrie Maguta.’ **27** Ti-itherū, Herode na Pontio Pilato nīmoonganire hamwe na andū-a-Ndūrīrī, na andū a Isiraēli, itūūra-inī rīrī inene nīguo mathugunde ūrīa megūūkīrīra Jesū ndungata yaku theru, o rīrī wee waitīrīrie maguta. **28** O mekire ūrīa hinya waku na wendi waku watuīte o mbere atī nīguo gūgaatuīka. **29** Na rīrī, Mwathani, kīone ūrīa matwīhīire, na ūkīhotithie ndungata ciaku kwaria kiugo gīaku irī na ūmīrīru mūngī. **30** Tambūrūkīa guoko gwaku ūhonanie, na ūringe ciama na morirū na ūndū wa rītwa rīa Jesū, ndungata yaku theru.” **31** Nao maarīkia kūhooya, handū hau moonganīte hagīthingitha. Nao othe makīyūrwo nī Roho Mūtheru, makīaria kiugo kīa Ngai marī na ūcamba. **32** Nao andū arīa othe meetikītie maarī na ngoro īmwe na meciiria o mamwe. Gūtīarī mūdū woigaga atī kīndū o na kīrīkū kīa indo ciake nī gīake we mwene, no maahūthagīra indo ciothe iria maarī nacio hamwe. **33** Nao atūmwō, marī na hinya mūngī, magīthīi na mbere kūheana ūira wa kūrīuka kwa Mwathani Jesū, na wega mūngī wa Ngai warī igūrū rīao. **34** Gūtīarī andū maagaga kīndū gatagatī-inī kao. Nīgūkorwo ihinda kwa ihinda andū arīa maarī na ithaka kana nyūmba nīmaciendagia, makarehe mbeeca icio mendetie, **35** magaciiga magūrū-inī ma atūmwō, nacio ikagāirwo mūdū o mūdū kūrīngana na bata wake. **36** Jusufu, Mūlawī wa kuuma Kuporo, ūrīa atūmwō meetaga Baranaba (ūguo nī kuuga Mūrū wa Ūmanīrīria), **37** niendīrie gīthaka gīake na akīrehe mbeeca icio, agīciiga magūrū-inī ma atūmwō.

5 Na rīrī, mūdū wetagwo Anania, marī hamwe na mūtumia wake Safira o nao nīmendīrie gīcunjī gīa gīthaka kīao. **2** Anania agītīgīria mbeeca imwe, no icio ingī agīcīrehe na agīciiga magūrū-inī ma atūmwō, nake mūtumia wake Safira agīkorwo nīoo ūhorō ūcio wega. **3** Nowe Petero akīmūria atīrī, “Anania, nī kīi ngoro yaku īiyūrītwo nī Shaitani ūguo,

agatūma ūheenīe Roho Mūtheru, na ūgetīgīria mbeeca imwe cia iria wendetie gīthaka? **4** Rīrīa ūtarakīendetie-rī, gīthī gītīrarī gīaku? Na thuutha wa gūkiēndia-rī, gīthī mbeeca itirakīrī o ciaku wīke nacio o ūrīa ūkwenda? Ūreciirīrie gwīka ūguo nīkī? Ti andū ūheenīe, no nī Ngai.” **5** Rīrīa Anania aigūire ūguo-rī, akīgūa thī na agīkua. Nao andū arīa othe maigūire ūrīa kwahaana makīyūrwo nī guoya. **6** Nao aanake magīuka, makīoha mwīrī wake na cuka, makīuumia nja na makīūthika. **7** Thuutha wa ta mathaa matatū-rī, mūtumia wake agītoonya atekūmenya ūrīa gwekīkīte. **8** Petero akīmūria atīrī, “Ta njīra atīrī, ici nīcio mbeeca iria wee na Anania mūrendīrie gīthaka?” Nake mūtumia ūcio agīcookīa atīrī, “Īi, nīcio tūrendīrie.” **9** Petero akīmwīra atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūrīkanīre mūgerie Roho wa Mwathani? Atīrīrī, magūrū ma andū arīa maathika mūthuurīguo marī mūromo-inī, nīmegūkuumia nja o nawe.” **10** O kahinda kau akīgūa thī magūrū-inī make, agīkua. Nao aanake magītoonya, makīmūkora akuīte, makīmuoya, magīthīi, makīmūthika hakuhī na mūthuuriwe. **11** Naguo kanitha wothe, hamwe na andū arīa othe maigūire maūdū macio makīnyītwo nī guoya mūnene. **12** Na rīrī, atūmwō nīmarīngīre ciama nyingī, na makīonania morirū gatagatī-inī ka andū. Nao andū arīa othe metikītie nīmagomanaga hamwe Gīthaku-inī gīa Solomoni. **13** Gūtīrī mūdū wacookīre kūgeria gwīturanīra nao, o na gūtūika andū nīmamaheete gītīo mūno. **14** O na kūrī ūguo-rī, arūme na andū-a-nja aingī nīmetīkīrie Mwathani, naguo mūigana wao ūkīongerereka. **15** Nī ūndū wa ūguo, andū nīmareehaga andū arīa arūaru njīra-inī, makamakomeria itanda na ibarī, nīguo naarī amwe ao mahutio nī kīiruru gīa Petero. **16** Nīngī andū aingī nīmonganaga hamwe moimīte matūūra-inī marīa maathiūrūrūkīirīe Jerusalemu, makareehaga andū ao arīa arūaru, na arīa maanyarīragwo nī ngoma thūku, nao othe makahonio. **17** Na rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na andū arīa othe maakoragwo nake, arīa maarī a thiritū ya Asadukai,

makīyūrwo nī ūiru. **18** Makīnyiita atūmwo, makīmaikia njeera irīa ya mūingī. **19** No ūtukūrī, mūraika wa Mwathani akīhingūra mīrango ya njeera, na akīmoimia nja. **20** Akīmeera atīrī, “Thīī mūrūgame hekarū-inī, mwīre andū ūhorō wothē wa muoyo ūyū mwerū.” **21** Na rīrī, ruoro rūgītema magītoonya hekarū-inī, na makīambīrīria kūruta andū o ta ūrīa meerītwo. Rīrīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na andū arīa maakoragwo nake maakinyire-rī, magīcookanīrīria Kīama, kīungano gīa athuuri othe a Isiraeli, na magītūmana njeera atūmwo magūrwo. **22** No rīrīa thigari ciakinyire njeera-rī, itiamakorire kuo. Nī ūndū ūcio, magīcookia ūhorō makīmeera atīrī, **23** “Twakora mīrango ya njeera irī mīhinge wega, nao arangīri marūgamīte mīrango-inī; no twamīhingūra, tūtīnakora mūndū kūu thīīnī.” **24** Rīrīa mūnene wa arangīri a hekarū na athīnjīri-Ngai arīa anene maiguire ūhorō ūcio makīmaka na makīrigwo nī ūrīa gūgūikara. **25** Hīndī ūyo hagītuka mūndū, akiuga atīrī, “Ta rorai! Andū arīa mūraikirie njeera marūgamīte hekarū-inī makīruta andū.” **26** Maigua ūguo, mūnene wa arangīri a hekarū agīthīī na anene a thigari ciake na makīrehe atūmwo. Matiigana kūhūthīra hinya, tondū nīmetigagīra andū matikamahūre na mahiga nyuguto. **27** Maarīkia kūrēhe atūmwo-rī, makīmarūgamia mbere ya Kīama nīguo morio ciūria nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. **28** Nake akīmeera atīrī, “Gīthī tūtīramūkaanirie bīū mūtīkarutane na rītwa rīrī, no rīu mūiyūrītie Jerusalemu ūrutani wanyu, na nīmūrutanīrie gūtūma tūcookererwo nī thakame ya mūndū ūcio.” **29** Petero na atūmwo acio angī magīcookia atīrī, “Ithuī no nginya twathīkīre Ngai gūkīra gwathīkīra andū! **30** Ngai wa maithe maitū nīariūkirie Jesū kuuma kūrī arīa akuū, ūrīa mworagire na ūndū wa kūmwamba mūtī-igūrū. **31** Ngai nīamūtūgīrīrie akīmūiga guoko-inī gwake kwa ūrīo arī Mūthamaki na Mūhonokia nīguo Isiraeli merire na marekerwo mehīa. **32** Ithuī tūrī aira a maūndū macio, nake Roho Mūtheru, ūrīa Ngai aheete andū arīa mamwathīkagīra-rī, o nake nī mūira.” **33** Rīrīa maiguire ūguo makīrakara mūno makīenda

kūmooraga. **34** No rīrī, Mūfarisai wetagwo Gamalieli, mūrutani wa watho na watītwo nī andū othe akīrūgama Kīama-inī, agīathana atī andū acio mambe moimio nja gwa kahinda kanini. **35** Nake akīra Kīama atīrī, “Andū aya a Isiraeli, cūraniai wega ūrīa mūrātanya gwīka andū aya. **36** Ihinda rīhītuku mūndū wetagwo Theuda nīeyumīrīrie agītūuaga atī we nī mūndū ma, na akīgīa na arūmīrīri ta magana mana. Nīooragīrwo, nao arūmīrīri aake othe makīhurunjwo na ūhorō ūcio wothē ūgītūika wa tūhū. **37** Thuutha wake, Judasi ūrīa woimīte Galilī akīyūmīria matukū-inī ma kwīyandīkīthīa na agītongoria mbūtū ya andū nīguo makararie watho. O nake akīuragwo, na arūmīrīri aake othe makīhurunjwo. **38** Nī ūndū ūcio-rī, igūrū rīkonīī ūhorō ūyū ngūmūtaara atīrī, tiganai na andū aya! Marekeei mathīī! Nī ūndū angīkorwo muoroto kana ciīko ciao ciumanīte na ūmūndū-rī, ūndū ūcio nīūgūthīra. **39** No angīkorwo ūndū ūyū uumanīte na Ngai, mūtingīhota kūgīrīrīria andū aya; mūgwīkora mūkīhūūrana na Ngai.” **40** Nao magītīkīania na mīario yake. Nao magītīa atūmwo matoonye makīmahūūrīthīa iboko. Magīcooka makīmaatha matīkīarie thīīnī wa rītwa rīa Jesū, magīcooka makīmarekereria mathīī. **41** Nao atūmwo makīuma Kīama-inī makenete tondū wa ūrīa maatuītwo aagīrīru a gūconorīthio nī ūndū wa Rītwa rīu. **42** Mūthenya o mūthenya, marī hekarū-inī o na marī mīcīī-inī, matiigana gūtīga kūrūtana na kūhunja ūhorō ūcio mwega atī Jesū nīwe Kristī.

6 Na rīrī, matukū-inī macio rīrīa mūigana wa arutwo wongererekaga-rī, Ayahudi amwe arīa maaciārīrwo kwa Ayunani nīmatetīrie Ayahudi a Kīhībirania tondū atumia ao a ndigwa matiagayagīrwo irio rīrīa ikūgayanwo o mūthenya. **2** Nī ūndū ūcio, atūmwo acio ikūmi na eerī magīcookanīrīria arutwo othe hamwe na makīmeera atīrī, “Gūtīagīrīire tūtīganīrie ūtungata wa kiugo kīa Ngai nīguo tūtīngatage metha-inī. **3** Ariū na aarī a Ithe witū, thūurai andū mūgwanja kuuma gatagatī-inī kanyu, andū arīa moikaine atī nī maiyūrītwo nī Roho, o na ūūgī, na nītūkūmehokera wīra ūcio, **4**

na ithuī tūrūmbūiye ūhoru wa mahooya na ūtungata wa kiugo.” 5 Ūndū ūcio moigire nīwakenirie gikundi kīu gīothe. Nao magithuura Stefano, mūdū waiyūrītwo nī wītīkio na Roho Mūtheru, na Filipu, na Porokoro, na Nikanora, na Timoni, na Paramena, na Nikola, mūdū wa kuuma Antiokia ūrīa wagarūrūkite agatūika Mūyahudi. 6 Makīneana andū acio kūrī atūmwō, nao atūmwō makīmahoera na makīmaigīrīra moko. 7 Nī ūndū ūcio kiugo kīa Ngai gīkīhunja. Mūigana wa arutwo kūu Jerusalemu ūkīongerereka mūno, nakīo gikundi kīnene kīa athīnjīri-Ngai gīgīathīkīra ūhoru wa wītīkio. 8 Na rīrī, Stefano, mūdū waiyūrītwo nī wega wa Ngai na ūhoti, nīekire morirū manene na akīringa ciama gatagatī-inī ka andū. 9 No rīrī, nī kuoimīrire ngarari kuuma kūrī andū a Thunagogi ya Andū arīa Oohore (ta ūrīa yetagwo), nao nī Ayahudi a kuuma Kurene na Alekisanderia o hamwe na mabūrūri ma Kilikia na Asia. Andū aya makīambīrīria gūkararania na Stefano, 10 no matingīetiiririe ūūgī wake kana Roho ūrīa aaragia nāguo. 11 Hīndī ūyo makīringīrīria andū amwe na hitho moige atīrī, “Nītūiguīte Stefano akīaria ciugo cia kūrūma Musa, o na Ngai.” 12 Nī ūndū ūcio magītūma okīrīrwo nī andū, na athuuri, na arutani a watho. Makīnyīita Stefano makīmūrehe mbere ya Kīama. 13 Magīcooka makīrehe aira a maheeni, arīa maarutire ūira makiuga atīrī, “Mūdū ūyū ndatigithagīria kwaria agīukagīrīra handū haha hatheru, o na gūūkīrīra watho. 14 Nīgūkorwo nītūiguīte akiuga atī Jesū ūyū wa Nazarethi nīagatharia handū haha, na agarūre mītugo rīa Musa aatūtīgīre.” 15 Andū arīa othe maarī Kīama-inī magīkūūrīra Stefano maitho, nao makīona ūthīu wake ūtarīi ta ūthīu wa mūrīaika.

7 Nake mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīmūūrīa atīrī, “Thitango ici nī cia ma?” 2 Nake Stefano agīcookia atīrī, “Ariū a Baba na maithe maitū, ta thīkīrīria! Ngai mwene riiri nīoimīrīre ithe witū Iburahīmu hīndī rīa aatūūrāga būrūri wa Mesopotamia, atanathī gūtūūra būrūri wa Harani. 3 Akīmūrīra atīrī, ‘Thaama uume būrūri wanyu na ūtīge andū anyu, ūthīi būrūri ūrīa ngaakuonia.’ 4 “Nī ūndū ūcio

Iburahīmu akiuma būrūri wa Akalidei agīthīi gūtūūra Harani. Thuutha wa gīkuū gīa ithe, Ngai akīmūrūta kuo na agīka būrūri ūyū mūtūūrāga. 5 Ndaamūheire igai gūkū, o na ikinya rīmwe. No Ngai nīamwīre atī we hamwe na njīaro ciake nīmakegwatīra būrūri ūyū, o na gūtūika hīndī ūyo Iburahīmu ndaarī na mwana. 6 Ngai eerire Iburahīmu atīrī: ‘Njīaro ciaku igaatūūra irī ng’eni būrūri ūtarī wacio, kūrīa igaatūuo ngombo na inyariirwo ihinda rīa mīaka magana mana.’ 7 Nīngī Ngai akiuga atīrī, ‘No nīngaherithia rūrīrī rūu igaatungata irī ngombo; na thuutha ūcio-rī, nīkoima būrūri ūcio, nacio nīkaahooya irī kūdū gūkū.’ 8 Hīndī ūyo nīarīkanīire na Iburahīmu kīrīkanīro kīa ūhoru wa kūrūa. Nake Iburahīmu agītūika ithe wa Isaaka na akīmūrūithia thīkū ya kanana thuutha wa gūciarwo gwake. Thuutha-inī Isaaka agītūika ithe wa Jakubu, nake Jakubu agītūika ithe wa athuuri arīa ikūmi na eerī. 9 “Na tondū wa maguuka maitū kūiguīra Jusufu ūiru, nīmamwendirie būrūri wa Misiri agatūike ngombo kuo. No Ngai aarī hamwe nake 10 na akīmūhonokia mathīna-inī make mothe. Nīaheire Jusufu ūūgī na akīmūhotithia atuīke wa kwendeka nī Firaūni mūthamaki wa Misiri; nī ūndū ūcio akīmūtua wa gwathaga Misiri o na nyūmba yake yothe ya ūthamaki. 11 “Thuutha ūcio gūkīgīa ng’aragu būrūri-inī wothe wa Misiri, na Kaanani, na ikīrehe gūthīnīka kūingī mūno, namo maithe maitū makīaga irio. 12 Rīrīa Jakubu aigūire atī Misiri nī kwarī na ngano, agītūma maithe maitū kuo hīndī ya mbere. 13 Na rīrīa maathīre riita rīa keerī-rī, Jusufu akīmēnyithania kūrī arīu a ithe, nake Firaūni akīmēnya ūhoru wa nyūmba ya Jusufu. 14 Thuutha wa ūguo-rī, Jusufu agītūmanīra ithe Jakubu na nyūmba yake yothe moke, nao othe maarī andū mīrongo mūgwanja na atano. 15 Nake Jakubu agīkūrūka, agīthīi Misiri, kūrīa we na maithe maitū maakuīrīre. 16 Mīrī yao nīyacookirio Shekemu na īgīthīkwo mbīrīra-inī rīa Iburahīmu aagūrīte na mbeeca kuuma kūrī arīu a Hamori kūu Shekemu. 17 “Rīrīa ihinda rīakuhīrīre rīa Ngai kūhingia kīranīro gīake kūrī Iburahīmu-rī, mūigana wa andū aitū

kūu Misiri nīwongererekete mūno. 18 Hīndī īyo nowe Musa ūria maaregete makiuga atīrī, mūthamaki ūngī ūtoōī ūhoro wa Jusufu agītuika ‘Nūū ūgūtuite mwathi witū na mūtūciirithia?’ wa gūthamaka Misiri. 19 Agīka andū aitū Ngai we mwene nīamūtūmire atuika mūnene na mūkūūri wao, na ūndū wa mūraika ūria wamuūmīrīre kīhinga-inī. 36 Akīmatongoria makiuma Misiri na agīka morirū na akīringa ciama arī kūu Misiri, o na Iria-inī Itune, na ihinda rīa mīaka mīrongo īna kūu werū-inī. 37 “Ūyū nowe Musa ūria werire andū a Isiraēli atīrī, akīmuoya akīmūrera ta mwana wake. 22 Musa kūrī andū anyu kūmbe.’ 38 We aarī kīungano- agīthomithio na ūūgī wothe wa andū a Misiri na inī kūu werū-inī, arī hamwe na mūraika ūria aarī na hinya wa mīario na ciiko. 23 “Rīria Musa wamwarīrie Kīrīma-inī gīa Sinai, na aarī aakinyirie mīaka mīrongo īna-rī, agītua itua rīa hamwe na maithe maitū; nake nīamūkīrīre gūceerera andū ao a Isiraēli. 24 Nīonire mūndū ciugo irī muoyo nīgeetha atūkinyīrie. 39 “No ūmwe wao akīnyariirwo nī mūndū wa Misiri. Nī rīrī, maithe maitū nīmaregire kūmwathikīra. ūndū ūcio agīthī kūmūrīria na akīmūrīhīria Handū ha ūguo-rī, o makīmūrega, na thīinī na ūndū wa kūrāga mūndū ūcio Mūmisiri. 25 wa ngoro ciao makīrīrīria gūcooka Misiri. 40 Musa eeciirītie atī andū ao nīmangīonire atī Nao makīra Harūni atīrī, ‘Tūthondekere ngai Ngai nīamūhūthagīra nīgeetha amahonokie, iria irītūtongoragia. Nīgūkorwo mūndū ūyū no-o matiamenyire ūguo. 26 Mūthenya ūyū ūgītūwo Musa, ūria watūtongoririe tūkiuma ūngī Musa agīthī agīkora andū eerī a Isiraēli būrūri wa Misiri, tūtūū ūria onete!’ 41 Hīndī makīrūa. Akīgeria kūmaiguithania akīmeeraga īyo nīguo maathondekire mūhianano watarīi atīrī, ‘Andū aya, inyuī mūrī a ithe ūmwe; nī na njaū. Makīūrūtira magongona, na makīgīa kīi kīratūma mwende gwīkana ūūru?’ 27 “No na hīndī ya gūkūngūra kīria maathondekete mūndū ūria wekīte ūcio ūngī ūūru agīkania na moko mao. 42 No Ngai akīmahutatīra, na akīmarekereria mahooyage ciūmbe cia igūrū. Ūhoro ūyū ūtwaranīte na ūria kwandīkitwo ibuku-inī rīa anabii, atīrī: “Nīmwandutīire magongona na maruta mīaka mīrongo īna kūu werū-inī, inyuī nyūmba ya Isiraēli? 43 Nīmūtūūgīrītie ihooero rīa Moleku, na njata ya ngai yanyu irīa īitagwo Refani, mīhianano irīa mwathondekire ya kūhooyaga. Tondū ūcio, nīngatūma mūtahwo mūtwarwo’ kūhītūka Babuloni. 44 “Maithe maitū maarī na hema irīa yetagwo gūikaro kīa Ūira kūu werū-inī. Nayo yathondeketwo o ta ūria Ngai eerīte Musa, kūrīngana na mūhianīre ūria onete. 45 Maarīkia kwamūkīra hema-rī, maithe maitū, matongoretio nī Joshua magīūka nayo rīria menyīitīire būrūri kuuma kūrī ndūrīrī iria Ngai aarūtūrīre ciehere mbere yao. Nayo igītūūra kūu būrūri ūcio o nginya hīndī ya Daudi, 46 ūria wakenire nī gwītīkīrika nī Ngai, na ūka nīngūgūtūma ūcooke Misiri.’ 35 “Ūyū akīhooya etīkīrio aakīre Ngai wa Jakubu gūikaro.

47 No Solomoni nīwe wamwakīre nyūmba. 48 “No rīrī, Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno ndaikaraga nyūmba ciakītwo nī andū. O ta ūrīa mūnabii oigīte atīrī: 49 “Igūrū nīkuo gītī gīakwa kīa ūnene, nayo thī nī gaturwa ka makinya makwa. Ūngīkīnjakīra nyūmba ya mūthemba ūrīkū? Ūguo nīguo Mwathani ekūūria. Kana kīhurūko gīakwa kīngīkorwo kū? 50 Githi ti guoko gwakwa gwathondekire indo ici ciothe?” 51 “Inyuī andū aya aremi, o inyuī mūtārī aruu ngoro na matū! Inyuī mūtārī o ta maithe manyu: Inyuī mūtūūraga mūreganīte na Roho Mūtheru! 52 Nī kūrī mūnabii ūtaanyariirirwo nī maithe manyu? Mooragire o na andū arīa maarathire ūhoro wa gūūka kwa Ūrīa Mūthingu. Na rīu nīmūmūkunyaniire na mūkamūūraga; 53 o inyuī mwamūkīrīre watho ūrīa waathanirwo kūgerera araike no mūkīaga kūwathīkīra.” 54 Rīrīa maiguire maūndū macio-rī, makīrakara mūno, na makīmūhaganīria magego. 55 No Stefano, aiyūrītwo nī Roho Mūtheru, Agīcūthīrīria igūrū akīona riiri wa Ngai, na Jesū arūgamīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. 56 Akiuga atīrī, “Onei, nīndīrona igūrū rīhingūkīte nake Mūrū wa Mūndū arūgamīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai.” 57 Maigua ūguo makīhumbīra matū mao, makīhanyūka harī we makiugagīrīria na mūgambo mūnene. 58 makīmūkururia, makīmumia nja ya itūūra, na makīambīrīria kūmūhūūra na mahiga nyuguto. Nao, aira makīga nguoa ciao magūrū-inī ma mwanake wetagwo Saūlū. 59 Rīrīa maamūhūūraga na mahiga nyuguto, Stefano nīahooire Ngai, akiuga atīrī, “Mwathani Jesū, amūkīra roho wakwa.” 60 Agīcooka agīturia ndu, akīanīrīra, akiuga atīrī, “Mwathani, ndūkamoorie rīhīa rīrī.” Na aarīkia kuuga ūguo, agīkoma.

8 Nake Saūlū aarī ho, na agītīkīra atī ooragwo. Mūthenya ūcio kanitha ūkīnyariirwo mūno kūu Jerusalemu, nao andū othe o tīga atūmwo makīhurunjūkīra Judea na Samaria. 2 Andū etīgīrī Ngai magīthika Stefano na makīmūcakaīra mūno. 3 No Saūlū akīambīrīria kwananga kanitha. Aathīiaga nyūmba o nyūmba, akīrutūrūraga arūme na andū-a-nja, akīmāikagia njeera. 4 Nao andū arīa

maahurunjītwo nīmahunjīrie kiugo kīa Ngai o kūrīa guothe maathīiaga. 5 Filīpu agītīkūrūka agīthīi itūūra rīarī Samaria, akīhunjīa ūhoro wa Kristū kuo. 6 Rīrīa ikundi cia andū ciaiguire Filīpu na ikīona ciama irīa aaringaga, othe magīthīkīrīria ūrīa oigaga. 7 Ngoma thūku nīcioimaga andū aingī igīkayūrūrūkaga, na andū aingī maarūarīte mūrīmū wa gūkua cīīga, na andū arīa maarī onju makīhonio. 8 Nī ūndū ūcio gūkīgīa na gīkeno kīnene itūūra-inī rīu. 9 Na rīrī, itūūra-inī rīu nī kwarī na mūndū wetagwo Simoni, nake nīaragūrīte kwa ihinda na akagegia andū othe a Samaria. Nake nīetīiaga na ageetua atī aarī mūndū mūnene mūno, 10 nao andū othe, arīa anini na arīa anene, makamūthīkagīrīria na makoiga na mūgambo mūnene atīrī, “Mūndū ūyū nīwe hinya wa ūngai ūrīa ūīkaine ta Hinya Mūnene.” 11 Maatūūrīte mamuumaga thuutha tondū nīamagegetie hīndī ndaaya na ūragūrī wake. 12 No rīrīa meetīkīrie Filīpu akīhunjīa Ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai na rīitwa rīa Jesū Kristū-rī, makībatīthio, arūme o hamwe na andū-a-nja. 13 Simoni we mwene agītīkia na akībatīthio. Nake akīrūmīrīra Filīpu kūrīa guothe aathīiaga, agegetio nī imenyithīa cia hinya na ciama irīa onaga. 14 Rīrīa atūmwo arīa maarī kūu Jerusalemu maiguire atī andū a Samaria nīmetīkīrīte kiugo kīa Ngai-rī, makīmātūmīra Petero na Johana. 15 Nao maakinya kuo, makīmahoera nīguo maamūkīre Roho Mūtheru, 16 tondū nginya hīndī īyo Roho Mūtheru ndaakoretwo aikūrūkīre mūndū o na ūmwe wao; tīga o kūbatīthio maabatīthītio thīinī wa rīitwa rīa Mwathani Jesū. 17 Hīndī īyo Petero na Johana makīmāigīrīra moko, nao makīmūkīra Roho Mūtheru. 18 Rīrīa Simoni onire atī Roho aaheanagwo na ūndū wa kūigīrīrwo moko nī atūmwo-rī, akīenda amahe mbeeca, 19 akiuga atīrī, “Heeī ūhoti ūyū o na nīī nīgeetha ūrīa wothē ndaigīrīra moko makwa akaamūkīra Roho Mūtheru.” 20 Petero akīmūcookeria atīrī, “Mbeeca ciaku irothiranīra hamwe nawe, nīgūkorwo wīciirītie no ūgūre kīheo kīa Ngai na mbeeca. 21 Wee ndūrī na handū, o na ndūrī na igai ūtungata-inī ūyū, tondū ngoro yaku ti njagīrīru mbere

ya Ngai. 22 Wĩre waganu ũyũ na ũhoee Mwathani. Hihi nĩegũkũreka nĩ ũndũ wa gũkorwo na rĩciiria ta rĩu ngoro-inĩ yaku. 23 Nĩgũkorwo nguona ũiyũritwo nĩ marũrũ na ũgatuika ngombo ya mehia.” 24 Hĩndĩ ĩyo Simoni akĩmũcookeria atĩrĩ, “Hooera harĩ Mwathani nĩgeetha ndikae gũkorwo nĩ ũndũ o na ũmwe wa macio mwagweta.” 25 Rĩrĩa maarikirie kũheana ũira na kũhunja kiugo kĩa Mwathani-rĩ, Petero na Johana magĩcooka Jerusalemu, o makĩhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega tũtũura-inĩ tũngĩ twa Samaria. 26 Na rĩrĩ, mũraika wa Mwathani akĩra Filipu atĩrĩ, “Thĩi werekeire gũthini, ũkinye njĩra-inĩ, njĩra ĩrĩa ya werũ-inĩ, ĩrĩa ĩkũrũkite kuuma Jerusalemu ĩgathiĩ nginya Gaza.” 27 Nĩ ũndũ ũcio akiumagara, na arĩ njĩra-inĩ agĩcemanía na Mũhabashi warĩ mũhakũre, mũndũ mũnene warĩ igweta ũrĩa warũgamĩrĩre kĩgĩna gĩa Kandake, mũthamaki-mũndũ-wa-nja wa Ahabashi. Mũndũ ũyũ aathiite Jerusalemu kũhooya Ngai; 28 na arĩ njĩra-inĩ akĩnũka, aakarĩte ngaari-inĩ yake ya mbarathi agĩthoma ibuku rĩa Isaia ũrĩa mũnabii. 29 Roho akĩra Filipu atĩrĩ, “Thĩi ngaari-inĩ ĩrĩa ya mbarathi ũikare hakũhi nayo.” 30 Hĩndĩ ĩyo Filipu akĩhanyũka nginya ngaari-inĩ ĩyo ya mbarathi, akĩigua mũndũ ũcio agĩthoma ibuku rĩa Isaia ũrĩa mũnabii, akĩmũuria atĩrĩ, “Nĩũrataũkĩrwo nĩ ũhoru ũcio ũrathoma?” 31 Nake agĩcookia atĩrĩ, “Ingĩtaũkĩrwo atĩa, tiga hagĩire mũndũ wa kũndaarĩria?” Nĩ ũndũ ũcio akĩra Filipu ahaice ngaari ĩyo ya mbarathi, aikaranie nake. 32 Mũndũ ũcio warĩ mũhakũre aathomaga gacunjĩ gaka ka Maandiko: “Aatwarirwo o ta ng’ondũ gĩthĩnjĩro-inĩ, na o ta ũrĩa gatũrũme gakiraga ki karĩ mbere ya mũndũ ũrĩa ũrakenja guoya, noguo o nake ataatumĩrĩre kanua gake. 33 Nĩaconorithirio na ndaigana gũtuĩrwo ciira na kĩhooto. Nũũ ũngĩaria ũhoru wa njĩro ciake? Nĩgũkorwo muoyo wake nĩwehererio ũkiuma gũkũ thĩ.” 34 Mũndũ ũcio mũhakũre akĩũria Filipu atĩrĩ, “Ndagũthaita, ta njĩra atĩrĩ, mũnabii araaria ũhoru wa ũ, nĩ ũhoru wake we mwene kana nĩ ũhoru wa mũndũ ũngĩ?” 35 Hĩndĩ ĩyo Filipu akĩrutia ũhoru hau, akĩmũhe Ũhoru-ũrĩa-Mwega ũkoniĩ Jesũ. 36

Na marĩ njĩra-inĩ magĩthĩ-rĩ, magĩkinya handũ haarĩ na maaĩ, nake mũndũ ũcio warĩ mũhakũre akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, maaĩ nĩmo maya. Nĩ kĩ kĩngĩgĩria mbatithio?” 37 (Nake Filipu akiuga atĩrĩ, “Ũngĩtikia na ngoro yaku yothe, no ũbatithio.” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩnjĩtikĩtie atĩ Jesũ Kristũ nĩwe Mũrũ wa Ngai.)” 38 Nake agĩathana ngaari ĩyo ya mbarathi ĩrũgame. Hĩndĩ ĩyo Filipu na mũndũ ũcio mũhakũre magĩkũrũka, magĩtoonya maaĩ-inĩ, nake Filipu akĩmũbatithia. 39 Na rĩrĩa moimĩrĩre maaĩ-inĩ, Roho wa Mwathani o rĩmwe akĩoya Filipu, akĩmweheria, nake mũndũ ũcio mũhakũre akĩaga kũmuona rĩngĩ, no agĩthĩ na mbere na rũgendo akenete. 40 No Filipu nĩonekanire Azota, na agĩthĩ akĩhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega matũura-inĩ mothe nginya agĩkinya Kaisarea.

9 Ihinda-inĩ o rĩu Saũlũ no eehĩtagĩra kũũraga arutwo a Mwathani. Agĩthĩ kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, 2 na akĩmũhooya marũa athĩĩ namo thunagogi-inĩ ĩria ciarĩ Dameski, nĩgeetha angĩkora andũ a Njĩra ĩyo kuo, marĩ arũme kana andũ-a-nja, amanyiite amatware Jerusalemu marĩ ohe. 3 Naarĩ rũgendo-inĩ aakuhĩrĩria Dameski-rĩ, o rĩmwe ũtheri ũkiuma na igũrũ, ũkĩmwarĩra mĩena yothe. 4 Akĩgũa thĩ, na akĩigua mũgambo ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Saũlũ, Saũlũ, ũnyariiraga niki?” 5 Saũlũ akĩũria atĩrĩ, “Nĩwe ũ, Mwathani?” Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩ Jesũ ũrĩa ũnyariiraga. 6 No rĩrĩ, rĩu ũkĩra ũtoonye itũura rĩrĩ inene, na nĩũkwĩrwo ũrĩa wagĩrĩrwo nĩ gwĩka.” 7 Nao andũ arĩa maatwaranaga hamwe na Saũlũ makĩrũgama hau maagĩte ũrĩa mangiuga; o nĩmaiguire mũgambo no matiigana kuona mũndũ o na ũrĩkũ. 8 Nake Saũlũ agĩũkĩra, akĩrũgama, no rĩrĩa aahingũrĩrie maithe ndoonaga o na hanini. Nĩ ũndũ ũcio makĩmũnyĩta guoko makĩmũtwara Dameski. 9 Ihinda rĩa matukũ matatũ aarĩ mũtumumu, na ndarĩ kĩndũ aarĩaga kana akanyua. 10 Na rĩrĩ, kũu Dameski nĩ kwarĩ na mũrutwo wetagwo Anania. Mwathani akĩmwarĩria na kĩoneki, akĩmwĩra atĩrĩ, “Anania!” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ũyũ Mwathani.” 11 Nake Mwathani akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩi kwa Judasi o kũu njĩra ĩrĩa ĩtagwo Nũngarũ, ũrie mũndũ uumĩte Tariso

witagwo Saülü, nĩ undũ nikũhooya arahooya. 12 Nĩonete mündũ kĩoneki-inĩ witagwo Anania agĩũka kũmũigĩrĩra moko, nĩguo acooke kuona.” 13 Anania akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, nĩnjiguĩte ũhoro mũingĩ ũkonĩ mündũ ũcio, na maũndũ maingĩ mooru marĩa aaneke andũ aku arĩa aamũre kũũrĩa Jerusalemu. 14 Na okĩte gũkũ arĩ na wathani kuuma kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, nĩgeetha anyiite andũ arĩa othe makayagĩra rĩitwa rĩaku.” 15 No Mwathani akĩra Anania atĩrĩ, “Thĩĩ, tondũ undũ ũcio nĩ kĩndũ gĩakwa kĩrĩa ndĩthuurĩre gĩa gũtwara ũhoro wa rĩitwa rĩakwa kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, na athamaki, o na kũrĩ andũ a Isiraeli. 16 Nĩngũmuonia ũrĩa arĩ o nginya anyamaarĩke nĩ undũ wa rĩitwa rĩakwa.” 17 Hĩndĩ ĩyo Anania agĩthĩĩ na agĩtoonya nyũmba ĩyo. Akĩgĩrĩra Saülü moko, akĩmwĩra atĩrĩ, “Saülü, mũrũ wa Ithe witũ, Mwathani, o we Jesũ ũrĩa ũrakuumĩrĩre ũrĩ njĩra-inĩ ũgĩũka gũkũ, nĩandũmĩte nĩguo ũcooke kuona, na ũyũrio na Roho Mũtheru.” 18 O hĩndĩ ĩyo, tũnyamũ twahaanaga ta ngaracũ tũkiuma maitho-inĩ ma Saülü, tũkĩgũa thĩ, nake akĩhota kuona rĩngĩ. Agĩũkĩra na akĩbatithio, 19 na aarĩkia kũrĩa irio, akĩgĩa na hinya. Saülü agĩkara mĩthenya ĩigana ũna marĩ hamwe na arutwo kũu Dameski. 20 Na hĩndĩ ĩyo akĩambũrĩria kũhunja thunagogi-inĩ atĩ Jesũ nĩ Mũrũ wa Ngai. 21 Andũ othe arĩa maamũiguire makĩgega makĩũria atĩrĩ, “Gĩthĩ mündũ ũyũ tiwe ũraagithĩtie andũ thayũ kũu Jerusalemu gatagatĩ-inĩ ka arĩa makayagĩra rĩitwa rĩu? Na gĩthĩ ndokĩte gũkũ nĩgeetha amanyiite amatware marĩ ohe kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene?” 22 Nowe Saülü agĩkĩrĩrĩa kũgĩa na hinya, na akĩgegĩa Ayahudi arĩa maatũũrĩte kũu Dameski na undũ wa kũmaiguithia na ma atĩ Jesũ nĩwe Kristũ. 23 Thuutha wa mĩthenya mũingĩ gũthira, Ayahudi magĩcookania ndundu mamũũrage, 24 no Saülü akĩmenya mũbango ũrĩa maarĩ naguo. Mũthenya na ũtukũ maakaraga mamuoheirie ihingo-inĩ cia itũũra inene nĩguo mamũũrage. 25 No arũmĩrĩri aake makĩmuoya ũtukũ, makĩmũharũrũkia arĩ gĩkabũ-inĩ mamũgereirie mwanya warĩ rũthingo-inĩ. 26 Hĩndĩ ĩrĩa aakinyire Jerusalemu, akĩgeria kwĩgwatania

na arutwo, no othe nĩmamwĩtigagĩra, tondũ matietĩkagia atĩ kũna aarĩ mũrutwo. 27 No Baranaba akĩmuoya akĩmũtwara kũrĩ atũmwo. Akĩmeera ũrĩa Saülü oonire Mwathani arĩ rũgendo-inĩ rwake, na ũrĩa Mwathani aamwarĩirie, na ũrĩa aahunjirie kũu Dameski thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ ategwĩtigĩra. 28 Nĩ undũ ũcio Saülü agĩkara na atũmwo, na agaceeraga kũu Jerusalemu, akĩaragia na ũcamba thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani, ategwĩtigĩra. 29 Nĩngĩ nĩaaragia na agakararanagia na Ayahudi arĩa maaciariĩrwo kwa Ayunani, no nao makageria ũrĩa mangĩmũũraga. 30 Rĩrĩa ariũ na aarĩ a Ithe witũ maamenyire ũguo, makĩmuoya, makĩmũkũrũkia nginya Kaisarea, makĩmũtũma Tariso. 31 Hĩndĩ ĩyo kanitha wa Judea guothe, na Galili, na Samaria ũgĩkenera ihinda rĩa thayũ. Nĩwongereirwo hinya; na ũkĩũmĩrĩrio nĩ Roho Mũtheru, na ũkĩongererwo andũ, nao magĩtũũra metigĩrĩte Mwathani. 32 Na rĩrĩ, rĩrĩa Petero aaceeraga kũndũ na kũndũ bũrũri-inĩ, nĩathiire gũceerera andũ arĩa aamũre a kũu Lida. 33 Arĩ kũu agĩkora mündũ wetagwo Ainea warĩ na mũrimũ wa gũkua ciĩga, na aatũũrĩte akomete gĩtanda-inĩ ihinda rĩa mũaka ĩnana. 34 Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ainea, Jesũ Kristũ nĩakũhonia. ũkĩra ũkũnje kĩbarĩ gĩaku.” O hĩndĩ ĩyo Ainea akĩrũgama. 35 Andũ othe arĩa maatũũraga Lida na Sharoni makĩmuona na makĩgarũrũkĩra Mwathani. 36 Kũu Jopa nĩ kwarĩ mũrutwo wetagwo Tabitha (narĩo rĩitwa rĩu rigĩtaũrwo nĩ kuuga Dorokasi), nake aatũũrĩte ekaga maũndũ mega, na agateithagia athĩĩni. 37 O ihinda-inĩ rĩu nĩarũarire na agĩkua, naguo mwĩrĩ wake ũgĩthambio, ũkĩgwo nyũmba ya igũrũ. 38 Lida kwarĩ hakuĩ na Jopa; nĩ undũ ũcio rĩrĩa arutwo maaiguire atĩ Petero aarĩ kũu Lida, magĩtũma andũ eerĩ makamũringĩrĩrie mamwĩre atĩrĩ, “T汪ũthaita ũka narua!” 39 Nake Petero agĩthĩĩ hamwe nao, na aakinya agĩtwarwo nyũmba ya igũrũ. Atumia othe a ndigwa makĩrũgama, makĩmũthiũrũrũkĩria makĩrĩraga, na makĩmuonagia kanjũ na nguo ingĩ iria Dorokasi aatumĩte rĩrĩa aarĩ nao. 40 Nake Petero akĩmeera othe moime nja ya nyũmba; agĩcooka agĩturia maru akĩhooya Ngai.

Agĩcooka akĩgarũrũkĩra mũtũmia ũcio wakuĩte, akĩmwĩra atĩrĩ, “Tabitha, ũkĩra,” nake Tabitha akĩhingũra maithe, na oona Petero, agĩtiira. **41** Nake Petero akĩmũnyiita guoko, akĩmũrũgama. Agĩcooka agĩta andũ arĩa meetikĩtie, na atũmia acio a ndigwa, akĩmũneana kũrĩ o arĩ muoyo. **42** Naguo ũhoru ũcio ũkĩmenyeka Jopa guothe, nao andũ aingĩ magĩtikia Mwathani. **43** Nake Petero agĩkara Jopa mũthenya mũngĩ kwa mũndũ wetagwo Simoni, ũria warĩ mũtanduki wa njũũa.

10 Na rĩrĩ, kũu Kaisarea nĩ kwarĩ mũndũ wetagwo Korinelio, ũria warĩ mũnene-wathigari-igana rĩmwe cia mbũtũ irĩa yoĩkaine ta Mbũtũ ya Italia. **2** Mũndũ ũcio na andũ othe a nyũmba yake nĩmeyamũrĩre Ngai na makamwĩtagĩra; nake nĩaheanaga indo ciake na ũtaana kũrĩ andũ arĩa maarĩ abatarĩ na nĩahooyaga Ngai kaingĩ. **3** Mũthenya ũmwe ta thaa kenda cia mũarahorĩ, akĩona kĩoneki. Akĩona mũraika wa Ngai wega, ũria wokire harĩ we na akĩmwĩra atĩrĩ, “Korinelio!” **4** Korinelio akĩmũrora aiyũritwo nĩ guoya, akĩũria atĩrĩ, “Nĩ kĩ Mwathani?” Nake mũraika akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mahooya maku na indo iria ũheete andũ arĩa athĩni nĩkinyĩte igũrũ kũrĩ Ngai rĩrĩ iruta rĩa kũrĩkanwo. **5** Na rĩrĩ, tũma andũ mathĩ Jopa magĩre mũndũ wĩtagwo Simoni, na nowe wĩtagwo Petero. **6** Araikara gwa Simoni ũria mũtanduki wa njũũa, o ũria nyũmba yake irĩ rũtere-inĩ rwa iria.” **7** Rĩrĩa mũraika ũcio wamwarĩrie aathiire, Korinelio agĩta ndungata ciake igĩrĩ na mũthigari ũmwe weamũrĩre Ngai, na aarĩ ũmwe wa andũ arĩa maamũtungatagĩra. **8** Akĩmeera ũria wothe kwahanĩte agĩcooka akĩmatũma Jopa. **9** Mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre ta thaa thita cia mũthenya marĩ njĩra-inĩ makũhĩrĩrie itũũra rĩu-rĩ, Petero akĩhaica nyũmba-igũrũ nĩgeetha akahooye Ngai. **10** Nake akĩigua aahũũta na akĩbatario nĩ kĩndũ gĩa kũrĩa, na rĩrĩa irio ciarugagwo-rĩ, akĩgocerera. **11** Nake akĩona igũrũ rĩhingũritwo na kĩndũ gĩatarĩ ta gĩtama kĩnene gĩkĩharũrũkio thĩ kĩnyĩtĩtũwo mũthia ina. **12** Nakĩo kĩarĩ na nyamũ cia mũthemba yothe ya iria irĩ magũrũ mana, o na nyamũ iria itaambaga thĩ,

o na nyoni cia rĩera-inĩ. **13** Hĩndĩ iyo mũgambo ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Petero, ũkĩra. Thĩnja na ũrie.” **14** Petero agĩcookia atĩrĩ, “Aca, Mwathani! Ndirĩ ndarĩa kĩndũ gĩtarĩ kĩamũre, kana kĩndũ kĩrĩ thaahu.” **15** Mũgambo ũkĩmwarĩria riita rĩa keerĩ ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkanoige kĩndũ o na kĩrĩkũ kĩrĩa Ngai atheretie atĩ ti kĩamũre.” **16** Ũndũ ũyũ wekĩkire maita matatũ, na o rĩmwe gĩtama kĩu gĩgĩcookia na igũrũ. **17** Na rĩrĩa Petero eeyũragia gĩtũmi gĩa kĩoneki kĩu oonete-rĩ, andũ arĩa maatũmitwo nĩ Korinelio makĩona harĩa nyũmba ya Simoni yarĩ, na makĩrũgama hau kĩhingo-inĩ. **18** Magĩtana, makĩũria kana Simoni ũria wĩtagwo Petero aakaraga kũu. **19** Na rĩrĩa Petero eeciiragia ũhoru wa kĩoneki kĩu, Roho akĩmwĩra atĩrĩ, “Simoni, harĩ na andũ atatũ maragũcaria. **20** Nĩ ũndũ ũcio, ũkĩra ũikũrũke, ũthĩi nao na ndũkagĩe na nganja nĩgũkorwo nĩ nĩ ndĩmatũmitũe.” **21** Petero agĩkũrũka, akĩira andũ acio atĩrĩ, “Nĩ nĩ mũndũ ũcio mũracaria. Mũũkĩte nĩkĩ?” **22** Nao andũ acio magĩcookia atĩrĩ, “Tũmitũe gwa Korinelio, ũria mũnene-wathigari-igana rĩmwe. Nĩ mũndũ mũthingu na mwĩtigĩrĩ-Ngai, na nĩatĩtũwo nĩ Ayahudi othe. Mũraika mũtheru aramwĩrĩre atũmane ũthĩi gwake mũciĩ nĩgeetha aigue ũria ũrenda kuuga.” **23** Hĩndĩ iyo Petero akĩira andũ acio matoonye nyũmba matũke ageni aake. Mũthenya ũyũ ũngĩ warũmĩrĩre Petero agĩthĩi nao, na arĩu a Ithe witũ amwe kuuma Jopa magĩthĩi nake. **24** Naguo mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre magĩkinya Kaisarea. Korinelio agĩkorwo ametereire na eefite andũ a nyũmba yake na arata a hakuhĩ. **25** Na rĩrĩa Petero aatoonyaga nyũmba, Korinelio akĩmũtũnga na akĩgũũthia magũrũ-inĩ make amwĩnyĩhĩrie. **26** No Petero akĩmũkĩria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Rũgama, nĩ ndĩ o mũndũ o na nĩ.” **27** O makĩaragia-rĩ, Petero agĩtoonya thĩĩni na agĩkora gĩkundi kĩnene kĩa andũ. **28** Akĩmeera atĩrĩ: “Inyuĩ nĩmũũ wega atĩ Mũyahudi ndetĩkĩrĩtio nĩ watho kũgwatanĩra na mũndũ wa Ndũrĩrĩ o na kana kũmũceerera. No Ngai nĩanyonetie atĩ ndiagĩrĩrwo nĩ kuuga atĩ mũndũ o na ũrĩkũ ti mwamũre kana atĩ arĩ na thaahu. **29** Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa ndĩratũmanĩrwo, ndĩrokire

itegukararia. Njitikiria nguurie kiria kiratumire undumanire?" 30 Nake Korinelio akimucokeria atiri: "Matuku mana mahituku, ndaari thini wa nyumba yakwa ngihooya ithaa-ini ta riri ria thaa kenda cia mifarahi. Mundi wari na nguo ciahenagia akirugama o rimwe mbere yakwa, 31 akinjira atiri, 'Korinelio, Ngai niaiguite mahooya maku, na niarikanite iheo ciaku iria wanahe athini. 32 Ni undu ucio tumana Jopa witiro Simoni uria witagwo Petero, nake ni mugeni gwa Simoni uria mutanduki wa njua, uria uikaraga rutere-ini rwa iria.' 33 Ni undu ucio nindagutumaniire o hinda iyo, na ni weka wega ni undu wa guka. Riu ithu ithuothe turi haha mbere ya Ngai nigeetha tuthikirie uria wothe Mwathani agwathite utwira." 34 Nake Petero akimbiria kwaria, akiuga atiri: "Riu nindamenya kuna uria ari ma atiri Ngai ndari muthutukano. 35 no atiri netikagira andu kuuma nduri-ini ciothe uria mamwitagira na mageeka uria kwagiriire. 36 Inyui nimui ndumiri iria Ngai aatumire andu a Isiraeli, akiria uhoru mweka wa thayu na undu wa Jesu Kristu, uria ari we Mwathani wa andu othe. 37 Inyui nimui uria gwekire kuu Judea guothe, kwambiria Galili thuutha wa ubatithio uria Johana aahunjaga, 38 uria Ngai aaitiire Jesu wa Nazarethi Roho Mutheru o na hinya, na uria aathiaaga agikaga wega na akihonagia andu uria maahatiriio ni hinya wa mucukani, tondu Ngai aari hamwe nake. 39 "Ithu turi aira a maundu maria mothe eekire thini wa bururi wa Ayahudi o na Jerusalemu. Nimamurangire na njira ya kumwamba mui-iguru. 40 No muthenya wa gatatu Ngai akimuriukia kuuma kuri uria aku na agituma onekane kuri andu. 41 We ndonirwo ni andu othe, o tiga aira uria Ngai aathurite: akionwo ni ithu, o ithu twirianiire na tukinyuanira nake aaria kuriuka kuuma kuri uria aku. 42 Niatwathire tuhunjirie andu na turute ura atiri we ni we Ngai aamurire atuke mutuaniri-ciira wa andu uria ari muoyo na uria makuite. 43 Anabii othe nimaheanaga ura wa uhoru wake atiri munda uria wothe ukawitikia niakamukira urekeri wa mehia na undu wa rita ura." 44 Na Petero o akiaragia

ciugo icio-ri, Roho Mutheru agikurukira andu uria othe maiguire ndumiri iyo. 45 Nao andu uria meetikite, a thiritu ya uria maruaga, uria mokite na Petero makigega mona atiri kicho uria Roho Mutheru nigaitiriio andu-a-Nduri o nao. 46 Nigukorwo nimamaiguire makiria na thiomi makigocaga Ngai. Hinda iyo Petero akuria atiri, 47 "Hari munda ungigiria andu aya mabatithio na maa? Andu aya nimamukira Roho Mutheru o ta ithu." 48 Ni undu ucio agithana mabatithio thini wa rita uria Jesu Kristu. Magicooka makuria Petero aikaranie nao ihinda uria mithenya mimini.

11 Na riri, atumwo, na ariu na aari a Ithe witu uria aari Judea guothe makigua atiri andu-a-Nduri o nao nimarikite kwamukira kiugo uria Ngai. 2 Ni undu ucio riria Petero aambatire agithi Jerusalemu, andu uria meetikite a thiritu ya uria maruaga makimuriithia 3 makimwira atiri, "Wee niwatoonyire nyumba ya andu uria mataruaga, na ukirianiira nao." 4 Nowe Petero akimbiria kumataariria maundu mothe wega o ta uria meekite, akimeera atiri: 5 "Ndaari itura-ini uria Jopa ngihooya Ngai, na riria ndaagocereire-ri, ngiona koneki. Ngiona kindu gitari ta gitama kinene gikiharurukio kuuma iguru na mithia yakio ina, na gikuruka o haria ndaari. 6 Ndaacuthiria thini wakio ngiona nyamu cia thi iria iri maguru mana, na nyamu cia githaka, na nyamu iria itambaga thi na nyoni cia riera-ini. 7 Ngicooka ngigua mugambo ukinjira atiri, 'Petero, ukira. Thinja, na urie!' 8 "Na ni ngicooka atiri, 'Aca, Mwathani! Gutiri kindu gitari kiamure kana kiri thaahu kiri gitooonyi kama gakuwa.' 9 "Nagu mugambo ucio ukiria riita ura keeri kuuma iguru ukinjira atiri, 'Ndukanoige kindu o na kiriku kiria Ngai atheretie atiri ti kiamure.' 10 Undu uywekikire maita matatu, nakio gitama kiu gikiguucio na iguru. 11 "O hinda iyo andu atatu uria maatumitwo kuri ni kuuma Kaisarea magikinya nyumba-ini iria ndaikaraga. 12 Nake Roho akinjira thi nao na ndikagie na nganja. Nao ariu a Ithe witu aya atandatu tugithi nao na tugitoonyi nyumba ya munda ucio. 13 Nake agitwira uria oimiriro ni muraika ari gwake

nyumba, akimwira atiri, 'Tumana Jopa witerwo Simoni uria witagwo Petero. 14 Niegukurehera ndumiriri iria igutuma wee na nyumba yaku yothe mthonoke.' 15 "Na riria ndaambiririe kwaria-ri, Roho Mutheru akimaikurukira o ta uria aatukurukire hinda ya mbere. 16 Hinda iyo ngiririka uria Mwathani oigite atiri, 'Johana abatithanagia na maa, no inyu mukaabatithio na Roho Mutheru.' 17 Angikorwo Ngai niamahaire kicho o kiria aatueire ithu andu aria twetikirie Mwathani Jesu Kristu-ri, ni ndaari uu niguu ndicirire ati no ngararie Ngai?" 18 Riria maiguire uguo, magitiga ngarari na makigooa Ngai, makiuga atiri, "Gwakorwo ni uguo-ri, Ngai nakinyirire andu-a-Nduriri o nao uhoru wa kwirira niguu magie na muoyo." 19 Na riri, andu aria maahurunjukire ni undu wa kunyariro thuutha wa kuiragwo gwa Stefano magithi o nginya Foinike, na Kuporo, na Antiokia, no matiahunjagiria andu ang uhoru tige o Ayahudi oiki. 20 O na kuri o uguo, andu amwe ao, aria moimite Kuporo, na Kurene, magithi Antiokia na makimbiriria kwariria Ayunani o nao, makimahunjiria uhoru mweka ukoni Mwathani Jesu. 21 Guoko kwa Mwathani kwar hamwe nao; na andu aingi magitika makigarurukira Mwathani. 22 Nayo ngumo ya maundu macio igikinyira andu a kanitha uria wari kuu Jerusalem; nao magituma Baranaba athi Antiokia. 23 Riria aakinyire na akiona uira wa wega wa Ngai, agikena na akimomiriria marithe, ati maikarage maathikire Mwathani na ngoro ciao ciothe. 24 Baranaba aari mundu mweka waiurirwo ni Roho Mutheru na wari na witikio, nao andu aingi magitika Mwathani. 25 Nake Baranaba agithi Tariso gucaria Saulu, 26 na riria aamuonire akimurehe Antiokia. Ni undu ucio kwa ihinda ria mwaka umwe Baranaba na Saulu makigomana na kanitha na makiruta andu aingi. Kuu Antiokia niku arutwo meetirwo Akristiano riita ria mbere. 27 Ihinda-ini riu anabii amwe magikuruka kuuma Jerusalem nginya Antiokia. 28 Umwe wao wetagwo Agabo akirugama, na ni undu wa kumenyithio ni Roho Mutheru, akiratha ati ni gikugia ng'aragu nene Roma guothe. (Undu

ucio wekikire hinda ya wathani wa Kilaudio.) 29 Nao arutwo, magiciiria kucheana ueithio ni undu wa ariu a Ithe witu aria maatuiraga kuu Judea, o ta uria mundu aahotithio. 30 Nimekire undu ucio, makinengera Baranaba na Saulu iheo ciao matwarire athuuri a kanitha.

12 Na riri, ihinda-ini riu niguu Muthamaki Herode aanyitire andu amwe a kanitha, ari na muoroto wa kumanyariira. 2 Akuiragithia Jakubu, muru wa nyina na Johana na ruhiu rwa njora. 3 Na riria oonire uhoru ucio niwakenia Ayahudi-ri, akinyiithia Petero o nake. Undu ucio wekikire hinda ya Giathi kia Migate Itari Mikiere Ndawa ya Kumbia. 4 Aarikia kumunyiithia, akimukia njeera akimuneana arangirwo ni ikundi inya cia thigari, o gikundi kiri gia thigari inya. Herode eendaga amurehe mbere ya muingi thuutha wa Giathi gia Bathaka. 5 Ni undu ucio Petero akihingirwo njeera, no kanitha niwahooyaga Ngai utegutigithiria ni undu wake. 6 Na utuku uria Herode aarokaga kumutwara agaciirithio, Petero aakomete gatagati ga thigari igiri, ohetwo na minyororo iri, nacio thigari igiri ikarugama kihingo-ini irangirite. 7 Na riri, o rimwe muraika wa Mwathani akimuumirira naguo utheri ukira kanyumba kau aari. Muraika ucio akiringaringa Petero mwena na akimukiria, akimwira atiri, "Ukira narua!" Nayo minyororo iria oohetwo nayo moko ikigua thi. 8 Muraika ucio agicooka akimwira atiri, "Wihumbe nguo ciaku na wikire irautu." Nake Petero agika o uguo. Muraika ucio akimwira atiri, "Wihotore nguo yaku na unumirire." 9 Petero akimurumirira, makiuma nja ya njeera, no ndaamenyaga ati undu ucio muraika eekaga wari undu wa ma; eeciiragia ati ni kioneki oonaga. 10 Makihituka arangiri a mbere na a keeri na magikinya kihingo-ini gia kigera kiria gia gutonya ituura inene. Nakio kihingo kiu gikihingura ni undu wao, nao makigerera ho. Riria maathire uraihu wa gacira kamwe-ri, o rimwe muraika ucio akimutiga. 11 Nake Petero akigua, na akiuga atiri, "Riu nindamenya hatar nganja ati Mwathani niegutumite muraika wake aahonokie kuuma moko-ini ma Herode na kuuma kuri maundu

maria mothe andũ a Ayahudi matanyite kuona.” **12** Na rĩria aguũkĩrwo nĩ ũhoro ũcio, agĩthĩi kwa Mariamu ũria warĩ nyina wa Johana, na nowe wetagwo Mariko, na nĩkwo andũ aingĩ manganite makĩhooya Ngai. **13** Petero akĩringaringa mũrango wa nja, nake mũirĩtu warutaga wĩra kwo wetagwo Roda agĩũka kũhingũra. **14** Rĩria aagũire mũgambo wa Petero, akĩyũrwo nĩ gĩkeno kinene akĩaga kũhingũra mũrango akĩhũndũka ateng’erete, akĩanĩra, akiuga atĩri, “Petero arĩ mũrango-inĩ!” **15** Nao makĩmwĩra atĩri, “Wee nĩ kũgũrũka ũgũrũkĩte.” Rĩria aakĩrĩrĩrie agwatĩrie kuuga atĩ ũguo nĩguo kwarĩ, makiuga atĩri, “No nginya akorwo nĩ mũraika wake.” **16** Nowe Petero agĩthĩi na mbere kũringaringa mũrango, na rĩria maahingũrire makĩona nĩwe, makĩgega. **17** Petero akĩmakiria na guoko na akĩmataarĩria ũria Mwathani aamũrutite njeera. Akĩmeera atĩri, “Ĩraia Jakubu na arĩu na aarĩ a Ithe witũ ũhoro ũcio,” agĩcooka agĩthĩi kũndũ kũngĩ. **18** Rũciinĩ gwakĩa, nĩ kwagũire na ngũĩ nene gatagatĩ-inĩ ga thĩgari nĩ kũrigwo nĩ ũria gwekĩkĩte ũhoro ũkonĩi Petero. **19** Thuutha wa Herode gũcaria Petero na kũmwaga-rĩ, agĩciirithia thĩgari, na agĩathana atĩ ciũragwo. Herode agĩcooka akiuma Judea agĩthĩi Kaisarea, agũikara kwo kwa ihinda inini. **20** Na rĩri, nĩatũũrite ahaaranite na andũ a Turo na a Sidoni, no o magĩcookanĩria hamwe magĩetha ũria mangĩaranĩrie nake. Na maarĩkia kũnyiiwo mbaru nĩ Bulasito, ũria warĩ ndungata njĩhokeku ya mũthamaki-rĩ, makĩhooya kũgĩe na thayũ, tondũ bũrũri wa mũthamaki ũcio nĩguo wamaheaga irio. **21** Na mũthenya ũria waraarĩrio wakinya-rĩ, Herode akĩhumba nguo ciake cia ũthamaki, na agũikarĩra gĩtĩ gĩake kĩa ũnene, akĩarĩria andũ acio. **22** Nao makĩanĩra makiuga atĩri, “Ŭcio nĩ mũgambo wa ngai, ti mũgambo wa mũndũ.” **23** O rĩmwe mũraika wa Mwathani akĩringa Herode nĩ undũ wa kwaga kũgoocithia Ngai, nake akĩrĩio nĩ igunyũ, agĩkua. **24** No kiugo kĩa Ngai gĩgĩkĩrĩria kuongerereka na gũtheerema. **25** Rĩria Baranaba na Saũlũ maarĩkirie ũtungata wao-rĩ, magĩcooka kuuma Jerusalemu, na magĩcooka na Johana, na nowe wetagwo Mariko.

13 Na rĩri, kanitha-inĩ wa Antiokia nĩ kwarĩ na anabii na arutani: nao nĩo Baranaba, na Simeoni ũria wetagwo na rĩitwa rĩngĩ Nigeri, na Lukio ũria woimĩte Kurene, na Manaeni (ũria wareranĩrio na Herode ũria mũthamaki), o na Saũlũ. **2** Rĩria mahooyaga Mwathani mehingĩte kũria irio, Roho Mũtheru akiuga atĩri, “Nyamũrĩra Baranaba na Saũlũ nĩ undũ wa wĩra ũria ndimetiire.” **3** Nĩ undũ ũcio thuutha wa kwĩhinga kũria irio na kũhooya Ngai, makĩmaigĩrĩra moko, na makĩmatũma mathĩi. **4** Andũ acio eerĩ, matũmĩtwo nĩ Roho Mũtheru, magĩthĩi nginya Seleukia na makĩhaica marikabu makiuma kũu magĩthĩi nginya Kuporo. **5** Rĩria maakinyire Salamisi, makĩhunja kiugo kĩa Ngai thunagogi-inĩ cia Ayahudi. Nake Johana aarĩ hamwe nao arĩ ta mũteithia wao. **6** Magĩthĩi matũkanĩrie gĩcigĩrĩra kũu gĩothe nginya magĩkinya Pafo. Kũu magĩkora Mũyahudi warĩ mũragũri na mũnabii wa maheeni wetagwo Bari-Jesũ, **7** nake aatungatagĩra barũthi ũria wetagwo Serigio Paũlũ. Barũthi ũcio warĩ mũndũ mũũgĩ, agĩtũmanĩra Baranaba na Saũlũ tondũ niendaga kũigua kiugo kĩa Ngai. **8** No rĩri, Elumo ũcio mũragũri (amu ũguo nĩguo rĩitwa rĩake riugĩte) akĩmakararia na akĩgeria kũgarũra barũthi ũcio nĩgeetha ndagetĩkie. **9** Hĩndĩ iyo Saũlũ, ũria wetagwo na rĩitwa rĩngĩ Paũlũ aiyũrĩtwo nĩ Roho Mũtheru, agĩkũũrĩra Elumo maitho, akĩmwĩra atĩri, **10** “Wee ũri mwana wa mũcukani na ũrĩ thũ ya maũndũ maria mothe mega! Ŭiyũrĩtwo nĩ mĩthemba yotho ya maheeni na waara. Ndũri hĩndĩ ũgaatiga kuogomia njĩra iria ciagĩrĩrie cia Mwathani? **11** Na rĩri, guoko kwa Mwathani nĩgũgũkĩrĩrie. Nĩũgũtuĩka mũtumumu na kwa ihinda ndũgũkorwo ũkĩona ũtheri wa riũa.” O hĩndĩ iyo akĩona marundurundu, na akĩgĩio nĩ nduma, akĩambĩrĩria kũhambahambata, agĩcaragia mũndũ wa kũmũnyũia guoko amũtongorie. **12** Nake barũthi oona ũria gwekĩka, agĩtikia, nĩgũkorwo nĩagegirio nĩ ũrutani ũcio ũkonĩi Mwathani. **13** Paũlũ na andũ arĩa maarĩ nao, moima Pafo makĩhaica marikabu magĩthĩi Periga kũu bũrũri wa Pamufilia, kũria Johana aamatigire agĩcooka Jerusalemu. **14** Moima Periga, magĩthĩi na mbere magĩkinya

Antiokia ya bŭrŭri wa Pisidia. Na mŭthenya wa Thabatŭ magŭtoonya thunagogi magŭikara thŭ. 15 Thuutha wa gŭthomwo kwa Maandŭko ma Watho na ma Anabii, anene a thunagogi makŭmatŭmanŭra makŭmeera atŭrŭ; “Ariŭ a Ithe witŭ, angŭkorwo mŭrŭ na ŭhoru wa kŭŭmŭrŭria andŭ-rŭ, maarŭriei.” 16 Paŭlŭ akŭrŭgama, na aarŭkia kŭmakiria na guoko akŭmeera atŭrŭ: “Andŭ aya a Isiraeli o na inyuŭ andŭ-a-Ndŭrŭrŭ arŭa mŭhooyaga Ngai, ta thikŭrŭria! 17 Ngai wa andŭ a Isiraeli nŭathuurire maithe maitŭ; agŭtŭma andŭ acio matheereme hŭndŭ irŭa maatŭuraga Misiri, na akŭmaruta bŭrŭri ŭcio na hinya mŭnene, 18 nŭakŭrŭrŭrie mŭtugo yao ihinda rŭa ta mŭaka mŭrongo ŭna marŭ werŭ-inŭ, 19 akŭniina ndŭrŭrŭ mŭgwanja kŭu Kaanani naguo bŭrŭri wacio akŭthe andŭ aake ŭtuŭke igai rŭao. 20 Ŭhoru ŭcio wothe wekŭkire ihinda-inŭ rŭa ta mŭaka magana mana ma mŭrongo ŭtano. “Thuutha wa ŭguo, Ngai akŭmahe atŭirŭrŭri bŭrŭri o ngŭnya hŭndŭ ya Samŭeli ŭrŭa warŭ mŭnabii. 21 Hŭndŭ ŭyo andŭ makiuga maheo mŭthamaki, nake Ngai akŭmahe Saŭlŭ mŭrŭ wa Kishu, wa mŭhŭrŭga wa Benjamini, nake agŭathana mŭaka mŭrongo ŭna. 22 Thuutha wa kweheria Saŭlŭ, agŭtŭa Daudi mŭthamaki wao. Akŭrŭta ŭira ŭmŭkonŭi, akiuga atŭrŭ, ‘Nŭnyonete Daudi mŭrŭ wa Jesii arŭ mŭndŭ ŭkenagia ngoro yakwa; we nŭarŭkaga ŭrŭa wothe ngwenda eke.’ 23 “Kuuma rŭciaro-inŭ rwa mŭndŭ ŭyŭ, Ngai nŭareheire andŭ a Isiraeli Mŭhonokia, na nŭwe Jesŭ, o ta ŭrŭa eeranŭire. 24 Jesŭ atanooka, Johana nŭahunjagŭria andŭ othe a Isiraeli ŭhoru wa kwŭrŭra mehia na ŭhoru wa kŭbatithio. 25 Na rŭrŭa Johana aarŭkagia wŭra wake nŭorirŭe atŭrŭ: ‘Mwŭciiragia nŭi nŭi nŭi ŭŭ? Nŭi ti nŭi we. Aca nŭi ti nŭi, nowe nŭegŭŭka thuutha wakwa, o we ŭrŭa nŭi itagŭrŭrwo kuohora ndigi cia iraatŭ ciake.’ 26 “Ariŭ a Ithe witŭ, o inyuŭ ciana cia Iburahŭmu, o na inyuŭ andŭ-a-Ndŭrŭrŭ arŭa mwŭtigŭrŭite Ngai, ŭhoru ŭyŭ wa ŭhonokio nŭi ithuŭ tŭtŭmŭirwo. 27 Andŭ a Jerusalemu na anene ao matiakŭŭranire Jesŭ, no nŭi ŭndŭ wa ŭrŭa maamŭtŭrŭire ciira, makŭhingia ciugo cia anabii iria ithomagwo o mŭthenya wa Thabatŭ. 28 O na gŭtuŭka mationire gŭtŭmi

kŭiganu gŭa gŭtŭma ooragwo, nŭmathaire Pilato aathane ooragwo. 29 Na maarŭkia kŭhingia maŭndŭ mothe marŭa maandŭkŭtwo ŭhoru wake, makŭmŭcurŭria kuuma mŭtŭ-igŭrŭ, makŭmŭiga mbŭrŭra. 30 No rŭrŭ, Ngai nŭamŭrŭikirie kuuma kŭrŭ arŭa akuŭ, 31 na kwa ihinda rŭa mŭthenya mŭngŭ nŭonirwo nŭi andŭ arŭa moimŭite nao Galili, magathŭi Jerusalemu. Na rŭu acio nŭo aira aake kŭrŭ andŭ aitŭ. 32 “Tŭramwŭra ŭhoru mwega: Ŭhoru ŭrŭa Ngai eerŭire maithe maitŭ, 33 nŭatŭhingŭrie ithuŭ ciana ciao, na ŭndŭ wa kŭrŭiŭkia Jesŭ. O ta ŭrŭa kwandŭkŭtwo thŭini wa Thaburi ya keerŭ atŭrŭ: “Wee ŭrŭ Mŭrŭ wakwa; ŭmŭthŭ nŭndatuŭka Thoguo.’ 34 Naguo ŭhoru wa ma wa atŭ Ngai nŭamŭrŭikirie kuuma kŭrŭ arŭa akuŭ nŭguo ndakabuthe-rŭ, nŭi warŭtio na ciugo ici: “Nŭngakŭthe irathimo iria theru na iria itarŭ hŭndŭ ingŭaga iria cierŭrwo Daudi.’ 35 Ŭndŭ ŭcio nŭwarŭtio handŭ hangŭ atŭrŭ: “Wee ndŭkareka ŭrŭa waku Mŭtheru abuthe.’ 36 “Nŭgŭkorwo rŭrŭa Daudi aarŭikirie gŭtungatŭra Ngai rŭciaro-inŭ rwake, nŭakuire; agŭthikwo hamwe na maithe make naguo mwŭrŭ wake ŭkŭbutha. 37 No ŭrŭa Ngai aariŭikirie kuuma kŭrŭ arŭa akuŭ ndaabuthire. 38 “Nŭi ŭndŭ ŭcio, ariŭ a Ithe witŭ, ngwenda mŭmenye atŭ ŭhoru wa kŭrekerwo kwa mehia nŭŭhunjŭtio kŭrŭ inyuŭ na ŭndŭ wa Jesŭ. 39 Na mŭndŭ wothe ŭmwŭtikŭtie nŭiatuuagwo mŭthingu maŭndŭ-inŭ mothe marŭa watho wa Musa ŭtangŭamŭtuire mŭthingu. 40 Mwŭmenyerere, nŭgeetha ŭhoru ŭrŭa anabii maarirŭe ndŭkanamŭkore, rŭrŭa moigire atŭrŭ: 41 “Ta rorai, inyuŭ anyŭrŭrania, gegaai na mŭthire, nŭgŭkorwo nŭngwŭka ŭndŭ matukŭ-inŭ manyu, ŭrŭa mŭtangŭtikia, o na mŭngŭrwo nŭi mŭndŭ.” 42 Rŭrŭa Paŭlŭ na Baranaba moimaga thunagogi, andŭ makŭmeera moke mŭthenya ŭrŭa warŭmŭrŭire wa Thabatŭ nŭguo mathŭi na mbere kwaria ŭhoru ŭcio. 43 Hŭndŭ ŭrŭa mŭcemanio wathirire, Ayahudi aingŭ na andŭ arŭa meegarŭrŭite magatuŭka Ayahudi makŭrŭmŭrŭra Paŭlŭ na Baranaba, nao makŭmaarŭria na makŭmaringŭrŭria mathŭi na mbere gŭikara wega-inŭ wa Ngai. 44 Mŭthenya ŭcio ŭngŭ warŭmŭrŭire wa Thabatŭ, hakuŭ andŭ othe a itŭra rŭu inene magŭka kŭigua kiugo

kia Mwathani. 45 Hĩndĩ irĩa Ayahudi moonire kirĩndĩ kũu, makĩnyitwo nĩ ũuru na makĩaria ciugo njũru cia gũũkĩrĩra ũrĩa Paũlũ oigaga. 46 Nao Paũlũ na Baranaba makĩmacookeria marĩ na ũcamba makĩmeera atĩrĩ, “No nginya tũngĩrambire kũheana kiugo kia Ngai kũrĩ inyuĩ. No rĩrĩ, kuona nĩmũraũrega na mũgetuĩra atĩ mũtiagĩrĩrwo nĩ muoyo wa tene na tene-rĩ, rĩu nĩtũkũgarũrũka tũthiĩ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. (aiĩnios g166) 47 Nĩgũkorwo Mwathani atwathite agatwĩra atĩrĩ: “Nĩndĩmũtuĩte ũtheri wa gũtherera andũ-a-Ndũrĩrĩ, nĩguo mũtware ũhoru wa ũhonokio nginya ituri-inĩ cia thĩ.” 48 Hĩndĩ irĩa andũ-a-Ndũrĩrĩ maaiguire ũguo magĩkena na magĩtĩia kiugo kia Mwathani, nao andũ arĩa othe maathĩrĩrio muoyo-inĩ wa tene na tene magĩtĩkia. (aiĩnios g166) 49 Nakĩo kiugo kia Mwathani gĩkihunja kũndũ guothe kũu bũrũri-inĩ. 50 No Ayahudi magĩakĩrĩria atumia arĩa meyamũrĩre Ngai na maarĩ igweta, o na anene a itũura inene. Makĩrutithia ngũĩ ya gũũkĩrĩra Paũlũ na Baranaba nĩguo manyariirwo, na makĩmaingata moime bũrũri-inĩ wao. 51 Nĩ ũndũ ũcio makĩribariba rũkũngũ kuuma magũrũ mao kuonania, atĩ nĩmatigana nao na magĩthiĩ lkonia. 52 Nao arutwo makĩiyũrwo ni gĩkeno, na makĩiyũrwo nĩ Roho Mũtheru.

14 Na rĩrĩ, Paũlũ na Baranaba marĩ kũu lkonia, magĩtoonya thunagogi ya Ayahudi o ta mũtugo. Marĩ kũu makĩaria na ũhoti mũingĩ mũno o nginya Ayahudi aingĩ na andũ-a-Ndũrĩrĩ magĩtĩkia. 2 No Ayahudi arĩa maaregire gwĩtikia nĩmathogothire andũ-a-Ndũrĩrĩ, makĩmathũkia meciiria nĩgeetha mookĩrĩre ariũ na aarĩ a Ithe witũ. 3 Nĩ ũndũ ũcio Paũlũ na Baranaba magĩkara kũu ihinda iraaya, makĩaria marĩ na ũcamba nĩ ũndũ wa Mwathani, o we wekĩrĩre ndũmĩrĩri ya wega wake hinya na ũndũ wa kũmahotithia kũringa ciama na morĩrũ. 4 Andũ a itũura rĩu inene makĩgayũkana; amwe magĩtĩkiania na Ayahudi, nao arĩa angĩ magĩtĩkiania na atũmwo. 5 Nĩ kwarĩ na ndundu yathugundĩtwo nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ na Ayahudi, hamwe na atongoria ao, nĩguo mameeke ũuru, na mamahũũre na mahiga nyuguto. 6 No nao makĩmenya ũhoru ũcio, na makĩũrĩra matũũra

manene ma bũrũri wa Likaonia, na nĩmo Lisitera, na Deribe, o na bũrũri ũrĩa wagũthiũrũrũkĩrie, 7 kũrĩa maathiire na mbere kũhunja ũhoru mwega. 8 Nakuo kũu Lisitera nĩ kwarĩ mũndũ warĩ mwonju magũrũ, na aatũũrĩte arĩ mwonju kuuma gũciarwo na ndetwarĩte na magũrũ o narĩ. 9 Nake agĩthikĩrĩria Paũlũ akĩaria. Paũlũ aamũrora, akĩona atĩ aarĩ na wĩtikio wa kũhonio, 10 akĩmwĩta na mũgambo mũnene, akĩmwĩra atĩrĩ, “Rũgama na magũrũ maku!” Na o hĩndĩ iyo, mũndũ ũcio akĩrũga na igũrũ, akĩambĩrĩria gwĩtwara. 11 Rĩrĩ gĩkundi kũu kia andũ kionire ũrĩa Paũlũ eekĩte, gĩkianĩrĩa na rũthiomi rwa Likaonia gĩkiuga atĩrĩ, “Ngai nĩciikũrũkĩte kũrĩ ithuĩ itariĩ ta andũ!” 12 Magĩta Baranaba Zeu, nake Paũlũ makĩmwĩta Herime tondũ nĩwe warĩ mwaria ũrĩa mũnene. 13 Mũthĩnjĩri-ngai ya Zeu, ũrĩa hekarũ yake yarĩ o hau nja ya itũura, akĩrehe ndegwa na mahũa maatumĩtwo ta thũmbĩ hau kihingo-inĩ gĩa itũura inene, tondũ we na gĩkundi kũu kia andũ nĩmendaga kũmarutĩra magongona. 14 No rĩrĩa atũmwo acio Baranaba na Paũlũ maaiguire ũguo, magĩtembũranga nguo ciao, makĩhanyũka, magĩtoonya kũrĩ kirĩndĩ, makĩanagĩrĩra atĩrĩ, 15 “Andũ aya, mũreka ũguo nĩkĩ? Ithuĩ tũrĩ o andũ ta inyuĩ. Tũmũreheire ũhoru mwega, wa kũmwĩra mũgarũrũke mũtigane na maũndũ marĩa matarĩ kiene, mũcookerere Ngai ũrĩa ũtũũraga muoyo, o we ũrĩa wombire igũrũ na thĩ na iria na indo ciothe iria irĩ kuo. 16 Tene, nĩarekereirie ndũrĩrĩ ciothe ithiiaige na mĩthiire yacio nyene, 17 no ndaigana gwĩtiga atarĩ na ũira wa kuonania atĩ arĩ kuo: nĩamuonetie ũtugi na ũndũ wa kũmuurĩria mbura yumĩte igũrũ na kũmũhe magetha hĩndĩ ya kĩmera; nĩamũheaga irio nyingĩ na akaiyũria ngoro cianyu na gĩkeno.” 18 No o na maarĩtie ciugo icio, nĩ maarĩ na wĩra mũritũ wa kũgĩria gĩkundi kũu kia andũ kĩmarutĩre igongona. 19 Na rĩrĩ, hĩndĩ iyo Ayahudi angĩ magĩũka moimĩte Antiokia na lkonia, nao makĩguucĩrĩria gĩkundi kũu kia andũ, gĩgĩcooka mwena wao. Gĩkundi kũu gĩkihũũra Paũlũ na mahiga nyuguto, na gĩkĩmũkururia, gĩkĩmũruta nja ya itũura, gĩciirĩtie nĩ mũkuũ. 20 No arutwo

maarikia kumūrigiiciria, agūkira agicooka itūura-ini. Mūthenya ūcio ūngi warūmīre, we na Baranaba makiuma kuu magithi Deribe. **21** Paūlū wa Baranaba makihunja ūhoru mwega itūura-ini riu na magituma andū aingī matuike arutwo. Magicooka makihūndūka magithi Lisitera, na Ikonja, na Antiokia, **22** magikagira arutwo hinya na kumomirira nigeetha matūire marūmitie witikio. Makameeraga atiri, “No nginya ithu tugerere mathina-ini maingi nigu tūtoonye ūthamaki-ini wa Ngai.” **23** Paūlū na Baranaba makimaamūira athuuri a kanitha na makihooza Ngai mehingite kūrira irio, makimaneana kūrī Mwathani, o we ūria meehokete. **24** Thuutha wa gūtuikaniria Pisidia, magikinya Pamufilia, **25** na maarikia kahunja kiugo kuu Periga, magiikūruka magithi Atalia. **26** Moima Atalia makihaiha marikabu, magicooka Antiokia, o kūrira maahoeirwo wega wa Ngai mbere ni undū wa wira ūria maarikitie kūruta. **27** Maakinya kuu magicookanirira andū a kanitha hamwe, makimeera ūria wothe Ngai ekite agereire hario na ūria aahingūre andū-a-Ndūriri mūrango wa gwitika. **28** Nao magiikara na arutwo kuu ihinda iraya.

15 Na riri, andū amwe magiikūruka kuuma Judea magithi Antiokia, na nimarutaga ariū a Ithe witu makameera atiri: “Mungaga kūrira kuringana na mūtugo ūria warutanirwo ni Musa, mūtinghonoka.” **2** Undū ūyū ūgituma Paūlū na Baranaba macookanirira na makararanie mūno nao. Ni undū ūcio Paūlū na Baranaba makiamūruwo, marī na etikia angī, maambate mathi Jerusalemu makone atūmwo na athuuri ni undū wa ūhoru ūcio. **3** Naguo kanitha ūkimoimagaria, na riri maatukanagira Foinike na Samaria, nimaheanaga ūhoru wa ūria andū-a-Ndūriri maagarūrukire kūrī Ngai. Ūhoru ūcio ūgikenia ariū a Ithe witu mūno. **4** Na maakinya Jerusalemu, makiamūkirwo ni kanitha, na atūmwo, na athuuri, nao makimeera maundū mothe maria Ngai eekite agereire hario. **5** Hindi iyo andū amwe a ari meetikite a thiritu ya Afarisai makirugama, makiuga atiri, “Andū a Ndūriri no nginya marue na maathwo ati

marūmagie watho wa Musa.” **6** Nao atūmwo na athuuri magicemania nigeetha maaririre ūhoru ūcio. **7** Thuutha wa mario mīngi, Petero akirugama, akimariria, akimeera atiri, “Ariū na aari a Ithe witu, nīmūi ati ihinda rihitiku, Ngai niathuuri kuuma gatagati kanyu nigu andū-a-Ndūriri maigie ndūmūri ya Ūhoru-ūria-Mwega kuuma kūrī ni na nigu metikie. **8** Nake Ngai, ūria ūi ngoro, akionana ati niametikirite na undū wa kumahe Roho Mūtheru, o ta ūria aatūhete. **9** Ndeekirire ngūurani gatagati gaitu nao, nigukorwo maatherire ngoro ciao na undū wa witikio. **10** Hakiri ūguo-ri, ni ki kiratuma mwende kugeria Ngai na undū wa gwikira arutwo icooki ngingo riri ithu o na kana maithe maitu tūtarī twahota gūkuua? **11** Aca! Twitikite ati tūhonokete ni undū wa wega wa Mwathani witu Jesu, o ta ūria o nao mahonokete.” **12** Naki kūngano gōthe gōgikira ki githikirira Baranaba na Paūlū makiheana ūhoru wa ciama na moriru iria Ngai eekite kūrī andū-a-Ndūriri agereire hario. **13** Riri maarikirie kwaria, Jakubu akaria akimeera atiri, “Ariū na aari a Ithe witu, ta thikirirai. **14** Simoni niatūaarira ūria Ngai oonanirie wendo wake hindi ya mbere na undū wa gwithurira andū kuuma kūrī andū-a-Ndūriri nigu matuike aake. **15** Nacio ciugo cia anabii ikaringana na ūhoru ūcio, o ta ūria kwandikito atiri: **16** “Thuutha wa ūguo ningacooka, na njake ringi hema ya Daudi iria igwite. Ningaka iganjo riayo ringi, na ndimicookie haria yari, **17** nigeetha matigari marongorie Mwathani, o na andū othe a Ndūriri ari metanagio na ritwa riakwa, ūguo nigu Mwathani ūria wikaga maundū macio ekuuga’ **18** maria moikaine kuuma o tene. (aiōn g165) **19** “Ni undū ūcio-ri, ni ngutua atiri, tūtige kiritūhira ūhoru andū-a-Ndūriri ari maragarūruka kūrī Ngai. **20** Handū ha ūguo-ri, twagirirwo tūmaandikire marua, tūmeere methemage kumana na irio iria ithaahitio ni mihanano, ningi methemage kumana na ūmaraya, na kumana na nyama cia nyamū cia gutwo, o na kumana na thakame. **21** Nigukorwo ūhoru wa Musa niwahunjagio matūura-ini mothe o kuuma mahinda ma tene

mũno, na nĩũthomagwo thunagogi-inĩ mĩthenya yothe ya Thabatũ.” 22 Hĩndĩ ĩyo atũmwo na athuuri, hamwe na kanitha wothe, magĩtua itua mathuure andũ amwe ao mamatũme Antiokia marĩ na Paũlũ na Baranaba. Magĩthuura Judasi (ũrĩa wetagwo Barasaba) na Sila, nao andũ aya eerĩ maarĩ atongoria thĩinĩ wa ariũ a Ithe witũ. 23 Makĩmatũma na marũa maya: Nĩ ithuĩ atũmwo na athuuri, o ithuĩ ariũ a Ithe wanyu, Kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ arĩa metikĩtie kũu Antiokia, na Suriata, na Kilikia: Amũkĩrai ngeithi. 24 Nĩtũiguĩte atĩ andũ amwe nĩmooimire kũrĩ ithuĩ matarĩ na rũũtha rwitũ, na makĩmũthĩnia, na makĩnyariira meciiria manyu nĩ ũndũ wa maũndũ marĩa maaririe. 25 Nĩ ũndũ ũcio, ithuothe nĩtũiguanĩire tũthuure andũ amwe tũmatũme kũrĩ inyuĩ marĩ na arata aitũ endwa, Baranaba na Paũlũ, 26 andũ arĩa matwarĩrĩrie mĩoyo yao ũgwatinĩ nĩ ũndũ wa rĩtwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. 27 Nĩ ũndũ ũcio nĩtwatũma Judasi na Sila nĩgeetha makĩndĩre ũhoru ũyũ tũramwandĩkĩra na ciugo cia tũnua twao. 28 Nĩkuonekete arĩ wega kũrĩ Roho Mũtheru o na kũrĩ ithuĩ twage kũmũkuuithia mũrigo ũkĩrite maũndũ maya: 29 Na rĩrĩ, mũtikarĩage irio iria irutũrwo mĩhianano, na mũtikanyuuage thakame, na mũtikarĩage nyama cia nyamũ cia gũitwo, na mũtigane na ũmaraya. Mwetheema maũndũ macio-rĩ, nĩmũgwĩka wega. Tigwoi ũhoru. 30 Nao andũ acio makiugĩrwo ũhoru, na makĩharũrũka magĩthĩ Antiokia, kũrĩa maacookanĩriire kanitha hamwe, na makĩneana marũa macio. 31 Rĩrĩa andũ maathomire marũa macio, magĩkena nĩ ũndũ wa ndũmĩrĩri ya kũmoomĩrĩria rĩa yaandĩkitwo marũa-inĩ macio. 32 Nao Judasi na Sila, arĩa o ene maarĩ anabii, makĩaria maũndũ maingĩ ma kũmĩrĩria na kuongerera ariũ a Ithe witũ hinya. 33 Thuutha wa gũikara kũu kwa ihinda-rĩ, makiugĩrwo ũhoru na irathimo cia thayũ nĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩguo macooke kũrĩ andũ arĩa maamatũmĩte. 34 (Nowe Sila akĩona arĩ wega aikare kũu.) 35 No Paũlũ na Baranaba magĩtigwo kũu Antiokia, kũrĩa o, na andũ angĩ aingĩ maarutanaga na makahunjia kiugo kĩa

Mwathani. 36 Thuutha wa mĩthenya ĩgana ũna, Paũlũ akĩira Baranaba atĩrĩ, “Reke tũcooke tũgaceerere ariũ na aarĩ a Ithe witũ matũũra-inĩ mothe marĩa tũhunjĩtie kiugo kĩa Mwathani, tũkamenye ũrĩa matarĩ.” 37 Baranaba nĩeendaga kuoya Johana, ũrĩa wetagwo Mariko mathĩ nake, 38 no Paũlũ ndonaga arĩ wega mathĩ nake, tondũ nĩamatiganĩire rĩrĩa maarĩ Pamufilia na akĩaga gũthĩ kũruta wĩra nao. 39 Makĩgĩa na gũkararania kũnene o nginya makĩamũkana. Baranaba akĩoya Mariko, makĩhaica marikabu, magĩthĩ Kuporo, 40 no Paũlũ agĩthuura Sila, na maarĩkia kũhooerwo wega wa Mwathani nĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, magĩthĩ. 41 Agĩtuĩkanĩria Suriata na Kilikia, agĩkagĩra makanitha hinya.

16 Na rĩrĩ, Paũlũ agĩkinya Deribe agĩcooka akiuma kuo agĩthĩ Lisitera, kũrĩa mũrutwo wetagwo Timotheo aatũũraga, ũrĩa nyina aarĩ Mũyahudi mũtumia wetikĩtie Ngai, no ithe aarĩ Mũyunani. 2 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ a kũu Lisitera na Ikonia nĩmaragia wega igũrũ riake. 3 Paũlũ nĩendaga mathĩ nake rũgendo, no nĩ tondũ wa Ayahudi arĩa maatũũraga kũu, akĩmũruithia nĩgũkorwo nĩmooĩ atĩ ithe aarĩ Mũyunani. 4 Na rĩrĩa maathĩiaga kuuma itũũra nginya rĩrĩa rĩngĩ, nĩmeeraga andũ matua marĩa maatuĩtwo nĩ atũmwo na athuuri kũu Jerusalemu nĩguo andũ mamaathĩkagĩre. 5 Nĩ ũndũ ũcio makanitha makĩgĩa na hinya ũhoru-inĩ wa gwĩtikia na makongererekaga mũigana o mũthenya. 6 Paũlũ na andũ arĩa maarĩ nao magĩtuĩkanĩria bũrũri wothe wa Firigia na Galatia, nĩgũkorwo nĩmagĩrĩtio nĩ Roho Mũtheru kũhunjia kiugo kũu bũrũri wa Asia. 7 Rĩrĩa maakinyire mũhaka-inĩ wa Misia, makĩgeria gũtoonya Bithinia, no Roho wa Jesũ ndaigana kũmetikĩria gũtoonya. 8 Nĩ ũndũ ũcio makĩhĩtũka Misia, magĩkũrũka magĩkinya Teroa. 9 ũtukũ ũcio-rĩ, Paũlũ akĩona kĩoneki kĩa mũndũ wa Makedonia arũgamĩte akĩmũthaita, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūka gũkũ Makedonia ũtũeithie.” 10 Paũlũ aarĩkia kuona kĩoneki kũu, tũkĩhaarĩria o hĩndĩ ĩyo nĩgeetha tũthĩ Makedonia, tũgĩtua atĩ Ngai niatwĩtite tũkamahunjĩre ũhoru-ũrĩa-Mwega. 11 Twaarĩkia kuuma Teroa, tũgĩthĩ na marikabu

twerekeire Samotherake, na müthenya üyü üngi tügithii Neapoli. 12 Kuuma kuu tügithii Filipi, kûria gwathagwo nî andû a Roma, na nîrîo rîarî itûura rîria inene rîa bûrûri ücio wa Makedonia. Na tûgîkara kuu mîthenya îtaarî mîingî. 13 Müthenya wa Thabatû wakinya tûkiuma nja ya kîhingo gîa itûura, tûgithii rûûi-inî, tûtaanyite kuona handû ha kûhooerwo Ngai. Tûgîkara thî na tûkiambîria kwarîria andû-a-nja arîa monganite hau. 14 Na rîrî, ümwe wa andû-a-nja acio maathikîriirie eetagwo Lidia, ûria warî mwonjoria wa nguocia rangi wa ndathi, na oimite itûura rîa Thuatira, na aarî mühooi Ngai. Nake Mwathani akîhingûra ngoro yake, akîamûkîra ndûmîrîri ya Paülû. 15 Rîria we na andû a nyumba yake maabatithirio-rî, nîatûnyiiire ügeni gwakemûcii agîtwîra atîrî, “Angîkorwo nîmuonete atî nînjîtikîtie Mwathani-rî, ûkai mûgalkare nyumba gwakwa.” Nake agîturingîrîria tûthii. 16 Hîndî îmwe tügithii harîa haahooyagîrwo Ngai, nîtwatungîrwo nî müirîtu warî ngombo na nîarî na roho wa kûragûra. Nake nîatûmaga ene we meonere mbeeca nyingî müno nî undû wa ûragûri wake 17 Müirîtu ücio akîrûmîrîra Paülû hamwe na ithuî, akîanagîrîra atîrî, “Andû aya nî ndungata cia Ngai-Ûria-ûri-Igûrû-Mûno, na maramûhe ûhoru wa njîra ya ûria mûngîhonokio.” 18 Müirîtu ücio agithii na mbere na gwîka üguo mîthenya mîingî. Marigîrîrio-inî Paülû agithirîka müno nginya akîhûgûkîra roho ücio akîwîra atîrî, “Ndagwatha thîinî wa rîitwa rîa Jesû Kristû uume thîinî wake!” O hîndî îyo roho ücio ûkîmuuma. 19 Rîria ene müirîtu ücio ngombo maamenyire atî mwîhoko wao wa kuona mbeeca nîwathira, makînyîita Paülû na Sila makîmaguucûrîria makîmatoonyia ndûnyû mbere ya aathani. 20 Makîmarehe mbere ya aciirithania, makiuga atîrî, “Andû aya nî Ayahudi, na nîmararehe ngûi itûura-inî riitû 21 nî undû wa kûrutana mîtugo îria ithuî andû a Roma tûtagîrîrwo nî gwîtikîra o na kana kûmîika.” 22 Nakîo kîrîndî gîgûkîrîra Paülû na Sila kîmeeke ûuru no aciirithania makîruta watho atî marutwo nguwo na mahûurwo iboko. 23 Thuutha wa

kûhûurwo müno magîkio njeera, na mûrangîri wa njeera agîathwo amarangîre wega. 24 Aarîkia kwamûkîra watho ücio, akîmaikia kanyûmba ka na thîinî na akîohithania magûrû mao na ndungu. 25 Na rîrî, ta ütukû gatagatî, Paülû na Sila nîkûhooya maahooyaga makîinagîra Ngai nyîmbo, nao andû arîa angî mohetwo makamathikîrîria. 26 Na o rîmwe gûkîgîa gîthingitha kînene o nginya mîthingi ya njeera igîthingitha. Nayo mîrango yothe ya njeera ikîhingûka o rîmwe, na mînyororo ya mündû o mündû ikîregera. 27 Mûrangîri wa njeera akîarahûka, na rîria aarîre akîona mîrango ya njeera îrî mîhingûku, akîruta rûhiû rwake rwa njora akîenda kwîyûraga tondû eeciirîrie atî andû arîa moohetwo nîmoorite. 28 No Paülû akîanîrîra, akîmwîra atîrî, “Ndûkeegere ngero! Ithuothe tûrî hol!” 29 Nake mûrangîri ücio wa njeera agîitia matawa, agîcooka akîhanyûka thîinî akîinainaga, akîgûithia mbere ya Paülû na Sila. 30 Agîcooka akîmoimia na nja, akîûria atîrî, “Athuuri aya, njagîrîrwo nî gwîka atîa nîguo honoke?” 31 Nao makîmûcookeria atîrî, “Îtikia Mwathani Jesû, na nîkûhonoka, wee, o hamwe na andû a nyumba yaku.” 32 Magîcooka makîmwarîria ûhoru wa kiugo kîa Mwathani, hamwe na andû arîa angî othe maarî gwake nyumba. 33 O ihinda rîu rîa ütukû, mûrangîri ücio wa njeera akîmooya, akîmathambia ironda, na o hîndî îyo we na andû othe a nyumba yake makîbatithio. 34 Mûrangîri ücio wa njeera akîmatwara gwake nyumba, na akîmahe irio. Akîiyûrwo nî gîkeno tondû nîeetikirie Ngai, we o hamwe na andû a nyumba yake yothe. 35 Na rîrî, gwakîa aciirithania magîtûma thigari ikeere mûrangîri ücio wa njeera atîrî, “Rekereria andû acio mathii.” 36 Nake mûrangîri ücio wa njeera akîira Paülû atîrî, “Aciirithania maathana, moiga atî wee na Sila mûrekererio. Rîu no müthii. Thîii na thayû.” 37 No Paülû akîira thigari icio atîrî, “Maratûhûrîre mbere ya mûingî tûtaciirithîtio, o na gûtuîka ithuî tûrî raiya a Roma, na maratûikia njeera. Rîu marakîenda gûtûruta na hitho? Aca! Reke mooke o ene matûrute nja, matuumagarie.” 38 Nacio thigari igîcookeria aciirithania ûhoru ücio, na rîria

maaiuire atĩ Paũlũ na Sila maarĩ raiya a Roma, makĩmaka. 39 Nao magũũka kũmahooreria, na makĩmoimagaria kuuma njeera, makĩmathaitha moime itũũra rĩu mathiĩ. 40 Paũlũ na Sila maarĩkia kuuma njeera, magĩthiĩ mũciĩ kwa Lidia, kũria maakorire ariũ na aarĩ a Ithe witũ, na makĩmoomĩria. Magĩcooka magĩthiira.

17 Na rĩrĩ, maarĩkia gũtuĩkanĩria Amufipoli na Apolonia, magĩkinya Thesalonike, kũria kwarĩ na thunagogi ya Ayahudi. 2 Paũlũ agĩtoonya thunagogi, o ta ũria aamenyerete, na mũthenya itatũ ya Thabatũ akĩaranĩria nao kuuma Maandĩko-inĩ, 3 akĩmataarĩria na akĩmaiguithia atĩ kwarĩ o nginya Kristũ anyariĩrike na ariũke kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Akĩmeera atĩrĩ, “Jesũ ũyũ ndĩramũhe ũhoro wake-rĩ, nĩwe Kristũ.” 4 Ayahudi amwe magĩtikĩra ũhoro ũcio na magĩtuĩka a thiritũ ya Paũlũ na Sila, o ũndũ ũmwe na gĩkundi kĩnene kĩa Ayunani etigĩri-Ngai, o na atumia aingĩ arĩa maarĩ igweta. 5 No Ayahudi makĩĩgua ũiru; nĩ ũndũ ũcio magĩcaria andũ arĩa maarĩ mũtugo mũĩru kuuma ndũnyũ, makĩmacookanĩrĩria gĩkundi, na makĩambĩrĩria kũruta ngũĩ kũu itũũra-inĩ. Nao makĩhanyũka kwa Jasoni gwetha Paũlũ na Sila nĩgeetha mamoiemie nja kũrĩ kĩrĩndĩ. 6 No rĩrĩa maamaagire, magĩkururia Jasoni na ariũ a Ithe witũ amwe, makĩmarehe kũrĩ anene a itũũra, makĩanagĩria atĩrĩ: “Andũ aya nĩo marehete thĩina thĩ yothe, na rĩu nĩmookite gũkũ, 7 na Jasoni nĩamanyiĩtite ũgeni thĩinĩ wa nyũmba yake. Othe nĩmarakararia watho wa Kaisari, makoiga atĩ nĩ kũrĩ na mũthamaki ũngĩ wĩtagwo Jesũ.” 8 Rĩrĩa maaigũire ũguo, kĩrĩndĩ kũu na anene a itũũra magĩtangĩka mũno. 9 Hĩndĩ iyo magĩtia Jasoni na andũ arĩa angĩ maarĩ nao irĩhi rĩa kũmarũgamĩrĩria, magĩcooka makĩmarekereria mathiĩ. 10 Na kwarĩkia gũtuka-rĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ magĩtũma Paũlũ na Sila mathiĩ Berea. Nao maakinya kuo, magĩtoonya thunagogi ya Ayahudi. 11 Na rĩrĩ, Ayahudi a Berea maarĩ a ngoro njega gũkĩra Ayahudi a Thesalonike, nĩgũkorwo nĩmamũkĩrĩre ndũmĩrĩri marĩ na wendo mũingĩ, na magathuthuuragia Maandĩko o mũthenya, nĩgeetha moone kana ũria Paũlũ

aameeraga warĩ ũhoro wa ma. 12 Ayahudi aingĩ nĩmetĩkirie, o ũndũ ũmwe na atumia aingĩ a Ayunani arĩa maarĩ igweta, o na andũ arũme aingĩ Ayunani. 13 Rĩrĩa Ayahudi a Thesalonike maamenyire atĩ Paũlũ nĩahunjagia kiugo kĩa Ngai kũu Berea-rĩ, magĩthiĩ kũu o nakuo, magĩthogotha kĩrĩndĩ na magĩgĩthũkia ngoro. 14 Hĩndĩ o iyo ariũ na aarĩ a Ithe witũ magĩtũma Paũlũ athiĩ ndwere-inĩ cia iria, no Sila na Timotheo magĩtigwo kũu Berea. 15 Nao andũ arĩa moimagaririe Paũlũ, makĩmũkinya Athene, na magĩcooka marĩ na ndũmĩrĩri ya Sila na Timotheo atĩ mathiĩ kũrĩ Paũlũ narua o ta ũria kũngĩhoteka. 16 Paũlũ o ametereire kũu Athene-rĩ, nĩatangĩkire ngoro mũno nĩkuona ũria itũũra rĩu rĩaiyũrite mĩhianano. 17 Nĩ ũndũ ũcio nĩaranagĩria na Ayahudi o na Ayunani arĩa meeyamũrĩre Ngai kũu thunagogi-inĩ, o na ningĩ akaaragia ndũnyũ-inĩ o mũthenya na andũ arĩa maakoragwo ho. 18 Nakĩo gĩkundi kĩa Aepikurio na Asitoiko, arutani a ũũgĩ, makĩambĩrĩria gũkararania nake. Amwe ao makĩũria atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ wa mũhuhu arageria kuuga atĩa?” Nao andũ arĩa angĩ makiuga atĩrĩ, “Nĩ ta mũndũ ũahunjia ũhoro wa ngai ng’eni.” Moigaga ũguo tondũ Paũlũ aahunjagia ũhoro Mwega wa Jesũ o na wa kũriũka gwake. 19 Hĩndĩ iyo makĩmuoya na makĩmũtwara mbere ya mũcemanio wa Areopago, makĩmwĩra atĩrĩ, “No twende kũmenya atĩrĩ, ũrutani ũyũ mwerũ ũrarutana nĩ ũrĩkũ? 20 Tũraigua ũgĩtwarĩria maũndũ mageni, na nĩtũkwenda kũmenya ũria moigĩte.” 21 (Andũ othe a Athene na andũ a kũngĩ arĩa maatũũraga kuo matĩrĩ ũndũ ũngĩ meekaga tiga kwaria na gũthikĩrĩria ũhoro wa maũndũ marĩa mageni). 22 Hĩndĩ iyo Paũlũ akĩrũgama mũcemanio-inĩ wa kĩa kũu gĩtagwo Areopago akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya a Athene, nĩnguona atĩ maũndũ-inĩ mothe mũrĩ andũ a ndini mũno. 23 Nĩgũkorwo o na nĩnyonete kĩgongona kĩandĩkitwo maandĩko maya: KŪRĪ NGAI ĪRĪA ĪTOĪO, rĩrĩa ngoretwo ngĩceera na ngarora wega indo cianyu iria nyamũre cia kũhooywo. Na rĩrĩ, kĩria mũhooyaga mũtooi nĩkĩo ngũmũhe ũhoro wakĩo. 24 “Ngai ũria wombire thĩ na indo ciothe iria irĩ kuo nĩwe

Mwathani wa igūrū na thī, na ndatūuraga hekarū ciakītwo na moko. 25 Na ndatungatagwo na moko ma andū, ta abataire kīndū, tondū we mwene nīwe ūheaga andū muoyo na mīhūmū o na indo iria ingī ciothe. 26 Kuuma harī mūndū ūmwe, nīathondekire ndūrīrī ciothe cia andū nīguo matūūre kūndū guothe thī; na agītua mahinda mao o na kūndū kūrīa megūtūūra. 27 Ngai eekire ūguo nīgeetha andū mamūmaathe na hihi mamūhambatīrie mamuone, o na gūtūika ndarī haraaya na o ūmwe witū. 28 ‘Nīgūkorwo nī thīinī wake tūtūuraga na tūgetwara, na tūgakorwo tūrī muoyo.’ O ta ūrīa aandiki amwe a nyīmbo cianyu moigīte atīrī, ‘Ithuī tūrī a rūciaro rwake.’ 29 “Nī ūndū ūcio, kuona atī tūrī a rūciaro rwa Ngai, tūtiagīrīrwo nī gwīciiria atī Ngai ahaana ta mūhianano wa thahabu kana wa betha, o na kana wa ihiga, ūrīa ūthondeketwo na mūthugundire na ūūgī wa mūndū. 30 Mahinda ma tene Ngai ndaigana kūrūmbūiya ūhoru ūcio wa kwaga ūmenyo, no rīu nīathīte andū othe a kūndū guothe merire. 31 Nīgūkorwo nīatuūte mūthenya ūrīa agaatuūra thī ciira na kīhooito na ūndū wa mūndū ūrīa athuurīte. Nīamenyithanītie ūndū ūyū kūrī andū othe na ūndū wa kūrīūkīa Jesū kuuma kūrī arīa akuū.” 32 Hīndī irīa maiguire ūhoru wa kūrīūka kwa arīa akuū, amwe ao magītheke, no angī makiuga atīrī, “Nītūkwenda gūkūigua ūkīaria ūhoru ūcio hīndī ingī.” 33 Maarīkia kuuga ūguo, Paūlū akīehera Kīama-inī kīu. 34 Andū mataarī aingī magītūika arūmīrīri a Paūlū na magītīkia. Ūmwe wao aarī Dionisio, mūndū warī wa thiritū ya Areopago, o na mūtumia wetagwo Damari, na angī maigana ūna.

18 Thuutha ūcio, Paūlū akiuma Athene agīthīi Korīnitho. 2 Akinya kūu agīkora Mūyahudi wetagwo Akula, mūndū waciariirwo Ponto, na aakoretwo oka kuuma Italia marī na mūtumia wake Pīrisila, tondū Kilaudio nīathanīte Ayahudi othe moime Roma. Nake Paūlū agīthīi kūmona, 3 na tondū Paūlū aarī mūtumi wa hema o tao-rī, agīkarania na akīrutithania wīra nao. 4 O mūthenya wa Thabatū nīaheanaga ūhoru thunagogi-inī, akīgeria kūguithia Ayahudi na

Ayunani. 5 Rīrīa Sila na Timotheo mookire kuuma Makedonia, Paūlū akīrutīra gūkorwo akīhunja mahinda mothe, na akoimbūragīra Ayahudi atī Jesū nīwe Kristū. 6 No rīrīa Ayahudi maakararīrie Paūlū na makīmūrūma, akīribariba nguō ciake nī ūndū wa kūng’ūrīka na akīmeera ndirī ūndū ingūrīo nī ūndū wanyu. Kuuma rīu ngūcooka gūthīi kūrī andū-a-Ndūrīrī.” 7 Hīndī iyo Paūlū akiuma kūu thunagogi-inī, agīthīi kwa mūndū wetagwo Titio Jusito, warī mūhooi Ngai, nayo nyūmba yake yariganītie na thunagogi. 8 Nake Kīrisipo, ūrīa warī mūtongoria wa thunagogi, agītīkia Mwathani hamwe na nyūmba yake yothe; na andū aingī a Korīnitho arīa maamūguire akīaria magītīkia na makībatithio. 9 Ūtukū ūmwe Mwathani akīira Paūlū na kīoneki atīrī, “Ndūkae gwītīgīra; thīi na mbere na kūheana ūhoru, na ndūgaakire. 10 Nīgūkorwo ndī hamwe nawe, na gūtīrī mūndū ūgūgūtharīkīra agwīke ūūru, tondū ndī na andū aingī gūkū itūūra-inī rīrī.” 11 Nī ūndū ūcio Paūlū agīkara kūu mwaka ūmwe na nuthu, akīmarutaga kiugo kīa Ngai. 12 Rīrīa Galio aarī barūthi wa Akaia, Ayahudi makīnyīitana magītharīkīra Paūlū na makīmūtware igooti-inī. 13 Makiuga atīrī, “Mūndū ūyū araringīrīria andū kūhooya Ngai na njīra irīa ireganīte na watho.” 14 Na rīrīa Paūlū endaga kwaria, Galio akīira Ayahudi atīrī, “Korwo inyuī Ayahudi mūrāteta nī ūndū wa ūndū mūūru kana ngero njūru-rī, nī hangīrī na gītūmi gīa kūmūthīkīrīria inyuī. 15 No kuona atī nī ūhoru wa ciūria ikonīi ciugo na marītīwa na watho wanyu inyuī ene-rī, menyai ūrīa mūgwīka. Nī ndīgūtūika mūtui ciira wa maūndū ta macio.” 16 Nī ūndū ūcio akiuga marutūrūro kuuma igooti-inī. 17 Hīndī iyo Ayahudi acio othe makīgarūrūkīra Sosithene mūtongoria wa thunagogi, na makīmūhūrīra hau mbere ya igooti. No Galio ndaigana kūrūmbūyania na ūhoru ūcio o na atīa. 18 Paūlū nīaikarīre kūu Korīnitho kwa ihinda. Agīcooka agītiga ariū na aarī a Ithe witū kuo, akīhaica marikabu agīthīi Suriata, marī hamwe na Pīrisila na Akula. Atanahaica marikabu, aambire akīenjwo njuīri yake arī kūu Kenikīrea,

tondū wa mwihitwa eehitite. 19 Nao maakinya Efeso, Paūlū agītiga Pirisila na Akula kuo. We mwene agitoonya thunagogi na akīaranīria na Ayahudi. 20 Nao makīmūria aikaranganie nao kuo, nowe akirega. 21 No rīria oimaga kuo, akīmeera atīrī, “Aakorwo nī wendi wa Ngai, nīndīrīcooka.” Nake akīhaica marikabu akiuma Efeso. 22 Rīria aakinyire Kaisarea, akīambata agīthī kugeithia Kanitha, agīcooka agīkūrūka agīthī nginya Antiokia. 23 Na thuutha wa Paūlū gūikaranga kūu Antiokia, akiuma kuo, na agīthī kūdū na kūdū būrūri wothe wa Galatia na Firigia, akīmagīrīria arutwo othe. 24 O ihinda-inī rīu, Mūyahudi wetagwo Apolo, waciārīrwo Aleksandaria, agīūka Efeso. Aarī mūdū mūthomu, na aarī na ūūgī mūngī mūno wa Maandiko. 25 Nīarūtītwo na nīra irīa ya Mwathani, na akaaragia na kīyo kīnene, na akarutanaga ūhoru wa Jesū atekūhītia, o na gūtuika ūbatithio ūria oō warī o wa Johana. 26 Nake akīambīrīria kwaria na ūcamba kūu thunagogi-inī. Rīria Pirisila na Akula maamūguire akīaria, makīmūnyīta ūgeni kwao mūcī na makīmūtarīria ūhoru wa nīra ya Ngai wega makīria. 27 Na rīria Apolo eendaga gūthī Akaia, ariū na aarī a lthe witū makīmūmīrīria na makīandīkīra arutwo akuo marūa makīmeera mamwamūkīre. Na aakinya kuo agītuika ūteithio mūnene kūrī andū arīa meetīkītie nī ūndū wa wega wa Ngai. 28 Nīgūkorwo arī na ūhoti mūngī, nīahootire Ayahudi biū mbere ya andū othe, akīonanagia kuuma kūrī Maandiko atī Jesū nīwe Kristū.

19 Na rīrī, hīndī ūyo Apolo arī kūu Korīnitho, Paūlū akīgerera nīra irīa yatuīkanīrie mwena wa rūgongo agīthī nginya Efeso. Aakinya kūu agīkora arutwo amwe kuo. 2 Akīmooria atīrī, “Nīmwmūkīrīre Roho Mūtheru rīria mwetīkīrie?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Aca, ithuī o na tūtīrī twaigua atī nī kūrī Roho Mūtheru.” 3 Nī ūndū ūcio Paūlū akīmooria atīrī, “Mwakībatithīrio ūbatithio ūrīkū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Twabatithīrio ūbatithio wa Johana.” 4 Paūlū akīmeera atīrī, “Ūbatithio wa Johana warī ūbatithio wa kwīrira kwa mehīa. Eeraga andū metīkie ūria ūgūka thuutha

wake, nake nīwe Jesū.” 5 Rīria maaguire ūguo, makībatithio thīnī wa rītwa rīa Mwathani Jesū. 6 Hīndī irīa Paūlū aamaigīrīre moko, Roho Mūtheru akīmaikūrūkīra, nao makīaria na thīomi ingī na makīratha mohoro. 7 Nao othe maarī ta andū ikūmi na eerī. 8 Paūlū agītoonya thunagogi, na ihinda rīa mīeri itatū akīaria na ūcamba kuo, akīgeragia kūrīngīrīria andū ūhoru wa ūthamaki wa Ngai. 9 No amwe ao makīmūmia ngoro; makīaga gwītīkia na magīcambia Nīra ūyo mbere ya kīrīndī. Nī ūndū ūcio Paūlū akīmeherera. Akīoya arutwo agīthī nao nyūmba irīa yathomīthagīrio andū ya Turano, akaaranagīria na andū o mūthenya arī kuo. 10 Ūndū ūyū nīwathīre na mbere ihinda ta rīa mīaka īrī, o nginya Ayahudi na Ayunani othe arīa maatūūraga būrūri wa Asia makīgua kiugo kīa Mwathani. 11 Ngai nīaringire ciama cia mwanya agereire harī Paūlū, 12 o nginya itambaya na nguo iria ciahutagia mwīrī wake igatwarīrwo andū arīa maarī arūaru, nao makahona mīrimū yao na ngoma thūku ikamatiga. 13 Na rīrī, Ayahudi amwe arīa maathīaga makīngataga ngoma thūku makīgeria kūhūthīra rītwa rīa Mwathani Jesū harī andū arīa maarī na ndaimono. Moigaga atīrī, “Thīnī wa rītwa rīa Jesū, ūria ūhunjagio nī Paūlū, ndagwatha uume.” 14 Ariū mūgwanja a Mūyahudi wetagwo Sikeva, warī mūthīnjīri-Ngai mūnene, nīmekaga ūguo. 15 Mūthenya ūmwe, ngoma thūku ikīmacookeria ikīmeera atīrī, “Jesū nīndīmūū na nīnjūū ūhoru wa Paūlū, no inyuī mūrī a?” 16 Hīndī ūyo mūdū ūcio warī na ngoma thūku akīmarūgīrīra akīmatooria othe. Akīmahūra mūno nginya makiuma nyūmba ūyo makīura marī njaga makiuraga thakame. 17 Rīria Ayahudi na Ayunani arīa maatūūraga Efeso maamenyire ūhoru ūcio, othe makīyūrwo nī guoya, narīo rītwa rīa Mwathani Jesū rīgītūūgīrio. 18 Andū aingī a arīa meetīkīrie makīyumīria na makīumbūra waganu wao matekūhītha. 19 Andū aingī arīa maaragūraga, magīcookanīrīria mabuku mao na makīmacinīra mbere ya andū othe. Rīria maatarire thogora wa mabuku macio, magīkīnyia durakima ngīri mīrongo itano.

20 Kiugo kĩa Mwathani gikihunja mũno na njira iyo na gikigĩa na hinya. 21 Thuutha wa maũndũ macio mothe gwĩkĩka, Paũlũ agĩtua itua rĩa gũthĩĩ Jerusalemu, atuĩkanĩirie Makedonia na Akaia. Akiuga atĩrĩ, “Ndaarĩkia gũkinya kũu, no nginya ngaacooka thiĩ Roma.” 22 Agĩtũma andũ eerĩ a arĩa maamũteithagĩrĩria, na nĩo Timotheo na Erasito, mathĩĩ Makedonia, nake agĩkaranga kũu bũrũri wa Asia gwa kahinda kanini. 23 Ihinda-inĩ rĩu nĩ kwagĩire na thogothogo nene ikoniĩ ũhoro wa Njira iyo. 24 Mũturi wa indo cia betha wetagwo Demeterio, ũrĩa wathondekaga tũmĩhianano twa betha twa Aritemi, nĩatũmaga andũ arĩa maaturaga indo icio magĩe na wonjoria mũnene. 25 Nake agĩcookanĩrĩria andũ acio maaturaga indo icio, hamwe na aruti a wĩra arĩa maarutaga wĩra ũhaanaine na wao, akĩmeera atĩrĩ, “Andũ aya, inyuĩ nĩmũũ nĩtuonaga uumithio mũnene kuuma kũrĩ wonjoria ũyũ. 26 Na nĩmũrona na mũkaigua ũrĩa mũndũ ũyũ ũretwo Paũlũ aigũithĩtie na akahĩthitia andũ aingĩ gũkũ Efeso, na makĩria bũrũri wothe wa Asia akiugaga atĩ ngai iria ithondeketwo nĩ mũndũ ti ngai o na hanini. 27 Ūgwati ũrĩa ũrĩ ho nĩ atĩ to wonjoria witũ wiki ũkũmenererio, no o na hekarũ ya ngai ya mũndũ-wa-nja irĩa nene iĩtagwo Aritemi nĩkwagithio kĩene, na ngai iyo ya mũndũ-wa-nja yo nyene, irĩa ihooyagwo bũrũri-inĩ wothe wa Asia, na thĩ yothe, nĩkũimwo ũkaru wayo.” 28 Rĩrĩa maaiguire ũguo, makĩng’ũrika mũno na makĩanĩrĩria, makiugaga atĩrĩ: “Aritemi wa Aefeso nĩ mũnene!” 29 Na thuutha wa kahinda kanini itũũra rĩu rikĩiyũra inegene. Andũ acio othe makĩnyiita Gayo na Arisitariko arĩa moimĩte Makedonia na Paũlũ, nao makĩhanyũka marĩ ngoro imwe magĩtoonya nyũmba irĩa yagomanagwo nĩ ũndũ wa kuona mĩago. 30 Paũlũ nĩendaga kwĩyũmĩria mbere ya kĩrĩndĩ kũu, no arutwo makĩmũgirĩa. 31 O na anene amwe a bũrũri wa Asia arĩa maarĩ arata a Paũlũ makĩmũtũmanĩra, makĩmũthaita ndakagerie gũtoonya nyũmba iyo yagomanagwo nĩ ũndũ wa kuona mĩago. 32 Kĩũngano kũu gikĩaga ũiguano: Amwe maanagĩrĩria makoiga ũũ, na arĩa angĩ makoiga ũũ. Andũ arĩa aingĩ o na matiamenyaga

gĩtũmi gĩa gũkorwo hau. 33 Ayahudi makĩumĩria Alekisanda mbere ya kĩrĩndĩ, na andũ amwe a kĩrĩndĩ kũu makĩanĩrĩria makĩmwĩra ũrĩa egwĩka. Nake akĩmakiria na moko nĩgeetha eyarĩrĩrie mbere yao. 34 No rĩrĩa maamenyire atĩ aarĩ Mũyahudi, othe makĩanĩrĩria na mũgambo ũmwe ihinda ta rĩa mathaa meerĩ makiugaga atĩrĩ, “Aritemi wa Aefeso nĩ mũnene!” 35 Karani wa kĩaama gĩa itũũra rĩu agĩkĩria kĩrĩndĩ kũu, agĩcooka akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya a Efeso, githĩ thĩ yothe ndũũ atĩ itũũra rĩa Efeso nĩrĩo rĩene hekarũ irĩa itũũragwo nĩ Aritemi ũrĩa mũnene, na mũhianano wake ũrĩa waharũrũkire kuuma igũrũ? 36 Nĩ ũndũ ũcio, kuona atĩ maũndũ macio matingĩkaanĩka-rĩ, mwagĩrĩrwo nĩ gũkĩria, na mũtikae gwĩka ũndũ wa ihenya. 37 Inyuĩ mwarehe andũ aya haha, o na gũtuĩka ti kũiya maiyĩte indo cia hekarũ, kana makaruma ngai iitũ ya mũndũ-wa-nja. 38 Hakĩrĩ ũguo-rĩ, angĩkorwo Demeterio na andũ acio angĩ marutaga wĩra nake marĩ na mateta igũrũ rĩa mũndũ o wothe, maciĩrĩro nĩmahingũre na aciirithania marĩ ho. No mamathitange. 39 Angĩkorwo harĩ na ũndũ ũngĩ mũngĩenda kuuga makĩria ma ũguo, ũcio no ũciirĩrwo kĩaama-inĩ kĩa watho. 40 ũrĩa kũrĩ rĩu nĩ atĩ, tũrĩ ũgwati-inĩ wa gũthitangĩrwo ngũũ ino ya ũmũthĩ. Na kũrĩ ũguo tũtingihota kũheana ũhoro wa thogothogo ino, tondũ hatirĩ na gĩtũmi kĩa yo.” 41 Aarĩkia kuuga ũguo, akĩra kĩũngano kũu gĩthĩ, akĩniina mũcemanio.

20 Na rĩrĩ, ngũũ iyo yarĩkia gũthira, Paũlũ agĩtũmanĩra arutwo, na aarĩkia kũmomĩrĩria, akĩmoigĩra ũhoro agĩthĩĩ Makedonia. 2 Agĩtuĩkanĩria mĩena ya kuo, akĩaragia ciugo nyingĩ cia kũumĩrĩria andũ, na marigĩrĩrio agĩkinya bũrũri wa Ūyunani, 3 kũrĩa aakarire mĩeri itatũ. Hĩndĩ irĩa Paũlũ eeharagĩria kũhaica marikabu athĩĩ Suriata, agĩtua itua gũcookera Makedonia, tondũ Ayahudi nĩmaciĩrĩre kũmwĩka ũũru. 4 Paũlũ aathiire marĩ hamwe na Sopatiro mũrũ wa Puro, mũndũ wa kuuma Berea, na Arisitariko, na Sekundo, andũ a kuuma Thesalonike, na Gayo wa kuuma Deribe, o hamwe na Timotheo, ningĩ na Tikiko, na Tirofimo, andũ a kuuma

būrūri wa Asia. 5 Andū acio magīthīi mbere magītwaterera kūu Teroa. 6 No ithuī tūkīhaica marikabu, tūkīuma Filipi thuutha wa Gīathī kīa Mīgate ītarī Mīkīre Ndawa ya Kūimbia, na thuutha wa mīthenya ītano, tūgīkora andū arīa angī kūu Teroa, nakuo tūgīkara mīthenya mūgwanja. 7 Mūthenya wa mbere wa kiumia nītwagonanire hamwe nīguo twenyūre mūgate. Paūlū akīarīria andū, na tondū nīatanyīte gūthīi mūthenya ūcio warūmīrīre-rī, agīthīi na mbere kwaria nginya ūtukū gatagatī. 8 Nī kwarī na matawa maingī maakanaga kūu nyūmba ya igūrū kūrīa twagomanīte. 9 Nake mwanake wetagwo Eutiko aikarīte ndirica-inī, na o ūrīa Paūlū aathiaga na mbere na kwaria-rī, noguo mwanake ūcio akīragīrīria gūtoorio nī toro. Rīrīa aakomire, akīgūa thī kuuma ngoroba ya gatātū nao mamuo ya magīkora nī mūkuū. 10 Paūlū agīkūrūka, agīkomera mwanake ūcio akīmūkumbatīria akīmeera atīrī, “Tigai kūmaka, arī muoyo!” 11 Agīcooka akīambata nyūmba ya igūrū, akīenyūra mūgate na akīrīa. Na thuutha wa kūmaarīria nginya gūgīkīa-rī, akīuma kūu, agīthīi. 12 Nao andū makīmūkia mwanake ūcio arī muoyo, na mahooreire ngoro mūno. 13 No ithuī tūgīthīi mbere tūgītoonya marikabu tūgīthīi nginya Aso, kūrīa twathiire tūkīoyaga Paūlū. Aathondekete mūbango ūyū mbere tondū we athīite kūu magūrū. 14 Hīndī rīria aatūtūngire kūu Aso, tūkīmūkuua na marikabu, tūgīthīi nginya Mītilene. 15 Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre tūkīhaica marikabu, tūgīthīi tūgīkinya harīa haaringaine na Kio, na thuutha wa mūthenya ūcio tūgīkinya Samo, naguo mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre, tūgīkinya Mīleto. 16 Paūlū nīatuīte itua rīa gūthīi ahītūkīte Efeso na marikabu nīguo ndagate mahinda kūu būrūri wa Asia, nī ūndū nīehikaga nīguo kwahoteka akinye Jerusalemu, mūthenya wa Bendegothito. 17 Paūlū arī kūu Mīleto, agītūmana Efeso, agīta athuuri a kanitha moke harī we. 18 Nao maakinya, akīmeera atīrī, “Inyuī nī mūūī ūrīa ndaatūūraga ihinda rīrīa rīothe ndaaikarire na inyuī, kuuma o mūthenya wa mbere ūrīa ndookire būrūri wa Asia. 19 Nīndatungatīre Mwathani

ndīnyihītie mūno na ndī na maithori, o na gūtuīka nīndageririo mūno nī ūndū Ayahudi nīmaathugundaga kūnjīka ūūru. 20 Inyuī nīmūūī atī ndirī ndatithia kūhunja ūndū o wothe ūngīmūguna no ndīmūrutagīra mbere ya andū othe na ngathīiaga o nyūmba o nyūmba. 21 Na ngoimbūrīra Ayahudi o hamwe na Ayunani atī no nginya magarūrūke kūrī Ngai na ūndū wa kwīrīra na magīe na wītīkio thīinī wa Mwathani witū Jesū. 22 “Na rīrī, nī ūndū wa kūrīngīrīrio nī Roho Mūtheru, ndīrathīi Jerusalemu itekūmenya maūndū marīa makaangora ndī kūu. 23 Ūndū ūrīa njūūī tu nī atī, Roho Mūtheru nīandaaraga atī matūūra-inī mothe, njeera na mathīina nīcio injetereire. 24 No rīrī, ndirona gūtūūra muoyo kūrī na bata harī nīi, korwo no ndīikie ihenya na ndīikie wīra ūrīa Mwathani Jesū aaheete, na nīguo wīra wa kuumbūra Ūhorō-ūrīa-Mwega wa wega wa Ngai. 25 “Na rīu nīnjūūī gūtīrī o na ūmwe thīinī wanyu wa andū arīa ndanathīi ngihunja gīria ūhorō wa ūthamakī ūgacooka kūnyona rīngī. 26 Nī ūndū ūcio, ngūmwīra ūmūthī atī gūtīrī thakame ya mūndū o na ūmwe ngoorio. 27 Nī ūndū nīi ndirī ndatithia kūmūhunjīria wendi wa Ngai ūrī wothe. 28 Mwīmenyererei inyuī ene, na mūmenyerere rūūru ruothe rūrīa Roho Mūtheru amūtuīte arori aruo. Tuīkai arīithi a kanitha wa Ngai, ūrīa aagūrīre na thakame yake mwene. 29 Nīnjūūī atī ndaarīkia gūthīi, njūūī ndīiani nīigooka gatagatī-inī kanyu na itigacaaīra rūūru rūrū. 30 O na ningī kuuma harī inyuī nīgūkoimīra andū, na mogomie ūhorō-wa-ma nīgeetha maguucīrīre arutwo mamarūmīrīre. 31 Nī ūndū ūcio ikaragai mwīhūgīte! Ririkanai atī ihinda rīa mīaka ītatū ndirī ndatigithīria gutaara o ūmwe wanyu ūtukū na mūthenya ngīitaga maithori. 32 “Na rīu ngūmūneana kūrī Ngai o na kūrī ūhorō wa wega wake, ūrīa ūngīhota kūmwaka wega mūrūme na mūgīe na igai hamwe na andū arīa othe matheretio. 33 Nīi ndirī ndacuūmīkīra betha kana thahabu, o na kana nguo ya mūndū o wothe. 34 Inyuī ene nīmūūī atī ndaarutaga wīra na moko makwa nī ūndū wa mabata makwa nīi mwene, na mabata

ma andũ arĩa ndakoragwo nao. 35 Maũndũ-inĩ marĩa mothe ndeekire, nĩndamuonirie atĩ no nginya tũteithagie andũ arĩa matarĩ hinya, na undũ wa kũruta wĩra mũritũ ta ũcio, tũkĩrĩkanaga ciugo iria ciaririo nĩ Mwathani Jesũ we mwene rĩrĩa oigire atĩrĩ, ‘Kũheana nĩ kũrĩ irathimo nyingĩ gũkĩra kũheo.’” 36 Aarĩkia kuuga ũguo, agĩturia ndu hamwe nao othe makĩhooya. 37 Nao othe makĩrĩra makĩmũhĩmbagĩria na makĩmũmumunya. 38 Undũ ũrĩa wamekĩrĩre kĩaha mũno makĩria, nĩ ũrĩa aameerire atĩ matigacooka kũmuona ũthiũ ringĩ. Magĩcocoa makĩmumagaria nginya marikabu-inĩ.

21 Na rĩrĩ, thuutha wa gwĩtigithũkania nao, tũkĩhaica marikabu tũgĩthiĩ tũrũngĩrĩrie tũgĩkinya Kosi. Mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩire tũgĩkinya Rodo, na twoima kũu tũgĩthiĩ nginya Patara. 2 Tũgĩkora marikabu yaringaga ithiĩ Foinike, na ithuĩ tũkĩmĩhaica tũgĩthiĩ. 3 Na rĩrĩa tuonire Kuporo, tũkĩhĩtũkĩra mwena wa gũthini wakuo, tũgĩthiĩ nginya Suriata. Tũgĩkinya Turo, kũrĩa marikabu iitũ yarutagĩrwo mĩrigo ĩria yarĩ nayo. 4 Tũgĩkora arutwo kuo, na tũgĩkara nao mĩthenya mũgwanja. Nao arutwo acio na undũ wa kũmenyithio nĩ Roho Mũtheru magĩthaiha Paũlũ ndagathĩĩ Jerusalemu. 5 No ihinda riitũ rĩathira, tũkiuma kũu, tũgĩthiĩ na mbere na rũgendo rwitũ. Arutwo othe, hamwe na atumia ao na ciana ciao, magĩtuomagaria, magĩtũkinya nja ya itũũra, na tũrĩ hau hũgũrũrũ-inĩ cia iria, tũgĩturia ndu, tũkĩhooya Ngai. 6 Twaarĩkia kuganĩra ũhoru, tũkĩhaica marikabu, nao makĩinũka. 7 Twoima Turo, tũgĩthiĩ na mbere na rũgendo rwitũ, tũgĩkinya Putolemai, tũkĩgeithia ariũ na aarĩ a Ithe witũ kuo na tũgĩkaranja nao mũthenya ũmwe. 8 Mũthenya ũyũ ũngĩ tũkiuma kuo, tũgĩthiĩ, tũgĩkinya Kaisarea, na tũgĩkara mũcĩĩ kwa Filipu ũrĩa warĩ mũhunja ũmwe wa arĩa Mũgwanja. 9 Nake nĩarĩ na airĩtu aake ana matarĩ ahiku, nao nĩmarathaga mohoro. 10 Na thuutha wa gũkorwo kuo matukũ maingĩ-rĩ, gũgĩũka mũnabii wetagwo Agabo oimĩte Judea. 11 Rĩrĩa aakinyire harĩ ithuĩ, akĩoyia mũcibi wa Paũlũ, akĩwĩoha moko na magũrũ, akiuga atĩrĩ,

“Roho Mũtheru aroiga atĩrĩ, ‘Ūũ nĩguo Ayahudi a Jerusalemu marĩoha mwene mũcibi ũyũ, na macooke mamũneane kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ.’” 12 Hĩndĩ ĩrĩa twaiguire ũguo, ithuĩ na andũ arĩa angĩ maarĩ ho tũgĩthaiha Paũlũ ndakae kwambata Jerusalemu. 13 Hĩndĩ ĩyo Paũlũ agĩcocoa atĩrĩ, “Nĩ kũ kĩratũma mũrĩre, na mũkanjũraga ngoro? To kuohwo gwiki ndĩhaarĩrie, no nĩndihaarĩrie o na gũkua ndĩ kũu Jerusalemu nĩ undũ wa rĩtwa rĩa Mwathani Jesũ.” 14 Hĩndĩ ĩrĩa aaregire kũigua ũrĩa twamwĩraga-rĩ, tũgĩtigana nake tũkiuga atĩrĩ, “Wendo wa Mwathani ũrohinga.” 15 Thuutha wa ũguo, tũkĩhaarĩria tũkĩambata Jerusalemu. 16 Arutwo amwe a kuuma Kaisarea magĩthiĩ hamwe na ithuĩ, na magĩtũtware kwa mũndũ wetagwo Mũnasoni, tũgaikare kuo. Aarĩ mũndũ woimĩte Kuporo, na aarĩ ũmwe wa arutwo arĩa a mbere. 17 Hĩndĩ ĩrĩa twakinyire Jerusalemu, ariũ na aarĩ a Ithe witũ magĩtwamũkĩra na gikeno. 18 Mũthenya ũyũ ũngĩ Paũlũ, na andũ arĩa twarĩ nao tũgĩthiĩ kuona Jakubu, nao athuuri othe maarĩ ho. 19 Nake Paũlũ akĩmageithia na akĩmeera ũrĩa wothe Ngai eekĩire andũ-a-Ndũrĩrĩ agereire ũtungata-inĩ wake. 20 Rĩrĩa maaiguire ũguo, makĩgooca Ngai. Magĩcocoa makĩra Paũlũ atĩrĩ, “Mũrũ wa ithe witũ, nĩwonete ũrĩa Ayahudi ngĩri nyingĩ metĩkĩtie, na othe marĩ na kĩyo gĩa kũhingia watho. 21 Nao nĩmamenyithĩtio atĩ nĩ ũrutaga Ayahudi othe arĩa matũũranagia na andũ-a-Ndũrĩrĩ atĩ magarũrũke matigane na watho wa Musa, ũkĩmeeraga matikaruithie ciana ciao na matigaikare kũringana na mĩtugo iitũ. 22 Tũgwĩka atĩa? Hatirĩ ngaanja nĩmekũigua atĩ nĩũũkĩte. 23 Nĩ undũ ũcio ĩka ũrĩa tũgũkwĩra. Tũrĩ na andũ ana mehĩite mwĩhitwa. 24 Thiĩ na andũ aya, ũgwatanĩre nao igongona-inĩ rĩao rĩa gwĩtheria, na ũmarĩhĩre mahũthĩro mao, nĩgeetha menjwo mĩtwe. Hĩndĩ ĩyo andũ othe nĩmekũmenya atĩ ũhoru ũrĩa maiguĩte ũgũkonĩĩ ti wa ma, no atĩ wee mwene nĩwathĩkĩire watho. 25 Ha ũhoru wa andũ-a-Ndũrĩrĩ arĩa metĩkĩtie-rĩ, nĩtwamandĩkĩire, tũkĩmamenyithia itua riitũ, atĩ o metheeme kũria irio iria irutũrwo mĩhianano, na thakame, na nyama cia nyamũ cia gũitwo, o na ũmaraya.” 26 Mũthenya ũyũ ũngĩ Paũlũ

agithii na andu acio, na agitheria hamwe nao. Agicooka agithii hekaru-ini akamenyithanie riria mithenya ya gwitheria ikaarika, na o umwe wao arutirwo igongona. 27 Riria matuku macio mugwanja maakuhiririe guthira-ri, Ayahudi amwe moimite bururi wa Asia makiona Paulu hekaru-ini. Magithogotha kirindi gothe na makimuniya, 28 makianagirira atiri, "Andu a Isiraeli, tuteithie! Mundu uyū ni we urutaga andu kundū guothe uhoru wa guukirira andu aitū, na watho witū, na handū haha. Na hamwe na uguo-ri, niarehete Ayunani hekaru-ini, agathaahia handū haha hatheru." 29 (Nimonete Tirofimo uria Muefeso mari na Paulu kuu itura-ini, no magiiciria ati Paulu niamutoonyetie hekaru-ini.) 30 Nario itura riothe rikiambururika nao andu magiuka mahanyukite moimite miena yothe. Makinyiita Paulu, makimugucurira makimuruta hekaru, na o hndi iyo ihingo ikihingwo. 31 Na riri, riria maageragia kumuraga uhoru ugikinya hari munene wa mbutu ya thigari cia Roma ati itura riothe ria Jerusalemu riarī na ngū. 32 Nake o rimwe akioya anene na thigari magiikurika hari kirindi mateng'ere. Riria andu acio maarutaga ngū moonire munene ucio na thigari ciake magitiga kuhura Paulu. 33 Munene ucio wa thigari agiuka akimuniya na agiathana ohwo na mnyororo iri. Agicooka akirira aari u na ni ati ekite. 34 Andu amwe thini wa kirindi maanagirira makoiga uu na aria angī makoiga uu; na tondū munene ucio wa thigari ndangamenyire ma ya uhoru ni undu wa mbugiriro, agiathana Paulu ahingirwo nyumba ya thigari. 35 Hndi iria Paulu aakinyire ngathi-ini kirindi kiu githuka muno o nginya Paulu agikuu ni thigari. 36 Kirindi kiria kiamumite thuutha kianagirira gikoiga atiri, "Mweherie!" 37 Riria thigari ciari o hakuhi gutoonya Paulu nyumba ya thigari-ri, akirira munene wacio atiri, "Nikunjitikiria ngwire undu?" Nake munene ucio akimuria atiri, "Wee anga niwaragia Kiyunani? 38 Githi we tiwe Mumisiri uria wambiririe ngū hndi imwe, na gitongoria itoi ngiri inya, mukiumagara nacio mugithi weru-ini?" 39 Paulu akimucokeria

atiri, "Ni ndi Muiyahuudi wa kuuma Tariso, bururi wa Kilikia, na itura riria ndaciirwo riri igweta. Ndaguthaita, reke njaririe andu aya." 40 Paulu aarika kuo ruutha ni munene ucio wa thigari, akirugama ngathi-ini agikiria kirindi kiu na moko. Riria kirindi gakarire, agikarira na ruthiomi rwa Kihibirania. Agikira atiri:

22 "Ariū a Baba, o na inyuī maithe makwa, thikirirai ngiyariria." 2 Riria maaguire akimaarira na ruthiomi rwa Kihibirania-ri, magikira ki. Hndi iyo Paulu akiuga atiri, 3 "Ni ndi Muiyahuudi, wa gaciirwo Tariso itura ria bururi wa Kilikia, no ndaareirwo itura-ini riri. Nindathomithirio wega ni Gamalieli uhoru wa watho wa maithe maitu, na ndari na kyo kia maundu ma Ngai o ta uria inyuī inyuothe mutari umuthi. 4 Nindanyariraga arumiri a Njira ino o nginya magakua na nganyiita arume na andu-a-nja ngamaikia njeera, 5 o ta uria muthinjiri-Ngai uria munene na Kiama gothe gia athuuri o nao mangiheana ura ucio. O na nimaheire marua ndarire andu ao kuu Dameski, na ni ngithi kuo nganyiite andu acio ndimarehe Jerusalemu ni guo maherithio. 6 "Ta thaa thita ndi hakuhi gikinya Dameski-ri, o rimwe gikigia utheri munene woimire iguru, naguo ukinjira miena yothe. 7 Ngigwa thi, na ngigua mugambo munene ukinjira, ukinjira atiri, 'Saulu! Saulu! Unyariraga niki?' 8 "Na ni nguria atiri, 'Wee ni we u, Mwathani?' "Nake akinjookeria atiri, 'Ni ni Jesu wa Nazarethi, uria unyariri.' 9 Nao andu aria twari nao nimoire utheri ucio, no matiataukirwo ni mugambo wa ucio wanjaragira. 10 "Na ni nguria atiri, 'Mwathani ngwika ati?' "Nake Mwathani akinjira atiri, 'Ukira utoonye Dameski. Kuu nikuu urirwo maundu maria mothe wathirirwo gwika.' 11 Na riri, andu aria twari nao makinyiita guoko makindwara Dameski, tondū ukengu wa utheri ucio ni wanduite mutumumu. 12 "Mundu wetagwo Anania niokire kunyona, na aari mundu weamuri Ngai na undu wa kurumia watho, na niaheetwo gitio ni Ayahudi othe aria maatiraga kuu. 13 Agiuka na

akirūgama hakuhi na ni akinjira atiri, 'Muru wa ithe witu Saulu, cooka kuona! Na hinda o ro iyo ngihota kumuona. 14 "Agicooka akinjira atiri, 'Ngai wa maithe maitu niaguthuuri niguu umenye wendi wake na wone Uria Muthingu, o na uigwe ciugo kuuma kanua gake. 15 Nigutuika muiira wake kuri andu othe wa kumoimbura uria wonete na uria uiguite. 16 Riu ni ki wetereire? Ukira, ubatithio na uthambio mehia maku, ugikayagira ritwa riake.' 17 "Hindi iria ndacookire Jerusalemu, ndi hekaru-ini ngihooya nindagiire na iringi, 18 ngikiona Mwathani akiaria, nake akinjira atiri, 'Ukiri narua uume Jerusalemu, tondū matiigwitikira kumburiro uhoru wakwa niwe.' 19 "Na ni ngicooka atiri, 'Mwathani, andu aya nimooi ati ndoimaga thunagogi imwe ngathi iria ingi niguu nyiitithie na huire andu aria magwitikitie. 20 Na riria Stefano muiira waku aaitirwo thakame, ndaarungii ho ngitikira undu ucio wikwo, na ngaikaria nguo cia andu aria maamuragire.' 21 "Nake Mwathani akinjira atiri, "Thii, tondū ningugutuma kundū kuraya kwa andu-a-Nduriri." 22 Kirindi kiu githikiri Paulu o nginya riria oigire ugo. Hindi iyo gikaria na mugambo munene kianiri, atiri, "Mweherie thi! Ndagiriwo nigutuura muoyo!" 23 Na riria kianagiri giteaga nguo ciakio na gikumburaga rukungu, 24 munene ucio wa mbutu agiathana Paulu aingirio nyumba ya thigari. Ningi agiathana ati Paulu ahuruwo iboko na orio ciuria niguu kumenyeye kira giatumaga andu mamugirire ugo. 25 Na riria maamukomagia mamuhuriri, Paulu akuria munene ucio wa thigari igana rimwe warungii hau atiri, "Watho niwitikiritie muhuri raiya wa Roma na kiboko atanyiitikanite na ihitia?" 26 Riria munene ucio wa thigari igana rimwe aaguire ugo, agithi kuri munene wa mbutu, akimuhe uhoru ucio. Nake akimuria atiri, "Riu ugwika atia? Mundu uyu ni raiya wa Roma." 27 Munene ucio wa mbutu agithi kuri Paulu, akimuria atiri, "Ta njira atiri, wee uri raiya wa Roma?" Nake akimucokeria atiri, "Ii, ndi raiya wa Roma." 28 Nake munene ucio wa mbutu akimwira atiri,

"Ndarihire thogora munene nigeetha nduika raiya wa Roma." Nake Paulu akimucokeria atiri, "No ni ndaaciarirwo ndi raiya wa Roma." 29 Nao andu aria meendaga kumuria ciuria magitigana nake o rimwe. Munene ucio wa mbutu we mwene akimaka aamenya ati nioheete Paulu na minyororo, na aari raiya wa Roma. 30 Muthenya ucio ungi warumiri, nigukorwo munene ucio wa mbutu neendaga kumenya wega kira Ayahudi maathitangagira Paulu, akimuohora na agiathana athinjiri-Ngai aria anene na athuuri othe a Kiama magomane. Agicooka akirehe Paulu, na akimurugamia mbere yao.

23 Nake Paulu agikuri athuuri a Kiama kiu maithe akimeera atiri, "Ariu a Baba, nindungatiire Ngai ndi na thamiri itari ucuuke nginya muthenya wa umuthi." 2 Nake Anania muthinjiri-Ngai uria munene, agiatha andu aria maarugamite hakuhi na Paulu mamuringe kanua. 3 Hindi iyo Paulu akimwira atiri, "Wee ruthingo rurū ruhakitwo munyu mweru, we niwe ukuringwo ni Ngai! Ukarite hau unduire ciira kuringana na watho, no wee ukaregana na watho, ugaathana ati ningwo!" 4 Nao andu aria maarugamite hakuhi na Paulu makimuria atiri, "Anga niukumiriira kuruma muthinjiri-Ngai uria munene?" 5 Nake Paulu akimucokeria atiri, "Ariu a Baba, ndikumenyete ati ucio niwe muthinjiri-Ngai uria munene; nigukorwo ni kwandikitwo atiri: 'Ndukanaarie uru iguru ria munene wa andu anyu.'" 6 Na riri, Paulu aamenya ati amwe ao aari Asadukai, na aria anga Afarisai, kianiri Kiama-ini kiu, akiuga atiri, "Ariu a Baba, ni ndi Mufarisai, na njariwo ni Mufarisai. Ndiracirithio ni undu wa kirigiro giakwa gia kuriukio kwa aria akuu." 7 Riria oigire ugo, gikigia na ngarari gatagati ka Afarisai na Asadukai, nakio kiungano kiu gikiamukana. 8 (Asadukai moigaga gutiri uriukio, na gutiri araka, o na kana maroho, no Afarisai nimeitikitie maundu macio mothe.) 9 Gikigia na ngui nene, nao arutani a watho amwe aria aari Afarisai makirugama na makaria megumire muno, makiuga atiri, "Ithui titorona uru wa mundu uyu. I kungikorwo ni roho

kana mūraika ūmwarīrie?” **10** Nacio ngarari ikīneneha mūno, o nginya mūnene wa mbūtū akīigua guoya nikuona ta Paūlū angītarūrangwo tūcunjī nīo. Agīatha mbūtū cia thigari ciikūrūke, imweherie harīo na hinya, na imūtware nyūmba ya thigari. **11** Ūtukū ūrīa warūmīrīre, Mwathani akīrūgama hakuhī na Paūlū, akīmwīra atīrī, “Wīyūmīrīrie! O ūguo ūheanīte ūhorō wakwa gūkū Jerusalemu, noguo ūkaūheana kūu Roma.” **12** Rūciinī rūrū rūngī, Ayahudi makīgīa na ndundu na makīhīta mwīhītwā matikaarīe kana manyue matoragīte Paūlū. **13** Andū arīa maathugundīte ndundu īyo maarī makīria ya mīrongo īna. **14** Magīthīī kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri makīmeera atīrī, “Ithuī nītwhīhītīte mwīhītwā wa kwaga kūrīa kīndū kana kūnyua nginya tūūrage Paūlū. **15** Na rīrī, inyūī mūrī hamwe na Kīama gīa Athuuri ūriai mūnene wa mbūtū amūrehe mbere yanyu, mwītuīte ta mūrenda gūtuūria wega ūhorō wa ciira wake. Ithuī nītwhīhaarīrie kūmūūraga atanakinya haha.” **16** No rīrīa mwanake wa mwarī wa nyina na Paūlū aaguire ūhorō wa ithugunda rīu, agīthīī nyūmba ya thigari akīra Paūlū. **17** Hīndī īyo Paūlū agīta ūmwe wa anene a thigari igana rīmwe, akīmwīra atīrī, “Twarā mwanake ūyū kūrī mūnene wa mbūtū; arī na ūndū arenda kūmwīra.” **18** Nī ūndū ūcio mūnene ūcio akīmuoya, akīmūtwarā kūrī mūnene wa mbūtū. Mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe akīmwīra atīrī, “Paūlū, ūrīa muohe nīandūmanīre anjīra ndeehe mwanake ūyū kūrī we tondū arī na ūndū arenda gūkwīra.” **19** Mūnene ūcio wa mbūtū akīnyiita mwanake ūcio guoko, akīmūtwarā keheri-inī, akīmūūria atīrī, “Nī atīa ūrenda kūnjīra?” **20** Nake mwanake ūcio akīmūcookeria atīrī, “Ayahudi nīmaiguanīire makūūrie ūmarehere Paūlū nīguo arūgame mbere ya kīama rūciū, metuīte ta marendā gūtuūria ūhorō wake wega. **21** Ndūgetikīre ūguo marendā, tondū andū makīria ya mīrongo īna ao mamuoherie njīra-inī. Nīmehītīte mwīhītwā wa kwaga kūrīa kana kūnyua nginya mamūūrage. Na rīrī, nīmehaarīrie, metereire wītīkīre ihooya rīao.” **22** Nake mūnene ūcio wa mbūtū akīra mwanake ūcio athī, na akīmūkaania,

akīmwīra atīrī, “Ndūkeere mūndū o na ūrīkū atī nīūnginyīrie ūhorō ūcio.” **23** Mūnene ūcio wa mbūtū agīcooka agīta anene aake eerī a thigari igana rīmwe akīmaatha atīrī, “Haarīriai gīkundi gīa thigari magana meerī, na thigari mīrongo mūgwanja iria ithiiga ihaicīte mbarathi, na thigari magana meerī iria ithiiga ikuuīte matimū, nīguo mathīī Kaisarea thaa ithatū cia ūtukū. **24** Na ningī mūhaarīrie mbarathi cia gūkuua Paūlū atwarwo kūrī Felike ūrīa barūthi hatarī na ūgwati.” **25** Agīcooka akīandīka marūa ūū: **26** Nī niī Kilaudio Lisia, Kūrī mūgaathe Barūthi Felike: Nīndakūgeithia. **27** Mūndū ūyū aranyiitītwo nī Ayahudi na mararī hakuhī kūmūūraga, no ndīrathīī na thigari ciakwa ndīramūthara, nīgukorwo nīndīramenyete atī nī raiya wa Roma. **28** Nīndīrendaga kūmenya kīrīa maramūthitangāgīra, na nī ūndū ūcio ndīramūtwarā Kīama-inī kīao. **29** Ndīrakora atī athitangīrwo maūndū makoniī watho wao, no hatirarī ūndū acuukīrwo ūngīratūmire atuīrwo kūūrāgwo kana kuohwo. **30** Rīrīa ndīramenyithirio atī kūrāarī na ithugunda rīa kūūrāgwa mūndū ūcio, ndīramūtūma kūrī we o hīndī īyo. Ndīracooka ndīraatha andū acio mamūthitangīte makūrehere thitango īrīa mamūthitangīre. **31** Nī ūndū ūcio thigari ikīoya Paūlū ūtukū o ta ūrīa ciaathītwo, ikīmūtwarā o nginya Antipatiri. **32** Naguo mūthenya ūyū ūngī igītiga thigari iria ciathīiga ihaicīte mbarathi ithīī nake, nacio igīcooka nyūmba ciao. **33** Thigari icio cia mbarathi ciakinya Kaisarea, ikīnengera barūthi marūa na ikīneana Paūlū kūrī we. **34** Nake barūthi aathoma marūa, akīūria kūrīa Paūlū oimīte. Rīria aamenyire atī oimīte Kilikia, **35** akīmwīra atīrī, “Ngaathikīrīria ciira waku andū arīa magūthitangīte mooka.” Agīcooka agīathana Paūlū aikare arangīrītwo kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Herode.

24 Na rīrī, thuutha wa mīthenya ītano, Anania, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agīkūrūka agīthīī Kaisarea marī na athuuri amwe na wakiri wetagwo Teritulo, na makīrehe thitango ciao cia gūkūrīra Paūlū kūrī barūthi. **2** Rīrīa Paūlū eetirwo thīinī, Teritulo akīambīrīria kūmūthitanga mbere ya Felike, akiuga atīrī:

“Nītūkeneire ihinda irāya rīa thayū tūrī rungu rwaku, na ūūgī waku wa kuona na kabere nītūgarūrīte maūndū marīa mooru magatuīka mega būrūrī-inī ūyū. 3 Kūndū guothe na maūndū-inī mothe, wee mūgaathe Felike, nītūwamūkīrīte ūndū ūyū tūrī na ngaatho nene. 4 No nīgeetha ndigakūnogie makīria, nīngūkūūria na gītīo ūtūthikīrīre hanini. 5 “Nītuonete mūndū ūyū arī mūndū wa kūrehe thīina, na nīarehete ngūū gatagatī-inī ka Ayahudi kūndū guothe thīinī wa thī. We nī mūtongoria wa gikundi kīria gīttagwo Anazari, 6 na nīngī nīageragia gūthaahia hekarū; nī ūndū ūcio tūkīmūnyīita. (Na nītūngāmūtūirīre kūrīngana na watho witū. 7 No Lisia, mūnene ūcio wa mbūtū agīuka akīmūruta moko-inī maitū na hinya akīmweheria, na agīathana athitangi aake moke kūrī wee.) 8 Wee mwene wamūūrangia nīūkūmenya ma ya ūhorō ūyū wothē tūmūthitangīre.” 9 Nao Ayahudi makīnyīitanīra na thitango īyo, makiuga atī maūndū macio maarī ma ma. 10 Rīrīa barūthi aaheneirie Paūlū na moko aarie-rī, Paūlū oigire atīrī, “Nīnjūū atī nīūkoretwo ūrī mūtui ciira wa rūrīrī rūrū ihinda rīa mīaka mīingī, nī ūndū ūcio nīngwīyarīrīria ngenete. 11 Nī ūndū mūhūthū harīwe kūmenya atī ti makīria ma mīthenya ikūmi na īrī īthirīte kuuma ndambata Jerusalemu kūhooya Ngai. 12 Andū arīa maathitangīte matianyonire ngīkarania na mūndū o na ūrīkū hekarū-inī, kana ngītūma kīrīndī kīgīe na ngūū thunagogi-inī, o na kana handū hangī o hothe itūūra-inī. 13 Na matingīhota kuonania ihooto harīwe cia thitango icio maathitangīre. 14 No rīrī, nīngwītīkīra atī nīhooyaga Ngai wa maithe maitū ndī mūrūmīrīri wa Njīra īyo, o īyo metaga ya gīkundi kīa nyamūkano. Nī nīnjītikītie maūndū mothe marīa megīi Watho na marīa mandīkītūo mabuku-inī ma Anabii, 15 na ndī na kīrīgīrīro thīinī wa Ngai o ta kīria andū aya marī nakīo, atī nīgūgakorwo na kūrīuka kwa andū arīa athingu na arīa aaganu. 16 Nī ūndū ūcio nīndūrutanagīria hīndī ciothe kūiga thamiri yakwa ītarī na ūcuuke mbere ya Ngai na mbere ya andū. 17 “Thuutha wa

gūkorwo itarī kuo mīaka mīingī, nīndokire Jerusalemu nīgeetha ndeehere andū akwa iheo nī ūndū wa athīni na ndute maruta nī ūndū wa Ngai. 18 Na rīrīa ndarūmbūyanagia na maūndū macio nīmangorire kūu hekarū-inī ndītheretie. Gūtīarī na gīkundi kīa andū ndaarī na kīo, o na kana ngīkorwo ngīruta thīina. 19 No nī kūrī Ayahudi a kuuma būrūrī wa Asia arīa magīrīrwo nīgūkorwo marī haha mbere yaku na maathitange angīkorwo nī marī ūndū mangīnjuukīra. 20 Akorwo ti ūguo, aya marī haha nīmagīrīrwo moige ihītia rīrīa maanyonire narō rīrīa ndaarūgamire mbere ya Kīama, 21 tiga ūkorirwo nī ūndū ūyū ūmwe ndanīrīre rīrīa ndaarūngīi mbere yao ngiuga atīrī: “Ūmūthī ndūgamīte mbere yanyu njiirithio nī ūndū nīnjīrīgīrīre ūhorō wa kūrīuka kwa arīa akuū.” 22 Nake Felike, nī ūndū nīamenyete wega ūhorō wa Njīra īyo, agītīria ciira. Akiuga atīrī, “Hīndī rīria Lisia, ūcio mūnene wa mbūtū agooka-rī, nīguo ngaatua ciira waku.” 23 Agīatha mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe aige Paūlū arī mūrangīre, no amūhe wīyathi mūnini na etīkīrie arata aake marūmbūiye mabata make. 24 Na rīrī, thuutha wa mīthenya mīnini, Felike agīuka marī na mūtumia wake Dirusila, ūria warī Mūyahudi mūtumia. Agītūmanīra Paūlū, na akīmūthikīrīria akīaria ūhorō wa wītīkio thīinī wa Kristū Jesū. 25 Rīrīa Paūlū aaragia ūhorō wa ūthingu, na wa kwīgīrīrīria merirīria ma mwīrī, o na wa ciira ūria ūgooka, Felike akīigua etīgīra, akiuga atīrī, “Nī ūguo! Rīu no ūthīi. Rīria ndīrīgīa na ihinda rīagīrīre, nīndīgūtūmanīra ūūke.” 26 Ihinda-inī o rīu no ehokaga atī Paūlū nīangāmūheire ihaki, na nī ūndū ūcio nīaikaraga akīmūtūmanagīra, akaaria nake. 27 Hīndī rīria mīaka īrīi yathirire-rī, Porikio Fesito agīcooka ithenya rīa Felike, no tondu Felike nīendaga gūkenia Ayahudi, agītiga Paūlū njeera.

25 Na rīrī, mīthenya itatū yathira thuutha wa Fesito gūkinya kūu būrūrī-inī, akiuma Kaisarea akīambata agīthīi Jerusalemu. 2 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na atongoria a Ayahudi magīuka harī we, makīmwīra maūndū marīa Paūlū aathitangīrwo. 3 Nīmāhīkire

güthaitha Fesito atĩ nĩ ündũ wa wega wake kũrĩ o etikĩre Paũlũ atwarwo Jerusalemu, nĩgũkorwo nĩmahaaragĩria kũmuoheria njĩra-inĩ mamũũrage. 4 Nake Fesito akĩmacookeria atĩrĩ, “Paũlũ ahingĩrwo Kaisarea, na nĩ nĩngũcooka kuo o narua. 5 Tondũ ücio no tũthĩ na atongoria amwe anyu nĩgeetha mathĩĩ magathitangĩre mũndũ ücio kuo, angĩkorwo nĩ harĩ ündũ mũũru ekĩte.” 6 Thuutha wa gũikarania nao kũu ihinda ta rĩa mĩthenya ĩnana kana ikũmi, agĩkũrũka, agĩthĩĩ Kaisarea, na mũthenya üyũ üngĩ akĩgomithania igooti, na agĩathana Paũlũ areehwo mbere yake. 7 Rĩria Paũlũ aakinyire, Ayahudi arĩa maikũrũkĩte kuuma Jerusalemu makĩmũriigiĩcĩria, na makĩmũthitangĩra maũndũ maingĩ mooru, marĩa matangĩahotire kuonania atĩ nĩ ma ma. 8 Nake Paũlũ akĩyarĩrĩria, akiuga atĩrĩ: “Nĩ ndĩrĩ ündũ njĩkĩte üreganĩte na watho wa Ayahudi, o na kana wa hekarũ o na kana wa Kaisari.” 9 Nake Fesito, akĩenda gũkenia Ayahudi akĩũria Paũlũ atĩrĩ, “Wee nĩ ükwenda kwambata üthĩĩ Jerusalemu ngagũciirithĩrie kuo nĩ ündũ wa maũndũ maya üthitangĩrwo?” 10 Nake Paũlũ agĩcookia atĩrĩ, “Rĩu ndũgamĩte igooti-inĩ rĩa Kaisari, harĩa njagĩrĩrwo nĩ gũciirithĩrio. Nĩ ndĩhĩĩrie Ayahudi, o ta üria wee mwene ümenyete o wega. 11 No rĩrĩ, angĩkorwo ndĩ na ihĩtia rĩa gwĩka ündũ o wothe wa gũtũma njũragwo-rĩ, ndingĩrega gũkua. No angĩkorwo maũndũ marĩa thitangĩrwo nĩ Ayahudi aya ti ma ma-rĩ, gũtikĩrĩ mũndũ ũrĩ na gũtũmi gĩa kũũneana kũrĩ o. Ndacookia ciira riiko kũrĩ Kaisari!” 12 Thuutha wa Fesito gũcookania ndundu na kĩama gĩaake, akiuga atĩrĩ, “Wacookia ciira riiko kũrĩ Kaisari na kũrĩ Kaisari nĩkuo ügũthĩĩ!” 13 Mĩthenya mĩnini yathira Mũthamaki Agĩripa na Berinike magĩũka kũu Kaisarea kũnyĩita Fesito ügeni. 14 Na tondũ nĩmaikaraga kũu mĩthenya mĩngĩ-rĩ, Fesito akĩhe mũthamaki ücio ũhoru wa ciira wa Paũlũ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Gũkũ kũrĩ na mũndũ watigirwo nĩ Felike arĩ muohe. 15 Rĩria ndaathĩre Jerusalemu-rĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri a Ayahudi nĩmamũthitangĩre, na makĩnjũria ndĩmũtũire. 16 “Na nĩ ngĩmeera atĩ ti mũtugo wa andũ a Roma kũneana mũndũ o wothe ataambĩte

kũng’ethanĩra na andũ arĩa mamũthitangĩte na kũheo mweke wa kwĩyarĩrĩria ũhoru-inĩ ũrĩa athitangĩrwo. 17 Rĩria tuokire nao gũkũ, ndiaikaririe ciira ücio, no ndaarookire kũgomithania igooti na ngĩathana mũndũ ücio areehwo. 18 Rĩria andũ arĩa maamũthitangĩte maarũgamire kwaria, matiamũthitangĩre ündũ o na ũmwe mũũru ta ũria nderĩgĩrĩre. 19 No handũ ha üguo, o maarĩ na maũndũ mamwe maakaranania nake makoniĩ ũhoru wa ndini yao na makoniĩ ũhoru wa mũndũ wakuĩte wetagwo Jesũ ũria Paũlũ oigaga atĩ arĩ muoyo. 20 Nĩndarĩgirwo nĩ ũria ingĩtũria maũndũ ta macio; nĩ ündũ ücio ngĩmũũria kana no eende gũthĩĩ Jerusalemu agaciirithĩrio maũndũ macio aathitangĩrwo kuo. 21 Rĩria Paũlũ aacookirie ciira riiko etererio itua rĩa Mũthamaki-rĩ, ngĩathana ahingĩrwo nginya rĩria ingĩahotire kũmũtwarithia kũrĩ Kaisari.” 22 Hĩndĩ ĩyo Agĩripa akĩra Fesito atĩrĩ, “No nyende kwĩguĩra mũndũ ücio akĩaria.” Nake Fesito agĩcookia atĩrĩ, “Nĩũkamũigua rũciũ.” 23 Mũthenya üyũ üngĩ, Agĩripa na Berinike magĩũka marĩ na mwago mũnene na magĩtoonya nyũmba ya gũciirĩrwo marĩ hamwe na anene a thĩgari o na athuuri a itũũra arĩa maarĩ igweta. Nake Fesito agĩathana Paũlũ areehwo. 24 Fesito akiuga atĩrĩ, “Mũthamaki Agĩripa na andũ arĩa othe mũrĩ na ithuĩ haha, nĩmũkuona mũndũ üyũ! Nĩwe mũingĩ wothe wa Ayahudi wanjũũrĩrie, ndĩ kũu Jerusalemu na ndĩ gũkũ Kaisarea, ngaciire ũhoru wake, ũkĩanĩria ũkiugaga atĩ ndagĩrĩrwo nĩgũtũũra muoyo rĩngĩ. 25 No nĩ nĩndonire atĩ ndarĩ ündũ eekĩte wa gũtũma ooragwo, no tondũ nĩacookirie ciira riiko kũrĩ Mũthamaki, ngĩtua itua rĩa kũmũtũma Roma. 26 No ndĩrĩ na ündũ mũna ingĩandĩkĩra Mũthamaki Mũgaathe igũrũ rĩake. Nĩ ündũ ücio-rĩ, ndamũrehe mbere yanyu inyuothe, na makĩria mbere yaku wee Mũthamaki Agĩripa, nĩgeetha ũhoru üyũ warĩkia gũtũrio, ngĩe na ündũ ingĩandĩka. 27 Nĩgũkorwo ndikuona kwagĩrĩre gũtũma mũndũ muohe itekuonania maũndũ marĩa athitangĩrwo.”

26 Nake Agĩripa akĩra Paũlũ atĩrĩ, “Ūrĩ na rũũtha rwa kwĩyarĩrĩria.” Nĩ ündũ ücio Paũlũ agĩtambũrũkia guoko, akĩambĩria

kwiyaririria, akiuga atiri, 2 “Muthamaki Agiripa, kühūura mīcengi na haati.’ 15 “Na niī hīndi nīngūigua ndi mūtīku kūrūgama mbere yaku iyo ngūuria atiri, ‘Wee niwe ū, Mwathani?’ ūmūthi ndiyariririe igūrū rīa maūdū mothe “Nake Mwathani akīnjookeria atiri, ‘Ni niī marīa thitangīrwo nī Ayahudi, 3 na makīria Jesū ūrīa ūnyariiraga. 16 Rīu ūkīra ūrūgame nī tondū wee nīūū mītugo yothe ya Ayahudi na magūrū maku. Ndaakuumīrīra ngwamūre na maūdū marīa makararanagīria. Nī ūndū ūcio nīndakūhooya ūthikīririe ūtegūthethūka. marīa wonete mangoniī na marīa ngūkuonia. 4 “Ayahudi othe nīmoo ūrīa ndūrīte kuuma 17 Nīngūkūhonokia kuuma kūrī andū anyu na ndi mwana, kuuma kīambīrīria kīa mūtūūrīre kuuma kūrī andū-a-Ndūrīri arīa ndiragūtūma wakwa ndi būrūri-inī wakwa kīumbe, o na kūrī o, 18 ūkamahingūre maitho, na ūmagarūre ndi Jerusalemu. 5 Nīmanjūū hīndi ndaaya, moime nduma-inī mathī ūtheri-inī, na ūmarute na mangēnda, no maheane ūira wakwa, atī hinya-inī wa Shaitani ūmatware kūrī Ngai, kūrīngana na watho ndaatūrīte ndi Mūfarisai, nīgeetha maamūkīre ūrekanīri wa mehīa, ndiirutanīirie na kīyo kūrūmia maūdū mothe na magīe na handū gatagatī-inī ka andū ma ndini iitū. 6 Na rīri, ndūgamīte haha ūmūthi arīa matheretio na ūndū wa kūnjītīkia.’ 19 njiirithio nī ūndū wa kwīrīgīrīra kīiranīro “Nī ūndū ūcio, Mūthamaki Agiripa, ndiigana kīrīa Ngai eerīre maithe maitū. 7 Kīiranīro kwaga gwathikīra kīoneki kīu kīoimīte igūrū. kīu no kīo mīhīrīga rīra iitū ikūmi na rīri 20 Ngīambīrīria kūhunjīria andū arīa maarī nīrīgagīrīra kuona gīkīhingio, rīrīa itungatagīra Dameski, ngīcooka ngīhunjīria andū a kīu Ngai na kīyo ūtukū na mūthenya. Na rīri, Jerusalemu o na a Judea guothe, na andū-a-wee Mūthamaki, Ayahudi maathitangīte nī Ndūrīri o nao. Ndaahunjagia atī nīmagīrīrwo nī ūndū wa kīrīgīrīro kīu. 8 Nī kī kīngītūma kīrīra na magarūrūke kūrī Ngai, na moonanie mūdū o na ūrīkū wanyu atue atī nī ūndū kīrīra kwao na ūndū wa cīko ciao. 21 Kīu nīkīo ūtangītīkio, atī Ngai nīariūkagia arīa akuū? gīatūmire Ayahudi maanyiitīre hekarū-inī, na 9 “O na niī nīndaiguithītio atī nīndaigīrīrwo magerie kūnjūruga. 22 No nīngoretwo ndi na nī gwīka ūrīa wothe ingīahotire ndegane na ūteithio wa Ngai nginya ūmūthi ūyū, na nīkīo rīitwa rīa Jesū wa Nazarethi. 10 Na ūguo nīguo nūngīi haha nīguo heane ūira kūrī andū arīa ndeekire kūu Jerusalemu. Ngīkia andū aingī a anini na arīa anene o ūndū ūmwe. Ndirī ūndū arīa aamūre njeera, heetwo rūūtha nī athīnjīri- njugaga makīria ma ūrīa anabii na Musa moigīte Ngai arīa anene, na rīrīa andū acio mooragagwo, atī nīūgekīka, 23 atī Kristū nīakanyariirwo, na nīndetīkanagia na ituīro rīu. 11 Mahinda maingī atuīke wa mbere kūrīūka kuuma kūrī arīa akuū, nīndathiiaga kuuma thunagogi-inī imwe nginya nīguo ahunjie ūhoru wa ūtheri kūrī andū aake rīra ingī nīgeetha ndīmaneane maherithio, na kīumbe o na kūrī andū-a-Ndūrīri.” 24 Fesito ngageria kūmahatīrīria marume Ngai. Na tondū aigua ūguo, akīmūgūthūkīra akīmwīra atiri, “Wee Paūlū nīkūgūrūka ūgūrūkīte! Gīthomo kīu ūndū ūrīa ndaamarakarīre mūno nīndathiiaga gīaku kīingī nīgītūmīte ūgūrūke.” 25 Nake Paūlū kūmanyariira o na matūūra-inī marīa manene akīmūcookeria atiri, “Atiriri mūgaathe Fesito, niī ma kūngī. 12 “Hīndi imwe ndi rūgendo-inī ndigūrūkīte. Ūndū ūrīa ndiroiga nī wa ma na ti ta rūu-rī, ndaathiiaga Dameski heetwo ūhoti ūgūrūki. 26 Mūthamaki nīō maūdū maya, na no na ngatūmwō nī athīnjīri-Ngai arīa anene. 13 Nī njūū atī gūtīri ūndū Kūrī thaa thita cia mūthenya, wee Mūthamaki, ndi njīra-inī ngīona ūtheri mūnene woimīte o na ūmwe wa maūdū maya aagīte kūmenya, igūrū ūkengete gūkīra riūa, ūkīnarīra mīena tondū matiekīrwo hitho-inī. 27 Mūthamaki yothe, niī na andū arīa twarī nao. 14 Ithuothe Agiripa, wee nīwītīkītie anabii? Nīnjūū atī tūkīgūa thī, na niī ngīgūa mūgambo ūkīnjīra nīūmetīkīte.” 28 Hīndi iyo Agiripa akīūria Paūlū atiri, “Nīūgwīciiria atī kahinda-inī kanini ūguo no ūnjiguithie ndūike Mūkristiano?” 29 Nake

Paülü akimūcookeria atīri, “kahinda kanyiihe kana karaihe, ndirahooya Ngai atī to wee wiki, no o na andū aya angī othe maraathikīrīria ūmūthī, ndenda matuīke ta nī, tīga o mīnyororo īno.” **30** Mūthamaki ūcio agūkīra marī hamwe na barūthi, na Berinike, na andū arīa maikarīte hamwe nao. **31** Makiuma nyūmba īyo, na rīrīa maaranagīria, makiuga atīri, “Mündū ūyū ndarī ūndū ekīte wa gūtūma ooragwo kana ohwo.” **32** Agiripa akīra Fesito atīri, “Mündū ūyū nīangiarekererio korwo ndaracooketie ciira riiko kūrī Kaisari.”

27 Na rīrīa gwatuirwo atī nītūkūhaica marikabu tūthī Italia, Paülü na andū arīa angī mooheetwo makīneanwo kūrī mūnene-wa-thigari-igana rīmwe, warī wa mbūtū ya Agusito, wetagwo Juliasi. **2** Tūkīhaica marikabu yoimīte Aduramutio īria yakirie gūthīi icukīro-inī cia marikabu iria ciarī ndwere-inī cia iria rīrīa inene būrūri-inī wa Asia, na ithuī tūkīambīrīria rūgendo tūgīthīi. Nake Arisitariko, Mūmakedonia woimīte Thesalonike, aarī hamwe na ithuī. **3** Mūthenya ūyū ūngī tūgīkinya Sidoni; nake Juliasi, nī ūndū wa kūguīra Paülū tha, akīmwtīkīria athīi kūrī arata aake nīguo mamūhe kīrīa angīabatarire. **4** Twoima kūu tūkīambīrīria rūgendo rīngī, tūgereire mwena ūrīa ūtaarī rūhuho wa Kuporo, tondū huho cioimaga na mwena ūrīa twathiiaga. **5** Twaarīkia gūtūkania iria rīrīa inene rīrīa rīarī gūkuhī na mabūrūri ma Kilikia na Pamufilia tūgīkinya itūūra rīa Mira, būrūri-inī wa Likia. **6** Tūrī kūu mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe akīona marikabu ya Aleksanderia yathiiaga Italia, nake agītūhaicia yo. **7** Tūgīthīi kahora ihinda rīa mīthenya mīngī na tūrī na thīina mūngī nginya tūgīkinya gūkuhī na Kinido. Na rīrīa rūhuho rwagiririe tūthīi ūrīa twendaga-rī, tūgīthīi tūgereire mwena ūrīa ūtaarī rūhuho wa Kirete, kūng’ethera Salimone. **8** Nītwathiire na thīina mūngī tūgereire ndwere-inī cia iria rīrīa inene na tūgīkinya handū heetagwo Gīcukīro Kīega, hakuhī na itūūra rīa Lasea. **9** Mahinda maingī nīmathirīte, na gūthīi na marikabu kwarī na ūgwati tondū ihinda rīa Gīathī gīa Kwīhinga kūrīa Irio nīrīahītūkīte. Nī

ūndū ūcio Paülū akīmataara akīmeera atīri, **10** “Athuuri aya, nīnguona atī rūgendo rwitū nī rūgūkorwo na mūtino na rūrehe hathara nene kūrī marikabu na mīrigo o na nginya kūrī mīoyo iitū yo mīene.” **11** No mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe, handū ha gūthikīrīria ūrīa Paülū oigaga, aarūmīrīre ūtaari wa mūtwarīthia wa marikabu o na wa mwene marikabu īyo. **12** Tondū gīcukīro kīu gītīarī kīega gīa gūikarwo hīndī ya heho-rī, andū aingī magītua itua tūthī na mbere, twīhokete gūkinya Foinike, tūikare kuo hīndī īyo ya heho. Gīkī kīarī gīcukīro kīa meeri gīa Kirete, nakīo kīang’etheire mwena wa gūthini wa ithūiro, o ūndū ūmwe na mwena wa gathigathini wa ithūiro. **13** Rīrīa rūhuho rumīte mwena wa gūthini rwambīrīrie kūhurutana kahora-rī, magīciirīa nīmona kīrīa mendaga, na nī ūndū ūcio makīohora marikabu magīthīi magereire hūgūrūrū-inī cia Kirete. **14** Na ihinda rītanathī mūno, rūhuho rwa hinya wa kīhuhūkano kīnene rwetagwo “Eurakilo,” rūkīhurutana ruumīte gīcīgīrīa-inī kīu. **15** Nayo marikabu ikīnyitwo nī kīhuhūkano kīu ikīremwo nīgūthīi na kūrīa rūhuho rwoimaga, nī ūndū ūcio tūkīmīrekereria itwarwo nī rūhuho. **16** Na rīrīa twahītūkagīra gacīgīrīa-inī kanini geetagwo Kauda, nītwarī na thīina wa kūhaicia gatarū ga kūhonokia andū igūrū wa marikabu. **17** Hīndī rīra andū acio maakahaicirie marikabu-inī, makīhītūkīria mīkanda rungu rwa marikabu yo nyene nīgeetha mamōhe wega. Nī ūndū wa gwītīgīra kūhata mūthanga-inī wa handū heetagwo Siriti-rī, makīharūrūkia matanga na makīrekereria marikabu īyo itwarwo o kūrīa īngīatwarirwo nī rūhuho. **18** Nītwanyariirīkire mūno nī ūndū wa kīhuhūkano kīu o nginya mūthenya ūyū ūngī makīambīrīria gūikia mīrigo iria-inī. **19** Naguo mūthenya wa gatātū makīambīrīria gūikia indo cia wīra cia marikabu iria-inī na moko mao ene. **20** Na rīrīa kwaagire kuoneka riūa kana njata ihinda rīa mīthenya mīngī, nakīo kīhuhūkano gīgīthīi na mbere kūhuhūkaniarī, tūkīrīgīrīria na kwaga mwīhoko o wothē wa kūhonoka. **21** Thuutha wa andū gūikara ihinda iraya matekūrīa, Paülū akīrīgama

mbere yao akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya, nĩ kaba mũngĩetĩkĩrĩre ũtaaro wakwa mwage kuuma Kirete, hĩndĩ iyo nĩmũngĩehonokirie kuumana na ũgwati ũyũ o na hathara ĩno. 22 No rĩrĩ, nĩngũmũthaiha mũthiĩ na mbere kũmĩrĩria, tondũ gũtirĩ o na ũmwe wanyu ũkũũra; tĩga marikabu iiki ĩkwanangĩka. 23 Ũtukũ ũyũ, mũraika wa Ngai ũrĩa nĩ ndĩ wake na ũrĩa ndungataga nĩarũgamire hakuhĩ na nĩ na 24 aanjĩra atĩrĩ, ‘Paũlũ ndũkae gwĩtigĩra. No nginya ũrũgame mbere ya Kaisari ũciirithio; na rĩrĩ, Ngai tondũ wa wega wake, nĩekũhonokia mĩoyo ya andũ arĩa othe ũrĩ nao.’ 25 Nĩ ũndũ ũcio, inyuĩ andũ aya, thiĩ na mbere kũmĩrĩria, nĩngũkorwo ndĩ na wĩtikio thiĩnĩ wa Ngai atĩ nĩngũkũhaana o ta ũguo aanjĩrĩte. 26 No o na kũrĩ ũguo no nginya tũhate gĩcĩgĩrĩa-inĩ kĩna.” 27 Na rĩrĩ, ũtukũ wa mũthenya wa ikũmi na ĩna wakinya, o tũgĩtwarĩthagio ũũ na ũũ nĩ rũhuho tũtuĩkanĩirie irĩa rĩrĩa rĩtagwo Adiria-rĩ, ũtukũ gatagatĩ atwarithia a marikabu makĩgereria nĩmakuhĩrĩrie thĩ nyũmũ. 28 Nao makĩoya kĩgeri kĩa ũriku wa maaĩ makĩona atĩ maaĩ maarĩ na ũriku wa buti igana rĩa mĩrongo ĩrĩ. Thuutha wa kahinda kanini magĩthima rĩngĩ makĩona atĩ maaĩ maarĩ na ũriku wa buti mĩrongo kenda. 29 Nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra tũtikaagũthithio rwaro rwa ihiga, makĩreka nanga inya kuuma mwena wa na thuutha wa marikabu, na makĩhooya gũkĩe. 30 Na rĩrĩa maageragia kũũra moime marikabu-inĩ, atwarithia a marikabu makĩharũrũkia gatarũ ga kũhonokia andũ iria-inĩ, metuĩte atĩ marena kũharũrũkia nanga imwe kuuma mũthia wa na mbere wa marikabu. 31 Hĩndĩ iyo Paũlũ akĩra mũnene ũcio wa thigari igana rĩmwe hamwe na thigari atĩrĩ, “Andũ aya maga gũkara marikabu-inĩ, inyuĩ mũtingĩhonoka.” 32 Nĩ ũndũ ũcio thigari igĩtinia mikanda ĩria yanyĩitĩte gatarũ ga kũhonokia andũ, makĩreka koore. 33 Gwakuhĩrĩria gũkĩa, Paũlũ akĩmathaiha othe marĩe irio, akĩmeera atĩrĩ, “Kwa ihinda rĩa mũthenya ikũmi na ĩna mũthiru, mũkoretwo mũĩkarĩte o ũguo mwĩmĩte irio, mũteekũrĩa kĩndũ. 34 Rĩu ndamũthaiha mũrĩe irio. Nĩmũbatarĩte kũrĩa irio nĩguo imũige muoyo. Gũtirĩ rũcuĩrĩ rwa mũtwe wa mũndũ o na

ũmwe wanyu rũkũũra.” 35 Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoya mũgate, agĩcookeria Ngai ngaatho mbere yao othe. Agĩcooka akĩwenyũranga, akĩambĩrĩria kũrĩa. 36 Nao othe makĩigua momĩrĩria, makĩoya irio makĩrĩa. 37 Ithuothe twarĩ andũ 276 arĩa twarĩ marikabu-inĩ. 38 Rĩrĩa maarĩre makĩhũũna, maacookire magĩkia ngano iria-inĩ nĩgeetha marikabu thũthe. 39 Kwarooka gũkĩa-rĩ, atwarithia matiigana kũmenya bũrũri ũcio, no makĩona gĩcongoco kĩarĩ na mũthanga hũgũrũrũ-inĩ, magĩciiria magerie kũhatithia marikabu ho. 40 Nao makĩrenga nanga, igĩtigwo iria-inĩ, na o hau makĩohora mikanda ĩria yohete thukani. Magĩcooka makĩhaicia taama ũrĩa wikagĩrwo mbere ya marikabu nĩguo ũnyiite rũhuho, magĩthiĩ meerekeire hũgũrũrũ-inĩ. 41 No rĩrĩ, marikabu ikĩgũtha mũthanga na ikĩhata. Mũthia wa na mbere wayo ũkĩhata na ũkĩrũma biũ, naguo mũthia wa na thuutha ũkiunikanga nĩ ũndũ wa kũhũrwo nĩ makũmbĩ ma maaĩ. 42 Thigari ikĩbanga ciũrage ohwo nĩgeetha gũtikagĩe o na ũmwe wao ũngĩthambĩra oore. 43 No tondũ mũnene ũcio wa thigari igana rĩmwe nĩendaga kũhonokia muoyo wa Paũlũ, agĩcigĩria ciĩke ũguo ciabangĩte. Agĩathana atĩ andũ arĩa mangĩahotire gũthambĩra mambe marũũge maaĩ-inĩ mathiĩ thĩ nyũmũ. 44 Nao andũ acio angĩ makinye kuo menyĩitĩrĩre mbaũ kana icunjĩ cia marikabu. ũguo nĩguo andũ othe maakinyire thĩ nyũmũ matarĩ na ũũru.

28 Twarĩkia gũkinya hũgũrũrũ-inĩ tũtarĩ na ũũru, nĩguo twamenyire atĩ gĩcĩgĩrĩa kũ gĩetagwo Malita. 2 Nao atũũri a gĩcĩgĩrĩa kũ magĩtuonia ũtugi wa mwanya. Magĩtwakĩria mwaki tondũ nĩ kuoiraga na kwarĩ na heho na magĩtũnyiita ũgeni ithuothe. 3 Nake Paũlũ akĩoya gĩkundi gĩa tũkũ, na rĩrĩa aatũkagĩra riiko-rĩ, ndũira ikiumĩra nĩ ũndũ wa ũrugarĩ wa mwaki, ikĩoherera guoko-inĩ gwake. 4 Rĩrĩa andũ a gĩcĩgĩrĩa kũ moonire ndũira ĩcuuhĩte guoko-inĩ gwake makĩĩrana atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ no nginya akorwo nĩ mũũragani, nĩngũkorwo o na gũtuĩka nĩahonokire kuuma iria-inĩ, kĩhooto gĩtimwĩtikĩrĩtie atũũre muoyo.” 5 Nowe Paũlũ akĩribaribĩra nyoka iyo mwaki-inĩ na ndaigana kuona ũndũ mũũru. 6 Andũ maataanyaga

kuona akiiimba kana agwe o rīmwe akue, no thuutha wa gweterera hīndī ndaaya, makiona gūtīrī ūndū ūtarī wa ndūire ūrekika harī we, makīricūkwo makiuga atī aarī ngai. 7 Na rīrī, hakuhī na hau maarī, nī kwarī na gīthaka kīarī kīa mūndū wetagwo Pabulio, ūrīa warī mūnene wa gīcīgīrīra kīu. Nake nīatūnyīitire ūgeni gwake, na kwa ihinda rīa mīthenya itatū agītūtuga wega arī na ūtaana. 8 Nake ithe aarī ūrīrī arī mūrūaru mūrīmū wa kūhiūha mwīrī na kūharwo thakame. Paūlū agītōonya nyūmba kūmuona, na thuutha wa kūmūhoera akīmūgīrīra moko akīmūhonia. 9 Rīrīa gwekīkire ūguo, andū arīa angī maarī arūaru gīcīgīrīra-inī kīu magīuka, makīhonio. 10 Nīmatuonirie gītīo na njīra nyingī, na rīrīa twehaarīirie gūthī magītūhe kīrīa gīothe twabataire. 11 Thuutha wa mīeri itatū tūkīhaica marikabu yaikarīte kūu gīcīgīrīra-inī hīndī ya heho. Nayo yarī marikabu ya kuuma Alekīanderīa na yarī na rūūrī rwa ngai cia mahatha iria cietagwo Kasitori na Poluke. 12 Twakinya Sirakusi tūgīkara kuo ihinda rīa thikū ithatū. 13 Twoima kūu tūgīthī tūgīkinya Regio. Mūthenya ūyū ūngī gūkīgīa na rūhuho rwa kuuma mwena wa gūthini, nāguo mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre tūgīkinya Puteoli. 14 Kūu tūgīkora ariū na aarī a Ithe witū amwe, arīa maatūnyīitire ūgeni, na magītūūria tūikaranie nao ihinda rīa kiumia kīgīma. Ūguo noguo twacookire tūgīkinya Roma. 15 Ariū na aarī a Ithe witū arīa maarī kūu nīmaiguīte atī nītuokaga, nao magīuka o ngīnya ndūnyū ya Apio, na handū hetagwo Nyūmba Ithatū cia Ageni gūtūthaagaana. Nake Paūlū ona andū acio, agīcookeria Ngai ngaatho na akīgua omīrīria. 16 Rīrīa twakinyire Roma, Paūlū nīetīkīrīrio aikare arī wiki, arī na mūthigari wa kūmūrāngīra. 17 Thuutha wa thikū ithatū, Paūlū agīta atongoria a Ayahudi mongane hamwe. Rīrīa maagomanire, Paūlū akīmeera atīrī, “Ariū na aarī a Ithe witū, o na gūtūika ndirī ūndū mūūru njīkīte andū aitū kana ngathūkīa mītugo ya maithe maitū-rī, nīndanyīitīrwo Jerusalemu na ngīneanwo kūrī andū a Roma. 18 Nao magītīhuthuuria na makīenda kūndekia tondū ndiarī na ihītia rīa

ūgeri wa ngero rīa gūtūma njūrāgwo. 19 No rīrīa Ayahudi maareganire na itua rīu, ndirī ūndū ūngī ingīekire tiga gūcookia ciira riiko gwa Kaisari, no ti atī ndaarī na ūndū wagūtīhitāngīra andū akwa. 20 Kūu nīkīo gītūmīte njūūrie tuonane na inyuī na twaranīrie. Njohetwo na mūnyororo ūyū nī ūndū wa kīrīgīrīro kīa andū a Isiraeli.” 21 Nao makīmūcookeria atīrī, “Ithuī tūtīrī twanyīita marūa magūkonīi kuuma Judea, na gūtīrī mūrū kana mwarī wa Ithe witū ūūkīte kuuma kuo agatūkinyīria ūhorō kana akaaria ūndū mūūru waku. 22 No nītūkwenā kūigua woni waku nī ūrīkū, nīgūkorwo nītūū atī kūndū guothe andū nīmararia magokīrīra gīkundi gīkī.” 23 Nao makībanga gūcemanīa na Paūlū mūthenya mūna, na magīuka kūrīa aaikaraga marī gīkundi kīnene gūkīra mbere. Kuuma rūciinī ngīnya hwaī-inī akīmataara na akīmōimbūrīra ūhorō wa ūthamaki wa Ngai, na akīgeria kūmaiguithia ūhorō wa Jesū kuuma Watho-inī wa Musa na kuuma Maandīko-inī ma Anabii. 24 Amwe magītīkia ūrīa aameerire, no angī makīaga gwītīkia. 25 Nao makīaga kūiguithania o ene, na makīambīrīria gūthī rīrīa maaguire mūthia-inī Paūlū oiga atīrī, “Rohō Mūtheru nīeerire maithe manyu ūhorō wa ma rīrīa aarīrie na kanua ka Isaia ūrīa mūnabii, akiuga atīrī: 26 “Thīi kūrī andū aya, ūmeere atīrī, “Inyuī mūgūtūūra mūiguaga, no mūtīkamenya ūndū; mūgūtūūra muonaga, no mūtīgakuūkīrwo.” 27 Nīgūkorwo ngoro cia andū aya itirī tha; matū mao matīngīhota kūigua, na nīmahingīte maithe mao. Tondū maahota kuona na maithe mao, na maigue na matū mao, nacio ngoro ciao igīe na ūmenyo, nao manjookerere, na nīi ndīmahonie.’ 28 “Nī ūndū ūcio-rī, nīngwenda mūmenye atī ūhonokio wa Ngai nītūmītwo kūrī andū-a-Ndūrīrī, nao nīmegūthīkīrīria!” 29 (Na aarīkia kuuga ūguo-rī, Ayahudi magīthī magīkararanāgia mūno o ene.) 30 Na kwa ihinda rīa mīaka īrī mīgīma, Paūlū agīkara kūu, arī nyūmba yake ya gūkōmbora, na akanyīitaga ūgeni andū arīa othe mokaga kūmuona. 31 Nīahunjāgia ūhorō wa ūthamaki wa Ngai, na akarutana ūhorō ūkonīi Mwathani

Jesů Kristů arí na ũcamba, na hatarĩ na ũndũ
ũngĩmũrigĩrĩria.

Aroma

1 Nĩ niĩ Paũlũ, ndungata ya Kristũ Jesũ, o niĩ njĩtĩtwo ndũike mĩtũmwo, na ngaamũrwo hunjagie Ūhoru-ũria-Mwega wa Ngai, **2** o Ūhoru-ũria-Mwega eeraniire o mbere na tũnua twa anabii ake thĩini wa Maandiko maria Matheru, **3** ūria ūkoniĩ Mũrũwe, ūria ta mũndũ warĩ wa rũciaro rwa Daudi. **4** Na rĩrĩ, Roho wa ūtheru nĩonanirie na ūhoti atĩ Jesũ Kristũ nĩ Mũrũ wa Ngai tondũ wa ūria aariũkire akiuma kũrĩ arĩa akuũ: o we Jesũ Kristũ Mwathani witũ. **5** kũgerera we Ngai niĩatũheete wega wake, na agatũhe ūhoti ta atũmwo nĩguo twĩre andũ-a-Ndũrĩrĩ ciothe kũndũ guothe ūria Ngai amekĩire, nĩguo mamwĩtikie na mamwathĩkĩre, nĩguo matũme rĩtwa rĩake rĩgocagwo. **6** O na inyuĩ mũrĩ amwe a acio metĩtwo matũike a Jesũ Kristũ. **7** Ndĩramwandĩkĩra maria maya inyuothe arĩa mũrĩ kũu Roma, o inyuĩ mwendetwo nĩ Ngai, na mũgetwo mũtuũke andũ aamũre: Wegu na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na kuuma kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ, irokara na inyuĩ. **8** O mbere nĩngũcookeria Ngai wakwa ngaatho thĩini wa Jesũ Kristũ nĩ ūndũ wanyu inyuothe, tondũ ūhoru wa wĩtikio wanyu nĩũmenyithanĩtio thĩ yothe. **9** Ngai, ūria niĩ ndungatagĩra na ngoro yakwa yothe na ūndũ wa kũhunja Ūhoru-ũria-Mwega wa Mũrũwe-rĩ, niĩwe mũira wakwa wa ūria ndũũraga ndĩmũrikanaga **10** mahooya-inĩ makwa hĩndĩ ciothe; na nĩndĩrahooya atĩ rĩu nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai no hingũrĩrwo njĩra nĩguo njũke kũrĩ inyuĩ. **11** Nĩndĩrerĩrĩa mũno tuonane na inyuĩ nĩgeetha ndĩmũgaĩre iheo cia kũiroho nĩguo muongererwo hinya, **12** ūguo nĩ kuuga atĩ inyuĩ na niĩ tũgĩe na ūhoru wa kũũmanĩrĩa, o mũndũ omĩrĩrie mũndũ ūria ūngĩ na wĩtikio wake. **13** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndikwenda mwage kũmenya atĩ nĩ mahinda maingĩ ndanabanga kũmũceerera (no ndanagĩrĩrĩrio gwĩka ūguo nginya rĩu) nĩgeetha ngĩe na maciario thĩini wanyu, o ta ūria ngĩte na maciario thĩini wa andũ-a-Ndũrĩrĩ irĩa ingĩ. **14** Niĩ haana ta ndĩ na thĩirĩ na Ayunani o na arĩa matarĩ Ayunani, ningĩ ngagĩa na thĩirĩ wa andũ arĩa oogĩ o na arĩa matarĩ

oogĩ. **15** Nĩ ūndũ ūcio nĩkĩo ndĩriragĩria mũno kũhunja Ūhoru-ũria-Mwega o na kũrĩ inyuĩ arĩa mũtũũraga Roma. **16** Niĩ ndingĩconokera Ūhoru-ũria-Mwega, tondũ nĩguo hinya wa Ngai wa gũtũma mũndũ o wotho ūria ūwĩtikĩtie ahonoke: O mbere Ayahudi, na thuutha wao nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. **17** Nĩgũkorwo thĩini wa Ūhoru-ũria-Mwega, ūthingu ūria uumĩte kũrĩ Ngai nĩũguũrĩtio, na nĩguo ūthingu ūria wonokaga na ūndũ wa gwĩtikia kuuma o kiambĩrĩa nginya kĩrĩkĩro, o ta ūria kwandĩkitwo atĩrĩ: “Mũndũ ūria mũthingu arĩtũũraga muoyo nĩ ūndũ wa gwĩtikia.” **18** Mang’ũrĩ ma Ngai nĩmagũũrĩtio kuuma igũrũ mokĩrĩre ūhoru wotho wa andũ kũregana na Ngai, na waganu wa andũ arĩa magĩragĩrĩa ūhoru-ũria-wa-ma na ūndũ wa waganu wao, **19** nĩgũkorwo maũndũ ma Ngai maria mangĩmenyeka niĩ matiagite kũmenyeka niĩ, tondũ Ngai niĩwe wamamenyithirie. **20** Nĩgũkorwo kuuma rĩria thĩ yombirwo, maũndũ ma Ngai maria matonekaga, na niĩmo hinya wake wa tene na tene, o na ūngai wake, niĩmarĩkĩtie kuoneka o wega, na makamenyeka niĩ ūndũ wa indo irĩa ciombirwo, nĩgeetha andũ matikagĩe na kiĩgwatio. (aiĩos g126) **21** Tondũ o na harĩa maamenyete Ngai, matiigana kũmũgocaa taarĩ Ngai, kana makĩmũcookeria ngaatho, no meciiria mao maatuĩkire ma tũhũ, nacio ngoro ciao ngĩguo ikĩgĩa nduma. **22** Na o rĩria moigaga atĩ o niĩ oogĩ-rĩ, noguo maatuĩkire irimũ, **23** nao magĩkũũrania riiri wa Ngai ūria mũtũũra muoyo na miĩhianano iĩhondeketo ikahaana ta andũ arĩa makuuaga, na nyoni, na nyamũ cia magũrũ mana, o na nyamũ irĩa itaambaga thĩ. **24** Nĩ ūndũ ūcio Ngai akĩmarekereria marũmagĩrĩre merĩrĩria mao mooru maria ngoro ciao cĩerĩragĩria, o na mekage maũndũ ma ūmaraya ma kwagĩthia miĩrĩ yao gĩtĩio, mũndũ na ūria ūngĩ. **25** Nĩmakũũranirie ūhoru-ũria-wa-ma wa Ngai na maheeni, makĩhooya na magĩtungatĩra indo irĩa ciombirwo handũ ha gũtungatĩra Mũciũmbi, o ūcio wa kũgocagwo nginya tene. Amenĩ. (aiĩon g165) **26** Tondũ wa ūguo-rĩ, Ngai niĩmarekereirie marũmagĩrĩre merĩrĩria mao mooru ma maũndũ ma thoni. O na andũ-a-nja ao niĩmakũũranirie

mütugo wao ūrīa wa ndūire na ūrīa ūtarī wa ndūire. 27 O nao arūme o ūndū ūmwe nīmatiganīirie mütugo wao ūrīa wa ndūire na andū-a-nja, magaakanagwo nī merirīria mooru ma kwīriranīria o ene. Arūme magāika ciiko cia ūra-thoni na arūme arīa angī, nao nīmegwatīire thīnī wa mīrī yao ene iherithia rīrīa rīmagīrīire nī ūndū wa waganu ūcio wao. 28 Na makīria ma ūguo-rī, tondū mationire bata wa gūtūūra mamenyete Ngai, nake akīmarekereria magē na meciiria ma ūmaramari, mekage maūndū marīa mataagīrīrwo nī gwīkwo. 29 Nao makīyūrwo nī waganu wa mīthemba yothe, ūūru, na ūkoroku, na meciiria ma ūmaramari. Makaiyūrwo nī ūiru, na ūragani, na ngūi, na maheeni, na rūmena. Magatuika andū a mūhuhu, 30 na acambania, na athūūri Ngai, na aciinūrani, na egaathi, na etīi, mathugundaga nīra cia gwika ūūru, na andū matangāthikīra aciari ao; 31 nao ti akuiku wega, na matitīaga ūhoro ūrīa mūrīkanīre, na nī ooru mūno, na matirī tha. 32 Na o na gwatūika nīmoōi watho wa ūthingu wa Ngai atī andū arīa mekaga maūndū ta macio maagīrīrwo nī gūkua, to gūthīi mathiiga na mbere na gwika maūndū macio tu, no nīmetikanagia na andū arīa mekaga maūndū macio.

2 Nī ūndū ūcio-rī, wee mūndū ūyū ndūrī na kīgwatio, wee ūtuagīra mūndū ūrīa ūngī ciira, nīgūkorwo rīrīa ūgūtūūra mūndū ūngī ciira, nīwe mwene ūretūūra ciira, tondū wee ūratuanīra ciira wīkaga maūndū o macio ekaga. 2 Na nītūūi atī Ngai agaatuūra andū arīa mekaga maūndū ta macio ciira na kīhoo. 3 Tondū rīrīa wee mūndū ūyū, ūtuagīra arīa angī ciira na ūgacooka ūgeeka maūndū o macio mekaga-rī, wee ūgwīciiria nīūkahonoka ciira wa Ngai? 4 Kana nīkūnyarara ūnyararīte ūtugi wake mūnene, na ūkirīrīria, na wetereri wake, ūkaaga kūmenya atī ūtugi wa Ngai nīguo ūkūguucagīrīria nīguo wīrīre? 5 No rīrī, nī ūndū wa ūrīa ūmītie ngoro yaku, na ūkarega kwīrīra-rī, nī mang'ūrī ūreigīra marīa magagūūkīrīra. Nīgūkorwo mūthenya wa mang'ūrī nīūrooka, rīrīa matūiro ma Ngai ma kīhoo makaaguūranīrio. 6 Nī ūndū Ngai akaarīha o mūndū kūrīngana na maūndū marīa

aaneka. 7 Arīa macaragia kūheo riiri, na gītīo, na ūhoro wa kwaga kūbutha, nī ūndū wa gwika wega matekūnoga-rī, acio nīakamahe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 8 No arīa eyendi, na nīmaregaga ūhoro-wa-ma na makarūmagīrīra maūndū mooru-rī, acio nīmagakinyīrwo nī mang'ūrī na marakara. 9 Nīgūkaagīa na thīina na mīnyamaro kūrī andū othe arīa mekaga ūūru; mbere kūrī Ayahudi, na thuutha kūrī andū-a-Ndūrīrī; 10 no riiri, na gītīo, na thayū ikaaheo mūndū o wothē ūrīa wīkaga wega: mbere kūrī Ayahudi, na thuutha kūrī andū-a-Ndūrīrī. 11 Nīgūkorwo Ngai ndatīagīra andū maūthī. 12 Andū arīa othe mehagia matarī watho-inī makaaniinwo matarī watho-inī, nao arīa othe mehagia marī rungu rwa watho magaatuūrwo ciira kūrīngana na watho ūcio. 13 Nīgūkorwo ti arīa maiguaga watho matuagwo athingu maitho-inī ma Ngai, no arīa maathikagīra watho nīo magaatuuo athingu. 14 (Ti-itherū, rīrīa andū-a-Ndūrīrī arīa matarī na watho mekaga maūndū marīa watho uugīte nī ūndū wa ūhoro wao wa mūciarīre-rī, o ene nīmonanagia nīmoōi watho ūcio, o na gūtūika matirī maūigua 15 tondū nīmonanagia atī maūndū marīa mabataranagia thīnī wa watho nīmandike ngoro-inī ciao, nacio thamiri ciao o nacio ikaruta ūira, namo meciiria mao rīmwe makamaciirithagia na rīrīa rīngī makamaciirīrīra.) 16 Ūndū ūyū ūkooneka mūthenya ūrīa Ngai, na ūndū wa Jesū Kristū agaatuūra ciira meciiria ma hito marīa marī ngoro-inī cia andū, o ta ūrīa ūhoro-ūrīa-Mwega uugīte, ūrīa nīi hunjagia. 17 Atīrīrī, angīkorwo wee wītīaga Mūyahudi; na ūngīkorwo wīhocagia ūhoro-inī wa watho na nīwīrahagīra ngwatanīro yaku na Ngai; 18 angīkorwo nīūmenyete ūrīa endaga, na ūgakūūrana maūndū marīa marī bata gūkīra marīa mangī tondū wa ūrīa ūrutītwo maūndū ma watho; 19 angīkorwo nīwītīkītīe atī wee ūrī mūtongoria wa andū arīa atumumu, o na ūtheri wa gūtherera arīa marī nduma-inī, 20 o na mūtaari wa andū arīa akīgu, na mūrutani wa tūkenge, tondū thīnī wa watho ūrī na mūhianīre wa ūrīa ūmenyo wa ūhoro-wa-ma ūtarīi; 21 hakīrī ūguo-rī, wee

ūrutaga andū arīa angī-rī, ndūngikīruruta wee mwene? Wee ūhunjagia atī andū matikaiye-rī, wee nīūiyaga? **22** Wee uugaga atī andū matikanatharanie-rī, wee nīūtharanagia? Wee ūthūire mīhianano-rī, wee nīūiyaga indo cia hekarū cia andū arīa matoō Ngai? **23** Wee wīrahagīra watho-rī, nīūconorithagia Ngai na ūndū wa kwagarara watho ūcio? **24** O ta ūrīa kwandikītwo atīrī, “Rīitwa rīa Ngai nīrīcambagio thīinī wa andū-a-Ndūrīrī nī ūndū wanyu.” **25** Ūhorō wa kūrūa nī ūrī kīguni ūngīrūmia ūrīa watho uugīte, no ūngīagarara watho ūcio-rī, ūhorō ūcio waku wa kūrūa ūtūikite ta ūtarūite. **26** Angīkorwo arīa matarī aruu nīmahingagia maūndū marīa mabataranagia thīinī wa watho-rī, gīthī acio matiagīrīre gūtūuo ta marūite? **27** Mūndū ūrīa ūtarī mūrūu mwīrī na nīahingagia ūrīa watho uugīte-rī, nīakamūtūira ciira, inyuī mwagararaga watho ūcio o na mwakorwo nīmūrūite na mūrī na watho ūrīa mwandike. **28** Tondū-rī, Mūyahudi ti ūrīa wonanagia atī nī Mūyahudi na igūrū, nakuo kūrūa to kūrīa gwa kuoneka mwīrī-inī. **29** Aca, Mūyahudi kūna nī ūrīa Mūyahudi ngoro; nakuo kūrūa nī kūrūa kwa ngoro, ūguo nī kuuga atī nī ūhorō wa Roho, no ti wa watho ūrīa mwandike. Kūganwo kwa mūndū ta ūcio-rī, gūtūumaga kūrī andū, no kuumaga kūrī Ngai.

3 Gwatuīka ūguo-rī, Mūyahudi agīkīrīte andū arīa angī na kī? Kana bata wa kūrūa ūkīrī ūrīkū? **2** Hī! Ūguni no mūnene na njīra ciothe! Mbere ya maūndū mothe, Ayahudi nīo mehokeirwo ūramati wa ciugo cia Ngai. **3** Ī kūngīkorwo amwe ao nīmagire kwīhokeka, kwaga kwīhokeka kwao, nīkūngīatūmire Ngai aage gūtūika mwīhokeku? **4** Kūrūoaga gūtūika ūguo! Ngai arotūika wa ma, na mūndū o wothe atuīke wa maheeni, o ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Nīguo kuonekage atī rīrīa ūkwaria, wee waragia maūndū ma kīhooito, na ūhootanage rīrīa ūgūciirithania.” **5** No rīrī, angīkorwo wagi witū wa ūthingu nīūtūmaga ūthingu wa Ngai ūguūrīo mūno makīria-rī, tūkiuge atīa? No tuuge atī Ngai ti wa kīhooito rīrīa egūtūkinyīria mang’ūrī make? (Ndīraaria o ta ūrīa mūndū wa gūkū thī angīaria.) **6** Aca, kūroaga gūtūika ūguo!

Angīkorwo ūguo nīguo kūrī-rī, Ngai angīgītūira thī ciira atīa? **7** No mūndū ahota kuuga atīrī, “Angīkorwo kūheenania gwakwa no kūingīhie ūhorō-wa-ma wa Ngai, na nī ūndū ūcio gūtūme riiri wake wongerereke-rī, nī ngītūagīrwo ciira ta ndī mwīhia nīkī?” **8** Nī kī kīgīragia tuuge, ta ūrīa tūcambagio atī nīguo tuugaga, o na ta ūrīa andū amwe moigaga atī nīguo tuugaga, “Nītūtūire twīkaga ūuru nīguo wega woneke?” Acio-rī, gūtūirwo ciira kwao nī gwa kīhooito. **9** Tūkiuge atīa? Ithūī Ayahudi tūkīrī ega gūkīra andū arīa angī? Aca, tīguo! Nītūrīkītie kuonania hau mbere atī Ayahudi o hamwe na andū-a-Ndūrīrī othe nīmagwīte hinya-inī wa mehīa. **10** O ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Gūtīrī mūndū mūthingu, gūtīrī o na ūmwe; **11** gūtīrī mūndū ūmenyaga ūndū, gūtīrī mūndū ūrongoragia Ngai. **12** Othe nīmagarūrūkīte, makoorā, othe hamwe magatuīka kīndū gītārī bata; gūtīrī mūndū wīkaga wega, gūtīrī o na ūmwe.” **13** “Mīmero yao īhaana ta mbīrīra hīngūre; nīmī ciao ciaragia o maheeni.” “Mīromo yao yaragia maūndū marūrū ta thumu wa ndūira.” **14** “Tūnua twao tūiyūrīte irumi na ūrūrū.” **15** “Mahanyūkaga na magūrū magaite thakame; **16** mwanangīko na kīeha nīcio cionanagia kūrīa magereire, **17** nayo njīra ya thayū matimīū.” **18** “Hatīrī wītīgīrī Ngai maitho-inī mao.” **19** Na rīu-rī, nītūū atī maūndū marīa mothe watho uugīte, merītwo andū arīa marī rungu rwa watho, nīgeetha kanua o gothe gakirio, nao andū a thī othe matuīke a gūciirithio nī Ngai. **20** Tondū wa ūguo-rī, gūtīrī mūndū o na ū ūngītūuo mūthingu maitho-inī ma Ngai nī ūndū wa kūrūmia watho; no rīrī, watho nīguo ūtūmaga andū mamenye atī nīmehītie. **21** No rīrī, rīu ūthingu uumīte kūrī Ngai nīumenyithanītio na njīra īngī ītahutanītie na Watho wa Musa, o na gūtūika nīyoimbūrītwo o tene nī Watho na Anabīi. **22** Naguo ūthingu ūyū nī ūrīa uumaga kūrī Ngai, na ūheagwo arīa othe metīkītīe na ūndū wa gwītīkia Jesū Kristū. Gūtīrī ūhorō wa gūthuurania andū, **23** nīgīkorwo andū othe nīmehītie na makanyīhīrwo nī riiri wa Ngai, **24** na nī ūndū wa wega wa Ngai magatūuo athingu o ūguo tūhū, nī ūndū wa ūrīa maakūrīrwo nī

Kristū Jesū. **25** Ngai aamūrutire arī igongona rīa kūhoroheria mehia na ūndū wa wītikio thīinī wa thakame yake. Ngai eekire ūguo nīgeetha onanie ūthingu wake, tondū wa ūrīa mehia ma mbere ūyo maarekeirwo andū matekūherithio, nī ūndū wa gūkirīrīria kwa Ngai, **26** nake eekire ūguo nīgeetha onanie ūthingu wake mahinda-inī maya, na kūmenyeke atī we nī mūthingu, na nīwe ūtuaga andū arīa metikītie Jesū athingu. **27** Gwagītūika ūguo-rī, kwīraha gūkīrī ha? Nī kweherie biū. Kweheretio nī ūndū wa gītūmi kīrīkū? Hihi nī ūndū wa kūrūmia watho? Aca, no nī ūndū wa watho ūrīa wa wītikio. **28** Nīgūkorwo nītūrūmitie atī mūdū atuagwo mūthingu na ūndū wa gwītīkia no ti ūndū wa gwathīkīra watho. **29** Ngai-rī, akīrī o Ngai wa Ayahudi oiki? Githī Ngai ti wa andū-a-Ndūrīrī o nao? Īī, nī Ngai wa andū-a-Ndūrīrī o nao, **30** nīgūkorwo Ngai no ūmwe, na nīwe ūrītūaga andū arīa maruaga athingu, na ūndū wa gwītīkia, na arīa mataruaga nao amatuuage athingu na ūndū wa gwītīkia o ro ūguo. **31** Rīu-rī, no twagithie ūhorō wa watho kīene nī ūndū wa ūhorō wa wītikio ūcio? Aca, kūroaga gūtūika ūguo! Handū ha ūguo-rī, nī watho tūgūkīongerera hinya.

4 Iburahīmu, o ūcio ithe witū ūhorō-inī wa gūciarwo na mwīrī-rī, aamenyire atīa ūhorō ūcio? **2** Angīkorwo, ti-itherū, Iburahīmu aaturwo mūthingu na ūndū wa ciiko iria ekagarī, nīarī na ūndū wa kwīrahīra, no ti mbere ya Ngai. **3** Nīgūkorwo Maandiko marīa matheru moigīte atīa? “Iburahīmu nīetikirie Ngai, nāguo ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu.” **4** Atīrīrī, hīndī rīria mūdū aruta wīra-rī, mūcaara wake ūrīa aheagwo ndūkoragwo ūrī ta kīheo, no nī ta thīirī ararīhwo. **5** No rīrī, mūdū ūrīa ūtehekaga maūdū marīa ekaga, tīga o gwītīkia Ngai ūrīa ūtuaga andū arīa aaganu athingu-rī, wītīkio wa mūdū ūcio nīguo atuagīrwo taarī ūthingu. **6** Ūguo noguo Daudi oigaga rīrīa aaragia ūhorō wa kīrathimo kīa mūdū ūrīa Ngai atuūte mūthingu hatarī ūhorō wa ciiko, akoiga atīrī: **7** “Kūrathimwo-rī, nī arīa marekeirwo mahītia mao, namo mehia mao makahumbīrwo. **8** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa Mwachani atuaga mwīhia.” **9** Hihi kīrathimo gīkī no kīa

andū arīa maruaga oiki, kana nī kīa o na arīa mataruaga? Nītūkoretwo tūkiuga atī wītīkio wa Iburahīmu nīguo watūmire atuuo mūthingu. **10** No aaturwo mūthingu arī na ūhorō ūrīkū? Hihi nī thuutha wa kūrūa, kana nī mbere ūyo? Ti thuutha wa kūrūa, no nī mbere ūyo, hīndī rīria ataaruūte! **11** Nake agīcooka akīamūkīra rūūrī rwa kūrūa, rūrī mūhūrī wa ūthingu ūrīa aarī nāguo nī ūndū wa gwītīkia o na hīndī rīria ataarī mūrūu. Nī ūndū ūcio agītūika ithe wa arīa othe metīkagia o na matarī aruu, nīgeetha o nao matuuagwo athingu. **12** Na ningī nowe ithe wa andū arīa maruaga, arīa matarī atī no kūrūa maruūte, no nīmathiiga na mūthīire wa wītīkio ūrīa ithe witū Iburahīmu aarī nāguo mbere ya kūrūa. **13** Iburahīmu ndeerīrwo kīranīro atī nīagatuika mūgai wa thī hamwe na njiaro ciake nī ūndū wa gwathīkīra watho, no nī ūndū wa ūthingu ūrīa uumanaga na wītīkio. **14** Nīgūkorwo kūngītūika atī arīa matūūragio nī watho nī agai-rī, wītīkio ndūkīrī kīene, nakīo kīranīro nī gīa tūhū, **15** tondū watho ūrehaga mang’ūrī. Naha harīa hatarī watho hatīrī ūhorō wa kwagarara watho. **16** Tondū wa ūguo-rī, kīranīro kīumanaga na wītīkio, nīgeetha wonekage na ūndū wa wega wa Ngai, na ūtūike wa kūheo kūna njiaro ciothe cia Iburahīmu, na to arīa maaheirwo ūhorō wa watho oiki, no nī kūrī arīa othe metīkītie ta ūrīa Iburahīmu eetīkītie. Nīgūkorwo Iburahīmu nīwe ithe wa arīa othe metīkītie. **17** Ta ūrīa kwandīkītwo atīrī: “Nīngūtūite ithe wa ndūrīrī nyingī.” We nīwe ithe witū maithe-inī ma Ngai, o ūcio Iburahīmu eetīkītie, o we Ngai ūrīa ūrīūkagia arīa makuūte, na waragia ūhorō wa maūdū marīa matarī ho ta marī ho. **18** Iburahīmu nīagīire na kīrīgīrīro o na harīa hataarī kīndū gīa kwīrīgīrīra na agītīkia, na nī ūndū ūcio agītūika ithe wa ndūrīrī nyingī, o ta ūrīa erītwo atīrī, “Ūguo nīguo rūciarō rwaku rūkaigana.” **19** Nake o na akīmenyaga atī mwīrī wake watarīrī ta ūrī mūkuū nīgūkorwo ūkūrū wake warī ta mīaka igana rīmwe, na aamenya atī nda ya Sara nīyathīrīte hinya wa gūciara-rī, ndaigana kūnyihanyīhīrwo nī wītīkio. **20** Nowe ndaigana kūgīa na nganja ūhorō-inī wa wītīkio ūkonīrī

kīranīro kīu kīa Ngai, no wītīkio wake nī hinya wongereirwo, nake akīgooca Ngai, **21** tondū nīetīkītīe biū atī Ngai arī na hinya wa kūhingia ūrīa eraniire. **22** Ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu. **23** Na rīrī, ciugo icio ciandīkītwo atīrī “Nīatuirwo mūthingu” itiandīkirwo nī ūndū wake wiki, **24** no ciandīkirwo nī ūndū witū, ithuī arīa Ngai agaataua athingu, o ithuī arīa twītīkītīe Ngai ūrīa wariūkirie Jesū Mwathani witū kuuma kūrī arīa akuū. **25** We aaneanirwo oragwo nī ūndū wa mehia maitū, na agīcooka akīriūkio nīgeetha tūtūuo athingu.

5 Nī ūndū ūcio, kuona atī nītūtūtūtwo andū athingu nī ūndū wa gwītīkia-rī, tūrī na thayū na Ngai nī ūndū wa Mwathani witū Jesū Kristū, **2** we ūrīa ūtūmīte tūgīe na mweke wa gūkinya wega-inī wa Ngai, harīa tūrūngī rīu nī ūndū wa gwītīkia. Na ithuī nītūkenaga nī ūndū wa kīrīgīrīro kīrīa tūrī nakīo gīa gūgaakinyīra riiri wa Ngai. **3** Na to ūguo wiki, no rīrīa tūrī mathīna-inī nītūkenaga tondū nītūū atī gūthīnīka gūtūmaga tūmīrīrie; **4** nakuo kūmīrīria gūtūmaga tūgīe na gwīkindīra; nakuo gwīkindīra gūtūmaga tūgīe na kīrīgīrīro. **5** Nakīo kīrīgīrīro kīu gītingītūūruga ngoro, tondū Ngai nīaitīrīrie wendani wake ngoro-inī ciitū na ūndū wa Roho Mūtheru, ūrīa we aatūheire. **6** Nī ūndū-rī, o ihinda rīrīa rīagīrīrie rīakinya, o hīndī rīrīa tūtaarī na hinya, Kristū nīakuire nī ūndū wa andū arīa matatīaga Ngai. **7** Nī hinya mūno mūdū akue nī ūndū wa mūdū mūthingu, no hihi kwahoteka kuoneka mūdū ūngīkua nī ūndū wa mūdū mwega. **8** No Ngai nīonanītīe wendo wake kūrī ithuī na nīra īno: Atī hīndī rīra twatūire tūrī ehia-rī, Kristū nīatūkuīrīrie. **9** Kuona atī rīu nītūtūtūtwo athingu na ūndū wa thakame yake-rī, githī tūtīgakīhonokio makīria kuuma harī mang'ūrī ma Ngai nī ūndū wake! **10** Tondū-rī, angīkorwo hīndī rīra twarī thū cia Ngai nītwaiguithanirio nake na ūndū wa gīkuū kīa Mūrīū, na tondū rīu tūrī aiguithanie na Ngai-rī, nītūrīkīragīrīria kūhonokio nī ūndū Kristū arī muoyo. **11** Na to ūguo wiki, no o na nītūkenagīra Ngai thīinī wa Mwathani witū Jesū Kristū, o ūcio ūtūmīte tūiguithanio na Ngai. **12** Nī ūndū ūcio-rī, o ta

ūrīa kwīhia kwa mūdū ūmwe gwatūmire mehia matoonye gūkū thī, nakīo gīkuū gīgītūonya nī ūndū wa mehia, nao andū othe magītūika a gūkuaga tondū nīmehirie, **13** nīgūkorwo o na watho ūtanaheanwo, mehia maarī kuo gūkū thī. No gūtārī watho mūdū ndangītūuo mwīhia. **14** O na kūrī ūguo-rī, kuuma hīndī ya Adamu o nginya hīndī ya Musa, gīkuū nīkīo gīatūire gīthamakagīra andū, o na arīa matehītīe na ūndū wa kwagarara watho ta ūrīa Adamu eekite, arī we mūhano wa Ūrīa warī wa gūika thuutha. **15** No kīheo kīu gītīhaanaine na ihītīa rīa kwagarara watho. Tondū angīkorwo andū aingī nīmakuire nī ūndū wa ihītīa rīa mūdū ūmwe-rī, wega wa Ngai o na kīheo kīrīa kīarehirwo nī wega wa mūdū ūcio ūmwe, na nīwe Jesū Kristū-rī, nīcio ciyūrīrīrie andū aingī mūno makīria! **16** O na ningī, kīheo kīu kīa Ngai gītiringaine na maciaro ma mehia ma mūdū ūcio ūmwe: Tondū gūtūirwo kwa rīhīa rīu rīmwe nīkuo gwatūmire andū matūirwo ciira, no kīheo kīu kīaheanirwo nī Ngai o ūguo tūhū kīarutirwo nī ūndū wa mehia maingī, nakīo gīgītūma matuuo athingu. **17** Tondū-rī, angīkorwo kwīhia kwa mūdū ūmwe gwatūmire gīkuū gīthamake nī ūndū wa mūdū ūcio ūmwe-rī, githī arīa maamūka gīra wega mūingī wa Ngai na kīheo kīu kīa ūthingu matīgūtūūra mathamakaga makīria marī muoyo-inī nī ūndū wa mūdū ūmwe, o we Jesū Kristū! **18** Nī ūndū ūcio, o ta ūrīa kwīhia rīita o rīmwe gwatūmire andū othe matūirwo ciira-rī, ūguo noguo gīko kīmwe kīa ūthingu gīatūmire andū othe matuuo athingu nīguo magīe na muoyo. **19** Nīgūkorwo o ta ūrīa ūremi wa mūdū ūmwe watūmire andū aingī matuuo ehia-rī, ūguo noguo gwatūhīka kwa mūdū ūcio ūmwe gūgūtūma andū aingī matuuo athingu. **20** Ūhoru wa watho wongereirwo nīguo mehia mongerereke. No harīa mehia mongerereke-rī, nāguo wega wa Ngai ūkīongerereka makīria, **21** nīgeetha o ta ūrīa mehia maathamakire thīinī wa gīkuū-rī, o nāguo wega wa Ngai ūthamakage nī ūndū wa ūthingu, nīguo ūtūkinyie muoyo-inī wa tene na tene nī ūndū wa Jesū Kristū Mwathani witū. (aiōnios g166)

6 Hakiri ūguo-rī, tūkiuge atia? Nī tūtūire o twihagia nigeetha wega wa Ngai ūingihage? 2 Hī! Kūroaga gūtuika ūguo! Ithuī-rī, nītwakuire ūhorō-inī wa wīhia; twakihota atia gūcooka gūtūūra thīinī waguo? 3 Kaī inyuī mūtooī atī ithuī othe arīa twabatithirio thīinī wa Kristū Jesū twabatithirio thīinī wa gīkuū gīake? 4 Nī ūndū ūcio-rī, twabatithio nīgūthikwo twathikirwo hamwe nake gīkuū-inī gīake, nigeetha o ta ūrīa Kristū aariūkīrio kuuma kūrī arīa akuū nī hinya wa riiri wa Ithe, o na ithuī tūtūire na mūtūūire mwerū. 5 Angīkorwo nītūnyīitithanītio nake ūguo thīinī wa gīkuū gīake-rī, hatirī nganja nītūkanyīitithanio nake thīinī wa kūrīūka gwake. 6 Nīgūkorwo nītūūī atī mūdū witū wa tene nīambirwo hamwe nake nigeetha mwīrī ūyū wa mehīa weherio, nīguo tūtikanacooke gūtuika ngombo cia mehīa, 7 tondū mūdū o wothē ūrīa ūrīkītie gūkuwa nīatīgithanītio na mehīa. 8 Na rīrī, angīkorwo nītwakuire hamwe na Kristū-rī, nītwītikītie atī nītūgatūūra muoyo hamwe nake. 9 Nīgūkorwo nītūūī atī tondū Kristū nīariūkīrio akīuma kūrī arīa akuū-rī, ndarī hīndī agaacooka gūkuwa; gīkuū gītīrī na hinya wa kūmwatha rīngī. 10 Gīkuū kīrīa aakuire, aakuīrīre ūhorō wa mehīa o riita rīmwe rīa kūigana; no muoyo ūrīa atūūrāga-rī, atūūrāga nī ūndū wa riiri wa Ngai. 11 O na inyuī, o ūndū ūmwe mwīonagei atī nīmūkuīte ūhorō-inī wa mehīa, na atī mūtūūrāga muoyo mūrī ngwatanīro na Ngai thīinī wa Kristū Jesū. 12 Tondū ūcio, mūtikanareke mehīa mathamakage thīinī wa mīrī yanyu īyo ikuaga, atī nīguo mwathikagīre merīrīa mooru mayo. 13 Nīngī mūtikananeane cīga cia mīrī yanyu mehīa-inī, atī nīguo itūike ta indo cia kūhūthīrwo cia kwagana nacio, no nī kaba mwīheanage kūrī Ngai, mūhaana ta andū marūtītūwo gīkuū-inī makarehwo muoyo-inī na mūneanage cīga icio cia mīrī yanyu kūrī we nīguo itūike ta indo cia kūhūthīrwo na gwīka maūdū ma ūthingu. 14 Mūtīgatūike a gwathagwo nī mehīa, tondū inyuī mūtīrī agūthamakagīrwo nī watho, no mūrī agūthamakagīrwo nī wega wa Ngai. 15 Tūkiuge atia? Kuona atī tūtīrī rungu rwa watho no tūrī rungu rwa wega wa Ngai-rī, nītūtūire twihagia?

Kūroaga gūtuika ūguo! 16 Kaī inyuī mūtooī atī rīrīa mweheana kūrī mūdū nīguo mūtūike ngombo mūmwathikagīre-rī, inyuī mūkīrī o ngombo cia ūcio mwathikagīra: mūrī ngombo cia mehīa marīa merekagīria mūdū gīkuū-inī, kana mūrī ngombo cia wathiki ūrīa ūrehaga ūthingu? 17 No Ngai arocookerio ngaatho, tondū o na gūtuika inyuī mwarī ngombo cia mehīa-rī, rīu nīmwathīkīre na ngoro yothe ūrutani ūrīa mwēhokeirwo. 18 Inyuī nīmūrīkītie kuohorwo mūkoima mehīa-inī, mūgacooka gūtuika ngombo cia ūthingu. 19 Ndīraaria ūhorō ūyū ngūgerekanagia na maūdū ma andū tondū inyuī nīmwaģite hinya mūtūūire-inī wanyu wa ndūire. O ta ūrīa mwatūire mūneanaga cīga cianyu cia mīrī itūike ngombo kūrī maūdū marīa matarī ma ūtheru o na ma waganu ūrīa ūtūire wongererekaga-rī, rīu kīneane cīga cianyu itūike ngombo cia ūthingu nīguo mūģaatuika andū atheru. 20 Rīrīa mwarī ngombo cia mehīa-rī, mūtīathagwo nī ūthingu. 21 Hīndī īyo muonaga uumithio ūrīkū kuuma kūrī maūdū marīa matūmaga rīu mūconoke? Maūdū macio marīgīrīrio-inī marehaga gīkuū! 22 No rīu tondū nīmwohoretwo mūkoima mehīa-inī na mūģatuika ngombo cia Ngai-rī, uumithio ūrīa muonaga ūmwerekagīria ūtheru-inī, na maciaro maguo nī muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 23 Nīgūkorwo mūcaara wa mehīa nī gīkuū, no kīheo kīrīa Ngai aheanaga nī muoyo wa tene na tene thīinī wa Kristū Jesū Mwathani witū. (aiōnios g166)

7 Atīrīrī, arīū na aarī a Ithe witū (nīgūkorwo ndīraaria na inyuī mūrī andū arīa mooī watho), kaī mūtooī atī watho wathaga mūdū o rīrīa arī muoyo? 2 Nī ūndū mūtūmia ūrī na mūthuari aikaraga ohanītio na mūthuariwe nī watho ihīnda rīrīa rīothe mūthuariwe arī muoyo; no mūthuariwe angīkua-rī, mūtūmia ūcio ti muohe nī watho ūcio wa ūhiki. 3 Tondū mūtūmia ūcio angīhīkīra mūdū ūngī rīrīa mūthuariwe arī muoyo, atuīkaga mūtharia. No mūthuariwe angīkua, mūtūmia ūcio ti muohe nī watho ūcio, na ndangītuika gītharia o na angīhīkio nī mūdū ūngī. 4 Nī ūndū ūcio, arīū na aarī a Ithe witū, o na inyuī

nīmwakuire ūhorō-inī wa watho nī ūndū wa mwīrī wa Kristū, nīguo mūtuīke a mūndū ūngī, o we ūrīa wariūkirio akiuma kūrī arīa akuū, nīgeetha tūciaragīre Ngai maciaro. **5** Nīgūkorwo hīndī ūrīa twathagwo nī mwīrī ūyū wa mehīa-rī, merirīria ma mehīa marīa maarahūrāgwo nī watho nīmarutaga wīra thīinī wa mīirī iitū, magaciaragīra gīkuū maciaro. **6** No rīu, nītuohoretwo tūkoima watho-inī, tondū nītūkuīte ūhorō-inī ūrīa watuohete nīgeetha tūtungatage na mūtungatire mwerū wa Roho, no ti mūtungatire ūrīa mūkūrū wa watho ūrīa mwandīke. **7** Rīu rī, tūkiuge atīa? Watho ūkīrī wīhīa? Aca ti ūguo! Ti-itherū tīga nī ūndū wa watho ndingāmenyire wīhīa nī kīī. Nīgūkorwo ndingāmenyire ūhorō wa gūcumīkīra korwo watho ndwoigīte, “Ndūkanacumīkīre kīndū kīene.” **8** No wīhīa, tondū wa kuona kamweke karīa kaaheanītwo nī rīathani rīu, ūgītūma ngīe na merirīria ma mīthemba yothe thīinī wakwa. Nīgūkorwo hatarī watho, wīhīa nī mūkuū. **9** Kūrī hīndī nī ndaarī muoyo itanamenya watho; no hīndī ūrīa rīathani rīokire, wīhīa ūkīgīa muoyo na nī ngīkua. **10** Ngīmenya atī rīathani o rīu rīarī rīa gūtūma mūndū atūire muoyo-rī, norīo rīarehire gīkuū. **11** Nīgūkorwo rīrīa wīhīa wonire kamweke karīa kaaheanītwo nī rīathani rīu-rī, nī kūūheenia waheenirīe, na ūkīnjūrāga narīo. **12** Nī ūndū ūcio-rī, watho nī mūtheru, o na rīathani no rītheru, na nī rīa kīhooto na nī rīega. **13** Kaī ūndū ūcio mwega ūgīcookete gūtūika gīkuū harī nīi? Gūtikanatūike ūguo! No nīgeetha wīhīa ūkūūrīkane atī nī wīhīa, nīwarehire gīkuū thīinī wakwa na ūndū wa kūhūthīra ūndū ūcio mwega, nīguo wīhīa ūtuīke wīhīa kūna. **14** Nītūū atī watho uumanīte na Roho; no nī ndī mūndū ūrī na mwīrī wendetio agatūika ngombo ya wīhīa. **15** Ndimenyaga maūndū marīa njikaga. Nīgūkorwo ūrīa nyendaga gwīka tīguo njikaga, no ūndū ūrīa thūire nīguo njikaga. **16** O na ingītūika njikaga ūrīa itekwenda gwīka-rī, nīnjītikīrīte atī watho nī mwega. **17** Tondū ūcio nīngūūranīte atī ti nī mwene njikaga maūndū macio, no nī wīhīa ūrīa ūtūūrāga thīinī wakwa wīkaga ūguo. **18** Nīnjūū atī gūtīrī ūndū mwega ūtūūrāga thīinī wakwa, ūguo nī

kuuga thīinī wa mwīrī ūyū wakwa wīhīa. Nīgūkorwo nīndīrīragīria gwīka wega, no hīnya wa gwīka ūguo nīguo itarī. **19** Nīgūkorwo wega ūrīa nyendaga gwīka tīguo njikaga, no ūūru ūrīa itendaga gwīka nīguo thīiaga na mbere gwīka. **20** Na rīrī, ingīkorwo nīnjīkaga ūrīa itekwenda gwīka-rī, ti nī mwene njikaga maūndū macio, no nī wīhīa ūrīa ūtūūrāga thīinī wakwa wīkaga ūguo. **21** Ūndū ūyū nītūūmaga nyone atī watho ūyū nīguo ūrutaga wīra thīinī wakwa: Rīrīa ngwenda gwīka wega-rī, ūūru ūkoragwo o hamwe na nīi. **22** Nīgūkorwo ngorō-inī yakwa thīinī, nīngenagīra watho wa Ngai; **23** no nīnyonaga watho ūngī ūkīrūta wīra thīinī wa cīga cia mwīrī wakwa, ūkarehaga mbaara, na ūkarūaga na watho wa meciirīa makwa, na ūkandua mūndū muohe nī watho wa wīhīa ūrīa ūrutaga wīra thīinī wa cīga ciakwa. **24** Kaī nī ndīkīrī mūndū mūthīnīku-ī! Nūū ūkūūhonokia harī mwīrī ūyū wa gīkuū? **25** Nīndacookeria Ngai ngaatho nī ūndū wa Jesū Kristū Mwathani witū! Nī ūndū ūcio-rī, nī mwene thīinī wa meciirīa makwa ndī ngombo ya watho wa Ngai, no ha ūhorō wa mwīrī ūyū wa wīhīa, nī ndī ngombo ya watho wa wīhīa.

8 Nī ūndū wa maūndū macio-rī, andū arīa marī thīinī wa Kristū Jesū o ti a kūherithio, **2** tondū nī kūgerera harī Jesū Kristū watho wa Roho ūrīa ūheaga muoyo wanjohorire kuuma kūrī wīhīa na gīkuū. **3** Nīgūkorwo ūndū ūrīa watho wa Musa ūtangīahotire gwīka nī ūndū wa kwagithio hīnya nī mwīrī ūyū wīhīa-rī, Ngai nīekire ūndū ūcio na ūndū wa gūtūma Mūrīū wake mwene arī na mwīrī ūhaanaine na mwīrī ūyū wīhīa, nīgeetha atūike igongona rīa kūhoroheria mehīa. Na nī ūndū ūcio agītūira wīhīa ūrīa warī thīinī wa mūndū ūrīa wīhīa ciira, **4** nīgeetha maūndū ma ūthingu marīa mathanītwo nī watho mahingio thīinī witū, ithū arīa tūtātūūrāga kūringana na mwīrī ūyū wīhīa, no tūtūūrāga kūringana na Roho. **5** Andū arīa matūūrāga kūringana na mwīrī ūyū wīhīa meciirāgia o maūndū marīa mwīrī ūcio wendaga; no arīa matūūrāga kūringana na Roho meciirāgia o maūndū marīa mendagwo nī Roho. **6** Meciirīa ma mūndū mwīhīa marehaga

gĩkuũ, no meciiria marĩa maathagwo nĩ Roho marehaga muoyo na thayũ; 7 meciiria marĩa mehagia marĩ ũthũ na Ngai. Meciiiria macio matiathĩkagĩra watho wa Ngai, o na matingĩhota gwĩka ũguo. 8 Andũ arĩa maathagwo nĩ mwĩrĩ ũyũ wĩhagia matingĩhota gũkenia Ngai. 9 No rĩrĩ, inyuũ mũtiathagwo nĩ mwĩrĩ ũyũ wĩhagia, no mwathagwo nĩ Roho, angĩkorwo Roho wa Ngai atũũraga thĩinĩ wanyu. No rĩrĩ, mũndũ o wothe ũtarĩ na Roho wa Kristũ-rĩ, ũcio ti wa Kristũ. 10 No angĩkorwo Kristũ arĩ thĩinĩ wanyu-rĩ, mũĩrĩ yanyu nĩmĩkuũ nĩ ũndũ wa mehia, no maroho manyu marĩ muoyo nĩ ũndũ wa ũthingu. 11 Na ningĩ angĩkorwo Roho wa Ngai ũrĩa wariũkirie Jesũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ atũũraga thĩinĩ wanyu-rĩ, o we ũcio wariũkirie Kristũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ nĩagatũma mũĩrĩ ĩyo yanyu ĩkuaga ĩgĩe na muoyo nĩ ũndũ wa Roho wake, ũcio ũtũũraga thĩinĩ wanyu. 12 Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ithuĩ tũrĩ na thĩirĩ, no ti thĩirĩ kũrĩ mwĩrĩ ũyũ wĩhagia, atĩ nĩguo tũtũũrage kũringana na ũrĩa wendaga. 13 Nĩgũkorwo mũngĩtũũra kũringana na ũrĩa mwĩrĩ ũyũ wĩhagia wendaga-rĩ, nĩmũgakua, no mũngũũraga ciĩko icio nĩũru cia mwĩrĩ na hinya wa Roho-rĩ, nĩmũgatũũra muoyo, 14 tondũ andũ arĩa othe matongoragio nĩ Roho wa Ngai acio nĩo ciana cia Ngai. 15 Nĩgũkorwo mũtiaheirwo roho wa kũmũtua ngombo rĩngĩ nĩguo mwĩtigagĩre, no mwaheirwo Roho wa kũmũtua ciana ciake cia kwĩrererwo. Na nĩguo ũtũmaga twanĩrĩre tũkoiga atĩrĩ, “Abba, Baba.” 16 Roho Mũtheru we mwene nĩwe mũira hamwe na maroho maitũ atĩ ithuĩ tũrĩ ciana cia Ngai. 17 Rĩu-rĩ, angĩkorwo tũrĩ ciana ciake-rĩ, tũkĩrĩ agai, tũgatuĩka o agai a kũgaya Ngai, na agai hamwe na Kristũ, angĩkorwo ti-itherũ nĩtũgwatanagĩra nake mũnyamaro yake nĩguo tũkaahota kũgwatanĩra riiri wake o nague. 18 Nguona atĩ mũnyamaro ĩrĩa tũrĩ nayo rĩu ndĩngĩringithanio na riiri ũrĩa tũkaaguũrĩrio. 19 Indo iria ciombirwo itũũraga cietereire kũguũranĩrio gwa ciana cia Ngai irĩ na gũthethũka kũnene. 20 Nĩgũkorwo ciũmbe icio ciathĩrĩrio itũũre itarĩ kiene na ti ũndũ wa gwĩthuurĩra cio nyene, no nĩ ũndũ wa kwenda kwa ũrĩa waciathĩrĩrie itũũre irĩ na kĩrĩgĩrĩro,

21 atĩ ciũmbe cio nyene nĩgũkũũrwo kuuma ũkombo-inĩ wa kũbutha, ikinye wĩyathi-inĩ wa riiri wa ciana cia Ngai. 22 Nĩtũũĩ atĩ nginyagia rĩu ciũmbe icio ciothe itũũre icaayaga irĩ na ruo ta rwa mũndũ-wa-nja akĩheo mwana. 23 Na to indo icio icaayaga, no o na ithuĩ arĩa tũrĩ na maciaro ma mbere ma Roho, nĩtũcaayaga ngoro-inĩ ciitũ thĩinĩ, twetereire hĩndĩ ikinye ya gũtuuo ciana cia Ngai, na nĩkuo gũkũũrwo kwa mũĩrĩ iitũ kuuma ũkombo-inĩ. 24 Nĩgũkorwo twahonokirio nĩ ũndũ wa kĩrĩgĩrĩro kũ. No rĩrĩ, kwĩrĩgĩrĩra kĩndũ kĩoneku-rĩ, kũu ti kĩrĩgĩrĩro kũrĩ. Nũũ wĩrĩgagĩrĩra kĩrĩa arĩ nakĩo? 25 No rĩrĩ, tũngĩkorwo twĩrĩgĩrĩre kĩrĩa tũtarĩ nakĩo-rĩ, tũgĩetagĩrĩra o tũkĩrĩrĩrie. 26 O ũndũ ũmwe, Roho nake nĩatũteithagia nĩ ũndũ wa ũrĩa tũtarĩ hinya. Ithuĩ tũtiũũ kĩrĩa twagĩrĩrwo nĩkũhooya, no Roho we mwene nĩatũthaitthanagĩrĩra arĩ na mũcaayo ũtangĩgweteka na ciugo. 27 Nake Ngai ũrĩa ũthuthuuragia ngoro ciitũ nĩoĩ meciiria ma Roho, tondũ Roho nĩwe ũthaitthanagĩrĩra andũ arĩa aamũre kũringana na ũrĩa Ngai endete. 28 Ningĩ nĩtũũĩ atĩ harĩ andũ arĩa mendete Ngai, o arĩa metĩtwo nĩwe kũringana na ũrĩa aathugundĩte-rĩ, maũndũ mothe mateithanagia hamwe mamarehere kĩrathimo. 29 Nĩgũkorwo acio Ngai aamenyete o tene-rĩ, nĩo aathĩrĩrie matũĩke a kũhaanano na mũhianĩre wa Mũrũwe, nĩguo atuĩke irigithathi harĩ andũ aingĩ a Ithe ũmwe. 30 Nao acio aathĩrĩrie o mbere, nĩo eetire; nao acio eetire, nĩo aatuire athingu; nao acio aatuire athingu, nĩo aahumbire riiri. 31 Tũkiuge atĩa ũhoro ũkonĩ maũndũ macio? Angĩkorwo Ngai arĩ mwena witũ-rĩ, nũũ ũngĩkĩhota gũtũtuma ũthũ? 32 ũcio ũtaigana gũcaĩra Mũriũ wake mwene, no akĩmũneana nĩ ũndũ witũ ithuothe, na rĩrĩ, agĩtũheete ũcio-rĩ, angĩkĩrega atĩa gũtũtaanahĩra na indo iria ingĩ ciothe? 33 Nũũ ũngĩona ũndũ wa gũthithangĩra andũ arĩa Ngai ethuurĩre? Nĩ Ngai ũmatũite atĩ matĩrĩ na mahĩtia. 34 Nũũ ũngĩhota kũmatua ehia? Gũtirĩ! Kristũ Jesũ, o we ũrĩa wakuire, na akĩrĩũka akiuma kũrĩ arĩa akuũ, nĩwe ũikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai agĩtũthaitthanĩrĩra. 35 Nũũ ũngĩtũtũgithania na wendani wa Kristũ?

Anga nī kuona thīina, kana kwihirwo nī ruo, kana nikūnyariirwo, kana ng'aragu, kana kwaga nguo, kana ūgwati, o na kana rūhiū rwa njora? **36** O ta ūria kwandikītwo atiri: "Tūtindaga tūkūrāgwo o mūthenya wothe nī ūndū waku; tūtūuagwo ta ng'ondū cia gūthīnjwo." **37** No riri, o na tūkionaga maundū macio mothe-ri, ithui tiri makiria ma atooria nī ūndū wa ūcio watwendire. **38** Nīgukorwo nīndikītie kūmenya kūna atī o na kūngītuika nī ūhorō wa gūkua kana gūtūura muoyo, o na kana araika kana ndaimono, o na kana ūhorō wa mahinda maya kana maria magooka, o na kana maahinya o na marikū, **39** o na kana ūraihi wa na igūri kana ūriku, o na kana kīndū kīngī o gīothe kīa iria ciombirwo: gūtiri o na kīmwe kīngihota gūtūtīgithania na wendani wa Ngai, ūcio ūri thīini wa Kristū Jesū, Mwathani witū.

9 Nī ngwaria ūhorō-wa-ma ndī thīini wa Kristū, ti maheeni ndiraaria, o nayo thamiri yakwa nīyo mūira wakwa thīini wa Roho Mūtheru, **2** atī ndī na kīeha kīnene na ruo rwa ngoro rutarathira. **3** Nīgukorwo ingiendire nī mwene nyitwo nī kīrūmi na nyingatwo ndigithanio na Kristū handū-inī ha ariū na aari a Ithe witū acio a rūrirī rwiū kīumbe, **4** nīo andū a Isiraēli. O nīo Ngai aatuire ciana ciake; na nīo maikaraga na riiri wake, na no-o matuitwo andū a kīrikanīro, na a kwamūkira watho, na a kūhooyaga hekarū-inī, o na ningī nīo meriirwo ciiranīro. **5** Ningī maithe maitū maria ma tene maarī a kīruka kīu, nake Kristū aari wa rūciaro rwao ha ūhorō wa mwiri, o we Ngai ūria wathaga maundū mothe, ūria ūgoocagwo nginya tene! Amenī. (aiōn g165) **6** Ūguo ti kuuga atī kiugo kīa Ngai nikiagite kūhinga. Nīgukorwo ti andū othe arīa maciarirwo Isiraēli marī andū a Ngai a ma. **7** O na ningī ti othe ciana cia Iburahīmu, o na gūtūika nī a rūciaro rwake. No riri, eerirwo atiri, "Rūciaro rūria rūgeetanio nawe rūkoima harī Isaaka." **8** Ūguo nī ta kuuga atiri, ti ciana iria iciaritwo na njira ya ndūire ingītuika ciana cia Ngai, no nī ciana cia kīiranīro ituuagwo cia mbeū ya Iburahīmu. **9** Nīgukorwo kīiranīro kīoigite atiri: "Ihinda ririā rīamūre rīakinya nīngacooka, nake Sara

nīakagīa kaana ga kahīi." **10** Na to ūguo wiki, o nacio ciana cia Rebeka ciari cia ithe o ūmwe, na nīwe ithe witū Isaaka. **11** No riri, ciana icio cia mahatha itanaciario, o na itekite ūndū o na ūrikū mwega kana mūūru, nīguo mūbango ūria Ngai aathugundite wa gwithuurira andū ūhinge: **12** ti na ūndū wa ciiko iria mekite, no nī ūndū wa wendi wa ūcio witanaga, nīerire Rebeka atiri, "Ūria mūkūri nīagatungatira ūria mūnini." **13** O ta ūria kwandikītwo atiri: "Nīndendire Jakubu, no ngīrega Esaū." **14** Tūkiuge atīa nī ūndū wa ūhorō ūcio? Ngai no atuanire ūndū ūtari wa kīhoo? Kūroaga gūtūika ūguo! **15** Nīgukorwo erire Musa atiri, "Nīndīguagira tha ūria ndenda kūguira tha, na ngacaīra ūria ndenda gūcaīra." **16** Tondū ūcio-ri, ūndū ūcio nduonekaga nī ūndū wa wendi wa mūdū, kana nī ūndū wa kīyo gīake, no nī ūndū wa tha cia Ngai. **17** Nīgukorwo Maandiko-inī Firaūni eritwo atiri: "Ndagūtūūgīrie nī ūndū wa gītūmi giki kīumbe, nīguo nyonanie hinya wakwa thīini waku, na nīguo rītwa rīakwa rīhunjio thī yothe." **18** Nī ūndū ūcio Ngai aīguagira tha mūdū ūria enda kūguira tha, na akoomia ngoro ya ūria enda kūmūia. **19** Ūmwe wanyu ahota kūnjūria atiri: "Ngai atūire atūtuagira mahitia niki? Tondū nū ūngikihota kūregana na ūria Ngai ekwenda?" **20** No wee-ri, ūkiri ū mūdū ūyū nīguo ūcookanīrie na Ngai? "Kīndū kīria kīombirwo-ri, no kīurie ūcio wakūmbire, 'Wanyūmbire ū niki?'" **21** Githī mūūmbi wa nyūngū ndari na kīhoo gīa kūhūthira rīumba o ūria angīenda; kīenyū kīmwe kīa rīumba rīu athondeke indo imwe cia kūhūthirwo na njira ya gūtūika na ingī nī ūndū wa mahūthiro ma ndūire? **22** Ī kūngikorwo Ngai, tondū nīathurite kuonania mang'ūri make na kūmenyithania hinya wake, nīakiriirīrie mūno ari na wetereri mūnene andū arīa mahaana to indo icio cia kūrakarirwo, o icio ciahaarīrio kwanangwo? **23** Ī kūngikorwo ekaga ūguo nīgeetha atūme ūingī wa riiri wake ūmenyeke nī arīa mahaana ta indo iria akaiguira tha, arīa aahaarīrie o mbere matūike a kūgaya riiri ūcio, **24** na nīo ithui, ithui arīa eetire, na to arīa moimite kūrī Ayahudi, no nī kuuma o na kūrī andū-a-Ndūriri? **25** O

ta ūria oigite lbuku-ini rīa Hosea, atiri: “Andū arīa matari akwa nio ngeeta ‘andū akwa’; nake mūdū-wa-nja ūcio ūtari mwende niwe ngeeta ‘mwendwa wakwa.’” 26 na ningi, “Nigūgatuika ati, o handū harīa meerirwo atiri, ‘Inyui mutiri andū akwa,’ no ho mageetirwo ‘ariū a Ngai ūria ūri muoyo.’” 27 Naguo ūhoro ūkonii Isiraeli, Isaia nianiriire, akiuga atiri: “O na gūtuika andū a Isiraeli maigana ta mūthanga wa iria-ini-rī, no matigari mao makaahonoka. 28 Nigūkorwo Mwathani niagatuira andū a gūkū thī ciira o narua, na aukinyie mūthia.” 29 Na o ta ūria Isaia oigite o mbere ūndū ūcio ūtanakinya, atiri: “Tiga Mwathani Mwene-Hinya-Wothe aatūtiigiriie njiaro-rī, ithui tūngiatuikire ta Sodomu, na tūhaane o ta Gomora.” 30 Tūkiuge atia ha ūhoro ūcio? Ati andū-a-Ndūrirī, arīa mataathingatire ūthingu, nimagiire naguo, ūthingu ūria ūgiagwo naguo na ūndū wa gwitikia; 31 no ati andū a Isiraeli, arīa maathingatire watho wa ūthingu-rī, matiigana kūgia na watho ūcio. 32 Maagire kūgia naguo niki? Tondū matiaūthingatire na njira ya witikio, no maucaririe na njira ya gwika maūdū. O nao nimahingirwo ni “ihiga rirīa rihinganaga”. 33 O ta ūria kwandikitwo: “Atiriri, kuu Zayuni ninjigite ihiga rirīa ritūmaga andū mahingwo, na ngaiga rwaro rwa ihiga rūrīa ritūmaga magūe, nake mūdū ūria ūmwihokete ndari hīndi agaakonolithio.”

10 Ariū na aari a lthe witu, ūndū ūria ngoro yakwa yendete mūno na ūria hooyaga Ngai ni ūndū wa andū a Isiraeli ni ati mahonokio. 2 Nigūkorwo ni ndi mūira wao ati ni mari kīyo ūhoro-ini wa Ngai, no kīyo kiu kīao gīkaaga ūmenyi. 3 Na tondū matiigana kūmenya ūthingu ūria uumaga kūrī Ngai no ni kūgeria maageririe kwīhaandira ūthingu wao ene-rī, matiigana kwīnyihīria ūthingu wa Ngai. 4 Nake Kristū niwe wakinyirie ūhoro wa watho mūthia niageetha kūgie na ūthingu kūrī mūdū o wothe ūria witikitie. 5 Musa aataariire ūhoro wa ūthingu ūria uumanaga na watho na njira īno: “Mūdū ūria wīkaga maūdū macio aritūragio muoyo nimo.” 6 No riri, ūthingu ūria uumanaga na gwitikia uugaga atiri: “Ndūkaneyurie na

ngoro atiri, ‘Nūū ūkwambata akinye igūrū?’” (ūguo ni kuuga, agiire Kristū amūrehe gūkū thī) 7 “o na ndūkeyurie, ‘Nūū ūkaaharūrūka irima rirīa ritari gituri?’” (ūguo ni kuuga, ambatie Kristū kuuma kūrī arīa akuū). (Abyssos g12) 8 No ūhoro ūcio uugaga atia? Uugaga atiri, “Ūhoro ūri o hakuhi nawe; ūri o kanua-ini gaku, na ngoro-ini yaku,” naguo ūhoro ūcio niguo ūhoro wa witikio ūria tumbūraga: 9 Ati ūngiumbūra na kanua gaku ati, “Jesū ni Mwathani,” o na gwitikia witikie na ngoro yaku ati Ngai niamūriukirie oime kūrī arīa akuū-rī, no ūhonoke. 10 Nigūkorwo mūdū etikagia na ngoro yake, agatuuo mūthingu, na akoimbūra na kanua gake, agakihonokio. 11 Tondū Maandiko moigite atiri, “Ūria wothe ūmwihokaga ndari hīndi agaakonolithio.” 12 Nigūkorwo gutiri ngūūrani gatagati ka Mūyahudi na mūdū-wa-Ndūrirī: tondū Mwathani o ūcio niwe Mwathani wa andū othe, na niarathimaga mūno arīa othe mamūkayagira; 13 nigūkorwo ni kwandike atiri, “Mūdū wothe ūria ūgaakaira rītwa rīa Mwathani niakahonoka.” 14 No riri, mangimūkaia atia matamwitikitie? Na mangimwitikia atia matari maigua ūhoro wake? Na mangikigua atia matari na mūdū wa kūmahunjiria? 15 Ningi andū mangihota atia kūhunja ūhoro matari atūme? O ta ūria kwandikitwo atiri, “Kai magūrū ma andū arīa mahunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega nimagiriire-i!” 16 No riri, ti andū othe Isiraeli meetikiriire Ūhoro-ūrīa-Mwega. Nigūkorwo Isaia oririe atiri, “Mwathani, nūū witikitie ūhoro witu?” 17 Ni ūndū ūcio, gwitikia kumanaga na kūigua ūhoro, naguo ūhoro ūiguagwo na ūndū wa kiugo gīa Kristū. 18 No ngūūria atiri: Matiri maigua Ūhoro? Hatiri nganja nimaiguite, tondū Maandiko mekuuga atiri: “Mūgambo wao niwahunjire thī yothe, nacio ciugo ciao igikinya ituri-ini ciothe cia thī.” 19 Na ningi ngūūria atiri: Andū a Isiraeli matiigana kūmenya ūguo? Atiri, Musa o mbere oigire atiri, “Ningatūma mūigie ūiru ni ūndū wa rūriri hatarī; ningatūma mūrakare ni ūndū wa rūriri ritari na ūmenyo!” 20 Nake Isaia akiuga omiriire mūno atiri, “Andū arīa mataanjaragia nio maanyonire; ndeguūiriire

arīa mataanjūragīrīria.” 21 No ha ūhoro ūkonii Isiraeli akoiga atīrī, “Mūthenya wothe ndindaga ndambūrūkītie moko makwa kūrī andū aremi, na a ngarari.”

11 Ningī ngūūria atīrī: Ngai nīkūrega aaregire andū ake? Kūroaga gūtūika ūguo! Nī mwene ndī Mūisiraeli, wa rūciaro rwa Iburahīmu, na wa mūhīrīga wa Benjamini. 2 Ngai ndaigana kūrega andū ake arīa aamenyete o mbere. Kaī mūtooī ūrīa Maandiko moigīte harīa handīkītwo ūhoro wa Elija, ūrīa aathaithire Ngai nī ūndū wa andū a Isiraeli, akiuga atīrī: 3 “Mwathani, nīmoraigīte anabii aku na nīmatharītie igongona ciaku; no nī nyiki ndigarīte, nao nīkūnjaria maranjaria manjūrage?” 4 Ngai aamūcookeirie atīrī, “Nīndīitigīrie andū ngiri mūgwanja arīa matarī maaturīria Baali ndu.” 5 Nī ūndū ūcio, o na hīndī īno tūrī, nī kūrī na matigari marīa Ngai ethuurīre nī ūndū wa wega wake. 6 Na angīkorwo Ngai aamathuurire nī ūndū wa wega wake-rī, gūtingīgītūika atī maathuurirwo nī ūndū wa ciiko ciao; korwo nī ūguo-rī, wega wa Ngai ndūngīgītūika nī wega rīngī. 7 Rūu tūkiuge atīa? Nī atīrī, ūndū ūrīa andū a Isiraeli maatūire macaragia na kīyo kīnene matiawonire, no andū arīa athuure-rī, nīmawonire. Acio angī nao nīmoomirio ngoro, 8 o ta ūrīa kwandīkītwo atīrī: “Ngai nīamaheire roho ta wa andū magonetio nī toro, akīmahe maitho matekuona, na matū matekūigua, o nginya ūmūthī ūyū.” 9 Nake Daudi ekuuga atīrī: “Metha yao ya kūrīra īrotūika mūtego, na kīndū gīa kūmagwatia, o na ītūike ya kūmahīnga, na irīhi rīa ūūru wao. 10 Maitho mao marogīa nduma, matige gūcooka kuona, na mathiige mainamīrīre nginya tene.” 11 Ningī ngūūria atīrī: Ayahudi nīkūhīngwo maahīngirwo makīgīa ūndū matangīkīra? Kūroaga gūtūika ūguo! Aca tī guo o na atīa! Ūrīa kūrī nī atī, tondū wa mehīa mao, ūhonokio nīūkinyīre andū-a-Ndūrīrī nīgeetha andū a Isiraeli maigue ūiru. 12 No angīkorwo ūremi wao nīūtūikīte ūtonga kūrī kīrīndī gīa thī, nayo hathara yao īgatuika ūtonga kūrī andū-a-Ndūrīrī-rī, gīthī kūiyūrīrīrwo kwao gūtingīkīrehe ūtonga mūngī makīria! 13 Rūu-rī, nī inyuī andū-a-Ndūrīrī

ndīraarīria. Tondū ndī mūtūmwō ūtūmītwo kūrī andū-a-Ndūrīrī-rī, ūtungata ūcio wakwa nīndīwīkīrīre mūno, 14 ngūigeragīria kana hihi ndahota kwarahūra andū a rūruka rwakwa kīūmbe maigue ūiru, na ndūme amwe ao mahonokio. 15 Tondū angīkorwo kūregwo kwao nīkuo gwa gūtūma kīrīndī gīa thī kīguithanio na Ngai-rī, ī gwītīkīrwo kwao kūngīkīrehe kī, tīga o kūrītūka kuuma kūrī arīa akuū? 16 Angīkorwo kīenyū gīa kīmere kīrīa kīrutīrwo Ngai kīrī maciaro ma mbere nī gītheru-rī, o nakīo kīmere gīothe no gītheru; angīkorwo mūri nī mūtheru-rī, o nacio hongē no theru. 17 Angīkorwo hongē imwe cia mūtamaiyū wa mūgūnda nīciakahūrīrwo, nawe, o na watūika ūrī rūhongē rwa mūtamaiyū wa gīthaka-rī, ūgīciarīthanio na hongē icio ingī, na rīu nīūgayanaga ūnoru na icio ingī kuuma mūri wa mūtamaiyū ūcio-rī, 18 menya ndūkae kwīganīra hongē icio ingī. Ūngīka ūguo-rī, rīrikana ūndū ūyū: Wee tīwe ūnyīitīrīre mūri ūcio, no nī mūri ūcio ūkūnyīitīrīre. 19 No wee no ūkiuge atīrī, “Hongē icio ciakahūrīrwo nīgeetha njarīthanio na mūtī.” 20 Ūguo noguo. No rīrī, hongē icio ciakahūrīrwo tondū wa kwaga gwītīkia, nawe wīhaandīte nī ūndū wa gwītīkia. Ndūkae gwītīa, no wītīgagīre. 21 Tondū angīkorwo Ngai ndaacāīre hongē icio cia ndūire-rī, o nawe ndangīgūcāira. 22 Nī ūndū ūcio, mīwīcūranīei ūhoro wa ūtugi wa Ngai na kwaga tha gwake: harī andū acio maagūire, nīagīre kūmaigūra tha, no inyuī, nīkūmūtuga amūtugaga, angīkorwo nīmūgūtūura thīnī wa ūtugi wake. Kwaga ūguo-rī, o na inyuī no mūtīnio mweherio. 23 Andū acio nao mangītīga kūrūmia ūhoro ūcio wa kwaga gwītīkia-rī, nīmagīciarīthanio na mūtī, nīgūkorwo Ngai arī na ūhoti wa kūmacīarīthania naguo rīngī. 24 Nī ūndū-rī, angīkorwo mwatinīrio kuuma mūtamaiyū-inī wa kīrīti, na mūgīcooka mūgīciarīthanio na mūtamaiyū wa mūgūnda, na ūcio nī ūhoro ūtarī wa ndūire-rī, gīthī tī ūhūthū makīria hongē ici, o ici ciarī ciaguo, gūciarīthanio na mūtamaiyū wa mūgūnda o ūcio warī wao kīūmbe! 25 Ariū na aarī a Ithe wītū, ndīkwenda mūīkare mūrīgītītwo nī ūhoro ūyū wa hītho,

nigeetha mütikae kwiona ta mūrī oogī: Hitho nī atī, andū amwe a Isiraēli nīanyiite nī kūūmia ngoro, o nginya rīrīa mūigana wa andū-a-Ndūrīrī ūkaahinga gūtoonya. **26** Nī ūndū ūcio-rī, andū a Isiraēli othe nīmakahonokio, o ta ūrīa kwandikitwo atīrī: “Mūhonokia nīakoima Zayuni; naguo ūhorō wa kūregana na Ngai nīakaweheria kuuma kūrī Jakubu. **27** Nakīo gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra nao, rīrīa ngaamehereria mehia mao.” **28** Ha Ūhorō ūrīa-Mwega-rī, andū a Isiraēli nīmatuirwo thū nī ūndū wanyu, no ha ūhorō wa gūthuurwo-rī, nīmendetwo nī ūndū wa maithe mao ma tene, **29** nīgūkorwo iheo iria Ngai aheanaga na gwītana kūrīa etanaga nakuo ndacookaga kwīricūkwo. **30** O ta ūrīa inyuī hīndī īmwe mwaremeire Ngai, no rīu nīamūiguīrīre tha nī ūndū wa ūremi wao-rī, **31** rīu no taguo o nao matuīkīte aremi, nigeetha o nao rīu maiguīrwo tha nī ūndū wa ūrīa Ngai amūiguīrīre tha. **32** Nīgūkorwo Ngai nīatuīte andū othe aremi nigeetha acooke amaiuguīre tha othe. (eleēsē g1653) **33** Hī! Ī ūūgī wa Ngai, o naguo ūmenyo wake, itikīrī nyingī na ndiku mūno! Matuīro make gūtīrī ūngīhota kūmatuīria, na mīthīire yake kaī ndīngīmenyeka-ī! **34** “Nūū ūmenyete meciiria ma Mwathani? Kana nūū ūkoretwo akīmūtaara?” **35** “Nūū wanahe Ngai kīndū, atī nīguo Ngai acooke amūrīhe kīndū kīu?” **36** Nīgūkorwo indo ciothe cioimire harī we, na nīwe ūcitūūragia ciothe, na ciothe-rī, no ciake. Nake arogoocagwo nginya tene na tene! Amenī.

(aiōn g165)

12 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, ndamūthaitha tondū wa ūrīa Ngai anamūiguīra tha, mwīrute mīrī yanyu ītuīke magongona marī muoyo, na matheru mangīkenia Ngai, arī guo ūtungata ūrīa wagīrīre na wa ma wa kūgoocithia Ngai. **2** Mūtikanahaananie ūhorō wanyu na maūndū marīa mekagwo nī andū a thī īno; no garūrūkai na ūndū wa kwerūhio meciiria manyu. Hīndī īyo nīmūrīhotaga kūmenya na gwītīkīra wendi ūcio wa Ngai, o wendi ūcio wake mwega ūrīa wa kūmūkenagia, na mūkinyanīru kūna. (aiōn g165) **3** Nī ūndū wa wega ūrīa ndaaheirwo nī

Ngai-rī, ngwīra o mūndū wothe wanyu atīrī: Mūndū ndakae gwītua mūnene gūkīra ūrīa aagīrīrwo nī gwītua, no nī kaba mūndū eciiragie ūhorō wake we mwene na atue itua rīagīrīru, kūringana na wītīkio ūrīa Ngai amūheete. **4** O ta ūrīa tūrī na cīga nyingī thīnī wa mwīrī ūmwe, nacio cīga ici ciothe itirutaga wīra mūthemba ūmwe-rī, **5** no taguo o na ithuī, o na twatuīka tūrī aingī, tūrī mwīrī ūmwe thīnī wa Kristū, na o kīga nīkīohanītio na iria ingī ciothe. **6** Ningī nītūheetwo iheo itiganīte, kūringana na wega ūrīa tūheetwo. Angīkorwo kīheo kīa mūndū nī kūratha mohoro-rī, nīahūthīre kīheo kīu kūringana na ūrīa wītīkio wake ūigana. **7** Angīkorwo nī gūtungata, nīatungatage; na angīkorwo nī kūrutana, nīarutanage; **8** ningī angīkorwo nī kūmūmīrīria andū, nīakīūmanagīrīrie; na angīkorwo nī wa kūrūmbūiya mabata ma andū arīa angī, nīakīheanage na ūtaana; angīkorwo nī wa gūtongoria, nīatongoragie na kīyo; ningī ūrīa wa kūiguanīra tha, nīekage ūguo akenete. **9** Wendani wanyu nīūkoragwo nī ūrīa ūtarī ūhinga. Thūūragai ūndū ūrīa mūuru; naguo ūndū ūrīa mwega mūkīūrūmagie. **10** Endanagai mūndū na ūrīa ūngī, mūrī na wendani ta wa ciana cia ithe ūmwe. Na mūndū nīatīiage ūrīa ūngī gūkīra we mwene. **11** Rutagai wīra na kīyo, na mūreke ngoro cianyu ihīahīage, mūgītungatagīra Mwathani. **12** Ikaragai mūkenete nī ūndū mūrī na kīrīgīrīro, na mūkīragīrīre hīndī ya mathīina, na mūkīrage mūkīhooyaga hīndī ciothe. **13** Teithagīai andū a Ngai mabataro-inī mao. Tūūrai mūnyītaga andū ūgeni. **14** Rathimagai andū arīa mamūnyariiraga; marathimagei na mūtikanamarume. **15** Kenagai hamwe na arīa marakena; na mūcākae na arīa maracakaya. **16** Tūūrai mūiguanīte mūndū na ūrīa ūngī. Tigagai gwītīia, no mwītīkagīre kūgīa ngwatanīro na andū arīa matarī igweta. Tigagai kwīona ta mūrī oogī. **17** Mūtikaneeke mūndū ūūru nī ūndū wa ūūru ūrīa amwīkīte. Menyagīrīrai nīguo mwīkage maūndū marīa mangīonwo magīrīre nī andū othe. **18** Inyuī-rī, geragīai gūikarania na mūndū o wothe na thayū kūngīhoteka. **19** Arata

akwa, mütikanerihirie, no tigagiriai mang'uri ma Ngai handu, nigukorwo ni kwandikitwo atiri: "Kurihaniria ni gwakwa; ni ni ngaarihaniria," uguo niguu Mwathani ekuuga. 20 Handu ha uguo-ri: "Thu yaku ingikorwo ihuti-ri, mihe irio; ingikorwo niinyooti-ri, mihe gja kunyua. Gwika uguo-ri, nikumigirira makara ma mwaki mutwe." 21 Mutikanatooiro ni uuru, no tooragiai uuru na wega.

13 O mundu no nginya athikagire aria maathanaga, nigukorwo gutiri hinya wa gwathana tiga uria Ngai ahaandite. Aathani aria mar ho ni Ngai umatuite a gwathana. 2 Ni undu wa uguo-ri, mundu uria uremagira aria maathanaga, nikurega aregaga undu uria Ngai atuite, nao aria mekaga uguo nimagatuika a gutuuru ciira. 3 Nigukorwo aathani ti a kumakia aria mekaga uria kwagiriire, no ni a kumakia aria mekaga uuru. Niukwenda wagage gwitigagira uria wathanaga? Gikage uria kwagiriire, nake niarikugathagiriira. 4 Nigukorwo we ni ndungata ya Ngai ya gutuma wonage maundu mega. No ungika uuru-ri, witigire, nigukorwo ndakuuga ruhiu rwa njora tuh. We ni ndungata ya Ngai, na murihania wake wa kuherithania na wa gukinyiria mundu uria wikaga uuru mang'uri ma Ngai. 5 Ni undu ucio, ni kwagiriire mwathikagire aria maathanaga, ti tondu wa gwitigira mang'uri macio, no ni tondu wa uria mwimenyeire na thamiri cianyu uria ari wega gwika. 6 Undu ucio noguo utumaga murutage magooti, nigukorwo aria maathanaga ni ndungata cia Ngai, na maheanaga mahinda mao mothe ni undu wa wira ucio kiumbe. 7 Rutagiri andu othe kiria mwagiriuru ni kumarutira: Angikorwo mutirutite magooti, rutai magooti; na angikorwo ni kuruta mbeeca cia kuruthitha wira wa bururi, rutai; nao andu aria a kuheo gitio, maheagei; na aria a gwikiruru, mekagiriirei. 8 Mutigaikare muri na thiiri na mundu o na uriku, tiga o mwendanage hndi ciothe mundu na uria ungi, nigukorwo mundu wendaga mundu uria ungi nahingitie watho. 9 Ni undu maathani maya, ati "Ndukanatharianie," na "Ndukanoragane," na "Ndukanaiye", na

"Ndukanacumikire kindu kiene," o na riathani ringi o riothe ringikorwo ho, mohanitio mothe maturaniuru thini wa riathani riri: "Enda mundu uria ungi ta uria wiyendete wee mwene." 10 Wendani-ri, ndungika mundu uria ungi uuru. Ni undu ucio kwendana nikuo kuhingia watho. 11 Na mwikage uguo ni undu wa kumenya mahinda maya turi uria matarii. Ihinda nikinyu nigeetha mwarahuke mutige gukoma, tondu uhonokio witu ru uri hakuhi kuri riria twambiriire gwitikia. 12 Utuku uri hakuhi guhira; nago muthenya ukiri gukinya. Ni undu ucio nitutigane na maundu ma nduma na twiohe indo cia mbaara, o iria cia utheri. 13 Nituthiige na mihire miagiru, o iria yagiriire gukarwo nayo muthenya, tutigatoonye marugaini mooru mar na nyimbo njuru na uriu, na tutigatoonye utharia-ini kana maundu ma uura-thoni, na tutikagie na njugitano na kuguanira uuru. 14 No riri, mwihumbi Mwathani Jesu Kristu, na mutigatuire mwiciragia o uria mungihingia meririra ma miri no ya mehia.

14 Na riri, mundu uria ukoragwo ari na witikio mihuthu mwamukirei, mutikumutuira ciira ni undu wa maundu maria mataiguanuru. 2 Witikio wa mundu umwe-ri, niuwitikiritie kuria irio cia mithemba yothe, no mundu ungi, uria uri witikio mihuthu, ariaga o mithemba ya nyeni. 3 Mundu uria uriga mithemba yothe ya irio ndakae kumena mundu uria utekaga uguo, nake mundu uria utariaga indo imwe-ri, ndakae gutuira ciira mundu uria uriga ciothe tondu Ngai niawitikiritie. 4 Wee ukiri u niguu utuire ndungata ya mundu ungi ciira? Mwathi wayo niwe umenyaga irungi wega kana igwite. Nayo niirugamaga, tondu Mwathani niwe uri na uhoti wa gutuma irugame. 5 Mundu umwe-ri, onaga ta kuri muthenya umwe mutheru kuri iria ungi; nake mundu ungi akoona muthenya yothe no undu umwe. O mundu niemenyere wega na ngoro yake. 6 Mundu uria wonaga muthenya umwe uri wa mwanya-ri, ekaga uguo ni undu wa Mwathani. Nake uria uriga nyamari, ariaga ni undu wa Mwathani, nigukorwo ni Ngai acookagira ngaatho; nake uria utaciriaga-ri, ekaga uguo ni undu wa Mwathani, na ni

Ngai acookagiria ngaatho. 7 Nigukorwo gutiri o na umwe witu utuura nandũ wake mwene, na gutiri o na umwe witu ukuaga nandũ wake mwene. 8 Nandũ tungitũura muoyo-rĩ, tutũura nandũ wa Mwathani; na tungikuarĩ, twakua nandũ wa Mwathani. Nandũ ucio tungikorwo turi muoyo kana tukuiterĩ, turi o a Mwathani. 9 Uhoru uyũ niguo watũmire Kristũ akue na acooke ariũke, niguo atuũke Mwathani wa aria akuũ na aria mari muoyo. 10 Wee-rĩ, ugũtuira mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ciira niki? Kana ukũmena mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu niki? Nigukorwo ithuothe nitũkarũgama mbere ya giti gĩa ciira kĩa Ngai. 11 O ta urĩa kwandikitwo atiri: “Titherũ, o ta urĩa niĩ ndũura muoyo, iru o rĩothe nĩrigaturio mbere yakwa; naruo rũrimĩ o ruothe nĩrũkoimbũrĩra Ngai, ugo niguo Mwathani ekuuga.” 12 Hakiri ugo-rĩ, o umwe witu niakaheana uhoru wake mwene mbere ya Ngai. 13 Nandũ ucio nitũgĩtĩge gũtuanĩra ciira ithuĩ ene. Handũ ha ugo-rĩ, kaba mũtue na meciiria manyu ati mũtigatũma mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ahĩngwo kana agwe njĩra-inĩ. 14 Niĩ nĩmenyete wega biũ ndĩ thĩinĩ wa Mwathani Jesũ, ati gutiri irio irĩ thaahu cio nyene. No rĩrĩ, mũndũ urĩa wonaga kindũ ta kiri thaahu-rĩ, ucio harĩ we kindũ kũ nĩ kiri thaahu. 15 Angikorwo mũrũ kana mwarĩ wa thoguo nĩekũigua uũru tondũ wa kirĩa urĩagari, wee nitũgĩte gũthĩ na mĩthĩre ya wendani. Tiga gũtũma mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ucio Kristũ aakũrĩre oore nandũ wa kirĩa uraria. 16 Mũtikanareke undũ urĩa muonaga urĩ mwega utũke wa gũcambio. 17 Nigukorwo uhamaki wa Ngai ti uhoru wa kirĩa na kũnyua, no ni wa uthingu, na thayũ o na gĩkeno iria ciuuga kuri Roho Mũtheru, 18 tondũ mũndũ o wotho urĩa utungatagira Kristũ na njĩra icio nĩakenagia Ngai, o na acoonagwo arĩ mwega nandũ. 19 Nandũ ucio-rĩ, nitwikĩragei kũyo gĩa gwĩkaga maũndũ maria marehaga uhoru wa thayũ na magatũma tuonganĩre hinya. 20 Mũtikanathũkie wĩra wa Ngai nandũ wa irio. Irio ciothe ni theru, no rĩrĩ, ni uũru mũndũ kirĩa kindũ o gĩothe kirĩa kingĩhitithia mũndũ

urĩa ungĩ. 21 Ni kaba kwaga kurĩa nyama, kana kũnyua ndibei o na kana gwĩka undũ ungĩ o na urĩkũ urĩa ungĩtũma mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ahĩtithio. 22 Nandũ ucio-rĩ, undũ urĩa witĩkitie ukoniĩ maũndũ macio-rĩ, niũmenyeye gatagati gaku na Ngai. Kũrathimwo-rĩ, ni mũndũ urĩa utari undũ angĩcuukĩra nandũ wa kindũ kirĩa onaga kiri kĩega agĩka. 23 No rĩrĩ, mũndũ angikorwo arĩ na nganja, acooke arĩ irio iria arĩ na nganja nacio, mũndũ ucio nĩetũrĩre ciira, tondũ kurĩa gwake gũtũmanĩte na witĩkio; nago undũ o wotho uĩtoimanĩte na witĩkio ni mehia.

15 Na rĩrĩ, ithuĩ aria turi na hinya-rĩ, twagĩrĩrwo nigũkuuanagira na aria matari na hinya maũndũ mao ma uhinyaru na to gwikenagia ithuĩ ene. 2 O umwe witu niagĩrĩrwo nigũkenia mũndũ urĩa ungĩ nandũ wa maũndũ make mega, niĩgeetha ongererwo hinya. 3 Nigukorwo o na Kristũ ndekenire we mwene, no o ta urĩa kwandikitwo atiri: “Irumi cia aria makũrumaga ni niĩ ciagwĩrĩre.” 4 Nigukorwo maũndũ mothe maria maandikirwo tene maandikirwo mari ma gũtũruta, niĩgeetha tũgiage na kũrĩgĩrĩro nandũ wa gũkĩrĩria na kũũmĩrĩro ni Maandiko macio. 5 Ngai urĩa uheanaga ukĩrĩrĩra na uũmanĩrĩra aromũhe roho wa uiguano o mũndũ na urĩa ungĩ rĩria mũkũrũmĩrĩra Kristũ Jesũ, 6 niĩgeetha mũgoocithagie Ngai o we Ithe wa Mwathani witu Jesũ Kristũ mũrĩ na ngoro imwe na mũgambo umwe. 7 Nandũ ucio, o mũndũ niagĩtĩkagĩre urĩa ungĩ, o ta urĩa mwetĩkĩrwo ni Kristũ, niĩgeetha Ngai agoocagwo. 8 Nigukorwo ngũmwĩra atiri, Kristũ okire arĩ ndungata ya Ayahudi ni undũ wa uhoru wa ma wa Ngai, niguo ahingie ciiranĩro iria cĩrĩrwo maithe maitũ ma tene, 9 niĩgeetha andũ-a-Ndũrĩ magoocithagie Ngai nandũ wa tha ciake, ta urĩa kwandikitwo atiri: “Nandũ ucio nĩngũkũgocoo ndĩ gatagati ka ndũrĩrĩ; nĩndĩrĩnaga nyĩmbo cia kũgocoo rĩitwa riaku.” 10 Nĩngĩ ni kwĩrĩtwo atiri: “Kenai, inyuĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, mũrĩ hamwe na andũ ake.” 11 Na nĩngĩ ni kwĩrĩtwo atiri, “Goocai Mwathani, inyuĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ othe, na mũmũinĩre nyĩmbo

cia kũmũgooca, inyuĩ andũ othe.” 12 O na ningĩ, Isaia nĩoigite atĩrĩ, “Mũndũ ũrĩa wĩtagwo Mũri wa Jesii nĩagooca, o we ũrĩa ũkaarahũka atuĩke wa gwatha ndũrĩrĩ, nao andũ-acio-a-Ndũrĩrĩ nĩmakaagĩa na kĩrĩgĩrĩro thĩĩnĩ wake.” 13 Na rĩrĩ, Ngai ũrĩa arĩ we mwĩhoko witũ aromũiyũria na gĩkeno gĩothe na thayũ tondũ wa ũrĩa mũmwĩhokete, nĩgeetha mũkĩrĩrĩrie kũgĩa na kĩrĩgĩrĩro nĩ undũ wa hinya wa Roho Mũtheru. 14 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩ mwene nĩnjĩtikĩrite atĩ inyuĩ ene nĩmũiyũritwo nĩ wega, na nĩ mũrĩ na ũmenyo mũĩganu, o na mũkahota gũtaarana inyuĩ ene. 15 Ndĩmwandĩkĩire undũ ũyũ ndĩ na ũmĩrĩru mũĩngĩ ngĩmwĩra maũndũ mamwe, taarĩ kũmũirirĩkania maũndũ macio rĩngĩ, nĩ undũ wa wega ũrĩa Ngai aaheire, 16 nĩguo nduĩke mũtungatĩri wa Kristũ Jesũ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, ndutage wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai wa kũhunjagia Ũhoro-ũrĩa-Mwega wa Ngai, nĩgeetha andũ-a-Ndũrĩrĩ magaatũika igongona rĩtũkĩrĩku nĩ Ngai, o rĩria rĩtherie nĩ Roho Mũtheru. 17 Nĩ undũ ũcio nĩngwĩraha thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ nĩ undũ wa ũtungata wakwa ngĩtungatĩra Ngai. 18 Ndikũgeria kwaria undũ o na ũrĩkũ tiga o ũrĩa Kristũ ahĩngĩtie na undũ wakwa harĩ ũhoro wa gũtongoria andũ-a-Ndũrĩrĩ ũhoro-inĩ wa gwathĩkĩra Ngai, nĩ undũ wakwa kũheana ũhoro na maũndũ marĩa mekirwo, 19 na undũ wa hinya ũrĩa watũmaga kũringwo ciama na kuonwo morĩrũ, tondũ wa hinya wa Roho Mũtheru. Na nĩ undũ wa ũguo kuuma Jerusalemũ kũrigicũka nginya Iluriko, nĩhunjĩtie biũ Ũhoro-ũrĩa-Mwega wa Kristũ. 20 Na rĩrĩ, ndũire ndũirĩrĩrie kũhunja Ũhoro-ũrĩa-Mwega kũrĩa Kristũ atamenyekete, nĩgeetha ndikanatuĩke wa gwaka igũrũ rĩa mũthingĩ wakĩtwo nĩ mũndũ ũngĩ. 21 No rĩrĩ, nĩgũtuĩke o ta ũrĩa kwandĩkitwo, atĩrĩ: “Arĩa matarĩ meerwo ũhoro wake nĩo makaawona, na arĩa matarĩ maigua nĩo magaatũkĩrwo nĩguo.” 22 Kũu nĩkĩo gĩtũmi kĩrĩa kĩanagiria mahinda maingĩ njũke kũu kwanyu. 23 No rĩu, tondũ hatĩrĩ handũ hangĩ ingĩrũta wĩra ng’ongo-inĩ ici, na tondũ mĩaka mũĩngĩ nĩngoretwo ngĩrĩrĩria kũmuonarĩ, 24 nĩndĩrabanga gwĩka ũguo ngĩthĩ Sipania. Nĩndĩrehoka gũkaamũceerera ngĩhĩtũkĩra kũu

kwanyu, na atĩ nĩmũkandeithĩrĩria gũthĩ rũgendo rũu, thuutha wa gũkenanĩra na inyuĩ ihinda inini. 25 No rĩu ndĩ rũgendo-inĩ ngĩthĩ Jerusalemũ ngatungatĩre andũ arĩa aamũre marĩ kũu. 26 Nĩgũkorwo andũ a Makedonia na a Akaia nĩmoonire arĩ wega kũhotha nĩguo mateithie andũ arĩa athĩni a thiritũ ya andũ arĩa aamũre kũu Jerusalemũ. 27 ũguo nĩguo moonire kwagĩrĩre, na ti-itherũ nĩ marĩ na thĩirĩ wa andũ acio. Tondũ wa rĩrĩ, angĩkorwo andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩmagwatanĩire na Ayahudi irathimo cia kũiroho-rĩ, o nao marĩ na thĩirĩ kũrĩ Ayahudi wa kũmatungatĩra na indo iria marathimĩtwo nacio. 28 Nĩ undũ ũcio ndaarĩkia kũruta wĩra ũcio, na menye wega atĩ maciaro macio nĩ marĩkia kwamũkĩrwo-rĩ, hĩndĩ ĩyo nĩngamũceerera ngĩthĩ Sipania. 29 Nĩnjũũ atĩ ngĩkĩra kũu kwanyu, ngaakorwo njiyũrĩrĩrwo nĩ irathimo cia Kristũ. 30 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩndamũthaita nĩ undũ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ na nĩ undũ wa wendani ũrĩa tũheetwo nĩ Roho, atĩ mũnyĩtanĩre na nĩ kĩgiano-inĩ gĩakwa na undũ wa kũhooya Ngai nĩ undũ wakwa. 31 Hooyai nĩgeetha ngaahonokio kuuma kũrĩ andũ arĩa matetikĩtie a kũu Judea, na ningĩ atĩ ũtungata wakwa kũu Jerusalemũ ũgetĩkĩrĩka nĩ andũ arĩa aamũre akuo, 32 nĩgeetha ngooka kũrĩ inyuĩ ngenete, Ngai enda, na tũcanjamũke tũrĩ hamwe. 33 Ngai mwene thayũ aroikara hamwe na inyuĩ inyuothe. Amenĩ.

16 Nĩngũgaathĩrĩria mwarĩ wa Ithe witũ Fibi kũrĩ inyuĩ, ũrĩa ũtungataga thĩĩnĩ wa kanitha wa Kenikirea. 2 Nĩngũmũhooya mũmwamũkĩre thĩĩnĩ wa Mwathani o ta ũrĩa mũngĩamũkĩra andũ arĩa aamũre, na mũmũhe ũteithio o wothe angĩbatario nĩguo kuuma kũrĩ inyuĩ, nĩgũkorwo o nake anakorwo arĩ ũteithio mũnene kũrĩ andũ aingĩ, o hamwe na nĩ mwene. 3 Geithiai Pirusila na Akula, arĩa tũrutaga wĩra nao tũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. 4 O nĩmendire kũũragwo nĩ undũ wakwa. Na to nĩ nyiki ndĩramacookeria ngaatho, no nĩmacookeirio ngaatho nĩ makanitha mothe ma andũ-a-Ndũrĩrĩ. 5 Geithiai o na kanitha ũrĩa ũcemanagia kwao mũcĩ. Geithiai mũrata wakwa Epeneto, ũrĩa warĩ mwĩtikia wa Kristũ wa mbere

kūu būrūri wa Asia. **6** Geithiai Mariamu, ūrīa warutire wīra na kīyo kīnene mūno nī ūndū wanyu. **7** Geithiai Anderoniko na Juniasi, andū a mūhīrīga witū arīa tuohetwo hamwe. Nao nī marī igweta gatagatī-inī ka atūmwo, o na ningī nīmatuikire a Kristū mbere yakwa. **8** Geithiai Ampiliato, ūrīa nyendete mūno thīinī wa Mwathani. **9** Na mūgeithie Urubano, ūrīa tūrutithanagia wīra wa Kristū nake, o na mūgeithie mūrata wakwa nyendete Sitakusi. **10** Geithiai Apele, ūrīa wageririo na akīmenyeka atī nī wa Kristū kūna. Na mūgeithie andū a nyūmba ya Arisitobulo. **11** Ningī mūgeithie Herodioni, ūrīa wa mūhīrīga witū. Geithiai andū a nyūmba ya Narikiso arīa marī thīinī wa Mwathani. **12** Geithiai Turufena na Turufosa, andū-a-nja acio marutaga wīra na hinya thīinī wa Mwathani. Na mūgeithie mūrata wakwa Perisi, mūndū-wa-nja ūngī o nake ūrutite wīra na hinya mūno thīinī wa Mwathani. **13** Geithiai Rufusi, ūrīa mūthuure thīinī wa Mwathani, o na mūgeithie nyina, ūrīa ūkoretwo arī o ta maitū. **14** Ningī mūgeithie Asunikirito, na Felegoni, na Herime, na Pateroba, na Herima, o na ariū na aarī a Ithe witū arīa marī hamwe nao. **15** O na ningī mūgeithie Filologo, na Julia, na Nerea na mwarī wa nyina, na Olumpa, na arīa othe aamūre makoragwo hamwe nao. **16** Geithaniai mūndū na ūrīa ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. Makanitha mothe ma Kristū nīmamūgeithia. **17** Ariū na aarī a Ithe witū, nīngūmūthaita mwīmenyagīrīre andū arīa marehaga nyamūkano na maūndū ma kūmūhīngithia, marīa mareganīte na ūhoru ūrīa mūrūtītwo. Eheragīrai andū ta acio. **18** Nīgūkorwo andū ta acio ti Mwathani witū Kristū matungataga, no nī nda ciao ene matungataga. Nīmaheenagia ngoro cia andū arīa matooi ūūru na ūndū wa mīario yao mīnyoroku na ndeto ciao cia kwīyendithīrīria. **19** Andū othe nīmaiguīte ngumo ya wathīki wanyu, nī ūndū ūcio nīnjyūrītwo nī gīkeno nī ūndū wanyu; no nīngwenda mūgīte na ūūgī harī maūndū marīa mega, na mwage ūcuuke harī maūndū marīa mooru. **20** Ngai mwene thayū nīarīhehenja Shaitani o narua, na inyuī

mūmūrangīrīre rungu rwa magūrū manyu. Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūroikara na inyuī. **21** Nīm-wageithio nī Timotheo, ūrīa tūrutaga wīra nake, o na Lukio, na Jasoni na Sosipatero, arīa a mūhīrīga witū. **22** Nī Teritio, mwandīki wa marūa maya, nīdamūgeithia thīinī wa Mwathani. **23** Nake Gayo, ūrīa ūnyitite ūgeni na ūrīa ūtugaga andū a kanitha othe, nīamūgeithia. Nīm-wageithio nī Erasito, ūrīa mūigi kīgīna gīa itūūra, na mūrū wa ithe witū Kwarito. (**24** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na inyuī inyuothe. Amenī.) **25** Na rīu kūrī ūrīa ūngīhota kūmūrūgamia wega nī ūndū wa Ūhoru-ūrīa-Mwega ūrīa hunjagia, na kwanīrīra ūhoru wa Jesū Kristū kūrīngana na ūguūrio wa maūndū marīa ma hito marīa matūire mahithītwo kuuma tene, (aiōnios g166) **26** no rīu nīmaguūrie na makamenyithanio thīinī wa Maandiko marīa ma ūnabii, nī ūndū wa watho wa Ngai, o we ūrīa ūtūūruga tene na tene, nīgeetha ndūrīrī ciothe imwītīkie na imwathīkagīre: (aiōnios g166) **27** nake Ngai, o we wiki mūūgī-rī, arotūūra agocagwo nginya tene na ūndū wa Jesū Kristū! Amenī. (aiōn g165)

1 Akorinitho

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, o nĩ ndeetirwo nduĩke mütũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ũndũ wa kwenda kwa Ngai, ndĩratũma ngeithi ici tũrĩ hamwe na mũrũ wa Ithe witũ Sosithene, **2** Twandĩkĩra kanitha wa Ngai ũria ũrĩ Korinitho, kũrĩ arĩa othe maamũrĩtwo thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ na magetwo matũke andũ atheru, o hamwe na arĩa othe marĩ kũndũ guothe makayagĩra rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we Mwathani wao na witũ: **3** Wega na thayũ irogĩa kũrĩ inyuĩ ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ na Mwathani Jesũ Kristũ. **4** Nĩnjookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu, nĩ ũndũ wa wega wake ũria mũheetwo thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. **5** Nĩgũkorwo thĩĩnĩ wake nĩmũtongetio maũndũ-inĩ mothe, mũgatongio ũhoroinĩ wa mĩario yanyu yothe o na ũhoroinĩ wothe wa kũmenya maũndũ, **6** tondũ-rĩ, ũira witũ ũkonĩ Kristũ nĩwekĩrwo hinya thĩĩnĩ wanyu. **7** Nĩ ũndũ ũcio gũtirĩ kĩheo gĩa kĩiroho o na kĩmwe mũtarĩ nakĩo, o mũgĩetagĩrĩra na kĩyo kũguũranĩrio kwa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **8** Nake nĩarĩmũikaragia mũrĩ na hinya nginya mũthia, nĩguo mũtikanakorwo mũrĩ na ũcuuke mũthenya ũria wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **9** Ngai nĩ mwĩhokeku, o we ũria wamwĩtire nĩguo mũkorwo na ngwatanĩro na Mũriũ Jesũ Kristũ, Mwathani witũ. **10** Atĩrĩrĩ, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndamũthaita thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, atĩ inyuothe mũiguane o mũndũ na ũria ũngĩ, nĩguo mũtikagĩe na nyamũkano gatagatĩ-inĩ kanyu, no mũikare mũiguanĩte, na mũrĩ na meciiria o mamwe, na ngoro o ĩmwe. **11** Tondũ rĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmenyithĩtio nĩ andũ amwe a kuuma nyũmba ya Kiloe atĩ nĩ kũrĩ na ngũĩ gatagatĩ-inĩ kanyu. **12** ũria ndĩroiga nĩ atĩrĩ: ũmwe wanyu oigaga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Paũlũ”; ũngĩ akoiga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Apolo”; nake ũngĩ akoiga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Kefa”; o na ningĩ ũngĩ akoiga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Kristũ.” **13** Kaĩ Kristũ agayanĩtio? Paũlũ-rĩ, nĩwe waambirwo mũtĩ igũrũ nĩ ũndũ wanyu? Mwatithirio thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Paũlũ? **14** Nĩngũcookia ngaatho nĩ

ũndũ gũtirĩ o na ũmwe wanyu nĩ ndaabatithirie, o tiga Kirisipo na Gayo. **15** Nĩ ũndũ ũcio gũtirĩ mũndũ o na ũmwe ũngiuga atĩ mwabatithirio thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩakwa. **16** ĩĩ, o na ningĩ nĩndabatithirie andũ a nyũmba ya Stefana; no tiga acio, ndingĩrikana kana nĩ kũrĩ mũndũ ũngĩ ndaabatithirie. **17** Nĩ gũkorwo Kristũ ndaandũmire ngabatithanie, no aandũmire ngahunjie ũhoroinĩ-Mwega, no ti ndũheane na ũũgĩ wa mũndũ, nĩgeetha mũtharaba wa Kristũ ndũkae kwagithio kiene. **18** Nĩgũkorwo ndũmirĩri ya mũtharaba nĩ ũrimũ kũrĩ arĩa maroora, no kũrĩ ithuĩ arĩa tũrahonokio-rĩ, ũndũ ũcio nĩ hinya wa Ngai. **19** Nĩgũkorwo kwandĩkitwo atĩrĩ: “ũũgĩ wa andũ arĩa oogĩ nĩkũniina ngaaũniina; naguo ũmenyo wa andũ arĩa imenyi ndĩkĩũtue wa tũhũ.” **20** Mũndũ ũria mũũgĩ-rĩ, akĩrĩ kũ? Mũndũ ũria mũthomu-rĩ, akĩrĩ kũ? Arĩ ha mũciiri ũria ũũĩ gũciira maũndũ ma mahinda maya tũrĩ? Githĩ Ngai ndatuĩte ũũgĩ wa thĩ ĩno ũrimũ? (aiõn g165) **21** Nĩgũkorwo Ngai na ũndũ wa ũũgĩ wake nĩonire atĩ andũ a thĩ ĩno na ũũgĩ wao matikaamũmenya, akĩona kwagĩrĩre ahũthire maũndũ ma ũrimũ marĩa tũhunjagia nĩgeetha ahonokie arĩa mamwĩtikagia. **22** Ayahudi metagia ciama, nao Ayunani macaragia ũũgĩ, **23** no ithuĩ tũhunjagia ũhoroinĩ wa Kristũ arĩ mwambe mũtĩ igũrũ: maũndũ macio nĩ mũhĩnga kũrĩ Ayahudi na ũrimũ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, **24** no kũrĩ arĩa Ngai etĩte, Ayahudi o na Ayunani, Kristũ nĩwe hinya wa Ngai na ũũgĩ wa Ngai. **25** Nĩgũkorwo ũrimũ wa Ngai nĩ mũũgĩ gũkĩra ũũgĩ wa mũndũ, naguo ũhũthũ wa Ngai nĩ mũritũ gũkĩra hinya wa mũndũ. **26** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ta gĩciirie ũria mwatarĩ rĩria mwetirwo. Ti aingĩ anyu oogĩ na ũũgĩ wa andũ a gũkũ thĩ; na ti aingĩ mangĩaguucĩrĩrie andũ; o na ti aingĩ maciarĩrwo mĩcĩ ĩria ĩrĩ igweta. **27** No Ngai aathuurire maũndũ marĩa ma ũrimũ ma thĩ ĩno nĩguo aconorithie andũ arĩa oogĩ; ningĩ Ngai aathuurire maũndũ marĩa matarĩ hinya ma thĩ ĩno nĩguo aconorithie arĩa marĩ hinya. **28** Agĩthuuru maũndũ marĩa mahũthũ ma thĩ ĩno, na marĩa matarĩ ma gũtĩka, o gwata marĩa matarĩ maũndũ kũrĩ, nĩgeetha amaagithie bata, **29** nĩgeetha mũndũ o na ũ ndakanetĩe mbere ya

Ngai. 30 No rĩri, nĩwe ūtũmĩte mũkorwo mũri thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, ūrĩa ūtuĩkĩte ūũgĩ uumĩte kũrĩ Ngai nĩ ūndũ witũ, ūguo nĩ kuuga, ūthingu witũ, na ūtheru, na gũkũũrwo. 31 Nĩ ūndũ ūcio, o ta ūrĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Mũndũ ūrĩa ūkwĩraha, nĩerahage nĩ ūndũ wa Mwathani.”

2 Hĩndĩ rĩa ndookire kũrĩ inyuĩ, ngĩmũhunjĩria ūira wa hitho ya ūhoru wa Ngai, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndiamwarĩirie na mĩario ya kanua kega kana ūũgĩ mũnene. 2 Nĩgũkorwo nĩndatuĩte itua ndĩrĩ ūndũ ūngĩ ngwenda kũmenya, rĩria rĩothe ndaarĩ na inyuĩ, o tĩga ūhoru wa Jesũ Kristũ na kwambwo gwake mũtĩ-igũrũ. 3 Ndookire kũrĩ inyuĩ itarĩ na hinya, na ndĩ na guoya, o na ngĩinainaga mũno. 4 Ndũmĩrĩri yakwa na kũhunja gwakwa itiarĩ na ciugo cia kũguucanĩrĩria na ūũgĩ, no nĩcionanagia hinya wa Roho, 5 nĩguo wĩtikio wanyu ndũgakorwo ūtiĩrĩrĩrwo nĩ ūũgĩ wa andũ, o tĩga hinya wa Ngai. 6 No ningĩ ithuĩ-rĩ, tũrĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa agima twaragia ūhoru wa ndũmĩrĩri ya ūũgĩ, no tũtiaragia ūhoru wa ūũgĩ wa mahinda maya, kana wa aathani a mahinda maya arĩa matarĩ kũrĩa merekeire. (aiĩn g165) 7 No ithuĩ-rĩ, twaragia ūhoru wa ūũgĩ wa Ngai ūrĩa wa hitho, ūũgĩ ūrĩa watũire ūrĩ mũhithe, o ūrĩa Ngai aathĩrĩire o mbera ya kũũmba thĩ nĩ ūndũ wa riiri witũ. (aiĩn g165) 8 Gũtirĩ o na ūmwe wa anene a mahinda maya wamenyire ūhoru ūcio, nĩgũkorwo mangĩaũmenyete-rĩ, matingĩaambire Mwathani wa riiri. (aiĩn g165) 9 Nĩgũkorwo no ta ūrĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Maũndũ marĩa matarĩ monwo na maithe, na matarĩ maiguu na matũ, o na matarĩ maatoonya ngoro ya mũndũ, nĩmo Ngai athondekeire andũ arĩa mamwendete”: 10 no Ngai nĩatũguũrĩrie maũndũ macio na ūndũ wa Roho wake. Roho nĩathuthuuragia maũndũ mothe, o na maũndũ ma Ngai marĩa marikĩru mũno. 11 Tondũ-rĩ, nũũ ūũĩ meciiria ma mũndũ, tĩga o roho wa mũndũ ūrĩa ūrĩ thĩĩnĩ wake? O ta ūguo-rĩ, gũtirĩ mũndũ ūũĩ meciiria ma Ngai, o tĩga Roho wa Ngai. 12 Tũtĩamũkĩrĩte roho wa thĩ ĩno, no tũheetwo Roho ūrĩa uumĩte kũrĩ Ngai, nĩguo tũmenyage iheo iria Ngai atũheete o ūguo tũhũ. 13 Maũndũ macio nĩmo twaragia, no

tũtimaaragia na ciugo iria tũrutĩtwo na ūũgĩ wa mũndũ, no nĩ na ciugo iria tũrutagwo nĩ Roho, tũgataarĩria ūhoru wa ma wa kĩiroho na ciugo cia kĩiroho. 14 Mũndũ ūtarĩ na Roho ndetikagĩra maũndũ marĩa moimaga kũrĩ Roho wa Ngai, tondũ maũndũ macio nĩ ūrimũ kũrĩ we, na ndangĩmamenya, tondũ makũũrĩkanaga na njira ya kĩiroho. 15 Mũndũ wa kĩiroho niakũũranaga maũndũ mothe, nowe mwene gũtirĩ mũndũ ūngĩmũtuĩra: 16 “Nĩ ūndũ-rĩ, nũũ ūngĩmenya meciiria ma Mwathani, nĩguo akĩmũtaare?” No ithuĩ tũrĩ na meciiria ma Kristũ.

3 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndingĩahotire kũmwarĩria ta mũrĩ andũ a kĩiroho, no ndaamwarĩrie ta mũrĩ andũ a thĩ, o ta twana tũnini thĩĩnĩ wa Kristũ. 2 Ndaamũheire iria, no ti irio nyũmũ ndaamũheire, nĩgũkorwo mũtiakinyĩte a gũcirĩa. Ti-itherũ o na rĩu mũtikinyĩte a gũcirĩa. 3 O na rĩu mũrĩ andũ a thĩ. Kuona atĩ kũrĩ na ūiru na ngũĩ thĩĩnĩ wanyu-rĩ, githĩ mũtikĩrĩ andũ a thĩ? Githĩ mũtiragĩka o ta ūrĩa andũ a ndũire mekaga? 4 Nĩ ūndũ-rĩ, rĩria mũndũ ūmwe ekuuga atĩrĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Paũlũ,” nake ūrĩa ūngĩ akoiga atĩrĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Apolo,” githĩ mũtikĩrĩ o andũ a ndũire? 5 Kaĩ Apolo akĩrĩ ū? Nake Paũlũ akĩrĩ ū? Acio maarĩ o ndungata, iria ciatũmire mwĩtikie, o ta ūrĩa Mwathani aagaĩire o mũndũ wĩra wake. 6 Nĩ nĩ mbeũ ndahaandire, nake Apolo agĩciĩtĩrĩria maaĩ, no nĩ Ngai watũmire ikũre. 7 Nĩ ūndũ ūcio ti mũndũ ūrĩa ūhaandaga kana ūrĩa ūitagĩrĩria maaĩ ūrĩ bata, no ūrĩa ūrĩ bata nĩ Ngai, ūrĩa ūtũmaga ikũre. 8 Mũndũ ūrĩa ūhaandaga na mũndũ ūrĩa ūitagĩrĩria maaĩ makoragwo na muoroto ūmwe, na o mũndũ akaarĩhwo kũringana na wĩra wake we mwene. 9 Nĩgũkorwo tũrutithanagia wĩra hamwe na Ngai; na inyuĩ mũrĩ mũgũnda wa Ngai, na mwako wa Ngai. 10 Nĩ ūndũ wa wega ūrĩa Ngai aaheete, nĩ nĩ gwaka ndaakire mũthingi haana ta mwakithia ūrĩa mũũgĩ nake mũndũ ūngĩ nĩ gwaka araaka igũrũ rĩa mũthingi ūcio. No o mũndũ nĩamenyagĩrĩre ūrĩa egwaka igũrũ rĩraguo. 11 Nĩgũkorwo gũtirĩ mũndũ ūngĩaka mũthingi ūngĩ tĩga ūrĩa ūrĩkĩtie gwakwo, na nĩguo Jesũ Kristũ. 12 Angĩkorwo mũndũ o na ū

egwaka igūrū rīa mūthingi ūyū akīhūthagīra thahabu, kana betha, kana mahiga ma goro, kana mbaū, kana nyeki, o na kana rūūa-rī, **13** wīra wake nīūkoneka ūrīa ūtariī, tondū Mūthenya ūcio nīūgaatūma woneke ūtheri-inī. Wīra ūcio ūkaaguūrio na mwaki, nīgūkorwo wīra wa o mūdū nīūkagerio na mwaki ūcio. **14** Angīkorwo kīrīa mūdū aakīte mūthingi-igūrū nīgēgetiiria mwaki ūcio-rī, nīakarīhwo mūcaara wake. **15** Angīkorwo nīūkahiā-rī, nīakoowro nīguo; nowe mwene nīakahonoka, no akaahonoka ta mūdū ūgereire mwaki-inī. **16** Kaī inyuī mūtoōī atī inyuī ene mūrī hekarū ya Ngai, na atī Roho wa Ngai atūūruga thīinī wanyu? **17** Mūdū o wothe angīananga hekarū ya Ngai-rī, Ngai nīakamwananga; nīgūkorwo hekarū ya Ngai nī theru, na nī inyuī hekarū ūyo. **18** Mūtīkae kwīheenia. Mūdū o na ūrīkū thīinī wanyu angīkorwo nīeciiragia nī mūūgī na ūūgī wa mahinda maya tūrī-rī, nīagītūike “kirimū” nīguo atuīke mūūgī. (aiōn g165) **19** Nīgūkorwo ūūgī wa thī īno nī ūrimū maitho-inī ma Ngai. O ta ūrīa kwandīkitwo atīrī, “Nīanyiitaga arīa oogī waara-inī wao”; **20** o na ningī nī kwandīkitwo atīrī, “Mwathani nīoī atī meciiria ma arīa oogī nī ma tūhū.” **21** Nī ūndū ūcio-rī, mūdū o na ūrīkū ndakae kwīraha na ūhorō wa andū! Maūdū mothe nī manyu, **22** kana nī Paūlū, kana nī Apolo, kana nī Kefa, kana nī thī īno, kana nī muoyo, kana nī gīkuū, kana nī maūdū marīa marī ho rīu, kana nī maūdū marīa magooka, mothe nī manyu, **23** na inyuī mūrī a Kristū, nake Kristū nī wa Ngai.

4 Nī ūndū ūcio-rī, andū magīrīrwo nīgūtūonaga ta ndungata cia Kristū, na ta tūrī andū arīa mehokeirwo maūdū ma hitho ma Ngai. **2** Rīu nīkūbataranītie atī andū arīa mehokeirwo maūdū no nginya monanie atī nī ehokeku. **3** Ndingīmaka o na hanini ingītūirwo ciira nī inyuī, kana nduīrwo nī igooti rīa andū o na rīrīkū; ti-itherū o na nī mwene ndingītūira ciira. **4** Nī mwene ndirī na ūndū ingīcuukīra, no ūndū ūcio ndūngītūma nduīke atī ndirī na mahītia. Mwathani nīwe ūnduagīra ciira. **5** Nī ūndū ūcio ndūkae gūtua ciira ihinda rīrīa rīamūre rītakinyīte;

eterera nginya Mwathani ooke. Maūdū marīa mahithe nduma-inī nīakamoimīria ūtheri-inī, na nīakaguūria meciiria ma ngoro cia andū. Ihinda rīu o mūdū nīakamūkīra ngaatho ciake kuuma kūrī Ngai. **6** Rīu-rī, arīu na aarī a Ithe witū, maūdū macio ndīramaringithania na ūhorō wakwa mwene na wa Apolo nīguo mūgunīke, nīguo mwīrute na ithuī gītūmi kīa ūrīa kwīragwo atīrī, “Mūtīkae kwagarara ūrīa kwandīkitwo.” Nīgeetha mūtīkae gwītīia mūdū ūmwe makīria ya ūrīa ūngī. **7** Nī ūndū-rī, nūū ūtūmīte wīone ūrī na ngūūrani na mūdū ūngī o wothe? Nī kīī ūrī nakīō ūtaaherwo? Na angīkorwo nīwaheirwo-rī, ūragītīia nīkī ta atarī kūheo waheirwo? **8** Nīmūrīkītīe kūgīa na kīrīa gīothe mwendaga! Nīmūrīkītīe gūtonga! Nīmūtūikīte athamaki, ithuī tūtārī ho! Naarī korwo ti-itherū nīmwtūikīre athamaki kūna nīguo tūtūike a gūthamaka hamwe na inyuī! **9** Nīgūkorwo ndīrona atī ithuī atūmwo Ngai atūīgīte handū tūrīonekaga tūrī thuutha wa andū arīa angī othe, na ta andū matuīrīrwo kūūrāgīrwo thīinī wa kīhaaro kīa mathako. Nītūtūitwo kīndū gīa kwīrorerwo nī thī yothe, kūrī arāika o na kūrī andū. **10** Ithuī tūrī irimū nī ūndū wa Kristū, no inyuī mūrī andū oogī mūno thīinī wa Kristū! Ithuī nī kwaga twagīte hinya, no inyuī mūrī na hinya! Inyuī nīmūheetwo gītīio, no ithuī nītūimītwo gītīio! **11** Nginya ihinda rīrīrī ithuī tūrī tūtūūrīte tūhūūtaga na tūkanyoota, na tūgatarūkīrwo nī nguo, ningī nītūhūūrītwo mūno, o na tūgaikara tūtārī na mīcīi. **12** Ningī nītūrūtaga wīra na moko maitū tūrī na kīyo. Rīrīa twarumwo-rī, ithuī tūkarathima; na rīrīa twanyariirwo, tūkomīrīria; **13** o na rīrīa twacambio, tūcookagia ūhorō na ūhooreri. Nginya ihinda rīrīrī tūtūikīte gīko gīa thī, tūgatuīka mahuti ma gūkū thī. **14** Ndiraandīka marūa maya nīguo ndīmūconore, no nīguo ndīmūtaare mūrī ta ciana ciakwa nyendete mūno. **15** O na mūngīkorwo mūrī na areri ngiri ikūmi thīinī wa Kristū, mūtīrī na maithe maingī, nīgūkorwo thīinī wa Kristū Jesū ndaatuīkīre ithe wanyu ūndū-inī wa Ūhorō-ūrīa-Mwega. **16** Nī ūndū ūcio ndamūthaita mwīgerekanie na nī. **17** Nī ūndū wa gītūmi

gĩkĩ nĩngũmũtũmĩra Timotheo, mũrũ wakwa ũrĩa nyendete, na ũrĩa mwĩhokeku thĩĩnĩ wa Mwathani. Nĩekũmũrĩrikania mũtũũrĩre wakwa thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, ũrĩa ũringaine na ũrĩa ndutanaga makanitha-inĩ kũndũ guothe. **18** Amwe anyu nĩmatuĩkĩte etĩĩ, makona ta itarooka kũu kũrĩ inyuĩ. **19** No nĩngũũka kũrĩ inyuĩ narua, akorwo nĩ kwenda kwa Mwathani, na hĩndĩ ĩyo nĩngatuĩria ũrĩa andũ aya etĩĩ maaragia, o hamwe na ũhoti ũrĩa marĩ naguo. **20** Nĩgũkorwo ũthamaki wa Ngai ti ũhoru wa kwaria, no nĩ wa kũgĩa na ũhoti. **21** Mũkwenda atĩa? Ngĩũke kũrĩ inyuĩ na kĩboko, kana njũke na wendo hamwe na roho wa ũhooreri?

5 Nĩ ma ndeto nĩiraario atĩ thĩĩnĩ wanyu kũrĩ na ũtharia, na nĩ ũtharia mũthemba ũrĩa ũtangĩoneka o na kũrĩ andũ arĩa matetikĩtie Ngai: Naguo nĩ atĩ ũmwe wanyu nĩakomete na mũtumia wa ithe. **2** Na inyuĩ mũgakenera ũndũ ũcio! Githĩ mũtiagiĩrĩrwo nĩgũkorwo mũiyũrĩtwo nĩ kĩaha, nĩguo mũndũ ũcio wĩkĩte ũguo mũmũingate, ehene ngwatanĩro-inĩ yanyu? **3** O na ndakorwo ndĩrĩ hamwe na inyuĩ kũu, ndĩ hamwe na inyuĩ thĩĩnĩ wa roho, na nĩndĩkĩtie gũtuĩra mũndũ ũcio wĩkĩte ũguo ciira, o ta ndĩ hamwe na inyuĩ. **4** Hĩndĩ ĩrĩa mũrĩkorwo mũnganĩte thĩĩnĩ wa rĩtwa rĩa Mwathani witũ Jesũ, na nĩ ndĩ hamwe na inyuĩ thĩĩnĩ wa roho, o na hinya wa Mwathani witũ Jesũ ũrĩ ho-rĩ, **5** mũndũ ũcio mũneanei kũrĩ Shaitani, nĩgeetha mehia make ma kĩmwĩrĩ manĩinwo, naguo roho wake ũkaahonokio mũthenya ũrĩa wa Mwathani. **6** Mwĩgaatho ũcio wanyu ti mwega. Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ ndawa nini ya kũmbia mĩgate nĩtũmaga kĩmere gĩothe kĩimbe? **7** Eheriai ndawa ĩyo ya kũmbia mĩgate ĩrĩa ya tene biũ nĩguo mũtuĩke kĩmere kĩaĩrĩ gĩtarĩ na ndawa ya kũmbia, tondũ ũguo nĩguo mũtarĩ. Nĩgũkorwo Kristũ, o we gatũrũme gaitũ ka Bathaka, nĩarĩkĩtie kũrutwo igongona. **8** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩtũkũngũire Gĩathĩ, ti na ndawa ĩyo ya tene ya kũmbia mĩgate, ĩyo ya rũmena na ya waganu, no tũkũngũire na mũgate ũtarĩ na ndawa ya kũmbia, o guo mũgate wa wĩhokeku na wa ũhoru wa ma. **9** Nĩndĩmwandĩkĩire marũa-inĩ makwa ngamwĩra mũtigage kũgĩaga thiritũ

na andũ arĩa ahũũri maraya, **10** ũguo ti kuuga mweheranĩre na andũ a thĩ ĩno, arĩa ahũũri maraya, kana arĩa akoroku, kana arĩa atunyani, o na kana arĩa ahooi mĩhianano. Mũngĩka ũguo-rĩ, no mũkũmũre gũkũ thĩ. **11** No rĩu, ndĩramwandĩkĩra nĩguo mũtikagĩe thiritũ na mũndũ o na ũrĩkũ ũrĩa wĩtaga mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ, no nĩ mũhũũri maraya, kana nĩ mũkoroku, kana nĩ mũhooi mĩhianano kana nĩ mũndũ wa gũcambania, o na kana nĩ mũrĩũ wa njoohi kana nĩ mũtunyani. Mũndũ ta ũcio mũtikarĩanĩre nake. **12** ũkĩrĩ wĩra wakwa gũciirithia arĩa matarĩ a kanitha? Githĩ inyuĩ mũtikĩagiĩrĩrwo nĩgũciirithia arĩa marĩ a kanitha? **13** Ngai nĩwe ũgaaciirithia arĩa marĩ nja. "Ingatai mũndũ ũcio mwaganu oime thĩĩnĩ wanyu."

6 Kũngĩkorwo kũrĩ mũndũ ũmwe wanyu ũhĩtĩirie ũrĩa ũngĩ-rĩ, no akĩgerie gũthĩ kũrĩ andũ arĩa matetiĩrĩte Ngai nĩguo mamatuithanie ciira, handũ ha gũthĩ mbere ya andũ arĩa aamũre? **2** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa aamũre nĩo magaatũra andũ a gũkũ thĩ ciira? Na angĩkorwo nĩ inyuĩ mũgaaciirithia andũ a gũkũ thĩ-rĩ, githĩ mũtikĩrĩ na ũhoti wa gũtua maciira marĩa manini? **3** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ nĩ ithuũ tũgaatuĩra arĩa ciira? ĩ maũndũ ma mũtũũrĩre ũyũ-rĩ, githĩ tũtiagiĩrĩrwo nĩkũmaciira makĩria! **4** Nĩ ũndũ ũcio kũngĩkorwo na mũndũ wanyu ũhĩtĩrio maũndũ-inĩ ta macio-rĩ, no mũthuure o na andũ matangĩtũka kanitha-inĩ matuĩke a kũmũciirithia! **5** Ndoiga ũguo nĩguo ndĩmũconore. Kwahoteka atĩa atĩ thĩĩnĩ wanyu gũtirĩ mũndũ mũũgĩ ũngĩhota gũtuithania etikia eerĩ ciira mangĩhĩtania? **6** No handũ ha ũguo-rĩ, mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ atwaraga ũrĩa ũngĩ igooti-inĩ, na nĩ igooti-inĩ rĩa arĩa matetikĩtie! **7** Gũkorwo mũrĩ na maciira gatagatĩ-inĩ kanyu nĩkuonania atĩ nĩmũhootetwo biũ. Githĩ ti kaba mwĩtikagĩre gwĩkwo ũũru? Githĩ ti kaba mwĩtikagĩre kũheenio? **8** Handũ ha ũguo-rĩ, nĩmũheenanagia na mũgekana ũũru, na acio mwĩkaga ũguo-rĩ, nĩ ariũ na aarĩ a Ithe wanyu. **9** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa aaganu matikagaya ũthamaki wa Ngai? Mũtikanaheeneke: Gũtirĩ ahũũri maraya,

kana ahooi mīhianano, kana itharia, kana arūme arīa metuaga ta aka, kana arūme arīa makomaga na arūme arīa angī, 10 kana aici, kana andū arīa akoroku, kana arīu, kana acambania, o na kana atunyani makaagaya ūthamaki wa Ngai. 11 Na ūguo nīguo amwe anyu mwatarī. No nīmwithambirio, na mūgītherio, na mūgītuo athingu thīnī wa rītwa rīa Mwathani Jesū Kristū o na nī ūndū wa Roho wa Ngai witū. 12 “Nīi ndirigīrīrio gwīka ūndū o wothe,” no ti ūndū o wothe ūrī kīguni. “Nīi ndirigīrīrio gwīka ūndū o wothe,” no ndingiathwo nī ūndū o na ūrīkū. 13 “Irio nī cia nda na nda nī ya irio,” no Ngai nīagaciniina cierī. Mwīrī ti wa kūhūthīrwo na ūmaraya, no nī wa gūtungata Mwathani, nake Mwathani aathage mwīrī ūcio. 14 Ngai nīariūkirie Mwathani kuuma kūrī arīa akuū nī ūndū wa hinya wake, na o na ithuī nīagatūriūkia na hinya o ro ūcio. 15 Kaī inyuī mūtooī atī mīrī yanyu nī ciīga cia Kristū we mwene? Nī ūndū ūcio, no ngīoye ciīga icio cia Kristū nīguo ndīcinyiitithanie na mūmaraya? Kūroaga gūtūika ūguo! 16 Kaī inyuī mūtooī atī mūndū ūrīa wīnyīitithanagia na mūmaraya, matuīkaga mwīrī ūmwe nake? Nīgūkorwo nī kwīrītwo atīrī, “Acio eerī magaatuīka mwīrī ūmwe.” 17 No mūndū ūrīa wīnyīitithanagia na Mwathani atuīkaga ūmwe nake thīnī wa roho. 18 Ūragīrai mehīa ma ūmaraya. Mehīa marīa mangī mothe mekagwo nī mūndū marī nja ya mwīrī wake, no mūndū ūrīa ūhūūraga ūmaraya-rī, nī mwīrī wake mwene ehagīria. 19 Kaī inyuī mūtooī atī mīrī yanyu nī hekarū ya Roho Mūtheru ūrīa ūrī thīnī wanyu, ūrīa mwaheirwo nī Ngai? Inyuī mūtīrī anyu inyuī ene; 20 inyuī mwagūrīrwo na thogora. Nī ūndū ūcio-rī, tīīthagiāi Ngai na mīrī yanyu.

7 Na rīrī, ha ūhorō wa maūndū marīa mwanandiūre marūa nī ūndū wamo, ngūmwīra atīrī: Nī wega mūndū mūrūme kwaga kūhikania. 2 No tondū wa ūrīa ūmaraya ūngīhīte-rī, o mūndū mūrūme nīagīrīrwo nī kūgīa na mūtumia wake mwene, na mūndū-wa-nja agīe na mūthuuri wake mwene. 3 Mūthuuri nīagīrīrwo nī kūhingagīria mūtumia wake bata wake wa kīhiko, o nake mūtumia

ahingagīrie mūthuuriwe bata wake. 4 Mūtumia ndangīathīra mwīrī wake mwene, tondū nī wake na mūthuuriwe. Ūguo no taguo mūthuuri atangīathīra mwīrī wake mwene, tondū nī wake na mūtumia wake. 5 Tigagai kūimana, o tiga rīrīa mūngīkorwo mūiguanīre, naguo gūkorwo nī kwa ihinda, nīgeetha mūgīage na ihinda rīa kūhooya. Thuutha ūcio no mūcooke hamwe rīngī, nīguo Shaitani ndakamūgerie tondū wanyu kūremwo kwīgīrīrīria. 6 Ūhorō ūcio ndawaaria taarī rūūtha ngūheana, no ti gwathana ngwathana. 7 No nyende andū othe mahaane ta ūrīa nīi ndarīi. No o mūndū aheetwo kīheo gīake mwene kuuma kūrī Ngai; mūndū ūmwe aheetwo kīheo gīkī, na ūrīa ūngī akaheo kīrīa kīngī. 8 Na rīrī, nī ūndū wa andū arīa matahikanītie na atumia a ndigwa, nguuga ūū: Nī wega maikare o ūguo matahikanītie, o ta ūrīa nīi ndarīi. 9 No angīkorwo matingīhota kwīgīrīrīria-rī, nīmahike na mahikanie, tondū nī kaba kūhikania gūkīra gūikara makīhīahīaga. 10 Kūrī andū arīa mahikīte na makahikania-rī, ngwathana ūū, no ti nīi, nī Mwathani ūgwathana: Mūtumia ndakanatigane na mūthuuriwe. 11 No aangīka ūguo-rī, nīagīikare atarī mūhiku, kana akorwo ti ūguo, acookerere mūthuuriwe. Ningī mūthuuri ndakanaingate mūtumia wake. 12 Nī ūndū wa acio angī nguuga ūū, no nī nīi ndīroiga, ti Mwathani: Angīkorwo mūrū wa lthe witū arī na mūtumia ūtetikītie, na mūtumia ūcio etīkīre matūūranie-rī, nīatige kūmūingata. 13 Nake mūtumia angīkorwo arī na mūthuuri ūtetikītie, na mūthuuri ūcio etīkīre matūūranie-rī, nīatige kūmūingata. 14 Nīgūkorwo mūthuuri ūrīa ūtetikītie nīatheretio nī ūndū wa mūtumia wake, nake mūtumia ūrīa ūtarī mwītīkia nīatheretio nī ūndū wa mūthuuri wake mwītīkia. Kūngīaga gūtūika ūguo-rī, ciana cianyu no ituīke ti theru, no ūrīa kūrī rīu nī atī nī theru. 15 No rīrī, mūndū ūcio ūtetikītie angīthīi-rī, nīarekwo athīi. Nīgūkorwo mūndū mūrūme, kana mūndū-wa-nja ūrīa wītīkītie ti muohe nī ūhorō ta ūcio; Ngai atwītīte tūtūūranagie na thayū. 16 Wee mūtumia-rī, ūū atīa kana nīwe ūkaahonokia mūthuuri waku? O na wee mūthuuri-rī, ūū atīa

kana nīwe ūkaahonokia mūtumia waku? 17 No rīrī, mündū o mündū nīaikare mūtūūrīre ūrīa Mwathani aamūgāire, o ūrīa Ngai aamwītīre. Ūyū nīguo watho ūrīa ngwatha makanitha mothe. 18 Mündū angīkorwo eetirwo arī mūruurī, nīatige gūikara ta atarī mūruu. Mündū ūrīa ūtaarī mūruu rīrīa eetirwo nīatige kūrūa. 19 Kūrūa gūtīrī bata; o na kwaga kūrūa gūtīrī bata. Ūndū ūrīa ūrī bata nī kūmenyerera maathani ma Ngai. 20 O mündū nīaikarage o ūrīa aatarī rīrīa Ngai aamwītīre. 21 Wee warī ngombo rīrīa wetirwo? Ūndū ūcio ndūgagūtange, no korwo wahota kuona nīra ya kuuma ūkomboinī-rī, gerera yo. 22 Nīgūkorwo mündū ūrīa warī ngombo rīrīa Mwathani aamwītīre-rī, ūcio nī mündū wa Mwathani ūtarī ngombo; ningī no taguo, ūrīa warī mündū muohore rīrīa Mwathani aamwītīre-rī, ūcio nī ngombo ya Kristū. 23 Inyuī mwagūrīro goro; mūtīgatūike ngombo cia andū. 24 Ariū na aarī a Ithe witū, o ūndū ūrīa mündū eehokeirwo nī Ngai-rī, nīaikarage o ūguo ūndū ūcio Ngai aamwītīre. 25 Rīu-rī, ūhorō wīgī airītu nī ūyū: Ndirī na watho uumīte kūrī Mwathani, no nīngūheana itua rīakwa ta mündū mwīhokeku nī ūndū wa kūiguīrwo tha nī Mwathani. 26 Nī ūndū wa mathīna ma mahinda maya-rī, nguona arī wega mūikarage o ūrīa mündū atarī. 27 Wee nīūhikanītie? Ndūkaingate mūtumia waku. Wee nawe hihi ndūhikanītie? Tīga kūhikania. 28 No ūngīhikania-rī, wee ndwīhītie; o na mūrītu angīhika-rī, o nake ndehītie. No andū arīa marahika kana makahikania-rī, nīmarīonaga mathīna maingī mūtūūrīre-inī ūyū, na nīmo ndīrenda kūmūrīgīrīria. 29 Ūndū ūrīa ndīrenda kuuga, ariū na aarī a Ithe witū, nī atī ihinda nī inini. Kuuma rīu andū arīa marī na atumia nī kwagīrīre maikarage ta matarī nao; 30 arīa maracakaya nīmaikarage ta mataracakaya; nao arīa makenete nīmaikarage ta matakenete; o na arīa mekūgūra indo, nīmaikarage ta matarī kīndū marī. 31 nao arīa mahūthagīra indo cia thī īno, nīmaikarage ta matohanītio nacio. Nīgūkorwo ūrīa thī īno ihaana rīu-rī, nīgūthira irathira. 32 Nī ingīenda inyuī mūikarage mūtegwītanga. Mündū ūrīa

ūthikanītie etangaga na maūndū ma Mwathani, na eciiragia o ūrīa angīkenia Mwathani. 33 No mündū ūrīa ūhikanītie etangaga na maūndū ma gūkū thī, na eciiragia o ūrīa angīkenia mūtumia wake, 34 naguo wendi wa ngoro yake nīmūgayūkanu. Mündū-wa-nja ūtarī mūhiku kana mūrītu etangaga na maūndū ma Mwathani: Muoroto wake nī kwīheana harī Mwathani mwīrī na roho. No mūtumia mūhiku etangaga na maūndū ma thī īno, na eciiragia o ūrīa angīkenia mūthuuriwe. 35 Ndīramwarīria maūndū maya nīgeetha mūgunike, tī atī nīguo ndīmūrīgīrīrie, no nīgeetha mūikarage na mīthīre īria yagīrīre, mwīheanīte biū harī Mwathani mūtekūguucīrīro nī maūndū mangī. 36 Mündū o wothe angīona atī nīarahīrīria mūrītu ūrīa orītie, nake mūrītu ūcio akorwo matukū make ma ūirītu wake nīmarahītūka-rī, mündū ūcio angīgua nīagīrīrwo nī kūhikania-rī, nīeke o ūguo ekwenda. Tī kwīhia ekwīhia. Nīmāgīrīrwo mahikanie. 37 No rīrī, ūrīa ūtuīte na ngoro yake atekūrīgīrīro, no nīwe mwene wīyendeire, na agatua itua atī ndekūhikia mūrītu ūcio-rī, mündū ūcio o nake nīekīte ūrīa kwagīrīre. 38 Nī ūndū ūcio-rī, mündū ūrīa ūhikagia mūrītu ūrīa orītie nīekaga ūrīa kwagīrīre, no ūrīa ūngīaga kūmūhikia nīekaga wega makīria. 39 Mūtumia nīohanītio na mūthuuriwe rīrīa rīothe mūthuuriwe arī muoyo. No mūthuuriwe angīkua, nīmuohore na no ahikīre mündū o ūrīa angīenda, no mündū ūcio no ngīnya akorwo nīetīkītie Mwathani. 40 No itua rīakwa nī atīrī, mūtumia ūcio angīaga kūhika rīngī, no akorwo arī na gīkeno makīria. Na ngwīciiria atī nī o na nī ndī na Roho wa Ngai.

8 Na rīrī, ūhorō wa irio iria ikoragwo irutīrwo mīhianano-rī, nītūū atī ithuothe tūrī na ūmenyo ūhorō-inī ūcio. Ūmenyo nītūmaga mündū etūūgīrie, no wendo nī gwaka wakaga. 2 Mündū ūrīa wīciiragia atī nīōi ūndū-rī, ndooi ūndū ūcio wega ta ūrīa aagīrīrwo nī kūūmenya. 3 No mündū ūrīa wendete Ngai, ūcio nīwe ūūio nī Ngai. 4 Nī ūndū ūcio, ha ūhorō ūkoniī kūrīa irio iria irutīrwo mīhianano-rī, nītūū atī gūkū thī mūhianano nī kīndū gīa tūhū, na

atĩ gũtirĩ Ngai ũngĩ tĩga o ũrĩa ũmwe. **5** Tondũ o na kũngĩkorwo nĩ kũrĩ indo ciĩtagwo ngai, irĩ kũũrĩa igũrũ kana irĩ gũkũ thĩ-rĩ, amu ti-itherũ nĩ kũrĩ na “ngai” nyingĩ na “aathani” aingĩ, **6** no harĩ ithuĩ-rĩ, Ngai no ũmwe, na nĩwe Ithe witũ, na indo ciothe cioimire kũrĩ we na tũtũuraga muoyo nĩ ũndũ wake; na kũrĩ na Mwathani o ũmwe, nake nĩwe Jesũ Kristũ, o we ũrĩa indo ciothe ciagĩire nĩ ũndũ wake, na nowe ũtũtũuragia muoyo. **7** No ti andũ othe mooĩ ũguo. Andũ amwe nĩ ũndũ wa ũrĩa matũũrite mamenyerete mĩhianano, o na hĩndĩ irĩa mekũrĩa irio ta icio meciiragia atĩ nĩrutũirwo mũhianano, na tondũ thamiri ciao itirĩ hinya-rĩ, makanyitwo nĩ thaahu. **8** No irio irĩa tũrĩaga itingĩtũma tũkuhĩrĩrie Ngai; tũtingĩthũkio nĩ kwaga gũcĩrĩa, na tũtingĩagĩrio nĩgũcĩrĩa. **9** O na kũrĩ ũguo-rĩ, menyererai atĩ wĩyathi ũcio wanyu ndũgatũike mũhĩnga kũrĩ arĩa matarĩ na hinya. **10** Nĩgũkorwo mũndũ o wothe ũrĩ na thamiri itarĩ na hinya, angĩmuona inyuĩ mũrĩ na ũmenyo ũyũ mũkĩrĩra irio thĩinĩ wa hekarũ ya mũhianano-rĩ, githĩ ndangĩũmĩrĩria arĩe kĩrĩa kĩrutũirwo mĩhianano? **11** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ ũcio thamiri yake itarĩ na hinya, o ũcio Kristũ aakuĩrĩre-rĩ, agathũkio nĩ ũmenyo wanyu. **12** Hĩndĩ irĩa mwehĩria ariũ na aarĩ a Ithe witũ na njĩra iyo, na mũgatihia thamiri ciao icio itarĩ hinya-rĩ, nĩ Kristũ mwehĩria. **13** Nĩ ũndũ ũcio, angĩkorwo kĩrĩa ndĩrarĩa no gĩtũme mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ agwe mehia-inĩ-rĩ, ndikiagĩrĩrwo nĩ kũrĩa nyama rĩngĩ, nĩguo ndigatũme agwe. (aiĩn g165)

9 Githĩ nĩ ndirĩ na wĩyathi? Githĩ nĩ ndirĩ mũtũmwo? Githĩ nĩ ndionire Jesũ Mwathani witũ? Anga inyuĩ mũtirĩ maciaro ma wĩra wakwa thĩinĩ wa Mwathani? **2** O na angĩkorwo andũ arĩa angĩ mationaga ta ndĩ mũtũmwo-rĩ, ti-itherũ nĩ harĩ inyuĩ ndĩ mũtũmwo! Nĩgũkorwo nĩ inyuĩ kĩmenyithia kĩa ũtũmwo wakwa thĩinĩ wa Mwathani. **3** Gwĩtetera gwakwa harĩ arĩa manjiirithagia nĩ gũkũ: **4** Githĩ ithuĩ tũtirĩ na kĩhoo to gĩa kũrĩa na kũnyua? **5** Githĩ ithuĩ tũtirĩ na kĩhoo to kĩa mũndũ gũtwarana rũgendo-inĩ na mũtumia wake mwĩtĩkia, o ta ũrĩa atũmwo

arĩa angĩ, na ariũ a nyina na Mwathani, o na Kefa mekaga? **6** Kana no nĩ tũrĩ na Baranaba arĩ o nginya tũrutage wĩra nĩguo tuone ũteithio witũ? **7** Nũũ ũtungataga ta mũthigari na akeerĩha na indo ciake we mwene? Nĩ mũndũ ũrĩkũ ũhaandaga mũgũnda wa mĩthabĩbũ na ndarĩe thabĩbũ cia mũgũnda ũcio? Ningĩ-rĩ, nĩ kũrĩ mũndũ ũrĩithagia rũuru na ndanyue iria rĩa rũuru rũu? **8** Ndĩraaria ũhoro ũyũ ndĩ na meciiria ma ũ-mũndũ tu? Githĩ Watho o naguo nduugĩte o ũguo? **9** Nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo watho-inĩ wa Musa atĩrĩ, “Ndũkanohe ndegwa kanua hĩndĩ irĩa ikũranga ngano ikĩmĩhũura.” Ngai akiuga ũguo-rĩ, nĩ ndegwa aracaara? **10** Ti-itherũ oigaga ũguo nĩ ũndũ witũ, githĩ tĩguo? Ī-ni, ũndũ ũyũ waandĩkirĩo nĩ ũndũ witũ, tondũ rĩrĩa mũrĩmi ekũrĩma, nake mũhũuri ngano amihũũrage-rĩ, nĩ kwagĩrĩre mekage ũguo marĩ na kĩrĩgĩrĩro atĩ nĩmakagayana magetha. **11** Tũngĩkorwo ithuĩ nĩtũhaandĩte mbeu ya kũroho thĩinĩ wanyu-rĩ, kaĩ akĩrĩ ũndũ mũnene ithuĩ tũngĩgetha indo cia gũtũuria mwĩrĩ kuuma kũrĩ inyuĩ? **12** Angĩkorwo andũ angĩ marĩ na kĩhoo to gĩa gũteithio nĩ inyuĩ-rĩ, ithuĩ githĩ tũtikĩagĩrĩrwo nĩgũteithio makĩria? No ithuĩ tũtiahũthĩrĩre kĩhoo to kũu. Handũ ha ũguo-rĩ, nĩ gũkĩrĩrĩa tũkiragĩrĩria ũndũ o wothe nĩguo tũtikae kũhĩngĩca ũhoro-ũrĩa-Mwega wa Kristũ. **13** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa marutaga wĩra thĩinĩ wa hekarũ marutaga irio ciao kuuma kũu hekarũ, nao arĩa matungataga kĩgongona-inĩ magayanaga kĩrĩa kĩrutĩtwo kĩgongona-inĩ? **14** O ta ũguo-rĩ, Mwathani nĩathanĩte atĩ arĩa mahunjagia ũhoro-ũrĩa-Mwega nĩmagĩrĩrwo kuonaga gĩa kũmatũuria kuuma kũrĩ ũhoro-ũrĩa-Mwega. **15** No nĩ ndirĩ ndaahũthĩra kĩhoo to o na kĩmwe gĩa cio. Ningĩ ndiraandĩka ũhoro ũyũ ndĩ na kĩrĩgĩrĩro atĩ nĩmũkũnjĩka maũndũ ta macio. Nĩ kaba ngue gũkĩra mũndũ o naũ agĩrie ndĩrahĩre ũndũ ũcio. **16** No rĩrĩ, ndingĩhota kwĩraha rĩrĩa ngũhunjia ũhoro-ũrĩa-Mwega, nĩgũkorwo nĩhatagĩrĩrio mũno ndĩũhunjĩe. Na nĩ ingĩaga kũhunjia ũhoro-ũrĩa-Mwega kaĩ ndagĩa na haaro-ĩ! **17** Ingĩhunjia nĩ ũndũ wa kwĩyendera-rĩ, ndaheo mũcaara; no angĩkorwo ti na ũndũ wa kwĩyendera-rĩ, nĩ no kũhingia

ndirahingia undũ urĩa ndihokeirwo. **18** Hakĩri ũguo-rĩ, mũcaara wakwa ũkĩrĩ kĩ? Nĩ atĩrĩ: Atĩ harĩ ũhoro wa kũhunjia Ũhoro-urĩa-Mwega-rĩ, hunjagie tũhũ itekũrĩhwo, na nĩ undũ ũcio njage gwĩtagia kĩhooto gĩakwa rĩrĩa ngũhunjia Ũhoro-urĩa-Mwega. **19** O na gũtuika ndĩ muohore na ndirĩ ngombo ya mũndũ-rĩ, nĩ ndĩtuaga ngombo ya o mũndũ wothe, nĩguo nguucĩrĩrie andũ aingĩ o ta urĩa kwahoteka. **20** Kũrĩ Ayahudi ndaatuĩkire ta Mũyahudi nĩguo nguucagĩrĩrie Ayahudi. Na kũrĩ arĩa marĩ rungu rwa watho-rĩ, ndaatuĩkire ta mũndũ ũrĩ rungu rwa watho, o na gũtuika nĩ mwene ndirĩ rungu rwa watho, nĩguo nguucagĩrĩrie arĩa marĩ rungu rwa watho. **21** Kũrĩ arĩa matarĩ watho-inĩ-rĩ, ndaatuĩkire ta mũndũ ũtarĩ watho-inĩ ũcio, o na gũtuika ndirĩ muohore kuuma kũrĩ watho wa Ngai, no ndĩ watho-inĩ wa Kristũ, nĩguo nguucagĩrĩrie arĩa matarĩ watho-inĩ ũcio. **22** Kũrĩ arĩa matarĩ hinya-rĩ, ndaatuĩkire ta itarĩ hinya nĩguo nguucagĩrĩrie arĩa matarĩ hinya. Nduĩkite maũndũ mothe kũrĩ andũ othe nĩgeetha kũngĩhoteka na njĩra ciothe ngerie kũhonokia amwe ao. **23** Njikaga maũndũ maya mothe nĩ undũ wa Ũhoro-urĩa-Mwega, nĩgeetha ngaagaĩrwo irathimo ciagu. **24** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa mahĩtahĩtanaga ihenya-inĩ mahanyũkaga othe, no rĩrĩ, no ũmwe wao ũheagwo kĩheo? Kĩhanyũkei na njĩra rĩa ingĩtũma mũkaaheo kĩheo. **25** Mũndũ o wothe urĩa ũhĩtahĩtanaga thĩinĩ wa mathako-rĩ, ehataga na akemenyeria maũndũ-inĩ mothe hatarĩ itherũ. Mekaga ũguo nĩguo maheo thũmbĩ itarĩ ya gũtũura; no ithuĩ twĩkaga ũguo nĩguo tũkaaheo thũmbĩ ya gũtũura nginya tene. **26** Nĩ undũ ũcio-rĩ, nĩ ndihanyũkaga ta mũndũ ũtooĩ gĩtũmi gĩa kũhanyũka; na ndirũaga ta mũndũ ũgũikia ngundi ciake o ũguo tũhũ. **27** Aca, nĩ mwĩrĩ wakwa hũũraga ngaũtua ngombo yakwa, nĩgeetha ndaarĩkia kũhunjĩria andũ arĩa angĩ-rĩ, nĩ mwene ndikanatuĩke wa kũregwo nyimwo kĩheo.

10 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndikwenda mũkorwo mũtooĩ undũ ũyũ, atĩ maithe maitũ ma tene othe maatongoragio nĩ itu, na atĩ othe nĩmaringire iria. **2** Othe nĩmabatithirio matuĩke andũ a Musa marĩ rungu rwa itu rĩu, o

na marĩ iria-inĩ rĩu. **3** Na othe maarĩaga irio o imwe cia kĩiroho, **4** na maanyuuaga maaĩ o mamwe ma kĩiroho; nĩgũkorwo maanyuire kuuma rwaro-inĩ rwa ihiga rwa kĩiroho rũrĩa rwatwaranaga nao, naruo rwaro rũu rwarĩ Kristũ. **5** O na kũrĩ ũguo-rĩ, aingĩ ao matiigana gũkenia Ngai; nacio ciimba ciao ikĩhurunjwo werũ-inĩ. **6** Na rĩrĩ, maũndũ macio meekĩkire marĩ ta cionereria, nĩgeetha ngoro ciitũ itikerĩrĩrie gwĩka maũndũ mooru ta macio meekire. **7** Mũtigatuĩke ahooi mĩhianano, ta urĩa amwe ao maatarĩ; o ta urĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Andũ acio magĩikara thĩ kũrĩa na kũnyua, magĩcooka magĩũkĩra kũina na gwĩkenia.” **8** Nĩngĩ tũtikahũure ũmaraya, ta urĩa amwe ao meekire, nao magĩkua andũ ngiri mĩrongo ĩrĩ na ithatũ mũthenya ũmwe. **9** O na nĩngĩ tũtikanagerie Mwathani, ta urĩa amwe ao meekire, nao makĩniinwo nĩ nyoka. **10** Na mũtikae gũteta, ta urĩa amwe ao meekire, nao makĩũragwo nĩ mũraika urĩa mũniinani. **11** Maũndũ macio meekĩkire kũrĩ o marĩ cionereria, na makĩandĩkwo marĩ ma gũtũkaania, ithuĩ tũkinyĩrĩrwo nĩ kũhingio kwa mahinda. (aĩon g165) **12** Nĩ undũ ũcio, ũngĩra nĩũrũgamĩte wega-rĩ, menyerera ndũkae kũgũ! **13** Mũtirĩ mwagerio na magerio mangĩ tiga o marĩa makoraga andũ. Nake Ngai nĩmwĩhokeku; ndangĩtikĩra mũgerio na magerio marĩa mũtangĩhota gwĩtiiria. No rĩrĩa mũkũgerio-rĩ, nĩarĩmuonagĩrĩria njĩra ya kũũrĩra nĩguo mũhotage gwĩtiiria magerio macio. **14** Nĩ undũ ũcio, arata akwa endwa ũragĩrai ũhoro wa kũhooya mĩhianano. **15** Ndiraarĩria andũ oogĩ; mwĩkũũranĩrei urĩa ndĩroiga. **16** Gĩkombe gĩa gũcookia ngaatho kĩria tũcookagia ngaatho nĩ undũ wakĩo-rĩ, githĩ ti kũgwatanĩra thakame ya Kristũ? Na githĩ mũgate urĩa twenyũraga ti kũgwatanĩra mwĩrĩ wa Kristũ? **17** Na tondũ mũgate ũcio nĩ ũmwe-rĩ, ithuĩ, o na tũrĩ aingĩ, tũrĩ o mwĩrĩ ũmwe, nĩgũkorwo ithuĩ othe tũrĩaga mũgate o ũcio ũmwe. **18** Ta mwĩcũranieĩ ũhoro wa andũ a Isiraeli: Arĩa maarĩaga irio cia igongona-rĩ, githĩ matigwatanĩgĩra kĩgongona kĩu? **19** Ndirenda kuuga atĩa? Atĩ kĩria kĩrutĩrwo mũhianano nĩ kĩndũ kũrĩ, kana atĩ mũhianano

guo mwene nĩ kĩndũ kũrĩ? **20** Aca! Ūrĩa ndĩroiga nĩ atĩ magongona ma andũ arĩa matarĩ na ũngai marutagĩrwo ndaimono, na ti Ngai, na ndikwenda mũgĩe ngwatanĩro na ndaimono. **21** Mũtingĩhota kũnyũra gĩkombe kĩa Mwathani, na mũnyũre gĩkombe kĩa ndaimono o nakĩo; mũtingĩhota kũgwatanĩra metha-inĩ ya Mwathani, na mũgwatanĩre metha-inĩ ya ndaimono. **22** Kaĩ tũrageria kwarahũra ũiru wa Mwathani? Kaĩ tũrĩ na hinya kũmũkĩra? **23** “Nĩ ndirigĩrĩrio gwĩka ũndũ,” no ti ũndũ o wothe ũrĩ na kĩguni. “Nĩ ndirigĩrĩrio gwĩka ũndũ,” no ti ũndũ o wothe ũrĩ na uumithio. **24** Gũtirĩ mũndũ wagĩrĩrwo nĩgũcaragia maũndũ ma kwĩguna we mwene, no nĩacaragie maũndũ ma kũguna andũ arĩa angĩ. **25** Rĩĩagai kĩrĩa gĩothe kĩendagio thoko-inĩ ya nyama mũtekwĩyũria ciũria nĩ ũndũ wa mwĩcuuko wa thamiri, **26** nĩgũkorwo, “Thĩ nĩ ya Mwathani, na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ thĩinĩ wayo.” **27** Mũndũ ũtarĩ mwĩtikia angĩmwĩta mũkarie irio gwake, na inyuĩ mũkorwo nĩ mũkwenda gũthĩ-rĩ, rĩa irio ciothe iria mũngĩheo mũtekwĩyũria ciũria cia mwĩcuuko wa thamiri. **28** No mũndũ angĩmwĩra atĩrĩ, “Irio ici irutĩtwo irĩ igongona,” mũtigacĩrie, nĩ ũndũ wa mũndũ ũcio wamwĩra ũguo, o na nĩ ũndũ wa mwĩcuuko wa thamiri; **29** ngiuga ũguo ti thamiri yaku ndagweta, no nĩ thamiri ya mũndũ ũcio ũngĩ. Nĩ ũndũ-rĩ, wĩyathi wakwa ũgũciirithio nĩkĩ nĩ ũndũ wa thamiri ya mũndũ ũngĩ? **30** Ingĩrĩanĩra irio na andũ angĩ ndĩ na ngaatho-rĩ, nĩ kĩrĩ gĩgũtũma njambio nĩ ũndũ wa kĩndũ kũ njokeirie Ngai ngaatho nĩ ũndũ wakĩo? **31** Nĩ ũndũ ũcio, rĩria mũkũria kana rĩria mũkũnyua, o na kana mũgĩka ũndũ o wothe-rĩ, wĩkageĩ nĩ ũndũ wa kwenda kũgoocithia Ngai. **32** Tigai gwĩka ũndũ ũngĩhĩngithia mũndũ, arĩ Mũyahudi, kana arĩ Mũyunani, o na kana ũhĩngithie kanitha wa Ngai, **33** o ta ũrĩa nĩ ngeragia gũkenia andũ othe na njĩra o yothe. Nĩgũkorwo ndicaragia ũndũ wa kwĩguna nĩ mwene, no njaragia ũrĩa ingĩguna andũ aingĩ, nĩguo mahonoke.

11 Mwĩgerekanie nĩ, ta ũrĩa ndĩgerekanagia na Kristũ. **2** Nĩngũmũgaathĩrĩria nĩ ũndũ wa kũndirikana maũndũ-inĩ mothe, na nĩ ũndũ wa gũtũura

mũrũmĩtie morutani macio, o ta ũrĩa ndaamũrutire. **3** Rĩu-rĩ, nĩngwenda mũmenye atĩ mũtwe wa mũndũ mũrũme o wothe nĩ Kristũ, na mũtwe wa mũndũ-wa-nja nĩ mũndũ mũrũme, na mũtwe wa Kristũ nĩ Ngai. **4** Mũndũ mũrũme o wothe ũrĩa ũhooyaga kana akaratha ehumbĩrite mũtwe-rĩ, nĩ mũtwe wake aconorithagia. **5** Nake mũndũ-wa-nja o wothe ũrĩa ũhooyaga kana akaratha atahumbĩrite mũtwe wake-rĩ, nĩ mũtwe wake aconorithagia, tondũ ũguo no ũndũ ũmwe na kwenjwo. **6** Angĩkorwo mũndũ-wa-nja ndekũhumbĩra mũtwe wake-rĩ, nĩakĩenje njuĩrĩ yake; na angĩkorwo kũrengarenga njuĩrĩ kana kwenjwo nĩ ũndũ wa gũconora mũndũ-wa-nja-rĩ, nĩakĩhumbĩre mũtwe. **7** Mũndũ mũrũme ndaagĩrĩrwo nĩkũhumbĩra mũtwe wake, kuona atĩ nĩwe mũhianĩre wa Ngai, na nĩ riiri wa Ngai; no mũndũ-wa-nja nĩwe riiri wa mũndũ mũrũme. **8** Nĩgũkorwo mũndũ mũrũme ndoimire harĩ mũndũ-wa-nja, no nĩ mũndũ-wa-nja woimire harĩ mũndũ mũrũme. **9** Mũndũ mũrũme-rĩ, tiwe wombirwo nĩ ũndũ wa mũndũ-wa-nja, no nĩ mũndũ-wa-nja wombirwo nĩ ũndũ wa mũndũ mũrũme. **10** Nĩ ũndũ wa gĩtũmi gĩkĩ-rĩ, mũndũ-wa-nja agĩrĩrwo nĩgũkorwo na rũuri mũtwe rwa kuonania atĩ nĩ wa gwathwo nĩ ũndũ wa araike. **11** No ningĩ-rĩ, thĩinĩ wa Mwathani, mũndũ-wa-nja ndeiganĩtie mũndũ mũrũme atarĩ ho, nake mũndũ-mũrũme ndeiganĩtie mũndũ-wa-nja atarĩ ho. **12** O ta ũrĩa mũndũ-wa-nja oimire harĩ mũndũ mũrũme-rĩ, no taguo mũndũ-mũrũme aciaragwo nĩ mũndũ-wa-nja. No rĩrĩ, indo ciothe ciumaga kũrĩ Ngai. **13** Ta tuai arĩ inyuĩ: Nĩ kwagĩrĩre mũndũ-wa-nja kũhooya Ngai atehumbĩrite mũtwe? **14** Kaĩ maũndũ ma ndũire matamũrutaga atĩ mũndũ-mũrũme gũkorwo arĩ na njuĩrĩ ndaaya nĩ ũndũ wa kũmũconorithia, **15** no mũndũ-wa-nja gũkorwo na njuĩrĩ ndaaya, ũcio nĩ riiri wake? Nĩgũkorwo aheetwo njuĩrĩ ndaaya arĩ kĩndũ gĩa kũmũhumbĩra. **16** Angĩkorwo kũrĩ na mũndũ ũrĩ na ngarari na ũhoru ũyũ-rĩ, nĩamenye atĩ ithuĩ tũtirĩ mũtugo ũngĩ, o na makanitha ma Ngai matĩrĩ mũtugo ũngĩ. **17** Ūhoru-inĩ ũrĩa ngũmũtaarĩria rĩu-rĩ,

ndiri na undu wa kumugaathira, nigukorwo kungana kwanyu ti gwa kumuguna no ni gwa kumuthukia. 18 Undu wa mbere, njiguaga ati riria muongana ta kanitha, nikugaga na nyamukano gatagati kanyu, na uhoro ucio ndingaga gwitika umwe wagu. 19 Hatari nganja gutingaga kugia na ngarari gatagati-ini kanyu cia kuonania aria anyu metikirikite ni Ngai. 20 Riria muongana hamwe, ti Irio cia Mwathani murraga, 21 nigukorwo riria mukuria, o mundu athiaga na mbere kuria ategweterera uria ungi. Umwe aikaraga ahuti, nake uria ungi agaikara aritwo. 22 Kai mutari micii mungirira na mnyuire kuo? Kana ni kanitha wa Ngai mnyararite na mukenda gūconoraga aria matari kindu? Ngukimwira atia? No ndikimugaathiririe ni undu wa uhoro ucio? Aca, ndingimugaathiriria! 23 Nigukorwo uhoro uria ndamukirire kuuma kuri Mwathani noguo ndamukinyirie: Mwathani Jesu, utuku uria aakunyanirwo, nioire mugate, 24 na aarikia gucookia ngaatho, akiwenyuranga, akiuga atiri, "Uyu ni mwiri wakwa, uria uheanitwo ni undu wanyu; ikagai uu niguu mundirikanage." 25 Ningi o undu umwe, thuutha wa kuria irio, akioya gikombe, akiuga atiri, "Gikombe giki ni kirikaniro kiria kieru thini wa thakame yakwa; ikagai uu, riria riothe murikinyuugira, niguu mundirikanage." 26 Nigukorwo riria riothe mukuria mugate yu na mukanyura gikombe giki-ri, nikuumbura mkuumbura gikua kwa Mwathani o nginya hini iria agooka. 27 Ni undu ucio, mundu o wotho ukuria mugate ucio kana akanyura gikombe ku kia Mwathani uria gutaagirire-ri, ni kwihia ehirie mwiri na thakame ya Mwathani. 28 Mundu niambage gwituria mbere ya kuria mugate ucio na kunyura gikombe kiu. 29 Nigukorwo mundu uria wotho urraga na akanyua ategukurana mwiri wa Mwathani, ni ituuro riake we mwene etuugira. 30 Kiu niko gitumite aingi anyu moorwo ni hinya, na maruare, na amwe anyu nimarikitie gikua. 31 No tungutira ciira ithu ene, tutingitua a guciirithio. 32 Hini iria tugutirwo ciira ni Mwathani-ri, nikuharithio tuherithagio

nigeetha tutikae guturwo ciira hamwe na thi. 33 Ni undu ucio, ariu na aari a lthe witu, riria munganite murranire-ri, etanagirai. 34 Angikorwo mundu niahuti-ri, agirirwo ni kuria irio gwake mucii, nigeetha riria muongana gutikage uhoro wa guturwo ciira. Ningaheana uhoro wa maundu macio mangi riria ngooka.

12 Na riri, ariu na aari a lthe witu, ha uhoro wa iheo cia ki-roho-ri, ndikwenda mukare murigitwo niguu. 2 Inyu ni nimumi ati hini iria mteetikitie Ngai, nimbwaguucagirio na mukerekerio kuri mihanano itangaria. 3 Ni undu ucio ngumwira ati, gutiri mundu waragia ahotithio ni Roho wa Ngai ungiuga atiri, "Jesu aronyitwo ni kirumi," na gutiri mundu ungihota kuuga atiri, "Jesu ni Mwathani," atatongoretio ni Roho Mutheru. 4 Na riri, iheo iria iheanagwo ni mithemba mithemba, no Roho uria uciheanaga no umwe. 5 O na njira cia gutungata ni mithemba mithemba, no Mwathani uria utungatagwo no umwe. 6 Ningi kuri mirutire ya wira mithemba mithemba, no Ngai no umwe uria uhotithagia maundu mothe gwika thini wa andu othe. 7 Na riri, o mundu niaheagwo undu wa kuonania ati ari ni Roho, nagu undu ucio ni wa kuguna andu othe. 8 Roho ucio niwe uheaga mundu umwe ndumiri ya uugi, na ungi akaheo umenyo ni Roho o ro ucio, 9 nake ungi akaheo witikio ni Roho o ro ucio, na ungi akaheo iheo cia kuhonania ni Roho o ro ucio, 10 nake ungi akaheo hinya wa kuringa ciama, na ungi akaheo urathi, na ungi akaheo gikurana maroho, na ungi akaheo kwaria na thiomi mithemba mithemba, ningi ungi akaheo uhoti wa gutaura thiomi icio. 11 Maundu macio mothe ni wira wa Roho o ro ucio umwe, nake agayugira o mundu o uria ekwenda. 12 Mwiri wa mundu ni umwe, o na gwatuika uri ciiga nyingi; ningi o na gwatuika ciiga ciaguo ciothe ni nyingi-ri, ciothe no mwiri o umwe. Uguo noguo Kristu atari. 13 Nigukorwo ithuothe twabatithio na Roho umwe tugitua a mwiri umwe, o na turi Ayahudi kana turi Ayunani, turi ngombo o kana tutari ngombo, na ithuothe tukinyuithio Roho o ro ucio umwe. 14 Na riri,

mwĩrĩ ndũkoragwo na kũga kĩmwe, no nĩ wa ciĩga nyingĩ. **15** Kũgũrũ kũngiuga atĩ, “Tondũ ti niĩ guoko-rĩ, ndirĩ wa mwĩrĩ ũyũ,” Ũndũ ũcio ndũngĩtũma gũtĩge gũtuĩka kũga kĩa mwĩrĩ ũcio. **16** Nakuo gũtũ kũngiuga atĩ, “Tondũ ti niĩ riitho-rĩ, ndirĩ wa mwĩrĩ ũcio,” nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũ gũtingĩtĩga gũtuĩka kũga kĩa mwĩrĩ ũcio. **17** Mwĩrĩ wothe ũngĩkorwo no riitho-rĩ, kũigua tũngĩguaga na kĩ? Mwĩrĩ wothe ũngĩkorwo no gũtũ-rĩ, kũnungĩra tũngĩnungagĩra na kĩ? **18** No ũria kũrĩ, nĩ atĩ Ngai nĩ eekĩrĩre ciĩga ciothe thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, agĩciĩkĩra o ta ũria eendaga ciikare. **19** Ciĩga ciothe ingĩtuĩka ni kũga kĩmwe-rĩ, mwĩrĩ naguo ũngĩkorwo ha? **20** ũria kũrĩ nĩ atĩ ciĩga nĩ nyingĩ, no mwĩrĩ nĩ ũmwe. **21** Riitho rĩtingĩhota kwĩra guoko atĩrĩ, “Niĩ ndirĩ na bata nawe!” Naguo mũtwe wĩre magũrũ atĩrĩ, “Niĩ ndirĩ na bata na inyũ!” **22** Handũ ha ũguo-rĩ, ciĩga cia mwĩrĩ irĩa cionekaga itarĩ hinya, nĩcio irĩ bata makĩria, **23** nacio ciĩga irĩa tuonaga ta itarĩ cia gũtũio mũno-rĩ, nicio tũheaga gũtũio kĩa mwanya. Nacio ciĩga irĩa tuonaga ta itagĩrĩre kuoneka niĩmenyagĩrĩro mũno, **24** o rĩria ciĩga ciitũ irĩa itarĩ cia kũhithwo itabataragio nĩkũmenyererwo mũno. No Ngai niĩanyiitithanĩtie ciĩga cia mwĩrĩ na agatĩithia makĩria ciĩga irĩa ciagĩte gũtũio, **25** niĩgeetha gũtikae kũgĩa na nyamũkano thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, no niĩgeetha ciĩga ciaguo imenyagĩrĩre o kũga na kĩria kĩngĩ. **26** Kũga kĩmwe kĩngĩnyariĩrĩka, ciĩga irĩa ingĩ inyariĩrĩkaga hamwe nakĩo; nakĩo kũga kĩmwe kĩngĩheo gũtũio-rĩ, o nacio ciĩga irĩa ingĩ niĩkenaga hamwe nakĩo. **27** Na rĩrĩ, inyũ mũrĩ mwĩrĩ wa Kristũ, na o mũndũ wanyu nĩ kũga kĩaguo. **28** Nakuo thĩĩnĩ wa kanĩtha, Ngai niĩathuurĩte mbere andũ amwe matuĩke atũmwo, a keerĩ anabii, a gatatũ arutani, o na ningĩ kũgĩe na aringĩ a ciama, o na arĩa marĩ na iheo cia kũhonania mĩrimũ, na arĩa marĩ na ũhoti wa gũteithia arĩa angĩ, na arĩa marĩ na iheo cia ũtabarĩri, na arĩa maaragia na thiomĩ mĩthemba mĩthemba. **29** Andũ othe nĩ atũmwo? Andũ othe nĩ anabii? Andũ othe nĩ arutani? Andũ othe nĩ aringĩ a ciama? **30** Andũ othe niĩmaheetwo iheo cia kũhonania? Andũ othe niĩmakĩaragia na thiomĩ? Andũ othe

niĩmagĩtaũraga thiomĩ? **31** No rĩrĩ, mwĩriragĩrĩe iheo irĩa irĩ bata mũno. Na rĩu niĩngũmuonia njĩra irĩa njega makĩria.

13 Atĩrĩrĩ, o na ingĩaria na thiomĩ cia andũ o na cia araka, no ngorwo itarĩ na wendani-rĩ, ingĩkorwo ndĩ o ta kĩndũ kĩa rũthuku kĩria kigambaga kĩaringwo, kana o ta thaani irĩa ihũurithanagio ikagamba. **2** Ingĩkorwo ndĩ na kĩheo gĩa kũratha ũhoru, na ngorwo no hote kũmenya maũndũ mothe ma hitho na ngagĩa na ũmenyo wothe, na ingĩkorwo ndĩ na wĩtkio ũria ũngĩhota gũthaamia irĩma, no ndirĩ na wendani-rĩ, ndirĩ bata o na hanini. **3** Ingĩheana indo ciakwa ciothe kũrĩ andũ arĩa athĩĩni, o na heane mwĩrĩ wakwa ũcinwo, no ngorwo ndirĩ na wendani-rĩ, ndingĩgunĩka. **4** Wendani niĩukiranagĩrĩria, na wendani niĩutuganaga. Ndũguanagĩra ũiru, na ndwĩgaathaga, o na ndũri mwĩtũio. **5** Wendani ndũri rũtũrĩko, na ndũcaragia ũria ũngũguna, o na ndũhiũhaga kũrakara, na ndũtaraga maita maria ũhĩtĩrio. **6** Ningĩ wendani ndũkenagĩra ũuru, no niĩkenagĩra ũhoru wa ma. **7** Wendani niĩugitanagĩra hĩndĩ ciothe, na ũgetikĩa maũndũ mothe, na niĩwĩrigagĩrĩra hĩndĩ ciothe, o na ũkomĩrĩria hĩndĩ ciothe. **8** Wendani ndũthiraga. No akorwo nĩ morathi, niĩmagathira; o na thiomĩ niĩgathira; na kũmenya maũndũ o nakuo niĩgũgathira. **9** Niĩgũkorwo tũmenyaga maũndũ o gĩcunjĩ, na tũrathaga maũndũ o gĩcunjĩ, **10** no hĩndĩ irĩa ũndũ ũria mũkinyanĩru ũgooka-rĩ, ũndũ ũria ũtarĩ mũkinyanĩru niĩugaathira. **11** Hĩndĩ irĩa ndaarĩ kaana-rĩ, ndaaragia o ta kaana, na ndeeciiragia o ta kaana, na ndaataranagia maũndũ o ta kaana. No hĩndĩ irĩa ndaatuĩkire mũndũ mũgĩma-rĩ, ngĩtigana na maũndũ ma wana. **12** Rĩu tuonaga maũndũ na mairia, ta kuona na gĩcicio; no hĩndĩ iyo tũkoonaga ta andũ makĩonana ũthiũ kwa ũthiũ. Rĩu njũũ maũndũ o gĩcunjĩ; hĩndĩ iyo niĩngamenya maũndũ wega, o ta ũria niĩ njũũio wega. **13** Na rĩu, maũndũ maya matatũ ni ma gũtũura: wĩtkio, na kĩrĩgĩrĩro, o na wendani. No ũria mũnene wamo ni wendani.

14 Rũmagĩrĩrai mĩthĩire ya wendani, na mwĩrĩrĩrie mũno iheo cia kĩroho, na

makiria mwiriragirie kicho kĩa uheani uhoru wa Ngai. 2 Nigukorwo mundũ urĩa wotho waragia na rũthiomi-rĩ, ti andũ aaragĩria no nĩ Ngai aaragĩria. Ti-itherũ, gũtirĩ mundũ ũtaũkagĩrwo nĩ urĩa aroiga; no nĩ maũndũ ma hitho aaragia na roho wake. 3 No mundũ urĩa ũheanaga uhoru wa Ngai aaragĩria andũ akamekĩra hinya, na akamomĩrĩria, na akamahooreria. 4 Mundũ urĩa waragia na rũthiomi nĩ we mwene wĩongagĩrĩra hinya, no urĩa ũheanaga uhoru wa Ngai nĩ kanitha ongagĩrĩra hinya. 5 No nyende inyuothe mwaragie na thiomi, no makiria ingĩenda inyuothe mũrathage mohoro. Mundũ urĩa ũrathaga uhoru niakĩrite urĩa waragia na thiomi, tĩa no akorirwo nĩegũtaũra thiomi icio, nĩguo kanitha wongererwo hinya. 6 No rĩu, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ingĩũka kũrĩ inyuĩ na njarie na thiomi-rĩ, ingĩmũgũna nakĩ, tĩa no ndĩmũreheire ũguũrio, kana ũmenyo, kana ũrathi, o na kana kiugo kĩa ũrutani? 7 O na ha uhoru ũkonĩĩ indo iria itarĩ muoyo iria igambaga, indo ta mũtũrĩrũ kana kĩnanda kĩa mũgeeto-rĩ, mundũ angĩgĩkũũrana atĩa rwĩmbo rũria rũrenda kũinwo, tĩa hakorirwo na ngũũrani njega ya mĩgambo? 8 Ningĩ-rĩ, angĩkorwo karumbeta gatikũruta mũgambo ũgũkũũrikana urĩa ũkuuga-rĩ, nũũ ũngĩkĩhaarĩria gũthĩĩ mbaara-inĩ? 9 ũguo noguo uhoru wanyu ũtariĩ. Tĩa mwaririe na ciugo ikũmenyeka na rũthiomi rwanyu-rĩ, nĩ mundũ ũrĩkũ ũngĩmenya urĩa mũroiga? Mũngĩkorwo o mũkĩarĩria rĩera. 10 Ti-itherũ nĩ kũrĩ mũthemba mũingĩ ya thiomi gũkũ thĩ, no gũtirĩ rũthiomi o na rũmwe rũtarĩ urĩa ruugaga. 11 No angĩkorwo ndingĩmenya urĩa mundũ aroiga-rĩ, nĩ ngĩrĩ mũrũrĩrĩ harĩ mundũ ũcio ũraaria, nake nĩ mũrũrĩrĩ harĩ nĩ. 12 ũguo noguo o na inyuĩ mũtariĩ. Kuona atĩ nĩmwĩrĩrĩrie mũno iheo cia kĩiroho-rĩ, kĩgeragie kuongerera iheo iria ciakaga kanitha ũkagĩa na hinya. 13 Na tondũ ũcio-rĩ, mundũ urĩa waragia na rũthiomi rũgeni nĩahooyage nĩguo ahote gũtaũra urĩa aroiga. 14 Nĩ ũndũ-rĩ, ingĩkorwo ndĩrahooya ngĩthiomaga-rĩ, roho wakwa nĩguo ũrahooya, no meciiria makwa matirĩ na maciaro. 15 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ngũgũka atĩa? Nĩ ndĩrĩhooyaga Ngai na roho wakwa, na

ningĩ hooyage na meciiria makwa; o na kũina ndĩrĩnaga na roho wakwa, na ningĩ nyinage na meciiria makwa o namo. 16 Ningĩ-rĩ, ũngĩkorwo ũkĩgooca Ngai na roho waku tu-rĩ, mundũ wa arĩa marĩ gatagatĩ kanyu ũtarataũkĩrwo, angikiuga “Ameni” atĩa mahooya-inĩ maku ma gũcookia ngaatho, kuona atĩ ndaramenya urĩa ũroiga? 17 No ũkorwo ũgĩcookia ngaatho wega mũno, no mundũ ũcio ũngĩ ndanongererwo hinya nĩ uhoru ũcio. 18 Nĩngĩcookeria Ngai ngaatho nĩgũkorwo nĩ nĩjaragia na thiomi makiria manyu inyuothe. 19 No kanitha-inĩ-rĩ, nĩ kaba njarie ciugo ithano ndĩramenya wega nĩguo ngĩrute andũ arĩa angĩ uhoru nacio, gũkĩra njarie ciugo ngiri ikũmi cia gũthioma. 20 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, tigagai gwĩciiragia ta ciana. Harĩ uhoru wa maũndũ marĩa mooru-rĩ, tuikai tũkenge, no mwĩciirĩrie-inĩ wanyu mũtuũke andũ agĩma. 21 Thĩinĩ wa Watho nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ: “Nĩngaarĩria andũ aya na tũnua twa andũ maaragia na thiomi ng’eni, ndĩmaarĩrie na tũnua twa andũ maaragia na mwarĩrie wa kũngĩ, no o na ndeeka ũguo matikanjĩgua,” 22 Nĩ ũndũ ũcio, kwaria na thiomi nĩ kĩmenyithia kũrĩ andũ arĩa matetikĩtie no ti kĩmenyithia kũrĩ arĩa metetikĩtie; no kũratha uhoru nĩ kwa arĩa metetikĩtie, ti kwa arĩa matetikĩtie. 23 Tondũ ũcio kanitha wotho ũngĩũngana na andũ othe maarie na thiomi-rĩ, na haccoke hatoonye andũ matooĩ uhoru wa thiomi, kana andũ matetikĩtie-rĩ, githĩ matingiuga atĩ mũrĩ agũrĩki? 24 No mundũ ũtarĩ mwĩtikia kana mundũ ũtarĩ mũtaũkĩre nĩ uhoru ũcio angĩtoonya rĩria andũ othe mararatha mohoro-rĩ, mundũ ũcio nĩekũiguithio nĩ andũ othe atĩ nĩ mwĩhia na aciirithio nĩo othe, 25 na maũndũ marĩa atũire ahithĩte ngoro-inĩ nĩmakoimbũka. Nĩ ũndũ ũcio egũthie thĩ ahooe Ngai, akiugaga atĩrĩ, “Ti-itherũ Ngai arĩ gatagatĩ-inĩ kanyu!” 26 Tũgũkiuga atĩa, ariũ na aarĩ a lthe witũ? Rĩria muongana hamwe-rĩ, o mundũ ahota gũkorwo arĩ na rwĩmbo, kana arĩ na ũndũ arenda kũrutana, kana arĩ na ũndũ aguũrĩrio, kana arĩ na thiomi, kana arĩ na ũtaũri wa thiomi. Maũndũ macio mothe no nginya mekagwo nĩ ũndũ wa gwĩkĩra kanitha hinya. 27 Angĩkorwo nĩ gũkwario na rũthiomi-rĩ, nĩ kwario nĩ andũ

eerī, na makīngīha atatū, na o mūdū aarie riita riake, na no nginya hagie na mūdū ūngī wa gūtaūra. **28** Angīkorwo gūtīrī mūtaūri-rī, mwaria ūcio nīagīkire arī kūu kanitha-inī, na akīārīrie we mwene, na aarīrie Ngai. **29** Aheani ūhorō eerī kana atatū magīrīrwo maarie, nao andū arīa angī makūūrane wega ūrīa kūrēerwo. **30** Na mūdū ūkarīte thī ho angīgīa na ūguūrīo-rī, mwaria ūcio wa mbere nīakire. **31** Nīgūkorwo inyuothe no mūrāthe ūhorō o mūdū riita riake nīguo andū othe marutwo maūdū na momīrīrio. **32** Namo maroho ma anabii nīmathīkagīra anabii o ene. **33** Nīgūkorwo Ngai ti Ngai wa kīrigiicano no nī wa thayū. Ta ūrīa kūrī thīinī wa ciūngano ciothe cia andū arīa aamūre, **34** atumia magīrīrwo nīgūkaraga makirīte ki marī thīinī wa kanitha. Matītikīrītio kwaria, no nīmaikarage menyīihītīe, o ta ūrīa Watho uugīte. **35** Angīkorwo marī na ūndū mangīenda kūmenya-rī, nīmoragie athuuri ao ene kwao mūcī; nīgūkorwo nī ūndū ūrī thoni atumia kwaragia thīinī wa kanitha. **36** Hī! Anga kiugo kīa Ngai kīambīrīrie na inyuī? Kana hihi no inyuī inyuiki gīakinyīre? **37** Mūdū o na ū angīciiria atī nī mūnabii, kana arī na iheo cia kīroho-rī, nīagītīkire atī maūdū maya ndīramwandīkīra nī maūdū marīa maathanītwo nī Mwathani. **38** No angīagīra ūndū ūcio kīene-rī, o nake we mwene nīakagīrwo kīene. **39** Nī ūndū ūcio, arīū na aarī a Ithe witū, mwīrīrīrie kūrathaga mohoro, na mūtīkagīragie ūhorō wa kwaria na thiomī. **40** No maūdū mothe nīmekagwo na mūtāratara ūrīa wagīrīre, na mekagwo na kīhaarīro.

15 Na rīrī, arīū na aarī a Ithe witū, nīngwenda kūmūrīkīania ūhorō-ūrīa-mwega ūrīa ndaamūhunjīrie, na mūkīwamūkīra, na noguo mūtūūrīte mūrūmītīe. **2** ūhorō ūcio mwega nīguo ūtūmaga mūhonoke, mwaikara mūrūmītīe wega ūhorō ūrīa ndaamūhunjīrie. Angīkorwo ti ūguo-rī, ūhorō ūcio mwawītīkīrie o tūhū. **3** Nīgūkorwo ūhorō ūrīa nī ndaamūkīrie nīguo ndaamūheire, ūrī wa mbere na wa bata mūno: atī Kristū nīakuire nī ūndū wa mehīa maitū o ta ūrīa Maandīko moigīte, **4** na atī nīathīkīrwo, na atī mūthenya wa gatātū

akīrīūkio kūrīngana na ūrīa Maandīko macio moigīte, **5** na atī akiumīrīra Petero, na agīcooka akiumīrīra arīa lkūmī na Eerī. **6** Thuutha ūcio, nīoimīrīre makīria ma arīū na aarī a Ithe witū magana matano ihinda o rīmwe, na aingī ao marī muoyo o na rīu, o na gūtūka amwe ao nīmarīkītīe gūkua. **7** Nīngī agīcooka akiumīrīra Jakubu na thuutha wa ūguo agīcooka akiumīrīra atūmwo othe, **8** na thuutha wa acio angī othe akīnyumīrīra o na nī, haana ta mūdū waciarītwo atarī mūkinyu. **9** Nīgūkorwo nī nī nī mūnini mūno harī atūmwo arīa angī, o na ndiagīrīrwo nī gwītwo mūtūmwo, tondū nīndanyariire kanitha wa Ngai. **10** No wega wa Ngai nīguo ūtūmīte ndūke ūguo ndarī, naguo wega wake kūrī nī ndwarī wa tūhū. No nīndarūtīre wīra na kīyo gūkīra acio angī othe, no ti nī ndaarutaga wīra ūcio, no nī wega wa Ngai ūrīa warī hamwe na nī warutaga wīra ūcio. **11** Tondū ūcio, o na kūngītūka nī nī kana nī o-rī, ūhorō ūyū noguo tūhunjāgia, na noguo inyuī mwetīkīrie. **12** Na rīrī, kūngīkorwo kūhunjāgio atī Kristū nīariūkīrio akiuma kūrī arīa akuū-rī, nī kī gītūmaga amwe anyu moige atī gūtīrī kūrīūkio kwa arīa akuū? **13** Kūngīkorwo gūtīrī kūrīūkio kwa arīa akuū-rī, o nake Kristū ndaakīrīūkīrio. **14** Na angīkorwo Kristū ndaakīrīūkīrio-rī, kūhunjā gwītū no gwa tūhū, nakuo gwītīkia kwanyu no gwa tūhū. **15** Makīria ma ūguo-rī, ithuī no tūgīkorwo tūrī aira a Ngai a maheeni, tondū nītuumbūrīte atī Ngai nīariūkīrie Kristū kuuma kūrī arīa akuū. No rīrī, ndaakīmūrīūkīrie angīkorwo nī ma atī arīa akuū matirīūkāgio. **16** Nīgūkorwo kūngītūka atī arīa akuū matirīūkāgio, o nake Kristū ndaakīrīūkīrio. **17** Na angīkorwo Kristū ndaariūkīrio-rī, gwītīkia kwanyu nī gwa tūhū; mūgītūūrāga o mehīa-inī manyu. **18** Nīngī andū arīa marīkītīe gūkoma marī thīinī wa Kristū-rī, o nao nī kūrīa morīte. **19** Na kūngīkorwo kūrīgīrīro giitū thīinī wa Kristū no kīa muoyo-inī ūyū tūrī-rī, twagīrīrwo nīkūguīrwo tha gūkīra andū othe. **20** No rīrī, ti-itherū Kristū nīariūkītīo akoima kūrī arīa akuū, agatūka maciaro ma mbere ma arīa makuīte. **21** Tondū-rī, o ūrīa arī mūdū watūmīre gīkuū gūke

thĩ, o nakuo kũriũkio kwa arĩa akuũ nĩ mũndũ ũhaandaga mbeũ ya ngano kana ya kindũ kĩngĩ. watũmire gũũke. **22** Nĩgũkorwo o ta ũrĩa andũ **38** No Ngai amĩheaga mwĩrĩ o ũrĩa endaga igĩe othe makuaga nĩ ũndũ wa Adamu-rĩ, no taguo naguo, na o mũthemba wa mbegũ akaũhe andũ othe magaacookio muoyo thĩĩnĩ wa Kristũ. mwĩrĩ waguo. **39** Mĩĩrĩ yothe ndĩhaanaine: **23** No o mũndũ akaariũka ihinda rĩake mwene: Andũ marĩ mũthemba ũmwe wa mwĩrĩ, nacio Kristũ arĩ we wariũkire mbere; na thuutha andũ nyamũ mũthemba ũngĩ, na nyoni mũthemba arĩa marĩ ake hĩndĩ rĩa agooka. **24** Thuutha ũngĩ, o nacio thamaki irĩ mwĩrĩ wa mũthemba ũcio nĩguo ihinda rĩa kũrigĩrĩa rĩgaakinya, ũngĩ. **40** Nĩngĩ nĩ kũrĩ mĩĩrĩ ya igũrũ na nĩ kũrĩ hĩndĩ rĩa akaaneana ũthamaki kũrĩ Ngai Ithe mĩĩrĩ ya gũkũ thĩ; no riiri wa mĩĩrĩ ya igũrũ nĩ arikĩtie kũniina mothamaki mothe, na wathani, mũthemba ũmwe, na riiri wa mĩĩrĩ ya gũkũ thĩ o na hinya wothe. **25** Nĩgũkorwo no nginya nĩ mũthemba ũngĩ. **41** Riũa rĩrĩ na riiri warĩo athamake nginya rĩria agaakorwo aigite thũ mwanja, na mweri ũrĩ riiri waguo mwanja, ciake ciothe rungu rwa makinya make. **26** Na rĩrĩ, na njata irĩ na riiri wacio mwanja; na njata thũ ya mũthia kũniinwo nĩ gĩkuũ. **27** Nĩgũkorwo imwe irĩ riiri ũrĩ ngũũrani na njata rĩa ĩngĩ. “nĩ aigite indo ciothe rungu rwa makinya **42** Ūguo nĩguo gũgaatuĩka hĩndĩ ya kũriũkio make.” Na rĩria gũkwĩrwo atĩ “indo ciothe” kwa andũ arĩa akuũ. Mwĩrĩ ũrĩa ũhaandagwo nĩ nĩciigĩtowo rungu rwake, nĩgũkũmenyeka wega wa kũbutha, no ũriũkagio ũtarĩ wa kũbutha; atĩ Ngai we mwene ti wa itari rĩu tondũ nĩ we **43** mwĩrĩ ũhaandagwo ũrĩ mũmene, ũgacooka waigire indo ciothe rungu rwa Kristũ. **28** Aarĩkia ũkariũkio ũrĩ na riiri; ũhaandagwo ũtarĩ na gwĩka ũguo-rĩ, Mũriũ we mwene nĩagatuĩka wa hinya, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ na hinya; **44** gwathagwo nĩ ũcio waigire indo ciothe rungu ũhaandagwo ũrĩ mwĩrĩ wa ndũire, ũgacooka rwake, nĩguo Ngai akorwo nĩ we maũndũ mothe ũkariũkio ũrĩ mwĩrĩ wa kĩiroho. Angĩkorwo thĩĩnĩ wa maũndũ mothe. **29** Na rĩrĩ, kũngĩkorwo nĩ kũrĩ mwĩrĩ wa ndũire-rĩ, o na mwĩrĩ wa gũtirĩ ũriũkio-rĩ, arĩa mabatithitio handũ-inĩ ha kĩiroho ũrĩ kuo. **45** Nĩ ũndũ ũcio kwandĩkitwo arĩa akuũ mageeka atĩa? Angĩkorwo arĩa akuũ atĩrĩ: “Adamu ũrĩa warĩ mũndũ wa mbere-rĩ, matikaariũkio o na atĩa-rĩ, andũ makĩbatithagio aatuĩkire kĩũmbe kĩrĩ muoyo”; nake Adamu ũrĩa handũ-inĩ hao nĩkĩ? **30** Na ithuĩ-rĩ, twĩtoonyagia wa kũrigĩrĩa-rĩ, agĩtuĩka roho wa kũheana muoyo. **46** Mwĩrĩ wa kĩiroho tiguu waambire ũgwati-inĩ o ithaa o ithaa nĩkĩ? **31** Ngũmwĩra gũũka, no nĩ ũrĩa wa ndũire, na thuutha wa na ma, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ti-itherũ, o ũguo ũgĩũka ũrĩa wa kĩiroho. **47** Mũndũ wa ta ũrĩa ndĩirahaga nĩ ũndũ wanyu thĩĩnĩ wa mbere aarĩ wa rũkũngũ rwa thĩ, no mũndũ wa Kristũ Jesũ Mwathani witũ, atĩ nĩ nguaga o keerĩ oimĩte igũrũ. **48** O ta ũrĩa mũndũ ũcio o mũndũ wa gũkũ thĩ aatarĩ, noguo arĩa marĩ a tĩiri matariĩ; na ta ũrĩa mũndũ wa kuuma igũrũ aatarĩ, noguo o na arĩa a igũrũ matariĩ. **49** Na ta ũrĩa twagiĩre na mũhianire wa mũndũ ũcio wa tĩiri- tũnyue, nĩgũkorwo tũkaagĩa na mũhianire wa mũndũ ũcio wa tĩiri-rĩ, noguo tũkaagĩa na mũhianire wa mũndũ ũcio wa kuuma igũrũ. **50** Ngũmwĩra atĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, mwĩrĩ na thakame itingihota kũgaya ũthamaki wa Ngai, kana kĩrĩa kĩbuthaga kĩgae kĩrĩa gĩtabuthaga. **51** Thĩkĩrĩria, ndĩmwĩre ũndũ wa hito: Tũtigaakua ithuothe, no nĩkũgarũrwo tũkaagarũrwo ithuothe, **52** o kahinda kanini, o ta ibucia rĩa riitho, rĩrĩa karumbeta ka mũthia gakaagamba. Nĩgũkorwo karumbeta nĩgakaahwo, nao arĩa akuũ mariũkio matarĩ a

kūbutha, na ithuĩ tūgarūrwo mīrī. **53** Nīgūkorwo mwīrī ūyū ūbuthaga no nginya wīhumbe mwīrī ūtarī wa kūbutha, naguo mwīrī ūyū wa gūkua wīhumbe mwīrī ūtarī wa gūkua. **54** Hīndī ūrīa kūbutha gūkeehumba kwaga kūbutha, na gūkua kwīhumbe kwaga gūkua-rī, hīndī ūyū ūhoro nīūkahinga ūrīa wandikītwo atīrī, “Gikuū nīkīniinītwo gīgatoorio biū.” **55** “Wee gikuū-rī, gūtoorania gwaku gūkīrī ha? Wee gikuū-rī, rūboora rwaku rūkīrī ha?” (Hadēs 986) **56** Rūboora rwa gikuū nī mehia, naguo hinya wa mehia uumanaga na watho. **57** No rīrī, Ngai arogaathwo nīgūkorwo nīwe ūtūheaga ūtooria thīinī wa Mwathani witū Jesū Kristū. **58** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū arīa nyenda, ikaragai mwīhaandīte wega. Mūtikanenyenyio nī ūndū o na ūrīkū. Tūūrai mwīheanīte kūna wīra-inī wa Mwathani, tondū nīmūū atī wīra wanyu thīinī wa Mwathani ti wa tūhū.

16 Na rīrī, ha ūhoro wa mūhothi nī ūndū wa andū a Ngai ūtarī ūū: Īkagai ūrīa ndeerire makanitha ma Galatia mekage. **2** Mūthenya wa mbere wa kiumia-rī, o mūdū wanyu nīagīrīrwo nīkūigaga mbeeca ta ūrīa ūthūkūmi wake ūigana, agaciigaga, nīguo hīndī ūrīa ngooka kūu gūtikanagīe na mūhothi. **3** Na ndaakinya-rī, andū arīa mūgaakorwo mūgathīrīrie nīngamahe marūa ma kūmamenyithania na ndīmatūme Jerusalemu na iheo cianyu. **4** Na kūngīkoneka kwagīrīre o na nīi thīi-rī, nīngatwarana nao. **5** Ndaarīkia gūtuīkanīria Makedonia-rī, nīgūkorwo nīngatuīkanīria kuo, nīngooka kūrī inyuī. **6** Hihi ngaikara na inyuī gwa kahinda, o na kana njikare kūu hīndī ya heho yothe, nīguo mūkaahota kūndeithīrīria gūthīi rūgendo-inī rwakwa kūrīa guothe ngaathī. **7** Ndikwenda kuonana na inyuī hīndī ūno ndīrahītūkīra kūu, tondū ngwīhoka atī nītūgaikarania na inyuī kwa ihinda, Mwathani etīkīra. **8** No nīngūikara gūkū Efeso nginya hīndī ya Bendegothito, **9** tondū ndīmūhingūrīre mweke mūnene wa kūruta wīra mwega ūrī na uumithio, no nacio thū nī nyingī. **10** Timotheo angīuka-rī, menyererai nīguo aikare kūu na inyuī atarī na guoya, nīgūkorwo nī wīra wa Mwathani araruta, o ta ūrīa ndīraruta. **11**

Nī ūndū ūcio-rī, gūtīrī mūdū wagīrīrwo nī kwaga kūmwamūkīra. Mumagariei na thayū nīgeetha akinye kūrī nīi. Nīndīmwetereire marī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū. **12** Na rīrī, ha ūhoro ūkonīi mūrū wa Ithe witū Apolo-rī: nīdamūringīrīrie mūno ooke kūrī inyuī arī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū. Nowe ndeendaga gūka ihinda riu, no nīarīuka aagīa na mweke. **13** Ikaragai mwīhūgīte, na mwīhaande mūrūmīte wega thīinī wa wītīkio; ningī mūtūike andū omīrīru; na mūgīe na hinya. **14** Īkagai maūdū mothe mūrī na wendani. **15** Inyuī nīmūū atī andū a nyūmba ya Stefana nīo maarī a mbere gwītīkia kūu būrūri wa Akaia, na nīmerutīre gūtungatagīra andū arīa aamūre. Nīngūkīmūringīrīria, ariū na aarī a Ithe witū, **16** mwathīkagīre andū ta acio, na mūdū o wothe ūrīa ūrutithanagīa wīra na ithuī, akīūnogagīra. **17** Nīndakenire rīrīa Stefana, marī na Fotunato, na Akaiko maakinyire, nī ūndū nīo maahingīrie ūndū ūrīa itaarī naguo kuuma kūrī inyuī. **18** Nīgūkorwo nīmacanjamūrīre roho wakwa o na wanyu. Andū ta acio nīmagīrīrwo kūheagwo gītīo. **19** Makanitha ma būrūri wa Asia nīmamūgeithia. Akula na Pirisila nīmamūgeithia mūno thīinī wa Mwathani, o na kanitha ūrīa ūcemanagīa kwao nyūmba nīwamūgeithia. **20** Ariū na aarī a Ithe witū othe arīa marī gūkū nīmamūgeithia. O mūdū nīageithie ūrīa ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. **21** Nīi, Paūlū, nī nī ndandika ngeithi ici na guoko gwakwa. **22** Angīkorwo he mūdū o na ū ūtendete Mwathani-rī, arogwatwo nī kīrumi. Ūka, Mwathani! **23** Wega wa Mwathani Jesū ūroikara na inyuī. **24** Wendani wakwa ūromūkinyīra inyuī inyuothe mūrī thīinī wa Kristū Jesū. Amenī.

2 Akorinitho

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai, tũri na Timotheo mũrũ wa Ithe witũ, Twatũma marũa maya kũri kanitha wa Ngai ūria ūri Korinitho, o hamwe na andũ othe aamũre arĩa marĩ Akaia guothe: **2** Wega na thayũ kuuma kũri Ngai Ithe witũ o na Mwathani Jesũ Kristũ irokara na inyuĩ. **3** Ngai na Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ arogoocwo, o we Ithe witũ wa tha, na Ngai mwene ūhoru wothe wa kũumanĩrĩria, **4** ūria ūtũmagĩrĩria mathĩina-inĩ maitũ mothe, nĩguo na ithuĩ tũhotage kũhooreragia arĩa marĩ na thĩina o wothe na ūndũ wa kũumĩrĩrio kũria ithuĩ ene tũumĩrĩrio nakuo nĩ Ngai. **5** Nĩgũkorwo o ta ūria kũnyariirwo gwa Kristũ kũingĩhite thĩinĩ witũ-rĩ, ūguo noguo kũumanĩrĩria gwitũ kũingĩhite nĩ ūndũ wa Kristũ. **6** Tũngĩthĩnio-rĩ, tũthĩnagio nĩguo mũumĩrĩrio na mũhonokio; tũngũmĩrĩrio-rĩ, tũmagĩrĩrio nĩguo na inyuĩ mũgĩe na ūumĩrĩru, ūria ūciaraga gũkirĩrĩria mũkĩnyariirwo na mathĩina o ta marĩa tũthĩnagio namo. **7** Nakĩo kũrĩgĩrĩro kĩria tũri nakĩo nĩ ūndũ wanyu nĩ kĩrũmu, tondũ nĩtũũ atĩ o ta ūria mũgwatanagĩra na ithuĩ maũndũ-inĩ marĩa tũnyariiragwo namo-rĩ, no taguo mũgwatanagĩra na ithuĩ ūhoru-inĩ wa kũumanĩrĩria o nago. **8** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, tũtikwenda mũkorwo mũtooi mathĩina marĩa twarĩ namo bũrũri wa Asia. Twarĩ hatĩka-inĩ nene mũno makĩria ma ūria tũngĩahotire gũkirĩrĩria, nginya ha ūhoru witũ wa gũtũura muoyo tũkĩyũmĩra tha. **9** Ti-itherũ, ngoro-inĩ ciitũ twaiguaga tũtũrĩrwo gũkua. No kwahanikire ūguo nĩguo tũtikae kwĩhoka ithuĩ ene, no twĩhoke Ngai, ūria ūriũkagia arĩa akuũ. **10** Nĩwe watũhonokirie ūgwati-inĩ ūcio wahaanaga wa gũkuũ, na nowe ūgaatũhonokia. We nĩwe twĩrĩgĩrĩre atĩ no egũthĩ na mbere gũtũhonokia, **11** inyuĩ na inyuĩ mũgĩtũeithagia na gũtũhoera. Nao andũ aingĩ nĩmarĩcookagia ngaatho nĩ ūndũ witũ, tondũ wa wega ūcio tũtũgĩtwo nago arĩ macookio ma mahooya ma andũ aingĩ. **12** Na rĩri, ūndũ ūyũ nĩguo twĩrahagĩra: Thamiri ciitũ nĩcio

itũmenyithagia atĩ mĩthĩire iitũ ĩria tũkaraga nayo gũkũ thĩ, na makĩria ūria tũkaranagia na inyuĩ, nĩ ya ūtheru na ya ūhoru wa ma kuuma kũri Ngai. Tũtiikaga ūguo kũringana na ūũgĩ wa thĩ, no nĩ kũringana na wega wa Ngai. **13** Nĩgũkorwo tũtĩramwandĩkĩra ūndũ o na ūrikũ mũtangĩhota gũthoma kana gũtaũkĩrwo nĩguo. Na ngwĩhoka atĩ, **14** o ta ūria mũtũmenyete hanini, nĩmũrĩtaũkĩrwo biũ atĩ no mũhote kwĩraha nĩ ūndũ witũ, o ta ūria tũkeeraha nĩ ūndũ wanyu mũthenya ūria wa Mwathani Jesũ. **15** Na tondũ wa ūria ndaarĩ na mwĩhoko wa ūndũ ūcio-rĩ, nĩndabangĩte njũke kwanyu mbere nĩguo mũgunĩke maita meerĩ. **16** Ndabangĩte ndĩmũceerere ngĩthĩ Makedonia, na njokere kũu kwanyu ngiuma Makedonia, na inyuĩ nĩguo mũcooke mũndũme Judea. **17** Hĩndĩ ĩria ndaabangaga ūndũ ūcio-rĩ, kaĩ ndeekaga ūguo na itherũ? Kana hihĩ haaragĩria mĩbango yakwa na njĩra ya kĩ-mwĩrĩ nĩguo rĩmwe njugage, “Ī, ĩ,” na rĩria rĩngĩ ngoĩga “Aca, aca”? **18** No ti-itherũ, o ta ūria Ngai arĩ mwĩhokekũrĩ, ndũmĩrĩri iitũ kũri inyuĩ ti “Ī” na rĩngĩ “Aca.” **19** Nĩgũkorwo Mũrũ wa Ngai, Jesũ Kristũ, ūria mwahunjĩrio ūhoru wake nĩ nĩ, na Sila, na Timotheo, ūhoru wake ndwarĩ wa kuuga, “Ī” ūgacooka ūkoĩga “Aca,” no thĩinĩ wake gũtũũraga o “Ī.” **20** Nĩgũkorwo ciĩranĩro cia Ngai, o na cingĩhite atĩa-rĩ, ciothe nĩ “Ī” thĩinĩ wa Kristũ. Na nĩ ūndũ ūcio thĩinĩ wake, ithuĩ tũkoigaga “Ameni” nĩgeetha Ngai agoocagwo. **21** Na rĩri, Ngai nĩwe ūtũmaga ithuĩ hamwe na inyuĩ twĩhaande wega thĩinĩ wa Kristũ. Nĩwe watũtĩrĩrie magũta, **22** na agĩtwĩkĩra rũuri rwa kuonania atĩ tũri ake, na agĩtũhe Roho wake thĩinĩ wa ngoro ciitũ arĩ ta mwĩhoko wa kũrũgamĩrĩra maũndũ marĩa magooka. **23** Ngai nĩwe mũira wakwa, na nĩoi atĩ nĩ ndaagire gũcooka Korinitho nĩ ūndũ wa kũmũcaĩra. **24** Ūguo ti kuuga atĩ nĩtũramwatha ūhoru-inĩ wa wĩtikio wanyu, no nĩ atĩ tũrutithanagia wĩra na inyuĩ nĩgeetha mũkenage, tondũ mũtũrĩte mwĩhaandite wega nĩ ūndũ wa wĩtikio wanyu.

2 Nĩ ūndũ ūcio nĩgũtua ndaature itua atĩ ndikũmũceerera rĩngĩ ndĩmũiguithie kĩa. **2** Tondũ-rĩ, ingĩkĩmũiguithia kĩa-rĩ,

nūū ūngīgītigara wa kūngenia, o tiga inyuī arīa njiguithītie kīeha? 3 Ndamwandikīire ūguo nīgeetha rīrīa ngooka ndikanaiguithio kīeha nī acio njagīrīrwo nīgūkenio nīo. Nī ndaarī na ūūmīrīru harī inyuī inyuothe atī nīmūngāgwatanīire na nī gīkeno-inī gīakwa, nakīo gītūike kīanyu. 4 Nīgūkorwo ndamwandikīire ndī mūthīnīku mūno, na ndī na ruo rwa ngoro na maithori maingī, ti atī nīguo ndīmūiguithie kīeha, no nīguo ndīmūmenyithie wendo ūrīa ndīmwendete naguo. 5 Angīkorwo nī kūrī mūdū ūiguithītie amwe anyu kīeharī, ti nī aīguithītie, no nī inyuothe aīguithītie kīeha. Ndiroiga ūguo ngīhatīrīria ūrīa wīkīte ūguo. 6 Iherithia rīrīa aherithītio nī andū arīa aingī anyu, nīrīmūiganīte. 7 Rīu inyuī-rī, nīmwağīrīrwo nīkūmūrekerā na kūmūmīrīria, nīguo ndakae gūtoorio nī kīeha gīkīrīte. 8 Nī ūndū ūcio, ndamūthaitha mūmuonie atī no mūmwendete. 9 Gītūmi kīrīa gīatūmire ndīmwandīkīre marūa macio nīndīmūgerie, na menye kana no mūwīirie magerio na mwathīkage maūdū-inī mothe. 10 Mūdū ūrīa mūngīrekerā, o na nī nīdamūrekerā. Naguo ūndū ūrīa ndekaniire-rī (hangīkorwo nī haarī ūndū o na ūrīkū wa kūrēkanīra), ūndū ūcio ndaūrekanīra nī ūndū wanyu ndī mbere ya Kristū, 11 nīguo Shaitani ndakae gūtūhoota. Nīgūkorwo tūtīrigītwo nī mawara make. 12 Na rīrī, rīrīa ndaathīre Teroa kūhunja ūhorō-ūrīa-Mwega wa Kristū, na ngīkora Mwathani ahingūrīte mūrango-rī, 13 ndiigana kūgīa na thayū ngoro-inī yakwa, tondū ndiakorire mūrū-wa-lthe witū Tito kuo. Nī ūndū ūcio ngiugīra andū akuo ūhorō, ngīcooka ngīthī nginya Makedonia. 14 No rīrī, Ngai arogoocwo, o we ūrīa ūtūtongoragia hīndī ciothe na ūhootani thīnī wa Kristū, nake agatūhūthagīra ta tūrī mūtatarīko mwega wa kūmemerekīa ūhorō wa kūmenya Kristū kūdū guothe. 15 Tondū ithuī tūrī mūtatarīko wa Kristū ūrīa ūkinyaga harī Ngai, kūrī arīa marahonokio o na arīa maroora. 16 Kūrī arīa maroora-rī, tūrī mūnūngo mūūru wa gīkuū; no kūrī arīa marahonokio-rī, tūrī mūtatarīko wa muoyo. Nūū ūngīhota wīra ta ūcio? 17 Ithuī tūtīkaga ta ūrīa andū

aingī mekaga; tūtīonjorithagia kiugo kīa Ngai nīguo tuone uumithio. Handū ha gwīka ūguo-rī, ithuī twaragia tūrī na wīhokeku thīnī wa Kristū mbere ya Ngai, ta andū matūmītwo nī Ngai.

3 Anga nītūraambīrīria gūcooka kwīgaathīrīria? Kana hīhi nītūbataire kūheo marūa ma gūtūgaathīrīria kūrī inyuī kana moimīte kūrī inyuī ta andū arīa aingī? 2 Inyuī ene nī inyuī marūa maitū, maandīkītwo ngoro-inī ciitū, mamenyekete na magathomagwo nī andū othe. 3 Inyuī nīmuonanagia atī mūrī marūa moimīte kūrī Kristū, inyuī mūrī maciario ma ūtungata witū, marūa mataandīkītwo na rangi, no maandīkītwo na Roho wa Ngai ūrīa ūrī muoyo. Matiandīkītwo ihengere-inī cia mahiga, no maandīkītwo ihengere-inī cia ngoro cia andū. 4 Ūcio nīguo ūūmīrīru witū harī Ngai nī ūndū wa Kristū. 5 Na ti atī tūrī na ūhoti ithuī ene tūngīgaathīra, no ūhoti witū uumaga kūrī Ngai. 6 Nīwe ūtūhotithītie tūtūike ndungata cia kīrīkanīro kīrīa kīerū, nakīo ti kīa ūhorō ūrīa mwandīke, no nī kīa Roho; nīgūkorwo ūhorō ūrīa mwandīke nī kūūraga ūragaga, no Roho aheanaga muoyo. 7 Na rīrī, angīkorwo ūtungata ūrīa wa tene, ūrīa wandīkītwo na ndemwa ihengere-inī cia mahiga, wokire ūrī na riiri, o nginya andū a Isiraēli makīremwo nīgūikara marorete ūthīū wa Musa tondū wa ūrīa warī na riiri, o na gūtūka riiri ūcio nīwathiragarī, 8 githī ūtungata wa Roho to ūgīkorwo ūkīrī na riiri makīria? 9 Angīkorwo ūtungata ūrīa ūtuaga andū ehia nī ūrī riiri-rī, githī ūtungata ūrīa ūrehaga ūthīngu ndūngīgīkorwo ūrī na riiri makīria! 10 Nīgūkorwo ūhorō ūrīa warī na riiri mbere, rīu ndūrī na riiri ūkīringithanio na riiri ūcio ūngī ūkīrīte. 11 Na angīkorwo ūhorō ūcio wathiraga wokire na riiri-rī, ūcio ūngī wa gūtūūra ndūngīgīkorwo na riiri makīria! 12 Nī ūndū ūcio-rī, twaragia ūhorō tūūmīrīrie mūno, nī ūndū wa kīrīgīrīro kīu. 13 Ithuī tūtitarī ta Musa, ūrīa wehumbagīra ūthīū na gītambaya nīguo agīrīrīrie andū a Isiraēli gūcūthīrīria ūthīū wake rīrīa ūkengi ūcio wathiraga. 14 No rīrī, meciiria mao nīmaritirio, nīgūkorwo nginya ūmūthī gītambaya o kīu gīkoragwo o ho hīndī rīra kīrīkanīro kīu gīkūrū kīao

gīgūthomwo. Gītambaya kīu gītīrī kīeherio, tondū kīeheragio nī ūndū wa gwītīkia Kristū. **15** O na nginya ūmūthī rīrīa watho wa Musa ūgūthomwo-rī, gītambaya kīu no kīhumbagīra ngoro ciao. **16** No rīrīa rīothe mūndū o na ū agarūrūkīra Mwathani-rī, gītambaya kīu nīkīeheragio. **17** Na rīrī, Mwathani nīwe Roho, na harīa Roho wa Mwathani arī, hau nī harī na wīyathi. **18** Na ithuī ithuothe arīa tūtahumbīrīte mothiū maitū, nītūhenahenagia riiri wa Mwathani ta tūrī icicio, na nītūgarūrāgwo nīguo tūhaanane nake tūrī na riiri wa gūtūūra ūrīa ūthiiga o ūkīongererekaga, o uumīte kūrī Mwathani, ūrīa arī we Roho.

4 Tondū ūcio, kuona atī nī tūrī na ūtungata ūcio nī ūndū wa tha cia Ngai-rī, tūtīūrāgwo nī hinya. **2** No ithuī nītūreganīte na mīthiire ya hitho na ya thoni; ithuī tūtithiiga na mīthiire ya wara na tūtītukanagia kiugo kīa Ngai na maheeni. Handū ha ūguo-rī, nī ūhorō wa ma tūheanaga hatarī ūndū tūkuongerera, na tūrī mbere ya Ngai, nītūgerāgia gūtūma thamiri cia o mūndū itwītīkīre. **3** O na angīkorwo ūhorō witū ūrīa tūhunjāgia nīmūhumbīre-rī, ūhumbīrītwo kūrī arīa maroora. **4** Nayo ngai ya mahinda maya, nītūmīte meciira ma andū arīa matetikītie matumane, nīgeetha matigathererwo nī ūtheri wa Ūhorō-ūrīa-Mwega wa riiri wa Kristū, o we ūrīa arī we mūhaanīre wa Ngai. (aiōn g165) **5** Nīgūkorwo ti ūhorō witū ithuī ene tūhunjāgia, no tūhunjāgia Jesū Kristū arī we Mwathani, na ithuī tūrī ndungata cianyu nī ūndū wa Jesū. **6** Tondū Ngai ūrīa woigire, “Ūtheri nīware nduma-inī,” nīwe watūmire ūtheri wake ware ngoro-inī ciitū nīguo tūheo ūtheri wa kūmenyithāgia andū riiri wa Ngai ūcio wonēkaga ūthiū-inī wa Kristū. **7** No rīrī, ithuī tūkuuīte kīgīna kīu tūhaana ta tūrī na nyūngū cia rīūmba nīgeetha kūmenyeke atī ūhoti ūyū mūnene uumīte kūrī Ngai no nduumāgia kūrī ithuī. **8** Ithuī tūhatīkītwo mūno na mīena yothe, no tūtīhehenjetwo; nītūrīgītwo nī wa gwīka, no tūtīkuīte ngoro; **9** na nītūnyariirītwo, no tūtītiganīriro; nītūrūndītwo, no tūtīniinītwo. **10** Hīndī ciothe tūkorāgwo tūkuuīte gīkuū kīa Jesū na mīrī iitū, nīguo muoyo wa Jesū o naguo

ūguūranāgīrio thīinī wa mīrī iitū. **11** Nīgūkorwo ithuī arīa tūrī muoyo tūtūire tūneanāgwo gīkuū-inī nī ūndū wa Jesū, nīgeetha muoyo wake ūguūranāgīrio thīinī wa mīrī īno iitū ikuuāgia. **12** Nī ūndū wa ūguo-rī, gīkuū kīrutāgia wīra thīinī witū, no muoyo ūkaruta wīra thīinī wanyu. **13** Nī kwandīkītwo atīrī: “Tondū nīndetikīrie; nīkīo ndaarīrie.” Nī ūndū wa roho o ro ūcio wa wītīkio-rī, o na ithuī nītūwītīkītie na nī ūndū ūcio tūkaaria, **14** tondū nītūū atī ūrīa wariūkīrie Mwathani Jesū kuuma kūrī arīa akuū, o na ithuī nīagatūrīūkia hamwe na Jesū, na atūrīgāmie mbere yake hamwe na inyuī. **15** Maūndū maya mothe nīmākūmūgūna, nīgeetha wega ūrīa ūrakinyīrīra andū aingī makīria ūtūme ngaatho ciyūrīre nīgeetha Ngai agoocāgwo. **16** Tondū ūcio tūtīūrāgwo nī hinya. O na gūtūika mwena wa nja nītūrathirīrīkīra, no mūndū wa thīinī nī kwērūhio erūhāgio o mūthenya. **17** Nīgūkorwo mathīna maitū mahūthū na ma ihinda inini maratūma tūreherwo riiri ūmakīrīte wa tene na tene. (aiōnios g166) **18** Nī ūndū ūcio, tūtīcūthāgīrīra kīrīa kīroneka, no tūtīcūthāgīrīra kīrīa gītonekaga. Nīgūkorwo kīrīa kīonekaga nī gīa kahinda, no kīrīa gītonekaga nī gīa gūtūūra tene na tene. (aiōnios g166)

5 Na rīrī, nītūū atī hema īno ya gūkū thī, īno tūtūūrāgia thīinī wayo, īngītharūrīo-rī, nī tūrī na nyūmba īngī yumīte kūrī Ngai, nyūmba ītaakītwo na moko ma andū, ya gūtūūra tene na tene irī kūu igūrū. (aiōnios g166) **2** Rīu nītūcaayāgia, tūkīrīragīria kūhumbwo na nyūmba īyo īngī iitū ya kuuma igūrū, **3** tondū twahumbwo ūguo tūtīgākorwo tūrī njāgia. **4** Nīgūkorwo rīrīa rīothe tūrī thīinī wa hema īno-rī, nītūcaayāgia na tūkaritūhīrwo, tondū tūtīendāgia kwaūrwo, no twendāgia tūhumbwo na mwīrī ūcio witū wa kuuma igūrū, nīgeetha mwīrī ūyū wa gūkua ūmerio nī muoyo. **5** Na rīrī, Ngai nīwe ūtūmbīte nī ūndū wa gītūmi kīu kīūmbe, na nīatūheete Roho arī ta mwīhoko wa kūrīgāmīrīra maūndū marīa magooka. **6** Tondū ūcio tūkarāgia hīndī ciothe tūrī na ūmīrīru, tūkīmenyāgia atī rīrīa rīothe tūkarāgia thīinī wa mwīrī taarī guo mūciī witū, tūkarāgia tūraihanīrīrie na Mwathani. **7** Tūtūūrāgio nī ūndū wa gwītīkia, no tūtītūūrāgio

nĩ ūndũ wa kuona na maitho. **8** Nguuga atĩrĩ, nĩ tũrĩ na ūmĩrĩru atĩ ūndũ ūrĩa tũngĩenda nĩ tũkorwo tũtarĩ mwĩrĩ-inĩ ūyũ, no tũkorwo tũrĩ mũciĩ hamwe na Mwathani. **9** Nĩ ūndũ ūcio, nĩtũgeragia na kĩyo muoroto witũ ūtũike wa kũmũkenia, twakorwo tũrĩ mwĩrĩ-inĩ ūyũ witũ o na kana twakorwo tuumĩte thĩinĩ waguo. **10** Nĩgũkorwo no nginya ithuothe tũkaarũgama mbere ya gĩtĩ gĩa ciira gĩa Kristũ, nĩguo o mũndũ akaaheo kĩrĩa kĩmwagĩrĩre kũringana na maũndũ marĩa aaneke arĩ thĩinĩ wa mwĩrĩ, marĩ mega kana marĩ mooru. **11** Kuona atĩ nĩtũmenyete ūrĩa Mwathani aagĩrĩrwo nĩ gwĩtigĩrwo-rĩ, nĩkĩo tũgeragia kũringĩrĩria andũ. Ūrĩa tũtarĩ nĩ ūndũ ūĩkaine wega nĩ Ngai, na nĩngwĩhoka atĩ o na nĩũĩkaine wega ngoro-inĩ cianyu. **12** Tikũgeria tũrageria kwĩgaathĩrĩria harĩ inyuĩ rĩngĩ, no nĩ mweke tũramũhe wa kwĩraha nĩ ūndũ witũ, nĩguo mũhotage gũcookeria arĩa merahaga na maũndũ marĩa monagwo na maitho gũkĩra marĩa marĩ ngoro-inĩ. **13** Tũngĩkorwo nĩkũgũrũka tũgũrũkĩte-rĩ, tũgũrũkĩte nĩ ūndũ wa Ngai; na tũngĩkorwo meciiria maitũ nĩ mega-rĩ, tũhaana ūguo nĩ ūndũ wanyu. **14** Nĩgũkorwo wendo wa Kristũ nĩguo ūtũringagĩrĩria, tondũ nĩtũmenyete wega atĩ mũndũ ūmwe nĩwe wakuire nĩ ūndũ wa andũ othe, na nĩ ūndũ ūcio-rĩ, andũ othe nĩmakuire. **15** Nake aakuire nĩ ūndũ wa andũ othe, nĩgeetha arĩa matũũraga muoyo matigacooke gũtũũra muoyo nĩ ūndũ wao ene, no matũũre nĩ ūndũ wa ūcio wakuire nĩ ūndũ wao na agĩcooka akĩrĩũka. **16** Nĩ ūndũ ūcio, kuuma rĩu tũtigũcooka gũtua ūhoru wa mũndũ na njĩra ya kĩ-mwĩrĩ. O na gwatuĩka kũrĩ hĩndĩ tuonaga Kristũ na njĩra iyo-rĩ, rĩu tũtũikaga ūguo. **17** Nĩ ūndũ ūcio, mũndũ o wothe angĩkorwo arĩ thĩinĩ wa Kristũ-rĩ, nĩatuĩkĩte kũmbe kĩerũ; maũndũ ma tene nĩmathĩrĩte, nĩmookĩte mangĩ merũ! **18** Maũndũ maya mothe moimaga kũrĩ Ngai, ūrĩa watũguithanirie nake we mwene thĩinĩ wa Kristũ, na agĩtũhe ūtungata ūcio wa ūiguithanio: **19** atĩrĩ, Ngai arĩ thĩinĩ wa Kristũ nĩwe wĩiguithanaĩria thĩ kũrĩ we mwene, ategũtarĩra andũ mehia mao. Nake nĩatwĩhokeire ndũmĩrĩri iyo ya ūiguithanio. **20**

Nĩ ūndũ ūcio ithuĩ tũrĩ abarũthi matũmĩtuo a kwarĩrĩria Kristũ, o taarĩ Ngai ūrathaitana na tũnua twitũ. Twamũthaita handũ-inĩ ha Kristũ atĩrĩ: Ítikĩrai kũiguithanio na Ngai. **21** Ngai nĩatũmire ūcio ūtaarĩ na wĩhia atuĩke mwĩhia nĩ ūndũ witũ, nĩgeetha thĩinĩ wake tũtũike ūthingu wa Ngai.

6 Tondũ tũrĩ aruti a wĩra hamwe na Ngai-rĩ, nĩtũkũmũringĩrĩria mũtikae kwamũkĩra wega wa Ngai o ūguo tũhũ. **2** Nĩgũkorwo ekuuga atĩrĩ, “Hĩndĩ ya gwĩtikĩrĩka-rĩ, nĩndagũthikĩrĩrie, nago mũthenya wa kũhonokanio-rĩ, nĩndagũteithirie.” Atĩrĩrĩ-i, rĩrĩrĩ nĩrĩo ihinda rĩa gwĩtikĩrĩka nĩ Ngai, nago ūyũ nĩguo mũthenya wa kũhonokanio. **3** Ithuĩ-rĩ, tũtitũmaga hagĩe na ūndũ ūngĩhĩnga mũndũ nĩguo ūtungata witũ ndũkonerwo mahĩtia. **4** Aca, ithuĩ tũrĩ ta ndungata cia Ngai nĩtwĩgathagĩrĩria maũndũ-inĩ mothe: nĩ ūndũ wa kũmĩrĩria maũndũ mangĩ; na gũkĩrĩrĩria mathĩina na moritũ, na mitangiko; **5** na ūndũ wa kũhũũrwo, na kuohwo njeera, na kũreherwo ngũĩ; na kũruta wĩra mũritũ, na kũũrwo nĩ toro ūtũkũ, na ng’aragu; **6** ningĩ nĩ ūndũ wa gũtũũra na ūthingu, na ūtaũku, na gũkĩrĩrĩria, na gũtugana thĩinĩ wa Roho Mũtheru, na kũgĩa na wendani ūtarĩ na ūhĩnga; **7** o na kwaria ūhoru wa ma, na gũkorwo tũrĩ na hinya wa Ngai; nĩgũkorwo tũnyĩitĩte indo cia mbaara cia ūthingu guoko-inĩ kwa ūrĩo na kwa ūmotho; **8** rĩmwe tũheagwo gĩtũo, na rĩrĩria rĩngĩ tũgaconorwo, rĩmwe tũgacuukĩrwo maũndũ mooru na rĩngĩ mega; ningĩ o na tũrĩ andũ a ma, tũgatuuo a maheeni; **9** rĩmwe tũgatuuo nĩtũũĩkaine, no rĩrĩria rĩngĩ tũgatuuo ta tũtoĩkaine; ningĩ tũkahaana ta tũraakua, no tũrĩ o muoyo; tũhũũragwo, no tũtũũragwo; **10** o na tũngĩonwo ta tũrĩ na kĩa, ithuĩ tũkoragwo tũkenete hĩndĩ ciothe; tuonekaga tũrĩ athĩini, no nĩtũtuaga andũ aingĩ itonga; tũtuagwo ta tũtarĩ kĩndũ, no indo ciothe nĩ ciitũ. **11** Akorinitho aya, tũramwarĩria hatarĩ ūndũ tũkũmũhitha, na tũkamũhingũrĩra ngoro ciitũ biũ. **12** Ithuĩ nĩtũmuonetie wendo witũ kũna no inyuĩ mũtiratuonia wendo wanyu. **13** O ta ūguo tũmwĩkĩte-rĩ, ndĩramwarĩria ta ciana ciakwa, o na inyuĩ hingũrai ngoro cianyu biũ. **14** Mũtikae

kuohanio na arĩa matetikĩtie ta mwĩkĩrĩtwo icooki rĩmwe nao. Tondũ-rĩ, ũthingu na waganu ingĩgwatanĩra atĩa? Kana ũtheri na ndumarĩ, ingĩgĩa na ngwatanĩro ĩrĩkũ? **15** Kristũ na Beliali-rĩ, marĩ na ũiguano ũrĩkũ? Nake mũndũ ũrĩa wĩtikĩtie na ũrĩa ũtetikĩtie-rĩ, marĩ na ngwatanĩro ĩrĩkũ? **16** Hekarũ ya Ngai yakihota atĩa kũiguana na mĩhianano? Nĩgũkorwo ithuĩ nĩ ithuĩ hekarũ ya Ngai ũrĩa ũrĩ muoyo. O ta ũrĩa Ngai oĩgĩte atĩrĩ: “Nĩndĩrĩtũuranagia nao, na njeerage gatagatĩ-inĩ kao, ndũike Ngai wao, nao matũike andũ akwa.” **17** “Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, umai kũrĩ o na mwĩyamũranie nao, ũguo nĩguo Mwathani ekuuga. Mũtikahutie kĩndũ kĩrĩ thaahu, na nĩ nĩngũmwamũkĩra.” **18** “Nĩngũtũika Ithe wanyu, na inyuĩ mũtuĩke ariũ akwa na aarĩ akwa, ũguo nĩguo Mwathani-Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.”

7 Arata akwa endwa, kuona atĩ nĩtwĩrĩrwo maũndũ macio-rĩ, nĩtwĩtherie, tũtigane na ũndũ o wothe ũrĩa ũthũkagia mũndũ mwĩrĩ na roho, na tũhingagie ũhoru wa ũtheru nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra Ngai. **2** Atĩrĩrĩ, tũhei handũ ngoro-inĩ cianyu. Tũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhĩtĩrie, na tũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhũkĩtie, na gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhinyĩrĩrie. **3** Ndiroiga ũguo nĩguo ndĩmũtuĩre; nĩnjugĩte rĩngĩ atĩ mũrĩ na handũ thĩĩnĩ wa ngoro ciitũ, kuona atĩ tũgũtũura muoyo kana tũkuanĩre na inyuĩ. **4** Ndĩ na ũmũrĩru mũnene ngĩmwarĩria; nĩndĩrahaga mũno nĩ ũndũ wanyu. Mathĩĩnainĩ maitũ mothe, nĩngoragwo nyũmĩrĩrie mũno, na gĩkeno gĩakwa gĩgakĩrĩrĩria. **5** Nĩgũkorwo rĩria twakinyire Makedonia, mwĩrĩ ũyũ witũ ndwagĩre na kihurũko, no gũthĩnio twathĩnagio o harĩa hothe twathĩiaga; kũu nja kwarĩ na ngũĩ, na ngoro-inĩ ciitũ twarĩ na guoya. **6** No Ngai ũrĩa ũhooragĩria arĩa makuĩte ngoro, nĩatũhooreririe nĩ ũndũ wa gũũka gwa Tito, **7** na to ũndũ wa gũũka gwake gwiki, no ningĩ nĩ ũndũ wa ũhoorerania ũrĩa mwamũheete. Nĩatũheire ũhoru wa ũrĩa mwendaga kũnyona, na kĩa kĩnene kĩrĩa mũrĩ nakĩo, o na ũrĩa mwĩtangaga mũno nĩ ũndũ wakwa; nĩ ũndũ ũcio gĩkeno gĩakwa gĩkĩongerereka gũkĩra mbere. **8** O na ingĩkorwo nĩndatũmire mũgĩe na kĩa nĩ ũndũ

wa marũa makwa-rĩ, ndikwĩrira. O na gũkorwo kũrĩ hĩndĩ nderirire nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nguona atĩ marũa makwa nĩmamũiguithirie kĩa, no nĩ gwa kahinda o kanini, **9** no rĩu ndĩ na gĩkeno, ti tondũ nĩmwaiguithirio kĩa, no nĩ tondũ kĩa kĩanyu nĩgĩatũmire mũhere. Nĩgũkorwo mwagĩre na kĩa o ta ũrĩa Ngai endaga, na nĩ ũndũ ũcio ithuĩ tũtirĩ ũndũ mũũru o na ũmwe twamwĩkire. **10** Kĩa kĩria kũmanĩte kũrĩ Ngai kĩrehaga ũhoru wa kũhera kũria gũtũmaga andũ mahonoke, na gũtirĩ wĩriraga gwĩka ũguo, no kĩa kĩa maũndũ ma thĩ kĩrehaga gĩkuũ. **11** Atĩrĩrĩ, ta kĩonei kĩa kũu kũmanĩte na Ngai kĩria gĩciarĩte thĩĩnĩ wanyu: nĩgĩtũmĩte mũgĩe na kĩyo kĩnene, o na wendo mũnene wa gwĩkũũra, na gwakanwo nĩ ngoro, na kĩmako, na kwĩrĩrĩria kũnene, na kwĩrũmbũiya, o na wetereri wa kuona atĩ kihooto nĩkĩahingio. Maũndũ-inĩ mothe-rĩ, nĩmwĩonanĩtie inyuĩ ene atĩ mũtirĩ na ũcuuke ũndũ-inĩ ũyũ. **12** Nĩ ũndũ ũcio, o na gwatuĩka nĩdamwandĩkĩre marũa-rĩ, ndiamandĩkire nĩ ũndũ wa mũndũ ũrĩa wehĩtie, kana nĩ ũndũ wa ũrĩa wahĩtĩrio, no nĩgeetha mũhote kũmenya inyuĩ ene mũrĩ mbere ya Ngai ũrĩa mwĩheanĩte nĩ ũndũ witũ. **13** Maũndũ maya mothe-rĩ, nĩmo matũmĩte tũmũrĩrio. O ũndũ ũmwe na kũmũrĩrio gwitũ-rĩ, makĩria nĩtwakenire nĩ ũndũ wa kuona ũrĩa Tito aakenete, tondũ roho wake nĩwekĩrĩtwo hinya nĩ inyuĩ inyuothie. **14** Nĩnderahĩire Tito nĩ ũndũ wanyu, na inyuĩ mũtianjonorire. No o ta ũrĩa maũndũ mothe marĩa twamwĩrre maarĩ ma ma-rĩ, noguo kwĩraha gwitũ nĩ ũndũ wanyu harĩ Tito o nakuo gũtuĩkĩte ũhoru wa ma. **15** Naguo wendo ũrĩa amwendete naguo nĩũkĩrĩrĩrie kũneneha aaririkana ũrĩa inyuothie mwaathĩkire, na ũrĩa mwamwamũkĩrre mũrĩ na gwĩtigĩra na kũinaina. **16** Ndĩ na gĩkeno tondũ rĩu ndĩ na mwĩhoko mũkinyanĩru thĩĩnĩ wanyu.

8 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩtũkwenda mũmenye ũhoru wa Wega wa Ngai ũrĩa aheanĩte makanitha-inĩ ma Makedonia. **2** Hĩndĩ ĩria andũ acio maageririo na magerio manene-rĩ, gĩkeno kĩa kĩnene na ũthĩĩni wao mũkĩru nĩciatũmire maingĩhĩrwo nĩ ũtaana mũnene. **3**

Nīgūkorwo niī ndī mūira atī maahēanire indo o ta ūrīa maahotire, o na makīruta makīria ma ūrīa mangīahotire, niī ūndū wa kwīyendera kwao. **4** Nao magītūthaita na hinya mūno metikīrio kūgwatanīra ūhorō-inī wa gūteithia andū arīa aamūre. **5** Magīka ūndū ūcio matiwīkire ta ūrīa twerīgīrīre, no maambire kwīheana o ene kūrī Mwathani o na kūrī ithuī, kūringana na ūrīa Ngai endete. **6** Niī ūndū ūcio nītwaringīrīrie Tito, kuona atī nīwe wambīrīrie ūndū ūcio, atuīke wa kūrīkia ūndū ūcio wa ūtugi wanyu. **7** O ta ūrīa mūgaacagīra harī maūndū mothe, nīmo gwītīkia, na ūhorō wa kwaria, na wa ūmenyo, na thīinī wa kīyo gīkinyanīru, o na wa wendo wanyu harī ithuī-rī, kīngīhieī wega ūyū wa gūtugana o nāguo. **8** Ti kūmwatha ndīramwatha, no ndīrenda kūgeria wendani wanyu, nyone ūrīa ūrī wa ma ngīūgerekania na kīyo kīa andū arīa angī. **9** Nīgūkorwo nīmūū ūhorō wa wega wa Mwathani witū Jesū Kristū atī, o na gūtūika aarī gītonga, niatūikire mūthīinī niī ūndū wanyu, nīgeetha inyuī mūtūike itonga na ūndū wa ūrīa aathīnīkīte. **10** Ha ūhorō ūyū-rī, mataaro makwa ma ūndū ūrīa ūmwagīrīrie makīria nī atīrī: Mwaka ūcio ūrathirire nī inyuī mwarī a mbere, na to ūndū wa kūheana gwiki, no o na niī ūndū wa kwīrīrīria gwīka ūguo. **11** Rīu-rī, kīrīkieī wīra ūcio, nīgeetha kīyo kīanyu kīa wendo wa gwīka ūguo kīganane na kūrīkia kwanyu kwa ūndū ūcio, kūringana na kīrīa mūrī nakīo. **12** Mūndū angīkorwo arī na wendo, kīheo kīu nīgītīkīrīku kūringana na ūrīa mūndū arī na indo, ti kūringana na ūrīa aciagīte. **13** Kwīrīrīria gwitū ti amwe mahūthīrio mūrigo na inyuī mūhinyīrīrio, no nīgeetha andū othe maigananio. **14** Ihinda rīrī mūingīhītie indo-rī, niīgūteithia wagi wao, nīgeetha rīrīa magāakorwo na indo o nao magāateithia wagi wanyu. Hīndī iyo andū othe nīmakaigananio, **15** o ta ūrīa kwandīkitwo atīrī: “Mūndū ūrīa wonganītie nyingī, ndarī kīndū aatīgīrio; nake ūrīa wonganīrie nini, ndarī kīndū aagire.” **16** Nīngūcookeria Ngai ngaatho, ūrīa wekīrīre ngoro-inī ya Tito ūhorō wa kūmūrūmbūiya o ta ūrīa niī ndī na ūhorō ūcio. **17** Nīgūkorwo Tito to mathaitana maitū aamūkīrīre, no

nīgūka kūrī inyuī arī na kīyo kīnene niī ūndū wa kwīyendera gwake. **18** O na nītūgūtūma Tito marī hamwe na mūrū wa Ithe witū ūrīa ūrī na ngumo njega makanitha-inī mothe niī ūndū wa ūrīa atungatagīra Ūhorō-ūrīa-Mwega. **19** Makīria ma ūguo, nīwe wathuurīro niī makanitha nīguo atwarane na ithuī ūhorō-inī wa mūhothi ūcio wa ūtaana, o ūcio tūrūtugīra wīra nīguo tūgocithie Mwathani we mwene, na tuonanie kīyo kīrīa tūrī nakīo gīa kwenda gūteithia. **20** Nītūrageria mūno kweherera ūndū o wothe ūngītūma tūrūtwo mahītia rīria tūkūramata kīheo gīkī kīheanītwo na ūtaana. **21** Nīgūkorwo nītūrutanīria gwīka maūndū marīa mangīonwo magīrīrie mbere ya Mwathani, na to harī we wiki, no o na ningī monwo marī magīrīru niī andū o nao. **22** Ningī hamwe nao, nītūgūtūma mūrū wa Ithe witū ūngī, ūrīa tuonete maita maingī na njīra nyingī atī arī na kīyo, o na arī nakīo makīria niī ūndū wa mwīhoko wake mūnene harī inyuī. **23** Naguo ūhorō wa Tito-rī, niī mūthiritū wakwa ūrīa tūrūtithanagia wīra nake niī ūndū wanyu; na ha ūhorō ūkonī ariū a Ithe witū-rī, o niī atūmwo a makanitha na monanagia ūgocī wa Kristū. **24** Tondū ūcio oniai andū acio ūira wa wendani wanyu, na gītūmi kīrīa gītūmaga twīrahe niī ūndū wanyu nīguo makanitha mone ūndū ūcio.

9 Na rīrī, ndikuona harī bata ndīmwandīkīre ūhorō wa ūteithio ūrīa wagīrīrie kūheo andū arīa aamūre. **2** Nīgūkorwo nīnjūū kīyo kīanyu gīa kwenda gūteithia, na nīngoretwo ngīrahīra ūndū ūcio kūrī andū a Makedonia, ngameera atī kuuma mwaka ūcio ūrathirire, inyuī andū a Akāia mūtūire mwīhaarīrie kūheana; na kīyo kīu kīanyu nīkīo kīarahūrīte aingī ao. **3** No nīngūtūma ariū a Ithe witū nīguo kwīraha gwitū niī ūndū wanyu ūhorō-inī ūyū wa mūhothi gūtīgatūike gwa tūhū, no mūgaakorwo mwīhaarīrie, o ta ūrīa ndoigire atī nīmwīharīrie. **4** Nīgūkorwo andū amwe a Makedonia mangīrehane na niī makore mūtehaarīrie-rī, ithuī, o na tūtekūmūgweta-rī, nītūgaaconoka niī ūndū wa ūguo tūmwīhokeete. **5** Niī ūndū ūcio, nīndīronire arī wega gūthaita ariū a Ithe witū maambe mamūceerere ihinda rīu rītanakinya, nīguo marīkīrīrie mībango ya

kīheo kīa ūtaana kīria mweranīire. Hīndī iyo kīheo kīu nīgīgakorwo kīrī ho, na kīheanītwo na kwīyendera, no ti na kūrīngīrīrio. **6** Ririkanai ūū: Mūndū ūria ūhaandaga tūnini akaagetha o tūnini, nake ūria ūhaandaga nyingī akaagetha nyingī. **7** O mūndū aagīrīrwo nīkūheana kīria atuīte na ngoro yake nīekūheana, na ndakaheane atekwenda kana taarī kūrīngīrīrio, nīgūkorwo Ngai endaga mūndū ūria ūheanaga akenete. **8** Nake Ngai arī na ūhoti wa gūtūma mūingīhīrwo nī maūndū mothe ma wega wake, nīguo maūndū-inī mothe na mahinda-inī mothe, mūkoragwo na kīria gīothe mūbatarītio nīkīo, nīguo mūkoragwo mūingīhītie indo cia kūruta wīra o wothe mwega. **9** O ta ūria kwandīkītwo atīrī: “Nīahurunjīte iheo ciake akahe andū arīa athīnī; ūthingu wake ūtūuraga nginya tene na tene.” (aiōn g165) **10** Na rīrī, ūria ūheaga mūhandi mbeū na akamūhe irio cia kūrīa, nīarīmūheaga mbeū cia kūhaanda, na atūme cingīhe, na ongerere magetha ma ūthingu wanyu. **11** Na inyuī nīmūrītongagio na njīra ciothe nīguo mūheanage na ūtaana hīndī ciothe, naguo ūtaana wanyu, nī ūndū wa wīra witū, ūtūmage Ngai acookagīrio ngaatho. **12** Ūteithio ūyū mūruruta ti kuuga atī no andū a Ngai mūrāhīngīria mabata mao, no nītūmaga Ngai acookagīrio ngaatho na njīra nyingī. **13** Na tondū wa ūtungata ūcio mwīonanītie naguo ūria mūhaana-rī, andū nīmārīgooocaga Ngai nī ūndū wa ūria mwathīkīire Ūhorō-ūrīa-Mwega wa Kristū ūria muumbūrāga atī nīmūwītīkītīe-rī, na nī ūndū wa ūtaana wanyu wakūgwatanīra nao o na wakūgwatanīra na andū arīa angī othe. **14** Na rīrīa mekūmūhoera, ngoro ciao nīmūwīciirāgia, tondū wa ūria wega wa Ngai ūria inyuī mūheetwo ūkīrīrīrie kūingīha. **15** Ngai arocookerio ngaatho nī ūndū wa kīheo gīake kīria gītangiugīka na ciugo ūria gītārī!

10 Nīi Paūlū nīndamūthaitha nī ūndū wa ūria Kristū arī mūhooreri na mūcaayanīri, o nīi ngoragwo na guoya rīrīa ndī na inyuī, no ngakorwo na ūcamba rīrīa itarī na inyuī! **2** Nīndamūthaitha mūtikanatūme rīrīa ngooka ngaakorwo na ūcamba ta ūria njīrīgīrīre gūkorwo naguo nī ūndū wa andū amwe arīa

meciirāgia atī mūtūūrīre ūria tūtūūrāga naguo nī wa gūkū thī. **3** Nīgūkorwo o na gūtūika tūtūūrāga thī īno, tūtūrūaga mbaara ta ūria andū a thī marūaga. **4** Matharaita marīa tūrūaga namo ti ma thī īno, no nī marīa marī na hinya wa Ngai wa kūmomora ciīgītīro cia hinya. **5** Nītūmomorāga ngararī, na ūndū o wothe wa mwītūūgīrio wa ngoro ūria ūngīgīrīrīria ūhorō wa kūmenya Ngai, na tūgatāha meciirīa o mothe nīguo matūike mīguate ya gwathīkagīra Kristū. **6** Na nītūwīhaarīrie kūherithīa gīiko o gīothe kīa ūremi, rīrīa mūgaakorwo mūtūikīte a gwathīka biū. **7** Inyuī mūrārora maūndū o igūrū. Mūndū o wothe angīkorwo arī na ma atī nī wa Kristū-rī, aagīrīrie eciirīe o rīngī atī o na ithuī tūrī a Kristū o ta ūria o nake arī wake. **8** No kuoneke ta ndīreraha mūno nī ūndū wa ūhoti ūria Mwathani aatūheire. No rīrī, ūhoti witū nī wa kūmuongerera hinya na ti wa kūmūhinyīrīria. Nī ūndū ūcio ndingīconoka nī ūndū wa gwīka ūguo. **9** Ndikwenda kuonwo ta ndīrenda kūmūmakīa na marūa makwa. **10** Nīgūkorwo andū amwe moigaga atīrī, “Marūa make marī na ūritū mūingī, na marī na hinya, no rīrīa arī hamwe na ithuī-rī, ti mūndū ūngītīka, nayo mīario yake nī ya tūhū.” **11** Andū ta acio magīrīrwo nīkūmenya atī o ūria ūhorō witū ūkoragwo ūrī marūa-inī maitū rīrīa tūtārī ho-rī, ūguo noguo tūkoragwo tūhaana tūgīka maūndū rīrīa tūrī ho. **12** Tūtīgerāgia kwīganānia kana kwīgerekānia na amwe arīa megathagīrīria. Rīrīa megwīthīma na arīa mahaana tao, na makegerekānia na arīa matarīi tao-rī, matīrī ūndū mooī. **13** No ithuī-rī, tūtīngīrāha makīria ma ūria kwagīrīre, no tūkwīrāha kūringāna na gīcunjī kīa wīra ūria Ngai atūheete, o na inyuī mūrī gīcunjī kīa wīra ūcio witū. **14** Tūtīreraha gūkīra ūria kwagīrīre, ta ūria kūngīrī korwo tūtīokīre kūrī inyuī, nīgūkorwo nī ithuī twamūkīnyīre na Ūhorō-ūrīa-Mwega wa Kristū. **15** O na tūtīrahāga gūkīra ūria kwagīrīre nī ūndū wa wīra mūrute nī andū angī. Ūndū ūria twīrīgīrīre nī atī, o ūria wītīkīo wanyu ūrathīī na mbere gūkūra, nakīo gīcunjī kīrīa tūrī nakīo thīnī wanyu nīgīkwarama mūno, **16** nīgeetha tūhote kūhunjīa Ūhorō-ūrīa-Mwega ng’ongo

iria iri mbere ya kwanyu. Nīgūkorwo tūtikwenda kwiraha nī ūndū wa wīra ūrutitwo rūgongo rūngī nī mūdū ūngī. 17 No rīrī, “Mūdū ūrīa ūkwiraha, nīrahage thīinī wa Mwathani.” 18 Nīgūkorwo mūdū ūrīa wīgaathagīrīria tiwe wonagwo arī mwega, no nī ūrīa Mwathani agathagīrīria.

11 Nīngwīhoka nīmūgūkirīrīria ūrimū ūrīa mūnini ndī naguo; ndamūthaiha mūngirīrīrie. 2 Nīndīraigua ūiru nī ūndū wanyu, ūiru uumanīte na ūngai. Ndamwīrīire o mūthuuri ūmwe, na nīwe Kristū, nīgeetha ngaamūneana kūrī we mūrī ta mūrītu gathirange. 3 No ndī na guoya gūtigatuīke atī meciiria manyu no maturuurio mūtiganīrie ūgima na ūtheru wa kwīrutīra Kristū, o ta ūrīa Hawa aaheenekire nī nyoka na wara wayo. 4 Inyuī nīmwmūkagīra ūhoru ūngī mūkenete, mūdū o wothe angīmūhunjīria ūhoru wa Jesū ūngī tiga Jesū ūrīa twamūhunjīrie, kana mūngāmūkīra roho ūngī tiga Roho ūrīa mwamūkīrīre, o na kana mūgetīkia ūhoru-mwega ūngī tiga ūrīa mwetīkīrie. 5 No ndigwīciiria atī ndī mūnini o na hanini kūrī “atūmwō acio anene.” 6 No ngorwo itarī mūrute ūhoru-inī wa kwaria, no ndī na ūmenyo. Nītūmūmenyithīte maūdū maya wega na njīra ciothe. 7 Hihi nī kwīhia ndeehirie nī kwīnyīhia nīguo ndīmūtūgīrie inyuī na ūndū wa kūmūhunjīria Ūhoru-ūrīa-Mwega wa Ngai hatarī irihī? 8 Nīgūtunya ndaatunyaga makanitha mangī ngāmūkīra ūteithio kuuma kūrī o nīguo hote kūmūtungata. 9 Na hīndī irīa ndaarī na inyuī, ndabatario nī kīndū-rī, ndiatuīkaga mūrigo harī mūdū o na ūrīkū, nīgūkorwo ariū na aarī a Ithe witū moka kuuma Makedonia nīmaheire indo cia kūigana mabataro makwa. Nīndīgīrīrīrie ndigatuīke mūrigo kūrī inyuī na njīra o yothe, na nīngūthī na mbere gwīka ūguo. 10 Ti-itherū o ta ūrīa ūhoru wa ma wa Kristū ūrī thīinī wakwa, gūtīrī mūdū o na ū thīinī wa ng’ongo cia Akaia ūngīngīria ndīrahe ūguo. 11 Nī kī gīatūma njuge ūguo? Nī tondū ndimwendete? Ngai nīoi atī nīndimwendete! 12 Na nīngūthī na mbere na gwīka ūrīa ndīreka, nīguo njagithie kiene

andū arīa macaragia mweke wa kuoneka atī nīmaiganaine na ithuī, thīinī wa maūdū marīa merahaga namo. 13 Nīgūkorwo andū ta acio nī atūmwō a maheeni, aruti wīra a kūhītithia andū, na metuaga atūmwō a Kristū. 14 Naguo ūndū ūcio ti wa kūmakania, nīgūkorwo o na Shaitani o nake nīetuaga mūraika wa ūtheri. 15 Ndūkīrī ūndū wa kūgegania ndungata ciake cingītua ndungata cia ūthingu. Marīgīrīrio-inī makaagīa na kīrīa kīringaine na ciiko ciao. 16 Nīnguuga o rīngī atīrī: Mūdū ndakae kuona ta ndī kīrimū. No angīkorwo nīguo mūkuona-rī, kīnyamūkīrei o ta ūrīa mūngāmūkīra kīrimū, nīguo ndīrahe o hanini. 17 Ūhoru-inī wa mwīraho ūyū ndī naguo-rī, ndīraaria ta ūrīa Mwathani angīaria, no ndīraaria o ta ūrīa kīrimū kīngīaria. 18 Kuona atī andū aingī nīmareraha ta ūrīa thī īrahaga-rī, o na nī ngwīraha o tao. 19 Tondū inyuī mūkīrī oogī-rī, nīmūkiragīrīria arīa irimū mūkenete! 20 Ti-itherū, nīmūkiragīrīria mūdū o wothe o na angīmūtua ngombo ciake, kana ūrīa ūkūmūhatīrīria, kana ūrīa ūkūrīa indo cianyu, kana ūrīa ūgwītūgīria mbere yanyu, o na kana ūrīa ūkūmūhūra hī. 21 Nīngūconoka ngiuga atī ithuī nītwaremirwo nī gwīka maūdū ta macio! Ūndū ūrīa mūdū ūngī angīhota kwīraha nī ūndū wago-rī, ndīkīarie ta ndī kīrimū-rī, o na nī no ngīgerie kwīraha nī ūndū wago. 22 Andū acio nī Ahibirania? O na nī ndī Mūhibirania. Andū acio nī Aisraeli? O na nī ndī Mūisraeli. Andū acio nī njīaro cia Iburahīmu? O na nī ndī wa rūciaro rwa Iburahīmu. 23 Andū acio nī ndungata cia Kristū? (Ngwarīa ūguo ta ndī mūgūrūku.) Nī nīndīmākīrite. Nīndutīte wīra na kīyo kūmakīra, na ngaikio njeera mahinda maingī makīria yao, na ngahūrwo na kīboko makīria, o na mahinda maingī ndanakuhīrīria gūkua. 24 Ayahudi nīmahūrīre na kīboko maita matano, o ihinda iboko mīrongo itatū na kenda. 25 Nīndahūrīrwo na thanju maita matatū, na riita rīmwe ngīhūrwo na mahiga nyuguto, na maita matatū ndanathūkīrwo nī marikabu ndī thīinī, na ngīraara o na ngītinda irīa-inī ūtukū ūmwe na mūthenya mūgima. 26 Ngoretwo ngīthī ng’endo nyingī. Ngagīkorwo ndī ūgwati-

inĩ wa gũtwarwo nĩ njũũ, na ũgwati-inĩ wa atunyani, na ũgwati-inĩ wa gũũkĩrĩrwo nĩ andũ a rũrĩrĩ rwitũ, na ũgwati-inĩ wa gũũkĩrĩrwo nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ; na ngoona ũgwati ndĩ matũũra-inĩ manene, na ndĩ thĩinĩ wa bũrũri, na ndĩ iria-inĩ; o na ũgwati wa andũ arĩa maheenania atĩ nĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ. 27 Ndaanaruta wĩra mũritũ na wa mĩnoga, na maita maingĩ ngaagaga toro; ndaanakorwo na ng'aragu na nyoota, na maita maingĩ ngaaga kĩndũ gĩa kũria; ndaanakorwo heho-inĩ na ndĩ njaga. 28 Hamwe na macio mothe-rĩ, o mũthenya ngoragwo na mũriigo, ngĩtanga nĩ ũndũ wa makanitha mothe. 29 Nũũ ũngĩkorwo aagĩte hinya, na nĩ njage gũkorwo njũrĩtuo nĩ hinya? Nũũ ũngĩhĩngithio, na nĩ njage gũkorwo ngĩcinwo nĩ marakara? 30 Angĩkorwo no nginya ndĩrahe, ngwĩrahĩra maũndũ marĩa monanagia ũrĩa itarĩ na hinya. 31 Ngai, na nowe Ithe wa Mwathani Jesũ, ũrĩa ũgoocagwo nginya tene-rĩ, nĩo atĩ ndĩraheenanania. (aiõn g165) 32 Kũu Dameski, barũthi ũrĩa waathanaga arĩ rungu rwa Mũthamaki Areta-rĩ, nĩathanire itũũra inene rĩa andũ a Dameski rĩrangĩrwo nĩgeetha aanyiitithie. 33 No nĩndoimĩrio ndirica, ngĩkũrũkĩrio rũthingo-inĩ ndĩ thĩinĩ wa gĩkabũ, ngĩhonoka kũnyiitwo nĩwe.

12 No nginya thĩi na mbere na kwĩraha. O na gũtuĩka gwĩka ũguo gũtirĩ uumithio-rĩ, rĩu nĩngwaria ũhoru wa maũndũ marĩa ndanonio nĩ Mwathani, na marĩa ndanaguũrĩrio nĩwe. 2 Nĩnjũũ mũndũ thĩinĩ wa Kristũ, ũrĩa woirwo mĩaka ikũmi na ĩna mĩthiru, agĩtwarwo igũrũ rĩa gatatũ. Kana oirwo arĩ na mwĩrĩ kana atarĩ nago, nĩ ndiũ, Ngai nĩwe ũũ. 3 Na nĩnjũũ atĩ mũndũ ũcio, kana aarĩ mwĩrĩ-inĩ kana ndaarĩ mwĩrĩ-inĩ-rĩ, nĩ ndiũ, no Ngai nĩwe ũũ, 4 nĩoirwo agĩtwarwo kũria andũ arĩa metikĩtie mathiiga, akĩgua maũndũ matangĩranĩka nĩ mũndũ, na maũndũ marĩa mũndũ atangĩtikĩrio kwaria. 5 Nĩngwĩraha nĩ ũndũ wa mũndũ ta ũcio, no ndikwĩraha nĩ ũndũ wakwa nĩ mwene, tiga no ndĩrahire nĩ ũndũ wa ũrĩa njagĩte hinya. 6 O na ingĩenda kwĩraha-rĩ, ndingĩtuĩka kĩrimũ, nĩ ũndũ ingĩkorwo ngĩaria ũhoru wa ma. No ndigwĩka ũguo,

nĩguo gũtikagĩe mũndũ ũgwĩciiria ũhoru wakwa makĩria ma ũrĩa kwagĩrĩire nĩ ũndũ wa ũrĩa njikaga kana ũrĩa njugaga. 7 Nĩguo ndikanae gwĩtũũgĩria nĩ ũndũ wa ũguũrio mũnene ũguo-rĩ, nĩndekĩrĩrwo mũigua thĩinĩ wa mwĩrĩ wakwa, ũrĩ mũtũmwo wa Shaitani, nĩguo ũnyariirage. 8 Nĩndathaire Mwathani mahinda matatũ anjeherie mũigua ũcio. 9 Nowe akĩnjĩra atĩrĩ, "Wega wakwa nĩkũũganĩte, nĩgũkorwo hinya wakwa nĩtũũkaga mũkinyanĩru harĩa hatarĩ na hinya." Nĩ ũndũ ũcio nĩngwĩraha o na makĩria ngenete mũno nĩ ũndũ wa kwaga hinya gwakwa, nĩgeetha hinya wa Kristũ ũikarage igũrũ rĩakwa. 10 Kĩu nĩkĩo gĩtũmaga ngenagĩre kwaga hinya, na irumi, na ũritũ wa mũtũũrĩre, na kũnyariirwo, o na mathĩina nĩ ũndũ wa Kristũ. Nĩgũkorwo hĩndĩ ĩrĩa njagĩte hinya, nĩguo ngoragwo na hinya. 11 Nĩndĩtũite kĩrimũ, no nĩ inyuĩ mwatũmire njike ũguo. Nĩ inyuĩ mwagĩrĩrwo nĩkũngaathĩrĩria, nĩgũkorwo nĩ ti nĩ mũnini mũno kũrĩ "atũmwo acio anene," o na gũtuĩka nĩ ndĩkĩrĩ kĩndũ gĩtarĩ kĩene. 12 Maũndũ marĩa matũmaga mũndũ amenywo atĩ nĩ mũtũmwo-rĩ, nĩmekĩrwo gatagatĩ-inĩ kanyu na gũkĩrĩrĩria kũnene: gũkĩringwo ciana, na gũgũkwo morirũ, na maũndũ ma kuonania hinya. 13 Inyuĩ mwakĩrĩ anini gũkĩra makanitha marĩa mangĩ nakĩ, tiga o gũtuĩka atĩ nĩ ndiigana gũtuĩka mũriigo harĩ inyuĩ? Ndekerai ihĩtia rĩu! 14 Rĩu nĩndĩhaarĩire kũmũceerera ihinda rĩa gatatũ, na ndigũkorwo ndĩ mũriigo harĩ inyuĩ, tondũ ti indo cianyu ndĩrenda, no nĩ inyuĩ ndĩrenda. Tondũ-rĩ, ciana itĩagĩrĩrwo nĩ kũgĩra aciari a cio mũthithũ, no aciari nĩo magĩrĩrwo nĩ kũgĩra ciana ciao mũthithũ. 15 Nĩ ũndũ ũcio no ngene kũhũthĩra kĩria gĩothe ndĩ nakĩo nĩ ũndũ wanyu, o na nĩ mwene ndĩhũthĩre. Ingĩmwenda makĩria-rĩ, inyuĩ no mũkĩnyende o hanini? 16 No o na gũtarĩ o ũguo-rĩ, nĩ ndiatũkĩre mũriigo harĩ inyuĩ. No njĩrwo atĩ hĩhi ndaarĩ mwara, na atĩ nĩndamũheenĩre! 17 Hĩhi nĩndamũhatĩrĩire na ũndũ wa mũndũ o na ũmwe wa arĩa ndamũtũmĩre? 18 Nĩndaringĩrĩire Tito oke kũrĩ inyuĩ, na ngĩtũma mũrũ wa Ithe witũ moke nake. Tito ndaigana kũmũhatĩrĩria, kana nĩamũhatĩrĩire? Gĩthĩ tũtĩarũire wĩra thĩinĩ wa

roho o ro ūmwe, na tūkīrūmīrīra njīra o ro ūmwe? **19** Hihi ihinda rīrī rīothe mūkoretwo mūgīciirīa atī nī gwīciirīra tūkoretwo tūgīciirīra harī inyuī? Tūkoretwo tūkīaria mbere ya Ngai ta andū marī thīinī wa Kristū; na rīrī, arata akwa nyenda, maūndū marīa mothe twīkaga nī ma gūtūma inyuī muongererwo hinya. **20** Nīgūkorwo nīndiretigīra, atī rīrīa ndīrīūka, ndahota gūkora mūtahaana ūrīa ingīenda mūkoro mūhaana, na inyuī mwahota gūkora itahaana ūrīa mūngīenda ngorwo haana. Ngetigīra kwahota gūgaakorwo kūrī na ngūi, na ūiru, na marakara, na njatūkano, na njambanio, na njuukū, na mwītīo, o na kwaga kīhaarīro. **21** Ngwītīgīra atī rīrīa ngooka kūu rīngī, Ngai wakwa ahota gūkanjonorithia mbere yanyu, na nī njigue kīeha nī ūndū wa andū aingī arīa meehirie o mbere, na matiīrīrite waganu wa maūndū marīa mooru, na ma ūmaraya, na maūndū ma ūūra-thoni marīa matūūrīte meekaga.

13 Rīrī nī riita rīa gatātū gūūka kwanyu. Ūhoru o wothe no nginya ūrūgamīrīrwo nī ūira wa andū eerī kana atātū. **2** Nīdamūkaanirie hīndī ūrīa ndaarī na inyuī riita rīa keerī. O na rīu nīngūmūkaania o rīngī, o na itarī hamwe na inyuī: Rīrīa ndīrīūka rīngī, andū arīa matūūrīte mehagia kuuma tene, kana mūndū ūngī o wothe, ndirī ngacaaīra, **3** tondū nīmūrenda kūmenya kīhoo to kīa atī nī Kristū waragia na kanua gakwa. We ndamwīkagīra maūndū ta atarī na hinya, no nīonanagia atī arī na hinya gatagatī-inī kanyu. **4** Nīgūkorwo nī ma nīambirwo mūtharaba-inī atarī na hinya, no nīatūūruga muoyo nī ūndū wa hinya wa Ngai. O ta ūguo-rī, o na ithuī tūtīrī hinya tūrī thīinī wake, no nī ūndū wa hinya wa Ngai nītūtūūruga muoyo thīinī wake nīguo tūmūtungatage. **5** Mwīgeriei, muone kana inyuī ene nī mwītīkītīe ūhoru wa ma; mwītūirīe inyuī ene. Kaī inyuī mūtooī atī Kristū Jesū arī thīinī wanyu, tiga no mūgīkorirwo mūgwīte kīgeranio kīu? **6** Na nīngwīhoka atī nīmūrīona atī ithuī tūtīgwīte kīgeranio. **7** Na rīu tūkūhooya Ngai atī mūtīkae gwīka ūndū o na ūmwe mūūru. Ti atī nīguo andū monage atī nītūwītīkīrītwo nīwe, na nītūtooranīte, no nīgeetha inyuī mwīkage maūndū marīa

magīrīre, o na tūngīoneka ta tūtatooranīte. **8** Nīgūkorwo tūtingīhota gwīka ūndū ūreganīte na ūhoru wa ma, tiga o ūrīa ūrī wa ūhoru wa ma wiki. **9** Tūkoragwo na gīkeno rīrīa rīothe tūtārī na hinya, no inyuī mūrī na hinya; na nītūmūhooyagīra mūtūike andū aagīrīru kūna. **10** Gītūmi kīrīa kīratūma nyandike maūndū maya o na itarī hamwe na inyuī-rī, nīgeetha hīndī ūrīa ngooka ndikaanahūthīre ūhoti wakwa ūūru, ūhoti ūrīa Mwathani aaheire ūrī wa kūmūkūria, no ti wa kūmūthūkia. **11** Na rīu ngīrīkia-rī, arīu na aarī a Ithe witū, tigwoi na wega. Thīiagai na mīthīire ūrīa yagīrīre, thīkagīrīrai ithaithana rīakwa, gīagai na meciiria o mamwe, na mūtūūranagie na thayū. Nake Ngai wa wendo na thayū nīarīkoragwo hamwe na inyuī. **12** O mūndū nīageithie ūrīa ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. **13** Andū arīa othe aamūre nīmamūgeithia. **14** Wega wa Mwathani Jesū Kristū, na wendani wa Ngai, na ngwatanīro ya Roho Mūtheru, ūroikaraga na inyuī inyuothe.

Agalatia

1 Nĩ niĩ mūtũmwo Paũlũ, na rĩrĩ, ndiri mūtũmwo ūtũmĩtwo nĩ andũ o na kana ngatũmwo na njĩra ya mũndũ, no ndũmĩtwo nĩ Jesũ Kristũ na Ngai Ithe witũ, ūria wamũriũkirie kuuma kũrĩ arĩa akuũ. **2** Nĩĩ hamwe na ariũ na aarĩ a Ithe witũ othe arĩa tũrĩ nao, nĩ ithuĩ tũramũtũmĩra marũa maya, Kũrĩ inyuĩ andũ a makanitha ma Galatia: **3** Mũrogĩa na wega na thayũ iria ciũmĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ, o na kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ, **4** ūria werutire nĩ ūndũ wa mehia maitũ nĩguo atũhonokie kuuma kũrĩ mahinda maya tũrĩ, marĩa maiyũritwo nĩ maũndũ mooru, kũringana na wendi wa Ngai Ithe witũ, (aiõn g165) **5** nake arotũũra akumagio nginya tene na tene. Amenĩ. (aiõn g165) **6** Nĩĩ nikũgega ndĩragega nĩ ūndũ wa ūria mũrahiũha gũtigana na ūria wamwĩtire na ūndũ wa wega wa Kristũ, mũkagarũrũkĩra ūhoru mwega wa mũthemba ūngĩ, **7** naguo ti Ūhoru-ũria-Mwega o na atĩa. No nĩ kũrĩ andũ maramũhĩngĩca makĩenda gũthũkia Ūhoru-ũria-Mwega wa Kristũ. **8** No rĩrĩ, o na kũngĩkorwo nĩ ithuĩ o na kana mũraika uumĩte igũrũ, ūngĩmũhunjĩria ūhoru mwega ūngĩ tiga ūria twamũhunjĩrie-rĩ, mũndũ ūcio aronyiitwo nĩ kĩrumi nginya tene! **9** O ta ūria tũmwĩrite, o na rĩu nĩ nguuga o rĩngĩ atĩrĩ, mũndũ o wothe angĩmũhunjĩria ūhoru mwega ūngĩ tiga ūria mwetĩkirie-rĩ, aronyiitwo nĩ kĩrumi nginya tene! **10** Atĩrĩrĩ, ngiuga ūguo-rĩ, kaĩ arĩ andũ ndĩrenda kwiyendithia kũrĩ o, kana nĩ kũrĩ Ngai? Kana hihĩ nĩ andũ ndĩrenda gũkenia? Korwo nĩ andũ ngeragia gũkenia-rĩ, ndingĩkorwo ndĩ ndungata ya Kristũ. **11** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ngwenda mũmenye atĩ Ūhoru-ũria-Mwega ndamũhunjĩrie ti ūhoru woimanĩte na mũndũ. **12** Ūhoru ūcio ndiaheirwo nĩ mũndũ, o na kana ngĩthomithio nĩ mũndũ; no nĩ kũguũrĩrio ndaguũrĩrio Ūhoru ūcio nĩ Jesũ Kristũ. **13** Nĩgũkorwo nĩmũiguĩte ūhoru wa mĩthĩire yakwa ya tene, ūria ndaatũire njikaga ndĩ thĩĩnĩ wa ndini ya Ayahudi, na ūria ndanyariiraga kanitha wa Ngai na hinya ngĩgeria kũũniina. **14** Nĩĩ ha ūhoru wa maũndũ makoniĩ ndini ya Ayahudi, nĩ ndaathiĩte mbere o

na gũkĩra Ayahudi aingĩ a riika riakwa na ndaarĩ na kĩyo kĩnene gĩa kũrũmia mũtugo ya maithe maitũ. **15** No rĩrĩ, Ngai ūria wanyamũrire kuuma ndaciarwo, na akĩnjĩta nĩ ūndũ wa wega wake-rĩ, nĩ oonire arĩ wega, **16** anguũrĩrie Mũriũ nĩgeetha hunjagĩrie andũ-a-Ndũrĩrĩ ūhoru wake; gũtirĩ mũndũ o na ūrikũ ndaahoire kĩrĩra, **17** o na ndiambatire Jerusalemu kuonana na arĩa maarĩ atũmwo mbere yakwa, no ndathiire bũrũri wa Arabia na ihenya, na thuutha ūcio ngĩcooka Dameski. **18** Na rĩrĩ, thuutha wa mĩaka itatũ, nĩndambatire Jerusalemu nĩguo tũkamenyane na Petero, na ngũkara nake matukũ ikũmi na matano. **19** Tũtionanire na atũmwo acio angĩ, tiga o Jakubu, mũrũ wa nyina na Mwathani. **20** Ūhoru ūyũ ndĩramwandĩkĩra, ndĩramwĩra ndĩ mbere ya Ngai atĩ nĩ wa ma na ndiraheenania. **21** Thuutha ūcio nĩndacookire ngĩthĩĩ Suriata na Kilikia. **22** Nĩĩ mwene ndiamenyekete nĩ makanitha ma Judea marĩa marĩ thĩĩnĩ wa Kristũ. **23** No kũigua maiguaga atĩrĩ, “Mũndũ ūria ūratũire atũnyariiraga rĩu nĩwe ūrahunjia wĩtkio ūria aageragia kũniina mbere iyo.” **24** Nao makĩgooca Ngai nĩ ūndũ wakwa.

2 Mĩaka ikũmi na ĩna yathira nĩndambatire rĩngĩ Jerusalemu, na ihinda rĩrĩ tũgĩthĩĩ hamwe na Baranaba o na tũgĩthĩĩ na Tito. **2** Ndathiire tondũ Ngai nĩanguũrĩrie thĩĩ kuo, na nĩguo ngataarĩrie atũmwo Ūhoru-ũria-Mwega ūria hunjagĩria andũ-a-Ndũrĩrĩ. No ndataarĩrie o arĩa monekaga marĩ atongoria hatarĩ andũ angĩ, nĩgeetha gũtigatũike atĩ ihenya rĩrĩa ndateng'eraga, o na kana rĩria ndateng'ere, rĩarĩ rĩa tũhũ. **3** No o na Tito, ūria warĩ hamwe na niĩ, ndaringĩrĩrio kũrua, o na gũtuĩka aarĩ Mũyunani. **4** Ūhoru ūyũ wa kũrua wagĩire ho tondũ nĩ kwarĩ na ariũ na aarĩ a Ithe witũ a maheeni arĩa maatoonyete gatagatĩ gaitũ na hitho marĩ athigaani nĩguo matũirie ūhoru wa wiyathi ūria tũkoragwo naguo tũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, makĩenda gũtũtua ngombo. **5** Tũtietĩkĩrĩre ūhoru wao o na hanini, nĩgeetha ma ya Ūhoru-ũria-Mwega itũũre na inyuĩ. **6** Nao andũ arĩa moonekaga taarĩ o anene-rĩ, (harĩ niĩ hatiarĩ na ūtiganu o ūria mangĩakorirwo marĩ, nĩgũkorwo Ngai ndaroraga mũndũ ūria

ahaana) andũ acio gũtirĩ undũ moongereire harĩ ndũmĩriri yakwa. 7 O na rĩrĩ, o nĩmoonire atĩ niĩ nĩndehokeirwo wĩra wa kũhunjia Ūhoru-ũria-Mwega kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, o ta ūria Petero eehokeirwo wĩra wa kũhunjiria Ayahudi. 8 Nĩgũkorwo Ngai ūria warutaga wĩra thĩinĩ wa ūtungata wa Petero arĩ mĩtũmwo kũrĩ Ayahudi, nowe warutaga wĩra ūtungata-inĩ wakwa ndĩ mĩtũmwo kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. 9 Ningĩ Jakubu, na Petero, na Johana, arĩa moonagwo marĩ itugĩ cia gũtiira kanitha-rĩ, nĩmatwamũkirire tũrĩ hamwe na Baranaba na guoko kwa ūrĩo kwa ngwatanĩro, rĩria maamenyire wega wa Ngai ūria ndaheetwo. Nĩmetĩkirire atĩ ithuĩ tũthĩ tũkahunjirie andũ-a-Ndũrĩrĩ, nao mathĩ kũrĩ Ayahudi. 10 Undũ ūria maatwĩrĩre twĩkage nĩ atĩ tũrĩkanage athĩini na noguo undũ ūria niĩ mwene ndaari na kĩyo gĩa gwika. 11 Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩria Petero ookire Antiokia, nĩdamũkararirie mbere ya andũ tondũ nĩahĩtĩtie mũno. 12 Andũ amwe moimĩte kũrĩ Jakubu matanakinya-rĩ, Petero nĩarĩanagĩra na andũ-a-Ndũrĩrĩ, no rĩria maakinyire, akĩmeherera, na akĩamũrania na andũ-a-Ndũrĩrĩ tondũ nĩetigagĩra andũ arĩa maarĩ a gĩkundi kĩa andũ arĩa maruaga. 13 O na Ayahudi arĩa angĩ makĩnyiiitanĩra na Petero ūhinga-inĩ wake, o nginya o na Baranaba akĩhĩtithio nĩ ūhinga ūcio wao. 14 Rĩria ndonire atĩ matiekaga kũringana na ma ya Ūhoru-ũria-Mwega, ngĩra Petero atĩrĩ, andũ othe makĩguaga, “Angĩkorwo wee ūrĩ Mũyahudi, ūtũuraga na mĩtugo ya andũ-a-Ndũrĩrĩ na ti ta Mũyahudi-rĩ, ūngĩkihota atĩa kũhatĩrĩria andũ-a-Ndũrĩrĩ atĩ nĩguo marũmirĩre mĩtugo ya Ayahudi? 15 “Ithuĩ arĩa tũciarĩtwo tũrĩ Ayahudi na tũtarĩ ehia ta andũ-a-Ndũrĩrĩ-rĩ, 16 nĩtũũ atĩ mũndũ ndatuĩkaga mũthingu nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho, no atuĩkaga mũthingu nĩ undũ wa gwĩtikia Jesũ Kristũ. Nĩ undũ ūcio o na ithuĩ twĩtikĩtie Kristũ Jesũ nĩguo tũtuuo athingu nĩ undũ wa gwĩtikia Kristũ, no ti undũ wa gwathĩkĩra watho, tondũ gũtirĩ mũndũ ūgaatuo mũthingu nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho. 17 “Angĩgĩkorwo rĩria tũgũcaria gũtuuo athingu nĩ Kristũ kuonanagia atĩ ithuĩ ene tũrĩ ehia-rĩ, ūguo nĩ kuuga atĩ Kristũ atungatagĩra mehia?

Hĩ! Kũroaga gũtuĩka ūguo! 18 Angĩkorwo nĩ ngwaka rĩngĩ kĩria ndaanangire-rĩ, nĩkuonania atĩ niĩ nĩnyunĩte watho. 19 Nĩgũkorwo na undũ wa watho nĩndakuĩrĩre watho ūcio nĩguo ndũũre muoyo ndĩ wa Ngai. 20 Niĩ nĩndĩkĩtie kwambanĩrio hamwe na Kristũ, na rĩu ti niĩ ndũũraga muoyo, no Kristũ nĩwe ūtũũraga muoyo thĩinĩ wakwa. Muoyo ūria ndũũraga mwĩrĩ-inĩ ūyũ ndũũraga na undũ wa gwĩtikia Mũrũ wa Ngai, ūria wanyendire na akĩruta nĩ undũ wakwa. 21 Ndingũtikĩra gũtua wega wa Ngai kĩndũ gĩa tũhũ, tondũ kũngĩtuĩka atĩ ūthingu wonekaga nĩ undũ wa watho-rĩ, Kristũ aakuire tũhũ!”

3 Atĩrĩrĩ inyuĩ Agalatia aya akĩgu! Mũrogetwo nũũ? O inyuĩ muonirio wega Jesũ Kristũ arĩ mwambe mĩtĩ igũrũ. 2 No nyende kũmenya undũ ūmwe tu kuuma kũrĩ inyuĩ: Mwaheirwo Roho nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho, kana nĩ undũ wa gwĩtikia ūhoru ūria mwaiguire? 3 Kaĩ mũrĩ akĩgu atĩa? Mwambĩrĩrie na Roho wa Ngai, na rĩu mũrenda kũrĩkĩrĩria na hinya wa mwĩrĩ? 4 Anga mwathĩnirio na maũndũ maingĩ ūguo o tũhũ, angĩkorwo ūhoru ūcio wothe warĩ wa tũhũ? 5 Wee Ngai amũheaga Roho wake na akaringaga cĩama gatagatĩ kanyu nĩ undũ wanyu gwathĩkĩra watho, kana nĩ undũ wa gwĩtikia ūhoru ūria mwaiguire? 6 Ta rirĩkanai ūhoru wa Iburahĩmu, Maandĩko moigĩte atĩrĩ: “Etikirie Ngai, nake Ngai akĩmũtua mũthingu.” 7 Nĩ undũ ūcio kĩmenyei atĩ andũ arĩa metĩkĩtie nĩo ciana cia Iburahĩmu. 8 Na tondũ Maandĩko marĩa matheru nĩmoogĩte o mbere atĩ Ngai nĩagatua andũ-a-Ndũrĩrĩ athingu na undũ wa gwĩtikia-rĩ, na Maandĩko macio nĩmahunjĩrie Iburahĩmu Ūhoru-ũria-Mwega o kabere, makiuga atĩrĩ: “Ndũrĩrĩ ciothe nĩkaarathimwo nĩ undũ waku.” 9 Nĩ undũ ūcio andũ arĩa metĩkĩtie nĩmarathimanagĩrio hamwe na Iburahĩmu, mũndũ ūcio warĩ mwĩtikia. 10 Andũ arĩa othe mehokaga ūhoru wa gwathĩkĩra watho-rĩ, marĩ na kĩrumi, nĩgũkorwo Maandĩko moigaga atĩrĩ, “Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ o wothe ūtahingagia maũndũ marĩa mothe mandĩkitwo lbuku-inĩ rĩa Watho.” 11 Nĩtũũ wega atĩ gũtirĩ mũndũ ūngĩtuuo mũthingu mbere

ya Ngai nĩ undũ wa gwithikira watho, tondũ Maandiko moigite atĩrĩ: “Mũndũ ũrĩa mũthingu agaatuũra muoyo nĩ undũ wa gwithikia.” 12 No watho-rĩ, nduumanĩte na ũhoru wa gwithikia; handũ ha ũguo Maandiko moigaga atĩrĩ, “Mũndũ ũrĩa wathikagĩra maũndũ ma watho agaatuũrio muoyo nĩ mo.” 13 Nake Kristũ niatũkũũrĩre agĩtũruta kĩrumi-inĩ kĩa watho na undũ wake mwene gũtuika kĩrumi ithenya riitũ, nĩgũkorwo nĩ kwandikĩtwo atĩrĩ, “Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ o wothe wambĩtwo mũtĩ-igĩrũ.” 14 Aatũkũũrĩre nĩguo kĩrathimo kĩa Iburahĩmu aarathimĩtwo nakĩo gĩkinyĩre andũ-a-Ndũrĩrĩ na undũ wa Kristũ Jesũ, nĩguo atĩ na undũ wa gwithikia twamũkĩre Roho ũrĩa weranĩirwo. 15 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, rekei ndĩmuonie na ngerekano yumanĩte na maũndũ marĩa mũũĩ. O ta ũrĩa gũtarĩ mũndũ ũngĩhota kweheria undũ kana kuongerera undũ harĩ kĩrĩkanĩro kĩa gĩthondeketwo nĩ mũndũ-rĩ, no taguo ũhoru ũyũ ũtarĩ. 16 Maũndũ marĩa meranĩirwo, meerĩrwo Iburahĩmu na mbeũ yake. Maandiko matiugĩte “mbeũ ciake”, taarĩ ũhoru wa andũ aingĩ, no moigite “na mbeũ yake”, ũguo nĩ kuuga mũndũ ũmwe, na nĩwe Kristũ. 17 ũrĩa ndĩrenda kuuga nĩ atĩrĩ: Watho, ũcio wokire thuutha wa mĩaka 430, ndũngĩeheria kĩrĩkanĩro kĩa gĩekĩrĩtwo ho nĩ Ngai mbere ĩyo, na ndũngĩtũma kĩranĩro kũ gĩtuĩke gĩa tũhũ. 18 Nĩ undũ-rĩ, angĩkorwo igai rĩngĩoneka nĩ undũ wa watho-rĩ, rĩtikiumanĩte na kĩranĩro; no Ngai, nĩ undũ wa wega wake, nĩahere Iburahĩmu igai na undũ wa kĩranĩro. 19 Watho-rĩ, wakĩrĩ wa bata ũrĩkũ? Wongereirwo kũrĩ kĩranĩro nĩguo wonanagie mahĩtia o nginya rĩrĩa mbeũ ĩrĩa kĩrĩkanĩro kĩranĩre ĩgooka. Watho ũcio wathanirwo nĩ araika ũkĩnengererio andũ na guoko kwa mũiguithania. 20 No rĩrĩ, mũiguithania ndakoragwo arũgamĩrĩre o mwena ũmwe; no Ngai nĩ ũmwe. 21 Nĩ undũ ũcio-rĩ, kaĩ watho ũreganĩte na cĩranĩro cia Ngai? Aca ti ũguo! Tondũ korwo kwarĩ na watho waheanirwo nĩguo andũ magĩe na muoyo-rĩ, ti-itherũ o nago ũthingu nĩ ũngĩakĩrehirwo nĩ watho. 22 No Maandiko moigaga atĩ andũ a thĩ nĩ mohetwo nĩ mehĩa, nĩgeetha kĩranĩro kĩa kĩheanagwo nĩ undũ wa gwithikia Jesũ

Kristũ kĩheagwo o arĩa metikĩtie. 23 ũhoru wa gwithikia ũtanooka-rĩ, twarĩ ohe nĩ watho, tũkahingĩrĩrio o nginya wĩtikio ũkaaguũranĩrio. 24 Nĩ undũ ũcio watho nĩguo waheirwo ũhoti wa gũtũtware kũrĩ Kristũ, nĩguo tũtuo athingu na undũ wa gwithikia. 25 Na rĩrĩ, kuona atĩ rĩu ũhoru wa gwithikia nĩmũkinyu, tũtingĩcooka kũrũgamĩrĩrwo nĩ watho. 26 Inyuothe mũrĩ ciana cia Ngai nĩ undũ wa gwithikia Kristũ Jesũ, 27 nĩgũkorwo inyuothe arĩa mwabatithirio thĩnĩ wa Kristũ nĩmwĩhumbĩte Kristũ. 28 Nĩ undũ ũcio gũtingĩcooka gũthuuranio Mũyahudi kana Mũyunani, na gũtirĩ ngombo kana mũndũ ũtarĩ ngombo, na gũtirĩ mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja, nĩgũkorwo inyuothe mũrĩ ũmwe ki thĩnĩ wa Kristũ Jesũ. 29 Angĩkorwo mũrĩ a Kristũ-rĩ, mũkĩrĩ a mbeũ ya Iburahĩmu, na mũrĩ agai a kũgaya kũringana na kĩranĩro kũ kĩranĩirwo.

4 ũrĩa ndĩroiga nĩ atĩrĩ, ihinda rĩothe rĩrĩa mũgai arĩ o mwana-rĩ, ndarĩ ũtiganu na ngombo, o na atuĩka nĩwe mwene indo icio ciothe. 2 Nĩ gwathwo athagwo nĩ amũrori hamwe na aramatĩ a indo ciake, nginya ihinda rĩrĩa ithe atuĩte rĩgaakinya. 3 ũguo noguo o na ithuĩ, hĩndĩ ĩrĩa twarĩ ciana, twatũire ũkombo-inĩ wa maũndũ marĩa ma ndũire ma thĩ ĩno. 4 No hĩndĩ ĩrĩa ihinda rĩrĩa rĩagĩrĩru kũna rĩakinyire, Ngai niatũmire Mũriũ, nake agĩciarwo nĩ mũndũ-wa-nja, na agĩciarwo arĩ wa gwathagwo nĩ watho, 5 nĩguo akũũre andũ arĩa matũire mathagwo nĩ watho, nĩgeetha tũgĩe na kĩhooto gĩa gũtuika ciana ciake, 6 Tondũ inyũ mũrĩ ciana ciake-rĩ, Ngai niatũmire Roho wa Mũriũ ngoro-inĩ ciitũ, o we Roho ũrĩa wĩtanaga ũkiugaga atĩrĩ, “Abba, Baba.” 7 Nĩ undũ ũcio, we ndũrĩ ngombo rĩngĩ, no ũrĩ mwana wake; na tondũ rĩu ũrĩ mwana wake, Ngai nĩagũtuĩte mũgai wa indo ciake. 8 Tene rĩrĩa mũtooĩ Ngai-rĩ, mwarĩ ngombo cia ciũmbe irĩa itarĩ ngai. 9 No rĩrĩ, tondũ rĩu nĩmũmenyete Ngai, kana njuge nĩmũrĩkĩtie kũmenywo nĩ Ngai-rĩ, mũrakĩenda gũcookerera maũndũ macio maagite hinya na matarĩ kiene nĩkĩ? Kaĩ mũrenda gũcooka ũkombo-inĩ wamo o rĩngĩ? 10 Nĩmũrũmĩtie ũhoru wa mĩthenya

mīamūre, na mīeri mīamūre, na imera, o na mīaka! **11** Ndī na kīeha mūno tondū gūkuoneka atī wīra ūrīa wothe ndanenogia naguo nī ūndū wanyu nī wa tūhū! **12** Ndamūthaita, inyuī ariū na aarī a lthe witū, tuīka ta nī, nīgūkorwo nī nduikīte ta inyuī. Mūtīrī mwanjīka ūuru. **13** O ta ūrīa mūū, ndamūhunjīrie Ūhorō-ūrīa Mwega ihinda rīa mbere tondū ndaarī mūrūaru. **14** O na gūtuīka ndwarī yakwa yarī magerio kūrī inyuī, mūtianyararire kana mūkīmena, no mwanyīitire ūgeni ta ndaarī mūrāika wa Ngai, o na ta ndaarī Jesū Kristū we mwene. **15** Kaī ūndū ūcio watūmaga mūkene ūthiite kū? Nī ndī mūrā atī, korwo nīmūngīahotire, nīmūngīakūrīre maitho manyu mūhe. **16** Kaī rīu nduikīte thū wanyu nī ūndū wa kūmūhe ūhorō ūrīa wa ma? **17** Andū acio me na kīyo magīcaria ūrīa mūngītuīka a thiritū yao, no ti ūndū wa gītūmi kīega. Ūrīa mendaga nī kūmūtīgithania na ithuī mūtūike ao, nīgeetha mūgīe na kīyo gīa kūmarūmīrīra. **18** Nī wega kūgīa na kīyo, angīkorwo muoroto nī mwega, na mwīkage ūguo hīndī ciothe to hīndī rīa ndī hamwe na inyuī. **19** Ciana ciakwa nyendete mūno, o inyuī arīa njiguagīra ruo ta rwa mūtumia akīheo mwana, ngīnya hīndī rīa Kristū agaakorwo eyūmbīte thīinī wanyu, **20** naarī korwo ndakorwo hamwe na inyuī ta rīu, nīguo ngarūrīre mwarīrie wakwa tondū nīndīgītwo nī ūhorō wanyu! **21** Ta njīrai, inyuī arīa mūrēnda gūkorwo mūgīathwo nī watho-rī, kaī mūtoō ūrīa watho uugaga? **22** Nīgūkorwo nī kwandīkitwo atī, Ibrahīmu aarī na ariū eerī, ūmwe aaciarītwo nī mūtumia ūrīa warī ngombo, nake ūcio ūngī agaciarwo nī mūtumia ūrīa ūtaarī ngombo. **23** Mūrīū wake wa mūtumia ūrīa warī ngombo aaciarītwo na njīra ya ūndūire; no mūrīū ūrīa waciarītwo nī mūtumia ūcio ūtaarī ngombo aaciarītwo na ūndū wa kūhingia kīranīro. **24** Namo maūndū macio nī ma ngerekano, nī ūndū atumia acio marūgamīrīre irikanīro igīrī. Kīrikanīro kīmwe nī gīa Kīrīma gīa Sinai nakīo gīciaraga ciana cia ūkombo: Nakīo kīgerekānītio na Hagari. **25** Na rīrī, Hagari arūgamīrīre Kīrīma gīa Sinai kīrīa kīrī kūu būrūri wa Arabia, nake nīwe ūgerekānītio na itūūra rīa Jerusalemu ūrīa

rīhaana ūmūthī, tondū nīatūire ūkombo-inī hamwe na ciana ciake. **26** No Jerusalemu, itūūra rīrīa rīa kūrīa igūrū, rītīrī ūkombo-inī, na nīrīo nyina witū, **27** nīgūkorwo nī kwandīkitwo atīrī: “Kena wee mūndū-wa-nja thata, wee ūtaciaraaga ciana, tumūra kanua na wanīrīre, wee ūtarī waigua ruo rwa kūgīa mwana; tondū ciana cia mūndū-wa-nja ūrīa ūtiganīirio nī nyingī gūkīra cia ūrīa ūrī na mūthuuri.” **28** Na rīrī, inyuī ariū na aarī a lthe witū, mūrī ciana cia kīranīro, o ta ūrīa Isaaka aarī. **29** Hīndī īyo, mūrīū ūrīa waciarītwo na njīra ya ndūire-rī, nīanyariiraga mūrīū ūcio waciarītwo na ūndū wa hinya wa Roho. Ūguo noguo kūhaana o na rīu. **30** No rīrī, Maandīko moigīte atīa? Moigīte atīrī, “Ingata ngombo īyo ya mūndū-wa-nja na mūrīū wake, tondū mūrīū ūcio wa mūtumia ngombo ndarī hīndī akagayana igai hamwe na mūrīū wa mūtumia ūcio ūtarī ngombo.” **31** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, ithuī tūtīrī ciana cia mūtumia ūcio ngombo, no tūrī ciana cia mūtumia ūcio ūtarī ngombo.

5 Kristū nīgūtuohora aatuohorire nīguo tūgīe na wiyathi. Nī ūndū ūcio, mwīhaandei wega na mūtīgētīkīre kuohwo icooki rīa ūkombo rīngī. **2** Ta thīkīrīrai ciugo ciakwa! Nī Paūlū ngūmwīra atīrī, mūngītīkīra kūrūa-rī, Kristū ndangīgīa bata na inyuī o na hanini. **3** Nīngī nīngūmwīra o rīngī atī mūndū o wothe ūngītīkīra kūrūa, ūcio amenye atī nīagīrīrīro nī gwathīkīra watho ūrī wothe. **4** Inyuī arīa mūrageria gūtuīka athingu nī ūndū wa watho-rī, nīmūtīgīthanītio na Kristū; inyuī nīmūgīwīte mūgatigana na wega wa Ngai. **5** No ithuī-rī, tūkoragwo twīhokete atī nītūgatuuo athingu. Ūndū ūcio nīguo tūkoragwo twīrīgīrīre tūrī na wītīkio, tūhotīhītio nī Roho. **6** Nīgūkorwo thīinī wa Kristū Jesū, kūrūa kana kwaga kūrūa gūtīrī bata. Ūndū ūrīa ūrī bata nī wītīkio ūrīa ūrutaga wīra na njīra ya wendani. **7** Nīmūrāteng’agīra ihenya rīega. Nūū wamūgīrīrie mūgītīga gūcooka gwathīkīra ūhorō-ūrīa-wa-ma? **8** Kūrīngīrīrio kwa mūthemba ūcio gūtīumīte kūrī ūrīa wamwītire. **9** “Ndawa nini tu ya kūmbia mīgate nītūmaga mūtu ūrīa mūkande nayo wothe ūimbe.” **10** Nīndīhokete thīinī wa Mwathani

atī inyuī mütikūgarūrūka mūgīe na meciiria mangī. Ūria ūramūtururia nīwe ūkaaherithio o na angīkorwo arī ū. **11** Ariū na aarī a lthe witū, angīkorwo no ndīrahunja ūhorō wa kūrūa-rī, ndīrakīnyariirwo nīkī? Angīkorwo ūguo nīguo-rī, ūndū ūrīa ūtūmaga andū mahīngwo, na nīguo ūhorō wa mūtharaba-rī, nīmweherie. **12** No nyende andū acio mamūthīnāgia mathīi na mbere o ngīnya mehakūre. **13** Inyuī ariū na aarī a lthe witū, mwetirwo nīguo mūgīe na wīyathi. No rīrī, mütikahūthīre wīyathi wanyu kūrūmagīrīra merirīria ma mwīrī, no handū ha ūguo-rī, tungatanagīrai inyuī-ene mūrī na wendani. **14** Tondū-rī, ūhorō wothe wa watho ūhingagio nī rīathani rīrī rīmwe: “Enda mūdū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīendete wee mwene.” **15** No rīrī, mūngīrūmana mūkīrīānaga-rī, mwīmenyererei mütikaniinane inyuī ene. **16** Nī ūndū ūcio nguuga atīrī, thīiagai mūtongoretio nī Roho, na mūtīrīhingagia merirīria ma mwīrī. **17** Nīgūkorwo mwīrī nīwīragīria maūdū marīa matangīendwo nī Roho, nake Roho nīareganaga na maūdū marīa meriragīrio nī mwīrī. Nī ūndū ūcio Roho na mwīrī itūūruga irūaga, na nīkīo mūtahotaga gwīka ūrīa mwendaga gwīka. **18** No rīrī, mūngītongorio nī Roho, inyuī mūtingīkorwo mūgīathwo nī watho. **19** Na rīrī, maūdū marīa mekagwo nī mwīrī nīmoīo, namo nī: ūmaraya, na meciiria mooru, na ūmaramari, **20** na kūhooya mīhianano, na kūrogana, na ūthū, na kūūgitana, na ūiru, na mang’ūrī, na kwīyenda, na nyamūkano, na ngarari, **21** gūcumīkīra na kūrīo nī njoohi, na maruga marīa mainagwo nyīmbo iria itaagīrīre, o na maūdū mangī ta macio. Nīdamūkaanirie, o ta ūrīa ndamūkaanirie hīndī ya mbere, atī andū arīa mekaga maūdū ta macio matikagaya ūthamaki wa Ngai. **22** No rīrī, maciaro ma Roho nī wendani, na gīkeno, na thayū, na gūkirīrīria, na kūguanīra tha, na gūtugana, na kwīhokeka, **23** na ūhooreri, na kwīgīrīrīria merirīria ma mwīrī. Macio-rī, gūtīrī watho wa kūgīria mekagwo. **24** Nao andū arīa marī thīinī wa Kristū Jesū nīmambithītie mīrī yao mūtī-igūrū hamwe na thuti ciayo na merirīria mayo. **25** Angīkorwo tūtūire muoyo nī ūndū wa Roho-

rī, kīrekei tūtongoragio nī Roho. **26** Rekei tūtige gwītīa, na kūūgitana, o na kūiguanagīra ūiru.

6 Ariū na aarī a lthe witū, mūdū angīkorwo ahītītie-rī, inyuī arīa mūrī na roho mūcookagīrīriei mūhooreire. No mwīmenyererei, o na inyuī mütikae kūgerio. **2** Teithanagīai mūdū na ūrīa ūngī maūdū marīa mamūrītūhagīra, na mweka ūguo-rī, nīmūrīhingagia watho wa Kristū. **3** Mūdū angīciiria atī we nī wa bata hīndī irīa atarī kīene-rī, nī kwīheenia areheenia. **4** O mūdū nīarorage wīra wake mwene. Hīndī iyo no ahote kwīraha, atekwīganania na mūdū ūngī, **5** nīgūkorwo o mūdū no ngīnya akuue mūrigo wake. **6** Mūdū o wothe ūrīa ūrutagwo ūhorō wa Ngai nīagayanage indo ciothe iria njega na mūmūruti. **7** Mütikanahēenio: Ngai ndangīnyūrūrio. Kīrīa mūdū ahaandaga no kīo agethaga. **8** Mūdū ūrīa ūhaandaga maūdū ma gūkenia merirīria ma mwīrī-rī, ūcio akaagetha kwanangīka kūrīa kuumanaga na maūdū macio. No ūrīa ūhaandaga maūdū ma gūkenia Roho-rī, ūcio akaagetha muoyo wa tene na tene ūrīa uumanaga na Roho. (aiōnios g166) **9** Nīngī tūtikanogio nī gwīka wega, nīgūkorwo ihinda rīrīa rīagīrīru rīakinya nītūkaagetha magetha twaga gūkua ngoro. **10** Na nī ūndū ūcio, rīrīa rīothe twagīa na ihinda rīagīrīru, nītwikage andū othe maūdū mega, na makīria twikage wega andū arīa marī a nyūmba ya arīa metikītie. **11** Onei ūrīa ndīramwandīkīra marūa maya na ndemwa nene na guoko gwakwa mwene! **12** Andū acio mendaga kwionania atī nīagīrīru makionwo-rī, nīo maramūrīngīrīria atī mūrue. Mekaga ūguo no geetha matikanyariirwo nī ūndū wa mūtharaba wa Kristū. **13** O na acio maruaga matiathīkagīra watho, no nīmendaga inyuī mūrue nīguo metīage nī ūndū wa mūrī yanyu. **14** No nī-rī, ndīroaga gwītīa, tiga o ndītīire nī ūndū wa mūtharaba wa Mwathani witū Jesū Kristū, na nī ūndū waguo-rī, maūdū ma thī nīmambītwo mūtī-igūrū nīguo mehere harī nī, na nī ngaambwo harī maūdū ma thī nīguo njehere harī mo. **15** Kūrūa kana kwaga kūrūa gūtīrī bata; kīrīa kīrī bata nī mūdū agarūrūke atūike kīumbe kīerū. **16**

Thayū na kūiguīrwo tha kūrogīa na andū arīa marūmagīrīra wathani ūyū, o hamwe na andū a Isiraeli arīa a Ngai. **17** Ngīrīkīrīria nguuga atīrī, gūtīkagīe mūdū o na ūrīkū ūkūndehere thīna, nīgūkorwo nīnjoretwo njoro cia Jesū mwīrī-inī wakwa. **18** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na maroho manyu, inyuī ariū na aarī a Ithe witū. Amenī.

Aefeso

1 Nĩ nĩ Paũlũ, mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai, Ndirandikĩra andũ arĩa aamũre kũu Efeso, arĩa ehokeku thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ: **2** Wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na Mwathani Jesũ Kristũ, irogĩa na inyuĩ. **3** Atĩrĩrĩ, Ngai, o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, arogoocwo, o we ūtũrathimĩte na irathimo ciothe cia kũiroho thĩĩnĩ wa Kristũ, irĩa ciumaga kũu igũrũ. **4** Nĩgũkorwo o na thĩ ĩtanombwo, Ngai nĩatũthuurire nĩguo tũtũike ake thĩĩnĩ wa Kristũ, nĩguo tũtũike atheru na twage ūcuuke maitho-inĩ make. Nĩ ūndũ wa wendo wake-rĩ, **5** Ngai nĩatũite o mbere atĩ nĩtũgaatuĩka ciana ciake nĩ ūndũ wa Jesũ Kristũ, kũringana na ūrĩa eendete na ūrĩa oonire arĩ wega, **6** nĩguo wega wake ūrĩa ūrĩ riiri ūkumagio, wega ūcio atũheete o ūguo tũhũ thĩĩnĩ wa Mũriũ wake ūrĩa endete mũno. **7** Na twakũũrirwo na ūndũ wa thakame ya Kristũ, na tũkĩrekerwo mehia maitũ, kũringana na ūrĩa wega wa Ngai ūingĩhĩte, **8** wega ūcio aatũingĩhĩire arĩ na ūũgĩ na ūmenyo wothe. **9** Nake agĩtũmenyithia hitho ya wendi wake, kũringana na ūrĩa oonire arĩ wega, o ūrĩa aatanyĩte gwĩka thĩĩnĩ wa Kristũ, **10** nĩguo ūkaahingio rĩrĩa mahinda marĩa magĩrĩre magaakinya, nĩguo acookanĩrĩre indo ciothe irĩa irĩ igũrũ na irĩa irĩ gũkũ thĩ hari mũtongoria ūmwe, na nĩwe Kristũ. **11** Ningĩ nĩ thĩĩnĩ wa Kristũ o na ithuĩ twamũkĩrĩre igai kuuma kũrĩ Ngai, kũringana na ūrĩa aatuĩte o mbere, o we wĩkaga maũndũ mothe kũringana na muoroto wa wendi wake, **12** nĩguo o na ithuĩ arĩa twarĩ a mbere kwĩhoka Kristũ, tũtũike a kũgoocithia riiri wa Ngai. **13** Inyuĩ o na inyuĩ nĩmwataranĩirio na Kristũ mwarĩkia kũigua ūhoru-ũrĩa-wa-ma, naguo nĩguo ūhoru-ũrĩa-Mwega wa ūhonokio wanyu. Mwarĩkia gwĩtikia, nĩmwekĩrirwo rũũri thĩĩnĩ wake, na ūndũ wa kũheo Roho Mũtheru ūrĩa mwerĩrwo, **14** Nake Roho nĩwe mũrũgamĩrĩri wa kuonania atĩ nĩtũkagaĩrwo igai riitũ nginya rĩrĩa andũ arĩa marĩ a Ngai magaaatuĩka a gũkũũrwo, nĩgeetha riiri wake ūgoocagwo. **15** Na nĩ ūndũ ūcio, kuuma rĩrĩa ndaiguire ūhoru wa wĩtikio wanyu thĩĩnĩ

wa Mwathani Jesũ, o na wendani wanyu ūrĩa mwendaga arĩa othe aamũre naguo-rĩ, **16** ndirĩ ndatigithĩria gũcookeria Ngai ngaatho nĩ ūndũ wanyu, ngĩmũrĩkanaga mahooya-inĩ makwa. **17** Hooyaga atĩ Ngai wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we ithe witũ mwene riiri, amũhe Roho, ūrĩa ūkamũhe ūũgĩ na ūguũrio nĩguo mũmenye Ngai wega. **18** Ningĩ nĩhooyaga atĩ maitho manyu ma ngoro mathererwo nĩ ūtheri, nĩguo mũmenye ūhoru wa kũrĩgĩrĩro kĩrĩa amwĩtĩre, na mũmenye ūtonga wa igai rĩake rĩrĩ na riiri, rĩrĩa akaagaĩra andũ ake aamũre, **19** o na ūhoti wake mũnene ūtangĩgereka nĩ ūndũ witũ, ithuĩ arĩa twĩtikĩtie. ūhoti ūcio no ta hinya wake mũnene ūkĩruta wĩra, **20** ūrĩa eekĩrĩre thĩĩnĩ wa Kristũ rĩrĩa aamũriũkĩrĩre kuuma kũrĩ arĩa akuũ, na akĩmũiga guoko-inĩ gwake kwa ūrĩo kũu igũrũ, **21** na agatũũgĩrio mũno igũrũ rĩa wathani o wothe na ūhoti wothe, na hinya na ūthamaki wothe, na marĩtwa mothe ma ūnene marĩa mangĩheanwo, na to mahinda maya moiki, no nĩ o na mahinda marĩa magooka. (aiĩon g165) **22** Nake Ngai akĩiga maũndũ mothe rungu rwa magũrũ make, na akĩmũtua mwathi wa gwathaga maũndũ mothe nĩ ūndũ wa kanitha. **23** Kanitha nĩguo mwĩrĩ wake, na noguo ūiyũru wake, o we ūiyũrĩte maũndũ mothe o na kũndũ guothe.

2 O na inyuĩ-rĩ, mwarĩ akuũ nĩ ūndũ wa ūremi wanyu na mehia manyu, **2** marĩa mwatũũruga thĩĩnĩ wamo rĩrĩa mwarũmagĩrĩa mĩthĩire ya thĩ ĩno na mĩthĩire ya mwathi wa ūthamaki wa rĩrĩa-inĩ, o roho ūrĩa ūraruta wĩra rĩu thĩĩnĩ wa arĩa mataathĩkagĩra Ngai. (aiĩon g165) **3** O na ithuĩ ithuothe-rĩ, kũrĩ hĩndĩ twatũũranagia nao, twaathagwo nĩ thuti cia mĩrĩrĩ iitũ, na tũkarũmagĩrĩa merĩrĩria na maũndũ marĩa meciiragio nĩ ngoro. O ta acio angĩ-rĩ, ha ūhoru wa kĩmerera-rĩ, twatũũire tũrĩ a kũrakarĩrwo. **4** No tondũ wa wendo wake mũnene harĩ ithuĩ, Ngai, o we ūiyũrĩtuo nĩ tha nyingĩ, **5** nĩatũmire tũgĩe na muoyo hamwe na Kristũ o rĩrĩa twarĩ akuũ nĩ ūndũ wa mehia maitũ tondũ nĩ wega wa Ngai watũmire mũhonokio. **6** Nake Ngai agĩtũriũkanĩria hamwe na Kristũ na agĩtũkaria thĩ hamwe nake kũu igũrũ tũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ

Jesū. 7 Eekire ūguo nigeetha matukū marīa magooka onanie kūrī ithuī wega wake mūngī ūrīa ūtanggereka kūrī ithuī, nī ūrīa atūire atūtugaga thīinī wa Kristū Jesū. (aiōn g165) 8 Nī ūndū nī wega wa Ngai watūmire mūhonokio nī ūndū wa gwītīkia, naguo ūndū ūcio nduoimanire na inyuī ene, no nī kīheo kīa Ngai, 9 na ti ūndū wa mawīra marīa mwanaruta, nigeetha gūtīkagīe na mūdū o na ūmwe ūkwīgooca. 10 Nīgūkorwo ithuī tūrī wīra wa moko ma Ngai, tūmbūtwo thīinī wa Kristū Jesū nīguo twīkage cīko njega iria irutaga wīra mwega, ūrīa Ngai aahaarīrie o mbere nī ūndū witū nīguo tūtūire tūciīkaga. 11 Hakīrī ūguo-rī, ririkanai atī tene inyuī arīa mūrī andū-a-Ndūrīrī na ūndū wa gūciarwo, o inyuī mwītāgwo “andū arīa mataruaga” nī arīa meītāga “andū arīa maruaga” (kūrua kūu no ūndū wīkītwo mwīrī na moko ma andū), 12 ririkanai atī hīndī ūyo mwatūūrīte mwamūranītio na Kristū, mwarī ageni na mūtīarī a gīkundi kīa andū a Isiraēli na ha ūhorō wa irīkanīro iria Ngai eeranīire, inyuī mūtīarī a ho. Mwatūūrīte gūkū thī mūtārī na kīrīgīrīro na mūtārī na Ngai. 13 No rīu, thīinī wa Kristū Jesū, inyuī arīa hīndī ūmwe mwarī kūrāya, rīu nīmūreharehetwo hakuhī nī ūndū wa thakame ya Kristū. 14 Nīgūkorwo we mwene nīwe thayū witū, o we watūmire ithuī twarī eerī tūtūike ūmwe, na agītharia rūirigo rwa rūmena rūrīa rwatūgayanītīe, 15 nī ūndū nīaniinire watho hamwe na maathani maguo, o na irīra ciaguo, na ūndū wa kūruta mwīrī wake. Agīgīka ūguo nigeetha ombe thīinī wake mwene mūdū ūmwe mwerū kuuma harī acio eerī, naguo ūndū ūcio ūtūme kūgīe thayū, 16 na nigeetha thīinī wa mwīrī ūcio ūmwe, amaiguithanie na Ngai na ūndū wa mūtharaba, ūrīa aahūthīrīre kūniina rūmena rwao. 17 Kristū ookire akīmūhunjīria thayū inyuī arīa mwarī kūrāya, o na thayū kūrī arīa maarī hakuhī. 18 Na thīinī wake ithuī a iruka icio cierī nītūkinayaga kūrī Ithe witū na ūndū wa Roho o ro ūmwe. 19 Nī ūndū wa ūguo, rīu inyuī mūtīrī ageni na agendi rīngī, no nīmūtūikīte ene būrūrī hamwe na andū a Ngai, na mūgatuīka andū a nyūmba ya Ngai, 20 mūgagīakwo igūrū rīa mūthingi wa

atūmwō na anabii, nake Kristū Jesū we mwene agakorwo nīwe ihiga rīrīa inene rīa koine. 21 Thīinī wake mwako wothe nīūnyīitanīte, na ūgakīnēneha o nginya ūgatuīka hekarū theru thīinī wa Mwathani. 22 Na nī thīinī wake o na inyuī mūraakwo hamwe nīguo mūtūike gīkarō gīa gūikarwo nī Ngai na ūndū wa Roho wake.

3 Nī ūndū wa gītūmi gīkī, nī Paūlū, njohetwo nī ūndū wa kūhunjia ūhorō wa Kristū Jesū kūrī inyuī andū-a-Ndūrīrī: 2 Ti-itherū nīmūguīte ūhorō wa ūrīa ndaheirwo ūtungata wa wega wa Ngai nī ūndū wanyu, 3 na nīguo ūhorō wa hitho ūrīa ndaamenyithirio na ūndū wa kūguūrīro nī Ngai, o ta ūrīa nyandikīte na njīra nguhi. 4 Mwathoma ūhorō ūyū, nīmūkūhota kūmenya ūrīa ndaakuūkīrwo nī ūhorō ūcio wa hitho wa Kristū, 5 ūrīa ūtaamenyithirio andū a njiarwa ingī, ta ūrīa rīu ūguūrīro atūmwō a Ngai atheru o na anabii nī Roho. 6 Naguo mūbango wa Ngai nī atī, andū-a-Ndūrīrī nīmatūikīte agai hamwe na andū a Isiraēli, na nīmatūikīte cīga cia mwīrī ūmwe, na makagwatanīra thīinī wa kīranīro gīa Kristū Jesū nī ūndū wa kūhunjīrio Ūhorō-ūrīa-Mwega. 7 Ndaatuīkire ndungata ya Ūhorō-ūcio-Mwega nī ūndū wa kīheo kīrīa ndaaheirwo kīa wega wa Ngai hotihītio nī hinya wake. 8 O na gūtūika nī nī mūnini mūno harī andū a Ngai othe, nīndaheirwo wega ūcio: nīguo hunjagīrie andū-a-Ndūrīrī ūtonga wa Kristū ūrīa ūtangīmenyeka ūrīa ūigana, 9 na ndaūrāgīre andū othe ūhorō wa hitho īno, irīa itūire ihithītwo kuuma o tene, thīinī wa Ngai o we wombire indo ciothe. (aiōn g165) 10 Itua rīake rīarī atī, na ūndū wa kanitha, ūūgī wa Ngai ūrīa wa mīthemba mīngī ūmenyithanio kūrī aathani, na kūrī arīa marī na ūhoti kūu igūrū, 11 kūringana na ūrīa aatūire atanyīte gwīka kuuma o tene, na ūrīa aahingīrie arī thīinī wa Kristū Jesū, Mwathani witū. (aiōn g165) 12 Na ithuī nī ūndū wa gūkorwo tūrī thīinī wake, na nī ūndū wa gwītīkia, no tūthengerere Ngai tūrī na ūmīrīru, na tūtārī na guoya. 13 Nī ūndū ūcio nīngūmūthaita mūtīkoorwo nī hinya tondū wa mīnyamaro irīa ndiranyariirwo nayo nī ūndū wanyu, tondū nīyo riiri wanyu. 14 Ūndū ūcio nīguo ūtūmaga ndurie ndu ndī

mbere ya lthe witū, 15 o we ūria andū othe a nyumba yake, arīa marī igūrū na arīa marī gūkū thī metanagio nake. 16 Nīhooyaga Ngai, atī kuuma ūtonga-inī wa riiri wake, amūheage hinya, nīgeetha mūhotithītio nī Roho wake-rī, mūgē na ūhoti thīinī wanyu, 17 nīgeetha Kristū atūūrage ngoro-inī cianyu na ūndū wa gwītīkia. Na ningī nihooyaga atī inyuī mūhaandwo nīguo mūgē na mīri na mwikindire thīinī wa wendani, 18 nīguo mūgē na hinya, mūrī hamwe na andū arīa angī othe aamūre, na mūhotage kūmenya ūria wendani wa Kristū waramīte, na ūria ūrahīte na igūrū, na ūria ūrikīte na thī, 19 o na mūmenye wendani ūcio ūkīrite ūmenyo wothe, nīguo mūiyūrīrio na ūiyūru wothe wa Ngai. 20 Na rīrī, kūrī Ngai ūria ūhotaga gwīka maūndū marīa mothe tūmūūrāgia kana tūgeciiria, na agakīrīrīria mūno kūrīngana na ūhoti wake ūria ūrutaga wīra thīinī witū-rī, 21 arogoocho thīinī wa kanitha na thīinī wa Kristū Jesū, o nginya njjarwa-inī ciothe, tene na tene! Amenī. (aiōn g165)

4 Nī ūndū ūcio, nī Paūlū njohetwo nī ūndū wa Mwathani, nīdamūthaiha mūtūūre na mūtūūrīre ūringaine na gwītwo kūrīa mwetirwo. 2 Mwīnyīihītie biū na mūhooreire na mūkirīrīrie, na ningī mūkiranagīrīrie mūndū na ūria ūngī mūrī na wendani. 3 Geria na kīyo nīguo mūtūūrīe ūrūmwe wa Roho, muohanītio na thayū. 4 Nīgūkorwo kūrī mwīrī o ūmwe na Roho o ūmwe, o ta ūria mwetīrwo kīrīgīrīro o kīmwe rīrīa mwetirwo, 5 nake Mwathani no ūmwe, na wītīkio ūmwe, na ūbatithio o ūmwe; 6 nake Ngai no ūmwe na nowe lthe wa andū othe, ūria ūrī igūrū rīa andū othe, na arī kūndū guothe, na thīinī wa andū othe. 7 No rīrī, mūndū o mūndū witū nīaheetwo wega wa Ngai, kūrīngana na ūria Kristū aheanaga. 8 Nīkīo Maandīko moigaga atīrī: “Rīrīa aambatire igūrū, nīatongorīrie arīa maatahītwo mūtongoro-inī wake, na akīhe andū iheo.” 9 (Rīu-rī, ciugo icio atī “nīambatire igūrū” nī kuuga atīa, angīkorwo ti kuuga atī o na nīaikūrūkire thī kūrīa kūrīku mūno? 10 Ūcio waikūrūkire nowe ūria wambatire igūrū o igūrū mūno, nīgeetha aiyūre kūndū guothe.) 11 Ūcio nīwe

ūria wathuurire andū amwe matuīke atūmwo, na angī matuīke anabii, na angī matuīke ahunjia, na arīa angī matuīke arīithi a ngoro cia andū o na arutani, 12 nīguo ahaarīrie andū a Ngai nī ūndū wa wīra wa gūtungata, nīgeetha mwīrī wa Kristū wongererwo hinya, 13 o nginya rīrīa ithuothe tūkaagia na ūrūmwe ūhorō-inī wa gwītīkia o na wa kūmenya Mūrū wa Ngai, na tūtūike agima o nginya tūgē na ūgima mūkinyanīru kūna o ta ūria Kristū ahaana. 14 Hīndī iyo tūgītige gūtūika tūkenge, tūrīa tūikanagio mwena na mwena, o na tūkīhurutagwo haha na harīa nī rūhuho o ruothe rwa ūrutani, na tūgītwaragīrīrio nī wara na ūhinga wa andū ūria maheenagīrīria andū nāguo makamahīthia. 15 Handū ha ūguo-rī, tūngīaria ūhorō-wa-ma tūrī na wendani, nītūrīkūrāgia maūndū-inī mothe thīinī wake ūria arī we mūtwe, na nīwe Kristū. 16 Kuuma kūrī we mwīrī wothe ūnyīitithanagio na ūkohanio hamwe nī nga iria iūnyīitithanagia, nāguo ūgakūrāgia na ūkeyakaga guo mwene thīinī wa wendani, o kīga gīkīrutaga wīra wakīo. 17 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, na ngamūrīngīrīria thīinī wa Mwathani, atī no nginya mūtige gūtūūrāgia ta ūria andū-a-Ndūrīrī matūūrāgia, marī na meciiria ma tūhū. 18 Ūmenyo wao ūiyūrītwo nī nduma, na makaamūrānio na mūtūūrīre wa wendi wa Ngai nī ūndū wa ūrimū ūria ūrī thīinī wao uumanīte na ūmū wa ngoro ciao. 19 Nī ūndū wa kwaga thoni ciothe-rī, nīmeheanīte kūrī thuti cia ūūra-thoni magekaga mawaganu ma mīthemba yothe, na magathiī na mbere kwīrīrīria mangī maingī. 20 No inyuī mūtiamenyire Kristū na njīra iyo. 21 Ti-itherū nīmwaiguire ūhorō wake, na mūkīrutwo mūrī thīinī wake kūrīngana na ūhorō wa ma ūria ūrī thīinī wa Jesū. 22 Nīmwarutirwo, ūhorō ūkonī mūtūūrīre wanyu wa mbere, nīgeetha mwīaūre mūndū wanyu ūria wa tene, ūria rīu ūthūkītio nī merīrīria maguo ma maheeni; 23 nīgeetha mwerūhīrio mwīciirīrie wanyu; 24 na mwīhumbe mūndū ūria mwerū, ūria wombirwo ahaanaine na Ngai, arī na ūthingu na ūtheru ūria wa ma. 25 Nī ūndū ūcio, o ūmwe wanyu no nginya atīgane na ūhorō wa maheeni, na mwaranagīrie ūhorō wa ma mūndū

na ūria ūngī, nīgūkorwo ithuothe tūrī ciġa
cia mwīrī ūmwe. **26** “Mwarakara mūtikehie”:
Mūtikareke riūa rīthūe mūrī o na marakara,
27 o na mūtikanaha mūcukani kamweke. **28**
Mūndū ūria ūiyaga, nīatige gūcōoka kūiya, nī
kaba arute wīra, akenogagia, na ekage maūndū
mega na moko make, nīgeetha agīe na kīndū
angīgayana na arīa mabataire. **29** Mūtikanareke
ndeto njūru ciume tūnua-inī twanyu, tige o
iria cia gwaka andū arīa angī kūringana na
mabata mao, nīguo igunage arīa marīciiguaga.
30 Ningī mūtikanaiġuithie Roho Mūtheru wa
Ngai ūūru, ūria wamwīkīrīre rūūri o nginya
rīrīa mūthenya ūria wa gūkūūrwo ūgaakinya.
31 Eheriai gatagatī-inī kanyu ūūru wa ngoro,
na mang’ūrī na marakara, na njūgitano na
njambanio, o hamwe na rūmena rwa mūthemba
o na ūrīkū. **32** Tuganagai na mūġuanagīre tha,
na mūkarekanagīra mūndū na ūria ūngī, o ta
ūria Ngai aamūrekeire mehia manyu thīinī wa
Kristū.

5 Nī ūndū ūcio-rī, tuīkai a kwīgerekania na
Ngai, ta ciana ciendetwo mūno, **2** na mūtūire
mwendaine o ta ūria Kristū aatwendire na
akīiruta nī ūndū witū arī iruta rīrī na mūtaraīko
mwege na igongona rīrūtīrwo Ngai. **3** No
rīrī, thīinī wa thiritū yanyu gūtikanaiġuīke
gūkīgwetwo ūmaraya, kana ūndū o na ūrīkū
wa waganu, kana ūkoroku, tondū maūndū
macio matiagīrīre harī andū a Ngai arīa
aamūre. **4** O na gūtikanagīe mīario ya ūūra-
thoni, o na kana mīario ya ūrimū, o na kana
mīario ya itherū rītarī rīega. Mīario ta īyo
ndīagīrīre kūgwetawgo; nī kaba gūcōokagīria
Ngai ngaatho. **5** Tondū nīmūūī wega na ma atī:
gūtīrī mūhūūri-maraya, kana mūndū mwaganu,
o na kana mūndū mūkoroku; mūndū ūria wīkaga
ūguo nī mūhooi mīhianano, andū ta acio gūtīrī
ūrī na igai thīinī wa ūthamaki wa Kristū na wa
Ngai. **6** Mūtikareke mūndū o na ū amūheenie
na ciugo cia tūhū, nīgūkorwo maūndū ta macio
nīmo matūmaga mang’ūrī ma Ngai makinyīre
andū arīa matamwathīkagīra. **7** Nī ūndū ūcio-
rī, mūtikagīe ngwatanīro nao. **8** Nīgūkorwo
hīndī īmwe mwarī nduma, no rīu mūrī ūtheri
thīinī wa Mwathani. Tūūrai ta ciana cia ūtheri

9 (nī ūndū maciaro ma ūtheri monekaga thīinī
wa ūhorō wothe wa gwīkana wega, na wa
ūthingu, o na ūhorō wa ma), **10** na mūtūirie
muone maūndū marīa makenagia Mwathani.
11 Mūtikananyiitanīre na andū arīa mekaġira
maūndū nduma-inī marīa matarī maciaro,
nī kaba mūmoimbūrage. **12** Nīgūkorwo o na
nī thoni kūgweta maūndū marīa mekaġirwo
hitho-inī nī andū acio aremi. **13** No ūndū o
wothe ūria ūrehetwo ūtheri-inī nīwonekaga, **14**
nīgūkorwo ūtheri ūcio nīguo ūtūmaga kīndū
o gōthe kīoneke. Kīu nīkīo gītūmaga kwīrwo
atīrī: “Arahūka, wee ūkomete, ūriūke uume
kūrī arīa akuū, nake Kristū nīegūkwarīra.” **15**
Nī ūndū ūcio-rī, mwīmenyererei wega ūria
mūrītūūruga, mūtīgatūūrage ta andū matarī
ogī, no tūūrai ta andū ogī, **16** mūkīhūthagīra
mweke o wothe mūrī naguo tondū matukū
maya nī mooru. **17** Nī ūndū ūcio mūtīgaikare ta
andū akīgu, no ikaragai mūmenyete wega ūria
Mwathani endaga. **18** Ningī-rī, mūtīkarīo nī
ndibeī, nī ūndū ūrīu nīguo ūtwaragīrīria mūndū
ūmaramari-inī. Handū ha ūguo-rī, iyūrwoi nī
Roho. **19** Aranagīriai mūndū na ūria ūngī na
ciugo cia thaburi, na nyīmbo cia kūinīra Ngai,
o na nyīmbo cia kūguna maroho. Inagai na
mūtungage na nyīmbo ngoro-inī cianyu nī
ūndū wa Mwathani, **20** na mūcōokagīrie Ngai
o we Ithe witū ngaatho maūndū-inī mothe,
thīinī wa rītwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū.
21 Mwīnyīhanagīrieī mūndū na ūria ūngī nī
ūndū wa ūria mūtīte Kristū. **22** Inyuī atumia-rī,
mwīnyīhagīrieī athuuri anyu o taarī Mwathani
mūrenyīhīria. **23** Nīgūkorwo mūthuuri nīwe
mūtwe wa mūtumia o ta ūria Kristū nake arī
we mūtwe wa kanitha, o guo mwīrī wake, na
nowe Mūhonokia wago. **24** Na rīrī, o ta ūria
kanitha wīnyīhagīria Kristū, ūguo no taguo nao
atumia magīrīrwo nī kwīnyīhīria athuuri ao
maūndū-inī mothe. **25** Inyuī athuuri-rī, endagai
atumia anyu, o ta ūria Kristū eendire kanitha
na akīruta nī ūndū wago **26** nīguo awamūre
aūtue mūtheru-rī, nī kūūthambia aūthambirie
na maaī na ūndū wa kiugo, **27** nīguo ahothe
kwīrehere we mwene kanitha ūrī na riiri, ūtarī
irooro kana handū hagūtharu, o na kana kaūgū

kanġi o gothe, no ūtuġke kanitha mūtheru na ūtarġ na ūcuuke. **28** O ūguo, noguo athuuri magġrġrwo nġ kwenda atumia ao o taarġ mġrġ yao ene. Mūndū ūrġa wendete mūtumia wake nġwe mwene wġyendete. **29** Nġġkorwo ġtġrġ mūndū ūthūire mwġrġ wake mwene, no nġkūhe aūheaga irio na akaūmenyerera, o ta ūrġa Kristū ekaga kanitha, **30** Tondū tūrġ ciġga cia mwġrġ wake. **31** “ġġkġ nġkġo ġtūmaga mūndū mūrūme atige ithe na nyina, na anyiitane na mūtumia wake, nao eerġ magatuġka mwġrġ ūmwe.” **32** Ūyū nġ ūhoru wa hithe nene, na nġ wa bata mūno, na ngiuga ūguo nġ ūhoru wa Kristū na kanitha nġraria. **33** No rġrġ, o mūndū nġendage mūtumia wake o ta ūrġa eendete we mwene, nake mūtumia nġaheage mūthuuri wake ġtġrġo.

6 Inyū ciana-rġ, athġagġrai aciari anyu thġnġ wa Mwathani, nġġkorwo ġwġka ūguo nġguo kwagġrġre. **2** “Tġa thoguo na nyūkwā,” rġu nġrġo rġathani rġa mbere rġrġa rġrġ na kġranġro, **3** “nġguo maūndū maku mothe magaacġre, na ūkenere ġtūtura muoyo hġndġ ndaaya ġūkū thġ.” **4** Na inyū maithe-rġ, mūtġkarakaragġe ciana cianyu; handū ha ūguo-rġ, cirerageġ mūġġcirutaga na mūġġcitaaraga thġnġ wa Mwathani. **5** Inyū ngombo-rġ, athġagġrai aathani anyu a ġūkū thġ, mūkġmatġaga na mūkġmetġġraga, mūtarġ na ūhinga ngoro-inġ, o taarġ Kristū mūrathġkġra. **6** Mūtġkamaathġagġre o hġndġ ġrġa maramuona atġ nġguo mamwendage; no ġkagai ūguo ta mūrġ ngombo cia Kristū, mūġġkaga maūndū marġa Ngai endaga mekwo mwiendeire na ngoro cianyu. **7** Tungatagai na ngoro yothe mūtarġ na kġnyiria, taarġ Mwathani mūraturagġra, no ti andū, **8** nġ ūndū nġ mūū atġ Mwathani nġakarġha o mūndū ūndū o wothē mwegā ekaga arġ ngombo kana atarġ ngombo. **9** Na inyū aathani-rġ, ġkagai ngombo cianyu o ro ūguo. Mūtġgacġhġtagġre, tondū nġ mūū atġ Mwathani wacġo, na nowe Mwathani wanyu, arġ o kūu ġġrū, nake ndarġ mūthutūkanġo. **10** Ūhoru wa kūrġġrġria ngūmwġra atġrġ, ġġagai na hġnya thġnġ wa Mwathani mūkġhotġhagġo nġ ūhoti wake mūnene. **11** Mwġohei indo ciothe cia Ngai cia mbaara nġguo mūhote ġwġtiiria mawara ma mūcukani. **12** Nġġkorwo kūġgiana ġwġtū ti gwa

kūġgiana na arġa marġ na mwġrġ na thakame, no tūġianaga na aathani, na mothamaki, na maahġnya ma ġūkū thġ ġno ġrġ nduma, o na mbūtū cia maroho mooru marġ kūrġa ġġrū. (aġn g165) **13** Nġ ūndū ūcio, mwġohei indo ciothe cia Ngai cia mbaara, nġguo mūkaahota ġwġtiiria mūthenya ūrġa mūuru wakġnya, na mwarġkia ġwġka maūndū macġo mothe, no mwġhaande. **14** Nġ ūndū ūcio mwġhaandei wega, mwġhotorete mūcġbi wa ūhoru ūrġa wa ma njohero, na mwġohete gako ga kūġġtġra ġthūri karġa ka ūthġngu, **15** namo magūrū manyu mūmahaarġre ġthġi kūhunġia Ūhoru-ūrġa-Mwega wa thayū. **16** Hamwe na indo ġcio ciothe, oyai ngo ya wġtkġo, ġrġa mūrġhotaga kūhorġa nayo mġguū yothe ġrġa yakanaga mwaki ya ūrġa mūuru. **17** Nġġ ġkġrai ngūbia ya kġgera ya ūhonokġo, na mwġohe rūhiū rwa njora rwa Roho, naruo nġruo kiugo kġa Ngai. **18** Na mūhooyage hġndġ ciothe na mahooya ma mġthemba yothe, mūġthaitanaga mūrġ na Roho. Mwarġkia ġwġka ūguo-rġ, ġkaragai mwġhūġte, na mūhooyagġre andū arġa aamūre hġndġ ciothe. **19** O na nġ mwene-rġ, hooyagġrai, nġguo rġrġa rġothe ngūtumūra kanua, heagwo ciugo na ngaaria itegwġġġra ngġmenyithania hithe ya Ūhoru-ūrġa-Mwega, **20** o ūrġa nġ ndġ mwarġrġria wago, na noguo ūtūmġte njohwo! Hooyagġrai nġguo ndūheanage itegwġġra, o ta ūrġa njagġrġrwo nġ ġwġka. **21** Tukiko, mūrū wa Ithe wġtū ūrġa mwende na ndungata nġhokekete wġra-inġ wa Mwathani, nġwe ūkūmwġra maūndū mothe, nġgeetha o na inyū mūmenye ūrġa ndarġ na ūrġa njġkaga. **22** Ndġramūtūma kūrġ inyū nġ ūndū wa ġtūmi ġġkġ kġmbe, nġguo mūmenye ūhoru wġtū ūrġa tūtārġ, na nġguo amūūmġrġre ngoro. **23** Arġū na aarġ a Ithe wġtū, mūrogġa na thayū, na wendani hamwe na wġtkġo ciumġte kūrġ Ngai Ithe wġtū o na kuuma kūrġ Mwathani wġtū Jesū Kristū. **24** Wega wa Ngai ūrogġa na arġa othe mendete Mwathani wġtū Jesū Kristū na wendo ūrġa ūtathiraga.

Afilipi

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ na Timotheo, ngombo cia Kristũ Jesũ, Marũa maya tũrandikĩra andũ othe arĩa aamũre thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ arĩa mũrĩ kũu Filipi, hamwe na arori a kanitha, o na atungati aguo. **2** Mũrogĩa na wega na thayũ ciumĩte kũrĩ Ngai lthe witũ, na Mwathani Jesũ Kristũ. **3** Nĩnjookagĩria Ngai wakwa ngaatho rĩria rĩothe ndaamũirikana. **4** Rĩria rĩothe ngũmũhoera inyuothe-rĩ, ndĩmũhooyagĩra hĩndĩ ciothe ngenete. **5** Tondũ wa ngwatanĩro iitũ na inyuĩ harĩ Ūhoru-ũria-Mwega, kuuma o mũthenya wa mbere nginya rĩu. **6** Nĩ nĩnjũũĩ ūndũ ūyũ na ma, atĩ Ngai ūria waambĩrĩrie wĩra mwega thĩĩnĩ wanyu nĩegũthĩĩ na mbere kũuruta, na ndekũitigithĩria ataũrikĩtie nginya mũthenya ūria Kristũ Jesũ agaacooka. **7** Kuona atĩ mũkoragwo mũrĩ ngoro-inĩ yakwa, nĩ njagĩrĩrwo nĩkũigua ūguo nĩ ūndũ wanyu inyuothe; tondũ-rĩ, kana nĩ kuohwo njohetwo na mĩnyororo, kana nĩ kũrũrĩra na gwĩkĩra hinya Ūhoru-ũria-Mwega, inyuĩ inyuothe nĩmũgwatanagĩra na nĩ thĩĩnĩ wa wega wa Ngai. **8** Ngai nĩ mũira wakwa atĩ nĩndĩmwĩrĩragĩria inyuothe ndĩ na wendo wa Kristũ Jesũ. **9** Na ūria hooyaga nĩ atĩrĩ: atĩ wendani wanyu ūingĩthe mũno makĩria, mũkĩongagĩrĩrwo ūmenyo na ūkuũku wothe, **10** nĩgeetha mũhotage gũkũũrana maũndũ marĩa magĩrĩre makĩria ya marĩa mangĩ, na mũkoragwo mũrĩ atheru na mũtarĩ na ūcuuke o nginya mũthenya ūria wa Kristũ, **11** na mũtũũre mũiyũrĩtwo nĩ maciaro ma ūthingu marĩa monekaga na ūndũ wa Jesũ Kristũ, nĩguo Ngai akumagio na agoocagwo. **12** Na rĩu ariũ na aarĩ a lthe witũ, nĩngwenda mũmenye atĩ maũndũ marĩa mangorete ti-itherũ nĩmatũmĩte Ūhoru-ũria-Mwega ūthĩĩ na mbere. **13** Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, nĩkũmenyekete wega nĩ arangĩri a nyũmba ya mũthamaki, o na kũrĩ andũ arĩa angĩ othe atĩ nĩ njohetwo na mĩnyororo nĩ ūndũ wa Kristũ. **14** Nĩ ūndũ wa ūria njohetwo, ariũ na aarĩ a lthe witũ aingĩ nĩmomiĩrĩro kwaria kiugo kĩa Ngai marĩ na ūmĩrĩru mũnene na matarĩ na guoya. **15** Nĩ ūhoru wa ma atĩ amwe mahunjagia Kristũ

marĩ na ūiru na ngarari, no angĩ mahunjagia marĩ na ngoro njega. **16** Acio mahunjagia marĩ na ngoro njega-rĩ, mekaga ūguo marĩ na wendani, makĩmenyaga atĩ njigĩtwo gũkũ nĩ ūndũ wa kũrũrĩra Ūhoru-ũria-Mwega. **17** Acio angĩ mahunjagia ūhoru wa Kristũ makĩenda kwĩguna, matarĩ na ngoro theru, mageciiragia atĩ meka ūguo nĩmekũnyongererithia thĩĩna rĩu ndĩ muohe. **18** No rĩrĩ, ūcio ti ūndũ wa bata kũrĩ nĩ. Ūndũ ūria wa bata nĩ atĩ Kristũ nĩahunjagio na njĩra o yothe, o na ĩngĩtuĩka nĩ njĩra ya ūhinga, kana nĩ njĩra ya ūhoru wa ma. Na nĩ ūndũ wa ūguo-rĩ, nĩngenaga. ĩĩ, o na no ngũthĩĩ na mbere na gũkena, **19** nĩgũkorwo nĩnjũũĩ atĩ nĩ ūndũ wa mahooya manyu na ūteithio ūria ūheanĩtwo nĩ Roho wa Jesũ Kristũ, maũndũ marĩa mangorete nĩmakagarũrũka matuĩke ma kũhonokia. **20** Nĩnjĩrĩgĩrĩre ngĩhahĩaga na ngehoka atĩ ndigaconoka o na atĩa, no atĩ ngorwo na ūmĩrĩru mũiganu nĩgeetha rĩu, na o ta ūria ndũire, Kristũ atũugagĩrio thĩĩnĩ wa mwĩrĩ wakwa, ingĩkorwo ndĩ muoyo o na kana nguĩte. **21** Nĩgũkorwo harĩ nĩ-rĩ, gũtũũra muoyo nĩ Kristũ, nakuo gũkua-rĩ, nĩ uumithio. **22** No rĩrĩ, kũngĩkorwo gũtũũra muoyo ndĩ na mwĩrĩ nikuo kũngĩtũma wĩra wakwa ūgĩe na maciaro-rĩ, nĩ kĩ ingĩgĩthuura? Nĩ ndĩũũĩ! **23** Nĩ nĩnguucanĩrĩro nĩ maũndũ maya meerĩ: Nĩrĩragĩria gũthĩĩ ngatũũranie na Kristũ, na ūguo nĩguo wega makĩria; **24** no gũtũũra muoyo ndĩ na mwĩrĩ ūyũ nĩ ūndũ wanyu nĩ kwagĩrĩre mũno makĩria. **25** Na tondũ nĩmenyete ūguo kũna-rĩ, nĩnjũũĩ atĩ nĩngũtũũra muoyo, na nĩngũtũũrania na inyuĩ inyuothe nĩguo ndũme mũthĩiage na mbere, na mũgĩe na gĩkeno nĩ ūndũ wa ūria mwĩtikĩtie, **26** nĩgeetha ndakorwo na inyuĩ rĩngĩ, gĩkeno kĩanyu kĩiyũrĩrĩre thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wakwa. **27** Na rĩrĩ, ūndũ ūria ūrĩ bata nĩ atĩ mũthĩiage na mũthĩire ĩria yaganĩrĩre na Ūhoru-ũria-Mwega wa Kristũ, nĩgeetha ingĩũka kũmũrora kana njage gũũka, njĩguage ūhoru wanyu o na itarĩ hamwe na inyuĩ menyage atĩ nĩmũikarĩte mwĩhaandĩte wega mũrĩ na roho o ro ūmwe, mũkĩrũrĩra wĩtikio wa Ūhoru-ũria-Mwega mũrĩ na ngoro ĩmwe, **28** mũtekmũmakio o na atĩa nĩ arĩa mamũthũire.

Naguo ündü ücio ütuïke kïmenyithia kûrî o atî nïmakanangwo, no atî inyuï nïmûkahonokio, na Ngai we mwene nïwe ûkaamûhonokia. **29** Nïgûkorwo ha ûhoru wa Kristû-rî, nïmwîtikîrîtio kûmwîtikia, na to kûmwîtikia kuo gwiki, o na kûnyariirwo nï ündü wake, **30** kuona atî nïmûrarûa mbaara îrîa muonete ngîrûa, na noyo mûraigua atî nï ndîrarûa o na rîu.

2 Mûngîkorwo mûrî na ündü o wothe wa kûumanîrîria uumanîte na ûrîa mûnyitithanîtio na Kristû, kana ündü o wothe wa kûhoorerania uumanîte na wendani wake, o na kana wa kûgîa na ngwatanîro o yothe yumanîte na Roho, o na kana ûhoru o wothe wa gûcaayanîra na wa kûiguanîra tha uumanîte na Kristû-rî, **2** gûtûmagei gïkeno gïakwa kïganîre kûna nï ündü wa gûtûura mûrî a mwîciîrîrie o ro ûmwe, na mwendaine na wendani o ûmwe, na mûrî kîndü kîmwe thîinî wa roho o na meciirîa. **3** Mûtikaneke ündü mûkienda kwîguna inyuï ene, o na kana nï ündü wa kwîgaatha, no ikaragai mwînyiihîtie, o mündü agatuaga mündü ûrîa üngî nï mwega makîria yake mwene. **4** O mündü wanyu ndakarûmbûyagie maündü o marîa mamûkoniî, no nîarûmbûyagie maündü ma andü arîa angî o namo. **5** Mwîciîrîrie wanyu wagîrîirwo ütuïke o ta ûrîa warî na Kristû Jesû: **6** We-rî, o na gûtûika aarî Ngai, ndonire kûiganana na Ngai taarî ündü wa gûkubatîrio, **7** nowe nîgûtiganîria aatiganîrie ûnene wake wothe, agîtuïka ta ngombo, agîciarwo ta andü a gûkû thî. **8** Nake ahaana ta mündü-rî, akînyiihia, na agîathîka o ngînya akîuragwo, o kûuragwo kûrîa kwa mûtharaba! **9** Nï ündü ücio, Ngai nîamûtûgîrîrie o ngînya igûrû mûno, na akîmûhe rîitwa rîrîa rîkîrite marîa mangî mothe, **10** nîguo atî thîinî wa rîitwa rîa Jesû maru mothe magaturio, kûu igûrû, na gûkû thî, o na rungu rwa thî, **11** na ningî atî nîmî ciothe ciumbûrage atî Jesû Kristû nï Mwathani, nîguo Ngai Ithe witû agoocagwo. **12** Nï ündü ücio, arata akwa endwa-rî, o ta ûrîa mûtûire mwathikaga, na to rîrîa ndaarî hamwe na inyuï, no makîria rîu itarî hamwe na inyuï-rî, thîinî na mbere kûrutîra ûhonokio wanyu wîra, mûgîitigagîra na mûkîinainaga, **13** nîgûkorwo

nï Ngai ûrutaga wîra thîinî wanyu agatûma mwende gwîkaga maündü make kûringana na wendi wake mwega. **14** Îkagai maündü mothe mûtekûnuguna na mûtegûkararania, **15** nîgeetha mwage ûcuuke na mûtuïke atheru, mûtuïke ciana cia Ngai itarî na kaûügû mûrî thîinî wa rûciaro rûrû ruogomu na rwaganu, na rîrîa mûrî hamwe nao inyuï mûkengage ta njata thî yothe, **16** o mûrûmîtie kiugo kîa muoyo, nîguo ngaagîa na ündü wa kwîrahîra mûthenya ûrîa wa Kristû atî ndiahanyûkire tûhû kana ngîruta wîra ngînoga tûhû. **17** No rîrî, o na ingîtuïka ndîraitwo thakame igûrû rîa igongona ta ndî iruta rîa kûnyuuu, nï ündü wa ütungata ûrîa mûtungatagîra Ngai uumanîte na wîtikio wanyu-rî, nï ngenaga na ngacanjamûka hamwe na inyuï inyuothe. **18** Nï ündü ücio, o na inyuï nîmwagîrîirwo nîgûkena na mûcanjamûke hamwe na niî. **19** Nîngwîhoka ndî thîinî wa Mwathani Jesû atî nîngûmûtûmîra Timotheo o narua, nîgeetha o na niî ngaakena hîndî îrîa ngaahero ûhoru wanyu. **20** Nîgûkorwo ndîrî mündü üngî ûhaana take, ûrîa üngîrûmbûiya maündü manyu na ma. **21** Nîgûkorwo andü arîa angî othe marûmbûyagia maündü mao ene, no ti maündü ma Jesû Kristû. **22** No inyuï nîmûû atî Timotheo nîeyonanîtie atî nï mündü mwega, tondü o ta ûrîa mwana atungataga hamwe na ithe-rî, noguo akoretwo agîtungata hamwe na niî wîra-inî wa kûhunja ûhoru-ûrîa-Mwega. **23** Nï ündü ücio, nîndîrehoka kûmûtûma kûrî inyuï o ndaarîkia kûmenya ûrîa maündü makwa megûikara. **24** Ningî ndî na mwîhoko thîinî wa Mwathani atî niî mwene nîngûûka o narua. **25** No rîrî, nînguona kwagîrîire ndîmûtûmîre mûrû wa Ithe witû Epafarodito, ûrîa tûrutaga wîra na tûkarûirîra ûhoru wa Ngai nake, na nîwe mûtûmwo wanyu ûrîa mwandûmîire nîguo arûmbûyagie mabata makwa. **26** Nîgûkorwo nîamwîriragîria inyuothe, na nîaratangîka tondü nîmwaiguîte atî aarî mûrûaru. **27** Ti-itherû aarî mûrûaru, o na aarî hakuhî gûkua. No Ngai nîamûiguîrîre tha, na to we wiki waiguîrîirwo tha, no o na niî nîanjiguîrîre tha nîguo ndikae kûingîhîrwo nî kieha mûno. **28** Nï ündü ücio, kîu nîkîo kîratûma

ndīmūtūme na kwiyendera kūnene, nīgeetha mwamuona rīngī mūkene, na nī nyihanyihirwo nī gūtangika. **29** Mwamūkīrei wega thīinī wa Mwathani mūrī na gīkeno kīnene, na mūtīage andū arīa mahaana take, **30** tondū aarī hakuhī gūkua nī ūndū wa wīra wa Kristū, ategūcaaīra muoyo wake, nīgeetha andeithīrīrie na ūteithio ūrīa inyuī mūtangīahotire kūūhe.

3 Ūhoro wa kūrīkīrīria ariū na aarī a lthe witū nī atīrī, kenagai thīinī wa Mwathani! Ha ūhoro wa gūcookera rīngī maūndū o marīa ndanamwandīkīra-rī, ūcio ti ūhoro wa kūūnogia, tondū harī inyuī nī ūhoro wa kūmūtīirīra. **2** Mwīmenyagīrīrei andū acio mahaana ta magui, o acio mekaga maūndū mooru, na arīa metemengaga mīrī. **3** Nīgūkorwo ithuī nī ithuī tūruite kūna, ithuī arīa tūhooyaga na Roho wa Ngai, o ithuī arīa twīrahaga thīinī wa Kristū Jesū, nagu mwīhoko witū tūtiūigaga thīinī wa mwīrī, **4** o na gūtuika o na nī mwene ingīendarī, ndī na itūmi cia gūtūma ndīhokage ūhoro wa mwīrī. Kūngīkorwo kūrī mūndū ūngī o wothe wīciiragia atī arī na itūmi cia kūgīa na mwīhoko thīinī wa mwīrī, nī nīndīmūkīrītie. **5** Nīgūkorwo nī ndaruithirio ndī na ūkūrū wa thīkū inyanya, na ndī wa rūciaro rwa andū a Isiraēli, na wa mūhīrīga wa Benjamini, na ndī Mūhibirania waciārītwo nī Ahibirania. Ha ūhoro ūkonī watho-rī, ndī Mūfarisai; **6** na ha ūhoro ūkonī kīyo-rī, ndaatūire nyarīraga kanitha; na ha ūhoro wa ūthingu ūrīa uumanaga na watho-rī, ndiarī na ūcuuke. **7** No rīrī, maūndū mothe marīa ndaatuaga atī maarī na uumithio kūrī nī-rī, rīu ndīmonaga marī ma tūhū nī ūndū wa kūgīa na Kristū. **8** Makīria ma ūguo-rī, maūndū mothe ndīmatuaga nī ma tūhū ndamagerekania na ūmenyo ūrīa ūkīrīte maūndū mothe ūrīa uumanīte na kūmenya Kristū Jesū Mwathani wakwa. Nī ūndū wake-rī, nī ndoorirwo nī indo ciothe, na nī ngīcitua o ta mahuti ma gūteo, nīgeetha ndīgīre na Kristū, **9** na ngoragwo ndī thīinī wake, itarī na ūthingu wakwa mwene ūrīa uumanaga na watho, no ūkorwo arī ūthingu ūrīa uumanaga na gwītīkia Kristū; ūguo nī kuuga, ūthingu ūrīa uumaga kūrī Ngai, na wonekaga na ūndū wa gwītīkia. **10** Ūndū ūrīa nī ngwenda-rī,

nī kūmenya Kristū, na menye hinya wa kūrīuka gwake, na ngwatanīre nake mīnyamaro-inī yake, na haanane nake ūhoro-inī wake wa gūkua, **11** nīguo kūngīhoteka, ngaariūkio nyume kūrī arīa akuū. **12** Ndiroiga atī nīndīkītie kwamūkīra maūndū macio mothe, o na kana ngarīkia gūtuika mwagīrīru kūna, no nīndīrutanaģīria na kīyo nīgeetha ndīnyīitīre o ūndū ūrīa ndanyīitīrwo nī Kristū Jesū. **13** Ariū na aarī a lthe witū, ndīgūtua atī nī mwene nīndīkītie kwīnyīitīra ūndū ūcio. No rīrī, ūndū ūrīa nījkaga no ūmwe: Nīkūrīganīrwo ndīganagīrwo nī maūndū marīa mahītūku, na ngerutanaģīria mūno gūkinyīra maūndū marīa marī mbere, **14** ngerutanaģīria gūthīi ndorete na mbere nīguo hootane heo kīheo kīrīa Ngai aheanaga, na nīkīo aanjītīre thīinī wa Kristū Jesū atī nīguo thīi igūrū. **15** Ithuothe arīa tūrī andū agimarī, twagīrīrwo nītūtūire twīciiragia o ūguo. Na hangīkorwo nī harī andū marī na meciirīa mangī-rī, o na hau Ngai nīarīmūguūrīria. **16** No rīrī, rekei tūtūire kūringana na maūndū marīa tūrīkītie kūgīa namo. **17** Ariū na aarī a lthe witū, nyīitanīrai na arīa angī ūhoro-inī wa kwīgerekania na nī, na ningī mūbaarage wega andū arīa matūūruga na mūtūūrīre o ūrīa twamuonereirie. **18** Nīgūkorwo, o ta ūrīa ndanamwīra kaingī mbere īyo, na o na rīu no ngūcookera rīngī ūhoro ūcio ndī na maithori, andū aingī matūūruga marī thū cia mūtharaba wa Kristū. **19** Andū acio-rī, kūrīgīrīria kwao nī mwanangīko, ngai yao nī nda ciao, namo maūndū ma kūmaconora nīmo riiri wao. Ningī meciiragia o maūndū ma gūkū thī. **20** No rīrī, būrūrī ūrīa tūrī aguo kūmbe nī kūūrīa igūrū. Na ithuī nītwetagīrīra Mūhonokia ūrīa ūkoima kūu, na nīwe Mwathani Jesū Kristū, **21** ūrīa ūkaagarūra mīrī īno iitū mīhinyaru nīgeetha īhaanano na mwīrī wake ūcio ūrī riiri, nī ūndū wa hinya ūrīa ūmūhotithagia gwatha maūndū mothe.

4 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, o inyuī nyendete na ngeriragīria kūmuona, nī inyuī gīkeno gīakwa na thūmbī yakwa. Endwa akwa, ūguo nīguo mūbatī kwīhaanda mūrūmīte thīinī wa Mwathani. **2** Nīngūthaita Euodia o

na thaithe Sunutuke nigeetha maiguane thiiini wa Mwathani. 3 Ii-ni, o na ningukuria, wee murata wakwa wa ma, wee turutithanagia wira ta tuohetwo icooki rimwe, teithagia atumia acio, aria maaruiriire Uhoru-uria-Mwega marĩ hamwe na niĩ, o na Klementi na andũ arĩa angĩ marutithanagia wira hamwe na niĩ, arĩa marĩtwa mao mandikitwo ibuku-inĩ rĩa muoyo. 4 Ikaragai mukenete hĩndĩ ciothe mĩrĩ thiiini wa Mwathani. O na nĩ nguuga o rĩngĩ: Ikaragai mukenete! 5 Rekei gũkirĩria kwanyu kumenyeke nĩ andũ othe. Mwathani arĩ hakuhi gũũka. 6 Mũtigatangĩke ngoro nĩ undũ o na ũrikũ, no rĩrĩ, menyithagai Ngai maũndũ marĩa mothe mwendaga, mũkĩmũhooyaga, na mũkĩmũthaitthaga, o na mũkĩmũcookagĩria ngaatho. 7 Naguo thayũ wa Ngai, ũrĩa ũtangĩmenyeka ũrĩa ũtariĩ, niĩrimenyagĩria ngoro cianyũ o na meciiria manyu thiiini wa Kristũ Jesũ. 8 Uhoru wa kũrikĩria, ariũ na aarĩ a Ithe witũ-rĩ, nĩ atĩ maũndũ marĩa ma ma, na marĩa ma gũũka, na marĩa ma kihooto, na marĩa matheru, na marĩa ma kwendeka, na marĩa ma kwĩrirĩrio, angĩkorwo kũrĩ maũndũ mega kũna na ma kũgaathĩrĩrio-rĩ, mwĩciiragiei ũhoru wa maũndũ ta macio. 9 Namo maũndũ marĩa mwerutire, kana mũkĩamũkĩra kana mũkĩigua kuuma kũrĩ niĩ, o na kana mũkĩona thiiini wakwa, mekagei arĩ mo. Nake Ngai wa thayũ niĩrĩkoragwo hamwe na inyuĩ. 10 Nĩngũkena mũno thiiini wa Mwathani nikuona atĩ marigĩrĩrio-inĩ nĩmũrurumũkĩtie ũhoru wanyu wa kwĩnjiiria. Ti-itherũ nĩmũreĩnjiiragia, no mũtirarĩ na mweke wa kuonania ũguo. 11 Ndiroiga ũguo nĩ undũ nĩmbataire, nĩgũkorwo nĩndĩrutite kũiganĩra o ũrĩa kũngĩkorwo kũhaana. 12 Nĩmenyete ũhoru wa gũikara ndĩ mũkiaru, na ngamenya ũhoru wa gũikara ndĩ mũtongu. Nĩndĩrutite hito ya gũikara njiganĩre undũ-inĩ o wotho na maũndũ-inĩ mothe, kana nĩ kũhũna, kana nĩ kũhũta, kana nĩ kũingĩhĩrwo, o na kana nĩ kwaga. 13 Nĩhotaga gwĩka maũndũ mothe na undũ wa Kristũ ũrĩa ũheaga hinya. 14 No, nĩmwekire wega nĩkũnyiitanĩra na niĩ mathĩna-inĩ makwa. 15 Makĩria ma ũguo, o ta ũrĩa inyuĩ andũ Afilipi

mũkũmenya-rĩ, matukũ-inĩ ma mbere rĩria mwahunjiirio Uhoru-uria-Mwega, hĩndĩ irĩa ndoimire Makedonia, gũtirĩ kanitha o na ũmwe wanyiiitaniire na niĩ harĩ ũhoru wa kũheana kana kwamũkĩra, tiga o inyuĩ; 16 nĩgũkorwo o na rĩria ndaarĩ Thesalonike, nĩmwandũmagĩra ũteithio kaingĩ hĩndĩ irĩa ndaakoragwo mbataire. 17 Ti atĩ nĩ kiheo ndĩracaria kuuma kũrĩ inyuĩ, no ndĩracaria kĩria kĩngĩgwo mũthiithũ-inĩ wanyu. 18 Nĩnyamũkĩrite indo nyingĩ mũno makĩria; nĩndeheirwo indo cia kũnjigana, nĩgũkorwo rĩu nĩnyamũkĩrite iheo iria mwanengerire Epafarodito andehere. Indo icio nĩ ta maruta marĩ na mũtararĩko mwega, marĩ igongona rĩĩtikĩriku rĩa gũkenia Ngai. 19 Nake Ngai wakwa niĩrĩkĩragĩrĩria kũmũhe kĩria gĩothe mũngĩkorwo mũbataire, akĩmũtanahagĩra na ũtonga wake ũrĩa wĩ riiri thiiini wa Kristũ Jesũ. 20 Nake Ngai, o we Ithe witũ, arogocwo nginya tene na tene. Amen. (aiĩn g165) 21 Geithiai andũ othe arĩa aamũre thiiini wa Kristũ Jesũ. Ariũ na aarĩ a Ithe witũ arĩa tũrĩ nao nĩmamũgeithia. 22 Andũ othe arĩa aamũre nĩmamũgeithia, na makĩria arĩa a mũciĩ wa Kaisari. 23 Wega wa Mwathani Jesũ Kristũ ũrogĩa na maroho manyu. Amen.

Akolosai

1 Nĩ niĩ Paülũ, mütümwo wa Kristũ Jesũ nĩ ùndũ wa wendo wa Ngai, tũrĩ hamwe na Timotheo mũrũ wa Ithe witũ, **2** Tũramütũmĩra marũa maya inyuĩ andũ arĩa aamũre, o inyuĩ arĩũ na aarĩ a Ithe witũ mütũire mũrĩ ehokeku thĩĩnĩ wa Kristũ kũu Kolosai: Mũrogĩa na wega na thayũ ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ. **3** Hĩndĩ ciothe rĩrĩa tũkũmũhoera, nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho, o we Ithe wa Mwachani witũ Jesũ Kristũ, **4** tondũ nĩtũiguĩte ũhoru wa ũrĩa mwĩtikĩtie Kristũ Jesũ, o na ũrĩa mwendete andũ arĩa othe aamũre, **5** nagueo nĩ wĩtikio na wendani iria ciumanaga na kĩrĩgĩrĩro kĩrĩa mũigĩrwo kũu igũrũ na kĩrĩa mũrikĩtie kũigua ũhoru wakĩo thĩĩnĩ wa ũhoru ũrĩa wa ma, na nĩguo ũhoru-ũrĩa-Mwega **6** ũrĩa ũmũkinyĩre. Kũndũ guothe gũkũ thĩ ũhoru-ũyũ-Mwega nĩũraciara maciaro na nĩũratheerema, o ta ũrĩa ũkoretwo ũgũka gatagatĩ-inĩ kanyu kuuma mũthenya ũrĩa mwaũiguire na mũkĩmenya wega wa Ngai na ma. **7** Mwamenyire ũhoru ũcio kuuma kũrĩ Epafara, ũrĩa twendete, na mũruti wĩra hamwe na ithuĩ o we mütungatĩri wa Kristũ wa kwĩhokeka ithenya riitũ, **8** na nowe ũtũheete ũhoru wa ũrĩa mwendaine mũrĩ thĩĩnĩ wa Roho. **9** Nĩ ùndũ wa ũguo-rĩ, kuuma mũthenya ũrĩa twaiguire ũhoru ũcio wanyu, tũtirĩ twatigithĩria kũmũhoera, tũgĩthaitaga Ngai amũiyũrie ũmenyo wa wendi wake, na amũheage ũũgĩ na ũtaũku wothe maũndũ-inĩ mothe ma kĩiroho. **10** Na tũhooyaga ũguo nĩguo mũhote gũtũũra mütũũrĩre ũringaine na ũrĩa Mwachani endaga na mũmũkenagie maũndũ-inĩ mothe: mũciarage maciaro mawĩra-inĩ mothe mega marĩa mũrutaga, na mũkũrage thĩĩnĩ wa ũmenyi wa kũmenyana na Ngai, **11** mũgũkagĩrwo hinya na ũhoti wothe kũringana na hinya wake ũrĩ na riiri nĩgeetha mũhote gũkiragĩrĩria mũno mũtegũthethũka na mũrĩ na gĩkeno, **12** na mũgĩcookagĩria Ithe witũ ngaatho, ũrĩa ũmũtũite aagĩrĩru a kũgaya igai rĩa arĩa aamũre ũthamaki-inĩ wa ũtheri. **13** Nĩgũkorwo Ngai nĩatũhonoketie, agatũruta ũthamaki-inĩ wa nduma, na agatũthaamĩria

ũthamaki-inĩ wa Mũriũ ũrĩa endete mũno, **14** thĩĩnĩ wake-rĩ, nĩtũkũũrĩtwo na tũkarekerwo mehia maitũ. **15** ũcio nĩwe mũhianĩre wa Ngai ũrĩa ũtonekaga, na nĩwe irigithathi harĩ indo ciothe iria ciombirwo. **16** Nĩgũkorwo nĩwe wombire indo ciothe: indo iria irĩ igũrũ na iria irĩ thĩ, iria cionekaga na iria itonekaga, o na angĩkorwo nĩ itĩ cia ũnene kana maahinya, kana aathani o na kana arĩa marĩ ũhoti; indo ciothe ciombirwo nĩwe na nĩguo ituĩke ciake. **17** Kristũ nĩwe warĩ kuo mbere ya indo ciothe, nacio indo ciothe itũũraga inyiitithanĩtio nĩwe. **18** Ningĩ nĩwe mütwe wa mwĩrĩ, arĩ guo kanitha; na nĩwe kĩambĩrĩria na irigithathi harĩ andũ arĩa manariũka, nĩgeetha thĩĩnĩ wa maũndũ mothe atuĩke nĩwe mütũũgĩrie kũrĩ indo ciothe. **19** Nĩgũkorwo Ngai nĩoonire arĩ wega atĩ ũiyũru wa Ngai wothe ũikare thĩĩnĩ wake, **20** na nĩ ùndũ wa Kristũ indo ciothe ituĩke cia kũiguithanio na Ngai, iria irĩ thĩ o na kana iria irĩ igũrũ, nĩ ùndũ wa ũrĩa aarehire thayũ na ùndũ wa thakame yake, rĩa yaitirwo mũtharaba-inĩ. **21** Hĩndĩ imwe inyuĩ mwatũire mwamũranĩtio na Ngai na mwarĩ thũ ciake meciirĩa-inĩ manyu nĩ ùndũ wa mĩtugo yanyu miũru. **22** No rĩu nĩamũiguithanĩtie na Kristũ na ùndũ wa ũrĩa aakuire arĩ na mwĩrĩ nĩgeetha amũrũgamie mbere yake mũrĩ atheru, na mũtarĩ na ũũgũ, o na mũtarĩ na ũcuuke, **23** mũngũthĩĩ na mbere na gwĩtikia mwĩhaandĩte na mũrĩ arũmu, na mũtekwenyenyeka kuuma kũrĩ kĩrĩgĩrĩro kĩrĩa kĩnyitĩrĩrwo nĩ ũhoru-ũrĩa-Mwega. ũhoru ũcio nĩguo ũhoru-ũrĩa-Mwega ũrĩa mwaiguire, na ũrĩa ũhunjĩtio kũrĩ ciũmbe ciothe cia gũkũ thĩ, na nĩguo niĩ Paülũ nduĩkite ndungata yaguo. **24** Na rĩu nĩngenete nĩ ùndũ wa maũndũ marĩa thĩĩnĩtio namo nĩ ùndũ wanyu, na ngaiyũrĩrĩa thĩĩnĩ wa mwĩrĩ wakwa kĩrĩa gĩtigaire ũhoru-inĩ wa kũnyamario gwa Kristũ, ngamaiyũrĩrĩa nĩ ùndũ wa mwĩrĩ wake, na nĩguo kanitha. **25** Na nĩ ndaatuirwo ndungata yaguo na ùndũ wa gũtũmwo nĩ Ngai ndĩmũrehere ũhoru wa Ngai mũũmenye kũna, **26** na nĩ guo hito rĩa itũire rĩrĩ hithe kuuma o tene, njarwa na njarwa, no rĩu nĩũguũrĩrio arĩa aamũre. (aiõn g165) **27** O acio nĩo Ngai oonire arĩ wega kũmenyithia hito

ya ūtonga ūrīa ūrī riiri kūrī andū-a-Ndūrīrī, nayo hitho iyo nī atī Kristū arī thīinī wanyu, o we kīrīgīrīro gīa gūkaagīa na riiri. **28** Ūcio nīwe tūhunjagia, tūgītaaranaga na tūkīrutaga o mūdū wothe tūrī na ūūgī wothe, nīgeetha tūkarūgama o mūdū wothe aagīrīre kūna thīinī wa Kristū. **29** Nī ūndū wa gītūmi kīu nīndīnogagia, ngīgiaga kūringana na hinya wake wothe, ūrīa ūrutaga wīra na hinya thīinī wakwa.

2 Nīngwenda mūmenye ūrīa ndīgiaga nī ūndū wanyu, na nī ūndū wa andū arīa marī Laodikia, o na nī ūndū wa arīa matarī maanyona nīi mwene. **2** Ndīgiaga ūguo nīgeetha magīe na ūmīrīru wa ngoro na magīe na ūrūmwe mohanītio nī wendani, na nīgeetha maingīhīrwo nī ūtonga wa kūmenya wega ūhorō wa hitho ya Ngai, na nīyo Kristū, **3** ūrīa thīinī wake kūhithītwo mīthiithū yothe ya ūūgī na ūmenyo. **4** Ndīramwīra ūguo nīgeetha mūdū o na ūrīkū ndakanamūheenie na ngarari cia mawara. **5** Nīgūkorwo o na ndatuika ndirī hamwe na inyuī thīinī wa mwīrī, ndī hamwe na inyuī thīinī wa roho, na ngakena nīkuona ūrīa mūrī mībango mīega, na ūrīa wītīkio wanyu thīinī wa Kristū ūrī mūrūmu. **6** Nī ūndū ūcio-rī, o ta ūrīa mwamūkīrīre Kristū Jesū arī Mwathani, thīi na mbere gūtūura thīinī wake, **7** mūhaandītwo na mūgaakwo thīinī wake, na mūkīongagīrīrwo hinya thīinī wa wītīkio o ta ūrīa mwarutirwo, na mūkīrīrīre gūcōokīa ngaatho. **8** Mwīmenyererei mūdū o na ūrīkū ndakanamūtahe meciiria na maūūgī ma maheeni ma tūhū, marīa moimanaga na mītugo ya andū na irīra iria cia ndūire cia thī īno, no ti kuuma kūrī Kristū. **9** Nīgūkorwo ūiyūru wothe wa Ūngai ūtūūraga thīinī wa Kristū arī na mwīrī, **10** na inyuī nīmūiyūrītwo nī muoyo thīinī wa Kristū, ūrīa arī we Mūnene igūrū rīa hinya o wothe na ūhoti o wothe. **11** O na inyuī nīmwaruire thīinī wake, na ti na ūndū wa moko ma andū, no nī ūndū wa kwehererio mūtūūrīre wa mehīa, kūringana na irua rīrīa rīruithanagio nī Kristū. **12** Nīgūkorwo nīgūthīkwo mwathīkirwo hamwe nake rīrīa mwabatthīrīo, na mūkīrīkio hamwe nake nī ūndū wa gwītīkia hinya wa Ngai, ūrīa

wamūrīukīrie akīuma kūrī arīa akuū. **13** Hīndī ūrīa mwakuīte nī ūndū wa mehīa manyu na mūgaikara ta mūtārūite nī ūndū wa mūtūūrīre wanyu wa mehīa-rī, Ngai nīatūmire mūgīe na muoyo hamwe na Kristū. Ngai nīatūrekeire mehīa maitū mothe, **14** na aarīkia gūtharia watho ūrīa warī mwandike hamwe na mūtābarīre waguo, o ūcio watūthitangaga na watūire ūreganīte na ithuī-rī; akīweheria na ūndū wa kūhūrīra mīcumarī mūtharaba-inī. **15** Thuutha wa gūtooria maahinya na monene macio-rī, nīamonanīrie mbere ya mūingī, akīrūūhagia nī ūndū wa ūrīa aamatooretie mūtharaba-inī. **16** Nī ūndū ūcio mūtikanareke mūdū o na ūrīkū amūtūire ciira nī ūndū wa irio iria mūrīāga, kana kīrīa mūnyuuga, kana ūhorō-inī wa mīthenya ūrīa mīamūre, kana gūkūngūūra Karūgamo ka Mweri, o na kana mūthenya wa Thabatū. **17** Maūndū macio no kīrruru kīa maūndū marīa magooka; no rīrī, ma yamo-rī, nī Kristū we mwene. **18** Mūtikanareke mūdū o na ūrīkū, ūrīa wendete gwītua mūhooreri, na akahooyaga arāika, atūme mūtunywo kīheo kīrīa mūtanyite kuona. Mūdū ta ūcio nīataaragīria na nījira nene maūndū marīa onete, na mwīciirīrie wake ūtarī wa kīiroho ūgatūma etīie nī ūndū wa meciiria make ma tūhū. **19** Mūdū ta ūcio ndegwatanītie na Mūtwe, ūrīa arī we ūnyīitagīrīra mwīrī wothe, akaūnyīitthania hamwe na nyunīro ciohanītio na mīkiha, nago ūgakūra o ta ūrīa Ngai atūmaga ūkūre. **20** Atīrīrī, agīkorwo inyuī nīmwakuire hamwe na Kristū, na mūgītigana na irīra iria cia ndūire cia thī īno-rī, nī kī gītūmaga mwathīkīre mawatho mayo, ta mūtūire mūrī a thī? **21** Namo nī ta maya: “Ndūkanyīite! Ndūgacame! Ndūkahutie!” **22** Maūndū macio mothe marāria ūhorō wa indo iria ithiraga bata ciarīkia kūhūthīrwo, tondū icio no irīra na wathani na ūrutani wa andū. **23** Ti-itherū, mītābarīre ta iyo yonekaga ta īrī na ūūgī, nī ūndū wa mīhoere yao ūrīa methuurīre, na ūhooreri wa gwītua, na kwīnyerekia, no makaaga kuona bata wa kwīgīrīrīra merīrīra ma mwīrī.

3 Na rīrī, kuona atī rīu nīmūrīukītio hamwe na Kristū-rī, ngoro cianyu nīkīrūmbūyagie

maündū marīa ma igūrū, o kūrīa Kristū aikarīte guoko-inī kwa ūrō kwa Ngai. 2 Meciriia manyu nīmeciiragie maündū marīa ma igūrū, no ti maündū marīa ma thī īno. 3 Nīgūkorwo nīmwakuire, nague muoyo wanyu rīu nīmūhithe hamwe na Kristū thīinī wa Ngai. 4 Na rīrīa Kristū, ūrīa arī we muoyo witū, akoonekana-rī, hīndī īyo o na inyuī nīmūkonekana hamwe nake mūrī na riiri. 5 Nī ūndū ūcio-rī, tuagai maündū mothe ma mwīrī ūyū wa ndūire ta makuīte namo nī ta: ūhūūri-maraya, na meciiria mathūku, na thuti cia mwīrī, na merirīria mooru, na ūkoroku, nague no ūndū ūmwe na kūhooya mīhianano. 6 Tondū wa maündū macio, mang'ūrī ma Ngai nīmarooka. 7 O na inyuī mwatūire mūthiiga na mīthiire īyo mūtūūrīre-inī ūrīa mwatūūraga mbere īyo. 8 No rīu no nginya mwīaūre maündū maya mothe, namo nī, marakara, na mang'ūrī, na rūmena, na njambanio, na kwaria maündū ma thoni na kanua. 9 Tigagai kūheenania mūdū na ūrīa ūngī, kuona atī nīmwiyaūrīte mūdū ūrīa wa tene na cīko ciake, 10 na mūkehumba mūdū ūngī mwerū, ūrīa werūhagio nginya agē na ūmenyo na agē na mūhianīre wa ūrīa wamūūmbire. 11 Na ūhorō-inī ūcio hatirī Mūyunani kana Mūyahudi, mūdū mūruu kana mūdū ūtarī mūruu, kana mūdū mūcenji, kana Mūsikuthi, kana mūdū ngombo kana ūtarī ngombo, no Kristū nīwe maündū mothe, na arī thīinī wa maündū mothe. 12 Nī ūndū ūcio-rī, tondū mūrī andū athuure nī Ngai, andū atheru na mendetwo mūno nīwe, mwīhumbei ūiguanīri wa tha, na gūtugana, na kwīnyiihia, na kūhoorera na gūkirīrīria. 13 Kiranagīrīria mūdū na ūrīa ūngī, na mūrekanagīre rīria mūdū angīkorwo ekītwo ūuru nī ūrīa ūngī. Rekanagīrai o ta ūrīa Mwathani aamūrekeire inyuī. 14 Ningī gūkīra maündū macio mothe mega-rī, gīai na wendani, tondū nīguo wohanagia maündū mothe hamwe nīguo magīrīre kūna. 15 Rekei thayū wa Kristū wathanage ngoro-inī cianyu, tondū inyuī mūrī ta cīga cia mwīrī ūmwe-rī, mwetiirwo thayū. Na ningī mūcookagie ngaatho. 16 Rekei ūhorō wa Kristū ūtūūrage ūingihīte mūno thīinī wanyu, mūkirutanaga na mūgītaaranaga mūdū na

ūrīa ūngī mūrī na ūūgī mūingī, o mūkīinaga thaburi, na nyīmbo cia Ngai, o na nyīmbo cia kīiroho, mūrī na ngaatho harī Ngai ngoro-inī cianyu. 17 Na ūndū ūrīa wothe mūrīkaga, mūkīaria kana mūgīka ūndū, wīkagei wothe rītwa-inī rīa Mwathani Jesū, mūgīcookagīria Ngai lthe witū ngaatho thīinī wake. 18 Inyuī atumia-rī, mwīnyiihagīriei athuuri anyu, o ta ūrīa kwagīrīre thīinī wa Mwathani. 19 Na inyuī athuuri-rī, endagai atumia anyu na mūtīkamakūūmage. 20 O na inyuī ciana-rī, athīkagīrai aciari anyu maündū-inī mothe, nīgūkorwo gwīka ūguo nīgūkenagia Mwathani. 21 Na inyuī maithe-rī, mūtīkarakaragie ciana cianyu, itikae gūkua ngoro. 22 Na inyuī ngomborī, athīkagīrai aathani anyu a gūkū thī maündū-inī mothe, na to hīndī īrīa maramuona atī nīgeetha mamwende, no maathīkagīrei mūrī na ngoro itarī na ūhinga na nī ūndū wa gūtīia Mwathani. 23 Na rīrī, ūndū o wothe ūrīa mūrīkaga, wīkagei na ngoro yanyu yothe, taarī Mwathani mūrurūtīra wīra, no ti andū, 24 mūkīmenyaga atī nīmūkaamūkīra igai kuuma kūrī Mwathani rīrī kīheo kīanyu. Nī Mwathani Kristū mūtungatagīra. 25 Mūdū o wothe ūrīa wīkaga ūuru nīakarīhwo kūringana na ūuru wake, na gūtīrī gūtīira mūdū maūthī.

4 Inyuī aathani-rī, īkagai ngombo cianyu maündū marīa magīrīire na marīa marī kīhooto, tondū nīmūū o na inyuī mūrī na Mwathi wanyu kūrīa igūrū. 2 Mwīheanagei na kīyo ūhorō-inī wa kūhooya, mwīguite na mūgīcookagīria Ngai ngaatho. 3 Na mūtūhooyagīre o na ithuī, nīgeetha Ngai ahingūrīre ndūmīrīri iitū mūrango, nīgeetha tūhunjagie ūhorō wa hithe ya Kristū, ūhorō ūrīa nī njohetwo nī ūndū waguo. 4 Hooyagai nīgeetha ndūhunjagie na andū magataūkīrwo wega, o ta ūrīa njagīrīrwo nī gwīka. 5 Tuīkagai oogī harī maündū marīa mūrīkaga andū arīa matarī a thiritū yanyu; mūtegūte mweke ūrīa mūrī nague wa gwīka wega. 6 Na mūkīaria, aragai hīndī ciothe mūiyūrītwo nī wega wa Ngai, nayo mīario yanyu itūike ta īkīrītwo cumbī, nīgeetha mūmenyage ūrīa mūrīcookagīria o mūdū. 7 Tukiko nīakamūhe

ũhoro wakwa wothe. Ūcio nĩ mūrũ wa Ithe witũ
 twendete mũno, nĩ ndungata ya kwĩhokeka
 na tũtungataga nake thĩnĩ wa Mwathani. **8**
 Ndamũtũma kũrĩ inyuĩ nĩ ũndũ wa ũhoro
 ũyũ kũmbe, atĩ mũmenyithio wega ũrĩa ithuĩ
 tũhaana, na ningĩ atĩ amũmĩrĩrie ngoro. **9**
 Megũũka na Onesimo, mūrũ wa Ithe witũ
 mwĩhokeku na ũrĩa twendete mũno, nake
 nĩ ũmwe wanyu. Acio nĩmekũmũhe ũhoro
 wa ũrĩa maũndũ mothe marekĩka gũkũ. **10**
 Nĩmwageithio nĩ Arisitariko ũrĩa tuohetwo
 nake, o na Mariko nĩamũgeithia, ũrĩa mũihwa
 wa Baranaba. (Nĩmwĩritwo ũhoro wake; angĩũka
 kũrĩ inyuĩ-rĩ, mwamũkĩrei.) **11** Jesũ ũrĩa wĩtagwo
 Jusito o nake nĩamũgeithia. Acio no-o Ayahudi
 thĩnĩ wa arĩa tũrutithanagia wĩra wa ũthamaki
 wa Ngai nao, na nĩmatuĩkĩte a kũnyũmĩrĩria. **12**
 Epafara, ũrĩa arĩ ũmwe wanyu na ndungata ya
 Kristũ Jesũ, nĩamũgeithia. We nĩamũhooyagĩra
 mũno hĩndĩ ciothe, nĩguo mũhote kwĩhaanda
 wega ũhoro-inĩ wothe wa kũhingia wendi
 wa Ngai, mũrĩ agima na mũrĩ na kĩrĩgĩrĩro
 gĩkinyanĩru. **13** Nĩ ndĩ na ũira wake atĩ nĩarutaga
 wĩra na hinya, akenogia nĩ ũndũ wanyu, na nĩ
 ũndũ wa arĩa marĩ Laodikia na Hierapoli. **14**
 Nĩmwageithio nĩ Luka ũrĩa ndagĩtarĩ, mũrata
 witũ twendete mũno, o na Dema. **15** Geithiai ariũ
 na aarĩ a Ithe witũ kũu Laodikia, na mũgeithie
 Numifa na andũ a kanitha ũrĩa ũrĩ gwake
 mũciĩ. **16** Na rĩrĩ, mwarĩkia gũthomerwo marũa
 maya, matũmei magathomerwo andũ a kanitha
 wa Laodikia, na inyuĩ no nginya muone atĩ
 nĩmwathoma marũa ma kuuma kanitha wa
 Laodikia. **17** Na mwĩre Arikipo atĩrĩ: “No nginya
 wone atĩ nĩwarĩkia wĩra ũrĩa wamũkĩre thĩnĩ
 wa Mwathani.” **18** Nĩ Paũlũ nĩ nĩ ndaandĩka
 ngeithi ici na guoko gwakwa. Ririkanai atĩ ndĩ
 muohe na mũnyororo. Wega wa Ngai ũrogĩa na
 inyuĩ.

1 Athesalonike

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ na Sila, na Timotheo, Twandikĩra kanitha wa Athesalonike marũa maya ũria ũrĩ thĩinĩ wa Ngai Ithe witũ o na Mwathani Jesũ Kristũ. Wega na thayũ wa Ngai irogia na inyuĩ. **2** Nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu inyuothe, tũkĩmũgwetaga mahooya-inĩ maitũ. **3** Rĩria tũkĩmũhoera tũrĩ mbere ya Ngai o we Ithe witũ-rĩ, nĩtũrĩrikanaga tũtegũtĩgithĩria wĩra wanyu ũria uumanĩte na gwĩtikia, na kwĩnogia kwanyu kũria kũrehagwo nĩ wendani, o na gũkĩrĩrĩria kwanyu, kũria kuumanĩte na kĩrĩgĩrĩro thĩinĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **4** Nĩgũkorwo, ariũ na aarĩ a Ithe witũ inyuĩ mwendetwo nĩ Ngai, ithuĩ nĩtũũ atĩ nĩmwathuurirwo nĩwe, **5** tondũ Ũhoru-ũria-Mwega tũhunjagia, tũtĩamũreheire ũrĩ o ciugo theri, no twamũreheire ũrĩ na hinya, na ũrĩ na Roho Mũtheru, o na ũrĩ na ihooto itangĩthanganio. Ningĩ inyuĩ nĩmũũ ũria twaikaraga na inyuĩ nĩ ũndũ wa kũmũguna. **6** Inyuĩ mwatũkĩre a kwĩgerekania na ithuĩ, o na mũgĩtuĩka a kwĩgerekania na Mwathani, o na gũtuĩka mwarĩ na mĩnyamaro mĩingĩ, nĩmwamũkĩrĩre ũhoru wake mũrĩ na gikeno kĩria kiheanagwo nĩ Roho Mũtheru. **7** Na nĩ ũndũ ũcio mũgĩtuĩka kĩonereria kũrĩ andũ arĩa othe metikĩtie kũu Makedonia, o na Akaia. **8** Naguo ũhoru wa Mwathani nĩwahunjire uumĩte kũrĩ inyuĩ, na to Makedonia na Akaia gwiki, no rĩrĩ, o na wĩtikio wanyu thĩinĩ wa Ngai nĩumenyekete kũndũ guothe. Nĩ ũndũ ũcio tũtibataire kuuga ũndũ ũhoru-inĩ ũcio, **9** nĩgũkorwo andũ o ene nĩo maheanaga ũhoru wa ũria mwatũnyĩitire ũgeni. Nĩmaheanaga ũhoru wa ũria mwagarũrũkĩire Ngai, mũgĩtigana na mĩhianano nĩguo mũtungatagĩre Ngai ũria ũrĩ muoyo na ũria wa ma, **10** na mwetagĩrĩre Mũriũ oime igũrũ, ũria aariũkĩrie kuuma kũrĩ arĩa akuũ, nake nĩwe Jesũ, ũria ũtũhonokagia kuuma kũrĩ mang'ũrĩ marĩa magooka.

2 Inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmũũ atĩ gũũka gwitũ kũrĩ inyuĩ gũtiarĩ gwa tũhũ. **2** Mbere iyo nĩwathĩnĩrio na tũkĩrumwo rĩria twarĩ kũu Filipi, o ta ũria inyuĩ mũũ, no nĩ

ũndũ wa gũteithio nĩ Ngai witũ, nĩtuomĩrĩrie na tũkĩmũhe Ũhoru-ũria-Mwega, o na akorwo nĩtwakararirio mũno. **3** Nĩgũkorwo gũthaithana gwitũ gũtũmanĩte na ihĩtia, kana matanya ma maũndũ ma waganu, o na kana ma wara. **4** No rĩrĩ, ithuĩ nĩ kwaria twaragia ta andũ maamũrĩtwo nĩ Ngai a kwĩhokerwo Ũhoru-ũria-Mwega. Ithuĩ ti andũ tũrageria gũkenia, no nĩ Ngai, o we ũgeragia ngoro ciitũ. **5** Inyuĩ nĩmũũ atĩ ithuĩ ti ndeto cia kwĩyendereria twaragia, o na kana tũkahithĩria ũhoru wa gũkorokera indo; Ngai nĩwe mũira witũ. **6** Ithuĩ tũtiacaragia kũganwo nĩ andũ, arĩ inyuĩ kana mũndũ ũngĩ o wotho. Tondũ tũrĩ atũmwo a Kristũ-rĩ, nĩtũngĩatuĩkĩre mũrigo kũrĩ inyuĩ, **7** no nĩtwaikarire na inyuĩ tũhooreire, o ta ũria nyina wa ciana nini amenyagĩrĩra ciana ciake mwene. **8** Nĩ tondũ wa ũria twamwendete mũno, nĩtwakenagio nĩkũgwatanĩra na inyuĩ, na to Ũhoru-inĩ-ũria-Mwega wa Ngai wiki, no nĩtwagwatanĩire mĩtũũrĩre-inĩ iitũ o nayo, tondũ nĩmwatũkĩte andũ twendete mũno. **9** Ti-itherũ nĩmũkũrĩrikana, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, wĩra witũ wa hinya na kwĩnogia gwitũ; twarutaga wĩra ũtukũ na mũthenya nĩguo tũtigatũkĩre mũrigo harĩ mũndũ o na ũrikũ hĩndĩ rĩria twamũhunjagĩria Ũhoru-ũria-Mwega wa Ngai. **10** Inyuĩ mũrĩ aira, o na Ngai no mũira, ũria twatũire na inyuĩ arĩa mwĩtikĩtie tũrĩ atheru, na tũrĩ athingu, na tũtarĩ na ũcuuke. **11** Ningĩ nĩmũũ atĩ tweekaga mũndũ o mũndũ wanyu o ta ũria ithe wa ciana ekaga ciana ciake mwene, **12** tũkamũmagĩrĩria, na tũkamũhooreragia, o na tũkamũringagĩrĩria mũtũire mĩtũũrĩre yaganĩrĩre na ũria Ngai endaga, o we ũmwĩtaga mũtoonye thĩinĩ wa ũthamaki wake, na mũgĩe na riiri wake. **13** O na ningĩ nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho tũtegũtĩgithĩria tondũ rĩria mwamũkĩrĩre kiugo kĩa Ngai, kĩria mwaiguire kuuma kũrĩ ithuĩ, mũtiakĩamũkĩrĩre taarĩ kiugo kĩa andũ, no mwakĩamũkĩrĩre ta kiugo kĩa Ngai, na nĩ ma, ũguo nĩguo kĩrĩ, na nĩkĩo kĩrutaga wĩra thĩinĩ wanyu inyuĩ mwĩtikĩtie. **14** Nĩgũkorwo inyuĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmwatũkĩre a kwĩgerekania na makanitha ma Ngai marĩa marĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ

kūrīa Judea: Nīmwanymaririo nī andū a būrūrī wanyu na mīnyamaro o īrīa andū a makanitha macio maanyamaragio nayo nī Ayahudi, 15 o arīa mooragire Mwathani Jesū, na makīūruga anabii, o na ithuī magītūingata. Nīmarakaragia Ngai, na nī marī ūthū na andū othe 16 nī ūndū wa kūgeria gūtūgeria tūtikhunjīrie andū-a-Ndūrīrī ūhorō nīgeetha mahonoke. Ūguo nīguo meyangagīrīra mehīa makamaiyūrīrīra. Namo mang'ūrī ma Ngai nīmamakinyīre. 17 No rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, hīndī īrīa twatigithanirio na inyuī gwa kahinda kanini-rī, (ha ūhorō wa mwīrī, no ti wa ngoro), nītwerutanīrie na kīyo kīnene nīgeetha tuonane na inyuī tondū nītwanwīragīria mūno. 18 Nīgūkorwo nītwendete mūno gūka kūrī inyuī, na makīria niī Paūlū, nīndageririe maita maingī no Shaitani nīatūgiririe. 19 Nī ūndū-rī, kīrīgīrīro giitū gīkīrī kīrīkū, kana gīkeno giitū, kana thūmbī īrīa tūngīrāha nayo mbere ya Mwathani witū Jesū rīrīa agooka? Githī ti inyuī? 20 Ti-itherū, inyuī nī inyuī riiri witū na gīkeno giitū.

3 Nī ūndū ūcio, rīrīa twaremirwo nīgūkirīrīria-rī, nītuonire arī wega tūtigwo tūrī ithuiki kūu Athene. 2 Tūgīgītūma Timotheo ūrīa mūrū wa Ithe witū, na ndungata ya Ngai hamwe na ithuī ya kūhunja Ūhorō-ūrīa-Mwega wa Kristū, nīguo amwīkīre hinya, na amūmīrīrie wītīkio-inī wanyu, 3 nīguo gūtīkagīe mūndū ūngīagagio nī magerio macio. Inyuī nīmūūī wega atī nīmo twathīrīirio. 4 Ti-itherū o na hīndī īrīa twarī na inyuī nītwanwīraga kainingī atī no nginya tūnyariirwo. O ta ūrīa mūūī atī ūguo noguo gwacookire gūgītūika. 5 Nī ūndū ūcio, rīrīa ndaremirwo nīgūkirīrīria rīngī-rī, ngītūmana nīguo menye ūhorō wa wītīkio wanyu. Nīgūkorwo nīndetīgagīra gūtīgakorwo atī hīhi mūgerania nīamūgeretie, nāguo wīra witū ūtuīke wa tūhū. 6 No rīrī, rīu Timotheo nī okīte kūrī ithuī oimīte kūrī inyuī, na agatūrehere ūhorō mwega ūkonī wītīkio na wendani wanyu. Nīatwīrīte atī nīmūtūrīrīkanaga hīndī ciothe mūkenete, na atī nīmwīrīragīria gūtuona, o ta ūrīa o na ithuī twīrīragīria kūmuona. 7 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū-rī, o na tūrī na mīnyamaro na mathīina nītuomīrīirio

twāguā ūhorō wanyu nī tondū wa gwītīkia kūu kwanyu. 8 Nīgūkorwo rīu tūgūtūra muoyo kūna, kuona atī nīmwīhaandīte wega thīinī wa Mwathani. 9 Tūngīhota atīa gūcokeria Ngai ngaatho cia kūigana nī ūndū wanyu, tondū wa gīkeno kīrīa gīothe tūrī nakīo mbere ya Ngai witū nī ūndū wanyu? 10 Nītūhooyaga ūtukū na mūthenya na kīyo kīngī nīgeetha tūkoonana na inyuī rīngī na tūmūrehere kīrīa mūtārī nakīo ūhorō-inī wa gwītīkia kwanyu. 11 Rīu-rī, Ngai mwene, o Ithe witū, na Mwathani witū Jesū, marotūhingūrīra nīra tūhote gūka kūrī inyuī. 12 Mwathani arotūma wendani wanyu wongerereke na ūiyūrīrīre harī o mūndū na ūrīa ūngī, na harī andū arīa angī othe, o ta ūrīa o na ithuī tūmwendete. 13 Ningī aroikīra ngoro cianyu hinya nīgeetha mūgaakorwo mūtārī na ūcuuke, na mūrī atheru mbere ya Ngai, o we Ithe witū, hīndī īrīa Mwathani witū Jesū agooka hamwe na andū ake arīa atheru othe.

4 Nāguo ūhorō wa kūrīgīrīria, ariū na aarī a Ithe witū-rī, nī atī nītwanmūrūtire ūhorō wa mūtūūrīre, ūrīa ūkenagia Ngai, na noguo mūtūūruga mwīkaga. Rīu tūkūmūria na tūkamūrīngīrīria thīinī wa Mwathani Jesū atī mūkīragīrīrie gwīkaga o ūguo. 2 Nīgūkorwo nīmūūī maūndū marīa twamūtaarire namo, tūrī na ūhoti wa Mwathani Jesū. 3 Tondū rīrī, ūndū ūrīa Ngai endete nī atī mūtūike andū aamūre: atī mwītheemage ūmaraya; 4 na atī o ūmwe wanyu amenye gwatha mwīrī wake mwene ūkarage ūrī mūtheru na akūtīāga, 5 atarī na merīrīria ma mwīrī ta andū a ndūrīrī arīa matoōī Ngai; 6 na atī ha ūhorō wa maūndū macio, gūtīgakorwo mūndū o na ūrīkū ūngīhītīria mūrū na mwarī wa ithe, kana amwīke ūuru. Mwathani nīakaherithia andū nī ūndū wa mehīa mothe ta macio, o ta ūrīa tūrīkītīe kūmwīra na tūkamūkaania. 7 Tondū Ngai ndatwītīre maūndū ma waganu, no aatwītīre nīguo tūtūūre mūtūūrīre wa ūtheru. 8 Nī ūndū ūcio-rī, mūndū ūrīa ūkūregana na ūrutani ūyū ti mūndū araregana nake no nī Ngai, ūrīa ūmūheaga inyuī Roho wake Mūtheru. 9 Na rīu-rī, harī ūhorō wa kwendana na ariū na aarī a Ithe witū-rī, tūtībataire kūmwandīkīra nī

ündü inyuĩ ene nĩmũrutĩtwo kwendanaga nĩ Ngai. 10 Na ti-itherũ, nĩmwendete ariũ na aarĩ a lthe witũ othe ariã marĩ Makedonia guothe. No nĩtũkũmũringĩria inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, atĩ mũkĩragĩria gwĩka ũguo makĩria. 11 Atĩrĩrĩ, mwĩrĩrĩrei gũtũura mũtũũrĩre wa ũhooreri, na mũhang'agĩre o maũndũ marĩa mamũkonĩ, na mũrutage wĩra na moko manyu, o ta ũrĩa twamwĩre, 12 nĩgeetha mũtũũrĩre wanyu wa o mũthenya, ũtũme mũheagwo gĩtĩo nĩ andũ ariã matarĩ a thiritũ yanyu, na nĩgeetha mũtigatuĩke mũrigo kũrĩ mũndũ o na ũrĩkũ. 13 No rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ, tũtikwenda mũikarage mũtooũ ũhoru wa andũ ariã makomete, kana mũigwe kĩa ta andũ ariã angĩ matarĩ na kĩĩrĩgĩrĩro. 14 Nĩtwĩtikĩtie atĩ Jesũ nĩakuire na akĩrĩũka, na nĩ ũndũ ũcio nĩtwĩtikĩtie atĩ Ngai nĩakarehanĩria Jesũ hamwe na andũ ariã makomete marĩ thĩĩnĩ wake. 15 Kũringana na kiugo kĩa Mwathani we mwene, tũkũmwĩra atĩ ithuĩ ariã tũrĩ muoyo, ariã tũtigĩtwo nginya rĩria agacooka tũtigatongoria ariã marĩkĩtie gũkoma. 16 Thuutha wa ũguo, ithuĩ ariã tũgaakorwo tũrĩ muoyo na tũtigaire-rĩ, nĩtũkoyanĩrio hamwe nao tũtwarwo matu-inĩ nĩguo tũgacemanie na Mwathani rĩera-inĩ. Na nĩ ũndũ ũcio tũgaatũũrania na Mwathani nginya tene. 18 Nĩ ũndũ ũcio, ũmanagĩrĩria mũndũ na ũrĩa ũngĩ na ciugo icio.

5 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ũhoru wa mahinda na mũthenya-rĩ, tũtirĩ na bata wa kũmwandĩkĩra, 2 nĩgũkorwo nĩmũũĩ wega atĩ mũthenya wa Mwathani ũgooka o ta ũrĩa mũici okaga ũtukũ. 3 O rĩria andũ maroiga atĩrĩ, “Kũrĩ thayũ na ũgitĩri,” hĩndĩ iyo nĩguo magaakororerwo nĩ mwanangĩko o rĩmwe, o ta ũrĩa mũtumia ũrĩ nda akoragĩrĩro nĩ ruo rwa kũheo mwana, nao matikahonoka. 4 No inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũtirĩ nduma-inĩ atĩ nĩguo mũthenya ũcio ũmũkorerere ta mũici. 5 Inyuĩ inyuothe mũrĩ ciana cia ũtheri na ciana cia mũthenya. Ithuĩ tũtirĩ a ũtukũ kana a nduma. 6 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩtũtĩgei gũkoma ta acio angĩ, no nĩtũkarage twĩguĩte na tũkerigagĩria maũndũ. 7 Nĩgũkorwo ariã makomaga-rĩ, makomaga ũtukũ, na ariã marĩagwo nĩ njoohi-

rĩ, marĩagwo ũtukũ. 8 No kuona atĩ ithuĩ tũrĩ a mũthenya-rĩ, nĩtũtuĩke a kwĩgĩrĩria maũndũ, twĩhumbĩte gako ga kũgitĩra gĩthũri karĩa ka wĩtikio na ka wendani, na tũgekĩra ũhoru wa kwĩrĩgĩria ũhonokio taarĩ ngũbia ya kĩgera ya kũgitĩra mũtwe. 9 Nĩgũkorwo Ngai ndaatwamũrĩre nĩguo tũtuĩke a kũrakarĩro, no nĩtũtuĩke a kwamũkĩra ũhonokio thĩĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. 10 We nĩatũkuĩrĩre nĩgeetha, twakorwo twĩguĩte kana tũkomete-rĩ, tũgaatũũrania hamwe nake. 11 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ũmanagĩrĩria mũndũ na ũrĩa ũngĩ na mwĩkĩranage hinya o ta ũrĩa mũreka rĩu. 12 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ, twamũthaitha mũtĩage andũ ariã marutaga wĩra na kĩyo thĩĩnĩ wanyu, ariã matũtwo arori anyu na makamũtaaraga thĩĩnĩ wa Mwathani. 13 Mekagĩrĩrei mũno makĩria na mũmendage nĩ ũndũ wa wĩra ũcio marutaga. Tũũranagĩai na thayũ mũndũ na ũrĩa ũngĩ. 14 Na ningĩ nĩtũkũmũringĩria, inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũkaanagie andũ ariã igũũta, na mũũmagĩrĩrie ariã marĩ guoya, na mũteithagie ariã matarĩ hinya, na mũkĩragĩrĩrie andũ othe. 15 Menyagĩrĩrai gũtikagie mũndũ ũkũrĩhĩria ũũru na ũũru, no hĩndĩ ciothe geragĩai gũtugana inyuĩ-ene, na mũtugage andũ ariã angĩ othe. 16 Kenagai hĩndĩ ciothe; 17 hooyagai mũtegeũtĩgithĩria; 18 cookagĩria Ngai ngaatho maũndũ-inĩ mothe, nĩgũkorwo ũguo nĩguo Ngai endaga harĩ inyuĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. 19 Mũtikanahorie mwaki wa Roho; 20 mũtikanaire ũhoru ũrĩa ũrathagwo. 21 Roranagĩai maũndũ mothe. Rũmagĩai maũndũ marĩa mega. 22 Theemagĩai ũndũ o wothe mũũru. 23 Ngai we mwene, o we Ngai wa thayũ, aromũtheria o kũna. Namo maroho manyu, na ngoro cianyu, o na mũĩrĩ yanyu, iroikaragio itarĩ na ũcuuke hĩndĩ rĩria Mwathani witũ Jesũ Kristũ agacooka. 24 ũrĩa ũmwĩtaga inyuĩ nĩ mwĩhokeku, na nĩakahingĩia ũhoru ũcio. 25 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, tũhooyagĩrei. 26 Geithiai ariũ na aarĩ a lthe witũ othe na ngeithi theru cia kĩmumunyano. 27 Nĩndamwatha ndĩ mbere ya Mwathani atĩ marũa maya mathomerwo ariũ na aarĩ a lthe

witū othe. 28 Wega wa Mwathani witū Jesū
Kristū ūrogĩa na inyuĩ.

2 Athesalonike

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ, na Sila, na Timotheo, Twandikĩra kanitha wa Athesalonike marũa maya ũria ũrĩ thĩinĩ wa Ngai Ithe witũ, o na thĩinĩ wa Mwathani Jesũ Kristũ: **2** Wega na thayũ irogĩa na inyuĩ ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ, o na Mwathani Jesũ Kristũ. **3** Nĩtwagĩrĩrwo nĩgũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, tondũ ũguo nĩguo kwagĩrĩre, tondũ wĩtikio wanyu nĩurakũra mũno makĩria, o nagueo wendani ũria o mũndũ arĩ nagueo harĩ mũndũ ũria ũngĩ ũkaingĩha. **4** Nĩ ũndũ ũcio, nĩtwĩrahaga tũrĩ thĩinĩ wa makanitha ma Ngai nĩ ũndũ wa gũkirĩrĩria kwanyu, na gwĩtikia kwanyu mĩnyamaro-inĩ yothe na magerio marĩa mũkiragĩrĩria. **5** Maũndũ macio mothe nĩmonanagia atĩ itua rĩa Ngai rĩa ciira nĩ rĩa kĩhooito, na nĩ ũndũ ũcio mũtuuo aagĩrĩru a gũtoonya ũthamaki-inĩ wa Ngai, o ũcio mũnyariiragwo nĩ ũndũ waguo. **6** Ngai nĩ wa kĩhooito: We nĩakarĩha arĩa mamũthĩnagĩa na thĩina, **7** no inyuĩ arĩa mũtũire mũthĩnagio amũhe kĩhurũko, o hamwe na ithuĩ. ũndũ ũcio nĩũkahinga hĩndĩ rĩa Mwathani Jesũ akaaguũranĩrio oimĩte igũrũ arĩ thĩinĩ wa mwaki ũgwakana, hamwe na arĩa ake arĩa marĩ hinya. **8** Nake nĩakaherithia andũ arĩa matooi Ngai na matathĩkagĩra ũhoro-ũria-Mwega wa Mwathani witũ Jesũ. **9** Nao nĩmakaherithio na kwanangwo kũria gũtagathira, na mahingĩrĩrio nja matikoone ũthũ wa Mwathani, o na ũnene wa hinya wake, (aiōnios g166) **10** mũthenya ũria agooka nĩguo atũũgĩrio thĩinĩ wa andũ ake arĩa atheru, o na andũ othe arĩa mamwĩtikĩte magege nĩ ũndũ wake. O na inyuĩ mũgaakorwo mũrĩ amwe ao tondũ nĩmwetĩkirie ũira witũ ũria twamũheire. **11** ũndũ ũcio nĩguo ũtũmaga tũmũhooyagĩre tũtũgũtũgĩthĩria, atĩ Ngai witũ amũtue andũ maaganĩrĩre na gwĩtwo kwanyu, ningĩ nĩ ũndũ wa hinya wake amũhingagĩre matanya manyu mothe marĩa mega, o na wĩra o wothe ũria uumanĩte na wĩtikio wanyu. **12** Tũhooyaga ũguo nĩgeetha rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ rĩtũũgagĩrio thĩinĩ wanyu, o na inyuĩ

mũtũũgagĩrio thĩinĩ wake, kũringana na wega wa Ngai witũ na wa Mwathani Jesũ Kristũ.

2 Atĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ha ũhoro wa gũcooka kwa Mwathani witũ Jesũ Kristũ na gũcookanĩrĩrio gwitũ harĩ we, nĩtũkũmũthaita, **2** atĩ mũtikahiũhe kwenyenyio kana mũhahũrwo nĩ ũrathi mũna, kana ndũmĩrĩri, o na kana marĩa merĩtwo atĩ moimĩte kũrĩ ithuĩ, makoiga atĩ mũthenya wa Mwathani nĩũrĩkĩtie gũkinya. **3** Mũtikareke mũndũ o na ũrĩkũ amũheenie o na atĩa, nĩgũkorwo mũthenya ũcio ndũgaakinya, ũhoro wa kũregana na watho ũtakinyĩte, o nake mũndũ ũria mũregi watho ataguũranĩrio, o ũcio ũtuũrĩrwo ciira wa kwanangwo. **4** Nĩagokĩrĩra na etũũgĩrie igũrũ rĩa kĩria gĩothe gĩtanĩtio na Ngai na kĩria gĩothe kĩhooyagwo, nĩgeetha aikare thĩ kũu thĩinĩ wa hekarũ ya Ngai, agĩtũuaga atĩ we mwene nĩ Ngai. **5** Kaĩ mũtararirikana atĩ rĩria ndarĩ hamwe na inyuĩ nĩndamwĩraga maũndũ macio? **6** Na rĩu nĩmũũ kĩria kĩgirĩtie mũndũ ũcio ooke na nĩgeetha akaaguũranĩrio ihinda rĩria rĩagĩrĩre. **7** Nĩgũkorwo ũhoro wa hitho wa kũregana na watho nĩũraruta wĩra; no nĩ kũrĩ ũria ũgirĩrĩrie ũhoro ũcio woneke rĩu, na egũthĩ na mbere gwĩka ũguo nginya rĩria akeetherio. **8** Na hĩndĩ iyo nĩguo mũndũ ũcio mũregi watho akaaguũranĩrio. Mũndũ ũcio nĩwe Mwathani Jesũ alooraga na mĩhũmũ ya kanua gake, na amwanange na riiri wake ũria ũkoonanio nĩ gũcooka gwake. **9** Mũndũ ũcio mũregi watho nĩagooka kũringana na wĩra wa Shaitani ũria wonekaga thĩinĩ wa mĩthemba yothe ya ciamu cia maheeni, na marũuri, na morirũ, **10** o na ooke na mĩthemba yothe ya ũmaramari nĩguo aheenie andũ arĩa marĩ njĩra ya kũura. Moraga tondũ nĩmaregĩre kwenda ũhoro-ũria-wa-ma nĩguo mahonokio. **11** Na tondũ ũcio Ngai nĩamarehagĩra ũndũ wa hinya wa kũmahĩtithia, nĩgeetha metĩkie maheeni macio, **12** na nĩgeetha andũ othe matũrwo ciira arĩa matetĩkĩtie ũhoro-ũria-wa-ma na makenagĩra maũndũ wa waganu. **13** No rĩrĩ, twagĩrĩrwo nĩgũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ mwendetwo nĩ Mwathani, tondũ kuuma o kĩambĩrĩria Ngai nĩamũthũrĩre mũhonokio nĩ

ündü wa gütherio nĩ Roho o na gwĩtikia ũhoro-ũria-wa-ma. **14** Aamwĩĩire ũhoro ũyũ nĩ ündũ wa Ũhoro-ũria-Mwega ũria twamũhunjĩrie nĩguo mũgĩe na riiri wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **15** Nĩ ündũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, mwĩhaandei wega na mũrũmie ũrutani ũria twamũrutire, o na akorwo twaririe na kanua kana tũkĩmwandĩkĩra marũa. **16** Mwathani witũ Jesũ Kristũ we mwene, o na Ngai Ithe witũ ũria watwendire na agĩtũhe ũmĩrĩru wa nginya tene na kĩrĩgĩrĩro kĩega na ündũ wa Wega wake-rĩ, (aiōnios g166) **17** maroomĩrĩria ngoro cianyu, na mamwĩkĩre hinya thĩinĩ wa ciiko o na ciugo ciothe njega.

3 Naguo Ũhoro wa kũrigĩrĩria-rĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩ atĩrĩ, tũhooyagĩrei nĩgeetha ũhoro wa Mwathani ũtheereme na ihenya, na ũkumagio, o ta ũria ũkumagio nĩ inyuĩ. **2** Na ningĩ mũhooyage nĩgeetha tũhonokio kuuma kũrĩ andũ arĩa aaganu o na ooru, tondũ ti andũ othe metĩkĩtie. **3** No Mwathani nĩmwĩhokeku, na nĩekũmwĩkĩra hinya na amũgĩtĩre kuuma kũrĩ ũria mũũru. **4** Tũrĩ na mwĩhoko thĩinĩ wa Mwathani atĩ nĩmũreeka na nĩmũgũthĩĩ na mbere gwĩka maündũ marĩa twathanĩte. **5** Mwathani arotongoria ngoro cianyu nĩguo mũgĩe na wendani wa Ngai na ũkirĩrĩria wa Kristũ. **6** Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩtũkũmwatha thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani Jesũ Kristũ, atĩ mũtigane na mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ o wotho kĩgũũta, ũria ũtaikaraga kũringana na ũrutani ũria twamũrutire. **7** Nĩgũkorwo inyuĩ nĩmũũĩ ũria mwağĩrĩrwo nĩ kwĩgerekania na ithuĩ. Ithuĩ tũtiarĩ igũũta rĩrĩa twatũire na inyuĩ, **8** o na tũtiigana kũria irio cia mündũ o na ũrĩkũ tũhũ. Handũ ha ũguo, twarutaga wĩra ũtukũ na mũthenya, tũkĩrutaga wĩra mũritũ na tũkenogagia nĩgeetha tũtigatuĩke mũrigo kũrĩ mündũ o na ũrĩkũ wanyu. **9** Twekaga ũguo, ti tondũ tũtiarĩ na kĩhootho gĩa kũheo ũteithio ta ũcio, no nĩgeetha tũtuĩke kĩonereria kĩanyu gĩa kwĩgerekania nakĩo. **10** Nĩgũkorwo o na rĩrĩa twatũire hamwe na inyuĩ nĩtwamũheire watho ũyũ: “Mündũ angĩaga kũruta wĩra, o na kũria ndakarĩe.” **11** Nĩtũiguaga amwe thĩinĩ wanyu nĩ igũũta, na

matĩrĩ wĩra marutaga, no nĩmetoonyagĩrĩria maündũ-inĩ ma andũ arĩa angĩ. **12** Andũ acio nĩo tũgwatha na tũkamarĩngĩrĩria thĩinĩ wa Mwathani Jesũ Kristũ atĩ makĩndĩrie, na marĩĩage irio iria marutũire wĩra. **13** Naho ha ũhoro wanyu, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ-rĩ, mũtikanoge nĩ gwĩkaga wega. **14** Mündũ o na ũrĩkũ angĩaga gwathĩkĩra ũrutani witũ ũria ũrĩ thĩinĩ wa marũa maya-rĩ, mwĩhũgagei. Mũtikanagĩe ngwatanĩro nake, nĩgeetha aigue aconokete. **15** No mũtikamũtue taarĩ thũ, no mũkaanieĩ ta mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu. **16** Na rĩu-rĩ, Mwathani mwene thayũ aromũhe thayũ mahinda mothe na ikĩro-inĩ ciothe. Mwathani aroikara na inyuĩ inyuothe. **17** Nĩ Paũlũ nĩ nĩ ndandĩka ngeithi ici na guoko gwakwa mwene, na kĩu nĩkĩo kĩmenyithia gĩa gũkũũrana marũa makwa mothe. ũguo nĩguo nyandĩkaga. **18** Wega wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ ũrogĩa na inyuĩ inyuothe.

1 Timotheo

1 Nĩ niĩ Paũlũ mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ũndũ wa gwathwo nĩ Ngai Mũhonokia witũ o na nĩ Kristũ Jesũ ũria arĩ we mwihoko witũ, **2** Ndirakwandikira marũa maya wee Timotheo, mũrũ wakwa kũna thĩinĩ wa witĩkio: Wega, na tha, na thayũ kuuma kũri Ngai Ithe witũ o na kũri Kristũ Jesũ Mwathani witũ irogĩa nawe. **3** O ta ũria ndakũringĩriirie ngĩthĩ Makedonia, atĩ ũikare kũu Efeso o na rĩu ndirenda ũikare kuo nĩgeetha ũgiragie andũ amwe kũu matigacooke kũrutana ũrutani wa maheeni, **4** na ningĩ matigathikagĩriirie ng'ano cia tũhũ, kana ũhoro wa njjarwa ũria ũtathiraga. Maũndũ ta macio makagĩria ngarari handũ ha gũkũria wĩra wa Ngai, ũria ũrutagwo na njĩra ya witĩkio. **5** Muoroto wa watho ũyũ nĩ wendo, ũria uumaga thĩinĩ wa ngoro theru, na thamiri njega, o na witĩkio ũtarĩ na ũhinga. **6** Andũ amwe nĩmatiganĩte na ũhoro ũcio na makerekera mĩario-inĩ ya tũhũ. **7** Mendaga gũtuũka arutani a watho, o na gũtuũka matiũũ gĩtũmi kĩa ũhoro ũria maheanaga o na kana gĩtũmi kĩa maũndũ marĩa maaragia magwatiirie. **8** Nĩtũũ atĩ watho nĩ mwega mũndũ angĩhũthĩra kũringana na ũria kwagĩriire. **9** O na ningĩ nĩtũũ atĩ watho ndũthondekeirwo andũ arĩa athingu no ũthondekeirwo arĩa moinaga watho na arĩa aremi, na arĩa matetigĩrite Ngai na arĩa ehia, na arĩa matarĩ atheru na arĩa matarĩ etikia; o na arĩa moragaga maithe na manyina mao, na arĩa oragani, **10** o na nĩ ũndũ wa itharia na arĩa mogomagia mĩtugo, na onjoria a ngombo, na arĩa maheenangia, na arĩa mehĩtaga na maheeni, o na ũndũ ũngĩ o wothe ũtaringaine na ũrutani ũria mwagĩrũ, **11** ũria ũringaine na ũhoro-ũria-Mwega ũrĩ riiri wa Ngai ũria mũrathime, o ũhoro ũcio ndehokeirwo ndĩũrutage. **12** Nĩngũcookeria Kristũ Jesũ Mwathani witũ ngaatho, ũria ũheete hinya, tondũ nianduire wa kwĩhokeka, na akĩnyamũra ndũike wa kũmũtungatagĩra. **13** O na gũtuũka rĩmwe ndaarĩ mũrumĩ Ngai, na mũnyariirani, na mũndũ wa ngũĩ, nĩndaiguĩrũrwo tha tondũ ndekaga ũguo itekũmenya na itarĩ mwĩtĩkia.

14 Naguo wega mũingĩ wa Mwathani witũ ũkĩnjyũrũrũra, hamwe na witĩkio o na wendani ũria uumaga thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **15** Atĩrĩrĩ, ũhoro ũyũ nĩguo wa kwĩhokeka na nĩguo wagĩriire gwĩtikĩrwo kũna: Atĩ Kristũ Jesũ ookire thĩ kũhonokia ehia, na harĩ acio-rĩ, nĩ niĩ wa mbere. **16** No nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũu, nĩ nĩndaiguĩrũrwo tha nĩ Ngai nĩgeetha thĩinĩ wakwa, Kristũ Jesũ onanie ũkĩrĩrũria wake ũtarĩ mũthia, nĩguo nĩ ndaarĩ mwĩhia makĩria, ndũike kionereria harĩ arĩa marĩmwĩtikagia na makegũra na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **17** Na rĩu, kũri Mũthamaki ũria ũtũũraga tene na tene, ũria ũtathiraga, na ũria ũtonekaga-rĩ, o we Ngai wiki, arotĩagwo na agoocagwo tene na tene. Amenĩ. (aiōn g165) **18** Wee Timotheo, mũrũ wakwa, ndĩrakũhe ũtaaro ũyũ kũringana na mohoro marĩa maarathĩtwo hĩndĩ imwe ũhoro-inĩ waku, nĩgeetha wamarũmĩrũra ũhotage kũrũa mbaara wega, **19** na ũtũũre ũrũmĩtie witĩkio, na ũrĩ na thamiri itarĩ na ũcuuke. Andũ angĩ nĩmareganĩte na kũrũmĩrũra thamiri ciao, na nĩ ũndũ ũcio magathũkia witĩkio wao. **20** Amwe ao nĩ Humenayo, na Alekisandero, arĩa neanĩte kũri Shaitani nĩgeetha marutwo, matige kũruma Ngai.

2 Ningĩ, nĩngũkũringĩrũria atĩ mbere ya maũndũ mothe kũhooyagwo mahooya ma kũhoera mabata ma andũ na makũhooyanĩra, na ma gũthaitanĩrũra, na ma gũcookia ngaatho, nĩ ũndũ wa andũ othe: **2** Ningĩ mũhooyagĩre athamaki na arĩa othe mathanaga. Hooyagai nĩgeetha tũtũũrage na mũtũũrĩre wa thayũ na tũhooreire tũgĩtũũaga Ngai maũndũ-inĩ mothe na tũrĩ na ũtheru. **3** ũndũ ũcio nĩ mwega, na nĩũkenagia Ngai Mũhonokia witũ, **4** o we wendete andũ othe mahonokio na mamenye ũhoro-ũria-wa-ma. **5** Nĩgũkorwo kũri Ngai o ũmwe, na mũiguithania o ũmwe wa kũiguithania Ngai na andũ, nake nĩwe mũndũ, o we Kristũ Jesũ, **6** ũria werutire atũike wa gũkũũra andũ othe. Naguo ũira wa ũhoro ũcio nĩwaheanirwo ihinda rĩaguo rĩrũa rĩagĩriire rĩakinya. **7** Na ũhoro ũcio nĩguo watũmire ndũike mũhunja o na mũtũmwo waguo na nĩ ndĩraaria ũhoro wa ma, ndiraheenania. Ndatũkire

mūrutani wakūrutaga andū-a-Ndūrīrī ūhoro wa gwītīkia o na ūhoro wa ma. **8** Ngwenda atī arūme mahoithagie kūdū guothe moete moko matheru na igūrū, matarī na marakara kana ngarari. **9** O na ningī ngwenda atī andū-a-nja mehumbage wega na nguo itarī cia kwīonania marī na mīthīre yagīrīre, na marī na ūūgī wa ngoro, na matikegemagie na kūrāma njuīrī, kana na thahabu, kana ruru, o na kana nguo iria cia goro mūno, **10** no makoragwo marī na cīko njega, iria ciagīrīre andū-a-nja arīa moimbūrāga atī nī ahoōi Ngai. **11** Mūdū-wa-nja aagīrīrwo erutage maūdū akindīrie na enyihītīe biū. **12** Ndingītīkīria mūdū-wa-nja arutanage kana aathage mūdū mūrūme; no nīaikarage akindīrie. **13** Nīgūkorwo Adamu nīwe wombirwo mbere, Hawa agīcookerera. **14** Ningī Adamu tiwe waheenirio; nī mūdū-wa-nja waheenirio agītūika mwīhia. **15** No rīrī, andū-a-nja nī makaahonoka nī ūndū wa gūciara ciana, mangītūūra metikītie marī na wendani na andū atheru, o na marī na ūūgī wa ngoro.

3 Ūhoro ūyū nīguo wa kwīhokeka: Atī mūdū o wothē angīrīrīria gūtūika mūrōri wa maūdū ma kanitha, mūdū ūcio nīerīrīrie wīra wa bata. **2** Rīu-rī, mūrōri wa maūdū ma kanitha no nginya akorwo atarī na ūcuuke, na akorwo nī mūthuuri wa mūtumia ūmwe. No nginya akorwo arī mūhooreri, na ūū kwīgīrīrīria merīrīria ma mwīrī, na mūdū mūtūku, na mūdū ūnyīitaga andū ūgeni, na ūngīhota kūrūtana maūdū. **3** No ndagakorwo arī mūrīu, kana arī wa ngūi, no akorwo arī mūhooreri, na mūdū ūtarī wa mbaara, na ūtarī thuti ya mbeeca. **4** No nginya akorwo ahotete gwatha mūcī wake wega, na one atī ciana ciake nīm wathīkagīra na gītīo kīria kīagīrīre. **5** (Mūdū angīkorwo ndangīhota gwatha mūcī wake mwene-rī, angīhota atīa kūmenyerera kanitha wa Ngai?) **6** Ningī ndagakorwo arī mūdū mwerū wītīkio-inī ndakae kūgīa na mwītīo, nake atūrwo ciira ta ūria mūcukani aatūrīrwo. **7** Ningī no nginya akorwo arī na ngumo njega kūrī andū arīa matarī a thiritū iitū, nīgeetha ndagatuīke wa gūconorithio kana agwe mūtego-inī wa mūcukani. **8** Nao ateithīrīria a

kanitha, nīmagīrīrwo makoragwo marī andū a gūtūika na ehokeku, matigatuīke anyui a ndībei mūno, na makorwo matarī a gūkorokera indo na njīra itagīrīre. **9** No nginya marūmie ūhoro-ūrīa-wa-ma wa wītīkio ūrīa mūrīkīru marī na thamiri itarī na mwīcuuko. **10** Nao mambe magerio; na thuutha ūcio marekwo matuīke ateithīrīria a maūdū ma kanitha, makorwo matarī na ūcuuke. **11** O ūndū ūmwe, nao atumia ao nīmakorwo marī atumia a gūtūika, matigakorwo marī andū a gūcambania, no makorwo matarī arīu na matuīke a kwīhokeka maūdū-inī mothe. **12** Mūteithīrīria wa kanitha no nginya akorwo arī mūthuuri wa mūtumia ūmwe, na no nginya akorwo ahotete gwatha ciana ciake na mūcīi wake wega. **13** Arīa matungatīte wega nīmegīagīra na ngumo njega, na makomīrīria mūno ūhoro-inī wa wītīkio wao ūrīa wa gwītīkia Kristū Jesū. **14** O na gūkorwo ndī na mwīhoko atī nīndīrīrūka kūrī we narua-rī, ndīrakwandīkīra maūdū maya nīgeetha, **15** ingīaga gūika narua, ūmenye ūrīa andū magīrīrwo nīgūkaraga marī thīnī wa nyūmba ya Ngai, na nīyo kanitha wa Ngai ūrīa ūrī muoyo, naguo nīguo gītugī na mūthingī mūrūmu wa kūnyīitīria ūhoro-ūrīa-wa-ma. **16** Na hatarī nganja, ūhoro wa kwīyamūrīra Ngai nī hitho nene ma, atī: We oonanirio arī na mwīrī, agītūuo mūthingu nī Roho, akīonwo nī arāika, na ūhoro wake ūkīhunjio kūrī ndūrīrī ciothe, agītīkio nī andū a gūtū thī, na akīamūkīrwo rīri-inī kūrīa igūrū.

4 Na rīrī, Roho nīoigaga atekūhithīrīria atī matukū ma thuutha andū amwe nīmagatiganīria wītīkio na marūmīre maaroho marīa maheenānāgia o na maūdū marīa marutanagwo nī ndaimono. **2** Morutani ta macio mahunjagio nī andū arīa marī ūhinga, arīa maarāgia maheeni, na arīa thamiri ciao ihaana ta icinītwo na ruoro. **3** Acio nīo makaanāgia andū kūhīkania na makameera megīrīrīrie kūrīaga irio cia mīthemba īmwe, iria Ngai oombire nīguo ciamūkagīrwo na ngaatho nī arīa metikītie na arīa moī ūhoro-ūrīa-wa-ma. **4** Tondū-rī, kīrīa gīothe Ngai oombire nī kīega, na gūtīrī kīndū kīagīrīrwo nīkūregwo angīkorwo kīamūkīrītwo

na ngaatho, 5 tondū nīkīrīkītīe gūtherio nī kiugo kīa Ngai na mahooya. 6 Ūngiruta ariū na aarī a Ithe witū maūndū maya-rī, nīūgūtūika ndungata njega ya Kristū Jesū, īrīa īreretwo na ciugo cia ūhorō-ūrīa-wa-ma, wa wītīkio o na cia ūrutani mwega ūrīa wee ūtūire ūrūmīrīire. 7 Reganaga na ng'ano cia tūhū iria itarī cia gūtīithia Ngai, o na ng'ano ta iria iganagwo nī iheti; nī kaba wīmenyerie gūikara wīyamūrīire Ngai. 8 Nīgūkorwo gwīka maūndū ma gwīkīra mwīrī hinya nī ūrī bata waguō, no kwīyamūrīra Ngai kūrī bata harī maūndū mothe, nī ūndū kūrehaga kīrīgīrīro muoyo-inī ūyū tūrī o na muoyo-inī ūrīa ūgooka. 9 Ūhorō ūyū nīguo wa kwīhokeka na nīwagīrīire gwītīkīrīka o biū 10 (na ūhorō ūcio nīguo ūtūmaga twīrutanaģīrie na twīnogagīe), na tūkaiga mwīhoko witū harī Ngai ūrīa ūrī muoyo, ūrīa arī we Mūhonokia wa andū othe, na makīria arīa metīkītīe. 11 Athanaga atī maūndū macio mekagwo. 12 Ndūkanareke mūdū o na ūrīkū akūire tondū atī wī mūdū mwīthī, no tūika kīonereria kūrī andū arīa metīkītīe rīrīa ūkwaria, na ha ūhorō wa mūtūrīire, na wa wendani, o na ha wītīkio, na ha ūhorō wa mītugo mītheru. 13 Wīheane gūthomagīra andū Maandīko marīa matheru, na kūhunģia, na kūrutana, o nginya rīrīa ngooka. 14 Ndūkanaage kūhūthīra kīheo gīaku kīrīa waheirwo na ūndū wa mohoro marīa maarathirwo, rīrīa athuuri maakūigīrīire moko. 15 Īkagīra kīyo harī maūndū macio; wīheane kūna kūrī mo, nīgeetha andū othe monage ūrīa ūrathīī na mbere. 16 Menyagīrīra wega mūtūrīire waku na ūrutani waku. Kiragīrīra thīnī wa maūndū macio, tondū weka ūguo, nīūkwīhonokia wee mwene na ūhonokie o na arīa magūthīkagīrīra.

5 Atīrīrī, ndūkanakūme mūdū mūkūrū, kaba ūmūthaihaģe taarī thoguo, nao andū arīa ethī ta marī ariū a thoguo, 2 Atumia arīa akūrū, ūmatuage ta marī aa maitūguo, nao arīa anini matuage ta airītu a thoguo, na wīkage ūguo na mīthīire yothe ya ūthingu. 3 Rūmbūyagīa atumia arīa a ndigwa kūna, na ūmatīage. 4 No mūtumia wa ndigwa angīkorwo arī na ciana, kana ciana cia ciana ciake-rī, ciana icio nī ciambe

ciūrute kūrutithia wītīkio wacio wīra na ūndū wa kūmenyagīrīra andū arīa marī a nyūmba ciao kīūmbe; tondū gwīka ūguo nī gūcookeria aciari a cio na aciari a aciari a cio ngaatho nīgūkorwo ūndū ūcio nīūkenagīa Ngai. 5 Mūtumia wa ndigwa ūrīa ūbataire kūna, na ūtigītwo arī wiki-rī, ūcio aigaga mwīhoko wake harī Ngai, na akahooyaga ūtukū na mūthenya, akīūria Ngai ūteithio ategūtīgīthīria. 6 No mūtumia wa ndigwa ūrīa ūikaraga agīkenagīa, ūcio nī mūkuū o na arī muoyo. 7 Rutaga andū maūndū macio o namo, nīgeetha gūtīkagīe mūdū ūgūikara arī na ūcuuke. 8 Mūdū wothe angīaga gūteithia andū ao, na makīria arīa marī a gwake mūciī-rī, mūdū ūcio nīakaanīte wītīkio na nī mūūru gwīkīra ūrīa ūtetīkītīe. 9 Gūtīrī mūtumia wa ndigwa wagīrīire kwandīkwo mūtaratara-inī wa atumia a ndigwa atakinyītīe mīaka mīronģo itandatū, na akorwo aarī mwīhokeku kūrī mūthuuri-we, 10 na akorwo nīoikaine wega nī ūndū wa gwīkaga ciiko njega, ta kūrera ciana, na gūtugaga ageni, na gūthambia nyarīrī cia andū arīa aamūre, na gūteithagīa andū arīa marī thīina-inī, na kwīrutagīra we mwene gwīkaga maūndū marīa mothe mega. 11 Ha ūhorō wa atumia a ndigwa arīa ethī-rī, ndūkamekīre mūtaratara-inī ta ūcio, tondū rīrīa makaguucīrīrio nī merīrīria mao ma mwīrī, nīmagatigana na Kristū na macooke kwenda kūhika. 12 Nī ūndū wa ūguo magatuīka a gūtūrwo ciira, tondū nīmathūkītīe kīranīro kīao kīa mbere. 13 Ningī, nīmemenyagīria ūgūūta, magatuīka a kūūrūra kuuma nyūmba īmwe nginya īrīa īngī. Na to ūgūūta wiki, o na nīmatuīkaga a kwaria ndeto cia mūhuhu na magetoonyereria maūndū-inī ma andū angī, makaaragīa maūndū marīa mataagīrīrwo nī kwaria. 14 Nī ūndū ūcio-rī, nī ngūtaara atumia a ndigwa arīa ethī mahike, na magīe ciana, na marūgamagīrīire mīciī yao, nīguo matikae kūhe thū iitū mweke wa gūcambania. 15 Tī-itherū o na rīu amwe ao nīmarīkītīe kūgarūrūka na makarūmīrīra Shaitani. 16 Mūdū-wa-nģa o wothe mwītīkia angīkorwo arī na atumia a ndigwa a nyūmba yake-rī, nīamateithagīe arī we na ndagakuithie kanitha mūrīgo wao, nīgeetha

kanitha ūhote gūteithia atumia arīa a ndigwa kūna, arīa mabataire. 17 Athuuri a kanitha arīa matongoragia maūndū ma kanitha wega nīmagīrīrwo nī kūheo gītīo mūno, na makīria arīa marutaga wīra wa kūhunja na kūrutana. 18 Nīgūkorwo Maandiko marīa matheru moigīte atīrī, “Ndūkanohe ndegwa kanua rīrīa ikūranga ngano ikīmihūūra,” na ningī nīmoigīte atīrī, “Mūruti wīra nīagīrīrwo nīkūheo mūcaara wake.” 19 Ndūkanetīkirie mūthuuri wa kanitha athitangwo, tīga hakorirwo na ūira wa andū eerī kana atatū. 20 Andū arīa maikaraga makīthagia-rī, makaanagie mbere ya andū othe, nīguo arīa angī maikarage metīgīrīte. 21 Ndakwīra atīrī na ma ndī mbere ya Ngai, na Kristū Jesū o na araika arīa athuure, ūmenyagīrīre morutani maya ūtegūthutūkania, na ndūkaneeke ūndū o na ūmwe na kīmenyano. 22 Ndūkahiūhage kūgīrīra mūndū moko, na ndūkanagwatanīre na mehīa ma andū arīa angī. Ikaraga ūrī mūthingu. 23 Tīga kūnyuuga o maai matheri, nyuuga ndibei nini tondū wa nda yaku, na nī ūndū wa ūrīa ūrūrara kangī. 24 Mehīa ma andū amwe nīmeyonanītie, makamatongoragia ciira-inī no mehīa ma andū angī mamomaga thuutha. 25 O ūndū ūmwe, noguo ciiko njega ciīyonanagia, nacio iria itarī njega itingīlhithīka.

6 Nī kwagīrīre andū arīa ngombo, o acio maikaraga ta mekīrītwo icooki rīa ūkombo ngingo matuage atī aathani ao nī a kūheagwo gītīo gīothe, nīgeetha rītwa rīa Ngai na ūrutani witū itikanacambio. 2 Arīa marī na aathani metikītie matikamaime gītīo nī ūndū wa gūkorwo atī nī arīu na aarī a lthe wao. Handū ha ūguo, nīmamatungatagīre wega makīria, tondū arīa maragunīka nī ūndū wa ūtungata wao nī andū metikītie, na nī andū mendetwo. Rutanaga maūndū macio na ūmaringagīrīre andū. 3 Mūndū o na ūrīkū angīrutana ūrutani wa maheeni na akorwo ndetīkanītie na ūrutani ūrīa mwega wa Mwathani witū Jesū Kristū na ūrutani ūrīa wa kwīyamūrīra Ngai-rī, 4 mūndū ūcio nī mwītīi na ndarī ūndū oī. Ūcio endete o ngararī itarī kīguni na njūgitano ikonīi ciugo iria irehaga ūiru, na ngūi, na mīario mīūru, na gwīkūūa maūndū mooru, 5 na kūgiana

gūtathiraga gatagatī ka andū arīa marī meciiria mooru, arīa mathirīrwo nī ūhoro-ūrīa-wa-ma, na arīa meciiragia atī ūhoro wa kwīyamūrīra Ngai nī njīra ya gūtūma mūndū atonge. 6 No rīrī, kwīyamūrīra Ngai na kūiganwo nī kīrīa ūrī na kīo, ūcio nī ūtonga mūnene. 7 Nīgūkorwo gūtīrī kīndū twarehire gūkū thī, na gūtīrī kīndū tūngihota kūruta kuo. 8 No tūngigīa na irio, na tūgīe na nguo-rī, no tūiganwo nīcio. 9 Andū arīa mendaga gūtonga-rī, nīmagūūaga magerio-inī o na mūtego-inī wa merirīria maingī ma ūrimū ma kūmathūkīa, marīa mamagūithagia mwanangīko-inī, makamaniina. 10 Tondū kwenda mbeeca nīkīo kīhumo kīa mīthemba yothe ya ūūru. Andū amwe nī ūndū wa kwenda mbeeca mūno-rī, nīmatigīte wītīkio, na magetheeca ngoro na kīeha kīingī. 11 No wee mūndū wa Ngai-rī, ūrīra maūndū macio mothe, na ūthingatage ūthingu, na kwīyamūrīra Ngai, na wītīkio, na wendani, na gūkirīrīria, na ūhooreri. 12 Rūaga mbaara rīra njega ya wītīkio. Rūmia ūhoro wa muoyo wa tene na tene o ūrīa wetīrwo rīrīa woimbūrīre wega wītīkio waku mbere ya aira aingī. (aiōnios g166) 13 Ningī ndī mbere ya Ngai, ūrīa ūheaga indo ciothe muoyo, na mbere ya Kristū Jesū, ūrīa warutire ūira mwega rīrīa aarutaga ūira mbere ya Pontio Pilato, nī ngūgwatha atī 14 ūrūmagie rīathani rīu wathītwo narīo ūtarī na kīmeni kana ūcuuke nginya hīndī rīra Mwathani witū Jesū Kristū akoonanio, 15 ūrīa Ngai akoonania ihinda rīake rīakinya. Ngai ūcio-rī, nīwe mwene hinya ūrīa wa kūgoocagwo, na nowe Mūthamaki wa athamaki, na Mwathani wa aathani. 16 Ningī nowe wiki ūtūruga muoyo ūrīa ūtathiraga, na agatūūra ūtheri-inī ūrīa gūtārī mūndū ūngihota kūūkūhīrīria. Gūtīrī mūndū ūrī wamuona kana ūngihota kūmuona. Nake arotīāgwo, na arogīa na wathani ūrīa ūtathiraga nginya tene. Amenī. (aiōnios g166) 17 Athaga andū arīa itonga gūkū thī īno tūrī matigage kwīgaatha kana kūiga mwīhoko wao harī thīiī wa ūtonga ūcio ūtamenyagīrwo, no maigage mwīhoko wao harī Ngai ūrīa ūtūheaga indo ciothe na ūtaana, nīguo itūkenagie. (aiōn g165) 18 Maathe mekage wega, na maingīhīrwo nī gwīkaga ciiko njega, na matūike

andū a gūtugana na kūgayagīra andū indo
ciao na ūtaana. **19** Meka ūguo nīmarīīgagīra
kīgīina kīao ene kīrī mūthingi mūrūmu nī
ūndū wa mahinda marīa magooka, na nīgeetha
mahote kwīgwatīra muoyo, na nīguo muoyo
ūrīa wa ma kūna. **20** Atīrīrī, Timotheo, gitagīra
kīrīa wīhokeirwo. Wīthemage inegene rīa arīa
matetigīrite Ngai, na ngarari cia mathugunda
ma maheeni marīa matuagwo atī nīmo ūmenyo
na ti ūmenyo kūrī. **21** Andū amwe metikītie
atī marī na ūmenyo ūcio nīmatūgūūgīte na
makoima wītikio-inī. Wega wa Ngai ūrogīa na
inyuī.

2 Timotheo

1 Nĩ nĩ Paũlũ, mütũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai. Ndatũmirwo nĩ Ngai kũringana na kĩranĩro kĩa muoyo ūrĩa ūrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ, **2** Ndakwandikĩra wee Timotheo, o we mũrũ wakwa nyendetete mũno: Wega, na tha, na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na Kristũ Jesũ Mwathani witũ, irogĩa nawe. **3** Nĩnjookagĩria Ngai ngaatho, ūrĩa nĩ ndungatagĩra ndĩ na thamiri itarĩ na ūcuuke, o ta ūrĩa maithe makwa ma tene meekaga, o ngĩkũririkanaga hĩndĩ ciothe ūtukũ na mũthenya, mahooya-inĩ makwa itegũtigithĩria. **4** Nĩndĩriragĩria mũno gũkuona, ndaririkana maithori maku, nĩgeetha njiyũrwo nĩ gĩkeno. **5** Nĩndirikanĩtio ūhoru wa wĩtikio waku ūrĩa ūtarĩ ūhinga, o ta ūrĩa watũire na cũguo Loisi, na nyũkwa Eunike, na rĩu nĩnjĩtikĩtie atĩ wĩtikio ūcio ūrĩ o thĩinĩ waku. **6** Nĩ ūndũ wa gĩtũmi gĩkĩ nĩngũkũririkania atĩ ūhuhagĩrĩrie kĩheo kĩrĩa ūheetwo nĩ Ngai, kĩrĩa wagĩire nakĩo rĩrĩa ndakũigĩrĩire moko. **7** Nĩgũkorwo Ngai ndaatũheire roho wa gũtwĩkagĩra guoya, no aatũheire roho wa gũtwĩkĩra hinya, na wa wendani, na wa ūũgĩ wa kwĩnyĩta maũndũ-inĩ mothe. **8** Nĩ ūndũ ūcio ndũkanaconoke ūkiumbũra ūira wa Mwathani witũ, kana ūconoke nĩ ūndũ wakwa nĩ njohetwo nĩ ūndũ wake. No nyĩtanĩra na nĩ kũnyariirwo nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũrĩa-Mwega, nĩ ūndũ nĩũrĩheagwo hinya nĩ Ngai. **9** Ngai nĩwe watũhonokirie na agĩtwĩrĩra mütũũrĩre mũtheru, ti tondũ wa ūndũ twĩkĩte, no nĩ ūndũ wa ūrĩa aatanyĩte gwĩka na nĩ ūndũ wa wega wake. Twaheirwo wega ūyũ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ mbere ya kĩambĩrĩria gĩa thĩ, (aiōnios g166) **10** no wega ūcio rĩu nĩũguũranĩrĩro nĩ ūndũ wa kuonekana kwa Mũhonokia witũ, Kristũ Jesũ, ūrĩa waniinire gĩkuũ, na akĩrehe muoyo o na ūhoru wa kwaga kũbutha akĩũiga ūtheri-inĩ nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũrĩa-Mwega. **11** Na nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũcio-Mwega-rĩ, nĩndamũrirwo ndũike mũhunjia, na mütũmwo, na mũrutani waguo. **12** Ūhoru ūcio nĩguo ūtũmite nyamarĩke ūguo. No ndiconokaga, tondũ ūrĩa nĩ njĩtikĩtie nĩndĩmũũ, na ndĩ na ma atĩ arĩ na ūhoti wa kũgitĩra kĩrĩa ndĩmwĩhokeire o nginya rĩrĩa

mũthenya ūcio ūgaakinya. **13** Rũmia ūhoru ūrĩa waiguire kuuma kũrĩ nĩ, ūrĩ kĩonereria kĩa ūrutani mwega, ūrĩ na wĩtikio na wendani thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **14** Menyerera ūndũ ūrĩa mwega ūrĩa wehokeirwo, na ūũmenyerere ūteithĩtio nĩ Roho Mũtheru ūrĩa ūikaraga thĩinĩ witũ. **15** Wee nĩũ atĩ andũ othe thĩinĩ wa bũrũri wa Asia nĩmandiganĩrie, o hamwe na Fugelo, na Herimogene. **16** Mwathani aroiguĩra andũ a nyũmba ya Onesiforo tha tondũ aananyamarũra kaingĩ na ndaconokire nĩ ūndũ wakwa kuohwo na mĩnyororo. **17** Nowe, hĩndĩ rĩa ookire Roma, nĩanjaririe na kiyu o nginya akĩnyona. **18** Mwathani aroĩtikĩra atĩ akaiguĩrwo tha nĩ Mwathani mũthenya ūcio wakinya! Wee nĩũ wega mũno ūrĩa aandeithirie na njĩra nyingĩ rĩrĩa ndaarĩ Efeso.

2 Nĩ ūndũ wa ūguo, wee mũrũ wakwa-rĩ, gĩa na hinya thĩinĩ wa wega wa Ngai ūrĩa ūrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **2** Namo maũndũ marĩa waiguire ngĩaria mbere ya aira aingĩ-rĩ, mehokere andũ ehokeku arĩa ūũ atĩ no mahote kũruta andũ angĩ. **3** Ūmĩrĩria gũthĩnĩka hamwe na ithũ ta ūrĩ mũthigari mwega wa Kristũ Jesũ. **4** Gũtirĩ mũndũ ūrutaga wĩra wa mũthigari ūngĩohania na maũndũ matarĩ ma ūũthigari: we endaga o gũkenia mũnene wake ūrĩa ūmwathaga. **5** Ūguo no taguo, mũndũ ūrĩa ūhanyũkaga mathako-inĩ ma mahenya ndangĩheo thũmbĩ ya ūhootani atathaakite kũringana na ūrĩa gwathanĩtwo. **6** Nĩngĩ-rĩ, mũrĩmi ūrĩa wĩnogagia akĩrĩma mũgũnda nĩ we wagĩrĩrwo gũtuĩka wa mbere kwamũkĩra maciaro maguo. **7** Cũranagia maũndũ marĩa ndĩroiga, nĩgũkorwo Mwathani nĩarĩkũũhĩgagia maũndũ-inĩ macio mothe. **8** Atĩrĩrĩ, ririkanaga Jesũ Kristũ, ūrĩa wariũkirio akiuma kũrĩ arĩa akuũ, na aarĩ wa rũciaro rwa Daudi, kũringana na Ūhoru-ũrĩa-Mwega, ūrĩa nĩ hunjagia. **9** Ūhoru ūcio nĩguo nĩ nyariiragĩrwo o nginya ngohwo na mĩnyororo ta ndĩ mũgeri ngero. No kiugo kĩa Ngai ti kiohe. **10** Nĩ ūndũ ūcio, nĩ nĩnyũmagĩrĩria maũndũ mothe nĩ ūndũ wa arĩa aamũre, nĩgeetha o nao megĩre na ūhonokio ūrĩa ūrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ, na magĩe na rĩiri wa tene na tene. (aiōnios g166) **11** Ūhoru ūyũ

nĩ wa kwĩhoheka, atĩrĩ: Angĩkorwo nĩtwakuire hamwe nake-rĩ, o na gũtũura nĩtũgaatũura muoyo hamwe nake; **12** na tũngĩkirĩria-rĩ, o na gũthamaka nĩtũgaathamaka hamwe nake. No tũngĩmũkaana-rĩ, o nake nĩagatũkaana; **13** na tũngĩaga kwĩhoheka, we egũtũura arĩ o mwĩhoheku, nĩgũkorwo we ndangĩhota gwĩkaana. **14** Ririkanagia andũ maũndũ macio. Makaanagie ũrĩ mbera ya Ngai nĩguo matige gũkararanĩria ndeto itarĩ kiene; ndeto icio itirĩ kĩguni, no gũthũkia ithũkagia arĩa maciiguaga. **15** Geria mũno wĩonanagie harĩ Ngai wĩ mwĩtikĩrĩku, na wĩ mũruti-wĩra ũtarĩ ũndũ ũngĩmũconora, na ũrutanage ũhoru ũrĩa wa ma ũrũngĩrĩrie. **16** Ehagĩrĩra mĩario itarĩ ya gwĩtigĩra Ngai, tondũ arĩa mekenagia na ndeto icio makĩragĩrĩria kwaga gwĩtigĩra Ngai. **17** ũrutani wao ũtheaga ta kĩronda kĩa ndĩira. Amwe ao nĩ Humenayo, na Fileto, **18** arĩa maturuurĩte na magatiga ũhoru wa ma. Moigaga atĩ ũhoru wa kũriũka nĩũrikĩtie kũhĩtũka, na nĩ mathũkĩtie wĩtikio wa andũ amwe. **19** No rĩrĩ, mũthingĩ ũrĩa mũrũmu wa Ngai nĩwĩhaandĩte wega naguo wĩkĩrĩtwo rũuri na ciugo ici: “Mwathani nĩoi andũ arĩa marĩ ake,” na ningĩ atĩrĩ, “Ūrĩa wothe uumbũraga rĩitwa rĩa Mwathani no nginya agarũrũke atigane na waganu.” **20** Thĩinĩ wa nyũmba yothe nenerĩ, to indo cia thahabu na betha ikoragwo kuo ciiki, no nĩ kũrĩ indo cia mĩti na cia rĩũmba; imwe nĩ cia wĩra ũrĩa mũtũie, na imwe nĩ cia wĩra ũrĩa ũtangĩtũka. **21** Mũndũ angĩtheria kuuma kũrĩ maũndũ macio matangĩtũka, no atuĩke ta kĩndũ gĩa kũruta wĩra wa gĩtũio, kĩndũ gĩtherie, kĩria kĩagĩrĩre Mwathi wa nyũmba iyo na kĩaarĩrio gĩa kũrutaga wĩra o wothe mwega. **22** Na rĩrĩ, ũragĩra merirĩria mooru ma wĩthĩ, na ũthingatage ũthingu, na wĩtikio, na wendani, na thayũ, mũrĩ hamwe na arĩa makayagĩra Mwathani marĩ na ngoro theru. **23** Reganaga na ngarari cia ũrimũ na cia ũkĩgu, tondũ nĩũĩ irehage ngũĩ. **24** Nayo ndungata ya Ngai ndĩagĩrĩrwo nĩ gĩtũka ya ngũĩ; handũ ha ũguo, yagĩrĩrwo nĩgĩtũka ya gĩtuga mũndũ o wothe, na ĩrĩ mũndũ wĩ na ũhoti wa kũrutana, na ĩrĩ mũndũ mũkĩrĩrĩa. **25**

Ningĩ arutage arĩa mamũkararagia ahooreire, arĩ na mwĩhoko atĩ Ngai no atũme merire, nĩguo mamenye ũhoru wa ma, **26** na atĩ matũike a gwĩcookera, na meteithũkie mũtego-inĩ wa mũcukani ũrĩa ũmanyiĩtite mĩgwate nĩguo mekage ũrĩa ekwenda.

3 No rĩrĩ, menya atĩ matukũ ma kũrigĩrĩria nĩgũkagĩa na mahinda ma ũgwati. **2** Andũ magaatũka eyendi, na endi mbeeca, na egani, na egaathi, na arumani, na andũ mataiguaga aciari ao, na matarĩ ngaatho, na matarĩ atheru. **3** Ningĩ makorwo matarĩ na wendani, na matarekanagĩra, na a gũcambania, na matangĩhota kwĩgĩrĩrĩa merirĩria ma mwĩrĩ, na matarĩ tha, na matendaga maũndũ mega, **4** na andũ mendaga gũkunyaĩra andũ arĩa angĩ, na arũgĩrĩri, na eĩkĩrĩri, na endi gwĩkenia gũkĩra ũrĩa mendete Ngai. **5** Andũ acio metuaga ta meyamũrĩre Ngai no nĩmakaanaga hinya wake. Wĩthemage andũ ta acio. **6** Acio nĩo arĩa matoonyagĩrĩra nyũmba ciene na makaguucagĩrĩria andũ-a-nja arĩa ahũthũ ngoro, arĩa maiyũrĩtwo nĩ mehia, na arĩa matwaragĩrĩrio nĩ merirĩria mooru ma mĩthemba yothe. **7** Andũ-a-nja acio nĩmerutaga ũndũ mwerũ hĩndĩ ciothe, no matirĩ hĩndĩ mamenyaga ũhoru ũrĩa wa ma. **8** O ta ũrĩa Janne na Jambare maakararĩrie Musa-rĩ, no taguo andũ acio mehotoraga makararie ũhoru ũrĩa wa ma. Mecirĩa mao nĩ mooru, nao ha ũhoru ũkonĩ wĩtikio nĩakũregwo biũ. **9** No rĩrĩ, matingĩthĩ haraaya, tondũ ũrimũ wao nĩũkamenyeka nĩ andũ othe, o ta ũrĩa ũhoru wa andũ acio wamenyekire. **10** No wee-rĩ, nĩũĩ ũhoru wothe wa ũrutani wakwa, na mũtũũrĩre wakwa, na matanya makwa, na wĩtikio wakwa, na ũkĩrĩrĩa wakwa, na wendani wakwa, na kũmĩrĩria gwakwa, **11** na kũnyariirwo gwakwa, na mathĩna makwa, o na mĩthemba ya maũndũ marĩa maangorire kũu Antiokia, na Ikonía, o na Lusitera, mĩnyamaro ĩrĩa nĩ ndomĩrĩrie. No Mwathani nĩahonokirie kuuma kũrĩ mathĩna macio mothe. **12** Ti-itherũ, mũndũ o wothe ũrĩa ũkwenda gĩtũura mũtũũrĩre wa gũkenia Ngai arĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ nĩarĩnyariiragwo, **13** No andũ arĩa aaganu na arĩa aheenania

nīmarīkīragīrīria kwagana, makaheenania na makaheenagio. **14** No wee-rī, tūūra wīkaga maūndū marīa wīrutite na ūkametīkia wega atī nī ma ma, tondū nīūī arīa maakūrutire, **15** na ūrīa wamenyire Maandīko marīa matheru kuuma rīrīa warī kaana, marīa mangīhota gūkūūhīgīa nīguo ūkaahonokio nī ūndū wa gwītīkia thīinī wa Kristū Jesū. **16** Ūhorō wothe ūrīa wandīkītwo Maandīko-inī wekīrīrwo thīinī wa mūwandīki nī Ngai, na nīwagīrīre harī ūhorō wa kūrūtana, na wa gūkaania, na wa kūrūnga mahītia, o na wa kūrūtana mīkarīre ya ūthingu, **17** nīgeetha mūndū wa Ngai akoragwo arī mūkinyanīru, na athagathagītwo biū kūruta wīra o wothe mwegā.

4 Atīrīrī, nīī ndī mbere ya Ngai na ya Kristū Jesū, ūrīa ūgaatuīra ciira andū arīa marī muoyo na arīa makuīte, na nī ūndū wa gūka gwake na ūthamaki wake-rī, ngūgūtaara atīrī: **2** Hunjagia Ūhorō wa Ngai; ikaraga wīhaarīrie hīndī rīrīa yagīrīre na rīrīa itagīrīre; ningī rūthagīria andū mahītia mao, na ūmakaanagie, na ūmomagīrīrie, wī na ūkīrīrīria mūnene na ūrutani mūbarīrie. **3** Nīgūkorwo ihinda nīrīgooka rīrīa andū makaaregana na ūrutani ūrīa wagīrīre. No nīguo mahingie merīrīria mao-rī, nīmakeyūnganīria arutani aingī nīguo mameerage maūndū marīa matū mao mekwenda kūigua. **4** Nīmakahūgūra matū mao matige kūigua ūhorō wa ma, na magarūrūkīre ng'ano cia tūhū. **5** No wee-rī, ikaraga wīguīte maūndū-inī mothe, na ūmīrīrie kūnyariirwo, ningī rutaga wīra wa kūhunja ūhorō wa Ngai, na ūhingagie mawīra mothe ma ūtungata waku. **6** Nīgūkorwo nīnyambīrīrie gūitwo thī ta iruta rīa kūnyuuo, narīo ihinda rīakwa rīa kuuma gūkū nīrīkinyu. **7** Nīndūite mbaara rīrīa njega, narīo ihenya rīakwa rīgakinya mūthia, o na nīndūūrīte menyereire wītīkio wakwa. **8** Rūu nīnjigīrwo thūmbī rīrīa ya ūthingu, rīrīa Mwathani, ūrīa ūtuaga ciira na kīhotoo, akaahe mūthenya ūcio, na to nīī nyiki akaahe, no ningī nī andū othe arīa makoretwo merīrīrie kūguūranīrio gwake. **9** Geria mūno o ūrīa wahota ūūke kūrī nīī na ihenya, **10** nīgūkorwo Dema, tondū wa kwenda maūndū ma thī ino, nīandiganīrie na agathīi Thesalonike. Nake

Keresike nīathiite Galatia, na Tito agathīi Dalamatia. (aīōn g165) **11** Luka nowe tūrī nake gūkū. Oya Mariko mūūke nake, tondū nī ūteithio harī nīī ūtungata-inī wakwa. **12** Nīndatūmire Tukiko kūu Efeso. **13** Ūgīūka-rī, ndehera kabuti karīa ndatigire gwa Karipo kūrīa Teroa, na ūndehera mabuku makwa ma gīkūnjo, na makīria njūa iria cia kwandīkwo. **14** Aleksandero ūrīa mūturi wa indo cia rūthuku nīanjikire ūuru mūno. Mwathani nīwe ūkaamūrīha kūrīngana na ciīko ciake. **15** O nawe mwīmenyerere, tondū nīakararīrie ndūmīrīri iitū na hinya. **16** Hīndī rīrīa ndaciirithirio rīa mbere-rī, gūtīrī mūndū wokire kūndeithia, andū othe nīmandiganīrie. Maroaga gūtuīrwo ūuru. **17** No Mwathani nīarūgamire na nīī na akīnjikīra hinya, nīgeetha ndūmīrīri ihunjo biū nī ūndū wakwa na andū-a-Ndūrīrī othe mamīgue. Na nīī ngīhonokio kuuma kanua ka mūrūūthi. **18** Mwathani nīakahonokia ūūru-inī o wothe, na andware ūthamaki-inī wake wa igūrū, nake arogoocagwo tene na tene. Amenī. (aīōn g165) **19** Geithia Pirisila na Akula, na andū a nyūmba ya Onesiforo. **20** Erasito aatigirwo Korinitho, na nīī ngītiga Terefimo kūu Mileto arī mūrūaru. **21** Geria ūkinye gūkū mbere ya ihinda rīa heho. Nīwageithio nī Eubulu, o na Pudene, na Lino, na Kilaudia, na arīu na aarī a Ithe witū othe. **22** Mwathani aroikaria roho waku. Wega wa Ngai ūroikara hamwe nawe.

Tito

1 Nĩ nĩ Paũlũ, ndungata ya Ngai na mütümwo wa Jesũ Kristũ. Ndũmitwo nĩguo andũ arĩa athuure nĩ Ngai mongererwo wĩtikio na ũmenyo wa kũmenya ũhoro-ũria-wa-ma ũria ũtwaranĩte na ũhoro wa kwĩyamũrĩra Ngai, **2** na nĩguo wĩtikio na ũmenyo iria irĩ na kũirĩgĩrĩro kĩa muoyo wa tene na tene, iria Ngai ũria ũtaheenanagia eeranĩire o kuuma kĩambĩrĩria. (aĩonios g166) **3** Narĩo ihinda rĩake rĩria rĩagĩrĩire rĩakinya, nĩaguũranĩire kiugo gĩake kĩria ndehokeirwo ndĩkĩhunjagie kũringana na ũria njathĩtwo nĩ Ngai Mũhonokia witũ, **4** Ndirakwandĩkĩra marĩa maya wee Tito, o wee mũriũ wakwa kũna thĩinĩ wa wĩtikio ũria tũgwatanĩire nawe: Wega na thayũ kuuma kũri Ngai Ithe na kũri Kristũ Jesũ Mũhonokia witũ, irogĩa nawe. **5** Atĩrĩrĩ Tito, gĩtũmi kĩria gĩatũmire ngũtĩge kũu Kirete nĩ atĩ ũthondeke maũndũ marĩa mataarĩkĩte na ũthuure athuuri thĩinĩ wa o itũũra, o ta ũria ndakwĩrĩre. **6** Mũthuuri wa kanitha aagĩrĩrwo akorwo atarĩ na ũcuuke, na akorwo arĩ mũthuuri wa mütumia o ũmwe tu, na arĩ mũndũ ũrĩ na ciana ciĩtikĩtie na itarĩ kaũndũ ingĩcuukĩrwo nĩ ũndũ wa ũmaramari kana kwaga gwachĩka. **7** Kuona atĩ mũrori wa maũndũ ma kanitha nĩmwĩhokere wĩra wa Ngai, no nginya akorwo atarĩ na ũcuuke, na ndagakorwo arĩ mũndũ wa kwĩgũmĩra, kana wa kũhiũha kũrakara, kana arĩ mũnyui wa njoohi, kana wa kũhũthĩra hinya o na mbaara, kana mũndũ wa gũkorokera indo na njĩra irĩa itagĩrĩire. **8** Nĩ kaba akorwo arĩ mũndũ ũũĩ gũtugana, na wendete maũndũ marĩa mega, na ũhotete kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ, na arĩ mũrũngĩrĩru ngoro, na arĩ mũthingu, o na mũndũ ũmenyagĩrĩra mĩtugo yake. **9** Nĩngĩ no nginya arũmagie ũhoro ũria wa kwĩhokeka, o ta ũria ũrutaniĩtwo, nĩguo ahotage kũũmĩrĩria arĩa angĩ na ũrutani ũria mwagĩrĩru, na ahotage kũregana na arĩa maũkararagia. **10** Nĩgũkorwo nĩ kũrĩ andũ aingĩ aremĩ, andũ a mĩario ya tũhũ na aheenanania, na makĩria arĩa a thiritũ ya arĩa maruaga. **11** Andũ acio no nginya makirio, tondũ nĩmarathũkia mĩciĩ mĩingĩ

nĩkũrutanaga maũndũ marĩa mataagĩrĩire kũrutana, na mekaga ũguo nĩgeetha monage mbeeca iria itamagĩrĩire. **12** O na mũnabii ũmwe wao nĩoigĩte atĩrĩ, “Andũ a Kirete matũũruga maheenanagia hĩndĩ ciothe, na mahaana ta nyamũ njũru, na nĩ igũũta ngoroku.” **13** ũira ũcio nĩ wa ma. Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, makaanagie ũgwatĩire, nĩgeetha mehaande wega ũhoro-inĩ wa gwĩtikia, **14** na nĩguo matikarũmbũyagie ng’ano cia Ayahudi kana mawatho ma andũ arĩa mareganaga na ũhoro-ũria-wa-ma. **15** Kũrĩ andũ arĩa marĩ meciiria matheru, maũndũ mothe nĩ matheru, no kũrĩ andũ arĩa marĩ na meciiria mathũku na matetikĩtie-rĩ, gũtirĩ ũndũ mũtheru. Ti-itherũ, meciiria mao na thamiri ciao nĩ thũku. **16** Kuuga nĩmoigaga atĩ nĩmooĩ Ngai, no nĩmamũkaanaga na ciiko ciao. Nĩ andũ imaramari, na matiathĩkaga, na gũtirĩ ũndũ o na ũmwe mwega mangĩka.

2 No wee-rĩ, no nginya ũrutanage maũndũ marĩa maringaine na ũrutani ũria mwagĩrĩru. **2** Rutaga athuuri arĩa akũrũ maikarage matarĩ arĩũ, na marĩ a gũtĩka, na a kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ, na marĩ arũmu ũhoro-inĩ wa gwĩtikia, na makoragwo marĩ na wendani o na ũkirĩrĩria. **3** O nao atumia arĩa akũrũ marutage gũikaraga na mĩkarĩre ya ũtheru, na matigatuĩke a gũcambania o na kana mamenyere kũnyuuaga ndibei nyingĩ matuĩke ta ngombo ciayo, no nĩ matuĩke a kũrutanaga maũndũ marĩa mega, **4** nĩgeetha mahote kũruta atumia arĩa ethĩ kwenda athuuri ao na ciana ciao, **5** na matuĩke a kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ, na atheru, na mehag’agie na wĩra o wa kwao mũciĩ, na matuĩke atugi, na maathĩkagĩre athuuri ao, nĩgeetha gũtikanagie mũndũ ũngĩcambia kiugo kĩa Ngai. **6** O ta ũguo-rĩ, ũmagĩrĩria aanake, na ũmataarage matuĩke a kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ. **7** Maũndũ-inĩ mothe, tuĩka kĩonereria gĩa gwĩkaga wega maũndũ-inĩ mothe. Rĩria ũkũrutana onanagia ũrũngĩrĩru, na ũtarĩ na itherũ, **8** o na waragie ciugo iria ciagĩrĩire, itangĩrutĩka mahĩtia, nĩgeetha arĩa matũkararagia maconorithio tondũ wa kwaga ũndũ mũũru mangĩaria igũrũ riitũ. **9** Taaraga ngombo atĩ ciathĩkagĩre aathani

a cio maündū-inī mothe, na igeragie kūmakenia, no itigacookanagīrie nao, **10** na itikamaiyage indo ciao, no cionanagie atī no ciīhokwo kūna, nīguo itūmage ūrutani wa ūhoro wa Ngai Mūhonokia witū wendekage maündū-inī mothe. **11** Nī ūndū wega wa Ngai ūrīa ūrehaga ūhonokio nīguūranīrio kūrī andū othe. **12** Wega ūcio wa Ngai nīguo ūtūrutaga kūregana na maündū marīa matarī ma kwīyamūrīa Ngai, na merirīria mooru ma gūkū thī, na gūtūūra twīgīrīrīrie merirīria ma mwīrī, na gūtūūra na mītūūrīre ya ūngai na mīrūngīrīru na ya kwīyamūrīa Ngai mahinda-inī maya tūrī, (aiōn g165) **13** o tūgīetagīrīra kūrīgīrīro kīrīa kīrī na kīrathimo, hīndī irīa gūkaaguūranīrio riiri wa Jesū Kristū, ūrīa arī Ngai witū mūnene na Mūhonokia. **14** Nake nīwe werutire nī ūndū witū, nīguo atūkūūre waganu-inī wothe, na atherie andū matuīke ake kīumbe, arīa marī na kīyo gīa gwīkaga maündū mega. **15** Rīu-rī, maündū macio nīmo wagīrīrwo nīkūrutanaga. Ūmanagīrīria na ūkaananagie wī na wathani wothe. Ndūkanareke mūndū o na ūrīkū akūire.

3 Ririkanagia andū acio atī maathīkagīre anene na arīa maathanaga, na matuīke aathīki, na makoragwo mehaarīrie kūruta wīra wothe mwega, **2** ningī matīkae gūcambia mūndū o na ūrīkū, no makorwo marī a thayū na acaayanīri, na monanagie mītugo ya ūhooreri harī andū othe. **3** Nī ūndū hīndī īmwe-rī, o na ithuī twarī akīgu, na tūtīathīkaga, na tūkaheenekaga; twarī ngombo cia merirīria ma mīthemba yothe o na ikeno ciothe. Twatūūraga tūrī na rūmena na ūiru, tūgathūūragwo o na tūgathūūranaga mūndū na ūrīa ūngī. **4** No hīndī irīa ūtugi wa Ngai Mūhonokia witū na wendo ūrīa atwendete naguo ciaguūranīrio-rī, **5** nīatūhonokīrie, na ti ūndū wa maündū ma ūthingu marīa tweekīte, no nī ūndū wa tha ciake. Agītūhonokīa na ūndū wa gūtūtheria, agītūciara rīngī na agītwerūhia na ūndū wa Roho Mūtheru, **6** ūrīa aatūtīrīrie na ūtaana nī ūndū wa Jesū Kristū Mūhonokia witū, **7** nīgeetha twatuuu athingu nī ūndū wa wega wake, tūtūike agai a muoyo wa tene na tene kūrīngana na ūrīa tūtūire twīrīgīrīrie. (aiōnios g166) **8** Ūhoro ūcio nī wa kwīhokeka. Na ngūkienda

waragie maündū maya ūgwatīrie, nīgeetha andū arīa mehokete Ngai memenyerie kwīrutīra na kīyo gwīkaga maündū mega. Maündū maya nī magīrīru kūna, na nī marī uumithio harī mūndū o wothe. **9** No rīrī, eheragīra ngarari cia ūrimū, na ūhoro wa gūkinyīra njarwa, na gūkararania, na mbaara cia ūhoro wa watho, tondū maündū macio matirī uumithio, na nī ma tūhū. **10** Mūndū ūrīa ūtūmaga kūgīe na nyamūkano-rī, mūkaanagie riita rīa mbere, na rīa keerī. Thuutha wa ūguo, regana nake. **11** Wagīrīrwo nīkūmenya atī mūndū ta ūcio nī mwaganu na nī mwīhia; nake we mwene nīetuīrie ciira. **12** Ndaarīkia gūtūma Aritema kana Tukiko kūrīwe, geria ūrīa ūngīhota ūūke kūrī nī gūkū Nikopoli, tondū nīkuo nduīte gūikara ihinda rīa heho. **13** Īka ūrīa wothe ūngīhota ūteithie Zena ūrīa wakiri, na Apolo rīria marīkorwo marī rūgendo-inī, na wone atī marī na indo ciothe iria mabatarītio nīcio. **14** Nao andū aitū nīmemenyerie kūrutaga mawīra marīa mega, nīguo mateithagīrīrie mabataro-inī ma o mūthenya nīguo matigatūūre mūtūūrīre ūtarī na uumithio. **15** Andū arīa othe tūrī nao nīmamūgeithia. Geithia andū arīa othe matwendete thīinī wa wītīkio. Wega wa Ngai ūrogīa na inyuī inyuothe.

Filemona

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, njohetwo nĩ ũndũ wa Kristũ Jesũ, na Timotheo mŭrũ wa Ithe witũ, Tŭratũma marũa maya kũrĩ Filemona mŭrata witũ ũrĩa twendete na mŭruti wĩra hamwe na ithuĩ, **2** na kũrĩ mwarĩ wa Ithe witũ Apufia, o na kũrĩ Arikipo, ũrĩa ũrũagĩrĩra Ũhoru wa Ngai hamwe na ithuĩ, o na kũrĩ kanitha ũrĩa ũcemanagia gwaku mũciĩ. **3** Mũrogĩa na wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na kuuma kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ. **4** Atĩrĩrĩ, rĩrĩa ngũkũrĩrikana mahooya-inĩ makwa-rĩ, nĩnjookagĩria Ngai wakwa ngaatho hĩndĩ ciothe, **5** tondũ nĩnjiguaga ũhoru wa wĩtikio waku thĩĩnĩ wa Mwathani Jesũ, na ũrĩa wendete andũ arĩa othe aamũre. **6** Nĩhooyaga atĩ ũgĩe na kĩyo rĩrĩa ũkũgwatanĩra nao ũhoru wa wĩtikio waku, nĩgeetha magĩe na ũmenyo wa maũndũ mothe mega marĩa tũrĩ namo thĩĩnĩ wa Kristũ. **7** Wendani waku nĩũheete gĩkeno kĩnene mũno na ũkanyũmĩrĩria, nĩ tondũ wee, mŭrũ wa Ithe witũ, nĩũcanjamũrite ngoro cia andũ arĩa aamũre. **8** Nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, o na gũtuĩka no ngwathe ndĩ thĩĩnĩ wa Jesũ Kristũ, atĩ wĩke ũrĩa wagĩrĩire-rĩ, **9** nĩ kaba ngũthaithe ũwĩke nĩ ũndũ wa wendo. Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩ Paŭlũ o na ndĩ mũthuari mũkũrũ, na ningĩ ndĩ muohe nĩ ũndũ wa Kristũ Jesũ-rĩ, **10** ngũgĩgũthaita nĩ ũndũ wa mŭrũ wakwa Onesimo, ũrĩa watuĩkire mŭrũ wakwa ndĩ gũkũ kĩoho-inĩ. **11** Mbere ĩyo ndaarĩ kĩene kũrĩwe, no rĩu nĩatuĩkĩte mũndũ wa bata harĩwe o na harĩ nĩ. **12** Nake nĩngũmũcookia kũrĩwe, na ngĩmũtũma no taarĩ ngoro yakwa mwene ndĩragũtũmĩra. **13** Nĩngĩrendire gũikara nake, nĩgeetha andeithagie handũ-inĩ haku, rĩu njohetwo nĩ ũndũ wa Ũhoru-ũrĩa-Mwega. **14** No ndiendire gwĩka ũndũ o na ũrĩkũ wee ũtetikĩrite, nĩgeetha ũndũ o wotho mwega wee ũngĩka ũkorwo ũrĩ wa kwĩyendera no ti wa kũringĩrĩrio. **15** No gũkorwo gĩtũmi gĩa akweherere kahinda kanini-rĩ, nĩgeetha agũcookerera mĩtũũranie nake nginya tene, (aiōnios g166) **16** no ndagacooke arĩ o ngombo, no akorwo akĩrite ngombo, acooke arĩ mŭrũ wa Ithe witũ mwende mũno. Nĩ wa bata mũno harĩ nĩ, no harĩwe nĩ wa

bata makĩria, arĩ ta mũndũ o na ta mŭrũ wa Ithe witũ thĩĩnĩ wa Mwathani. **17** Nĩ ũndũ ũcio angĩkorwo nĩũtuaga tũrĩ rũmwe nawe-rĩ, mwamũkĩre o ta ũrĩa ũngĩnyamũkĩra nĩ mwene. **18** Nake angĩkorwo nĩagwĩkĩte ũũru o na ũrĩkũ, kana hihi arĩ na thĩĩrĩ waku-rĩ, andĩka atĩ thĩĩrĩ ũcio nĩ wakwa. **19** Nĩ nĩ Paŭlũ ndĩrakwandikĩra na guoko gwakwa mwene. Nĩngakũrĩha thĩĩrĩ ũcio, o na gũtuĩka ndikwenda kũgweta atĩ o na wee mwene ũrĩ thĩĩrĩ wakwa. **20** Atĩrĩrĩ, mŭrũ wa Ithe witũ, nĩ ingĩenda ngĩe na uumithio uumĩte kũrĩwe thĩĩnĩ wa Mwathani; canjamũra ngoro yakwa thĩĩnĩ wa Kristũ. **21** Ndakwandikĩra marũa maya ndĩhokete atĩ ndũngĩaga kũnjathĩkĩra, na ngĩmenyaga atĩ nĩũgwika o na makĩria ya ũrĩa ngũrĩtie wĩke. **22** Hamwe na ũguo-rĩ, thondekera handũ ha gũikara, tondũ ndĩ na mwĩhoko atĩ nĩndĩtikĩrio njũke kũrĩ inyuĩ nĩ ũndũ wa mahooya marĩa mũhooyagĩra. **23** Epafara, ũrĩa tuohetwo nake nĩ ũndũ wa Kristũ Jesũ, nĩakũgeithia. **24** O na Mariko, na Arisitariko, na Dema, na Luka, arĩa tũrutithanagia wĩra nao, nĩmakũgeithia. **25** Wega wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ ũrogĩa na roho waku.

Ahibirania

1 Matukū-inī ma tene Ngai nīarīrie maithe maitū na tūnua twa anabii maita maingī, na njīra mwanya mwanya, **2** no matukū-inī maya ma kūrīgīrīria-rī, ithuī nīatwarīrie na njīra ya Mūrīū, ūrīa aatuire mūgai wa indo ciothe, o we ūrīa thī yothe yombirwo na ūndū wake. (aiōn g165) **3** Mūrūwe-rī, nīwe wonanagia ūkengi wa riiri wake, na nīwe mūhianīre mūkinyanīru kūna wa ūrīa Ngai atarīī, ningī nīwe ūnyīitīrīre indo ciothe na kiugo gīake kīrī hinya. Nake aarīkia gūtheria andū mehīa-rī, nīaikarīre thī guoko-inī kwa ūrīo kwa Ūnene kūu igūrū. **4** Nī ūndū ūcio agītūika mūnene gūkīra arāika, o ta ūrīa rīitwa rīrīa agāaīrwo rīrī inene gūkīra rīao. **5** Nī ūndū-rī, nī mūrāika ūrīkū Ngai arī eera atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa; ūmūthī nīndatūika Thoguo”? O na kana akīmwīra atīrī, “Nī nī ngūtūika Ithe, nake atuīke Mūrū wakwa”? **6** Na ningī-rī, Ngai aarehe irigithathi rīake gūkū thī, oigire atīrī, “Arāika othe a Ngai nīmamūinamīrīre, mamūhooe.” **7** Akīaria ūhorō wa arāika oigire atīrī, “Atūmaga arāika ake matuīke huhō, nacio ndungata ciake agacitua nīnīmībī cia mwaki.” **8** No ha ūhorō ūkonīī Mūrīū ekuuga atīrī, “Wee Ngai, gītī gīaku kīa ūnene nīgīgātūūra tene na tene, nakīo kīhooō nīkīo gīgaatuīka mūthīgī wa ūthamaki waku. (aiōn g165) **9** Wee wendete ūthingu no ūgathūura waganu; nī ūndū ūcio, Ngai, o we Ngai waku, nīakwambararīte gūkīra athīrītū aku othe na ūndū wa gūgūitīrīria maguta ma gīkeno.” **10** Ningī akoīga atīrī, “Wee Mwathani, o kīambīrīria-inī, nīwaarīre mīthingi ya thī, o narīo igūrū nī wīra wa moko maku. **11** Icio nīgūthīra igaathīra, no wee nīgūtūūra ūgaatūūra; igaathīra o ta nguo. **12** Ūgaacikūnja o ta ūrīa nguo ndaaya ikūnjagwo; ikaagarūrūka o ta ūrīa nguo igarūrūkaga. No wee ndūgarūrūkaga, na mīaka yaku ndīrī hīndī igaathīra.” **13** Nī ūndū-rī, nī mūrāika ūrīkū Ngai arī eera atīrī, “Ikara thī guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, ngīnīa rīrīa ngaatūma thū ciaku ituīke gaturwa ka makīnīa maku”? **14** Githī arāika othe ti maroho ma gūtungata, matūmītwo matungatagīre arīa makaagaya ūhonokio?

2 Nī ūndū ūcio-rī, nītwagīrīrwo kūrūmbūiya mūno ūhorō ūrīa twanaigua, nīguo tūtīkae gūtūgūgio tweherio kuuma harī guo. **2** Tondū-rī, angīkorwo ūhorō ūrīa warīrio nī arāika warī mūrūmu-rī, na mūndū o wothe wareganaga na ūhorō ūcio na akaūremera nīaherithagio o ūrīa kwagīrīre-rī, **3** tūngīkīaga atīa kūherithio tūngīnyarara ūhonokio mūnene ūū? Ūhonokio ūyū, ūrīa waambire kūhunjio nī Mwathani, nīwacookire gwīkīrwo hinya kūrī ithuī nī andū arīa maamūguire. **4** Ningī Ngai agīkīra ūhorō ūyū ūira atī nī wa ma na ūndū wa kuonania marūūrī na morīrū, o na kūringa ciama cia mīthemba mīingī, na akīheana iheo cia Roho Mūtheru kūrī andū kūringana na wendī wake. **5** Thī rīra tūkwaria ūhorō wayo, arāika tio maaheetwo wathani wayo. **6** No nī harī mūndū mūna ūheanīte ūira handū hamwe akoīga atīrī: “Mūndū akīrī kī tondū ūīkaraga ūkīmwcīiragia, nake mūrū wa mūndū akīrī kī atī nīkīo ūmūmenyagīrīra? **7** Watūmire atīgīe o hanīni aiganane na arāika, na ūkīmūhumba thūmbī ya riiri o na gītīo, **8** na ūkīga indo ciothe rungu rwa magūrū make aciathage.” Nake akīga indo ciothe rungu rwa mūndū-rī, hatīrī kīndū o na kīrīkū Ngai aatīgīre gītārī watho-inī wa mūndū. No rīu tūtīonaga indo ciothe irī watho-inī wa mūndū. **9** No tuonaga Jesū, ūrīa gwa kahīnda kanīni watūitwo mūnīni gūkīra arāika, no rīu ekīrītwo thūmbī ya riiri na ya gītīo nī tondū nīanyarīrīkīre na agīkua, nīgeetha, nī ūndū wa Wegā wa Ngai atuīke wa gūcama gīkuū handū ha andū othe. **10** Nīgūkorwo nī kwagīrīre atī Ngai, ūrīa wombire indo ciothe na itūūrāga nī ūndū wake-rī, atūme mwambīrīria wa ūhonokio wao aagīrīre kūna kūna na ūndū wa kūnyamario nīguo arehe ciana nyingī riiri-inī wake. **11** Jesū ūrīa ūtūmaga andū matuīke atheru, o hamwe na acio matūitwo atheru, othe matuīkaga andū a nyūmba īmwe. Nī ūndū ūcio Jesū ndaconokaga akīmeeta arīū na aarī a Ithe. **12** Akoīga atīrī, “Nīngoimbūra rīitwa rīaku kūrī arīū na aarī a Baba; nīngainaga nyīmbo cia gūkūgooca ndī kīūngano-inī.” **13** Ningī akoīga atīrī, “Nī ngūiga mwīhoko wakwa harī Ngai.” O na ningī akoīga atīrī, “Nī ūyū

haha, na ciana iria Ngai aaheete.” 14 Kuona atĩ ciana icio irĩ na mwĩrĩ na thakame-rĩ, we o nake aatuĩkire o tao mwĩrĩ-inĩ, nĩgeetha na ũndũ wa gĩkuũ gĩake ahote kwananga ũrĩa ũrĩ na hinya wa gĩkuũ, nake nĩwe mũcukani, 15 na ohore arĩa matũire mohetwo ũkombo-inĩ matukũ mao mothe nĩ ũndũ wa gwtĩgĩra gĩkuũ. 16 Nĩgũkorwo ti-itherũ ti araike ateithagia, no ateithagia rũciaro rwa Iburahĩmu. 17 Na nĩ ũndũ ũcio no nginya angĩahaananirio na ariũ na aarĩ a lthe maũndũ-inĩ mothe, nĩguo atuĩke mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene ũiyũritwo nĩ tha na mwĩhokeku agĩtungatĩra Ngai, na nĩguo arute horohio nĩ ũndũ wa mehia ma kĩrĩndĩ. 18 Nĩgũkorwo we mwene nĩathĩnĩkire rĩrĩa aageragio-rĩ, nĩahotaga gũteithia andũ arĩa mageragio.

3 Nĩ ũndũ ũcio, inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ atheru, o inyuĩ mũgwatanĩire ũhoru wa gwĩtwo kũrĩa kuumĩte na igũrũ, mwĩcũranagiei ũhoru wa Jesũ, o we mũtũmwo na mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene ũrĩa tuumbũraga ũhoru wake. 2 We aarĩ mwĩhokeku kũrĩ ũrĩa wamwamũrĩre, o ta ũrĩa Musa aarĩ mwĩhokeku maũndũ-inĩ mothe ma nyũmba ya Ngai. 3 Jesũ nĩonekanĩte aagĩrĩire kũheo gĩtĩio kĩnene gũkĩra Musa, o ta ũrĩa mwaki wa nyũmba aagĩrĩrwo nĩ gũtĩio gũkĩra nyũmba yo nyene. 4 Nĩgũkorwo nyũmba o yothe nĩrĩ mũndũ ũrĩa wamĩakire, no Ngai nĩwe mwaki wa indo ciothe. 5 Nake Musa, aarĩ mwĩhokeku maũndũ-inĩ mothe ma nyũmba ya Ngai arĩ o ndungata, agakĩrutaga ũira wa maũndũ marĩa makaahewanwo thuutha-inĩ. 6 No Kristũ arĩ Mũriũ aarĩ mwĩhokeku na akarũgamĩrĩra nyũmba ya Ngai. Na ithuĩ tũrĩ nyũmba iyo yake, tũngĩkara tũrũmitie ũmĩrĩru witũ na kĩrĩgĩrĩro kĩrĩa twĩrahagĩra. 7 Nĩ ũndũ-rĩ, o ta ũrĩa Roho Mũtheru oigaga, atĩrĩ: “Ūmũthĩ, mũngĩgua mũgambo wake, 8 mũtikoomie ngoro cianyu ta hĩndĩ irĩa mwanemeire, andũ makĩngeria marĩ kũu werũ-inĩ, 9 kũrĩa maithe manyu maangeririe na makĩndoria, na makĩona ciĩko ciakwa, ihinda rĩa mĩaka mĩrongo ĩna. 10 Nĩkĩo ndaarakarĩire rũciaro rũu, ngĩkiuga atĩrĩ, ‘Ngoro cia andũ aya itururaga hĩndĩ ciothe, na matĩrĩ maamenya njĩra ciakwa.’ 11 Nĩ ũndũ

ũcio ngĩhĩta na mwĩhĩtwa ndakarĩte, ngiuga atĩrĩ, ‘Matĩrĩ hĩndĩ magaatoonya kihurũko-inĩ gĩakwa.’” 12 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, mwĩmenyererei hatikagĩe o na ũmwe wanyu ũrĩ na ngoro ĩlhagia na ĩtetikagia, irĩa ĩgarũrũkaga, ĩgatigana na Ngai ũrĩa ũrĩ muoyo. 13 No ũmanagĩrĩriai mũndũ na ũrĩa ũngĩ o mũthenya, o rĩrĩa rĩothe mũthenya ũrĩtagwo Ūmũthĩ, nĩgeetha gũtikagĩe o na ũmwe wanyu ũkũumio ngoro nĩ ũndũ wa kũheenererio nĩ mehia. 14 Tondũ ũcio, tũngĩrũmia wega mwĩhoko ũrĩa twarĩ naguo kuuma o kĩambĩrĩria nginya ithĩrĩro-rĩ, nĩtũgaatuĩka a kũgwatanĩra hamwe na Kristũ. 15 O ta ũrĩa kwĩritwo, atĩrĩ: “Ūmũthĩ, mũngĩgua mũgambo wake, mũtikoomie ngoro cianyu ta hĩndĩ irĩa mwanemeire.” 16 Nĩ andũ arĩkũ acio maaiguire na makĩmũkararia? Githĩ ti arĩa othe moimĩte Misiri matongoretio nĩ Musa? 17 Ningĩ-rĩ, nĩ andũ arĩkũ aarakarĩire mĩaka iyo mĩrongo ĩna? Githĩ ti arĩa meehirie, na magĩkua, o arĩa ciimba ciao ciagũire kũu werũ-inĩ? 18 Ningĩ-rĩ, nĩ andũ arĩkũ Ngai ehĩtĩre na mwĩhĩtwa atĩ gũtĩrĩ hĩndĩ magaatoonya ũhurũko-inĩ wake, tiga o andũ acio maaregire kũmwathĩkĩra? 19 Tũgakĩona atĩrĩ, matiahotire gũtoonya kuo nĩ ũndũ wa kwaga gwĩtikia kwao.

4 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, kuona atĩ kĩrĩranĩro gĩa gũtoonya ũhurũko-inĩ wake kĩrĩ o horĩ, nĩtwĩmenyererei gũtikagĩe o na ũmwe wanyu ũtagagĩkinyĩra. 2 Nĩgũkorwo o na ithuĩ nĩtũhunjĩriro Ūhoru-ũyũ-Mwega o tao; no ũhoru ũrĩa maaiguire ndũigana kũmaguna, tondũ arĩa maũiguire matiwamũkĩrĩre na wĩtikio. 3 Na rĩrĩ, ithuĩ arĩa twĩtikĩtie nĩ ithuĩ tũtoonyaga kihurũko-inĩ kũu, o ta ũrĩa Ngai oigĩre atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũcio ngĩhĩta na mwĩhĩtwa ndakarĩte, ngiuga atĩrĩ, ‘Matĩrĩ hĩndĩ magaatoonya kihurũko-inĩ gĩakwa.’” O na gũtuĩka wĩra wake nĩwathĩrĩte kuuma o rĩrĩa thĩ yombĩrwo. 4 Nĩgũkorwo nĩ harĩ handũ hana aarĩtie ũhoru wa mũthenya wa mũgwanja, akoĩga atĩrĩ: “Nake Ngai akĩhurũka mũthenya wa mũgwanja, agĩtigana na wĩra wake wothe.” 5 O na ningĩ hau mbere nĩoigĩte atĩrĩ, “Matĩrĩ hĩndĩ magaatoonya ũhurũko-inĩ wakwa.” 6 Nĩtũkuona atĩ nĩ kũrĩ amwe matigaire gũtoonya kihurũko-

ini kiu kieranirwo, nigukorwo aria maahunjirio Ūhorō-ūrīa-Mwega mbere matiatonyire tondū nimagire gwachika. 7 Nī ūndū ūcio, o ringī Ngai akīamūra mūthenya mūna, akīwīta Ūmūthī, thuutha wa matukū maingī gūthira rīrīa aaririe na kanua ka Daudi, ta ūrīa oigīte hau mbere atirī: “Ūmūthī, mūngīgua mūgambo wake, mūtikoomie ngoro cianyu.” 8 Tondū korwo Joshua nīamaheete ūhurūko-rī, Ngai ndangiacookire kwaria ūhorō wa mūthenya ūngī thuutha ūcio. 9 Tondū ūcio nigūtigaire Thabatū ya kūhurūka ya andū a Ngai; 10 nigukorwo mūdū o wothē ūrīa ūtoonyaga kihurūko-inī kīa Ngai o nake nīahurūkaga agatigana na wīra wake, o ta ūrīa Ngai aahurūkire agītigana na wīra wake. 11 Nī ūndū ūcio, nītūrūtaniirie na kīyo gūtoonya ūhurūko-inī ūcio, nīgeetha gūtikanagīe mūdū o na ūrīkū ūkaagūa nī ūndū wa kūrūmīrīra kīonereria kīa ūremi wao. 12 Nīgukorwo ūhorō wa Ngai ūrī muoyo na ūrī hinya. Nī mūgī gūkīra rūhiū rwa njora rūnooretwo mīena yeerī, ūgatheeca ūkagayūkania muoyo na roho, o na ūkagayania marūngo na maguta marīa makoragwo mahīndī-inī, na ningī ūgatuīra meciiria na matua ma ngoro. 13 Gūtīrī kīndū o na kīmwe kīa iria ciombirwo kihithitwo kuuma maitho-inī ma Ngai. Indo ciothe nīhumbūrie na ikaguūrio mbere ya maitho ma ūrīa tūkaahe ūhorō witū. 14 Nī ūndū ūcio, kuona atī tūrī na mūthīnjīri-Ngai mūnene mūno ūrīa ūhungurīte agakinya o igūrū, na nīwe Jesū mūrū wa Ngai-rī, nītūrūmiei na hinya wītīkio ūrīa tuumbūraga. 15 Nīgukorwo tūtīrī na mūthīnjīri-Ngai mūnene ūtangīhota gūtūiguīra tha ūhūthū-inī witū, no nī tūrī na ūmwe wanagerio ikīro-inī ciothe o ta ithuī, no ndaigana kwīhia. 16 Hakīrī ūguorī, nītūkuhīrīriei gītī kīa Ūnene kīrīa kīa Wega wake tūrī na ūmūrīru, nīgeetha tūkaiguīrwo tha, na tuone Wega wake wa gūtūitehagia hīndī rīra tūbatarīte.

5 Rīu-rī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene o wothē athuuragwo kuuma gatagatī ka andū na agatuuo wa kūmarūgamīrīra maūdū-inī marīa makonī Ngai, nīguo arutage maruta na magongona nī ūndū wa kūhoroheria mehīa.

2 Nake nīahotaga gūkīrīrīra arīa matarī na ūmenyo o na arīa maturuurīte, kuona atī o nake nīarī ūhūthū wake. 3 Ūndū ūyū nīguo ūtūmaga arute magongona ma kūhoroheria mehīa make mwene, o ta ūrīa amarutaga nī ūndū wa mehīa ma kīrīndī. 4 Gūtīrī mūdū wīheaga gītīo kīu we mwene; no nginya akorwo etītwo nī Ngai, o ta ūrīa Harūni eetirwo. 5 Nī ūndū ūcio, o nake Kristū ndaigana kwīyoera ūgooci wa gūtūika mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. No nī Ngai wamwīrīre atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa; ūmūthī nīndatuīka Thoguo.” 6 Na handū hangī oigīte atīrī, “Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarīi.” (aiōn g165) 7 Matukū-inī marīa Jesū aatūuraga gūkū thī-rī, nīaahooyaga na agathaita Ngai, agīkayaga mūno agītītaga maithori kūrī ūcio ūngīahotire kūmūhonokia kuuma gīkuū-inī, na nīaiguagwo nī ūndū wa kwīnyīhia gwake. 8 O na gūtūika aarī mūrīū, nīerutire gwachika nī ūndū wa ūrīa aanyarīrīkire, 9 na aarīkia gūtūuo mwagīrīru kūna, agītūika kihumo kīa ūhonokio ūrīa ūtagaathira harī arīa othe mamwathīkagīra, (aiōnios g166) 10 nake Ngai akīmūtua mūthīnjīri-Ngai mūnene o ta ūrīa Melikisedeki aatarīi. 11 Nītūrī na maūdū maingī tūngīmwīra makonī ūhorō ūyū, no nī hinya kūmūtaarīria tondū mūtīnyīitaga maūdū narua. 12 Nī ūndū-rī, o na gūtūika rīu mwagīrīrwo nīgukorwo mūrī arutani-rī, nīmūbatarīte mūdū wa kūmūruta maūdū marīa mwarutītwo kīambīrīria ma kiugo kīa Ngai o ringī. Inyuī mūbataire kūheo iria, no ti irio nyūmū! 13 Mūdū o wothē ūnyuuaga iria, tondū no gakenge-rī, ndangīmenya wega ūhorō wa ūrutani wa ūthingu. 14 No irio iria nyūmū nī cia andū arīa agīma, arīa nī ūndū wa kūmenyera gūchūthīra kaingī, nīmerutīte gūkūūrana wega na ūru.

6 Nī ūndū ūcio nītūtīganeī na morutani marīa ma kīambīrīria ma ūhorō wa Kristū, na tūthīī na mbere na gūkūra, na tūtīge kwambīrīria gwaka mūthingī ringī wa kūrutana ūhorō wa kwīrīra nī ūndū wa cīko iria cierekagīria mūdū gīkuū-inī, na ūrutani wa gwītīkia thīnī wa Ngai, 2 na morutani ma ūbatīthio, na ma kūgīrīrwo

moko, o na ma kūrīuka kwa arīa akuū, o na ma gūtūrwo ciira wa tene na tene. (aiōnios g166) 3 Na noguo tūrīkaga, Ngai angītīkīria. 4 Na rīrī, nī ūndū ūrī hinya mūno kūrī andū arīa maanathererwo nī ūtheri, na magacama kīheo kīria kiumīte igūrū, na magakorwo matuūtwo a ngwatanīro ya Roho Mūtheru, 5 o acio macamīte wega wa kiugo kīa Ngai na maahinya ma ihinda rīrīa rīgooka, (aiōn g165) 6 andū acio mangīgūa na matigane na maūndū maciorī, gūtingīhoteka kūmacookia rīngī merire, nī tondū nī kwambithia marambithia Mūrū wa Ngai mūtī igūrū o rīngī, na makamūnyarithia kūrī kīrīndī. 7 Mūgūnda ūrīa uragīrwo nī mbura kaingī na ūgacooka ūgaciara maciaro mega ma kūguna arīa marīmīrwo-rī, nīūrathimagwo nī Ngai. 8 No mūgūnda ūrīa ūkūruga mīigua na mahiū ma nyeki-inī nī wa tūhū, na ūrī ūgwati-inī wa kwīrethithīria kīrumi. Marīgīrīro-inī nīgūcinwo ūgaacinwo. 9 Arata akwa nyendete mūno, o na tūkīaragia ūguo, ha ūhoro wanyurī, nītūrīgīrīre maūndū mega kūrī macio, o marīa marehanaga na ūhonokio. 10 Tondū Ngai ndaagīte kīhooto; ndakaariganīrwo nī wīra wanyu o na wendo ūrīa muonanītie nī ūndū wa rīitwa rīake rīrīa mwateithagia andū arīa aamūre, o na rīu no mūrathīi na mbere na kūmateithia. 11 Tūngīenda mūndū o mūndū wanyu onanie kīyo o ta kīu o nginya mūthia, nīguo mūkaahingīrio maūndū marīa mūtūire mwīrīgīrīre. 12 Tūtikwenda mūtūike igūūta, no tūkwenda mwīgerekangie na andū, arīa nī ūndū wa gwītīkia na gūkīrīrīria kwao nikuo gūtūmaga magāirwo maūndū marīa meranīrwo. 13 Rīrīa Ngai eerīre Iburahīmu kīranīro gīake, eehīre akīgwetaga we mwene, nīgūkorwo gūtīarī na ūngī mūnene kūrī we wa kwīhīta nake, 14 akiuga atīrī, “Ti-itherū nīngūkūrathima na ngūhe njiaro nyingī.” 15 Na nī ūndū ūcio, thuutha wa Iburahīmu gweterera akīrīrīre-rī, nīaheirwo kīrīa eerīrwo. 16 Tondū rīrī, andū mehītaga na mūndū ūrīa mūnene kūmakīra, naguo mwīhīta ūgakīndīra ūrīa kwīrītwo, na ūgakīniina ngarari ciothe. 17 Na tondū Ngai nīendaga kuonania hatarī nganja kūrī agai a maūndū marīa meranīrwo atī itua rīake rīrīa

aatuīte rītingīgarūrūka-rī, nīakīndīrīre ūhoro ūcio na mwīhīta. 18 Ngai eekire ūguo na ūndū wa maūndū meerī matangīgarūrīka, o marīa gūtangīhoteka Ngai aheenanīe namo, nīgeetha ithūi arīa tuonete handū ha kūrīra twīgwatīre kīrīgīrīro kīria tūheetwo, tūhote kūmīrīria mūno. 19 Kīrīgīrīro gīkī tūrī nakīo kīhaana ta nanga ya ngoro, nakīo nī kīrūmu, na nī kīa ma. Nakīo gītoonyaga handū-harīa-haamūre thuutha wa gītama kīria kīnene, 20 o harīa Jesū, ūrīa wathīire mbere iitū, aatoonyire ithenya rīitū. Nake nīatuīkīte mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene o nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarīi. (aiōn g165)

7 Atīrīrī, Melikisedeki ūcio aarī mūthamaki wa Salemu na mūthīnjīri-Ngai, o Ngai-Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno. Nīwe watūngire Iburahīmu akīinūka aarīkia kūhoota athamaki, na akīmūrathima, 2 nake Iburahīmu akīmūhe gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciothe. Rīitwa rīake rīgītaūrwo mbere nī kuuga “mūthamaki wa ūthingu”; ningī “mūthamaki wa Salemu” nī kuuga “mūthamaki wa thayū”. 3 Ndaarī na ithe kana nyina, kana kīruka gīake, na ndaarī na kīambīrīria kīa matukū kana mūthia wa muoyo wake, nī ūndū ūcio, we ahaana ta Mūrū wa Ngai, egūtūura arī mūthīnjīri-Ngai nginya tene. 4 Ta mwīciirie ūrīa aarī mūnene: Atī o na ithe witū Iburahīmu nīamūgaire gīcunjī gīa ikūmi kīa indo iria aatahīte! 5 Na rīrī, watho ugūite atī andū a rūciaro rwa Lawi arīa matuīkaga athīnjīri-Ngai metagie gīcunjī gīa ikūmi kuuma kūrī andū, ūguo nī kuuga ariū a ithe wao, o na gwatuīka ariū a ithe wao nī a rūciaro rwa Iburahīmu. 6 No mūndū ūcio ndaarī wa rūciaro rwa Lawi, no nīamūkīrīre gīcunjī gīa ikūmi kuuma kūrī Iburahīmu, na akīrathima ūcio werīrwo cīranīro. 7 Na hatirī nganja atī mūndū ūrīa mūnini nīwe ūrathimagwo nī ūrīa mūnene. 8 Tūgakīona atī, mwena ūmwe gīcunjī kīu gīa ikūmi kīūnganagio nī andū arīa macookaga gūkua, na nīo Alawīi; naguo mwena ūcio ūngī, kīrutagīrwo mūndū ūrīa uumbūrītwo ūhoro wake atī atūūruga o muoyo. 9 O na mūndū no oige atī Lawi, ūcio ūrutagīrwo gīcunjī kīu gīa ikūmi, we mwene nīarutire gīcunjī kīu

na njira ya Iburahimu, 10 tondū hīndī īrīa Melikisedeki aacemanirie na Iburahimu, Lawi aarī mūthiimo-inī wa ithe ūcio wa tene. 11 Korwo ūkinyanīru kūna nīūngīonekanire na njira ya ūthīnjīri Ngai wa Alawii-rī, (nī ūndū kīrīndī kīaheirwo watho na njira īyo), gwakīrī bata ūngī ūrīkū gūūke mūthīnjīri-Ngai ūngī, ūtarīi ta Melikisedeki, na ndatuīke ta wa nyūmba ya Harūni? 12 Nīgūkorwo ūhorō wa ūthīnjīri-Ngai ūngīgarūrīrwo-rī, o naguo watho no nginya ūgarūrīrwo. 13 Nake mūdū ūrīa maūdū maya maaritio nī ūndū wake oimīte mūhīrīga-inī ūngī, ūrīa gūtarī mūdū wago ūrī watungatīra Ngai kīgongona-inī. 14 Nīgūkorwo nīkūikaine wega atī Mwathani witū oimire mūhīrīga-inī wa Juda, na ha ūhorō wa mūhīrīga ūcio-rī, Musa ndaigana kuuga ūndū o na ūrīkū ūkonīi athīnjīri-Ngai. 15 Na rīrī, ūhorō ūrīa twarītie no ūmenyeke wega makīria angīkorwo mūthīnjīri-Ngai ūngī ūtarīi ta Melikisedeki nīonekanīte, 16 ūrīa ūtuīkīte mūthīnjīri-Ngai, na ti kūringana na mūtugo wa rūciaro rwake, no nī tondū wa ūhoti wa muoyo ūrīa ūtathiraga. 17 Nīgūkorwo nīkuumbūrītwo atīrī: “Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarīi.” (aiōn g165) 18 Watho wa mbere nīūtiganītwo naguo tondū ndwarī na hinya na ūkaaga bata 19 (nīgūkorwo watho ndūrī ūndū watūmire wagīrīre kūna), no nītūheetwo kīrīgīrīro kīega makīria kīrīa gītūhotithagia gūkuhīrīria Ngai. 20 Na ūndū ūyū ndwekirwo hatarī mwīhītwa! Andū acio angī nīmatuīkaga athīnjīri-Ngai hatarī mwīhītwa, 21 nowe aatuīkire mūthīnjīri-Ngai na mwīhītwa, rīrīa Ngai aamwīrīre atīrī: “Jehova nīehītīte, na ndangīrīcūkwo, akoiga atīrī: ‘Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene.’” (aiōn g165) 22 Nī ūndū wa mwīhītwa ūyū, Jesū nīatuīkīte mūrūgamīrīri wa kīrīkanīro kīrīa kīega makīria. 23 Ningī-rī, nīgūkoretwo na athīnjīri-Ngai aingī ta acio hau mbere, nīgūkorwo nīmakuaga magakīgīrio gūthīi na mbere na ūtungata ūcio. 24 No tondū Jesū atūūruga muoyo nginya tene-rī, ūthīnjīri-Ngai wake nī wa gūtūūra nginya tene. (aiōn g165) 25 Nī ūndū ūcio nīahotaga kūhonokia kūna arīa othe mokaga kūrī Ngai magereire harī we, nīgūkorwo egūtūūra amathaitanagīrīra. 26

Tondū nī kwagīrīre tūgīe na mūthīnjīri-Ngai mūnene ta ūcio, atūhingagīrie bata witū, na akorwo arī mūtheru, na atarī ūcuuke, kana rīhīa, na aamūrānītio na ehīa, o na agatūūgīrio igūrū rīa igūrū. 27 We ndekūbatara kūruta magongona mūthenya o mūthenya ta ūrīa athīnjīri-Ngai anene acio angī meekaga, mbere nī ūndū wa mehīa make mwene, na thūutha ūcio nī ūndū wa mehīa ma kīrīndī. We nīarutire igongona nī ūndū wa mehīa mao ihinda o rīmwe rīa kūigana hīndī īrīa eerutire we mwene. 28 Nīgūkorwo watho ūtuaga andū matarī hinya athīnjīri Ngai anene; no mwīhītwa, ūrīa wokire thūutha wa watho, nīwaamūrīre Mūrīū, ūrīa ūtuīkīte mwaigīrīru kūna nginya tene. (aiōn g165)

8 Atīrīrī, ūhorō ūrīa tūrāaria nī atī: Nī tūrī na mūthīnjīri-Ngai-mūnene, ūrīa ūikarīte thī guoko-inī kwa ūrīo gwa gītī kīa Ūnene kīa ūthamaki wa igūrū, 2 nake nī mūtungatīri wa handū-harīa-haamūre, o kūu hema-inī ya gūtūnganwo īrīa ya ma īrīa yaakīrwo nī Mwathani, no ti mūdū. 3 Na rīrī, mūthīnjīri-Ngai mūnene o wothe aathuuragwo nīguo arutage iheo na magongona, na nī ūndū ūcio o nake no nginya akorwo arī na kīndū gīa kūruta. 4 Korwo arī o gūkū thī-rī, ndangīrī mūthīnjīri-Ngai, nīgūkorwo nī kūrī andū arīa marutaga iheo irīa ciathanītwo nī watho. 5 Nao matungataga mūhianīre wa handū-harīa-haamūre na kīrīruru kīa maūdū marīa marī igūrū. Ūndū ūcio nīguo watūmire Musa atarwo hīndī īrīa eeharagīria gwaka Hema-ya-Gūtūnganwo, akīrwo atīrī: “Menyerera wone nīwathondeka indo icio ciothe kūringana na mūhianīre ūrīa wonirio ūrī kīrīma-inī.” 6 No rīrī, ūtungata ūrīa Jesū aheetwo nīūkirīte wao, o ta ūrīa kīrīkanīro kīrīa arī we mūiguithania wakīo gīkīrīte kīrīa gīkūrū, na ningī kīhaandītwo na cīranīro njega makīria. 7 Nīgūkorwo kīrīkanīro kīa mbere gītangīarī na mahītīa, gūtīngīagīre bata wa gwetha kīngī gīa keerī. 8 No Ngai nīoonire andū marī na mahītīa, akiuga atīrī: “Matukū nīmarooka, rīrīa ngaarīkanīra kīrīkanīro kīerū na nyūmba ya Isiraeli, o hamwe na nyūmba ya Juda, nīguo Mwathani ekuuga. 9 Nakīo kīrīkanīro kīu gītīkahaana

ta kīrīkanīro kīrīa ndaarikanīire na maithe ma ma tene rīrīa ndaamanyitire na guoko, ngīmatongoria, ngīmaruta būrūri wa Misiri, na tondū matiigana gūikara marī ehokeku harī kīrīkanīro gīakwa, na niī ngīmahutatīra, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. **10** Gikī nikīo kīrīkanīro kīrīa ngaarikanīra na nyūmba ya Isiraeli ihinda rīu rīathira, nīguo Mwathani ekuuga. Nīngekīra watho wakwa meciiria-inī ma, na ningī ndīwaandīke ngoro-inī ciao. Na niī ngaatuīka Ngai wao, nao matuīke andū akwa. **11** Gūtīgacooka gūkorwo na mūdū ūkūruta ūrīa ūngī, kana mūdū arute mūrū wa ithe amwīre atīrī, ‘Menyana na Mwathani,’ tondū andū othe nīmagakorwo maamenyete, kuuma ūrīa mūnini mūno wao ngīnya ūrīa mūnene. **12** Nīgūkorwo nīngamarekera waganu wao, na ndigacooka kūrīrikana mehīa ma.” **13** Na rīrī, rīrīa ekwarīa ūhorō wa kīrīkanīro kīerū-rī, nīgūtua aatuire kīrīa kīa mbere gīkūrū; na kīndū o gīothe kīrakūra-rī, gītuikaga gīa gūthira, gīkabuīria o biū.

9 Rīu-rī, kīrīkanīro kīrīa kīa mbere nī kīarī na mawatho maakonīi ūhorō wa kūhooya Ngai, o na ningī nī kwarī na handū-harīa-haamūre gūkū thī. **2** Nī kwarī na hema yathondeketwo, na kanyūmba kayo ka mbere nī haarī na mūtī ūrīa wa gūcuuria matawa, na metha, na mīgate īrīa mīamūre; hau nīho heetagwo “Handū-harīa-Hatheru.” **3** Thuutha wa gītama gīa keerī haarī na kanyūmba geetagwo, “Handū-harīa-Hatheru-Mūno,” **4** na hau nīho haarī kīgongona gīa thahabu gīa gūcinīrwo ūbumba, na nīho haarī ithandūkū rīa kīrīkanīro rīrīa rīahumbīrītwo na thahabu kūdū guothe. Thīinī wa ithandūkū rīu nī haarī na nyūngū ya thahabu yarī na mana, na rūthanju rwa Harūni rūrīa rwathundūkīte, na ihengere cia mahiga iria ciandīkītwo. **5** Igūrū wa ithandūkū rīu nī haarī na akerubi a Rīiri, mahumbīrīte gītī-gīa-tha. No rīu tūtīngīhota gūtaarīria wega rīu ūhorō wa kīndū o kīndū. **6** Nacio indo ciothe ciarīkia kūbangwo ūguo-rī, athīnjīri-Ngai nao maatoonyaga kanyūmba kau ka mbere hīndī ciothe nīguo marute wīra wao wa ūtungata. **7** No rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene nowe

wiki watoonyaga kanyūmba karīa ga thīinī, na aatoonyaga o ihinda o rīmwe mwaka, na ndangīatoonyire atakuūte thakame ya kūruta igongona nī ūndū wake mwene na nī ūndū wa mehīa ma andū marīa meekīte matekūmenya. **8** Ūndū ūyū nīguo Roho Mūtheru oonanagia naguo atī njīra ya gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno ndīakoretwo īguūranīrio ihinda rīrīa rīothe hema ya mbere yarī ho. **9** Gikī gīkīrī o kīonereria kīa matukū maya tūrī, atī maruta na magongona marīa maarutagwo matingīahotire gūtheria thamiri ya mūdū ūrīa mūhooi Ngai. **10** Maūdū macio makonīi o ūhorō wa kūrīa na kūnyua, na magongona ma mīthemba mīingī ya gwītheria na mawatho ma na igūrū tu, marīa maathanītwo mekagwo ngīnya ihinda rīrīa maūdū makeerūho rīgaakīnya. **11** Rīrīa Kristū ookire arī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene wa maūdū mega marīa marī kuo-rī, nīagereire hema-inī īrīa nene na ngīnyanīru īrīa ītathondeketwo na moko ma andū, naguo ūguo nī kuuga ti ya mūmbīre wa thī īno. **12** Ndaatoonyire na ūndū wa thakame ya mbūri na njaū; nowe aatoonyire Handū-harīa-Hatheru-Mūno riita o rīmwe rīa kūigana na ūndū wa thakame yake we mwene, arīkītīe gūkūūra andū na ūkūuri ūrīa ūtagaathira. (aiōnios g166) **13** Thakame ya mbūri na ndegwa, na mūhu wa moori īcinītwo, ciaminjaminjīrio arīa marī na thaahu, nīciamatheragia na ikaniina thaahu mīirī yao. **14** Githī thakame ya Kristū, ūrīa werutire arī igongona rītarī kaūgū harī Ngai nī ūndū wa Roho wa tene na tene, ndīngīgītheria thamiri ciitū makīria nīguo itigane na ciiko iria cierekagīria mūdū gīkuū-inī, nīguo tūtungatagīre Ngai ūrīa ūtūuraga muoyo! (aiōnios g166) **15** Nī ūndū ūcio-rī, Kristū nīwe mūiguithania wa kīrīkanīro kīerū, nīguo arīa metītwo mahote kūgairwo igai rīrīa rīiranīrwo rītagaathira, kuona atī rīu nīakuīte arī mūkūuri wa kūmakūūra kuuma mehīa-inī marīa meekītwo kīrīkanīro-inī kīrīa kīa mbere. (aiōnios g166) **16** Tondū ha ūhorō ūkonīi kwīgaya-rī, nī kwagīrīre kūmenyēke wega atī ūcio wīgāite nīakuīte, **17** nī ūndū kwīgaya kūgīaga na hīnya rīrīa mūdū ūrīa wīgāite aarīkia gūka;

kwigaya gütirī hinya rīria rīothe ūria wīgāite arī muoyo. **18** Ūguo noguo o nakio kīrīkanīro kīa mbere gītingāgīre na hinya hatarī thakame. **19** Hīndī irīa Musa aarīkirie kūhe andū othe maathani mothe marīa maandikītwo watho-inī-rī, nīoire thakame ya njaū, o hamwe na maaī, na guoya mūtune, na mathīgī ma mūthobi akīmīnjaminjīria ibuku rīa gīkūnjo o na andū othe. **20** Akīmeera atīrī, “Ino nīyo thakame ya kīrīkanīro, kīrīa Ngai amwathīte mwathīkagīre.” **21** Ningī o ūndū ūmwe, akīmīnjaminjīria Hema-ya-Gūtūnganwo thakame o hamwe na indo iria ciothe ciahūthagīrwo gūtungatīra Ngai nacio. **22** Na ti-itherū, kūringana na watho hakuhī indo ciothe itheragio na thakame, na hatarī gūitwo gwa thakame-rī, gütirī kūrekerwo kwa mehīa. **23** Nī ūndū ūcio, nī kwagīrīre mīhaano ya indo iria irī igūrū itheragio na magongona macio, no indo cia igūrū cio nyene itheragio na magongona mega kūrī macio. **24** Nīgūkorwo Kristū ndaatoonyire handū-harīa-haamūre haakītwo na moko ma andū hahaanaine na handū harīa ha ma; nowe aatoonyire igūrū kuo kwene, kūrīa rīu arūgamīte mbere ya Ngai nī ūndū witū. **25** O na ndaatoonyire igūrū nīguo erutage igongona kaingī kaingī ta ūria mūthīnjīri-Ngai mūnene aatoonyaga Handū-harīa-Hatheru-Mūno o mwaka arī na thakame itarī yake mwene. **26** Kūngīrī ūguo-rī, Kristū angītūūraga anyariiragwo kuuma rīria thī yombirwo. No rīu, matukū-inī maya ma kūrīgīrīria, nīaguūranīrio riita rīmwe rīa kūigana nīguo eherie wīhia na ūndū wa kwīruta atuīke igongona we mwene. (aiōn g165) **27** Na o ta ūria gūtūitwo atī andū makuage o riita rīmwe, na thuutha wa ūguo magatūirwo ciira-rī, **28** ūguo no taguo Kristū aarutirwo igongona riita o rīmwe nīguo eherie mehīa ma andū aingī; nake nīakaguūranīrio riita rīa keerī, no tigeetha akuue mehīa, no nīgeetha arehere arīa mamwetagīrīra ūhonokio.

10 Rīu-rī, watho no kīruru kīa maūndū mega marīa magooka, no ti mūhianīre wa maūndū marīa mo mene. Nī ūndū ūcio watho ndūngīhota gūtūma magongona marīa marutagwo o mwaka o mwaka mategūtīgithīrio

matūme andū arīa mookaga kūhooya Ngai magīrīre kūna. **2** Tondū korwo nī kwahotekire-rī, githī magongona macio matingāgītīgire kūrutagwo? Nīgūkorwo arīa maahooyaga nīmangīatheretio rīmwe rīa kūigana, na matingīacookire gwīcuukīra mehīa mao. **3** No rīrī, magongona macio maarī ma kūrīrīkanania mehīa mwaka o mwaka, **4** tondū gūtingihoteka thakame ya ndegwa na ya mbūrī yeherie mehīa. **5** Nī ūndū ūcio, hīndī irīa Kristū ookire gūkū thī, oigire atīrī: “Wee ti magongona na maruta weriragīria, no nī mwīrī wahaarīrīrie; **6** ndwakenirio nī maruta ma njino, o na kana maruta ma kūhoroheria mehīa. **7** Hīndī iyo ngiuga atīrī, “Nī ūyū haha, o ta ūria ūhorō wakwa wandīkītwo ibuku-inī rīa gīkūnjo, atīrī: njūkīte gwīka wendi waku, Wee Ngai.” **8** Mbere oigire atīrī, “Magongona na maruta, na maruta ma njino, o na maruta ma kūhoroherio mehīa, ti mo weriragīria, o na kana ūgakenio nīmo” (o na gūtūika watho nīwaathanīte marutagwo). **9** Ningī akiuga atīrī, “Nī ūyū haha, njūkīte gwīka wendi waku.” Eeheragia ūhorō wa mbere nīguo ahaande ūcio wa keerī. **10** Na nī ūndū wa kwenda kūu-rī, nītūtūitwo atheru nī ūndū wa igongona rīa mwīrī wa Jesū Kristū rīria aarutire ihinda rīmwe rīa kūigana. **11** Mūthenya o mūthenya mūthīnjīri-Ngai o wothe arūgamaga na akaruta mawīra make makonī kīrīra kīa Ngai, agakīruta magongona o ro macio kaingī kaingī, no nī magongona matangīhota kweheria mehīa. **12** No rīrī, mūthīnjīri Ngai ūyū aarīkia kūruta igongona rīmwe rīa kūigana rīa kweheria mehīa, nīaikarīre thī guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. **13** Kuuma hīndī iyo nīatūūraga etereire o nginya rīria thū ciake igaatuu gaturwa ka makinya make, **14** nī tondū na ūndū wa igongona rīu rīmwe, nīatūmīte arīa maratuu atheru magīrīre kūna nginya tene. **15** O nake Roho Mūtheru nīatumbūragīra ūhorō ūyū. O mbere akoiga atīrī: **16** “Gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra nao thuutha wa matukū macio, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. Nīngēkīra mawatho makwa ngoro-inī ciao, na ndīmaandīke meciiria-inī mao.” **17** Ningī agacooka akoiga atīrī: “Ndigacooka kūrīrīkana mehīa mao na

ciiko ciao cia ūremi o rī o rī.” 18 Na rīrī, mehia marīkia kūrēkanīrwo-rī, gūtingīcooka kūrutwo igongona rīngī rīa kweheria mehia. 19 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, kuona atī tūrī na mwīhoko wa gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno, na ūndū wa thakame ya Jesū, 20 tondū nīatūhingūrīre njīra njerū na rīrī muoyo ya kūhītūkīra gītambaya-inī, nakīo nīkīo mwīrī wake, 21 na kuona atī nī tūrī na mūthīnjīri-Ngai mūnene mūno ūrīa ūrūgamīrīre nyūmba ya Ngai-rī, 22 nītūkūhīrīre Ngai tūrī na ngoro itarī na ūhinga, na tūiyūrītwo nī wītīkio kūna, nacio ngoro ciitū iminjāminjīrio nīguo tūtherio thamiri ciitū ciage ūcuuke nayo mīrī iitū īthambītio na maā matheru. 23 Ningī nītūrūmiei ūhorō wa kūrīgīrīro kīrīa tuumbūruga tūtegūthangania, nīgūkorwo ūrīa wīranīre kīranīro kīu nī mwīhokeku. 24 Hamwe na ūguo, nītūwīcūranie ūrīa tūngīarahūrana o mūndū na ūrīa ūngī ūhorō-inī wa kwendana na gwīka ciiko njega. 25 Na ningī tūtīgatīge kūnganaga hamwe, ta ūrīa andū amwe mamenyerete gwīkaga, no nītūmanagīrīriei mūndū na ūrīa ūngī, na makīria mūno tondū wa ūrīa mūkuona atī Mūthenya ūcio nīurakūhīrīria. 26 Tondū tūngīthīi na mbere na kwīhia na ūtūrīka thuutha wa kūmenya ūhorō-ūrīa-wa-ma-rī, gūtīrī na igongona rīngī rīa kweheria mehia rītīgaire, 27 tiga o gweterera tūrī na guoya ciira o na mwaki ūrīrīmbūkaga ūrīa ūkaaniina thū cia Ngai. 28 Mūndū ūrīa wothe wareganaga na watho wa Musa ooragagwo atekūguīrwo tha na ūndū wa ūira wa andū eerī kana atatū. 29 Mūgwīciiria mūndū aagīrīrwo nīkūherithio mūno makīria atīa, ūrīa ūrangīrīrie Mūrū wa Ngai thī, na agatua atī thakame ya kīrīkanīro irīa aatheretio nayo ti theru, na agacooka akaruma Roho ūrīa ūheanaga wega wa Ngai? 30 Nīgūkorwo nītūū ūrīa woigire atīrī, “Kūrīhanīria nī gwakwa, na nī nīi ngaarīhanīria,” na ningī akiuga atīrī, “Mwathani nīwe ūgaatūira andū ake ciira.” 31 Nī ūndū wa kūguoyohia mūno mūndū gūkūmbatwo nī Ngai ūrīa ūrī muoyo. 32 Rīrikanai matukū ma tene thuutha wanyu kwarīrwo nī ūtheri, ūrīa mweyūmīrīrie mbaara nene

rīrīa mwanyariiragwo. 33 Mahinda mamwe mwathīnagio mbere ya kīrīndī mūkīrumagwo; na mahinda mangī nīmwanyīitanagīra na arīa meekagwo ūguo. 34 Ningī nīmwaiguagīra arīa mohetwo njeera tha, na mūgetīkagīra gūtunywo indo cianyu mūkenete, tondū nīmwamenyete atī inyuī mwarī na ūtonga ūngī mwega makīria na wa gūtūūra. 35 Nī ūndū ūcio, mūtīgate ūmīrīru ūcio wanyu; nīgūkorwo nīkamūrehere uumithio mūnene. 36 Mwaḡīrīrwo nīgūkīrīrīria, nīguo mwarīkia gwīka ūrīa Ngai endaga, mūkaamūkīra kīrīa eeranīre. 37 Nīgūkorwo kahinda kanini gaathira-rī, “Ūrīa ūroka nīegūka, na ndegūtūira. 38 No mūndū wakwa ūrīa mūthingu agaātūira muoyo nī ūndū wa gwītīkia. Na angīgacooka na thuutha, ngoro yakwa ndīgakenio nīwe.” 39 No ithuī tūtīrī a thiritū ya arīa macookaga na thuutha makora, no tūrī a thiritū ya arīa metīkagia, makahonokio.

11 Rīu-rī, gwītīkia nīkūgīa na ma ya maūndū marīa twīrīgīrīre, na kūmenya na ma atī maūndū marīa tūtonaga marī ho. 2 Ūndū ūcio nīguo watūmire andū arīa maarī kuo tene magathīrīrio. 3 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, nītūmenyaga atī thī yothe yombirwo na kiugo kīa Ngai, na nī ūndū ūcio indo irīa cionagwo itiathondekirwo kuuma kūrī indo irīa cionekanaga. (aiōn g165) 4 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, Habili nīarūtīre Ngai igongona rīega gūkīra rīa Kaini. Na nī ūndū wa gwītīkia nīagathīrīrio ta mūndū mūthingu rīrīa Ngai aaheanire ūira mwega nī gwītīkīra maruta make. Na nī ūndū wa gwītīkia o na rīu no aaragia o na gūtūika nīakuire. 5 Na ūndū wa gwītīkia-rī, Enoku nīeherīrio mūtūūrīre-inī ūyū, nīguo ndagacame gīkū; na ndacookire kuonwo tondū Ngai nīamweherīrie. Nīgūkorwo ataneherio, nīagathīrīrio atī aarī mūndū wakenagia Ngai. 6 Na rīrī, gūtārī na wītīkio gūtingīhoteka gūkenia Ngai, tondū mūndū ūrīa wothe ūūkaga harī we no nginya etīkie atī nī kūrī Ngai, na atī nīwe ūheaga arīa othe mamūcaragia na kīyo iheo ciao. 7 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, hīndī irīa Nuhu aamenyithīrio ūhorō wa maūndū marīa matoonekete-rī, nīakire thabina arī na wītīgiri

wa ngoro nĩguo ahonokie andũ a nyũmba yake. wa matukũ mao ma thuutha. 21 Nĩ undũ wa Nĩ undũ wa gwĩtikia gwake nĩatuĩrĩre thĩ ciira, na agĩtuika mũgai wa ũthingu ũrĩa uumanaga na gwĩtikia. 8 Nĩ undũ wa gwĩtikia-rĩ, Ibrahĩmu rĩrĩa eetirwo athĩ bũrũri ũrĩa aaheagwo ũtuĩke igai rĩake, nĩathĩkire na agĩthĩ, o na akorwo ndaamenyaga kũrĩa aathiiaga. 9 Nĩ undũ wa gwĩtikia-rĩ, agĩtuika mūtũuri bũrũri-inĩ wa kĩiranĩro ahaana ta mũgeni bũrũri-inĩ wene; aatũuraga hema-inĩ, o undũ ũmwe na Isaaka na Jakubu, arĩa maarĩ agai a kĩiranĩro kũ hamwe nake. 10 Nĩgũkorwo nĩataanyaga kuona itũũra rĩrĩ na mĩthingi mĩrũmu, rĩrĩa mũthondeki na mwaki warĩo nĩ Ngai. 11 Nĩ undũ wa gwĩtikia-rĩ, Ibrahĩmu, o na gũtuika nĩatindĩkite matukũ, nake Sara aarĩ thaata, nĩahothirio gũtuika ithe wa mwana tondũ nĩatuĩte atĩ ũrĩa weranĩire kĩiranĩro kũ aarĩ mwĩhoheku. 12 Na nĩ undũ ũcio kuuma harĩ mũndũ ũyũ ũmwe, o na aarĩ ta mũndũ mũkuũ-rĩ, gũgĩciarwo njjaro nyingĩ o ta njata cia igũrũ, o na ta mũthanga ũrĩa ũtangĩrĩka ũrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria. 13 Andũ aya othe maatũũrĩre marũmitie wĩtikio nginya rĩrĩa maakuire. Matiigana kũhingĩrio maũndũ marĩa meerĩrwo; no nĩmamonaga marĩ o kũraya na makamakenera. Nao nĩmoimbũruga atĩ o nĩ ageni na agendi gũkũ thĩ. 14 Andũ arĩa moigaga maũndũ ta macio monanagia atĩ nĩ gwetha methaga bũrũri ũrĩa ũrĩ wao kĩũmbe. 15 Korwo nĩmeeciiragia ũhoru wa bũrũri ũrĩa moimĩte-rĩ, nĩ mangĩagĩte na mweke wa gũcooka kuo. 16 Handũ ha ũguo, o meeriragĩria bũrũri mwega kũrĩ ũcio, naguo nĩ bũrũri wa igũrũ. Nĩ undũ ũcio Ngai ndaconokaga gwĩtwo Ngai wao, nĩgũkorwo nĩahaarĩrie itũũra inene nĩ undũ wao. 17 Nĩ undũ wa gwĩtikia-rĩ, Ibrahĩmu, rĩrĩa aageririo nĩ Ngai, nĩarutire Isaaka atũĩke igongona. ũcio werĩrwo cĩranĩro nĩehaarĩrie kũruta mũrũ wake wa mũmwe igongona, 18 o na gũtuika Ngai nĩamwĩrĩte atĩrĩ, “Rũciaro rũrĩa rũgeetanio nawe rũkoima harĩ Isaaka.” 19 Ibrahĩmu nĩatuĩte na ngoro atĩ Ngai no ariũkie mũndũ mũkuũ, na nĩ undũ ũcio no kwĩrwo na ngerekano atĩ nĩacookeirio Isaaka ta oimĩte kũrĩ arĩa akuũ. 20 Na undũ wa gwĩtikia-rĩ, Isaaka nĩarathimire Jakubu na Esaũ akĩratha ũhoru

maarũire na ũcamba mbaara-inĩ na magĩtooria mbũtũ cia ita cia ndũrĩrĩ ingĩ. **35** Nao andũ-a-nja makĩriũkĩrio andũ ao arĩa maakuĩte, magĩcooka muoyo. Andũ angĩ nao nĩmaregire kũrekererio, makĩnyariirwo nĩgeetha makaariũkio magĩe na muoyo mwega makĩria. **36** Andũ angĩ nĩmanyũrũrĩrio na makĩhũũrwo na iboko, o na angĩ makĩohwo na mĩnyororo na magĩkio njeera. **37** Nĩmahũũrĩrwo na mahiga; o na magĩatũranio na thoo maita meerĩ; ningĩ makĩũragwo na hiũ cia njora. Maathiiaga mehumbĩte njũa cia ng'ondũ na cia mbũri, na marĩ ngĩa, na makanyariirwo, o na magekagwo ũũru; **38** thĩ ndĩamaagĩrĩire. Moorũũraga werũ-inĩ na irĩma-inĩ, o na ngurunga-inĩ na miungu-inĩ ya thĩ. **39** Andũ aya othe nĩmagathĩrĩrio nĩ ũndũ wa wĩtkio wao, no gũtirĩ o na ũmwe wao wahingĩrio kĩĩranĩro kĩrĩa kĩeranĩrwo. **40** Ngai nĩatũhaariire ũndũ mwega makĩria nĩgeetha andũ acio matigatuuo aagĩrũro ithuĩ tũtarĩ hamwe nao.

12 Nĩ ũndũ ũcio, kuona atĩ nĩtũrigiicĩrio nĩ aira aingĩ ũguo mahaana ta itu inene-rĩ, nĩtwĩyaũre kĩrĩa gĩothe gĩtũritũhĩire, o na wĩhia ũrĩa ũtũrigiicaga mũno, na tũgĩteng'ere ihenya rĩrĩa tũgĩrwo mbere iitũ tũkĩrĩrĩrie. **2** Nĩtũcũthĩrĩrie Jesũ, ũrĩa mwambĩrĩria na mũkinyanĩria wa gwĩtikia gwitũ, ũrĩa nĩ ũndũ wa gĩkeno kĩrĩa aigĩrwo mbere yake-rĩ, nĩoomĩrĩrie kwambwo mũtharaba-inĩ, atekũria gũconorwo, na rĩu aikarĩte thĩ guoko-inĩ kwa ũrĩo gwa gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai. **3** Rĩu-rĩ, cũraniai ũhoru wa ũcio wakĩrĩrĩrie ngarari nyingĩ ũguo kuuma kũrĩ andũ ehia, nĩgeetha mũtikananoge kana mũũrwo nĩ hinya. **4** Inyuĩ mũkĩgiana na mehia-rĩ, mũtirĩ mũrarũa o nginya mũgaita thakame. **5** Na nĩmũriganĩrwo nĩ kiugo gĩa kũmũmĩrĩria kĩrĩa kĩmwaragĩria ta ciana ciake, atĩrĩ: "Mũrũ wakwa, ndũkahũthie irũithia rĩa Mwathani, o na ndũkoorwo nĩ hinya hĩndĩ rĩa egũgũkũũma, **6** nĩgũkorwo Mwathani nĩarũithagia arĩa endete, na akaherithia ũrĩa wothe etĩkĩrĩte atuĩke mwana wake." **7** Inyuĩ kiragĩrĩria mathĩna marĩ taarĩ irũithia; nĩgũkorwo Ngai aramwĩka ũguo ta mũrĩ ciana ciake. Nĩ ũndũ-rĩ, nĩ mwana ũrĩkũ ũtarũithagio nĩ ithe? **8** Mũngĩkiaga kũrũithio

(na gũtirĩ mũndũ ũtarũithagio), inyuĩ mũkĩrĩ ciana cia mũtũmia wa njĩra, no ti ciana ciake. **9** Ningĩ-rĩ, ithuothe twanakorwo na maithe maitũ marĩa maatũciarire na mũciarire wa mwĩrĩ, arĩa maatũrũithagia na ithuĩ tũkamatĩa nĩ ũndũ wa ũguo. Tũkĩagĩrĩire kwĩnyiihĩria atĩa Ithe wa maroho maitũ nĩguo tũtũũre muoyo! **10** Maithe maitũ nĩmatũrũithirie gwa kahinda kanini o ta ũrĩa moonaga kwagĩrĩire; no Ngai atũrũithagia tũteithĩke, nĩguo tũgwatanĩre nake ũtheru wake. **11** Gũtirĩ irũithia rĩonekaga rĩ rĩega ihinda-inĩ ta rĩu, tiga rĩrĩ rĩa o ruo. No thuutha-inĩ-rĩ, nĩrĩciaraga magetha ma ũthingu na thayũ harĩ andũ arĩa merutaga narĩo. **12** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tambũrũkiai moko manyu marĩa macunjurĩte, na maru manyu marĩa maregeru nĩguo magĩe hinya. **13** "Rũngariai njĩra cia magũrũ manyu," nĩgeetha ũrĩa ũthuaga ndakae kuonja, no nĩ kaba ahonio. **14** Mwĩrutanĩriei mũno gũikarania na andũ othe na thayũ, na gũtuĩka atheru; tondũ hatarĩ ũtheru-rĩ, gũtirĩ mũndũ ũkoona Mwathani. **15** Menyererai gũtikagĩe mũndũ o na ũmwe wanyu ũkwaga gũkinyĩrwo nĩ Wega wa Ngai, na mũtigitĩkĩrie ũndũ mũũru ũhaana ta mũri wa mũtĩ mũrũrũ ũkũre thĩinĩ wanyu, ũcooke kũrehe thĩina na ũthaahie andũ aingĩ. **16** Tigĩrĩrai nĩmuona atĩ gũtirĩ o na ũmwe wanyu mũhũũri maraya, kana mũndũ ũtetigĩrĩte Ngai ta Esaũ, ũrĩa wendirie igai rĩa ũrigithathi wake nĩ ũndũ wa irio cia irĩa rĩmwe. **17** Thuutha-inĩ, ta ũrĩa mũũũ, hĩndĩ rĩa eendire kũgaya kĩrathimo gĩake, nĩaregirwo. Ndaahotire kuona kamweke ga kwĩrira, o na gwatuĩka nĩacaririe kĩrathimo kũu na maitiori. **18** Mũtiũkĩte kĩrĩma-inĩ kĩrĩa kĩngĩhutio, na kĩrĩa kĩaakana mwaki; o kũu kĩrĩ na nduma, na gĩgathimba, o na kĩrĩ na kĩhuhũkanio; **19** ningĩ kũrĩa kũrĩ mũgambo wa coro, o na kana mũgambo waragia na ciugo iria arĩa maaciguire maathaithanire matikaheo ũhoru ũngĩ o na ũmwe, **20** tondũ matingĩomĩrĩrie ũrĩa gwathanĩtwo, atĩrĩ; "O na nyamũ ĩngĩhutia kĩrĩma kũu, no nginya ĩhũũrwo na mahiga ikue." **21** Handũ hau haarĩ na ũndũ wa kũguoyohia mũno, ũũ atĩ Musa nĩoigire atĩrĩ, "Nĩndĩrainaina mũno nĩ guoya." **22** No inyuĩ mũũkĩte Kĩrĩma-inĩ gĩa Zayuni, itũũra inene rĩa

Ngai ūria mūtūūra muoyo, na nīrīo Jerusalemu ya Igūrū. Nīmūūkīte kīūngano-inī gīa gīkeno kīrī araika ngiri na ngiri, **23** kūrī kanitha wa marigithathi, arīa marītwa mao maandikītwo kūrīa Igūrū. Mūūkīte kūrī Ngai, ūria mūtūūri andū othe ciira, na kūrī maroho ma andū arīa athingu matuūkīte akinyanīru kūna, **24** na kūrī Jesū ūria mūiguithania wa kīrikanīro kīrīa kīerū, o na kūrī thakame rīa yakūminjaminjanīrio rīa yaragia kiugo kīega gūkīra thakame ya Habili. **25** Menyereraī mūtīkarege ūria ūkwaria. Angīkorwo matiigana gwithara hīndī rīa maaregire ūria wamakaanagia arī gūkū thī-rī, githī ithuī tūtingīkiaga o makīria gwithara, tūngīkīhutatīra ūria ūtūkaanagia arī igūrū? **26** Hīndī ūyo-rī, mūgambo wake nīwainainirie thī, no rīu nīeranīire akoiga atīrī, “Ihinda rīngī to thī iiki ngainainia, no nīngainainia igūrū o narīo.” **27** Ciugo ici, “ihinda rīngī,” ironania kweherio gwa kīrīa kīngīenyenyeka, nacio nī indo iria ciūmbītwo, nīgeetha kīrīa gītangīenyenyeka gītūūre. **28** Nī ūndū ūcio tondū tūrāmūkīra ūthamaki ūtangīenyenyeka-rī, nītūcookiei ngaatho na tūhooyage Ngai na nījira rīa yagīrīre, tūkīmūtīaga na tūkīmwītīgāra, **29** nīgūkorwo “Ngai witū nī mwaki ūniinanaga.”

13 Ikaragai mwendaine ta ariū na aarī a Ithe witū. **2** Mūtikanariganīrwo nīgūtuga ageni, nī ūndū andū amwe tondū wa gwīka ūguo maananyiīta araika ūgeni matekūmenya. **3** Rīrikanagai andū arīa mohetwo o ta muohetwo hamwe nao, o na mūrīrikanage arīa marathīnīo taarī inyuī ene mūranyamario. **4** Ūhorō wa kūhikania nīwagīrīrwo nīgūtīo nī andū othe, naguo ūrīrī wa arīa mahikanītie ndūgathaahio; nīgūkorwo Ngai nīagaciirithia arīa othe matharagia, na ahūūri-maraya othe. **5** Ikaragai mūtegūkorokera mbeeca, na mūiganagwo nī kīrīa mūrī nakīo, tondū Ngai oigīte atīrī, “Ndirī hīndī ngaagūtiganīria; na ndigagūtirika o narī.” **6** Nī ūndū ūcio no tuuge tūmūrīrie atīrī, “Mwathani nīwe mūndeithia; ndingītīgāra. Mūndū-rī, nī atīa angīhota kūnjīka?” **7** Rīrikanagai atongoria anyu arīa maamūheire ūhorō wa Ngai. Cūranagai ūhorō wa maciaro ma mīkarīre yao, na mwīgerekānie nao ūhorō-

inī wa gwītīkia kwao. **8** Jesū Kristū atūūrāga atekūgarūrūka, ira, na ūmūthī, o na nginya tene. (aiōn g165) **9** Mūtīkaheenagīrīrio nī mīthemba yothe ya morutani mageni. Nī wega ngoro ciitū ciikīragwo hinya nī Wega wa Ngai, na ti na ūndū wa kūrīa irio cia magongona iria itagunaga arīa macirīaga. **10** Ithuī nī tūrī na kīgongona kīrīa andū arīa matungataga kūu hema-inī ūyo matarī na rūtha rwa kūrīaga magongona marīa marutagīrwo ho. **11** Mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene akūuaga thakame ya nyamū akamītwarā Handū-harīa-Hatheru-Mūno ituīke ya kūhoroheria mehīa, no mīrī ya nyamū icio icinagīrwo nja ya itūūra. **12** Ūguo na taguo Jesū aanyariirīrwo nja ya kīhingo gīa itūūra inene, nīgeetha andū matheragio nī thakame yake. **13** Nī ūndū ūcio-rī, nītumagareī tūthī kūrī we kūu nja ya itūūra, tūkuuanīire nake gīconoko kīrīa we aakuire. **14** Nīgūkorwo gūkū tūtīrī na itūūra inene rītāgaathira, no tūcaragia itūūra inene rīrīa rīgooka thuutha-inī. **15** Nī ūndū ūcio-rī, nītūthī na mbere kūrūtīra Ngai igongona rīa kūmūgooca nī ūndū wa Jesū tūtegūtīgīthīria, na nīrīo itunda rīa tūnua tūrīa tuumbūrāga rītwa rīake. **16** Na mūtikanariganīrwo nī gwīkaga wega, o na kūgayanaga kīrīa mūndū arī nakīo na andū arīa angī, nīgūkorwo magongona ta macio nīmo makenāgia Ngai. **17** Athīkagīrai atongoria anyu, na mwīnyīihagīrie wathani wao. Maikaraga meiguīte nī ūndū wa mīoyo yanyu taarī o makoorio ūhorō wanyu. Maathīkagīrei nīgeetha wīra wao ūgatuīka gīkeno, no ti mūrigo, nīgūkorwo ūndū ūcio ndūngītuīka wa kūmūguna. **18** Tūhooyagīrei. Tūrī na ma atī thamirī ciitū itirī na ūcuuke, na nītūkwenda gūtūūra na mīkarīre mīega maūndū-inī mothe. **19** Nīngūmūthaita mūno mūhooyage nīgeetha hotīthio gūcooka kūrī inyuī o narua. **20** Nake Ngai mwene thayū, ūria wariūkīrie Mwathani witū Jesū, ūria Mūrīthi ūria mūnene wa ng’ōndu, akīmūruta kūrī arīa akūu na ūndū wa thakame ya kīrikanīro kīrīa gīa tene na tene-rī, (aiōnios g166) **21** aromūhe kīndū o gīothe kīega gīa kūmūhotīthia gwīka ūria endaga, na aroeka thīnī witū maūndū marīa mamūkenāgia thīnī wa Jesū Kristū, nake arogocagwo tene

na tene. Amení. (aiōn g165) 22 Ndamūthaitha ariū na aarī a Ithe witū, mūkirīrīrie ciugo ciakwa cia kūmūtaara nīgūkorwo ndamwandīkīra o marūa makuhī. 23 Nīngwenda mūmenye atī mūrū wa Ithe witū Timotheo nīarekereirio. Nake angīūka narua, nītūrīūka nake kūmuona. 24 Geithiai atongoria anyu othe na andū othe, a Ngai. Andū a kuuma Italia nīmamūgeithia. 25 Wega wa Ngai ūrogīa na inyuī inyuothe.

Jakubu

1 Nĩ niĩ Jakubu, ndungata ya Ngai na ya Mwathani Jesũ Kristũ, Ndiramwandikĩra inyuĩ a mĩhĩrĩga ĩrĩa ikũmi na ĩrĩ mũhurunjĩtwo thĩ yothe: Nĩdamũgeithia. **2** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, rĩrĩa rĩothe mwakorwo nĩ magerio ma mĩthemba mĩingĩ-rĩ, tuagai atĩ ũguo nĩ gĩkeno gĩtheri. **3** tondũ nĩmũũĩ atĩ kũgerio kwa wĩtkio wanyu kũrehaga gũkirĩrĩria. **4** Rekei gũkirĩrĩria kwanyu kũrute wĩra wakuo, nĩgeetha mũtuĩke andũ aagĩrĩru kũna na agima, mũtarĩ na ũndũ mwagĩte. **5** Na rĩrĩ, mũndũ wanyu angĩkorwo aagĩte ũũgĩ-rĩ, nĩahooe Ngai, ũrĩa ũheaga andũ othe na ũtaana, na atarĩ na ũũru ngoro, nake nĩekũheo ũũgĩ ũcio. **6** No rĩrĩa ekũhooya-rĩ, nĩahooe etĩkĩtie, na ndagathanganie, tondũ mũndũ ũrĩa ũthanganagia ahaana ta ikũmbĩ rĩa iria inene, rĩrĩa rĩhurutagwo nĩ rũhuho na rĩkarũgarũũgio. **7** Mũndũ ũcio ndageciirie atĩ nĩakaheo kĩndũ o nakĩ nĩ Mwathani; **8** ũcio nĩ mũndũ wa ngoro igĩrĩ, ũtarĩ hĩndĩ akĩndagĩria maũndũ-inĩ mothe marĩa ekaga. **9** Mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ ũrĩa wĩnyiihagia aagĩrĩrwo nĩ kwĩraha nĩ ũndũ nĩatũũgĩrĩtio. **10** No ũrĩa mũtongu nĩerahage nĩ ũndũ wa kũnyiihio gwake, tondũ agaathira ta ihũa rĩa gĩthaka. **11** Nĩgũkorwo riũa rĩrathaga rĩrĩ na ũrugarĩ mũhiũ wa gũcina narĩo rikahoochia mũmera; nakĩo kiro kiaguo gĩgaitika na ũthaka waguo ũkanangwo. ũguo no taguo mũndũ ũrĩa mũtongu akaahwererekeru o akĩrutaga wĩra wake. **12** Kũrathimwo-rĩ, nĩ mũndũ ũrĩa ũũmagĩrĩria rĩrĩa ekũgerio, tondũ aatooria magerio, nĩakaheo thũmbĩ ya muoyo ĩrĩa Ngai erĩre arĩa mamwendete. **13** Hĩndĩ ĩrĩa mwagerio, mũndũ o naũ ndakanoige atĩrĩ, “Ngai nĩarangeria.” Nĩgũkorwo Ngai ndangĩhota kũgerio nĩ ũũru, o nake mwene ndageragia mũndũ o na ũrĩkũ; **14** no rĩrĩ, mũndũ nĩkũgerio ageragio hĩndĩ ĩrĩa ekũguucĩrĩrio na akaheenererio nĩ merĩrĩria make mooru. **15** Namu merĩrĩria marĩkia kũgĩa nda, maciaraga mehia; namu mehia hĩndĩ ĩrĩa maakũra biũ, magaciara gĩkuũ. **16** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ inyuĩ nyenda mũno-rĩ, mũtikanaheenio. **17**

Kĩheo gĩothe kĩega na gĩkinyanĩru kiumaga igũrũ, gũikũrũkĩte kuuma kũrĩ Ithe wa motheri ma igũrũ, ũrĩa ũtagarũrũkaga ta ciĩruru iria igarũrũkaga. **18** Nĩwe watũciarire nĩ kwenda na ũndũ wa ũhoro-ũrĩa-wa-ma, nĩguo tũtuĩke ta maciaro ma mbere ma indo ciothe iria ombire. **19** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ inyuĩ nyenda mũno, menyai ũũ: O mũndũ nĩahiũhage gũthikĩrĩria, no ndakahiũhage kwaria o na kana kũrakara, **20** nĩgũkorwo marakara ma mũndũ matirehaga mũtũũrĩre wa ũthingu ũrĩa Ngai endaga. **21** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, eheriai maũndũ mothe marĩ magigi, na ũũru ũrĩa ũkĩrĩrĩrie kũingĩha, na mwĩnyiihĩtie, mwĩtikĩre kiugo kĩrĩa kĩaanditwo thĩĩnĩ wanyu, o kĩrĩa kĩngĩmũhonokia. **22** Mũtigatuĩke o a gũthikagĩrĩria kiugo tu, tuĩkai a gwĩka ũrĩa kiugĩte, nĩguo mũtikeheenie inyuĩ ene. **23** Mũndũ o wotho ũthikagĩrĩria kiugo no ndekaga ũrĩa kiugĩte-rĩ, ahaana ta mũndũ ũrĩa wĩroraga ũthiũ na gĩcicio, **24** na thuutha wa kwĩrora, agethĩra na akariganĩrwo o narua nĩ ũrĩa ahaana. **25** No mũndũ ũrĩa ũroraga wega watho ũrĩa mũkinyanĩru kũna ũrĩa ũheanaga wiyathi, na agathĩĩ na mbere gwĩka ũguo, atekũriganĩrwo nĩ ũrĩa aigũite no akawĩkaga-rĩ, ũcio nĩarĩrathimagĩrwo maũndũ marĩa ekaga. **26** Mũndũ o wotho angĩtua mũndũ wa ndini no aremwo nĩ gwatha rũrĩmĩ rwake-rĩ, mũndũ ũcio nĩ kwĩheenia eheenagia, na ũndini wake nĩ wa tũhũ. **27** ũndini ũrĩa Ngai Ithe witũ etikagĩra atĩ nĩ mũtheru na ndũrĩ na mahĩtia nĩ ũyũ: nĩ kũroraga ciana cia ngoriai na atumia a ndigwa hĩndĩ ĩrĩa marĩ mathĩna-inĩ mao, na ningĩ mũndũ etheemage ndagathũkio nĩ maũndũ ma gũkũ thĩ.

2 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ta etikia thĩĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we ũrĩa ũrĩ riiri-rĩ, tigagai gũthutũkanagia andũ nĩ ũndũ wa maũthĩ mao. **2** Tondũ-rĩ, ĩ hihi kũngũka mũndũ kĩũngano-inĩ kĩanyu ekĩrite gĩcũhĩ gĩa thahabu na nguo njega, na giũũke mũndũ mũthĩĩni ũtehumbĩte nguo njega-rĩ, **3** na inyuĩ mũhe ũcio wĩhumbĩte nguo njega gĩtĩio, mũmwĩre atĩrĩ, “Haha harĩ na gĩtĩ kĩega gĩa gũikarĩra,” no mwĩre mũndũ ũcio mũthĩĩni atĩrĩ, “Wee rũgama harĩa,” kana, “Ikara haha magũrũ-inĩ makwa,” **4**

githi mũtiagithutũkana inyuĩ ene, na mwatuĩka atuanĩri ciira marĩ na meciiria mooru? **5** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ inyuĩ nyenda mũno, ta thikĩrĩria: Githĩ Ngai ndathuurĩte arĩa monagwo marĩ athĩni gũkũ thĩ nĩguo matũike itonga ũhoroniĩ wa wĩtikio na magairwo ũthamaki ũrĩa erĩre arĩa mamwendete? **6** No inyuĩ nĩ mũnyararaga arĩa athĩni. Githĩ ti itonga imũhinyagirĩria? Githĩ ti o mamũtwaraga igooti-inĩ na hinya? **7** Ningĩ githĩ ti o macambagia rĩitwa rĩria rĩri gĩtũo, o rĩu rĩa ũrĩa mũri ake? **8** Angĩkorwo nĩmũhingagia watho ũrĩa mũtue nĩ mũthamaki ũrĩa wandikĩtwo Maandiko-inĩ atĩrĩ, “Enda mũndũ ũrĩa ũngĩ o ta ũrĩa wĩyendete wee mwene,” nĩmũkaga wega. **9** No angĩkorwo mũtĩagĩra andũ maũthĩ-rĩ, nĩ kwĩhia mwĩhagia na mũrĩ atuĩre nĩ watho atĩ mũrĩ aagarari watho. **10** Nĩgũkorwo ũrĩa wothe ũhingagia watho wothe, no akahĩngwo nĩ kaũndũ o kamwe ka guo, mũndũ ũcio nĩagararĩte watho wothe. **11** Tondũ ũrĩa woigire atĩ, “Ndũkanatharanie,” nowe woigire atĩ, “Ndũkanoragane.” Rĩu-rĩ, ũngĩaga gũtharania no ũragane-rĩ, wee nĩtũũkĩte mwagarari wa watho. **12** Aragiai na mwĩkage maũndũ manyu o ta mũrĩ arĩa magaatũrwo ciira nĩ watho ũrĩa ũheanaga wĩyathi, **13** tondũ mũndũ ũrĩa ũtuanĩre ciira atekũiguanĩra tha-rĩ, ũcio nake agaatuĩrwo ciira atekũiguĩrwo tha. Nacio tha nĩitooragia ũtuanĩri wa ciira! **14** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, gũkĩrĩ na uumithio ũrĩkũ mũndũ angĩaga atĩ arĩ na wĩtikio, no ndarĩ na ciiko? Wĩtikio ũcio wakĩmũhonokia? **15** Mũrũ wa Ithe witũ kana mwarĩ wa Ithe witũ angĩkorwo ndarĩ na nguo cia kwĩhumba, kana irio cia kũria o mũthenya, **16** nake ũmwe wanyu amwĩre atĩrĩ, “Thĩ na wega; gĩa na ũrugarĩ na ũrĩe wega,” no ndarĩ ũndũ aamũteithia nguo mabataro-inĩ make ma mwĩrĩ-rĩ, ũndũ ũcio ũkĩrĩ na uumithio ũrĩkũ? **17** ũguo no taguo wĩtikio mũtheri ũtarĩ na ciiko ũhaana, nĩ mũkuũ guo mwene. **18** No mũndũ no oige atĩrĩ, “Wee-rĩ, ũrĩ na wĩtikio; na nĩ ndĩ na ciiko.” Nyonia wĩtikio waku ũrĩa ũtarĩ na ciiko, na nĩ nĩngũkuonia wĩtikio wakwa na ũndũ wa ũrĩa njĩkaga. **19** Wee nĩwĩtikĩtie atĩ Ngai no ũmwe. ũguo nĩ wega! O nacio ndaimono

nĩciĩtikĩtie ũguo, na ikainaina. **20** Wee kĩrimũ gĩkĩ, nĩ ũira ũrakĩenda wa kuonania atĩ wĩtikio ũtarĩ na ciiko nĩ wa tũhũ? **21** Githĩ Iburahĩmu, ithe witũ wa tene, ndaatũrwo mũthingu nĩ ũndũ wa ũrĩa eekire rĩrĩa aarutire mũriũ Isaaka kĩgongona-inĩ? **22** Mũtigũkĩona atĩ wĩtikio wake nĩ warutire wĩra hamwe na ciiko ciake, naguo wĩtikio wake ũgĩtuuo mũiganĩru kũna nĩ ũndũ wa ciiko icio ciake. **23** Namo Maandĩko makĩhingio marĩa moigĩte atĩrĩ, “Iburahĩmu agĩtikia Ngai, nakuo gwĩtikia kũu gũgĩtũma atuuo mũthingu,” nake agĩtwo mũrata wa Ngai. **24** Nĩmũkuona atĩ mũndũ atuagwo mũthingu nĩ ũndũ wa ũrĩa ekaga, no ti ũndũ wa wĩtikio wiki. **25** O nake Rahabu ũrĩa warĩ mũmarayari, githĩ ndaatũrwo mũthingu nĩ ũndũ wa ũrĩa eekire hĩndĩ rĩa aanyiitire athigaani arĩa ũgeni na akĩmoonereria njĩra ĩngĩ ya kũũrĩra? **26** O ta ũrĩa mwĩrĩ ũtarĩ na roho ũrĩ mũkuũ-rĩ, ũguo noguo wĩtikio ũtarĩ ciiko ũrĩ mũkuũ.

3 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ti aingĩ anyu magĩrĩrwo nĩ gũtuĩka arutani, tondũ nĩ mũũ atĩ ithuĩ arĩa tũrutanaga nĩtũgaatuĩrwo ituĩro rĩa hinya gũkĩra andũ arĩa angĩ. **2** Ithuothe nĩtũhĩngĩcagwo nĩ maũndũ maingĩ. Mũndũ angĩkorwo ndarĩ na mahĩtia thĩĩni wa maũndũ marĩa aragia-rĩ, ũcio nĩ mũkinyanĩru kũna, na nĩahotete kũriĩra mwĩrĩ wake wothe. **3** Hĩndĩ rĩa tweekĩra mbarathi mĩkwa tũnua nĩguo itwathĩkĩre-rĩ, nĩtũhotaga kũgarũra nyamũ ĩyo ĩrĩ yothe. **4** Ningĩ ta rorai ũhoroni wa marikabu ũrĩ ta kĩonereria. O na gũtuĩka nĩ nene na itwaragwo nĩ rũhũho rũrĩ na hinya-rĩ, nĩgarũragwo na gathukani kanini, ikarorio o kũria mũtwarithia wacio ekwenda gũciroria. **5** ũguo no taguo rũrĩmĩ rũhaana. Nĩ kĩnga kĩnini kĩa mwĩrĩ, no nĩ rwĩkagĩrĩra mũno. Ta mwĩciĩrie ũrĩa mũtitũ mũnene ũgwatagio mwaki nĩ gathandĩ o kanini. **6** Ningĩ rũrĩmĩ nĩ mwaki, tondũ rũiyũrĩte mĩthemba yothe ya maũndũ wa waganu thĩĩni wa ciĩga cia mwĩrĩ. Rũthũkagia mwĩrĩ wothe, rũkagwatia mwaki mũtũũrĩre wothe wa mũndũ, naruo rwene rũkoragwo rũmundĩtio mwaki nĩ Jehanamu. (Geenna g1067) **7** Nyamũ cia mĩthemba yothe, na nyoni, na nyamũ irĩa itambaga thĩ, na nyamũ cia irĩa-inĩ rĩrĩa

inene ciothe nīhooreragio na cianahoorerio nī mūdū, **8** no gūtīrī mūdū o na ūrīkū ūngihota kūhooreria rūrīmī. Nīruo kīndū kīuru gītāngīkindīria na rūiyūrītwo nī thumu wa kūūragana. **9** Tūgoocaga Mwathani, o we Ithe witū, na rūrīmī, na tūkaruma andū naruo, o acio mombītwo marī na mūhianīre wa Ngai. **10** Kanua o kau-rī, no ko koimaga ūgooci na gakoima irumi. Ariū na aarī a Ithe witū, ūguo tiguu kwagīrīre gūtūika. **11** Kaī maaī mega na maaī ma cumbī mangītherūka kuuma gīthima kīmwe? **12** Ariū na aarī a Ithe witū, mūkūyū no ūhote gūciara ndamayiū, kana mūthabībū ūciare ngūyū? O nakīo gīthima kīa maaī ma cumbī gītīngītherūka maaī mega. **13** Thīinī wanyu-rī, nūū ūrī na ūūgī na agataūkīrwo nī maūdū? Mūdū ūcio nīakīonanie maūdū macio na ūndū wa mūtūūrīre wake mwega, na ciiko ciikīitwo na nījira ya kwīnyīhia kūrīa kuumanaga na ūūgī. **14** No mūngīkorwo ngoro-inī cianyu nī mūtūūragia ūiru na ūhoro wa kwenda kwīyambatīria-rī, mūtīkae kwīrahīra ūndū ūcio kana mūtūike a gūkaana ūhoro wa ma. **15** “Ūūgī” ta ūcio tiguu ūikūrūkaga uumīte igūrū, no nī wa thī īno, na ti wa kīiroho, ūcio nī ūūgī wa mūcukani. **16** Nīgūkorwo harīa harī na ūiru na ūhoro wa kwenda kwīyambatīria-rī, hau nīho hakoragwo na ngūī na ciiko ciothe cia waganu. **17** No ūūgī ūria uumaga igūrū o mbere nī mūtheru; ningī nīwendete thayū, na nīūcaayanagīra, na nīwīnyīhagia, na nī ūiyūrītwo nī tha na maciaro mega, ningī ndūthutūkanagia, na ndūrī ūhinga. **18** Nao ateithūrani arīa mahaandaga thayū-rī, magethaga maciaro ma ūthingu.

4 Atīrīrī, nī kī gītūmaga kūgīe na mbaara na ngūī thīinī wanyu? Githī itiumaga merirīria-inī manyu marīa marūaga thīinī wanyu? **2** Mwīriragīria kīndū no mūkaaga kūgīa nakīo. Ningī mūūraganaga na mūgacumīkīra, no mūtīngīhota kūgīa na kīrīa mūkwenda. Mūtetanagia na mūkarūa. Mūgakīaga kuona kīndū tondū wa kwaga kūhooya Ngai. **3** Hīndī irīa mwahooya-rī, nīm wagaga kūheo, tondū mūhooyaga mūrī na muoroto mūūru, tondū mwendaga mūtītangage kīrīa mwahao na maūdū ma gwīkenia. **4** Inyuī atharania

aya, kaī mūtooī atī kūgīa ūrata na thī nī kūgīa ūthū na Ngai? Nī ūndū ūcio mūdū o wothe ūthuuraga kūgīa ūrata na thī nīkūgīa ūthū ya Ngai. **5** Kana mūgwīciiria Maandīko maaragia ūhoro ūtarī na gītūmi, atī roho ūria Ngai aatūmire ūtūūrage thīinī witū nī ūiguaga ūiru mūno? **6** No nīatūheaga wega wake makīria. Kīu nikīo gītūmaga Maandīko moige atīrī: “Ngai nīareganaga na arīa etīī no arīa menyīhagia nīo aheaga wega wake.” **7** Nī ūndū ūcio mūwīnyīhagīriei Ngai. Reganagai na mūcukani, nake nīekūmūūrīra. **8** Kuhīrīriai Ngai, nake nīekūmūkuhīrīria. Mwīthambeī moko manyu inyuī ehia, na mūtherie ngoro cianyu inyuī andū a ngoro igīrī. **9** Iguai kīeha, mūcakaē, na mūgirīke. Garūrai mītheko yanyu itūike macakaya, nakīo gīkeno kīanyu kīgarūrūke gītūike kīeha. **10** Mwīnyīhīriei Mwathani, nake nīekūmūtūūgīria. **11** Ariū na aarī a Ithe witū, tigai gūcambania mūdū na ūria ūngī. Ūria wothe waragia ūhoro wa gūcambia mūrū kana mwarī wa ithe kana akamūtūira ciira-rī, nī watho acambagia na akaūtūira ciira. Hīndī irīa ūgūtūira watho ciira-rī, ndūkoragwo ūkīhingia watho, no ūkoragwo ūrī mūtuanīri ciira. **12** Kūrī Mūheani wa watho, na Mūtuanīri ciira o ūmwe, o we ūria ūrī na ūhoti wa kūhonokia na kūniinana. No wee-rī, ūkīrī ū nīguo ūtūire mūdū ūria ūngī ciira? **13** Rīu ta thikīrīriai, inyuī mugaga atīrī: “Ūmūthī kana rūciū nītūgūthīi itūūra rīna tūikare kuo mwaka ūmwe, tūrute wīra wa wonjoria kuo, tūgīe na mbeeca.” **14** No rīrī, inyuī mūtūū ūria gūgaatuika rūciū. Muoyo wanyu ūkīrī kī? Inyuī mūrī o kībīi kīria kīonekaga o kahinda kanini, gīgacooka gīgathira biū. **15** Handū ha ūguo-rī, mwagīrīrwo nī kugaga atīrī, “Mwathani angīenda-rī, nī tūgūtūura muoyo na twīkage ūndū ūyū na ūyū.” **16** No rīu inyuī nī kwīraha mwīrahaga mūrī na nguthi. Mwīraho ta ūcio wothe nī mūūru. **17** Nī ūndū wa ūguo, mūdū wothe ūūī gwīka wega na ndekaga-rī, ūcio nī kwīhia ehagia.

5 Rīu ta thikīrīriai, inyuī itonga ici, rīrai na mūgirīke tondū wa mathīina marīa maramūkora. **2** Ūtonga wanyu nī ūbuthīte, nacio nguo cianyu nī ndīe nī memenyi. **3**

Thahabu na betha cianyu nĩ irootete. Kũroota gwacio nĩ ũira wa atĩ nĩireganĩte na inyuũ, na nĩikũria mĩĩrĩ yanyu imũniine o ta mwaki. Inyuũ mwĩgĩĩre mũthithũ mũingĩ wa matukũ ma kũrigĩĩria. **4** Atĩrĩrĩ! Mĩcaara ĩria mwaregĩre kũriha aruti a wĩra arĩa maamũrĩmĩire mĩgũnda nĩramũkaĩra. Gũkaya kwa arĩa maamũgetheire irio nĩgũkinyĩire matũ ma Mwathani Mwene hinya wothe. **5** Mũtũũrĩte gũkũ thĩ na mĩago na mũgĩkenagia. Inyuũ mwĩnooretie nĩ ũndũ wa mũthenya wa gũthĩnjwo. **6** Inyuũ nĩ mũtũĩrĩire andũ ciira na mũkamooraga matarĩ na mahĩtia, o acio matarĩ ũũru na inyuũ. **7** Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, kiragĩĩria, o nginya rĩria Mwathani agooka. Ta rorai ũria mũrĩmi etagĩĩra mũgũnda wake ũrute irio iria irĩ bata, na agakirĩĩria nginya ciurĩrwo nĩ mbura ya mbere o na ya keerĩ ategũthethũka. **8** O na inyuũ-rĩ, kirĩĩria na mwĩhaande wega, tondũ Mwathani arĩ hakuhĩ gũũka. **9** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, tigagai gũtetania, nĩgeetha mũtikanatuĩrwo ciira. Mũtuanĩri ciira arũngĩ o mũrango-inĩ! **10** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, mwĩruteĩ na maũndũ marĩa mooru anabii meekĩrwo, o acio maaragia thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani, naguo ũhoru ũcio ũtuĩke kĩonereria kĩanyu gĩa gũkirĩĩria rĩria mũkũnyamario. **11** O ta ũria mũũĩ, acio maakirĩĩrie-rĩ, tũmatuaga arathime. Nĩmũiguĩte ũhoru wa gũkirĩĩria kwa Ayubu, na nĩmuonete ũria Mwathani eekire marigĩĩrio-inĩ. Mwathani aiyũrĩtwo nĩ ũtugi na tha. **12** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, igũrũ rĩa maũndũ mothe-rĩ, tigagai kwĩhĩta. Mũtikanehĩte na igũrũ kana na thĩ, o na kana na kĩndũ kĩngĩ o na kĩ. Inyuũ-rĩ, mwoiga “ĩ” nĩtuĩke ĩ, na mwoiga “Aca” nĩtuĩke aca, nĩguo mũtikae gũtuĩrwo ciira. **13** Nĩ harĩ mũndũ thĩĩnĩ wanyu wonete ũũru? ũcio nĩahoe. Nĩ harĩ mũndũ ũkenete? ũcio nĩaine nyĩmbo cia kũgooca. **14** Nĩ harĩ mũndũ thĩĩnĩ wanyu mũrũaru? ũcio nĩete athuuri a kanitha mamũhoore na mamũhake maguta thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani. **15** Namo mahooya mangĩhooywo na wĩtikio nĩ megũtũma mũndũ ũcio mũrũaru ahone; Mwathani nĩekũmwarahũra. Angĩkorwo ehĩtie-rĩ, nĩekũrekerwo mehia make. **16** Nĩ ũndũ

ũcio umbũranagĩrai mehia manyu o mũndũ na ũria ũngĩ, na mũhooyanagĩre nĩgeetha mũhonagio. Ihooya rĩa mũndũ mũthingu nĩ rĩrĩ hinya na nĩ rĩtũmaga maũndũ manene mekĩke. **17** Elija aarĩ mũndũ o ta ithuĩ. Nake nĩahooire Ngai na kĩyo atĩ mbura ndĩkoire, nayo mbura ndĩoirire bũrũri-inĩ ũcio ihinda rĩa mĩaka ĩtatũ na nuthu. **18** Ningĩ agĩcooka akĩhooya, nakuo matu-inĩ gũkiuma mbura, nayo thĩ ĩgĩciara maciaro mayo. **19** Atĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, mũndũ ũmwe wanyu angĩagaga oime ũhoru-inĩ wa ma nake mũndũ ũngĩ amũgarũre-rĩ, **20** ririkanai ũũ: Mũndũ ũria wothe ũgarũraga mwĩhia kuuma njĩra-inĩ yake njũru-rĩ, nĩkũmũhonokia akaamũhonokia kuuma harĩ gĩkuũ na ahumbĩre mehia maingĩ.

1 Petero

1 Nĩ niĩ Petero, mūtũmwɔ wa Jesũ Kristũ, Ngũmwandikĩra marũa maya, inyuĩ arĩa Ngai eyamũriire, na mūtũũrite mũri ageni gũkũ thĩ, na mũkahurunjũkĩra mabũrũri ma Ponto, na Galatia, na Kapadokia, na Asia, na Bithinia, **2** o inyuĩ mwathuurirwo kũringana na ũrĩa Ngai Ithe aamũmenyete o mbere, na akamũtheria nĩ ũndũ wa Roho, nĩguo mwathĩkagĩre Jesũ Kristũ, na mũminjaminjĩrio thakame yake: Wega na thayũ iromũingĩhĩra. **3** Ngai, o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, arogoocwo! Ngai nĩatũciarĩte rĩngĩ nĩ ũndũ wa tha ciake nyingĩ nĩguo tũgĩe na kĩrĩgĩrĩro kĩrĩ muoyo, nĩ ũndũ wa ũrĩa Jesũ Kristũ aariũkire akiuma kũri arĩa akuũ. **4** Aatũciarĩre nĩguo tũgĩe na igai rĩria rĩtangĩbuttha, kana rĩthũke, kana rĩlwerereke, rĩria mũigĩrwo kũu igũrũ, **5** o inyuĩ mũgitĩrwo nĩ hinya wa Ngai nĩ ũndũ wa gwĩtikia, o nginya hĩndĩ irĩa ũhonokio ũgooka ũrĩa ũhaarĩrio gũkaaguũranĩrio ihinda rĩa mũthia. **6** Ũhoro ũcio nĩguo mũkenagĩra mũno, o na gwatũika rĩu nĩmũiguithĩtio kĩa kahinda kanini nĩkũgerio na magerio ma mĩthemba yothe. **7** Maũndũ maya mokĩte nĩgeetha wĩtikio wanyu wonেকে nĩ wa goro mũno gũkĩra thahabu, irĩa ithiraga o na yakorwo itheragio na mwaki, ningĩ ũmenyeye atĩ nĩ wa ma, na atĩ niũkarehe ũgooci, na riiri, na gĩtĩo hĩndĩ irĩa Jesũ Kristũ akaaguũranĩrio. **8** Nĩmũmwendete o na gũtuĩka mũtirĩ mwamuona; ningĩ mũkamwĩtikia o na gũtuĩka rĩu mũtiramuona, na mũkaiyũrwo nĩ gĩkeno gĩtangĩheanika ũhoro wakĩo, o kĩria kĩri riiri, **9** nĩgũkorwo nĩmũramũkĩra ũndũ ũrĩa mũtanyaga kuona nĩ ũndũ wa wĩtikio wanyu, na nĩguo ũhonokio wa ngoro cianyu. **10** Ũhoro ũcio wa ũhonokio-rĩ, nĩguo anabii, arĩa maarathaga ũhoro wa wega wa Ngai ũrĩa warĩ ũũke kũri inyuĩ, maacaragia na kĩyo, na makaũtuĩria na ũmenyereri mũnene, **11** makĩgeria kũmenya nĩ hĩndĩ irĩkũ Roho wa Kristũ ũrĩa warĩ thĩini wao orotaga rĩria aarathaga ũhoro wa kũnyariĩrika gwa Kristũ na riiri ũrĩa ũkaarũmirĩra. **12** Nao nĩmaguũrĩrio atĩ to o ene meetungatagĩra, na nĩ inyuĩ maatungatagĩra, hĩndĩ irĩa maaragia

ũhoro wa maũndũ marĩa mwĩrĩtwo rĩu nĩ arĩa maamũhunjĩrie Ũhoro-ũrĩa-Mwega na ũndũ wa Roho Mũtheru ũrĩa watũmirwo kuuma igũrũ. Maũndũ macio nĩmo ar aika meriragĩria mũno kuona. **13** Nĩ ũndũ ũcio, ikaragai mwĩhaarĩrie meciiria-inĩ manyu; tuĩkai andũ a kwĩrigagĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ; na mũige kĩrĩgĩrĩro kĩanyu biũ harĩ wega ũrĩa mũkaaheo hĩndĩ irĩa Jesũ Kristũ akaaguũranĩrio. **14** Tuĩkai ciana cia gwathĩka, na mũtigatongoragio nĩ merirĩria mooru marĩa mwatũire namo mbere hĩndĩ irĩa mũtaamenyete Ngai. **15** No tondũ ũrĩa wamwĩtĩre nĩ mũtheru-rĩ, o na inyuĩ tuĩkai atheru maũndũ-inĩ mothe marĩa mũrĩkaga; **16** nĩgũkorwo nĩ kwandĩkĩtwo atĩri: “Tuĩkai atheru, tondũ o na niĩ ndĩ mũtheru.” **17** Na rĩrĩ, tondũ inyuĩ mũkayagĩra Ngai mũkĩmwĩtaga Ithe wanyu, o we ũrĩa ũtuagĩra o mũndũ o mũndũ kũringana na wĩra wake ategũthuthũkania-rĩ, gũikaragei mũmwĩtigĩrĩte na mũikarage ta mũri agendi gũkũ thĩ. **18** Nĩgũkorwo nĩmũũ atĩ rĩria mwakũũrwo mũtigane na mũtũũrĩre wa tũhũ ũrĩa mwtigĩrwo nĩ maithe manyu-rĩ, ti indo iria ibuthaga ta betha kana thahabu mwakũũrwo nacio, **19** no mwakũũrwo na thakame ya goro mũno ya Kristũ, ũrĩa wahaanaga ta gatũrũme gatarĩ na kĩmeni kana kaũũgũ. **20** Nake nĩwe wathuurĩtwo thĩ itanombwo, no nĩaguũranĩrio mahinda maya ma kũrĩgĩrĩria nĩ ũndũ wanyu. **21** Na inyuĩ nĩmwĩtikĩtie Ngai nĩ ũndũ wake, Ngai ũrĩa wamũriũkirie kuuma kũri arĩa akuũ na akĩmũhe riiri, nĩgeetha wĩtikio wanyu na mĩwhoko ikorwo irĩ o harĩ Ngai. **22** Na tondũ rĩu nĩmwĩtheretie nĩ ũndũ wa gwathĩkĩra ũhoro ũrĩa wa ma, na mũgatuĩka a kwendana kũna na arĩu na aarĩ a Ithe wanyu hatarĩ ũhinga-rĩ, inyuĩ ene endanagai biũ na ngoro cianyu. **23** Nĩgũkorwo nĩmũciarĩtwo rĩngĩ, no mũtĩciarĩtwo kuuma kũri mbeũ irĩa ibuthaga, no nĩ irĩa itarĩ ya kũbutha, na ũndũ wa kiugo kĩa Ngai kĩria kĩri muoyo na gĩtũũraga tene na tene. (aĩon g165) **24** Tondũ rĩrĩ, “Andũ othe mahaana ta nyeki, na ũthaka wao woth e ũhaana ta mahũa ma mũgũnda; nyeki nĩhoohaga, namo mahũa magaitika, **25** no kiugo kĩa Mwathani gĩtũũraga

nginya tene.” Na kiugo kiu nikio mwahunjirio.
(aiōn g165)

2 Nī ūndū ūcio-rī, eheriai rūmena ruothe na maheeni mothe, na ūhinga, na ūiru, na gūcambania o guothe. **2** Na mūtūike ta tūkenge mwīragīrie iria rīria rīega rīa kīroho, nīgeetha rīmūkūragie ūhonokio-inī wanyu, **3** tondū rīu nīmūcamīte, mūkaigua atī Mwathani nī mwega. **4** Ūkai kūrī we, o ūcio ihiga rīrī muoyo, o rīu rīaregirwo nī andū, no Ngai akīrīthuura, na nī rīa goro harī we, **5** o na inyuī, ta mahiga marī muoyo-rī, nī gwakwo mūraakwo mūtūike nyūmba ya kīroho, na mūtūike gikundi gītheru kīa athīnjīri-Ngai gīa kūrutaga magongona ma kīroho marīa mangītīkīrika nī Ngai nī ūndū wa Jesū Kristū. **6** Nīgūkorwo Maandiko moigīte atīrī: “Nīnjigīte ihiga Zayuni, ihiga ithuure rīa koine na rīa goro, na mūdū ūrīa ūmwīhokete ndagaaconorithio.” **7** Na rīu kūrī inyuī arīa mwītīkītīe, ihiga rīrī nī rīa goro. No kūrī arīa matetīkītīe, “Ihiga rīria aaki maaregire nīrīo rītūikīte ihiga inene rīa koine,” **8** na ningī atīrī, “Nīrīo ihiga rīria rītūmaga andū mahīngwo, na rwaro rwa ihiga rūrīa rūtūmaga magūe.” Mahīngagwo tondū wa kūrega gwathīkīra ūhoru, na noguo maathīrīrio. **9** No inyuī-rī, mūrī rūruka rūthuurītwo, na thiritū ya athīnjīri-Ngai ya nyūmba ya ūthamaki, ningī mūrī rūrīrī rwamūre, o na andū a Ngai kīūmbe, nīguo mwanagīrīre ūgocci wa ūcio wamwītīre muume nduma-inī mūtoonye ūtheri-inī wake wa magegania. **10** Kūrī hīndī mwarī andū mataari kīene, no rīu mūrī andū a Ngai; kūrī hīndī mwaagīte kūiguīrwo tha, no rīu nīmūiguīrīrwo tha. **11** Arata akwa nyenda mūno, ndamūthaitha mūrī ta ageni na agendi gūkū thī, mwīragīrīrie merirīria marīa mooru ma mwīrī, o marīa marūaga na roho wanyu. **12** Tūūragai na mītūūrīre mīega mūrī gatagatī ka andū arīa matoōī Ngai, nīgeetha o na mangīmūigīrīra atī nīmwīkīte ūūru, meonagīre ciīko cianyu njega na magakumia Ngai mūthenya ūrīa agooka. **13** Nī ūndū wa Mwathani-rī, athīkagīrai wathani o wothe ūrīa ūheanītwo thīnī wa andū: o na wakorwo nī wa mūthamaki, arī we mūnene igūrū rīa anene arīa angī othe,

14 o na kana nī wa abarūthi arīa matūmagwo nīwe nīguo maherithagie arīa mekaga ūūru na makagaathīrīria arīa mekaga wega. **15** Nīgūkorwo ūrīa Ngai endaga nī atī mwīkage wega nīguo mūkiragie mīario ya ūrimū ya andū arīa matarī ūndū mooī. **16** Tūūrai ta andū matarī ngombo, no mūtikanareke wīyathi wanyu ūtūike wa kūhithīrīra waganu; tūūragai mūrī ndungata cia Ngai. **17** Heagai mūdū o wothe gītīo kīria kīmwigīrīre: Endagai ngwatanīro ya andū arīa etīkia, na mwītīgagīre Ngai, o na mūtīage mūthamaki. **18** Inyuī ngombo-rī, athīkagīrai anene anyu na mūmatīage mūno, na to arīa ega na maiguanagīra tha, no nī o na arīa mataiguanagīra tha. **19** Nīgūkorwo nī ūndū mwega mūdū angīkīrīrīria ruo o na akīnyariiragwo hatarī kīhooto tondū wa kūmenya ūrīa Ngai endaga. **20** No ūngīhūūrwo nī ūndū wa gwīka ūūru o na ūkīrīrīrie-rī, ūngīkīgaathīrwo kī? No ūngīnyariirwo nī ūndū wa gwīka wega na ūkīrīrīrie-rī, ūcio nī ūndū mwega maitho-inī ma Ngai. **21** Ūndū ūyū nīguo mwetīrwo, tondū Kristū aanyariirwo nī ūndū wanyu, akīmūtīgīra kīonereria nīguo mūgeragīre o makinya-inī make. **22** “We ndaigana kwīhia, o na kanua gake gatiigana kwaria maheeni.” **23** Hīndī irīa andū maamūrumaga, we ndaigana kwīrumīra; rīria aanyariiragwo, we ndaigana kūmehītīra. Handū ha ūguo-rī, we nī kweneana eneanaga kūrī ūrīa ūtuaga ciira na kīhooto. **24** We mwene nīakuuire mehīa maitū na mwīrī wake mūtī-igūrū, nīgeetha na ithuī tūkue ūhoru-inī wa mehīa, na tūtūire muoyo nī ūndū wa ūthingu; mītūnda irīa aahūūrīrwo nīyo itūmīte mūhone. **25** Nīgūkorwo mwatarīī ta ng’ōndu itururīte, no rīu nīmūcookereire Mūrīithi na Mūrōri wa mīoyo yanyu.

3 O ūguo noguo o na inyuī atumia, mwagīrīrwo nī gwathīkagīra athuuri anyu, nīguo hangīkorwo harī amwe ao matetīkītīe kiugo kīa Ngai, mahote kūgarūrwo ngoro o na hatarī ciugo nī ūndū wa mītugo ya atumia ao, **2** nī ūndū wa kuonaga mītūūrīre yanyu ya ūthingu na ya gītīo. **3** Kwīgemia kwanyu gūtīgatuīke o kwa mwīrī, ta kūrama njuīrī, na kwīhumba

mathaga ma thahabu na nguo thaka, 4 no handū ha ūguo-rī, gemagai mūdū ūrīa wa hito wa ngoro thīinī, na ūgemu ūrīa ūtatheūkaga wa roho wa ūhooreri na wa gūkindīria. Kwīgemia kūu nīkuo kūrī bata mūno maitho-inī ma Ngai. 5 Nīgūkorwo ūguo nīguo atumia arīa atheru a tene arīa mehokete Ngai meegemagia, na ūndū wa gwathīkagīra athuuri ao ene, 6 o ta Sara, ūrīa waathīkagīra Iburahīmu na akamwītaga mwathi wake. Inyuī mūrī ciana ciake mūngīka ūrīa kwagīrīre mūtegwītīgīra. 7 O ūguo nōguo o na inyuī athuuri mwagīrīrwo nīgūtūūrania na atumia anyu na nījira ya ūūgī, mūkīmatīāga tondū nī aruti a wīra hamwe na inyuī, na tondū matirī hinya mūngī wa mwīrī ta inyuī, ningī tondū mūrī agai hamwe na atumia anyu a kīheo kīa ūtugi wa muoyo. Īkagai ūguo nīguo gūtīkagīe ūndū ūngīgīrīrīria mahooya manyu. 8 Ngīrīkīrīria, ngūmwīra inyuothe atīrī, mūtūūranagīe mūiguanīte mūdū na ūrīa ūngī; mūiguanagīre tha, ningī mwendanage ta ciana cia nyina ūmwe, na mūtūike ataana, na mūikarage mwīnyīihītie. 9 Tigagai kwīrīhīria ūūru na ūūru, kana kwīrumīra mwarumwo, no nī kaba mūrathimanage, tondū ūguo nīguo mwetīrwo, nīgeetha mūkaagārwō kīrathimo. 10 Nīgūkorwo, “Mūdū ūrīa wothe ūngīenda gūtūūra muoyo na one matukū mega, no ngīnya arīgīrīre rūrīmī rwake kwaria ūūru, na mīromo yake kwaragia maheeni. 11 No ngīnya agarūrīke atige gwīka ūūru, na ekage o wega; no ngīnya acaragīe thayū na aūthingatage. 12 Nīgūkorwo maitho ma Mwathani maikaraga macūthīrīrie andū arīa athingu, na matū make magathīkagīrīria mahooya mao, no andū arīa mekaga ūūru, ūthīu wa Mwathani nīkūmookīrīra ūmookagīrīra.” 13 Atīrīrī, nūū ūngīmwīka ūūru mūngīkorwo mūrī na kīyo gīa gwīka wega? 14 No rīrī, o na mūngīnyariirwo nī ūndū wa gwīka ūrīa kwagīrīre-rī, inyuī mūrī arathime. “Tigagai gwītīgīra maūdū marīa metīgagīra; mūtikanamake.” 15 No ngoro-inī cianyu-rī, mwīyamūrīrei Kristū atuīke Mwathani. Ikaragai mwīhaarīrie hīndī ciothe gūcookeria mūdū wothe ūrīa ūngīmūūria gītūmi gīa kīrīgīrīro kīrīa mūrī nakīo. No ĩkagai

ūguo mūrī na ūhooreri na gītīo, 16 mūrī na thamirī itegwīcuuka, nīgeetha arīa macambagia mītugo yanyu mīega tondū mūrī thīinī wa Kristū, maconokage nī ūndū wa gīcambanio kīu kīao. 17 Nī kaba kūnyariirwo nī ūndū wa gwīka wega, angīkorwo nī kwenda kwa Ngai, handū ha kūnyariirwo nī gwīka ūūru. 18 Tondū Kristū aakuire nī ūndū wa mehīa ihinda o rīmwe rīa kūigana, ūrīa mūthingu agīkua nī ūndū wa arīa matarī athingu, nīguo atūtware kūrī Ngai. Ooragīrwo arī thīinī wa mwīrī, no ha ūhorō wa Roho, agīcookio muoyo, 19 agīthī arī na muoyo ūcio wa Roho akīhunjīria maroho marīa maarī njeera, 20 marīa maaremete kuuma o tene rīrīa Ngai aatūire etereire akīrīrīrie matukū-inī ma Nuhu, rīrīa thabina yaakagwo. Thīinī wayo haarī o andū anini, nao othe maarī andū anana tu, arīa maahonokirio maaī-inī, 21 namo maaī macio nīmo ngerekano ya ūbatithio ūrīa o na inyuī ūmūhonokagia, na ti ūhorō wa kweheria o gīko kīa mwīrī, no nī mwīhītwā wa thamirī itarī na ūcuuke kūrī Ngai. Kūbatithio kūu nīkuo kūmūhonokagia nī ūndū wa kūrīkio kwa Jesū Kristū, 22 ūrīa wathiire igūrū na rīu aikaraga guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai, nao arāika, na aathanī, o na maahinya magatuīka ma gwathagwo nīwe.

4 Nī ūndū ūcio, tondū Kristū nīnyariirwo mwīrī-inī-rī, o na inyuī kīhotorei mūrī na meciiria o ta macio aarī namo, tondū mūdū ūrīa ūrīkītie kūnyariirwo mwīrī nīatiganīte na mehīa. 2 Nī ūndū wa ūguo, mūtūūrīre wake ūrīa ūtigarīte wa gūtūūra gūkū thī ndarītūūraga nīguo ahingagīe merīrīria mooru ma mwīrī, no arītūūraga nīguo ekage ūrīa Ngai endaga. 3 Tondū nīmūtūūrīte ihinda rīa kūigana mūgīkaga maūdū marīa andū arīa matetīkītie Ngai mendaga gwīka, namo nī ta mītūūrīre ya ūūra-thonī, na merīrīria mooru ma mwīrī, na ūrīū, na gūthīiaga maruga-inī ma waganu, o na ciathī-inī cia kūnyua njoohi, o na mūhoore ūrī thaahu wa kūhooya mīhianano. 4 Nao andū acio nīmagegaga mona atī mūtīranyīitanīra nao hīndī īrīa marakīrīrīria ūmaramari-inī ūcio wao, nao magakīmūcambagia. 5 Nao no ngīnya makaheana ūhorō wa maūdū

mao kūrī ūrīa wīhaarīrie gūtuira ciira arīa marī muoyo na arīa makuīte. **6** Nīgūkorwo gīkī nīkīo gītūmi kīrīa gīatūmire Ūhorō-ūrīa-Mwega ūhunjīrio o na andū arīa makuīte, nīgeetha ha ūhorō wa mwīrī magaatūirwo ciira o ta ūrīa andū arīa angī magaatūirwo, no ha ūhorō wa roho matūire muoyo o ta ūrīa Ngai atūūruga. **7** Ithirīro rīa maūndū mothe nīrikuhīrīrie. Nī ūndū ūcio ikaragai mūrī na ūūgī wa ngoro, na mūikarage mūterīgītwo nīguo mūhotage kūhooya. **8** Ningī gūkīra maūndū mothe, ikaragai mwendaine mūno mūndū na ūrīa ūngī, tondū wendani nīuhumbagīra mehīa maingī. **9** Ningī mūtuganage mūtekūnuguna. **10** O mūndū nī ahūthīre kīheo o gīothe kīrīa amūkīrīte nīguo atungatagīre andū arīa angī, arī ta mūramati mwīhokeku wa wega wa Ngai wa mīthemba māingī. **11** Mūndū o wothe angīkorwo akīaria-rī, nīarie taarī mūndū ūkūheana ciugo cia Ngai. Nake mūndū o wothe angīkorwo agītungata-rī, nīatungate na hīnya ūrīa ūheanagwo nī Ngai, nīgeetha Ngai agoocagwo maūndū-inī mothe thīinī wa Jesū Kristū. Nake nīwe ūgūtūūra arī na riiri na hīnya ngīnya tene na tene. Amenī. (aiōn g165) **12** Arata akwa nyenda mūno, mūtikagegio nī magerio marīa mūranariirwo namo, taarī ūndū mūgeni ūrekīka thīinī wanyu. **13** No kenagai nīgūkorwo nī mūgwataniire thīinī wa kūnyariirīka gwa Kristū, nīgeetha mūkaiyūrīrīrwo nī gīkeno hīndī irīa riiri wake ūkaaguāranīrio. **14** Kūrathimwo-rī, nī inyuī mūngīrumwo nī ūndū wa rīitwa rīa Kristū, nī ūndū Roho ūrīa ūrī na riiri, o we Roho wa Ngai, arī igūrū rīanyu. **15** Mūndū wanyu ndakananyariirwo ta mūūraganī, kana mūici, kana mūgeri ngero ingī o yothe, o na kana ta mūndū ūrīa wītoonyagīrīria maūndū-inī ma andū angī. **16** No rīrī, mūndū angīnyariirwo tondū wa gūtuika Mūkristiano-rī, ndakanaconoke, no nīagooce Ngai tondū nīaheetwo rīitwa rīu. **17** Nīgūkorwo ihinda nī ikinyu ciira wambīrīrie gūtuirwo andū a nyūmba ya Ngai; na angīkorwo ūkwambīrīria na ithuī-rī, gūgaagītūika atīa harī arīa mataathikagīra Ūhorō-ūrīa-Mwega wa Ngai? **18** Na rīrī, “Angīkorwo nī ūndū ūrī hīnya

mūndū ūrīa mūthingu kūhonoka-rī, naguo ūhorō wa mūndū ūrīa ūtetikītie Ngai na ūrīa mwīhia ūgaakīhaana atīa?” **19** Nī ūndū ūcio-rī, andū arīa manyariirīkaga kūringana na ūrīa Ngai endete, nīmaheane mīoyo yao kūrī Mūūmbi wao ūrīa wa kwīhokeka, na mathīi na mbere gwīkaga maūndū mega.

5 Ndī na ūhorō ngwenda gūthaiha athuuri a Kanitha arīa marī hamwe na inyuī, ndī mūthuuri wa Kanitha o tao, na ndī mūira wa kūnyariirwo gwa Kristū, o na ndī ūmwe wa gūkaagaīrwo riiri ūrīa ūkaaguāranīrio: **2** Atīrīrī, tuikai arīithi a rūūru rwa Ngai rūrīa mwīhokeirwo, mūgītungataga mūrī arori, na ti tondū wa kūringīrīrio, no nī ūndū wa kwīyendera, o ta ūrīa Ngai endaga mūtūike; mūtegūkorokera mbeeca, no mūtungatage mūrī na kīyo mūno; **3** mūtigetue anene a andū arīa mwīhokeirwo, no mūtūike cionereria njega kūrī rūūru rūu. **4** Na hīndī irīa Mūrīithi ūrīa Mūnene akaaguāranīrio-rī, nīmūkaheo thūmbī ya riiri irīa itagatheūka o na rī. **5** O ūguo no taguo o na inyuī aanake mwagīrīrwo nī gwathikīra andū arīa akūrū. Inyuī othe-rī, ikaragai mwīnyiihanīrie mūndū na ūrīa ūngī, tondū-rī, “Ngai nīareganaga na arīa etīi no arīa menyiihagia nīamaheaga wega wake.” **6** Nī ūndū ūcio mwīnyiihagiei, mūrī guoko-inī kwa Ngai kūrīa kūrī hīnya, nīguo akaamūtūgīria hīndī irīa njagīrīru yakinya. **7** Na mūmūrekagīrīrie maūndū manyu mothe marīa mamūtangaga, tondū nīwe ūmūrūmbūyagia. **8** Ikaragai mwīguīte na mwīhūgage. Tondū-rī, thū yanyu mūcukani icangacangaga ta mūrūūthi ūkūrarama ūgīcaria mūndū wa gūtambuura. **9** No rīrī, mūmwītirīrie, mwīhaandīte wega thīinī wa wītīkio, tondū nīmūmenyete atī ariū na aarī a Ithe wanyu gūkū thī guothe maranyariirīka o ta inyuī. **10** Nake Ngai mwene wega wothe, o we ūrīa wamwītire riiri-inī wake wa tene na tene thīinī wa Kristū, we mwene nīakamūcookereria, na amwīkīre hīnya, na amūtue arūmu na mūtangīenyenyeka, thuutha wa kūnyariirīka kahinda kanini. (aiōnios g166) **11** Naguo hīnya ūrotūika wake tene na tene. Amenī. (aiōn g165) **12** Ndamwandīkīra marūa maya makuhī ndeithītio

nĩ Silivano, ũrĩa nduaga mūrũ wa Ithe witũ mwĩhokeku, nĩguo ndĩmũmĩrĩrie, na heane ũira na ma atĩ ũhoro ũyũ nĩguo wega wa Ngai ũrĩa wa ma. Mwĩhaandei wega thĩinĩ waguo. **13** Kanitha ũrĩa ũrĩ gũkũ Babuloni, ũrĩa ũthuurĩtwo hamwe na inyuĩ, nĩwamũgeithia, o nake mūrũ wakwa Mariko nĩamũgeithia. **14** Geithaniai mũndũ na ũrĩa ũngĩ na ngeithi cia kĩmumunyano iria cia wendo. Thayũ ũrogĩa na inyuĩ inyuothe arĩa mūrĩ thĩinĩ wa Kristũ.

2 Petero

1 Nĩ nĩ Simoni Petero, ndungata na mūtũmwo wa Jesũ Kristũ, Ngũmwandikĩra marũa maya inyuĩ arĩa mũrikĩtie kwamũkĩra wĩtikio wa goro o ta ũrĩa tũrĩ naguo nĩ ũndũ wa ũthingu wa Jesũ Kristũ, ũrĩa arĩ we Ngai witũ na Mũtũhonokia: **2** Wega na thayũ iromũingĩhĩra nĩ ũndũ wa kũmenyana na Ngai, o na Jesũ Mwathani witũ. **3** Rĩu-rĩ, hinya wake wa ũngai nĩtũtheete kĩrĩa gĩothe gĩtũbataragĩa nĩguo tũhote gĩtũũra muoyo na twĩamũriire Ngai, nĩ ũndũ wa kũmenyana nake ũcio watwĩtĩre tũgĩe na riiri wake mwene o na wagĩrĩru wake. **4** Nĩ ũndũ wa maũndũ macio-rĩ, nĩatũtheete maũndũ manene mũno ma ciĩranĩro ciake cia goro, nĩgeetha nĩ ũndũ wacio mũgwatanagĩre nake mĩtũũrĩre-inĩ wa ũngai wake na mwĩtheemage kuuma kũrĩ ũbuthu wa gũkũ thĩ ũrĩa ũrehagwo nĩ merirĩria mooru. **5** Na nĩ ũndũ wa gĩtũmi kĩu kĩũmbe, kĩrũtanĩriei mũno nĩguo muonganĩrĩrie wĩtikio wanyu na wagĩrĩru; naguo wagĩrĩru mũwonganĩrĩrie na ũmenyo; **6** naguo ũmenyo mũwonganĩrĩrie na kwĩgirĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ; nakuo kwĩgirĩrĩria merirĩria macio-rĩ, mũkuonganĩrĩrie na gũkirĩrĩria; nakuo gũkirĩrĩria mũkuonganĩrĩrie na kwĩyamũrĩra Ngai; **7** nakuo kwĩyamũrĩra Ngai mũkuonganĩrĩrie na gũtuga ariũ na aarĩ a Ithe witũ; nakuo gũtuga ariũ na aarĩ a Ithe witũ mũkuonganĩrĩrie na wendani. **8** Nĩgũkorwo mũngĩgĩa na mawega macio na mamũingĩhĩre mũno-rĩ, nĩmarĩgiragĩa mũgũtare kana mwage maciaro harĩ ũhoro wa kũmenya Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **9** No mũndũ angĩaga maũndũ macio-rĩ, mũndũ ũcio ndarona wega na nĩ mĩtũmumu, na nĩariganĩrwo atĩ aatheririo nĩguo atigane na mehĩa make ma tene. **10** Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ-rĩ, ikagĩrai kiyoo makĩria nĩguo mĩtũme gwĩtwo kwanyu na gũthuurwo kwanyu kũrũme biũ. Nĩgũkorwo mũngũka maũndũ macio-rĩ, gũtirĩ hĩndĩ mũkaagũa, **11** na nĩmũgetikĩrio na ũtugi mũtoonye thĩĩnĩ wa ũthamaki wa tene na tene wa Mwathani na Mũhonokia witũ Jesũ Kristũ. (aĩonios g166) **12** Nĩ ũndũ ũcio ngũtũũra ndĩmũrĩrikanagĩa maũndũ

macio, o na mwakorwo nĩmũmamenyete, na nĩmũhaandĩtwo wega thĩĩnĩ wa ũhoro wa ma ũrĩa mũrĩ naguo. **13** Na ngwĩciiria nĩ kwagĩrĩire ndĩmũrĩrikanagĩa maũndũ maya hĩndĩ ĩrĩa yothe ngũtũũra thĩĩnĩ wa hema ĩno ya mwĩrĩ ũyũ, **14** tondũ nĩnjũũ atĩ ica ikuhĩ nĩngũmĩaũra, o ta ũrĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ aanyonirĩe. **15** Na nĩngwĩrutanĩria mũno nyone atĩ ndaarĩkia gũkua nĩmũrĩhotaga kũrĩrikanagĩa maũndũ maya hĩndĩ ciothe. **16** Hĩndĩ ĩrĩa twamũmenyithirĩe ũhoro wa hinya na wa gũũka kwa Mwathani witũ Jesũ Kristũ-rĩ, tũtiahũthĩrĩre ng'ano cia gwĩtungĩra na wara, no ithuĩ nĩ kwĩonera tweyoneire ũkaru wake na maitho maitũ. **17** Nĩgũkorwo nĩaheirwo gĩtũno na riiri kuuma kũrĩ Ngai Ithe, hĩndĩ ĩrĩa mũgambo wamũkorire uumĩte kũrĩ ũrĩa Mwene Riiri ũrĩa Mũnene ũkiuga atĩrĩ, “Ūyũ nĩwe Mũrũ wakwa ũrĩa nyendete mũno; nĩ ngenaga mũno nĩ ũndũ wake.” **18** Ithuĩ ene nĩtweiguĩrĩre mũgambo ũcio ũkiuma igũrũ hĩndĩ ĩrĩa twarĩ nake kĩrĩma-inĩ kĩrĩa gĩtheru. **19** Na ningĩ ũhoro ũrĩa warathirwo nĩ anabii ũrĩa twĩ naguo nĩwĩkĩrĩtwo hinya makĩria, na no mwĩke wega mũngũthĩkĩrĩria, ũhaana ta ũtheri ũkwara handũ harĩ nduma, o nginya gũkie nayo njata ya rũciĩnĩ ikenge ngoro-inĩ cianyu. **20** No mbere ya maũndũ mothe-rĩ, no nginya mũmenye atĩ gũtirĩ ũhoro wanarathwo Maandĩko-inĩ Matheru ũngĩtaũrwo nĩ mũnabii na ũtaũri wake mwene. **21** Nĩgũkorwo kĩhumo kĩa ũnabii gĩtioimanire na kwenda kwa mũndũ, no andũ nĩmarirĩe ũhoro uumĩte kũrĩ Ngai, o ta ũrĩa Roho Mũtheru aamatongorirĩe.

2 No rĩrĩ, nĩ kwarĩ anabii a maheeni thĩĩnĩ wa andũ, o ta ũrĩa gũgaakorwo na arutani a maheeni thĩĩnĩ wanyu. Nao nĩmagatoonyĩa ũrutani wa maheeni wa gũthũkia andũ na waara, o na makaane Mwathani ũrĩa wamagũrĩre, na nĩ ũndũ ũcio, merehere kwanangwo kwa narua. **2** Andũ aingĩ nĩmakarũmĩrĩra mĩthĩire yao ya ũũra-thoni na matũme njĩra ĩrĩa ya ma ĩcambio. **3** Ningĩ nĩ ũndũ wa ũkoroku wao, arutani acio nĩmagetongagĩa na inyuĩ na kũmwĩraga ng'ano cia maheeni. Itũro rĩao rĩa ciira rĩtũire rĩmetereire, o na kwanangwo kwao gũtiikaraga ta gũkomete. **4** Nĩ ũndũ-

rī, kuona atī Ngai ndaigana kūiguira araika arīa mehirie tha, no nīkūmaikia aamaikirie Jehanamu, akīmohithia marima-inī ma nduma maikarage kuo metereire ituīro-rī, (Tartaroō g5020) 5 ningī kuona atī ndaiguīrīre thī ya tene tha hīndī irīa aarehire kīguū kīa maaī kūrī andū arīa maatūūraga kuo matetikītie Ngai, no akīgītira Nuhu, ūrīa warī mūhunja wa ūthingu na andū angī mūgwanja; 6 na angīkorwo nīatuīrīre matūūra ma Sodomu na Gomora ciira na ūndū wa kūmacina magītuīka mūhu, na akīmatua kīonereria kīa ūrīa gūgaatuīka kūrī andū arīa matetikītie Ngai; 7 na angīkorwo nīahonokirie Loti, mūndū warī mūthingu, na waiguithagio kīeha nī mītūūrīre ya ūura-thoni ya andū acio aaganu, 8 (nīgūkorwo mūndū ūcio mūthingu, ūrīa waikaranagia nao o mūthenya, nīaiguithagio ruo ngoro-inī yake thingu nī ciīko cia waganu iria oonaga na akaigua); 9 angīkorwo ūguo nīguo kūrī-rī, Mwathani nīoi kūhonokia andū arīa meamūrīre Ngai kuuma magerio-inī, na kūiga andū arīa matarī athingu nginya mūthenya wa ciira ūkinye, o akīmaherithagia. 10 Na makīria harī andū arīa marūmagīrīra merirīria mooru ma mwīrī marīa marī magigi na makanyarara wathani o wothe. Andū acio nī ndūrīka na nī etiī na matiitigagīra kūrūma ciūmbe cia igūrū iria irī riiri; 11 no rīrī, o na gūtūika araika nī marī hinya na ūhoti makīria, matirumaga ciūmbe icio magīcithitangaga kūrī Mwathani. 12 No andū acio nīmarumanaga maūndū-inī marīa matooī. Mahaana ta nyamū itarī na meciiria, iria ciūmbītwo itarī na ūmenyo, na iciarīttwo irī cia kūgwatio na kūniinwo, na o ta nyamūrī, o nao nī kūniinwo makaaniinwo. 13 Nao nīmakarīhwo ūuru na ūuru kūringana na ūrīa matūire mekaga. O monaga atī kūrīo mūthenya barigici nīkuo gwīkenia. Andū acio nī imeni na ūūgū, rīrīa megwīkenia maruga-inī mao ma ikeno hīndī irīa mekūrīanīra na inyuī. 14 Marī na maithe maiyūrīte ūtharia, na matitigaga kwīhia; o maguucagīrīria andū arīa marī ngoro hūthū; o nī njorua cia ūkoroku, na nī rūciaro rūrumel 15 Nīmatigīte njīra irīa nūngarū makoora makarūmīrīra njīra ya Balamu wa Beori, ūrīa

wendaga mūno mūcaara wa gwīka ūuru. 16 No nīakūūmīrwo nī ndigiri, nyamū itaaragia, nī ūndū wa gwīka ūuru, ikīaria na mūgambo wa mūndū, na ikīrīra ūgūrūki wa mūnabii ūcio. 17 Andū acio nī ithima itarī maaī, na nī ibii iria itwaragwo nī kihuhūkanio. Nao no nduma nene makīria metereirio. (questioned) 18 Nīgūkorwo maaragia ndeto cia tūhū na cia mwītīo, makaguucagīrīria na merirīria mao mooru ma mwīrī o na ūura-thoni andū arīa marethara moime thīinī wa arīa matūūraga mahītagia. 19 Mameeragira gūkūurwo ūkombo-inī, o rīrīa o ene marī ngombo cia ūhoru wa kūbutha, nīgūkorwo mūndū nī ngombo ya ūndū ūrīa wothe ūmwathaga. 20 Mangīkorwo nīmetharīte kuuma thīinī wa maūndū marīa marī magigi ma gūkū thī nī ūndū wa kūmenyana na Mwathani na Mūhonokia witū, Jesū Kristū na ningī macooke kuohanio na maūndū na magatoorio nīmo-rī, mūtūūrīre wao wa marigīrīrio-inī ūgaakorwo ūrī mūuru gūkīra wa kīambīrīria. 21 Nī kaba matangīamenyete njīra ya ūthingu, gūkīra kūmīmenya na magacooka kūhutātira watho ūrīa mūtheru maatigīrwo. 22 Ūhoru ūcio wao, nīwonanītio nī wa ma nī thimo iria ciugaga atīrī: “Ngui icookagīrīra matahīko mayo,” na, “Ngūrwe ya mūgoma yathambio icookaga igathiī kwīgaragara mūtondo-inī.”

3 Arata akwa nyendete mūno, maya nī marūa makwa ma keerī kūrī inyuī. Na thīinī wamo meerī ndīmaandīkīte marī ma kūmūrīkiania mwarahūke mūgīe na meciiria marīa magīrīru. 2 Nīngwenda mūrīrikane ciugo iria ciaririo tene nī anabii arīa atheru na watho ūrīa waheanīrwo nī Mwathani na Mūhonokia witū na mūgīkinyīrio nī atūmwō anyu. 3 Mbere ya maūndū mothe, no nginya mūmenye atī matukū ma kūrigīrīria nīgūgooka anyūrūrania, manyūrūranagie na marūmagīrīre merirīria mao mooru. 4 Nīmakooranagia atīrī, “Gūūka gwake kūrīa eeranīire gūgaakinya-rī? Kuuma rīrīa maithe maitū maakuire, maūndū mothe mathiīaga na mbere o ta ūrīa maatarī kuuma rīrīa thī yombirwo.” 5 No nīmeriganīrie o na makīmenyaga atī o tene, nī ūndū wa kiugo kīa Ngai, kūūrīa igūrū nī kwagīre, nayo thī

ikũmbwo na maaĩ kuuma kũrĩ maaĩ. **6** Ningĩ maaĩ o macio no mo maarindanirie thĩ ya ihinda rĩu, na makĩmĩananga. **7** Ningĩ nĩ ũndũ wa kiugo o ro kũu, igũrũ na thĩ iria irĩ ho rĩu nĩciigĩrwo mwaki, igetererio mũthenya wa ciira, o na wa kwanangwo kwa andũ arĩa matetikĩtie Ngai. **8** No rĩrĩ, arata akwa nyendete mũno, mūtikariganĩrwo nĩ ũndũ ũyũ ũmwe, atĩ kũrĩ Mwathani mũthenya ũmwe no ta mĩaka ngiri, na mĩaka ngiri no ta mũthenya ũmwe. **9** Mwathani ndagondagĩrĩra kũhingia cĩranĩro ciake, ta ũrĩa andũ amwe meciiragia atĩ nĩagondagĩrĩra. We nĩamũkiragĩrĩra, tondũ ndendaga mũndũ o na ũmwe oore, no endaga andũ othe merire. **10** No rĩrĩ, mũthenya wa Mwathani ũgooka o ta mũici. Mũthenya ũcio-rĩ, igũrũ nĩrikabuĩria na mũrurumo mũnene; nacio ciũmbe iria itũire kũu igũrũ nĩikaahĩa nĩ mwaki ithire, nayo thĩ na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ kuo nĩigacinwo ithire biũ. **11** Kuona atĩ indo ciothe nĩikaanangwo na njĩra ĩyo-rĩ, inyuĩ mũkĩagĩrĩrwo gũkorwo mũrĩ andũ a mũthemba ũrĩkũ? Inyuĩ mwagĩrĩrwo nĩgũtũũraga mūtũũire mũtheru na wa kwĩyamũrĩra Ngai, **12** mũgĩtanyaga na mũkĩiriragĩria mũthenya ũcio ũkinye narua. Mũthenya ũcio wakinya-rĩ, igũrũ nĩrikaanangwo na mwaki, na indo ciothe iria irĩ kuo ihĩe nĩ mwaki, itweke. **13** No kũringana na ũrĩa eeranĩire-rĩ, nĩtwĩrĩgĩrĩire igũrũ rĩerũ na thĩ njerũ, o kuo kũrĩa gũtũũraga ũthingu. **14** Nĩ ũndũ ũcio, inyuĩ arata akwa nyendete mũno, kuona atĩ nĩmwĩrĩgĩrĩire ũndũ ũyũ-rĩ, kĩrutanĩriei mũkoragwo mũtarĩ na kimeni, na mũtarĩ na ũcuuke, na mũrĩ na thayũ nake. **15** Menyai atĩ gũkirĩrĩra kwa Mwathani witũ nĩkuo gũtũmaga mũhonokio, o ta ũrĩa mũrũ wa lthe witũ Paũlũ, ũrĩa twendete aamwandĩkiire arĩ na ũũgĩ ũrĩa Ngai aamũhete. **16** Marũa-inĩ make mothe aandĩkĩte o ũhoru wa maũndũ macio. Marũa-inĩ make nĩ kũrĩ maũndũ mamwe maritũ mũno kũmenya, marĩa andũ arĩa matooi na arĩa matakĩndagĩria mogomagia, o ta ũrĩa mogomagia Maandĩko marĩa mangĩ, nao makereherere mwanangĩko. **17** Nĩ ũndũ ũcio, arata akwa nyendete mũno, kuona nĩmũrikĩtie kũmenya maũndũ macio-rĩ, mwĩmenyererei

nĩguo mūtikaheenererio mũgũe muume ũhoru-inĩ wanyu wa gwĩkindĩra wega nĩ kũhĩtithio nĩ mahĩtia ma andũ arĩa matamenyagĩrĩra watho. **18** No rĩrĩ, thĩĩĩ na mbere gũkũra thĩĩĩĩ wa wega na ũmenyo wa Mwathani na Mũhonokia witũ Jesũ Kristũ. Nake arotũũra arĩ na riiri rĩu na nginya tene! Amen. (aiĩn g165)

1 Johana

1 Ūhoru ūrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria, ūrĩa tũguĩte, na ūrĩa tuonete na maitho maitũ, na tũkawĩrorera, namo moko maitũ makaũhutia, o ūhoru ūcio wa Kiugo kĩa muoyo, nĩguo tũhunjagia. **2** Muoyo ūcio nĩwonithanirio; na ithuĩ nĩtũwonete na tũkaheana ūira waguo, na ithuĩ tũkamũhunjagĩria ūhoru wa muoyo wa tene na tene, ūrĩa watũire na Ithe witũ, na ūkĩonithanio kũrĩ ithuĩ. (aiōnios g166) **3** Ithuĩ tũmũhunjagĩria kĩrĩa tuonete na tũkaigua, nĩgeetha o na inyuĩ mũgĩe ngwatanĩro na ithuĩ. Nayo ngwatanĩro iitũ nĩ ngwatanĩro na Ithe witũ, o na Mũriũ Jesũ Kristũ. **4** Tũramwandikĩra maũndũ maya nĩguo gĩkeno giitũ kĩaiganĩre. **5** Īno nĩyo ndũmĩrĩri ĩria tũguĩte kuuma kũrĩ we, na nĩyo tũramũmenyithia, atĩ: Ngai nĩ ūtheri; thĩinĩ wake gũtirĩ nduma o na hanini. **6** Tũngiuga atĩ tũrĩ ngwatanĩro nake, tũgithiiga na mĩthĩire ya nduma-rĩ, ūguo nikũheenania, naguo ūhoru wa ma ndũtũuraga thĩinĩ witũ. **7** No tũngĩthĩĩ na ūtheri, o ta ūrĩa we arĩ ūtheri-inĩ, tũrĩ na ngwatanĩro mũndũ na ūrĩa ūngĩ, nayo thakame ya Jesũ, Mũrũ wake, nĩtũtheragia, tũgathirwo nĩ mehia mothe. **8** Tũngiuga tũtirĩ na mehia, nĩ kwĩheenia tũkwĩheenia, naguo ūhoru wa ma ndũrĩ thĩinĩ witũ. **9** Tũngiumbũra mehia maitũ-rĩ, we nĩ mwĩhokeku na nĩ wa kĩhooto, na nĩegũtũrekeru mehia maitũ na atũtherie tũthirwo nĩ maũndũ mothe marĩa matarĩ ma ūthingu. **10** Tũngiuga tũtĩihĩtie-rĩ, tũkũmũtua wa maheeni, naguo ūhoru wake ndũrĩ na handũ thĩinĩ witũ.

2 Twana twakwa nyendete, ngũmwandikĩra maũndũ maya nĩgeetha mũtikehagie. No mũndũ o na ū angũhia-rĩ, nĩ tũrĩ na mũtũciirĩri harĩ Ithe witũ, na nĩwe Jesũ Kristũ, Ūrĩa Mũthingu. **2** We nĩwe igongona rĩa kũhoroheria mehia maitũ, na to mehia maitũ moiki, no nĩ mehia ma andũ othe a thĩ. **3** Na ithuĩ nĩtũmenyaga atĩ nĩtũmũũĩ, angĩkorwo nĩtwhĩkagĩra maathani make. **4** Mũndũ ūrĩa uugaga atĩrĩ, “Nĩndĩmũũĩ,” no ndekaga ūrĩa aathanaga-rĩ, ūcio nĩ wa maheeni, na ūhoru wa ma ndũrĩ thĩinĩ wake. **5** No mũndũ o

wothe angĩathĩkĩra kiugo gĩake-rĩ, ti-itherũ wendo wa Ngai nĩmũkinyanĩru kũna thĩinĩ wake. Ūndũ ūyũ nĩguo ūtũmaga tũmenye atĩ tũrĩ thĩinĩ wake: **6** Ūrĩa wotho uugaga atĩ nĩatũire thĩinĩ wake-rĩ, no nginya athĩĩ na mĩthĩire ta ĩrĩa Jesũ aarĩ nayo. **7** Arata akwa endwa, ti riathani rĩerũ ndĩramwandikĩra, no nĩ riathani rĩrĩa rĩa tene, o rĩrĩa mũtũire narĩo kuuma o kĩambĩrĩria. Riathani rĩrĩ rĩa tene nĩrĩo ndũmĩrĩri ĩria mũguĩte. **8** No rĩu nĩ riathani rĩerũ ndĩramwandikĩra; naguo ūhoru wa ma warĩo wonekaga thĩinĩ wake na thĩinĩ wanyu, tondũ nduma no ĩrathira, naguo ūtheri ūrĩa wa ma nĩũrĩkĩtie kwara. **9** Mũndũ ūrĩa uugaga atĩ arĩ ūtheri-inĩ no nĩathũire mũrũ kana mwarĩ wa ithe-rĩ, ūcio arĩ o nduma-inĩ. **10** Ūrĩa wotho wendete mũrũ na mwarĩ wa ithe atũuraga ūtheri-inĩ, na thĩinĩ wake gũtirĩ ūndũ ūngĩtũma ahĩngwo. **11** No ūrĩa wotho ūthũire mũrũ kana mwarĩ wa ithe, arĩ nduma-inĩ na athiiga na nduma; ndamenyaga kũrĩa arathĩĩ, tondũ nduma nĩmũtũite mũtumumu. **12** Ndĩramwandikĩra, inyuĩ twana twakwa nyendete, tondũ nĩmũrekeirwo mehia manyu nĩ ūndũ wa rĩitwa riake. **13** Ndĩramwandikĩra, inyuĩ maithe, tondũ nĩmũmenyete ūrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria. Ndĩramwandikĩra, inyuĩ andũ ethĩ, tondũ nĩmũtooretie ūrĩa mũuru. Ndĩramwandikĩra, inyuĩ twana twakwa nyendete, tondũ nĩmũmenyete Ithe witũ. **14** Ndĩramwandikĩra, inyuĩ maithe, tondũ nĩmũmenyete ūrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria. Ndĩramwandikĩra, inyuĩ andũ ethĩ, tondũ mũrĩ na hinya, nakĩo kiugo kĩa Ngai nĩgĩtũuraga thĩinĩ wanyu, na nĩmũtooretie ūrĩa mũuru. **15** Mũtikende thĩ kana kĩndũ o gĩothe kĩrĩ thĩinĩ wa thĩ. Mũndũ o na ū angĩkorwo nĩendete thĩ-rĩ, wendo wa Ithe witũ ndũrĩ thĩinĩ wake. **16** Nĩgũkorwo ūndũ o wotho ūrĩ gũkũ thĩ, na nĩmo merĩrĩria ma mwĩrĩ, na merĩrĩria ma maitho make, na mwĩraho wa kĩrĩa arĩ nakĩo na ūrĩa ekaga: maũndũ macio matiumanĩte na Ithe witũ, no moimanĩte na thĩ. **17** Thĩ na merĩrĩria mayo nĩithiraga, no mũndũ ūrĩa wikaga ūrĩa Ngai endaga atũuraga nginya tene. (aiōn g165) **18** Twana twakwa nyendete, rĩrĩrĩ nĩ ithaa rĩa

kūrigīrīria; na o ta ūrīa mūiguīte atī mūmena-
 Kristū nīarooka, o na rīu amena-Kristū aingī
 nīmokīte. Na nī ūndū ūcio nītūmenyete atī rīrī
 nīrīo ithaa rīa kūrigīrīria. **19** Kuuma nīmoimire
 kūrī ithuī, no matiarī aitū. Nīgūkorwo mangīarī
 aitū-rī, nīmangīaikarire hamwe na ithuī; no
 gūthī kwao kuonanirie atī gūtiarī o na ūmwe
 wao warī witū. **20** No rīrī, inyuī mūrī ahake
 maguta nī Ūrīa Mūtheru, na inyuī inyuothe
 nīmūū ūhorō wa ma. **21** Ndīramwandīkīra tondū
 mūtiū ūhorō wa ma, no ngūmwandīkīra tondū
 nīmūū ūhorō wa ma, na tondū gūtirī ūhorō wa
 maheeni uumanaga na ūhorō wa ma. **22** Nūū
 ūkīrī mūheenia? Nī mūdū ūrīa ūkaanaga atī
 Jesū nīwe Kristū. Mūdū ta ūcio nīwe mūmena-
 Kristū: mūdū ūcio nīkaanaga Ithe o na Mūrīū.
23 Gūtirī mūdū ūkaanaga Mūrīū ūkīrī na Ithe
 witū; ūrīa wothe uumbūraga Mūrīū arī na Ithe
 o nake. **24** Mwīmenyererei nīguo ūndū ūrīa
 mūrīkītie kūigua kuuma o kīambīrīria ūkarage
 thīnī wanyu. Ūndū ūcio ūngīkara thīnī wanyu-
 rī, o na inyuī mūrīkaraga thīnī wa Mūrīū, o
 na mūrī thīnī wa Ithe. **25** Na ūndū ūyū nīguo
 atwīrīre: o muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166)

3 Onei ūrīa wendo ūnenehete, ūrīa Ithe witū
 atwendete nago, atī twītagwo ciana cia Ngai!
 Na ūguo nīguo tūrī! Gītūmi kīa andū a thī mage
 gūtūmenya nī ūndū o nake matiamūmenyire.
2 Arata akwa endwa, rīu ithuī tūrī ciana
 cia Ngai, no gūtirī kūramenyithanio ūrīa
 tūgaatuīka thuutha-inī. No nītūū atī hīndī ūrīa

akoonithanio nītūkahaanana nake, nīgūkorwo
 tūkaamuona o ūrīa atarī. **3** Mūdū o wothe ūrī
 na kīrīgīrīro gīkī thīnī wake nīetheragia, o ta
 ūrīa Kristū nake arī mūtheru. **4** Mūdū o wothe
 wīhagia nī watho oinaga; kwīhia-rī, nikuo kuuna
 watho. **5** No inyuī nīmūū atī nīonithanirio
 nīgeetha eherie mehia maitū. Na thīnī wake
 gūtirī mehia. **6** Mūdū o wothe ūtūuraga thīnī
 wa Kristū ndehagia. Mūdū o wothe wīhagia
 ndarī amuona o na kana akamūmenya. **7** Twana
 twakwa nyendete, mūtikanareke mūdū o na
 ū amūhītithie. Ūrīa wīkaga ūrīa kwagīrīre nī
 mūthingu, o ta ūrīa Kristū arī mūthingu. **8**
 Mūdū ūrīa wīhagia nī wa mūcukani, tondū
 mūcukani atūire ehagia kuuma o kīambīrīria.
 Gītūmi kīa Mūrū wa Ngai onithanio-rī, nīgeetha
 athūkie wīra wa mūcukani. **9** Gūtirī mūdū
 ūciarītwo nī Ngai ūthīiaga na mbere na kwīhia,
 tondū mbeū ya Ngai īkaraga thīnī wake; we
 ndangithī na mbere na kwīhia, tondū nīmūciare
 nī Ngai. **10** Ūndū ūyū ūmenyithanagia ūtiganu
 wa ciana cia Ngai na cia mūcukani: Mūdū o
 wothe ūtekaga ūrīa kwagīrīre ti mwana wa Ngai;
 o hamwe na ūrīa ūtendete mūrū kana mwarī
 wa ithe. **11** Ino nīyo ndūmīrīri ūrīa mwaiguire
 kuuma o kīambīrīria: No nginya twendanage
 mūdū na ūrīa ūngī. **12** Mūtikahaane ta Kaini,
 ūrīa warī wa ūrīa mūuru, na akīuraga mūrū wa
 nyina. Nī kī gītūmire amūūrage? Aamūūragine
 tondū cīko ciake mwene ciarī nūrū, nacio cia
 mūrū wa nyina ciarī cia ūthingu. **13** Ariū na
 aarī a Ithe witū, andū a thī mangīmūmena-
 rī, mūtikagege. **14** Nītūū atī nītuumīte gīkuū-
 inī tūgathī muoyo-inī, tondū nītwendete arī
 na aarī a Ithe witū. Mūdū o wothe ūrīa
 ūtendanaga atūuraga gīkuū-inī. **15** Mūdū o
 wothe ūrīa ūthūire mūrū kana mwarī wa ithe-
 rī, ūcio nī mūrāgani, na inyuī nīmūū atī gūtirī
 mūrāgani ūrī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios
 g166) **16** Ūndū ūrīa ūtūmaga tūmenye ūrīa wendo
 ūhaana nī ūyū: Jesū Kristū nīarutire muoyo
 wake nī ūndū witū. Na ithuī nītwaigīrīrwo
 tūrute mīoyo iitū nī ūndū wa ariū na aarī a
 Ithe witū. **17** Mūdū angīkorwo arī na indo cia
 gūkū thī, na one mūrū kana mwarī wa ithe
 wao ūbataire nī ūteithio no aage kūmūguīra

tha-rĩ, wendo wa Ngai ũngĩgĩkorwo ũrĩ thĩĩnĩ wake atĩa? **18** Twana twakwa nyendete, nĩtūtige kwendanaga na ciugo kana na kanua tu, no nĩtwendanage na ciiko na twendane na ma. **19** Ũũ nĩguo tũmenyaga atĩ tũrĩ a ũhoru ũrĩa wa ma, na ũrĩa tũrĩgaga ngoro ciitũ itarĩ na nganja tũrĩ mbere yake, **20** rĩrĩa rĩothe ngoro ciitũ itaratũtuĩra ciira. Nĩgũkorwo Ngai nĩ mũnene gũkĩra ngoro ciitũ, na nĩoĩ maũndũ mothe. **21** Arata akwa endwa, ngoro ciitũ ingĩaga gũtũtuĩra ciira-rĩ, nĩtũrĩkoragwo tũrĩ na ũũmĩrĩru mbere ya Ngai, **22** na nĩarĩtũheaga kĩrĩa gĩothe tũrĩmũhooyaga, tondũ nĩtwathĩkagĩra maathani make na tũgeeka maũndũ marĩa mamũkenagia. **23** Narĩo rĩrĩrĩ nĩrĩo rĩathani rĩake: Nĩ gwĩtikia rĩtwa rĩa Mũriũ, Jesũ Kristũ, na twendanage o ta ũrĩa aatwathire. **24** Arĩa maathĩkagĩra maathani make nĩmatũũraga thĩĩnĩ wake, nake nĩatũũraga thĩĩnĩ wao. Naguo ũndũ ũrĩa tũmenyaga naguo atĩ nĩatũũraga thĩĩnĩ witũ nĩ ũyũ: Nĩ ũndũ wa Roho ũrĩa aatũheire.

4 Arata akwa endwa, mũtigitikagie roho o wothe, no mũroragie maroho muone kana moimĩte kũrĩ Ngai, tondũ anabii aingĩ a maheeni nĩmoimagarĩte magathĩ thĩ yothe. **2** Ũũ nĩguo mũngĩhota gũkũũrana Roho wa Ngai: Roho o wothe ũrĩa uumbũraga atĩ Jesũ Kristũ nĩokĩte arĩ na mwĩrĩ, ũcio uumĩte kũrĩ Ngai, **3** no roho o wothe ũrĩa ũtoimbũraga Jesũ, ũcio nduumĩte kũrĩ Ngai. ũcio nĩ roho wa mũmena-Kristũ, ũrĩa mũiguĩte atĩ nĩũgooka na o na rĩu nĩũrĩkĩtie gũũka gũkũ thĩ. **4** Inyuĩ twana twakwa nyendete, inyuĩ mũrĩ a Ngai na nĩmũmatooretie, tondũ ũrĩa ũrĩ thĩĩnĩ wanyu nĩ mũnene gũkĩra ũrĩa ũrĩ gũkũ thĩ. **5** Acio moimĩte gũkũ thĩ, na nĩ ũndũ ũcio maaragia ũhoru wa maũndũ ma gũkũ thĩ, na thĩ na andũ a gũkũ thĩ makamathikĩrĩria. **6** Ithuĩ tuumĩte kũrĩ Ngai, nake mũndũ o wothe ũrĩa ũũĩ Ngai nĩatũthĩkagĩrĩria; no ũrĩa wothe ũtoimĩte kũrĩ Ngai ndatũthĩkagĩrĩria. Ũguo nĩguo tũkũũranaga Roho ũrĩa wa ma, na roho ũrĩa wa maheeni. **7** Arata akwa endwa, nĩtwendanagei mũndũ na ũrĩa ũngĩ, nĩgũkorwo wendo uumaga kũrĩ Ngai. Mũndũ o wothe ũrĩa wendanaga, aciarĩtwo nĩ Ngai o na nĩoĩ Ngai. **8**

Mũndũ o wothe ũrĩa ũtendanaga ũcio ndooĩ Ngai, tondũ Ngai nĩ wendo. **9** Ũũ nĩguo Ngai oonanirie wendo wake harĩ ithuĩ: Nĩatũmire Mũriũ wake, o we wa mũmwe, gũkũ thĩ nĩgeetha tũtũũre muoyo nĩ ũndũ wake. **10** Ũyũ nĩguo wendo: ti atĩ nĩ ithuĩ twendire Ngai, nowe nĩwe watwendire, na agĩtũma Mũriũ wake atuĩke igongona rĩa kũhoroheria mehia maitũ. **11** Arata akwa endwa, kuona atĩ Ngai nĩguo atwendete-rĩ, o na ithuĩ nĩtũkĩagĩrĩrwo twendanage. **12** Gũtirĩ mũndũ ũrĩ ona Ngai; no tũngĩendana mũndũ na ũrĩa ũngĩ-rĩ, Ngai nĩatũũraga thĩĩnĩ witũ, naguo wendo wake ũgakinyanĩra thĩĩnĩ witũ. **13** ũndũ ũrĩa ũtũmaga tũmenye atĩ tũtũũraga thĩĩnĩ wake nake agatũũra thĩĩnĩ witũ, nĩ atĩ nĩatũheete Roho wake. **14** Na nĩtuonete na tũkoimbũra atĩ Ithe witũ nĩatũmĩte Mũriũ atuĩke Mũhonokia wa thĩ yothe. **15** Mũndũ o wothe angĩumbũra atĩ Jesũ nĩ Mũrũ wa Ngai-rĩ, Ngai atũũraga thĩĩnĩ wake, nake agatũũra thĩĩnĩ wa Ngai. **16** Na nĩ ũndũ ũcio nĩtũmenyete na tũkehoka wendo ũrĩa Ngai atwendete naguo. Ngai nĩ wendo. Mũndũ o wothe ũtũũraga endanĩte atũũraga thĩĩnĩ wa Ngai, nake Ngai atũũraga thĩĩnĩ wake. **17** Ũguo nĩguo wendani ũkinyanagĩra thĩĩnĩ witũ nĩgeetha tũkaagia na ũũmĩrĩru mũthenya ũrĩa gũgaatuanĩrwo ciira, tondũ tũrĩ gũkũ thĩ nĩ tũhaanaine nake. **18** Wendo ndũrĩ guoya. No wendo ũrĩa mũkinyanĩru nĩũingataka guoya, tondũ guoya ũkonainie na iherithia. Mũndũ ũrĩa wĩtigagĩra, ndatuagwo mũkinyanĩru thĩĩnĩ wa wendo. **19** Ithuĩ twendanaga tondũ we nĩwe waambire gũtwenda. **20** Mũndũ angĩuga atĩrĩ, “Nĩnyendete Ngai,” na nĩathũire mũrũ kana mwarĩ wa ithe-rĩ, ũcio nĩ wa maheeni. Nĩgũkorwo mũndũ o wothe ũtendete mũrũ wa ithe, ũrĩa atũire onaga, ndangĩhota kwenda Ngai, ũrĩa atarĩ oona. **21** Nake nĩatũheete rĩathani rĩrĩrĩ: Mũndũ o wothe wendete Ngai, no nginya ende mũrũ kana mwarĩ wa ithe o nake.

5 Mũndũ o wothe wĩtikĩtie atĩ Jesũ nĩwe Kristũ aciarĩtwo nĩ Ngai, nake mũndũ o wothe wendete mũciari nĩendete o na mwana wake. **2** Ũũ nĩguo tũmenyaga atĩ nĩtwendete ciana cia Ngai: nĩ kwenda Ngai na kũhingĩa maathani make. **3** Ũũ nĩguo kwenda Ngai: nĩ gwathĩkĩra

maathani make. Namo maathani make ti maritū, 4 Nīgūkorwo mündū o wothe mūciare nī Ngai nīatooragia maündū ma thī. Naguo ūhootani ūria ūtooretie maündū ma thī, nī gwītikia gwitū. 5 Nūū ūcio ūtooragia maündū ma thī? Nī mündū ūria wītīkītīe atī Jesū nīwe Mūrū wa Ngai. 6 We nīwe wokire na ūndū wa maaī na thakame, o Jesū Kristū. We ndokire na ūndū wa maaī na thakame. Nake Roho nīwe mūira, tondū Roho nīwe ūhoru ūria wa ma. 7 Nīgūkorwo aira nī atatū (kūu igūrū: nao nī Ithe witū, na Ūhoru, na Roho Mūtheru; nao aya atatū nī ūmwe. Gūkū thī nakuo aira nī atatū): 8 nao nī Roho, na maaī, na thakame; nao acio atatū nīmaiguanīte. 9 Angīkorwo nītwtīkagīra ūira wa mündū, ūira wa Ngai nī mūnene makīria, tondū nī ūira wa Ngai ūria aheanīte ūkonīī Mūriū. 10 Mündū wothe wītīkītīe Mūrū wa Ngai arī na ūira ūcio ngoro-inī yake. Mündū wothe ūtetīkītīe Ngai nīamūtūite wa maheeni, tondū ndetīkītīe ūira ūria mūheane nī Ngai ūkonīī Mūriū. 11 Naguo ūyū nīguo ūira atī Ngai nīatūheete muoyo wa tene na tene, naguo muoyo ūcio wī thīinī wa Mūriū. (aiōnios g166) 12 Ūria ūrī na Mūriū arī na muoyo; nake ūria ūtarī na Mūrū wa Ngai ndarī na muoyo. 13 Ndīramwandīkīra maündū maya inyuī arīa mwītīkītīe rīitwa rīa Mūrū wa Ngai, nīgeetha mūmenye atī mūrī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 14 Ūmūrīru ūria tūkoragwo naguo tūgīkuhīrīria Ngai nī atī tūngīhooya ūndū o wothe kūringana na wendo wake-rī, we nīatūiguaga. 15 Na tūngīmenya atī nīatūiguaga, ūndū-inī o wothe ūria tūhooyaga-rī, nītūūī atī nīatūheete ūndū ūria tūmūhoete. 16 Mündū o wothe angīona mūrū kana mwarī wa ithe agīka rīihia rīria rītangīmūtware gīkuū-inī, nīahoe, nake Ngai nīakamūhe muoyo. Ndīraaria ūhoru wa andū arīa rīihia rīao rītarī rīa kūmatware gīkuū-inī. No nī kūrī rīihia rīngītware mündū gīkuū-inī. Nīī ndiroiga atī mündū ahooe nī ūndū wa rīhia ta rīu. 17 Ciīko ciothe njūru nī mehia, no nī kūrī rīihia rītangītware mündū gīkuū-inī. 18 Nītūūī atī mündū o wothe ūciarītwo nī Ngai ndatūūruga ehagia; mündū ūria ūciarītwo nī Ngai, ūcio nīamenyagīrīrwo nī Ngai, nake

ūria mūuru ndangīhota kūmwika ūuru. 19 Ithūī nītūūī atī tūrī ciana cia Ngai, na tūkamenya atī thī yothe yathagwo na wathani wa ūria mūuru. 20 Ningī nītūūī atī Mūrū wa Ngai nīokīte na nīatūheete ūtaūku, nīgeetha tūmūmenye ūria arī we ūhoru wa ma. Na ithūī tūrī thīinī wake ūcio ūria arī we ūhoru wa ma, tūrī thīinī wa Mūrūwe Jesū Kristū. We nīwe Ngai ūria wa ma, na nowe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 21 Twana twakwa nyendete, mwīmenyagīrīrei ngai cia mīhianano.

2 Johana

1 Kuuma kūrī nī Mūthuuri wa Kanitha, Ndaandika marūa maya kūrī mūtumia ūrīa mūthuure, o hamwe na ciana ciake, arīa nyendete kūna kūna, na to nī nyiki, no nī hamwe na arīa othe mamenyete ūhoru ūrīa wa ma: **2** makamwenda tondū wa ūhoru ūrīa wa ma, ūrīa ūtūūruga thīinī witū, o na ūgūtūūra na ithuī nginya tene: (aiōn g165) **3** Wega, na tha, na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe, na kuuma kūrī Jesū Kristū, o we Mūriū wa Ithe witū, irīikaraga na ithuī thīinī wa ūhoru wa ma, na wa wendo. **4** Nīngenete mūno nīkuona ciana imwe ciaku igīthī na njīra ya ūhoru ūrīa wa ma, o ta ūrīa Ithe witū aatwathire. **5** Na rīu, mūtumia ūyū mwende, ti rīathani rīerū ndīrakwandikīra, no nī rīrīa tūtūire narīo kuuma o kīambīrīria. Ngūūria atī twendanage mūdū na ūrīa ūngī. **6** Naguo wendani nī atīrī: Atī tūthiage na njīra ya gwathīkīra maathani make. O ta ūrīa mūiguīte kuuma o kīambīrīria, rīathani rīake nī atī mūthiage mūrī o na wendani ūcio. **7** Aheenania, aingī arīa matetīkītie atī Jesū Kristū ookire arī na mwīrī, nīmarorūūra gūkū thī. Mūdū ta ūcio nī mūheenania na nī mūmena-Kristū. **8** Mwīhūgagei nīguo mūtigate kīrīa mūrūtīire wīra, no mūtūike a gūkaaheo mūcaara wanyu ūrī wothe. **9** Mūdū o wothe ūkīraga njano akarega kūrūmīrīra ūrutani wa Kristū, ūcio ndakoragwo na Ngai; no ūrīa ūikaraga ūrutani-inī ūcio, we arī na Ithe witū o na Mūriū. **10** Mūdū o wothe angīuka kūrī inyuī arī na ūrutani ūngī tiga ūcio-rī, mūtikanamūnyīite ūgeni o na kana mūmwamūkīre kwanyu mūciī. **11** Mūdū wothe ūngīmwmūkīra, nīkūgwatanīra magwatanīire nake ciiko ciake cia waganu. **12** Ndī na maūdū maingī ma kūmwandīkīra, no ndikwenda kūhūthīra karatathi na rangi. Handū ha ūguo-rī, ndīrehoka kūmūceerera njaranīrie na inyuī tūkīonanaga, nīgeetha gīkeno giitū kīiganīre. **13** Nīmwegeithio nī ciana cia mwarī wa maitūguo ūrīa mūthuure.

3 Johana

nĩmakũgeithia. Geithia arata arĩa marĩ kũu na marĩtwa mao.

1 Kuuma kũrĩ nĩ Mũthuri wa Kanitha, Ndakwandikĩra, wee mũrata wakwa mwendwa Gayo, ũrĩa nyendete kũna kũna. **2** Mũrata wakwa mwendwa, mahooya makwa nĩ atĩ ũkenagĩre ũgima wa mwĩrĩ, na atĩ maũndũ mothe magaacĩre, o ta ũrĩa ngoro yaku iĩkarĩte iĩgaacĩre. **3** Nĩndĩrakenire mũno nĩ ũndũ wa ariũ na aarĩ a Ithe witũ amwe gũũka kũnjĩra ũhoru wa wĩhokeku waku ũhoru-inĩ ũrĩa wa ma, na ũrĩa ũkĩrĩrĩrie gũthĩĩ na njĩra ya ũhoru ũrĩa wa ma. **4** Gũtirĩ ũndũ ũngĩ ũngenagia gũkĩra kũigua atĩ ciana ciakwa no ithiiaga irũmĩrĩre njĩra irĩa ya ũhoru ũrĩa wa ma. **5** Mũrata wakwa mwendwa, wee nĩũkoragwo ũrĩ mwĩhokeku thĩinĩ wa maũndũ marĩa wikagĩra ariũ na aarĩ a Ithe witũ, o na gũtuĩka ndũmooĩ. **6** Nĩmerĩte kanitha ũhoru wa wendani waku. Nĩ wega ũmoimagarie o ta ũrĩa kwagĩrĩre harĩ Ngai. **7** Moimagarire nĩ ũndũ wa Rĩitwa rĩake na makĩrega ũteithio kuuma kũrĩ andũ arĩa matetĩkĩtie Ngai. **8** Nĩ ũndũ ũcio ithuĩrĩ, twagĩrĩrwo gũtaanahagĩra andũ ta acio nĩgeetha tũrutithanagie wĩra wa ũhoru ũrĩa wa ma tũrĩ hamwe. **9** Nĩndandĩkĩre kanitha, no Diotirefe, ũrĩa wendaga gũtuĩka ta mũnene, nĩareganire na ithuĩ. **10** Nĩ ũndũ ũcio ndooka, nĩngoiga maũndũ marĩa ekaga, kwaria ndeto cia mũhuhu na cia gũtũcambia. Ningĩ akaaga kũiganwo nĩ ũguo, akarega kũnyĩita ariũ na aarĩ a Ithe witũ ũgeni. Agacooka akagĩrĩrĩa arĩa mekwenda gwĩka ũguo o na akamaingata kanitha-inĩ. **11** Mũrata wakwa mwendwa, ndũkanae kwĩgerekania na ũhoru ũrĩa mũũru, no wĩgerekanagie na ũhoru ũrĩa mwega. Mũndũ o wothe ũrĩa wĩkaga wega nĩ wa Ngai. Nake ũrĩa wothe wĩkaga ũũru ũcio ndarĩ ona Ngai. **12** Demeterio nĩagathagĩrĩrio nĩ andũ othe, o na ũhoru ũrĩa wa ma guo mwene. O na ithuĩ nĩtũmũgaathagĩrĩria, na inyuĩ nĩmũũĩ atĩ ũira witũ nĩ wa ma. **13** Ndĩ na maũndũ maingĩ ma gũkwandikĩra, no ndikwenda gũkwandikĩra na karamu na rangĩ. **14** Ndĩ na mwĩhoko wa gũkuona ica ikuhĩ, twaranĩrie tũkĩonanaga. Thayũ ũroogĩa kũrĩwe. Arata arĩa me gũkũ

Judasi

1 Nĩ nĩ Judasi, ndungata ya Jesũ Kristũ, na mũrũ wa nyina na Jakubu, Ndĩraandikĩra arĩa metĩtwo, o arĩa mendetwo nĩ Ngai lthe, na makamenyagĩrĩrwo nĩ Jesũ Kristũ: **2** Mũroingĩhĩrwo nĩ tha, na thayũ, o na wendani. **3** Arata akwa endwa, o na gũtuĩka nĩndĩrendete mũno kũmwandikĩra ũhoru wa ũhonokio ũrĩa tũgwataniire na inyuĩ-rĩ, nĩndĩronire kwagĩrĩre ndĩmwandikĩre nĩguo ndĩmũringĩrĩre mũrũagĩrĩre wĩtikio ũrĩa wehokeirwo andũ arĩa aamũre ihinda rĩmwe rĩa kũigana. **4** Nĩgũkorwo andũ amwe arĩa ũhoru wao wagũtũrwo ciira waandikĩtwo o tene nĩmetoonyereire na hittho thĩĩnĩ wanyu. Acio nĩ andũ matetigagĩra Ngai, na nĩmagarũraga Wega wa Ngai witũ ũtuĩke wa kũmetikĩria kũhũura ũmaraya, na magakaanaga Jesũ Kristũ, o we wiki Mũnene na Mwathani witũ. **5** O na mwakorwo nĩmũmenyete ũhoru ũyũ wothe-rĩ, nĩngwenda kũmũririkania atĩ Mwathani nĩakũũrĩre andũ ake akĩmaruta bũrũri wa Misiri, no thuutha-inĩ akĩniina arĩa matetikĩtie. **6** Nao araika arĩa maaregire gũkindĩria wathani-inĩ wao na magĩtiganĩria kũndũ kwao gwa gũtũura-rĩ, acio nĩamahingĩre nduma-inĩ, nao moheetwo na mĩnyororo ya tene na tene metereiro itũiro rĩa ciira wa Mũthenya ũrĩa mũnene. (aĩdios g126) **7** Ningĩ o ũndũ ũmwe nao, Sodoma, na Gomora, na matũura marĩa maariganĩtie nĩmeneanire harĩ ũmaraya na waganu wa mwĩrĩ ũtarĩ wa ndũire. Acio nĩo maatuĩkire kĩonereria kĩa arĩa maherithagio na mwaki wa tene na tene. (aĩonios g166) **8** O na ningĩ noguo, arooti acio mathũkagia mĩrĩ yao ene, na makaregana na wathani, na magacambagia ciũmbe cia kũu igũrũ. **9** No rĩrĩ, o na Mikaeli, mũraika ũrĩa mũnene, hĩndĩ irĩa maakararanagĩria mwĩrĩ wa Musa na ngoma-rĩ, ndaigana kũgeria kũmũcambia, no oigire atĩrĩ, “Mwathani arogũkaania!” **10** No andũ acio-rĩ, marumaga maũndũ mothe marĩa matahotaga kũmenya; namo maũndũ marĩa mamenyete na ũndũ wa mũciarĩre, ta nyamũ iria iteciiragia-rĩ, maũndũ macio nĩmo meniinaga namo. **11** Kaĩ makĩrĩ na haaro-ĩ! Marũmĩrĩre njĩra ya

Kaini; ningĩ magetoonya na ihenya ihĩtia-inĩ rĩa Balamu nĩguo mone uumithio; o na makĩniinwo ũremi-inĩ wa gũũkĩrĩra wathani ta Kora. **12** Andũ acio nĩ imeni rĩrĩa megũũka maruga-inĩ manyu ma wendani, makarĩanĩra na inyuĩ mategwĩtigĩra o na atĩa. Nĩ arĩithi arĩa merĩthagia o ene. Mahaana ta matu matarĩ na mbura, makĩhurutwo nĩ rũhuho; o na ningĩ mahaana ta mĩtĩ itarĩ na matunda hĩndĩ ya kĩmera, imunyĩtwo na mĩri ikooma biũ. **13** Mahaana ta makũmbĩ ma iria marĩa matangĩgirĩrika, makĩhũyũkaga ciĩko ciao cia thoni ta mũhũũyũ; ningĩ matarĩ ta njata ciũrũruga, iria ciigĩrwo nduma irĩa ndumanu mũno nginya tene. (aĩon g165) **14** Enoku, ũrĩa wa rũciarũ rwa mũgwanja kuuma harĩ Adamu, nĩarathire ũhoru ũkonĩ andũ acio akiuga ũũ: “Atĩrĩrĩ, Mwathani nĩarooka arĩ na andũ ake arĩa atheru ngiri na ngiri **15** nĩguo atuĩre o mũndũ ciira, na aigũthie kĩhooito andũ othe arĩa matetigĩrĩte Ngai, nĩ ũndũ wa ciĩko ciothe cia kũremera Ngai, iria maaneka mategwĩtigĩra Ngai, o na nĩ ũndũ wa ciugo ciothe njũru iria ehia arĩa matamwĩtigĩrĩte manaaria cia gũũkĩrĩra Ngai.” **16** Andũ aya nĩang’ong’ori, na a gũcarĩria andũ arĩa angĩ mahĩtia; marũmagĩrĩra merĩrĩria mao mooru; nĩmegaathaga o ene, na makaheenagĩrĩria andũ arĩa angĩ, nĩguo megune o ene. **17** No rĩrĩ, inyuĩ arata akwa endwa, ririkanai ũrĩa atũmwo a Mwathani witũ Jesũ Kristũ maamwĩrĩre o mbere. **18** Maamwĩrĩre atĩrĩ, “Mahinda ma kũrigĩrĩria-rĩ, nĩgũkagia na anyũrũrania arĩa makarũmagĩrĩra merĩrĩria mao ene matarĩ ma gwĩtigĩra Ngai.” **19** Acio nĩo andũ arĩa mamwamũranagia, arĩa marũmagĩrĩra merĩrĩria ma mwĩrĩ, no matĩrĩ na Roho. **20** No inyuĩ arata akwa endwa, ikaragai mũkĩongererekaga hinya thĩĩnĩ wa wĩtikio wanyu ũrĩa mũtheru mũno na mũhooyage mũrĩ thĩĩnĩ wa Roho Mũtheru. **21** Ikaragai thĩĩnĩ wa wendo wa Ngai mũgĩetagĩrĩra tha cia Mwathani witũ Jesũ Kristũ nĩguo ikaamũkinyia muoyo-inĩ wa tene na tene. (aĩonios g166) **22** Iguagĩrai tha andũ arĩa marĩ na mathangania, **23** tharai arĩa angĩ kuuma mwaki-inĩ mũmahonokie; arĩa angĩ-rĩ, maigũrei tha, mũrĩ na guoya, na mũgĩthũruga

o na nguo ciao iria cīkīrītwo maroro nī mwīrī
mūthaahie. 24 Na rīu, kūrī ūrīa ūngihota
kūmūgitīra mūtīkagwe, na kūmūrūgamia mbere
ya ūthiū wake ūrīa wī riiri mūtārī na ūūgū,
na mūrī na gīkeno kīnene: 25 Ngai we wiki
Mūhonokia witū arogīa na riiri, na ūkaru, na
hinya, o na wathani, thīnī wa Jesū Kristū
Mwathani witū, o kuuma kīambīrīria, o na rīu,
na nginya tene na tene! Amenī. (aiōn g165)

Kũguũrĩrio

1 Ūyũ nĩguo ūguũrio wa Jesũ Kristũ, ūrĩa Ngai aamũguũrĩrie nĩguo onie ndungata ciake maũndũ marĩa makirĩ gwĩkĩka o ica ikuhĩ. Aamenyithanirie ūhoru ūcio na ūndũ wa gũtũma mũraika wake kũrĩ ndungata yake Johana, 2 ūrĩa nake wacookire kumbũra ūhoru ūrĩa wothe oonire, naguo nĩ ūhoru wa kiugo kĩa Ngai na ūira wa Jesũ Kristũ. 3 Kũrathimworĩ, nĩ mũndũ ūrĩa ūthomaga ciugo cia ūrathi ūyũ, na kũrathimwo nĩ andũ arĩa maiguaga ūhoru ūyũ na makaiga ngoro-inĩ ciao ūhoru ūrĩa wandĩkitwo ūrathi-inĩ ūyũ, tondũ ihinda nĩrĩkuhĩrĩrie. 4 Nĩ nĩ Johana, Ndĩratũmĩra makanitha marĩa mũgwanja marĩ kũu bũrũri wa Asia ūhoru ūyũ: Atĩrĩrĩ, wega na thayũ irogĩa na inyuĩ kuuma kũrĩ ūrĩa ūrĩ ho, na nowe warĩ ho, na nowe ūgooka, na kuuma kũrĩ maroho mũgwanja marĩa maikaraga mbere ya gĩtĩ gĩake kĩa ūnene, 5 o na kuuma kũrĩ Jesũ Kristũ, mũira ūrĩa mwĩhokeku, o we irigithathi rĩa arĩa akuũ, na mwathi wa athamaki a thĩ. Kũrĩ ūcio ūtwendete, na agatuohorithia kuuma mehia-inĩ maitũ na ūndũ wa thakame yake, 6 na agatũtua andũ a ūthamaki na athĩnjĩri-Ngai, nĩguo tũtungatage Ngai na Ithe wake: ūgooci na wathani irogĩa kũrĩ we tene na tene! Amenĩ. (aĩon g165) 7 Atĩrĩrĩ, nĩ gũũka arooka na matu, na gũtirĩ riitho rĩtakamuona, o na andũ arĩa maamũtheecire nĩmakamuona; nao andũ othe a thĩ nĩmagacakaya nĩ ūndũ wake. Ūguo nĩguo gũgaatuĩka! Amenĩ. 8 Mwathani Ngai ekuuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ Alifa o na Omega, ūrĩa ūrĩ ho, na nowe warĩ ho, na nowe ūgooka, o we Mwene-Hinya-Wothe.” 9 Nĩ, Johana, mũrũ wa ithe wanyu, na mũgwatanĩri na inyuĩ thĩnĩ wa mĩnyamaro, na ūthamaki, na gũkirĩrĩria tũmĩrĩrie, o iria irĩ ciitũ thĩnĩ wa Jesũ, ndaarĩ gĩcĩgĩrĩria-inĩ kĩa iria kĩrĩa gĩntagwo Patimo tondũ wa Ūhoru wa Ngai na ūira wa Jesũ. 10 Na rĩrĩ, ndaarĩ thĩnĩ wa Roho Mũthenya wa Mwathani, na nĩ ngĩguu mũgambo mũnene thuutha wakwa warĩ ta wa karumbeta, 11 ūkiuga atĩrĩ, “Andĩka ūrĩa ūkuona ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo, na ūcooke ūtũmĩre makanitha

marĩa mũgwanja: nĩmo kanitha wa Efeso, na wa Simurina, na wa Perigamo, na wa Thuatira, na wa Saride, na wa Filadelifia, na wa Laodikia.” 12 Na nĩ ngĩhũgũra nĩguo nyone mũgambo ūcio wanjaragĩria. Na hĩndĩ rĩria ndehũgũrĩrie, ngĩona mĩtĩ mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩra matawa, 13 na gatagatĩ ka mĩtĩ iyo nĩ haarĩ na mũndũ “wahaanaga ta mũrũ wa mũndũ,” wehumbĩte nguo yamũkinyĩte o nyarĩrĩ, na akeoha mũcibi wa thahabu gĩthũri. 14 Naguo mũtwe wake na njuĩrĩ yake ciarĩ njerũ cua ta guoya wa ng’ondũ, cĩerũhĩte o ta ira, namo maitho make maahaanaga ta nĩnĩmbĩ cia mwaki. 15 Namo magũrũ make maahaanaga ta gĩcango gĩgũkenga kĩrĩ mwaki-inĩ wa aturi, naguo mũgambo wake watariĩ ta mũrurumo wa maaĩ maingĩ. 16 Guoko-inĩ gwake kwa ūrĩo aanyĩtĩte njata mũgwanja, na kuuma kanua-inĩ gake hakoima rũhiũ rwa njora rũũgĩ mĩena yeerĩ. Naguo ūthĩũ wake watariĩ ta rĩua rĩrĩa rĩarĩte mũno. 17 Rĩrĩa ndaamuonire ngĩgwa magũrũ-inĩ make ta mũndũ mũkuũ. Nake akĩnjĩgĩrĩra guoko gwake kwa ūrĩo, akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩtigĩra. Nĩ nĩ wa Mbere, na ni nĩ wa Kũrigĩrĩria. 18 Nĩ nĩ ūrĩa-ũrĩ-Muoyo; nĩndakuĩte, na rĩu ngũtũura muoyo nginya tene na tene! Na nĩ nĩ ndĩ na cabi cia gĩkuũ na Kwa Ngoma. (aĩon g165, Hadēs g86) 19 “Nĩ ūndũ ūcio, andĩka maũndũ marĩa wona, marĩa marĩ kuo rĩu na marĩa magooka thuutha-inĩ. 20 Nayo hitho ya njata icio mũgwanja wonire guoko-inĩ gwakwa kwa ūrĩo, na ya mĩtĩ iyo mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩra matawa nĩ ĩno: Njata icio mũgwanja nĩ araika a makanitha marĩa mũgwanja, nayo mĩtĩ iyo mũgwanja ya kũigĩrĩra matawa nĩ makanitha macio mũgwanja.

2 “Kũrĩ mũraika wa Kanitha wa Efeso, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ūrĩa ūnyĩtĩte njata icio mũgwanja na guoko gwake kwa ūrĩo, ūrĩa ūthĩagĩra mĩtĩ-inĩ iyo mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩra matawa. 2 Nĩnjũũ ciiko ciaku, o na wĩra waku mũritũ, o na ūkirĩrĩria waku. Nĩnjũũ atĩ ndũngĩkirĩrĩria andũ arĩa aaganu, na atĩ andũ arĩa moigaga nĩ atũmwo no ti atũmwo nĩwamagerĩrie, na ūkĩmenya atĩ nĩ a maheeni. 3 Nĩũkirĩrĩrie na ūkomĩrĩria

mathiina nĩ undũ wa rĩitwa rĩakwa, na ndũri wanoga. 4 No rĩrĩ, undũ ũria ngũgũcuukĩra nĩ atĩrĩ: Nĩwatigire gũikara na wendani ũria warĩ naguo mbere. 5 Ririkana kũria uumĩte ũkagũa! Wĩrire ũcooke wĩke maũndũ marĩa wekaga mbere. Waga kwĩrira, nĩngũka kũri we na njeherie mũtĩ waku wa kũigĩra tawa kuuma handũ haguo. 6 No rĩrĩ, ũri na undũ ũmwe mwega: Wee nĩũthũire ciiko cia andũ arĩa metagwo Anikolai, iria o na nĩ thũire. 7 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha. ũria wa gũtoorania-rĩ, nĩngamwĩtikĩria kũria maciaro ma mũtĩ wa muoyo, ũria ũri mũgũnda-inĩ wa Ngai wa gĩkeno. 8 “Kũri mũraika wa kanitha wa Simurina, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũria wa Mbere na nowe wa Kũrikĩrĩria, ũria wakuire na agĩcooka akĩriũka. 9 Nĩnjũũ mĩnyamaro yaku na ũthĩni waku, no ũri gĩtonga! Nĩnjũũ ũria ũrumagwo nĩ arĩa moigaga atĩ nĩ Ayahudi no ti Ayahudi, no nĩ thunagogi ya Shaitani. 10 Ndũkae gwĩtigĩra maũndũ marĩa ũkĩrĩ gũthĩnio namo. Ngũmwĩra atĩrĩ, mũcukani nĩarĩkia amwe anyu njeera nĩguo amũgerie, na mũnyamario handũ ha mĩthenya ikũmi. Wee ikaraga ũri mwĩhokeku, o nginya gũkua, na nĩngũkũhe thũmbĩ ya muoyo. 11 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha. ũria wa gũtoorania-rĩ, ndakahutio o na hanini nĩ gĩkuũ kĩria gĩa keerĩ. 12 “Kũri mũraika wa kanitha wa Perigamo mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũria ũri na rũhiũ rũũgĩ mĩena yeerĩ. 13 Atĩrĩrĩ, nĩnjũũ kũria ũtũũraga, o kũu Shaitani arĩ na gĩti kĩa ũnene. No ũtũũrĩte ũri o mwĩhokeku harĩ nĩ. Wee ndũigana gũkaana wĩtikio ũria warĩ naguo thĩini wakwa, o na matukũ-inĩ ma Antipa, mũira wakwa mwĩhokeku, ũria woragĩrwo itũũra-inĩ rĩanyu inene, o kũu Shaitani atũũraga. 14 No rĩrĩ, ndĩ na maũndũ matarĩ maingĩ ngũgũcuukĩra: atĩrĩ, ũri na andũ kũu marũmĩtie ũrutani wa Balamu, ũria warutire Balaki kũheenereria andũ a Isiraeli mehie na undũ wa kũria irio irutĩrwo mĩhianano, o na mahũũrage ũmaraya. 15 O na ningĩ no ũri na andũ amwe marũmĩtie ũrutani wa andũ arĩa metagwo Anikolai. 16 Nĩ undũ ũcio, kĩrire! Waga gwĩka ũguo, nĩngũka kũri

we ica ikuhĩ, hũũrane nao na rũhiũ rũrũ rũri kanua gakwa. 17 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha. ũria ũgaatoorania-rĩ, nĩngamũhe mana mamwe marĩa mahithe. O na ningĩ nĩngamũhe ihiga rĩerũ rĩandĩkitwo rĩitwa rĩerũ, na gũtarĩ ũngĩ ũrĩũ o tiga ũcio ũkaamũkĩra ihiga rĩu. 18 “Kũri mũraika wa kanitha wa Thuatira, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia Mũrũ wa Ngai, ũria ũri na maitho matarĩ ta rũrĩrĩmbĩ rwa mwaki, na magũrũ make matarĩ ta gĩcango kĩria gĩkumuthe gĩgathera. 19 Nĩnjũũ ciiko ciaku, na ngamenya wendani waku, na wĩtikio waku, na ũtungata waku, na ũkĩrĩrĩria waku, o na ngamenya atĩ ciiko ciaku cia kũrigĩrĩria nĩkĩrĩte iria cia mbere. 20 No rĩrĩ, undũ ngũgũcuukĩra no atĩrĩ, atĩ nĩũkĩrĩrĩrie mũndũ-wa-nja ũcio wĩtagwo Jezebeli, ũcio wĩtuaga mũnabii. Nĩ undũ wa ũrutani wake, nĩahĩtithagia ndungata ciakwa ihũũrage ũmaraya, na irĩage irio iria irutĩrwo mĩhianano. 21 Nĩndĩmũheete ihinda rĩa kwĩrira ũmaraya ũcio wake, no niaregete. 22 Nĩ undũ ũcio ngũmũkia gĩtanda-inĩ kĩa mĩnyamaro, na ndũme arĩa matharagia nake manyamare mũno, tiga no meririre matigane na mĩthĩre yake. 23 Nĩngooraga ciana ciake. Namu makanitha mothe nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ thuthuuragia ngoro na meciiria, na nĩngarĩha o mũndũ wanyu kũringana na ciiko ciake. 24 Na rĩu inyuũ arĩa mũrĩ kũu Thuatira, o inyuũ mũtarũmĩtie ũrutani wake, na mũtarĩ mwamenya maũndũ marĩa marikĩru ma hito cia Shaitani, ta ũguo andũ acio moigaga, inyuũ ngũmwĩra atĩrĩ (no ndirĩ na mũrigo ũngĩ ngũmũigĩra): 25 Ikaragai mũrũmĩtie O maũndũ marĩa mũrĩ namo o nginya rĩria ngooka. 26 Nake ũria ũgaatoorania na ahingagie wendi wakwa nginya mũthia-rĩ, nĩngamũhe wathani aathage ndũrĩrĩ: 27 ‘Nake nĩagaciathaga na rũthanju rwa kĩgera; agaacimemenda o ta ũria nyũngũ ya rĩũmba ĩmemendagwo,’ o ta ũria nĩ heetwo wathani uumĩte kũri Baba. 28 Na ningĩ nĩngamũhe njata irĩa ya rũciini. 29 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha.

3 “Kũri mũraika wa kanitha wa Saride, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũria

ūrī na maroho mūgwanja ma Ngai, o na njata mūgwanja. Atīrīrī, nīnjūūī ciiko ciaku; nīmenyete atī nīūrī ngumo ya gūkorwo ūrī muoyo, no ūrī mūkuū. 2 Arahūka! Īkīra hinya maūndū marīa matigaire na marenda gūkua, nīgūkorwo ndionete ciiko ciaku irī nginyanīru maitho-inī ma Ngai wakwa. 3 Nī ūndū ūcio, ririkana maūndū marīa wamūkīrīte na ūkamaigua; maathīkīre na wīrīre. No ūngīrega kwarahūka-rī, nīngooka ta mūici, na ndūkamenya ihinda rīrīa ngaagūkorerera. 4 No rīrī, nī ūrī andū matarī aingī kūu Saride arīa matekīrīte nguo ciao giko. Nīmagatwaranaga na nīi mehumbīte nguo njerū, nīgūkorwo nīmagīrīire. 5 Mūndū ūrīa ūgatoorania-rī, nīakahumbwo nguo njerū tao. Ndirī hīndī ngaatharia rīitwa rīake kuuma ibuku-inī rīa muoyo, no nīngoimbūra rīitwa rīake mbere ya Baba, na arāika aake. 6 ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīigie ūrīa Roho areera makanitha. 7 “Kūrī mūraika wa kanitha wa Filadelfia, mwandīkīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa mūtheru na wa ma, ūrīa ūnyitīte cabi ya Daudi. Kūrīa ahingūra gūtīrī mūndū ūngīhinga, na kūrīa ahinga gūtīrī mūndū ūngīhingūra. 8 Nīnjūūī ciiko ciaku. Atīrīrī, nīnjīkīrīte mūrango mūhingūre mbere yaku, ūrīa ūtarī mūndū ūngīhota kūūhinga. Nīnjūūī atī hinya ūrīa ūrī nguo nī mūnini, no nīūrūmītie kiugo gīakwa, na ndūigana gūkaana rīitwa rīakwa. 9 Nīngatūma andū arīa a thunagogi ya Shaitani, arīa moigaga atī nī Ayahudi o na gūtūika tio, no nīkūheenanā maheenanāgia, ndūme moke mainamīrīre mbere ya magūrū maku, na moimbūre atī nīngwendete. 10 Na tondū nawe nīūtūūrīte ūrūmītie rīathani rīakwa rīa gūikara ūmīrīrie-rī, o na nīi nīngagūikaria ihinda rīa kūgerio rīrīa rīgooka mabūrūri mothe kūgeria arīa matūūrāga gūkū thī. 11 Ngūūka o narua. Rūmia kīrīa ūrī nakīo, nīgeetha gūtīkagīe mūndū ūkuoya thūmbī yaku. 12 ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamūtua gītugī thīinī wa hekarū ya Ngai wakwa. Ndarī hīndī īngī agacooka kuuma kuo. Nīngamwandīka rīitwa rīa Ngai wakwa o na rīitwa rīa itūūra inene rīa Ngai wakwa, nīrīo Jerusalemu rīa njerū, rīrīa rīraikūrūka kuuma igūrū kūrī Ngai wakwa;

o na nīngī ndīmwandīke rīitwa rīakwa rīerū. 13 ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīigie ūrīa Roho areera makanitha. 14 “Kūrī mūraika wa kanitha wa Laodikia, mwandīkīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūcio Ameni, mūira ūrīa mwīhokeku na wa ma, o we mwathi wa ciūmbe cia Ngai. 15 Nīnjūūī ciiko ciaku, ngamenya atī wee ndūrī mūhoru na ndūrī mūhiū. Kūngīrī wega korwo waheha kana ūhiūhe! 16 No tondū ūrī mūraru, ūkaaga kūhiūha na ūkaaga kūhora-rī, ngirie gūgūtua thī uume kanua gakwa. 17 Wee ugaga atīrī, ‘Nīi ndī gītonga, ngagīa na indo nyingī, na ndirī kindū njagīte.’ No wee ndūūī atī ūrī mūnyamarīki, na ūrī wa kūiguīrwo tha, na ūrī mūthīinī, na ūrī mūtumumu, o na ūrī njaga. 18 Ngūgūtaara atī ūgūre thahabu rīrīa therie na mwaki kuuma kūrī nīi, nīgeetha ūtonge, na nīngī ūgūre nguo cia rangi mwerū cia kwīhumba, nīguo ūhumbīre thoni cia njaga yaku, na ūgūre ndawa wīhake maitho maku, nīguo ūhote kuona. 19 Arīa nyendete nīndimarūithāgia na ngamaherithia. Nī ūndū ūcio gīa na kīyo, na wīrīre. 20 Atīrīrī, ndūgamīte mūrango-inī ngīuringaringa. Mūndū o wothē angīigua mūgambo wakwa, na ahingūre mūrango, nīngūtoonya thīinī ndīanīre irio nake, nake arīanīre na nīi. 21 ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamwītīkīria aikare hamwe na nīi gītī-inī gīakwa kīa ūnene, o ta ūrīa nīi ndatooranīrie na ngīikaranīra hamwe na Baba gītī-inī gīake kīa ūnene. 22 ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīigie ūrīa Roho areera makanitha.”

4 Thuutha wa maūndū macio ngīrora, na rīrī, hau mbere yakwa haarī na mūrango warī mūhingūre kūu igūrū. Naguo mūgambo ūrīa ndaiguīte mbere īyo ūkīnjarīria, ūrīa wagambaga ta coro, ūkiuga atīrī, “Ambata, ūike haha, na nīngūkuonia maūndū marīa arī o nginya mageekīka thuutha wa maūndū maya.” 2 O rīmwe ngīkorwo ndī thīinī wa Roho, na rīrī, hau mbere yakwa harī na gītī kīa ūnene kūu igūrū, na nī harī na mūndū wagīikarīire. 3 Nake ūcio wagīikarīire onekaga atarīi ta ihiga rīa mūthemba wa njathibi na wakiki. Naguo mūkūnga-mbura ūrīa wonekaga ūhaana ta kahiga karīa getagwo thumarati, nīguo warīgiicīrīre gītī kīu kīa ūnene. 4 Nakīo

gĩtĩ kũu kĩa ũnene nĩkĩarigiĩcĩrio nĩ itĩ ingĩ cia ũnene mĩrono ĩĩrĩ na inya, nacio ciaikarĩrwo nĩ athuuri mĩrono ĩĩrĩ na ana. Athuuri acio meehumbĩte nguo njerũ na magekĩra thũmbĩ cia thahabu mĩtwe. 5 Hau gĩtĩ-inĩ kũu kĩa ũnene nĩhoimaga heni, na ngwa, na marurumĩ. Mbere ya gĩtĩ kũu kĩa ũnene haarĩ matawa mũgwanja maakanaga. Matawa macio nĩmo maroho marĩa mũgwanja ma Ngai. 6 Ningĩ hau mbere ya gĩtĩ kũu kĩa ũnene nĩ haarĩ kĩndũ kĩaahanaga ta iria rĩa gĩcicio, narĩo rĩarĩ ikembu mũno, rikahaana o ta gĩcicio. Ningĩ hau gatagatĩ, gũthiũrũkĩria gĩtĩ kũu kĩa ũnene, haarĩ na ciũmbe inya irĩ muoyo, nacio ciaiyũrĩtwo nĩ maitho mwena wa mbere, na wa na thuutha. 7 Nakĩo kĩũmbe kĩa mbere kĩaahanaga ta mũrũũthi, na gĩa keerĩ kĩaahanaga ta ndegwa, na gĩa gatatũ kĩarĩ na ũthiũ watarĩ ta wa mũndũ, nakĩo gĩa kana gĩatarĩ ta nderi ikĩrera. 8 O kĩũmbe kĩmwe gĩa ciũmbe icio inya irĩ muoyo kĩarĩ na mathagu matandatũ, nakĩo kĩaiyũrĩtwo nĩ maitho mwĩrĩ wothe o nginya rungu rwa mathagu ma kío. Mũthenya na ũtukũ itiatigithagĩria kuuga atĩrĩ: 9 Rĩrĩa rĩothe ciũmbe icio irĩ muoyo ikũgooca, na igekĩrĩra, na igacookeria ngaatho ũcio ũkarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, o ũcio ũtũũraga tene na tene-rĩ, (aiĩn g165) 10 nao athuuri acio mĩrono ĩĩrĩ na ana megũithagia thĩ mbere ya ũcio ũkarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, na makahooya ũcio ũtũũraga muoyo tene na tene. Maigaga thũmbĩ ciao mbere ya gĩtĩ kũu kĩa ũnene, makoiga atĩrĩ: (aiĩn g165) 11 “Wee Mwathani na Ngai witũ-rĩ, nĩwagĩrĩre kũgoocagwo, na gũtĩo, na kũgĩa na ũhoti, nĩgũkorwo nĩwe wombire indo ciothe, nacio ciombirwo na ũndũ wa kwenda gwaku, na ikĩgĩa na muoyo.”

5 Ningĩ ngĩona ibuku rĩa gĩkũnjo rĩrĩ guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa ũria waikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene rĩandĩkĩtwo mĩena yeerĩ, na rĩahingĩtwo na gũcinĩrĩrwo na tũtembe mũgwanja twa mũhũra. 2 Ngĩcooka ngĩona mũraika warĩ na hinya mũno akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene akooria atĩrĩ, “Nũũ mwagĩrĩru kũmethũra tũtembe tũtũ twa mũhũra, na ahingũre ibuku rĩrĩ rĩa gĩkũnjo?” 3 No gũtiarĩ mũndũ o na ũmwe kũu igũrũ, kana gũkũ thĩ, o na kana rungu rwa thĩ ũngĩahotire

kũhingũra ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo o na kana arĩrore thĩinĩ. 4 Na nĩ ngĩrĩra mũno tondũ gũtionekire mũndũ o na ũmwe mwagĩrĩru wa kũhingũra ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo kana arĩrore thĩinĩ. 5 Hĩndĩ ĩyo ũmwe wa athuuri acio akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga kũrĩra! Atĩrĩrĩ, Mũrũũthi ũria wa mũhĩrĩga wa Juda, Thuuna ĩria ya Daudi-rĩ, nĩatooranĩtie. We arĩ na ũhoti wa kũhingũra ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo, na amethũre tũtembe tũu mũgwanja twarĩo.” 6 Ningĩ ngĩona Gatũrũme arũgamĩte gatagatĩ ga gĩtĩ kĩa ũnene, nako kahaanaga ta gathĩnjĩtwo, gathĩũrũkĩirio nĩ ciũmbe iria inya irĩ muoyo, na athuuri acio. Kaarĩ na hĩa mũgwanja na maitho mũgwanja, na nĩmo maroho mũgwanja ma Ngai marĩa matũmĩtwo mathiige thĩ yothe. 7 Nake ũcio Gatũrũme agĩthĩi akĩoya ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo kuuma guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa ũcio waikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene. 8 Na aarĩkia kũrĩoya-rĩ, ciũmbe iria inya irĩ muoyo, na athuuri arĩa mĩrono ĩĩrĩ na ana makĩngũthia thĩ mbere ya Gatũrũme. O ũmwe aarĩ na kĩnanda kĩa mũgeeto na maanyĩtĩte mbakũri cia thahabu ciyũrĩte ũbumba, na nĩguo mahooya ma andũ arĩa aamũre. 9 Nao nĩmainire rwĩmbo rwerũ, makiuga atĩrĩ: “Wee nĩwe mwagĩrĩru wa kuoya ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo, na kũmethũra tũtembe tũu twarĩo, tondũ wee nĩworagirwo, ikũgũrĩra Ngai andũ na thakame yaku kuuma mĩhĩrĩga yothe, na thiomĩ ciothe, na andũ othe, o na ndũrĩrĩ ciothe. 10 Wee nĩũmatũite andũ a ũthamaki na athĩnjĩri-Ngai a gũtungatagĩra Ngai witũ, nao magaathamaka gũkũ thĩ.” 11 Ningĩ ngĩrora, na nĩ ngĩgua mũgambo wa araika aingĩ, mũigana wao warĩ ngiri na ngiri, na ngiri ikũmi maita ngiri ikũmi. Nao maathĩũrũkĩirĩe gĩtĩ kĩa ũnene, na ciũmbe iria irĩ muoyo, na athuuri acio. 12 Nao mainaga na mũgambo mũnene, makoiga atĩrĩ: “Kwagĩrĩra nĩ Gatũrũme, karĩa kooragirwo, nĩguo kagĩe na ũhoti, na ũtonga, na ũũgĩ, na hinya, na gĩtĩo, na riiri, o na ũgooci!” 13 Ngĩcooka ngĩgua ciũmbe ciothe irĩ kũu igũrũ, na iria irĩ thĩ, na iria irĩ rungu rwa thĩ, na iria irĩ iria-inĩ, o na indo ciothe iria irĩ thĩinĩ wacio, ikĩina atĩrĩ: “Ūgooci, na gĩtĩo, na riiri, na ũhoti, irogĩa kũrĩ ũria ũkarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, na kũrĩ Gatũrũme, nginya tene na

tene!” (aiōn g165) 14 Nacio ciümbe iria inya iri muoyo ikiuga atiri, “Ameni”, nao athuuri acio makigũithia thi, makihooya.

6 Ningi nondonire ūcio Gatũrũme akimethũra gatembe ka mbere ga tũtembe tũria mũgwanja twa mũhũra. Ngĩcooka ngĩgua kũmbe kĩmwe gĩa ciümbe iria inya iri muoyo gikiuga na mũgambo wagambaga ta marurumi atiri, “Ūka!” 2 Na niĩ ngĩrora, ngĩona mbarathi njerũ hau mbere yakwa! Ūria wamihaicite aanyiitite ūta, nake akiheo thũmbĩ, akiumĩra atarii ta mũtoorania werekeire o gũtoorania. 3 Rĩria Gatũrũme aamethũre gatembe ga keerĩ, ngĩgua kũmbe kĩria kĩri muoyo gĩa keerĩ kioiga atiri, “Ūka!” 4 Ningi gũkiumĩra mbarathi ingĩ, nayo yari ndune mũno. Ūria wamihaicite niaheetwo ūhoti wa kũniina thayũ kuuma thi, na atũme andũ mooragane. Nake akiheo rũhiũ rwa njora rũnene. 5 Ningi rĩria Gatũrũme aamethũre gatembe ga gatatu, ngĩgua kũmbe kĩria kĩri muoyo gĩa gatatu kioiga atiri, “Ūka!” Na niĩ ngĩrora, ngĩona mbarathi njirũ hau mbere yakwa! Ūria wamihaicite aanyiitite ratiri na guoko gwake. 6 Ningi ngĩgua kĩndũ kiarurumire ta mũgambo ūkuuma gatagati-inĩ ga ciümbe acio inya iri muoyo, ūkiuga atiri, “Kĩbaba kĩa ngano kiumage mũcaara wa mũthenya ūmwe, na ibaba ithatũ cia ngano ya cairi ciumage mũcara wa mũthenya ūmwe, no ndũgathũkie maguta kana ūthũkie ndibe!” 7 Ningi rĩria Gatũrũme aamethũre gatembe ga kana-rĩ, ngĩgua mũgambo wa kũmbe kĩria kĩri muoyo gĩa kana woiga atiri, “Ūka!” 8 Na niĩ ngĩrora, ngĩona mbarathi theũku hau mbere yakwa! Ūria wamihaicite-rĩ, eetagwo Gikuũ, nake Jehanamu aamumite thuutha, amũkũhĩriirie. Nao makihoo ūhoti wa gwatha gĩcunjĩ kĩa inya gĩa thi, nĩguo mooragane na rũhiũ rwa njora, na ng’aragu, na mũthiro, o na ningi nyamũ iria ndĩani cia gĩthaka. (Hadēs g86) 9 Ningi aamethũra gatembe ga gatano-rĩ, ngĩona hau rungu rwa kigongona maroho ma andũ arĩa mooragĩtwo ni undũ wa kiugo kĩa Ngai, na ni undũ wa ūira ūria maagwatĩriirie. 10 Nao magikaya na mũgambo mũnene, makĩuria atiri, “Mwathani Jehova, Wee mũtheru na wa ma, ūgiũkara nginya ri

ũtatuĩriire atũuri a thi ciira nĩguo ūrihĩrie thakame iitũ?” 11 Nao makihoo o mũndũ nguo ndaaya ya rangi mwerũ, na makĩrwo meterere hanini, nginya mũigana wa ndungata iria maarutithanagia wĩra nacio ūhinge, na nĩo ariũ na aari a lthe witũ arĩa maarĩ mooragwo o ta ūria o mooragirwo. 12 Ningi ngĩrora na ngĩona aamethũra gatembe ga gatandatũ. Nakuo gũkigĩa na gĩthingithia kĩnene. Narĩo riũa rikĩgarũrũka, rikĩra ta nguo ya ikũnia itumitwo na guoya wa mbũri, nague mweri wothe ūkĩgarũrũka, ūgĩtuniha ta thakame, 13 nacio njata cia igũrũ ikigĩa thi, o ta ūria ngũyũ iria thaatu ciitikaga kuuma mũkũyũ-inĩ rĩria wainainio ni rũhuho rũnene. 14 Narĩo igũrũ rikieherio o ta ūria ibuku rĩa gĩkũnjo rikũnjagwo, nacio irĩma ciothe na icigĩrĩra ikieherio ikiuma kũndũ gwacio. 15 Nao athamaki a thi, na anene, na anene a thigari, na itonga, na andũ arĩa marĩ hinya, na ngombo ciothe, na andũ arĩa othe eyathi, makĩhitha ngurunga-inĩ, na gatagati ka ndwaro cia mahiga ma irĩma. 16 Nao nĩmeeraga irĩma na ndwaro cia mahiga atiri, “Tũgwĩrei, mũtũhithe twehere ūthiũ-inĩ wa ūcio ūria ūikariire gĩti kĩa ūnene, na kuuma kũri mang’ũri ma Gatũrũme! 17 Nĩgũkorwo mũthenya ūria mũnene wa mang’ũri mao nĩmũkinyu, nake nũ ūngihota kũwĩtiiria?”

7 Thuutha wa ūguo ngĩona araike ana marũgamĩte ituri-inĩ iria inya cia thi, marigĩriirie huho iria inya cia thi nĩgeetha rũhuho o ruothe rũtikahurutane gũkũ thi, kana iria-inĩ rĩria inene, o na kana mũti-inĩ o wothe. 2 Ngĩcooka ngĩona mũraika ūngĩ akĩambata oimite mwena wa irathĩro, ari na mũhũri wa Ngai ūria ūri muoyo. Nake agĩta araike acio ana na mũgambo mũnene, acio maaheetwo ūhoti mathũkie thi na iria rĩria inene, akĩmeera atiri: 3 “Mũtigathũkie thi, kana iria, o na kana mũti, nginya tũkorwo tũrikĩtie gwĩkĩra ndungata cia Ngai witũ rũri ithiithi-inĩ ciao.” 4 Ningi ngĩgua mũigana wa arĩa meekĩrirwo rũri, nao maarĩ: 144,000 kuuma mihĩrĩga yothe ya Isiraeli. 5 A mũhĩrĩga wa Juda arĩa meekĩrirwo rũri maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Rubeni maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga

wa Gadi maarī 12,000, 6 na a mūhīrīga wa Asheri maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Nafitali maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Manase maarī 12,000, 7 na a mūhīrīga wa Simeoni maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Lawi maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Isakaru maarī 12,000, 8 na a mūhīrīga wa Zebuluni maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Jusufu maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Benjamini maarī 12,000. 9 Thuutha wa maündū macio ngĩcooka ngĩrorra, na hau mbere yakwa-rĩ, ngĩona kĩrĩndĩ kĩnene gĩtangĩtarika nĩ mündũ, kĩa andũ moimĩte ndũrĩrĩ-inĩ ciothe, na maarĩ a mihīrīga yothe, na iruka ciothe, na thiomĩ ciothe, marũgamĩte mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene, na mbere ya Gatũrũme. Nao meehumbĩte nguo ndaaya cia rangĩ mwerũ, na makanyĩta makĩndũ na moko. 10 Nao maanagĩrĩra na mũgambo mũnene makoĩga atĩrĩ: “Kũhonokania nĩ kwa Ngai witũ, ũrĩa ũkarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, na gwa Gatũrũme.” 11 Nao araike acio othe maarũgamĩte mathiũrũrũkĩrie gĩtĩ kĩu kĩa ũnene, na magathiũrũrũkĩria athuuri acio na ciũmbe icio inya irĩ muoyo. Nao magĩturumithia mothiũ mao thĩ hau mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene, makĩhooya Ngai, 12 Makiugaga atĩrĩ: “Amenĩ! Ũgocoo, na riiri, na ũũgĩ, na ngaatho, na gĩtĩio na ũhoti, na hinya, irotũũra na Ngai witũ tene na tene. Amenĩ!” (aiōn g165) 13 Na rĩrĩ, ũmwe wa athuuri acio akĩnjũũria atĩrĩ, “Andũ aya mehumbĩte nguo ndaaya cia rangĩ mwerũ nĩ a, na moimĩte kũ?” 14 Na nĩ ngĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, nĩwe ũũ.” Nake akĩnjũra atĩrĩ, “Aya nĩ arĩa moimĩte mĩnyamaro-inĩ irĩa mĩnene; nao nĩmathambĩtie nguo ciao na magacĩerũhia na thakame ya Gatũrũme. 15 Nĩ ũndũ ũcio, “rũ maikaraga mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai, na mamũtungatagĩra mũthenya na ũtukũ thĩĩnĩ wa hekarũ yake; nake ũrĩa ũkaragĩra gĩtĩ kĩa ũnene egũtũũra atambũrũkĩtie hema yake igũrũ rĩa. 16 Gũtirĩ hĩndĩ magaacooka kũhũũta; na matigacooka kũnyoota. Matigacĩnwo rĩngĩ nĩ riũa, o na kana nĩ ũrugarĩ mũhiũ o na ũrĩkũ. 17 Nĩgũkorwo Gatũrũme ũrĩa ũrĩ gatagatĩ ga gĩtĩ kĩa ũnene nĩwe ũgaatuĩka mũrĩithi wao; nĩakamatongoria, amakinyie ithima-inĩ cia maaĩ

ma muoyo. Nake Ngai nĩakamagiria maitthori mothe mathire maitho-inĩ mao.”

8 Ningĩ rĩrĩa Gatũrũme aamethũrire gatembe ka mũgwanja-rĩ, kũu igũrũ gũgĩkirwo ki ihinda ta rĩa nuthu ithaa. 2 Na nĩ ngĩona araike mũgwanja arĩa marũgamaga mbere ya Ngai, nao makĩheo tũrumbeta mũgwanja. 3 Nake mũraika ũngĩ, ũrĩa warĩ na rũgĩo rwa thahabu, agĩũka akĩrũgama kĩgongona-inĩ. Nake akĩheo ũbumba mũingĩ nĩgeetha aũrute igongona hamwe na mahooya ma arĩa othe aamũre hau igũrũ rĩa kĩgongona gĩa thahabu kĩrĩa kĩrĩ mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene. 4 Nayo ndogo ya ũbumba ũcio, hamwe na mahooya ma andũ arĩa aamũre, ikĩambata mbere ya Ngai yumĩte guoko-inĩ kwa mũraika ũcio. 5 Nake mũraika ũcio akĩoyia rũgĩo rũu rwa thahabu, akĩrũiyũria mwaki kuuma kĩgongona-inĩ, akĩũikia thĩ; nakuo gũkĩgĩa ngwa, na marurumĩ, na heni, na gĩthingithia. 6 Hĩndĩ iyo araike arĩa mũgwanja maarĩ na tũrumbeta mũgwanja makĩthaarĩria gũtũhuha. 7 Mũraika wa mbere akĩhuha karumbeta gake, nakuo gũkĩgĩa mbura ya mbembe na mwaki itukanite na thakame, nacio igĩkio thĩ. Nakĩo gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩa thĩ gĩkĩhĩa, na gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa mĩtĩ ikĩhĩa, o na nyeki yothe nduru ikĩhĩa. 8 Mũraika wa keerĩ nake akĩhuha karumbeta gake, nakĩo kĩndũ kĩaahaana ta kĩrĩma kĩnene gĩakanaga mwaki-rĩ, gĩgĩkio thĩĩnĩ wa iria rĩrĩa inene. Nakĩo gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa iria rĩu gĩgĩtuika thakame, 9 na gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩa ciũmbe iria irĩ muoyo thĩĩnĩ wa iria rĩu igĩkua, na gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa marikabu ikĩanangwo. 10 Nake mũraika wa gatatũ akĩhuha karumbeta gake, nayo njata nene mũno ikĩuma igũrũ yakanite ta gĩcinga, ikĩgwĩra gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa njũũĩ na ithima cia maaĩ, 11 narĩo rĩitwa rĩa njata iyo nĩ Kũrũra. Gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa maaĩ macio gĩkĩrũra, na andũ aingĩ magĩkua nĩ kũnyua maaĩ macio marũrũ. 12 Nake mũraika wa kana akĩhuha karumbeta gake, narĩo riũa rĩkĩringwo gĩcunjĩ gĩa ithatũ, o naguo mweri gĩcunjĩ gĩa ithatũ, o na njata nacio gĩcunjĩ gĩa ithatũ, tondũ ũcio gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩacio gĩgĩtuika nduma. Nakĩo gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa mũthenya gĩkiaga ũtheri, o na gĩcunjĩ gĩa ithatũ

kia ütukū o taguo. **13** O ndorete-rī, ngīgua nderi yombūkaga rīera-inī ikīanīrīra na mūgambo mūnene, ikoiga atīrī: “Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī inyuī arīa mūtūūraga thī mūrī na haaro-ī, tondū wa tūrumbeta tūrīa tūkirie kūhuhwo nī arāika acio angī atatū-ī!”

9 Nake mūraika wa gatano akihuha karumbeta gake, na nī ngiona njata yumite igūrū ikagūa thī. Nayo njata iyo ikīnengerwo cabi ya Irima-rītarī-Gīturi. (*Abysos g12*) **2** Hīndī irīa aahingūrire Irima-rītarī-Gīturi-rī, rikiuma ndogo yahaanaga ta ndogo ya icua inene. Narīo riūa na matu igīkīrwo nduma nī ndogo iyo yoimaga Irima-rīu-rītarī-Gīturi. (*Abysos g12*) **3** Na thīinī wa ndogo iyo gūkiuma ngigī, igīūka thī, nacio ikiheo ūhoti ūtarīi ta wa tūng’aurū twa thī. **4** Nacio ikīrwo itikeehie nyeki ya thī, kana mūmera o wotho o na kana mūtī, o tīga andū arīa matarī na rūūrī rwa Ngai ithiithi ciao. **5** Nacio ikīaga kūheo ūhoti wa kūmooraga, o tīga wa kūmaherithia mīeri itano. Naruo ruo rūrīa maigūire rwarī o ta ruo rwa kang’aurū karathīte mūdū. **6** Matukū-inī macio andū nīmagacaragia gīkuū, no matigakīona; nīmakeriragīria gūkua, nakīo gīkuū gīkamoorīra. **7** Ngigī icio cīahaanaga ta mbarathi ihaarīrio nī ūndū wa mbaara. Mītwē-inī yacio cīarī na kīndū kīahaanaga ta thūmbī cīa thahabu, namo mothiū maacio maahaanaga ta mothiū ma andū. **8** Njuīrī yacio yahaanaga ta njuīrī cīa andū-a-nja, namo magego maacio maatarīi ta magego ma mūrūūthi. **9** Nacio cīarī na ngo cīa kūgītīra gīthūri cīahaanaga ta ngo cīa kīgera, naguo mūgambo wa mathagu maacio warī ta mūrurumo wa mbarathi nyingī na ngaari cīa ita iteng’erete irorete mbaara-inī **10** Cīarī na mīting’oe, o na mboora ta cīa tūng’aurū, na mīting’oe-inī yacio cīarī na ūhoti wa kūnyariira andū ihinda rīa mīeri itano. **11** Na nī cīarī na mūthamaki waciathaga, na nīwe mūraika wa Irima-rītarī-Gīturi, narīo rīitwa rīake na rūthiomi rwa Kīhibirania nī Abadoni, ningī na Kīyunani agetwo Apolioni. (*Abysos g12*) **12** Haaro ya mbere nīyathira; haatigara ingī igīrī irīa igīūka thuutha. **13** Mūraika wa gatandatū nake akihuha karumbeta gake, na nī ngīgua mūgambo ūkiuma hīa-inī cīa kīgongona gīa

thahabu kīrīa kīrī mbere ya Ngai. **14** Ūkīira mūraika ūcio wa gatandatū warī na karumbeta atīrī, “Ohora arāika arīa ana arīa moheirwo rūū-inī rūrīa rūnene rwa Farati.” **15** Nao arāika acio ana, arīa maathagathagītwo nī ūndū wa ihinda rūu, na nī ūndū wa mūthenya ūcio o na nī ūndū wa mweri ūcio, o na mwaka ūcio makīohorwo nīgūo moorage andū gīcunjī gīa ithatū kīa andū gūkū thī. **16** Nacio mbūtū cīa mbaara irīa cīahaicīte mbarathi mūigana wacio warī milioni magana meerī. Nīndaigūire mūigana wacio. **17** Mbarathi icio ndonire na kīoneki hamwe na arīa macīhaicīte-rī, cīahaanaga atīrī: Ngo cīacio cīa kūgītīra gīthūri cīarī cīa rangī mūtune ta mwaki, na rangī wa bururu, na rangī wa ngoikoni ūhaana ta ūbiriti. Ciongo cīa mbarathi icio cīahaanaga ta ciongo cīa mīrūūthi, natuo tūnua twacio twoimaga mwaki, na ndogo, o na ūbiriti. **18** Gīcunjī gīa ithatū kīa andū a gūkū thī nīkīoragīrwo nī mīthiro iyo itatū ya mwaki, na ndogo, na ūbiriti irīa cīoimaga tūnua-inī twacio. **19** Hīnya wa mbarathi icio warī tūnua-inī twacio na mīting’oe-inī yacio, nīgūkorwo mīting’oe yacio yahaanaga ta nyoka irī na ciongo irīa itihagia andū nacio. **20** Andū a thī acio angī, arīa matooragīrwo nī mīthiro iyo, matiigana kwīrira mehīa ma wīra wa moko mao; matiigana gūtiga kūhooya ndaimono, na mīhianano ya thahabu, na ya betha, na ya gīcango, na ya mahiga, na ya mītī, o mīhianano irīa itangīhota kuona, kana īigūe, kana īitware. **21** O na ningī matiigana kwīrira nī ūndū wa mehīa ma ūragani wao, kana ūrogi wao, kana ūmaraya wao, o na kana ūici wao.

10 Ningī ngīcooka ngīona mūraika ūngī warī na hīnya mūno agīkūrūka oimīte igūrū. Nake ehumbīte itu ta nguo, na igūrū rīa mūtwe wake haarī na mūkūnga-mbura; naguo ūthiū wake wahaanaga ta riūa, namo magūrū make maahaanaga ta itugī cīa mwaki. **2** Nake aanyiitīte na guoko gwake kabuku kanini ga gīkūnjo karī kahingūre. Aakinyithīte kūgūrū gwake kwa ūrīo irīa-inī, nakuo kwa ūmotho agagūkinyithīa thī nyūmū, **3** akīgūthūka na mūgambo mūnene ta wa mūrūūthi ūkīrarama. Hīndī irīa aagūthūkīre-rī, mīgambo ya ngwa irīa mūgwanja ikīgamba. **4**

Na rīria ngwa icio mūgwanja ciagambire, ndaari hakuhi kwandika; no ngiigua mūgambo kuuma igūrū ūkiuga atiri, “Mohoro macio maario ni ngwa icio mūgwanja-rī, maige marī hitho, ndūkamaandike.” 5 Nake mūraika ūcio ndonete arūgamite iria-ini na akarūgama thī nyūmū agītambūrūkia guoko gwake kwa ūrio na igūrū.

6 Nake akūhīta na ūria ūtūūruga muoyo nginya tene na tene, o we ūria wombire igūrū na indo ciothe iria iri kuo, na akūmba thī na indo ciothe iria iri kuo, o na akūmba iria na indo ciothe iria iri thīini wario, akiuga atiri, “Hatiri na ihinda rīngi rīa gweterera!” (aiōn g165) 7 No matukū-ini marīa mūraika wa mūgwanja agaakorwo akiriū kūhuha karumbeta gake-rī, hitho ya Ngai nīkahingio, o ta ūria eerire anabii arīa ndungata ciake. 8 Ningi mūgambo ūria ndaiguite uumite igūrū ūkinjarīria rīngi, ūkinjīra atiri: “Thi, woe kabuku kau ga gikūnjo karīa kahingūre kuuma guoko-ini kwa mūraika ūcio ūrūgamite akinyite iria, na agakinya thī nyūmū.” 9 Ni ūndū ūcio, ngithi kūrī mūraika, na ngīmūūria aahe kabuku kau ga gikūnjo. Nake akīnjīra atiri, “Koe, ūkarie. Gaakinya nda nīgegūkūrūrīra, no kari kanua gegūkorwo kari na mūrīo ta ūkī!” 10 Ngikīoya kabuku kau ga gikūnjo kuuma guoko-ini kwa mūraika ūcio, na niī ngīkarīa. Kari kanua kaari na mūrīo ta ūkī, no ndarīkia gūkarīa, gakīndūrīra. 11 Ngīcooka ngīrwo atiri, “No nginya ūrathe ūhorō rīngi ūkonī andū aingī, na ndūrīrī nyingī, na thiomī nyingī, o na athamaki aingī.”

11 Ningi ngīnengerwo mūrangi wa gūthima wahaanaga ta rūthanju, ngīrwo atiri, “Thi ūthime hekarū ya Ngai na kīgongona, na ūtare andū arīa marahooya Ngai kuo. 2 No nja ya hekarū ūtigane nayo, ndūkamithime tondū nīhetwo andū-a-Ndūrīrī. Nao nīmakarangīria itūūra rīu itheru ihinda rīa mīeri mīrongo ina na īrī. 3 Na niī nīngahe aira akwa eerī hinya, nao nīmakaratha ūhorō handū ha matukū 1,260 mehumbite nguo cia makūnia.” 4 Acio nīo mītamaiyū īria īrī, na nīo mīti īria īrī ya kūgīrīrwo matawa īria īrūgamite mbere ya Mwathani wa thī. 5 Mūdū o wothē angīkaageria kūmeka ūūru, mwaki ūkoimaga

tūnua twao ūkaniina thū icio ciao. Na mūdū o wothē ūngīkenda kūmeka ūūru no nginya akue o ūguo. 6 Andū aya marī na hinya wa kūhinga igūrū nīgeetha gūtikae kuura mbura ihinda rīria makaaratha ūhorō; ningī marī na hinya wa kūgarūra maaī matuīke thakame. O na ningī marī na hinya wa kūhūūra thī na mīthemba yothē ya mīthiro maita maingī o ta ūria mangienda. 7 Rīria makaarīkia kūheana ūira wao-rī, nyamū īria yambataga yumite Irimarīria-Rītarī-Gīturi nīkamatharīkīra īmatoorie, na īmoorage. (Abyssos g12) 8 Nacio ciimba ciao igaatigwo ciaraganite njīra-ini cia itūūra rīria inene, rīria rīgerekanagio rīgetwo Sodomu kana Mīsiri, na nīkuo Mwathani wao aambīrwo mūtī igūrū. 9 Na ihinda rīa mīthenya itatū na nuthu, andū a kuuma iruka ciothe, na mīhīrīga yothē, na thiomī ciothe na ndūrīrī ciothe, nīmakerorera ciimba ciao, na magirie ithikwo. 10 Nao andū arīa matūūruga thī nīmagakenerera aira acio, na makūngūire magītūmanagīra iheo, tondū anabii acio eerī nīmanyariiraga andū a gūkū thī. 11 No thuutha wa mīthenya itatū na nuthu, mīhūmū ya muoyo ikīmatoonya yumite kūrī Ngai, nao makīrūgama na magūrū mao, na arīa maamonire makīnyitwo nī kīmako kīnene mūno. 12 Ningī makīigua mūgambo mūnene uumite igūrū ūkīmeera atiri, “Ambatai na gūkū.” Nao makīambata igūrū marī itu-ini, thū ciao imeroreire. 13 Ithaa o rīu-rī, gūkīgīa na gīthingithia kīnene, nakīo gīcunjī gīa ikūmi gīa itūūra rīu gīkīmomoka. Andū ngiri mūgwanja makīūrugwo nī gīthingithia kīu, nao arīa maatigarire makīmaka na makīgooca Ngai wa igūrū. 14 Haaro ya keerī nīyathira, haaro ya gatatū-rī, igūūka o narua. 15 Nake mūraika wa mūgwanja akīhuha karumbeta gake, nakuo gūkīgīa na mīgambo mīnene kūu igūrū, nayo īkiuga atiri: “Ūthamaki wa thī nīūtuūkīte ūthamaki wa Mwathani witū, o na Kristū wake, nake egūtūūra athamakaga nginya tene na tene.” (aiōn g165) 16 Nao athuuri arīa mīrongo īrī na ana, arīa maaikarīre itī ciao cia ūnene mbere ya Ngai, magītūrumithia mothiū mao thī makīhooya Ngai, 17 makiuga atiri: “Nīt wagūcookeria ngaatho, Mwathani

Ngai, Wee Mwene-Hinya-Wothe, o Wee ūri ho, na nowe warī ho, tondū nīwoete hinya waku mūnene, ūkambīrīria gūthamaka. **18** Ndūrīrī nacio nīciarakarire; namo mang'ūrī maku nīmakinyīte. Hīndī nīnginyu ya andū arīa akuū gūtuīrwo ciira, o na ya kūhe anabii, ndungata ciaku, iheo, hamwe na arīa aamūre, na arīa metigīrīte rīitwa rīaku, arīa anini na anene, o na ya kwananga arīa manangaga thī.” **19** Ningī hekarū ya Ngai kūu igūrū ikīhingūrwo, na thīinī wa hekarū yake gūkīoneka ithandūkū rīrīa rīa kīrīkanīro giake. Nakuo gūkīgīa na heni, na marurumī, na ngwa, na gīthingithia, na mbura nene ya mbembe.

12 Ningī kūu igūrū gūkīoneka ūrirū mūnene wa kūgegania: gūkīoneka mūdū-wa-nja wehumbīte riūa, agacooka agakinya mweri na magūrū, na agekīra thūmbī ya njata ikūmi na igīrī mūtwe. **2** Aarī na nda, na nīakayaga nī ruo tondū aarī hakuhī kūheo mwana. **3** Ningī gūkīoneka ūrirū ūngī kūu igūrū na atīrī: nī ndamathia nene yarī ndune, na yarī na ciongo mūgwanja, na hīa ikūmi, na thūmbī mūgwanja ciongo-inī ciayo. **4** Naguo mūting'oe wayo ūkīhaata gīcunjī gīa ithatū kīa njata cia igūrū na igīcirekania thī. Ndamathia īyo ikīrīgama mbere ya mūdū-wa-nja ūcio warī hakuhī kūheo mwana, nīguo itambuure mwana ūcio aaciarwo o ūguo. **5** Nake mūdū-wa-nja ūcio akīgīa mwana wa kahī, ūrīa ūgaathaga ndūrīrī ciothe na rūthanju rwa kīgera. Nake mwana ūcio akīhurio, agītwarwo igūrū gītī-inī kīa ūnene kīa Ngai. **6** Mūdū-wa-nja ūcio akīūrīra werū-inī, handū harīa aathondekeirwo nī Ngai, harīa aarī amenyererwo handū ha ihinda rīa matukū 1,260. **7** Na rīrī, kūu igūrū gūkīgīa mbaara. Mikaeli na araika ake makīrūa na ndamathia īyo, nayo ndamathia na araika ayo makīrūa nao. **8** No ndamathia ndīarī na hinya wa kūigana, nayo hamwe na araika ayo makīaga ūikaro kūu igūrū. **9** Nayo ndamathia īyo nene ikīnyugutwo thī, na nīyo nyoka īrīa ya tene, o īrīa īitagwo mūcukani, na īgeetwo Shaitani, īrīa ihītithagia andū a thī yothe. Nayo ikīnyugutwo thī hamwe na araika ayo. **10** Ningī ngīcooka ngīgua mūgambo mūnene kūu igūrū,

ūkiuga atīrī: “Rīu ūhonokio nī mūkinyu, na ūhoti, na ūthamaki wa Ngai witū, o na wathani wa Kristū wake. Nīgūkorwo ūrīa ūcuukaga arīū na aarī a lthe witū, ūrīa ūmacuukaga mbere ya Ngai mūthenya na ūtukū, nīaharūrūkītio thī. **11** Nao nīmamūtooririe na ūndū wa thakame ya Gatūrūme, o na nī ūndū wa kiugo kīa ūira wao; na matiigana kwenda kūhonokia mīoyo yao, o na maatuika a gūkua. **12** Nī ūndū ūcio, kenai inyuī igūrū, o na inyuī arīa mūtūruga kuo! No kaī thī na iria rīrīa inene irī na haaro-ī, tondū mūcukani nīaikūrūkīte kūrī inyuī! Nake aiyūrītwo nī marūrū manene, tondū nīoi atī ihinda rīake rīrīa rītigaire nī inyinyi.” **13** Rīrīa ndamathia īyo yoonire atī nīyanyugutwo thī, ikīambīrīria kūnyariira mūdū-wa-nja ūcio waagīte mwana wa kahī. **14** Nake mūdū-wa-nja ūcio akīheo mathagu meerī ma nderi īrīa nene nīgeetha ombūke athīi werū-inī handū harīa aathondekeirwo, harīa aarī amenyererwo kwa ihinda, na kwa mahinda na nuthu ya ihinda, harīa atangīakinyīrītwo nī nyoka īyo. **15** Nayo nyoka īyo ikīhorora maaī kuuma kanua kayo o ta rūū, nīgeetha ikīnyīrie mūdū-wa-nja ūcio, itūme atwarwo nī kīguū kīu. **16** No thī nayo īgīteithīrīria mūdū-wa-nja ūcio na ūndū wa gwathamia kanua kayo, nayo ikīmeria rūū rūu rwahororetwo nī ndamathia īyo kuuma kanua kayo. **17** Hīndī īyo ndamathia īyo ikīrakarīra mūdū-wa-nja ūcio mūno, nayo īgīthīi kūrīa na ciana iria ingī ciake, na nīo andū arīa maathikagīra maathani ma Ngai, na makagwatīria ūira wa Jesū.

13 Nayo ndamathia īyo ikīrīgama hūgūrūrū-inī cia iria. Ningī ngīcooka ngīona nyamū ikīuma iria thīinī. Nyamū īyo yarī na hīa ikūmi, na mītwe mūgwanja, na hīa-inī ciayo yarī na thūmbī ikūmi, na o mūtwe wayo warī na rīitwa rīa kūrūma Ngai. **2** Nyamū īyo ndonire yahaanaga ta ngarī, no magūrū mayo maatarīi ta ma nduba, nako kanua kayo kahaanaga ta ka mūrūūthi. Nayo ndamathia īyo ikīhe nyamū īyo hinya wayo na gītī kīayo kīa ūnene o na wathani mūnene. **3** Mūtwe ūmwe wa nyamū īyo wonekaga ta waringītwo iringa rīa kīūrigo, no iringa rīu rīa kīūrigo nīrīahonete. Nayo

thī yothe nīyagegete na ikīrūmīrira nyamū iyo. 4 Nao andū magīkīhooya ndamathia iyo tondū nīyaheete nyamū iyo ūhoti wayo, o na makīhooya nyamū iyo, na makoorage atīrī, “Nūū ūtariī ta nyamū īno? Nūū ūngīmīkīrīra, arūe nayo?” 5 Nayo nyamū iyo ikiheo kanua ga kwaria ciugo cia mwītūo na cia kūruma Ngai, na ikiheo ihinda rīa gwathana rīa mīeri mīrongo īna na īrī. 6 Nyamū iyo īgītūmūra kanua īrume Ngai, na īcambie rītwa rīake, na gīkaro gīake, o na arīa matūūruga kūu igūrū. 7 Nīyaheirwo hinya nīguo īrūe na arīa aamūre na īmatoorie. Na ikiheo wathani igūrū rīa mīhīrīga yothe, na andū a iruka ciothe, na thiomī ciothe, o na ndūrīrī ciothe. 8 Nao andū othe arīa matūūruga gūkū thī kuuma rīrīa thī yombirwo, arīa othe marītwa mao matarī maandike ibuku-inī rīa muoyo rīa Gatūrūme karīa gaathīnjirwo, makīnamīrīra nyamū iyo mamīhoee. 9 Mūdū ūrīa ūrī na gūtū nīakīgue. 10 Mūdū o wothe angīkorwo nī wa gūtahwo, nīegūtahwo athī. Mūdū o wothe angīkorwo nī wa kūrūragwo na rūhīū rwa njora-rī, ndarī hīndī atakooragwo na rūhīū. Ūguo nīkuonania atī andū arīa aamūre nīmabataire gūkīrīrīra, na marī na wītīkio. 11 Ngīcooka ngīona nyamū īngī, ikiuma na thī. Nyamū iyo yarī na hīa igīrī ta cia gatūrūme, no yaaragia ta ndamathia. 12 Nyamū iyo īgīathana na ūhoti wothe wa nyamū īrīa ya mbere ithenya rīayo, īgītūma thī na arīa othe matūūruga kuo mahooyage nyamū iyo ya mbere, o iyo yahonete iringa rīayo rīa kūrūrago. 13 Nayo ikīringa ciama nene na morirū, o na īgītūma mwakī ūikūrūke uume igūrū ūūke thī andū makīonaga. 14 Tondū wa morirū macio nīyaheirwo hinya wa kūrīngā ciama ithenya rīa nyamū iyo ya mbere, ikiheenia andū arīa matūūre thī. Nīngī īgīatha andū mathondeke mūhianano nī ūndū wa gūtūa nyamū iyo, yagurarītio na rūhīū rwa njora no yarī o muoyo. 15 Nīyaheirwo hinya wa kūhe mūhianano ūcio wa nyamū iyo ya mbere mīhūmū, nīguo ūhote kwaria, na ūtūme arīa othe maaregete kūhooya mūhianano ūcio wa nyamū iyo mooragwo. 16 Nīngī nīyaathire andū othe na hinya, arīa anini na arīa anene, arīa itonga na arīa athīni, arīa

meyathīte na arīa ngombo, o mūdū ekīrwo rūūrī guoko gwake kwa ūrīo kana thiithi-inī wake, 17 nīgeetha gūtīkagīe mūdū ūngīendia kana agūre, atarī na rūūrī rūu, na nīruo rītwa rīa nyamū iyo, kana namba ya rītwa rīayo. 18 Ūndū ūyū nīūbataire ūūgī. Mūdū o wothe angīkorwo arī na ūmenyo-rī, nīeke ithabu rīa namba ya nyamū iyo, nīgūkorwo nī namba ya mūdū. Nayo namba yake nī 666.

14 Ngīcooka ngīrora, na nī ngīona Gatūrūme arūgamīte Kīrīma-inī gīa Zayuni, arī na andū 144,000 arīa maandīkitwo rītwa rīake na rītwa rīa lthe mothiū-inī mao. 2 Nīngī ngīguo mūgambo uumīte igūrū ūtariī ta mūhūyūko wa maaī maratherera na nīngī ta mūrurumo wa ngwa. Mūgambo ūcio ndaiguire watariī ta wa aini a inanda cia mūgeeto makīina na inanda ciao. 3 Nao makīina rwīmbo rwerū marī mbere ya gītī kīa ūnene, na marī mbere ya cīumbe iria inya irī muoyo, na athuuri. Gūtīarī mūdū ūngīahotire kwīruta rwīmbo rūu tiga o acio 144,000 arīa maakūrītwo kuuma thī. 4 Acio nī arīa mateethūkītie na andū-a-nja, nīgūkorwo nīmeigīte marī atheru. Nao maarūmagīrīra Gatūrūme o kūrīa guothe aathīiaga. Nīo maagūrīrwo kuuma kūrī andū, na makīrutwo marī maciaro ma mbere kūrī Ngai o na kūrī Gatūrūme. 5 Matirī hīndī marī maheenania; o na matirī ūcuuke. 6 Nīngī ngīona mūrīaika ūngī oombūkīte rīera-inī, nake aarī na Ūhoro-ūrīa-Mwega wa tene na tene wa kūhunjīria andū arīa matūūruga thī, ūguo nī kuuga ndūrīrī ciothe, na mīhīrīga yothe, na thiomī ciothe, na andū othe. (aiōnios g166) 7 Nake akiuga na mūgambo mūnene atīrī, “Mwītīgīrei Ngai na mūmūgooce we, tondū ihinda rīake rīa gūtua ciira nīkinyu. Mūhoee ūrīa wombire igūrū, na thī, na iria rīrīa inene, na ithima cia maaī.” 8 Nake mūrīaika wa keerī akiuga atīrī, “Nīrīgūū! Itūūra rīrīa inene rīa Babuloni nīrīgūū, rīrīa rīanyuithirie ndūrīrī ciothe ndibeī īrīa ya maūdū mooru ma ūtharia warīo.” 9 Nīngī mūrīaika wa gatātū akīmarūmīrīra, nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mūdū o wothe angīhooya nyamū iyo na mūhiano wayo, na ekīrwo rūūrī rwayo thiithi

kana guoko-rĩ, 10 o nake niakanyua ndibei iyo ya marakara ma Ngai, irĩa itĩrĩrwo gikombe-inĩ kĩa mang'urĩ make itatukanĩtio na kindũ. Nake niakanyariirwo na mwaki wa ubiriti mbere ya araika arĩa atheru na mbere ya Gatũrũme.

11 Nayo ndogo ya kinyariiriko kiao igũtũura yambataga nginya tene na tene. Gũtirĩ kihurũko mũtherya kana utukũ kũri arĩa mahooyaga nyamũ iyo na mũhiano wayo, kana kũri mũndũ o wothe urĩa wikĩritwo rũuri rwa rĩitwa riayo.”

(aiõn g165) 12 Haha nihabataire ukĩrĩrĩria harĩ andũ arĩa aamũre, o arĩa maathĩkagĩra Maathani ma Ngai, na magatũura marĩ ehokeku harĩ Jesũ. 13 Ngĩcooka ngĩguwa mũgambo woima igũrũ ũkiuga atĩrĩ, “Andĩka atĩrĩ: Kũrathimwo-rĩ, nĩ andũ arĩa akuũ, arĩa makuĩte marĩ thĩinĩ wa Mwathani kuuma rĩu.” Nake Roho ekuuga atĩrĩ, “Iĩ, nĩguo makĩhurũke mawĩra mao maritũ, nĩgũkorwo ciĩko ciao iria maneeka niikamoima thuutha.”

14 Ningĩ ngĩrora, ngĩona hau mbere yakwa haarĩ na itu rĩerũ, na itu rĩu nĩraikarĩrwo nĩ mũndũ “wahaanaga ta mũrũ wa mũndũ” arĩ na thũmbĩ ya thahabu mũtwe, na arĩ na rũhiũ rũũgĩ rwa kũgetha guoko-inĩ gwake. 15 Nake mũraika ũngĩ akiuma thĩinĩ wa hekarũ, agĩta mũndũ ũcio waikariire itu na mũgambo mũnene, akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya rũhiũ rũu rwa kũgetha, ũgethe, tondũ ihinda rĩa kũgetha niikinyu, nĩgũkorwo magetha ma thĩ nĩ makũrũ.” 16 Nĩ ũndũ ũcio, mũndũ ũcio waikariire itu akĩhiurĩria rũhiũ rwake thĩ, nayo thĩ ikĩgethwo. 17 Nake mũraika ũngĩ akiuma thĩinĩ wa hekarũ kũu igũrũ, o nake aarĩ na rũhiũ rũũgĩ rwa kũgetha. 18 Na mũraika ũngĩ, urĩa wathaga mwaki, akiuma kĩgongona-inĩ, agĩta ũcio warĩ na rũhiũ rũũgĩ rwa kũgetha na mũgambo mũnene, akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya rũhiũ rũu rwaku rũũgĩ rwa kũgetha, na ũcokanĩrĩrie imanjĩka cia thabibũ kuuma harĩ mũthabibũ urĩa wa thĩ tondũ thabibũ ciayo nĩ njĩru.” 19 Nake mũraika ũcio akĩhiurĩria rũhiũ rwake thĩ, agĩcookereria thabibũ ciayo, na agĩcooka agĩciikia kihihĩro-inĩ kĩrĩa kĩnene kĩa mang'urĩ ma Ngai. 20 Nacio ikĩrangĩrĩrio kihihĩro-inĩ kĩrĩa kĩarĩ nja ya itũura inene, nayo thakame igĩtherera yumĩte kihihĩro-inĩ, igĩkinya handũ ha itũna rĩa mairũ ta igana rĩa mĩrongo

ĩnana, na ikĩambata o nginya igĩkinya mikwa-inĩ irĩa yohaga mbarathi tũnua.

15 Ngĩcooka ngĩona ũrirũ ũngĩ mũnene na wa kũgegania kũu igũrũ: ndonire araika mũgwanja makuĩte mĩthiro mũgwanja ya mũthia. Mĩthiro iyo nĩyo yarĩ ya kũrĩkĩrĩa mang'urĩ ma Ngai. 2 Ngĩcooka ngĩona kindũ kĩaanaga ta iria rĩa gĩcicio gĩtukanĩtio na mwaki, na ngĩcooka ngĩona arĩa maatooretie nyamũ irĩa na mũhiano wayo, na namba ya rĩitwa riayo, marũgamĩte rũtere-inĩ rwa iria rĩu. Nao maanyiĩtite inanda cia mũgeeto iria maaheetwo nĩ Ngai, 3 nao maainaga rwĩmbo rwa Musa urĩa ndungata ya Ngai, na rwĩmbo rwa Gatũrũme, makoĩga atĩrĩ: “Maũndũ maku marĩa wikĩte nĩ manene na ma kũgegania, Wee Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Njĩra ciaku nĩ cia kihooto na nĩ cia ma, Wee Mũthamaki wa mũndĩ na mũndĩ. 4 Nũũ ũtangĩgwĩtigĩra, na agoocithie rĩitwa riaku, wee Mwathani? Nĩgũkorwo Wee wiki nĩwe Mũtheru. Ndũrĩrĩ ciothe nĩgooka ihooe irĩ mbere yaku, nĩgũkorwo ciĩko ciaku cia ũthingu nĩguurĩtio.” 5 Thuutha wa maũndũ macio nĩndarorire, na ngĩona hekarũ kũu igũrũ, irĩa arĩ hema nyamũre ya ũira, nayo ikĩhingũrwo. 6 Nao araika mũgwanja arĩa maarĩ na mĩthiro irĩa mũgwanja makiuma kũu thĩinĩ wa hekarũ iyo. Nao meehumbĩte nguo cia gatani irĩa theru yahenagia, na makeyoha mĩcibi ya thahabu ithũri-inĩ ciao. 7 Hĩndĩ iyo kũembe kĩmwe gĩa ciũmbe iria inya irĩ muoyo-rĩ, gĩkinengera araika acio mũgwanja mbakũri mũgwanja cia thahabu, ciyũrĩtio mang'urĩ ma Ngai urĩa ũtũuraga muoyo tene na tene. (aiõn g165) 8 Nayo hekarũ ikĩiyũra ndogo yumĩte riiri-inĩ wa Ngai na thĩinĩ wa hinya wake, na gũtirĩ mũndũ ũngĩahotire gũtoonya hekarũ iyo nginya mĩthiro iyo mũgwanja ya araika acio mũgwanja irĩkĩrĩre.

16 Ningĩ ngĩguwa mũgambo mũnene ũkiuma thĩinĩ wa hekarũ, nago ũkĩira araika acio mũgwanja atĩrĩ, “Thĩĩ, mũkonorerie thĩ mbakũri acio mũgwanja cia mang'urĩ ma Ngai.” 2 Nake mũraika wa mbere agĩthĩ akĩonoreria mbakũri

yake thī, nacio ironda njūru mūno irī ruo ikīgīa andū arīa maarī na rūūri rwa nyamū iyo, na arīa maahooyaga mūhiano wayo. **3** Nake mūraika wa keerī akīonoreria mbakūri yake iria-inī rīrīa inene, narīo iria rīu rikīgarūrūka rīgītuika ta thakame ya mūdū mūkuū, nakīo kīndū o gīothe kīarī muoyo iria-inī rīu gīgīkua. **4** Ningī mūraika wa gatātū akīonoreria mbakūri yake njūū-inī na ithima-inī cia maaī, nacio igītūika thakame. **5** Ngīcooka ngīgua mūraika ūrīa wathaga maaī akiuga atīrī: “Wee ūrī na kīhooto ūgītua matūro maya, Wee ūrīa ūrī ho, na nowe warī ho, o Wee Mūtheru, tondū wa gūtua ciira ūguo; **6** nīgūkorwo nīmaitite thakame ya andū aku aamūre, na ya anabii, nawe nūmaheete thakame manyue ta ūrīa magīrīrwo.” **7** Na ngīgua kīgongona gīacookia atīrī: “Īī nīguo, Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe, matūro maku nī ma ma, na nī ma kīhooto.” **8** Nake mūraika wa kana akīonoreria mbakūri yake rīūa-inī, narīo rīūa rikīheo hinya wa gūcina andū na mwaki. **9** Andū magīcinwo nī ūrugarī ūcio mūnene, nao magakīrumaga rīitwa rīa Ngai ūcio warī na hinya wa gwatha mīthiro iyo, no matiigana kwīrira mamūgooce. **10** Mūraika wa gatano akīonoreria mbakūri yake gītī-inī kīa ūnene kīa nyamū irīa, nague ūthamaki wayo ūkīiyūra nduma. Nao andū makīrūma nīmī nī ūndū wa ruo, **11** na makīruma Ngai wa igūrū nī ūndū wa ruo rūrīa maiguaga na nī ūndū wa ironda iria maarī nacio, no matiigana kwīrira nī ūndū wa maūdū marīa meekīte. **12** Nake mūraika wa gatandatū akīonoreria mbakūri yake rūū-inī rūrīa rūnene rwa Farati, namo maaī maruo makīhwa nīguo athamaki a kuuma mwena wa Irathīro mathondekerwo njīra. **13** Ngīcooka ngīona maroho matatū mooru maahaanaga ta ciūra; namo moimire kanua ka ndamathīa, na makīuma kanua ka nyamū irīa, na kanua-inī ka mūnabii ūrīa wa maheeni. **14** Namo nīmo maarī maroho na ndaimono marīa maringaga ciama, namo mathīiiga kūrī athamaki a thī yothe, nīguo mamacookanīrīre nī ūndū wa mbaara irīa ikaarūo mūthenya ūcio mūnene wa Ngai Mwene-Hinya-Wothe. **15** “Na rīrī, ngūūka o ta mūici! Kūrathimwo-

rī, nī mūdū ūrīa ūikaraga eiguīte na agaikara ahaarīrie nguo ciake, nīgeetha ndakanae gūthī njaga, nake aconorithio.” **16** Namo maroho macio magīcookanīrīa athamaki handū harīa hetagwo na Kīhibirania, Arimagedoni. **17** Nake mūraika wa mūgwanja akīonoreria mbakūri yake rīera-inī, na rīrī, hekarū thīinī gūkiuma mūgambo mūnene uumīte gītī-inī kīa ūnene, ūkiuga atīrī, “Ūhoro ūcio nīwarīka!” **18** Gūgīcooka gūkīgīa heni, na marurumī, na ngwa o na gīthingithia kīnene. Gūtīrī kwagīa gīthingithia kīngī kīnene ta kīu kuuma rīrīa thī kwagīre andū, nī ūrīa gīthingithia kīu kīarī kīnene mūno. **19** Narīo itūūra rīrīa inene rīgīatūkana njatū ithatū, namo matūūra ma ndūrīrī makīmomoka. Nake Ngai akīrīrikana Babuloni itūūra rīrīa inene, na akīrīhe gīkombe kīaiyūrītio ndibei ya ūrūrū wa mang’ūrī make. **20** Nacio icīgīrīa ikīūra ciothe, nacio irīma ikīaga gūcooka kuoneka. **21** Namo mahiga manene ma mbura ya mbembe, ma ūritū wa ta kilo mīrongo itano o ihiga, makīgīwīra andū. Nao makīruma Ngai nī ūndū wa mūthiro ūcio wa mahiga ma mbura ya mbembe, tondū mūthiro ūcio warī wa kūmakania mūno.

17 Nake mūraika ūmwe wa araike acio mūgwanja, maarī na mbakūri mūgwanja agīūka, akīnjīra atīrī, “Ūka, nguonie iherithia rīa mūmaraya ūrīa mūnene, ūrīa ūikarīte igūrū rīa maaī maingī. **2** Na nīwe athamaki a thī maatharīrie nake, na andū arīa matūūruga thī makarīio nī ndibei ya ūtharia wake.” **3** Ningī mūraika ūcio akīnjoya ndī thīinī wa Roho, akīndwara werū-inī. Ndī kūu werū-inī ngīona mūdū-wa-nja aikarīre nyamū yarī ndune ta gakarakū, na yaiyūrītwo nī marīitwa ma kūrūma Ngai mwīrī wayo, na yarī na ciongo mūgwanja na hīa ikūmi. **4** Mūdū-wa-nja ūcio ehumbīte nguo cia rangi wa ndathi na mūtune, na akegemia na thahabu, na tūhiga twa goro, o na ruru. Guoko-inī gwake nīanyiitite gīkombe gīa thahabu kīiyūrītio maūdū marī magigi, na cīko cia ūtharia wake. **5** Thiithi-inī wake aandīkwo rīitwa atīrī: KĪRIGA BABULONI ŪRĪA MŪNENE, NYINA WA MARAYA, NA WA MAŪNDŪ MOTHE MARĪA MARĪ MAGIGI MA

THĪ. 6 Nĩndonire atĩ mũndũ-wa-nja ũcio aarĩ mũrĩũ, akarĩo nĩ thakame ya andũ arĩa aamũre, o na thakame ya andũ arĩa maarĩ aira a Jesũ. Na rĩrĩa ndaamuonire, ngĩgega mũno. 7 Nake mũraika ũcio akĩnjũũria atĩrĩ: “Wagegio nĩ kĩĩ? Nĩngũgũtaarĩria hito ya mũndũ-wa-nja ũcio na ya nyamũ ĩyo ahaicĩte, ĩyo ĩrĩ na ciongo mũgwanja na hĩa ikũmi. 8 Nyamũ ĩyo wonire yarĩ ho, na rĩu ndĩrĩ ho, na ĩrĩ hakuhĩ kuuma Irima-rĩrĩa-Rĩtarĩ-Gĩturi ĩthĩi ĩkaanangwo. Nao andũ arĩa matũũraga thĩ, arĩa marĩtwa mao mataandikĩtwo ibuku-inĩ rĩa muoyo kuuma rĩrĩa thĩ yombirwo nĩmakagega mona nyamũ ĩyo, tondũ hĩndĩ ĩmwe yarĩ ho, na rĩu ndĩrĩ ho, no nĩrĩũka. (Abyssos g12) 9 “Ũndũ ũyũ ũkwenda gwĩciirio na ũũgĩ. Ciongo icio mũgwanja nĩ ĩrĩma mũgwanja iria ciikarĩrwo nĩ mũndũ-wa-nja ũcio. 10 Nĩngĩ nĩ athamaki mũgwanja. Atano nĩmeherete, ũmwe arĩ ho, na ũrĩa ũngĩ ndarĩ arooka; no ooka-rĩ, no nginya aikare o kahinda kanini. 11 Nyamũ ĩrĩa yarĩ kuo, na rĩu ndĩrĩ ho, nĩyo mũthamaki wa kanana. We nĩ ũmwe wa acio mũgwanja, na rĩu erekeire kwanangwo. 12 “Hĩa icio ikũmi wonire nĩ athamaki ikũmi arĩa mataahetwo ũthamaki, no nĩmakaheo wathani ta athamaki maathane ithaa rĩmwe hamwe na nyamũ ĩyo. 13 Marĩ na muoroto ũmwe, na nĩmakaheana ũhoti na wathani wao kũrĩ nyamũ ĩyo. 14 Nao nĩmakarũa na Gatũrũme, no Gatũrũme nĩakamatooria tondũ nĩwe Mwathani wa aathani, na Mũthamaki wa athamaki, na andũ arĩa agaakorwo hamwe nao nĩ arũmĩrĩrĩ ake arĩa metĩtwo, na magathuurwo, na nĩ ehokeku.” 15 Nĩngĩ mũraika ũcio akĩnjũũria atĩrĩ, “Maaĩ macio wonire hau mũmaraya ũcio aikarĩte nĩ iruka cia andũ, na ĩrĩndĩ, na ndũrĩrĩ, na thiomĩ. 16 Nayo nyamũ ĩyo wonire, na hĩa icio ikũmi nĩgũthũũra ĩgaathũũra mũmaraya ũcio. Nacio nĩkamwananga na ĩmũtĩge arĩ njaga; nĩikaarĩa nyama ciake, na ĩmũcĩne na mwaki. 17 Nĩgũkorwo Ngai nĩekĩrĩte ngoro-inĩ ciao rĩciirĩa rĩa kũhingia muoroto wake na ũndũ wa kũiguanĩra mahe nyamũ ĩyo hinya wao wa gwathana, nginya ciugo cia Ngai ihinge. 18 Mũndũ-wa-nja ũcio wonire nĩwe itũũra rĩrĩa inene rĩrĩa rĩathaga athamaki a thĩ.”

18 Thuutha wa maũndũ macio nĩndonire mũraika ũngĩ agĩkũrũka oimĩte igũrũ arĩ na ũhoti mũnene mũno, nayo thĩ ĩkĩarĩrwo nĩ ũkengi wake. 2 Nake akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ: “Nĩrĩgũũ! Babuloni itũũra rĩrĩa inene-rĩ, nĩrĩgwĩte! Nĩrĩtuĩkĩte gĩkaro kĩa ndaimono, na rĩgatuĩka gĩtũũro gĩa gũthaakĩrwo nĩ ngoma o yothe thũku, rĩgatuĩka gĩtũũro kĩa nyoni ciothe iria irĩ thaahu na thũũre. 3 Nĩgũkorwo ndũrĩrĩ ciothe nĩnyũũte ndibei ĩrĩa ya maũndũ mooru ya ũtharia wake. Nao athamaki a thĩ nĩmatharĩre nake, nao onjorithia a thĩ magĩtongio nĩ mũtũũrĩre wake wa mĩago mĩkĩru.” 4 Nĩngĩ ngĩgua mũgambo ũngĩ uumĩte igũrũ ũkiuga atĩrĩ: “Inyuĩ andũ akwa, umai kũrĩ we, nĩgeetha mũtikagwatanĩre na mehia make, na nĩguo mũtikae kwamũkĩra mĩthiro yake; 5 nĩgũkorwo mehia make nĩmeiganĩrĩre magakinya o igũrũ, nake Ngai nĩaririkanĩte mawaganu make. 6 Mũheei o ta ũrĩa araheanaga; mũrĩhei maita meerĩ ma ũrĩa ekĩte. Gĩkombe kĩrĩa aramũringagĩria-rĩ, mũringĩrĩe kio maita meerĩ. 7 Mũnyamariĩe, na mũmũhe kĩa kĩa kĩa ganaine na mwĩgaatho na mwĩkĩrĩro wake. Ngoro-inĩ yake erahaga, akoĩga atĩrĩ, ‘Nĩ njikaraga ta mũthamaki-mũndũ-wa-nja; ndĩrĩ mũtumia wa ndigwa, na ndĩrĩ hĩndĩ ngaacakaya.’ 8 Nĩ ũndũ ũcio, mĩthiro yake nĩkamũkinyĩrĩra mũthenya o ro ũmwe: nayo nĩ gĩkuũ, na macakaya, o na ng’aragu. Agaacinwo na mwaki, nĩgũkorwo Mwathani Ngai ũrĩa ũmũtuĩrĩre ciira arĩ hinya. 9 “Rĩrĩa athamaki a thĩ arĩa maatharagia nake na makagwatanĩra nake mĩago-inĩ yake makoona ndogo yake akĩhĩa-rĩ, nĩmakamũrĩrĩra na mamũcakaĩre. 10 Nao makaarũgama haraaya nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra kĩnyariĩrĩko gĩake, nao marĩre, makiugaga atĩrĩ: “‘Īiya-ĩ! Īiya-ĩ, wee itũũra inene, wee Babuloni, itũũra rĩa hinya! Itũũro rĩaku rĩrĩ gũkinya ithaa-inĩ o rĩmwe!’ 11 “Onjoria a thĩ nĩmakamũrĩrĩra na mamũcakaĩre, tondũ gũtĩrĩ mũndũ ũgaacooka kũgũra indo ciao rĩngĩ: 12 indo cia thahabu, na betha, na mahiga ma goro, na ruru; nĩngĩ mataama ma gatani ĩrĩa njega, na marĩa ma rangi wa ndathi, na marĩa ma harĩrĩ, na mataama marĩa matune ta gakarakũ; nĩngĩ

mithemba yothe ya mīti ĩrĩa mīnungi wega, na indo cia mithemba yothe iria ithondeketwo na mīguongo, na mbaũ cia goro, na gĩcango, na kīgera, na mahiga mathaka ma nyaigĩ; **13** ningĩ mīrigo ya ndarathini na iriki, na ya ũbumba, na maguta marĩa manungi wega, na ũbani, na ya ndibei na maguta ma ndamaiyũ, na ya mūtu ũrĩa mūhinyu mūno, o na ngano; ningĩ ng'ombe na ng'ondũ; o na mbarathi na makaari; nginya ngombo o na mīoyo ya andũ o nayo. **14** “Nao nĩmakoiga atĩrĩ, ‘Itunda rĩrĩa weriragĩria nĩrĩkwehereire. Ūtonga waku wothe o na ũkengi waku nĩthirĩte, na gūtĩrĩ hĩndĩ igaacooka kuoneka o na rĩ.’ **15** Onjoria arĩa meendagia indo icio na magĩtonga kuuma kūrĩ we-rĩ, makaarũgama o haraaya nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra kĩnyariĩrĩko gĩake. Nĩmakarĩra, na macakae, **16** na maanĩrĩre, moige atĩrĩ: “‘Īiya-ĩ! Īiya-ĩ! Wee itũūra inene, wee wĩhumbĩte nguo cia taama wa gatani ĩrĩa njega, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakũ, na ũkegemia na thahabu, na tũhiga twa goro, o na rurũ. **17** Ūtonga ũcio mūnene ũguo nĩwanangwo ithaa-inĩ o rĩmwel’ “Anene othe a marikabu cia iria-inĩ, na arĩa othe mathiiaga na marikabu, atwarithia a marikabu, na arĩa othe marutaga wĩra kũu iria-inĩ rĩrĩa inene, makaarũgama o haraaya. **18** Rĩrĩa makoona ndogo ya itũūra rĩu rĩkĩhĩa-rĩ, nĩmakaniĩrĩa moige atĩrĩ, ‘Kūrĩ kwagĩa itũūra rĩngĩ inene ta itũūra rĩrĩrĩ?’ **19** Nao nĩmakehurĩria rũkũngũ mĩtwe o makĩrĩraga na magĩcakayaga, na makae, makiugaga atĩrĩ: “‘Īiya-ĩ! Īiya-ĩ, Wee itũūra inene, kũria arĩa othe ene marikabu cia iria-inĩ inene maatongeire nĩ ũndũ wa ũtonga warĩo! Nĩrĩanangwo ithaa-inĩ o rĩmwel’ **20** Rĩkenerere, wee igĩrũ! Kenai inyuĩ andũ arĩa aamũre, na inyuĩ atũmwo, o na inyuĩ anabii! Ngai nĩarĩtuĩrĩre ciira nĩ ũndũ wa ũrĩa rĩamwĩkire.” **21** Ningĩ mũraika ũrĩ hinya akĩoya ihiga rĩaiganaga ta ihiga inene rĩa gĩthĩi, akĩrĩkia thĩinĩ wa iria rĩrĩa inene, akiuga atĩrĩ: “Ūguo nĩguo itũūra rĩu inene rĩa Babuloni rĩgaatengemanio thĩ na hinya, narĩo rĩage gũcocoa kuoneka o na rĩ. **22** Nacio nyĩmbo cia ahũũri inanda cia mũgeeto na aini, na ahuhi a mĩtũrĩrũ, na ahuhi a coro, matigacooka

kũiguuo thĩinĩ waku o na rĩ. Gūtĩrĩ mũruti wa wĩra wa mũthemba o wothe ũgacooka kuoneka thĩinĩ waku o rĩ. Mũgambo wa ihiga rĩa gĩthĩi ndũrĩ hĩndĩ ũgacooka kũiguuo thĩinĩ waku. **23** Gūtĩrĩ hĩndĩ ũtheri wa tawa ũgacooka kwara thĩinĩ waku o na rĩ. O naguo mũgambo wa mũhikania na wa mũhiki ndũrĩ hĩndĩ ũgacooka kũiguuo thĩinĩ waku o na rĩ. Onjoria aku nĩo maarĩ andũ marĩ igweta gũkũ thĩ. Nacio ndũrĩrĩ ciothe ciahĩtithirio nĩ ũragũri waku. **24** Thĩinĩ wake nĩkuo gwakorirwo thakame ya anabii, na ya andũ arĩa aamũre, o na ya arĩa othe manooragĩrwo gũkũ thĩ.”

19 Thuutha wa maũndũ macio ngĩgua kĩndũ kĩagambaga ta mũrurumo wa kĩrĩndĩ kĩnene kĩa andũ makĩanĩrĩra kũu igĩrũ, makoiga atĩrĩ: “Haleluya! Ūhonokio, na riiri, na hinya nĩ cia Ngai witũ, **2** nĩgũkorwo matũiro make ma ciira nĩ ma ma, na nĩ ma kĩhooto. Tondũ nĩatuĩrĩre mũmaraya ũcio mūnene ciira, ũcio wathũkirie thĩ na ũtharia wake. Na nĩamũrĩhĩtie thakame ya ndungata ciake.” **3** Na makĩanĩrĩra o rĩngĩ, makiuga atĩrĩ: “Haleluya! Ndogo yake igĩtũūra yambataga nginya tene na tene.” (aion g165) **4** Nao athuuri arĩa mĩrongo ĩrĩ na ana, na ciũmbe iria inya irĩ muoyo, makĩgũithia thĩ makĩhooya Ngai, ũria waikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene. Nao makĩanĩrĩra atĩrĩ: “Ameni, Haleluya!” **5** Ningĩ mũgambo ũkiuma gĩtĩ-inĩ kũu kĩa ũnene, ũkiuga atĩrĩ: “Goocai Ngai witũ, inyuĩ ndungata ciake inyuothe, o inyuĩ mũmwĩtigĩrĩte, arĩa anini na arĩa anene!” **6** Ngĩcocoa ngĩgua mũgambo warĩ ta wa kĩrĩndĩ kĩnene mūno, wahaanaga ta mũrurumo wa maaĩ megũtherera na ta mũrurumo mūnene wa ngwa, naguo ũkĩanĩrĩra, ũkiuga atĩrĩ: “Haleluya! Nĩgũkorwo Mwachani Ngai witũ, o we Mwene-Hinya-Wothe, nĩarathamaka. **7** Nĩtũkenei, na tũcanjamũke, na tũmũgoocel’ Nĩgũkorwo ũhiki wa Gatũrũme nĩmũkinyu, nake mũhiki wake nĩehaarĩrĩre. **8** Nake mũhiki ũcio akĩheo nguo cia taama ya gatani ĩrĩa njega, ĩ gũkenga na theru, nĩguo ehumbe.” (Taama wa gatani ĩrĩa njega nĩguo ciĩko cia ũthingu cia andũ arĩa aamũre.) **9** Ningĩ mũraika ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Andĩka atĩrĩ: ‘Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa metĩtwo iruga-inĩ rĩa

ũhiki wa Gatũrũme!” Agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Icio nĩ ciugo cia ma cia Ngai.” 10 Rĩrĩa ndaiguire ũguo, ngĩgwa magũrũ-inĩ make ndĩmũhooe. No akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩka ũguo! O na niĩ ndĩ ndungata hamwe nawe, na hamwe na ariũ na aarĩ a thoguo, arĩa magwatĩirie ũira wa Jesũ. Hooya Ngai arĩ we! Nĩgũkorwo ũira wa Jesũ nĩguo roho wa ũrathi.” 11 Ningĩ nĩndonire igũrũ rĩhingũkĩte na hau mbere yakwa haarĩ na mbarathi njerũ, nake ũria wamĩhaicĩte etagwo Mwĩhokeku na Wa-ma. Nake atuuaga ciira, na akarũa mbaara arũmitie kĩhooto. 12 Namo maitho make mahaana ta mwaki ũgwakana, na arĩ na thũmbĩ nyingĩ mĩtwe. Nĩandĩkĩtwo rĩitwa, rĩtarĩ mũndũ ũngĩ ũrĩũ tĩga we wiki. 13 Ehumbĩte nguo ĩrĩndĩtwo thakame-inĩ, narĩo rĩitwa rĩake etagwo Kiugokĩa-Ngai. 14 Nacio mbũtũ cia ita cia igũrũ ciamuumĩte thuutha, ihacĩte mbarathi njerũ na ikehumba nguo cia taama wa gatani ĩrĩa njega, njerũ cua na theru. 15 Ningĩ kanua-inĩ gake koimĩte rũhiũ rwa njora rũũgĩ rwa kũũraga ndũrĩrĩ naruo. Nake agaaciathaga na rũthanju rwa kĩgera na arangĩrĩrie ihĩhĩro rĩa ndibei rĩa mang’ũrĩ marũrũ ma Ngai Mwene-Hinya-Wothe. 16 Nguo-inĩ yake na kĩero-inĩ gĩake nĩandĩkĩtwo rĩitwa rĩrĩrĩ: “MŪTHAMAKI WA ATHAMAKI, NA MWATHANI WA AATHANI.” 17 Ngĩcooka ngĩona mũraika ũmwe arũgamĩte thĩĩnĩ wa riũa, nake akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, agĩĩta nyoni irĩa ciarerete rĩera-inĩ, agĩciĩra atĩrĩ, “Ūkai, mũngane hamwe iruga-inĩ rĩrĩa inene rĩa Ngai, 18 nĩgeetha mũrĩe nyama cia mũrĩrĩ ya athamaki, na ya anene a mbaara, na ya andũ arĩa marĩ hinya, o na nyama cia mbarathi na cia ahaici a cio, na nyama cia mũrĩrĩ ya andũ othe arĩa eyathi na arĩa ngombo, o na arĩa anini na arĩa anene.” 19 Ningĩ ngĩona nyamũ ĩrĩa, na athamaki a thĩ, na mbũtũ ciao cia ita mecookanĩrĩrie hamwe nĩgeetha marũe na ũcio wahacĩte mbarathi na mbũtũ yake ya ita. 20 No rĩrĩrĩ, nyamũ ĩyo ikĩnyĩtwo, o hamwe na mũnabii ũrĩa wa maheeni ũrĩa waringaga ciama ithenya rĩayo. Na ũndũ wa ciama icio nĩahĩtithĩte andũ arĩa mekĩrĩtwo rũrĩ rwa nyamũ ĩyo na makahooya mũhianano wayo.

Nao eerĩ magĩkio icua-inĩ rĩa mwaki wa ũbiriti ũgwakana. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Arĩa maatigaire makĩũragwo na rũhiũ rwa njora ruoimĩte kanua ka ũcio wahacĩte mbarathi, nacio nyoni ciothe ikĩhũũnĩrĩra nyama cia mũrĩrĩ yao.

20 Ningĩ ngĩona mũraika agĩkũrũka oimĩte igũrũ, arĩ na kĩhingũro kĩa Irima-rĩrĩa-Rĩtarĩ-Gĩturi, na anyĩĩtite mũnyororo mũnene guoko-inĩ gwake. (Abyssos g12) 2 Nake akĩnyĩita ndamathia ĩrĩa, na nĩyo nyoka ĩrĩa ya tene, na noyo mũcukani kana Shaitani, akĩmĩoha miaka ngiri ĩmwe. 3 Akĩmũkia Irima rĩu-Rĩtarĩ-Gĩturi, akĩmĩhingĩrĩria kuo, na akĩrĩcinĩrĩa mũhũri, nĩguo amĩgĩrĩrĩrie ndikanacooke kũheenia andũ a ndũrĩrĩ rĩngĩ nginya miaka ĩyo ngiri ĩmwe ĩthire. Thuutha wa ũguo nĩkarekererio ihinda inini. (Abyssos g12) 4 Ngĩcooka ngĩona itĩ cia ũnene irĩa ciaikariĩtwo nĩ arĩa maaheetwo hinya wa gũtuĩra andũ ciira. Na ngĩona mũoyo ya andũ arĩa manatinio mĩtwe nĩ ũndũ wa ũira wa Jesũ o na nĩ ũndũ wa kiugo kĩa Ngai. Acio matiahooete nyamũ ĩrĩa o na kana mũhiano wayo, na matiekĩrĩtwo rũrĩ rwayo ithiithi-inĩ ciao kana moko-inĩ mao. Nao magĩcooka muoyo na magĩathana hamwe na Kristũ miaka ngiri ĩmwe. 5 (Andũ arĩa angĩ othe maakuĩte matiigana gũcooka muoyo, nginya rĩrĩa miaka ĩyo ngiri ĩmwe yathirire.) Kũu nĩkuo kũriũka kũrĩa kwa mbere. 6 Kũrathimwo na gũthera nĩ arĩa magwatanĩire na kũriũka kũu kwa mbere. Gĩkuũ gĩa keerĩ gĩtirĩ na hinya igũrũ rĩao, no magaatũka athĩnjĩri-Ngai o na Kristũ, na magaatamaka hamwe nake miaka ngiri ĩmwe. 7 Rĩrĩa miaka ĩyo ngiri ĩgaathira, Shaitani nĩkuohorwo akoohorwo oime njeera ĩyo yake, 8 nake nĩagathiĩ kũheenia ndũrĩrĩ ituri-inĩ irĩa inya cia thĩ, nĩcio Gogu na Magogu, nĩguo acicookanĩrĩrie hamwe nĩ ũndũ wa mbaara. Mũigana wao nĩ ta mũthanga wa hũgĩrũrũ cia irĩa rĩrĩa inene. 9 Nao magĩtuĩkanĩria wariĩ wa thĩ, makĩrigiĩcĩria kambĩ ya andũ a Ngai, o na itũũra rĩu inene endete. No mwaki nĩwoimire igũrũ, ũkĩmaniina. 10 Nake mũcukani, ũrĩa wamaheenirĩe, agĩkio irĩa rĩa mwaki wa ũbiriti, o kũrĩa nyamũ ĩrĩa na mũnabii ũrĩa wa maheeni maikĩtio. Nao magaatũũra

manyariiragwo mūthenya na ūtukū tene na tene. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) **11** Ningī ngōna gītī kīnene mūno kīa ūnene kīa rangi mwerū, na ngōna ūrīa wagīikariire. Nayo thī na igūrū ikīūra, ikīehera ūthiū-inī wake, ikīaga handū ingīikara. **12** Na ningī ngōna arīa akuū, anene na arīa anini, marūgamīte mbere ya gītī kīu kīa ūnene, namo mabuku makīhingūrwo. Narīo ibuku rīngī rīkīhingūrwo, na nīrīo ibuku rīa muoyo. Nao andū arīa akuū magītūirwo ciira kūrīngana na ciiko iria meekīte, o ta ūrīa kwaandīkitwo mabuku-inī macio. **13** Narīo iria rīrīa inene rīkīruta arīa akuū maarī thīinī warīo, nakīo gīkuū na Kwa-ngoma ikīruta arīa maarī thīinī wacio, na o mūdū agītūirwo kūrīngana na ciiko iria eekīte. (Hadēs g86) **14** Thuutha ūcio gīkuū na Kwa-ngoma igīikio iria-inī rīa mwaki. Icuā rīu rīa mwaki nīrīo gīkuū gīa keerī. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) **15** Na rīrī, mūdū o wothē akorwo rīitwa rīake rītioneckire rīandīkitwo ibuku-inī rīa muoyo-rī, agīikio iria-inī rīu rīa mwaki. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Ngīcooka ngōna igūrū rīerū na thī njerū, tondu igūrū rīrīa rīa mbere na thī rīrīa ya mbere nīcieherete igathira, narīo iria rīrīa inene rītīarī ho. **2** Ngōna Itūūra rīrīa Itheru, Jerusalemu rīrīa njerū, rīgīkūrūka rīumīte igūrū kwa Ngai, rīhaarīirio ta mūhiki agemeirio mūthuuriwe. **3** Ningī ngīigua mūgambo mūnene uumīte gītī-inī-kīa-ūnene, ūkiuga atīrī, “Rīu gīikaro kīa Ngai kīrī hamwe na andū, nake nīegūtūūrania nao. Megūtūika andū ake, nake Ngai we Mwene arīkoragwo hamwe nao, na atūike Ngai wao. **4** Nake nīakamagīria maithori mothe mathire maitho-inī mao. Gūtīrī hīndī īngī gūgaakorwo na gīkuū, o na kana gūcakaya, kana kīrīro, kana ruo, nīgūkorwo maūdū marīa ma mbere nīmeherete magathira.” **5** Nake ūrīa waikariire gītī-kīa-ūnene akiuga atīrī, “Nī kwērūhia ndīrerūhia maūdū mothe!” Agīcooka akiuga atīrī, “Andīka ūndū ūyū, nīgūkorwo ciugo ici nī cia kwīhokwo, na nī cia ma.” **6** Agīcooka akīnjīra atīrī: “Maūdū nīmahingu. Nī nī nī Alifa o na Omega, Kīambīrīria o na Kīrīkīro. Ūrīa mūnyootu nīngamūhe maaī anyue kuuma gīthima kīa maaī ma muoyo, anyue o ūguo

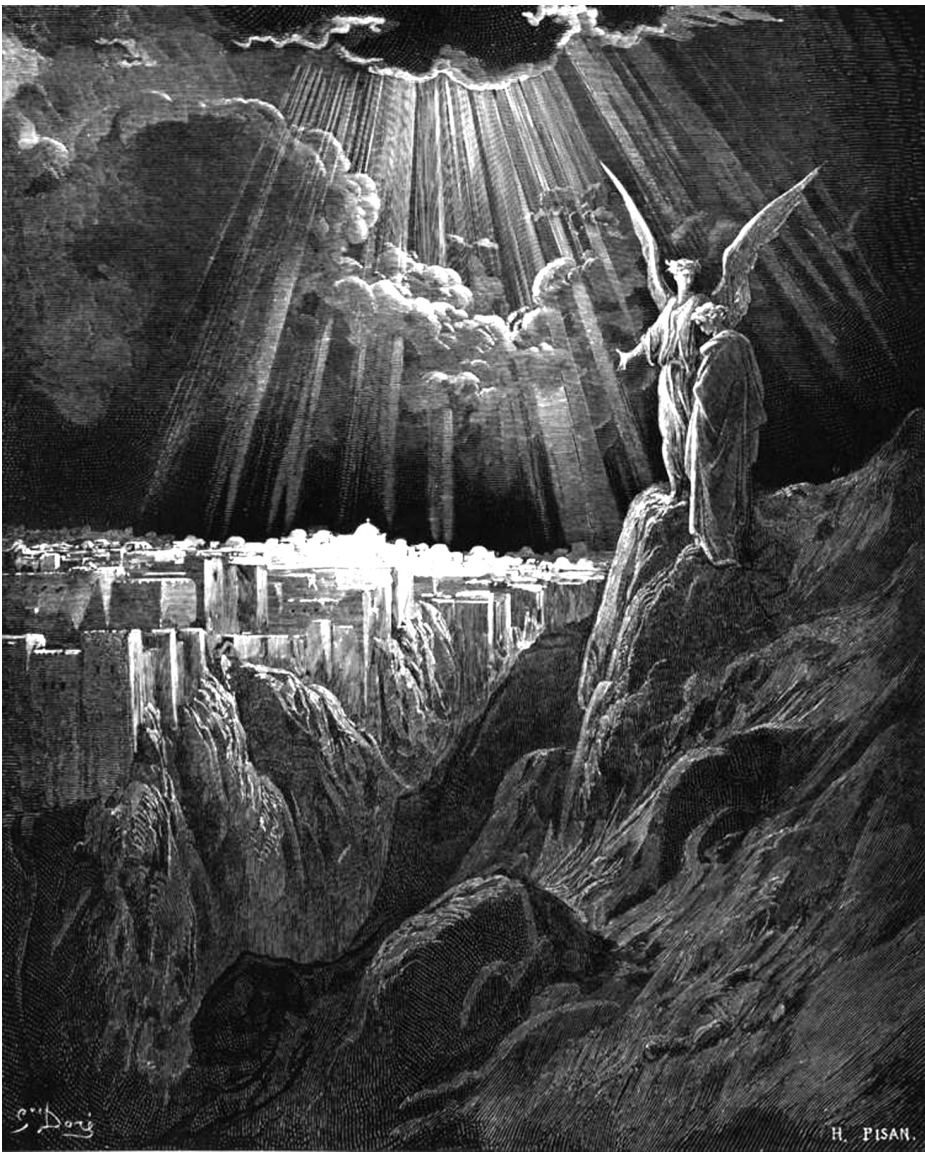
tūhū atekūgūra. **7** Mūdū ūrīa ūgūtoorania nīwe ūkaagaya maūdū macio mothe, na nī nīngatūika Ngai wake, nake atūike mūrū wakwa. **8** No andū arīa iguoya, na arīa matetikītie, na arīa imaramari, na arīa oragani, na ahūūri maraya, na arogi, na ahooi mīhianano, na aheenanarī, othe ūtūūro wao no iria-inī rīa mwaki wa ūbiriti. Gīkī nīkīo gīkuū gīa keerī.” (Limnē Pyr g3041 g4442) **9** Ūmwe wa araka acio mūgwanja arīa maarī na mbakūri mūgwanja iria ciayūrīte mīthiro rīrīa mūgwanja ya kūrīgīrīria agītūka, akīnjīra atīrī, “Ūka, nīngūkuonia mūhiki, na nīwe mūtumia wa Gatūrūme.” **10** Nake akīnguaa ndī thīinī wa Roho, akīndwara kīrīma-inī kīarī kīnene kīraaya na igūrū, akīnyonia Jerusalemu, Itūūra rīu inene Itheru rīgīkūrūka rīumīte igūrū kwa Ngai. **11** Itūūra rīu rīarī na rīiri wa Ngai, naguo ūkengi warīo wahaanaga ta wa kahiga ka goro mūno, o ta kahiga karīa getagwo njathibi, gakengu o ta gīcicio. **12** Narīo rīarī na rūthingo rūnene, rūraihu na igūrū, rwarī na ihingo ikūmi na igīrī, na araka ikūmi na eerī ihingo-inī icio. Nacio ihingo icio nīciandīkitwo marīitwa ma mīhīrīga rīrīa ikūmi na rīrī ya ciana cia Isiraēli. **13** Mwena wa irathīro warī na ihingo ithatū, na mwena wa gathigathini ihingo ithatū, na mwena wa gūthini ihingo ithatū, na mwena wa ithūūro ihingo ithatū. **14** Naruo rūthingo rwa itūūra rīu inene rwarī na mīthingi ikūmi na rīrī, na igūrū rīayo ikaandīkwo marīitwa ma atūmwō arīa ikūmi na eerī a Gatūrūme. **15** Nake mūraika ūcio wanjarīirīe aarī na rūthanju rwa thahabu rwa gūthima itūūra rīu inene, o na ihingo ciarīo, na thingo ciarīo. **16** Narīo itūūra rīu inene rīakītwo rīiganaine mīena yothe, ūraihu warīo ūkaiganana na wariī warīo. Nīathimire itūūra rīu inene na rūthanju rūu, na akīona atī rīarī na ūraihu wa kilomita ta 2,200, ūkaiganana na wariī warīo, na kwambata na igūrū kwarīo. **17** Ningī agīthima rūthingo rwarīo, na ūtungu waruo ūgīkorwo warī mīkono igana rīmwe na mīrongo īna na īna, rūthimītwo na gīthimi kīa mūdū, na no kīo mūraika aahūthagīra. **18** Rūthingo rūu rwakītwo na njathibi, narīo itūūra rīu inene rīakītwo na thahabu rīrīa therie, īgathera o ta gīcicio. **19** Nayo mīthingi īyo ya thingo cia

itūūra rīu inene yagemetio na mīthemba yothe ya mahiga ma goro. Mūthingi wa mbere warī wa njathibi, na wa keerī warī wa yakuti írīa ya bururu, na wa gatatū warī wa yacimu, na wa kana warī wa thumarati, 20 na wa gatano warī wa onigithi, na wa gatandatū warī wa wakiki ūrīa mūtune, na wa mūgwanja warī wa yakuti írīa íhaana thahabu, na wa kanana warī wa thabaricandi, na wa kenda warī wa yakuti írīa íhaana ngoikoni, na wa ikūmi warī wa wakiki ūrīa ūhaana nyeki nduru, na wa ikūmi na ímwe warī wa wakiki ūrīa wa bururu, na wa ikūmi na igírī warī wa amethuthito. 21 Nacio ihingo iria ikūmi na igírī nī ruru ikūmi na igírī, o kihingo gīathondeketwo na ruru ímwe. Nayo njīra írīa nene ya itūūra rīu inene yarī ya thahabu therie, yonithanagia mwena ūrīa ūngī ta gīcicio. 22 Na gūtírī hekarū ndonire kūu itūūra-inī rīu inene, tondū Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe na Gatūrūme nīo hekarū yakuo. 23 Itūūra rīu inene rītibataire nī kwarīrwo nī rīua kana mweri, nīgūkorwo riiri wa Ngai nīūrīheaga ūtheri, nake Gatūrūme nīwe tawa warīo. 24 Nacio ndūrīrī igaathiiaga na ūtheri warīo, nao athamaki a thī marehe riiri wao thīinī warīo. 25 Gūtírī mūthenya o na ūmwe ihingo ciarīo ikaahingwo, nīgūkorwo kūu gūtigakorwo na ūtukū. 26 Na nīkuo makaarehe riiri na gītīo cia ndūrīrī. 27 Gūtírī kīndū gītārī gītheru gīgaatoonya itūūra rīu o narī, o na kana mūdū o wothe ūrīa wīkaga maūdū ma njono kana ma maheeni. O tiga arīa marītwa mao mandikītwo ibuku-inī rīrīa rīa Gatūrūme rīa muoyo.

22 Ningī mūraika ūcio akinyonia rūū rwa maaī ma muoyo, makembu na makahenia o ta gīcicio, rūgītherera ruumīte gītī-inī kīa ūnene kīa Ngai na gīa Gatūrūme 2 rūikūrūkiire gatagatī ka njīra írīa nene ya itūūra inene. Mīena yeerī ya rūū rūu, o mwena warī na mūtī wa muoyo, nāguo waciaraga matunda mīthemba ikūmi na īrī, ūgaciaraga maciaro maguo o mweri. Namo mathangū ma mūtī ūcio maarī ma kūhonia andū a ndūrīrī. 3 Gūtigacooka kūgīa na kīrumi o na kīrīkū. Gītī-kīa-ūnene kīa Ngai na gīa Gatūrūme gīgaakorwo kūu thīinī wa itūūra inene, nacio ndungata

ciake nīkamūtungatagīra. 4 Nacio nīkoonaga ūthiū wake, narīo rītwa rīake rīkandīkwo ithiithi-inī ciao. 5 Gūtigacooka kūgīa ūtukū. Nao matikabatario nī ūtheri wa tawa o na kana ūtheri wa rīua, nīgūkorwo Mwathani Ngai nīwe ūgaatuika ūtheri wao. Nao magaaathamaka tene na tene. (aiōn g165) 6 Nake mūraika ūcio akīnjīra atīrī, “Ciugo icio nī cia kwīhokwo, na nī cia ma. Nake Mwathani, o we Ngai wa maroho ma anabii, nīatūmire mūraika wake nīguo onie ndungata ciake maūdū marīa arī o nginya mekīke ica ikuhī.” 7 “Na rīrī, nīngūka o narua! Kūrathimwo nī mūdū ūrīa ūrūmītīe ciugo cia ūrathi ūrīa ūrī ibuku-inī rīrī.” 8 Nī, Johana-rī, nī nī ndaiguire na ngīona maūdū macio. Na rīrīa ndaarīkirie kūmaigua o na kūmona-rī, ngīgwa thī magūrū-inī ma mūraika ūcio wanyonagia maūdū macio ndīmūhoee. 9 No akīnjīra atīrī, “Tiga gwīka ūguo! O na nī ndī ndungata hamwe nawe, na hamwe na arīu na aarī a thoguo arīa anabii, na arīa othe marūmītīe ciugo cia ibuku rīrī. Hooya Ngai arī we!” 10 Agīcocoa akīnjīra atīrī, “Ndūkahingīrīrie ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī, nīgūkorwo ihinda nīrīkuhīrīrie. 11 Mūdū ūrīa wīkaga ūuru nīathī na mbere gwīka ūuru, nake ūrīa kīmaramari athī na mbere na kūmaramara; na ūrīa wīkaga ūrīa kwagīrīrie athī na mbere gwīka ūrīa kwagīrīrie; ningī ūrīa mūtheru agīthī na mbere gūtūika mūtheru.” 12 “Na rīrī, ngūka o narua! Nakīo kīheo gīakwa ndī nakīo, na ngaathe o mūdū kūrīngana na ūrīa aneeka. 13 Nī nī nī Alifa na Omega, wa Mbere na wa Kūrīgīrīria, ningī Kīambīrīria o na Kīrīkīo. 14 “Kūrathimwo-rī, nī arīa mathambītīe nguo ciao, nīguo magīe na rūtha rwa gūkinya mūtī-inī wa muoyo na matoonyere ihingo-inī makinye thīinī wa itūūra rīu. 15 Nakuo kūu nja gūgaikarwo nī magui, na arogi, na ahūūrī ūmaraya, na oragani, na ahoō mīhianano, na mūdū ūrīa wothe wendete maūdū ma maheeni na akamekaga. 16 “Nī, Jesū, nīndūmīte mūraika wakwa agūkinyīrie ūira ūyū nī ūndū wa makanitha. Nī nī nī Thuuna na Rūciaro rwa Daudi, na nī nī Njata írīa ngengu ya Rūciinī tene.” 17 Nake Roho o na mūhiki mekuuga atīrī, “Ūka!” Nake ūrīa ūkūigua nīoige atīrī, “Ūka!”

Mündū o wothe mūnyootu, nōke; na ūrīa wothe ūkwenda, nīamūkīre kīheo kīrīa kīa maaī ma muoyo, atekūgūra. **18** Ngūkaania mündū o wothe ūrīa ūkūigua ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī atīrī: Mündū o wothe angīciongerera ūndū, Ngai nīakamuongerera mīthiro īrīa ītaarīirio thīinī wa ibuku rīrī. **19** Na mündū o na ūrīkū angīkeeheria ciugo thīinī wa ibuku rīrī rīa ūrathi, Ngai nīakamwehereria igai rīake kuuma mūtī-inī wa muoyo, o na kuuma itūūra-inī rīu itheru, iria itaarīirio thīinī wa ibuku rīrī. **20** Ūrīa ūroimbūra maündū macio ekuuga atīrī, “ī nīguo, ngūūka o narua.” Amenī. Ūka, Mwathani Jesū! **21** Wega wa Mwathani Jesū ūrogīa na andū a Ngai. Amenī.

Ng'iona Itũũra rĩrĩa Itheru, Jerusalemu ĩrĩa njerũ, rĩgĩkũrũka riumĩte igũrũ kwa Ngai, rĩhaarĩrio ta mũhiki agemeirio mũthuriwe. Ningĩ ngĩgwa mũgambo mũnene uumĩte gĩĩ-inĩ-kĩa-ũnene, ũkiuga aĩrĩ, "Rĩu gĩikaro kĩa Ngai kĩrĩ hamwe na andũ, nake nĩegũtũũrania nao. Megũtuĩka andũ ake, nake Ngai we Mwene aĩkoragwo hamwe nao, na atuĩke Ngai wao.

Kũguũrĩrio 21:2-3

Reader's Guide

Kikuyu at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Kikuyu at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Gikuyu---Kikuyu/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Aroma 10:7
Kūguūrīrio 9:1
Kūguūrīrio 9:2
Kūguūrīrio 9:11
Kūguūrīrio 11:7
Kūguūrīrio 17:8
Kūguūrīrio 20:1
Kūguūrīrio 20:3

aidios

Aroma 1:20
Judasi 1:6

aīōn

Mathayo 12:32
Mathayo 13:22
Mathayo 13:39
Mathayo 13:40
Mathayo 13:49
Mathayo 21:19
Mathayo 24:3
Mathayo 28:20
Mariko 3:29
Mariko 4:19
Mariko 10:30
Mariko 11:14
Luka 1:33
Luka 1:55
Luka 1:70
Luka 16:8
Luka 18:30
Luka 20:34
Luka 20:35
Johana 4:14
Johana 6:51
Johana 6:58
Johana 8:35
Johana 8:51
Johana 8:52
Johana 9:32
Johana 10:28
Johana 11:26
Johana 12:34
Johana 13:8
Johana 14:16

Atūmwō 3:21
Atūmwō 15:18
Aroma 1:25
Aroma 9:5
Aroma 11:36
Aroma 12:2
Aroma 16:27
1 Akorinitho 1:20
1 Akorinitho 2:6
1 Akorinitho 2:7
1 Akorinitho 2:8
1 Akorinitho 3:18
1 Akorinitho 8:13
1 Akorinitho 10:11
2 Akorinitho 4:4
2 Akorinitho 9:9
2 Akorinitho 11:31
Agalatia 1:4
Agalatia 1:5
Aefeso 1:21
Aefeso 2:2
Aefeso 2:7
Aefeso 3:9
Aefeso 3:11
Aefeso 3:21
Aefeso 6:12
Afilipi 4:20
Akolosai 1:26
1 Timotheo 1:17
1 Timotheo 6:17
2 Timotheo 4:10
2 Timotheo 4:18
Tito 2:12
Ahibirania 1:2
Ahibirania 1:8
Ahibirania 5:6
Ahibirania 6:5
Ahibirania 6:20
Ahibirania 7:17
Ahibirania 7:21
Ahibirania 7:24
Ahibirania 7:28
Ahibirania 9:26
Ahibirania 11:3
Ahibirania 13:8
Ahibirania 13:21
1 Petero 1:23

1 Petero 1:25
1 Petero 4:11
1 Petero 5:11
2 Petero 3:18
1 Johana 2:17
2 Johana 1:2
Judasi 1:13
Judasi 1:25
Kūguūrīrio 1:6
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 4:9
Kūguūrīrio 4:10
Kūguūrīrio 5:13
Kūguūrīrio 7:12
Kūguūrīrio 10:6
Kūguūrīrio 11:15
Kūguūrīrio 14:11
Kūguūrīrio 15:7
Kūguūrīrio 19:3
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 22:5

aīōnios

Mathayo 18:8
Mathayo 19:16
Mathayo 19:29
Mathayo 25:41
Mathayo 25:46
Mariko 3:29
Mariko 10:17
Mariko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Johana 3:15
Johana 3:16
Johana 3:36
Johana 4:14
Johana 4:36
Johana 5:24
Johana 5:39
Johana 6:27
Johana 6:40
Johana 6:47
Johana 6:54
Johana 6:68

Johana 10:28
Johana 12:25
Johana 12:50
Johana 17:2
Johana 17:3
Atūmwō 13:46
Atūmwō 13:48
Aroma 2:7
Aroma 5:21
Aroma 6:22
Aroma 6:23
Aroma 16:25
Aroma 16:26
2 Akorinitho 4:17
2 Akorinitho 4:18
2 Akorinitho 5:1
Agalatia 6:8
2 Athesalonike 1:9
2 Athesalonike 2:16
1 Timotheo 1:16
1 Timotheo 6:12
1 Timotheo 6:16
2 Timotheo 1:9
2 Timotheo 2:10
Tito 1:2
Tito 3:7
Filemona 1:15
Ahibirania 5:9
Ahibirania 6:2
Ahibirania 9:12
Ahibirania 9:14
Ahibirania 9:15
Ahibirania 13:20
1 Petero 5:10
2 Petero 1:11
1 Johana 1:2
1 Johana 2:25
1 Johana 3:15
1 Johana 5:11
1 Johana 5:13
1 Johana 5:20
Judasi 1:7
Judasi 1:21
Kūguūrīrio 14:6

eleēsē

Aroma 11:32

Geenna

Mathayo 5:22
Mathayo 5:29
Mathayo 5:30
Mathayo 10:28
Mathayo 18:9
Mathayo 23:15
Mathayo 23:33
Mariko 9:43*

Mariko 9:45
Mariko 9:47
Luka 12:5
Jakubu 3:6

Hadēs

Mathayo 11:23
Mathayo 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Atūmwō 2:27
Atūmwō 2:31
1 Akorinitho 15:55
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 6:8
Kūguūrīrio 20:13
Kūguūrīrio 20:14

Limnē Pyr

Kūguūrīrio 19:20
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 20:14
Kūguūrīrio 20:15
Kūguūrīrio 21:8

Sheol

Kīambīrīria 37:35
Kīambīrīria 42:38
Kīambīrīria 44:29
Kīambīrīria 44:31
Ndari 16:30
Ndari 16:33
Gūcookerithia 32:22
1 Samūeli 2:6
2 Samūeli 22:6
1 Athamaki 2:6
1 Athamaki 2:9
Ayubu 7:9
Ayubu 11:8
Ayubu 14:13
Ayubu 17:13
Ayubu 17:16
Ayubu 21:13
Ayubu 24:19
Ayubu 26:6
Thaburi 6:5
Thaburi 9:17
Thaburi 16:10
Thaburi 18:5
Thaburi 30:3
Thaburi 31:17
Thaburi 49:14
Thaburi 49:15
Thaburi 55:15
Thaburi 86:13
Thaburi 88:3
Thaburi 89:48

Thaburi 116:3
Thaburi 139:8
Thaburi 141:7
Thimo 1:12
Thimo 5:5
Thimo 7:27
Thimo 9:18
Thimo 15:11
Thimo 15:24
Thimo 23:14
Thimo 27:20
Thimo 30:16
Kohemothu 9:10

Rwimbo 8:6
Isaia 5:14
Isaia 7:11
Isaia 14:9
Isaia 14:11
Isaia 14:15
Isaia 28:15
Isaia 28:18
Isaia 38:10
Isaia 38:18
Isaia 57:9

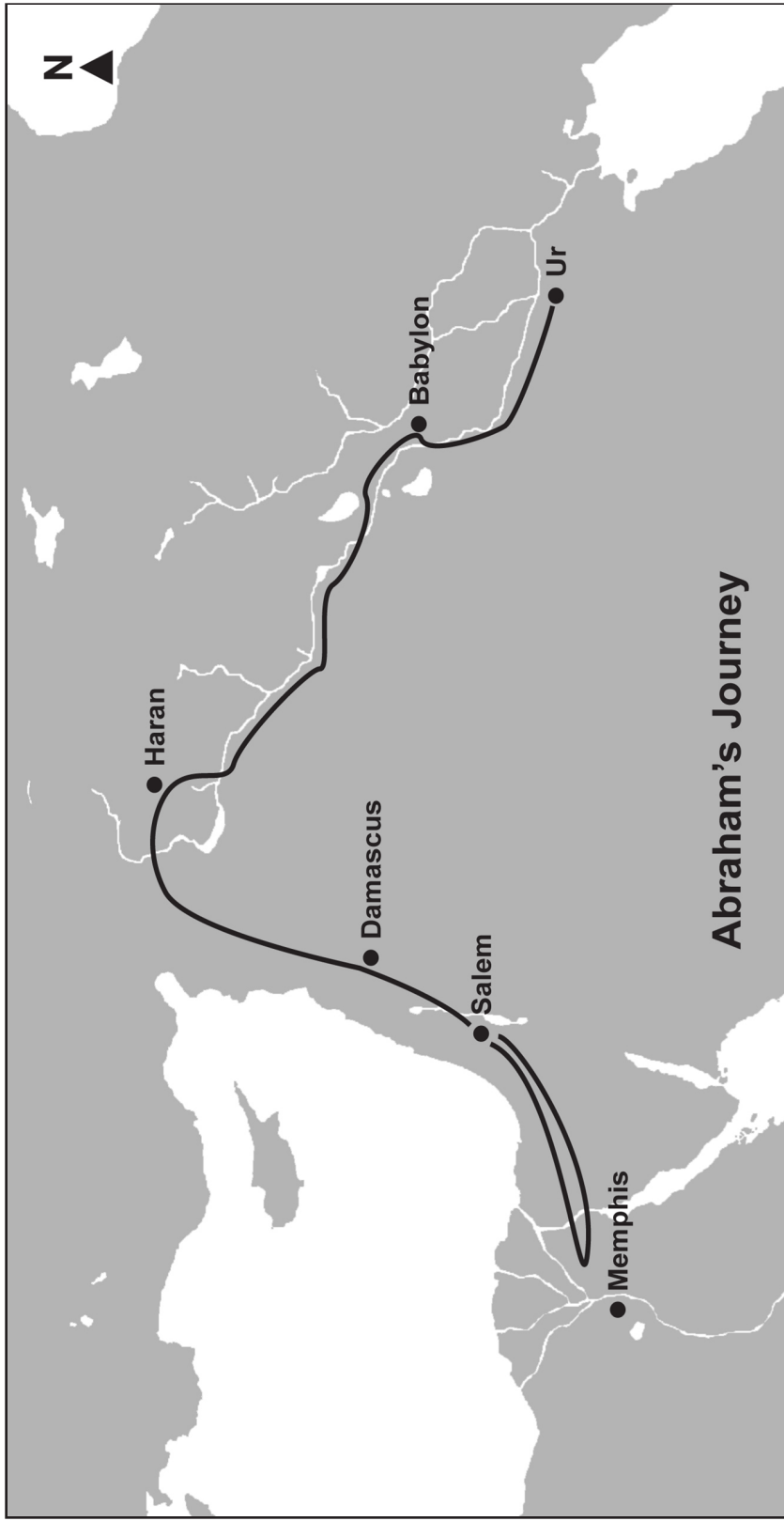
Ezekieli 31:15
Ezekieli 31:16
Ezekieli 31:17
Ezekieli 32:21
Ezekieli 32:27
Hosea 13:14
Amosi 9:2
Jona 2:2
Habakuku 2:5

Tartaroō

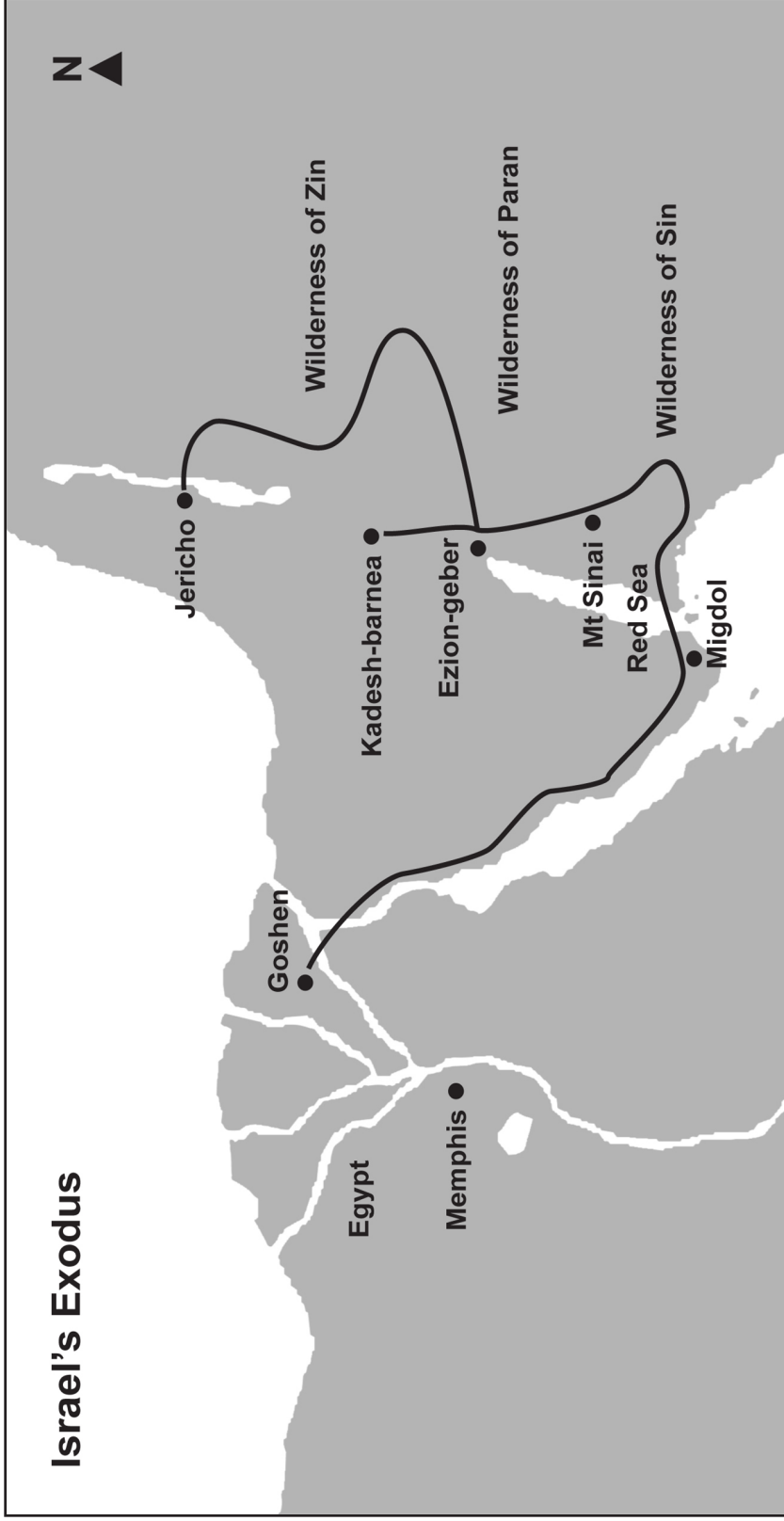
2 Petero 2:4

Questioned

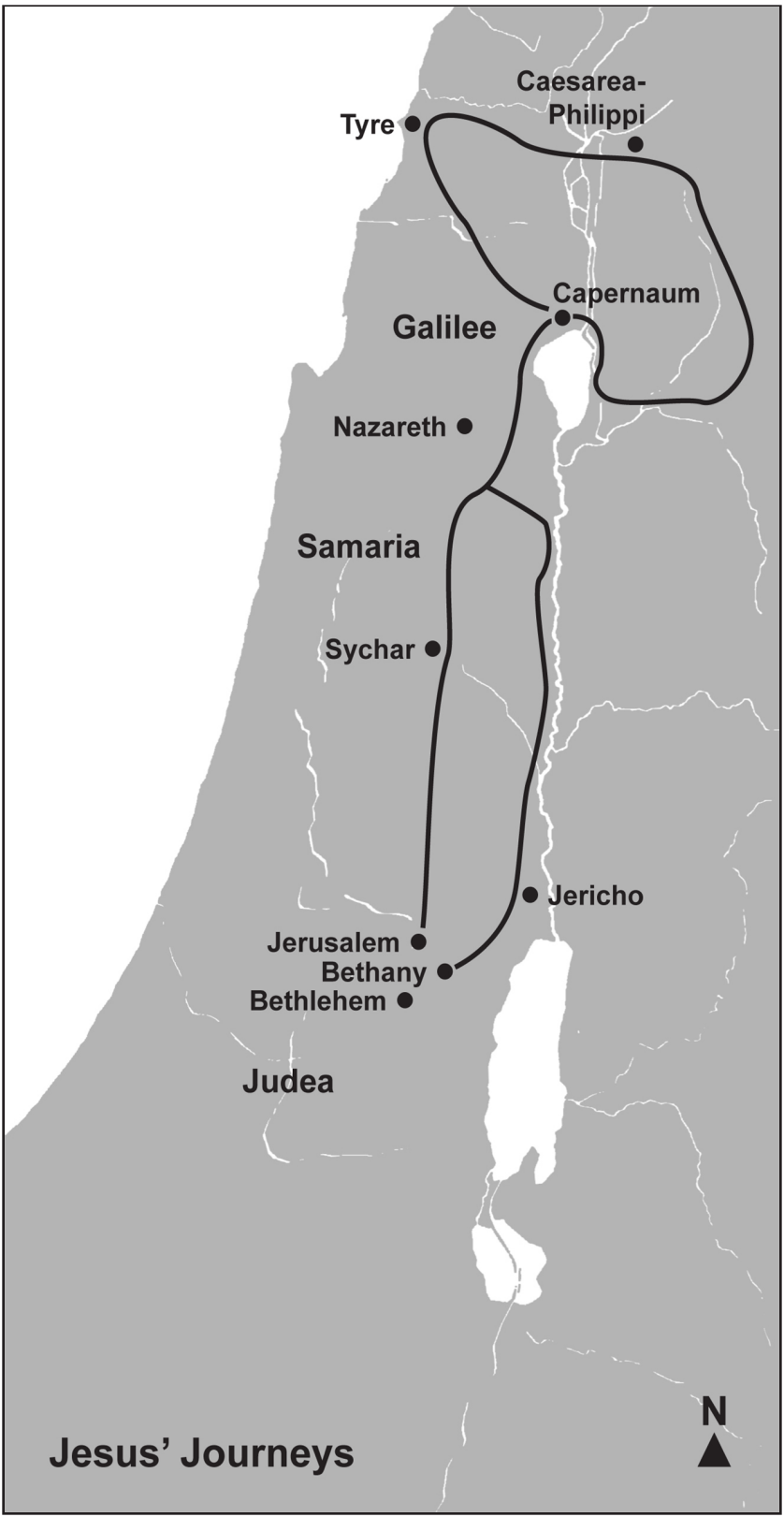
2 Petero 2:17

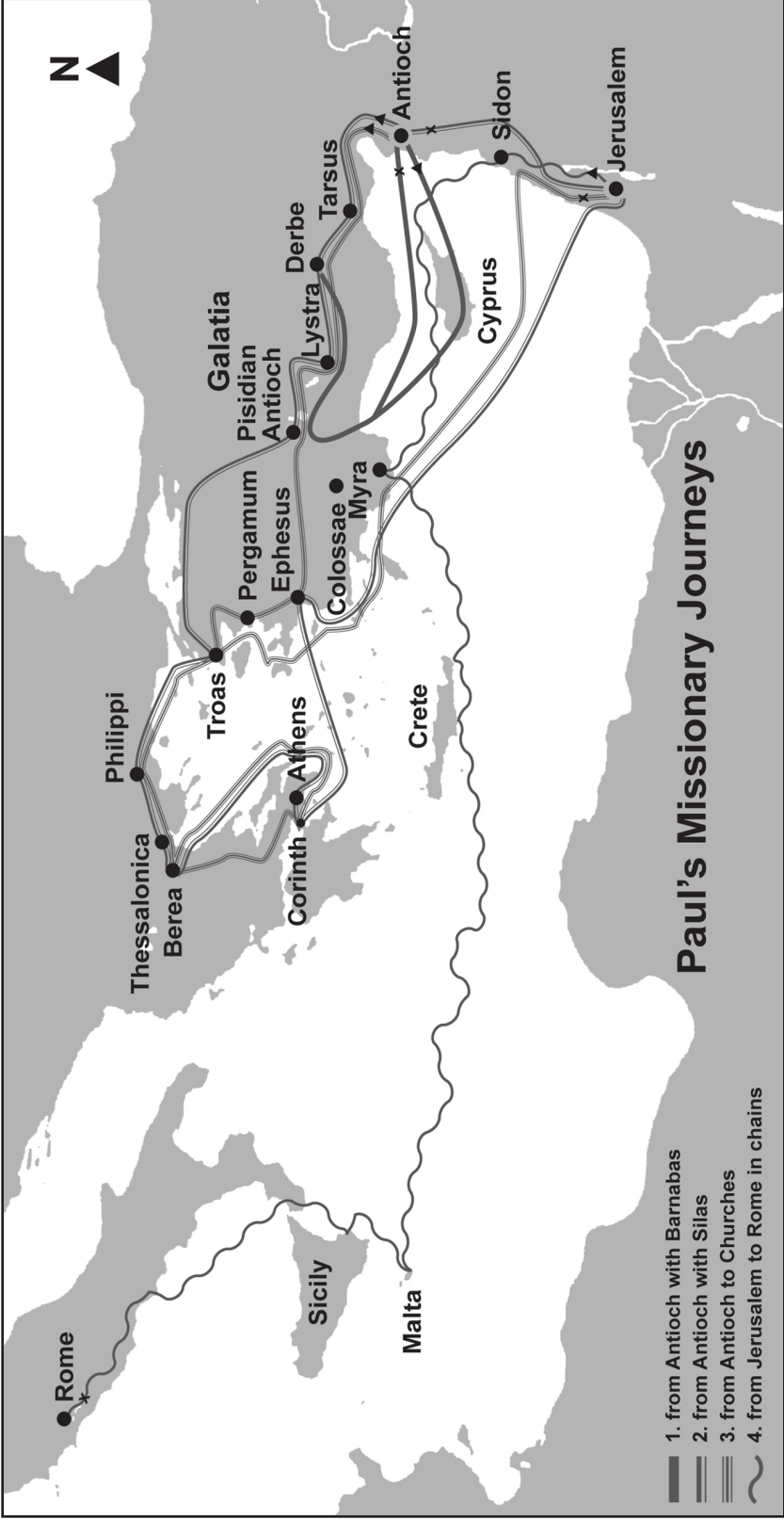
Nĩ ãndũ wa gwĩĩkia-ĩ, Iburahĩmu rĩĩra eetinwo athĩĩ bũũri ũĩra aaheagwo ũtũĩke igai rĩake, nĩathĩkire na agĩthĩ, o na akorwo ndaamenyaga kũĩra aathĩaga. - Ahibirania 11:8

Ri'ra Fira'uni aarekereire andu a Israeli mathi'i-ri, Ngai ndaamatongoreire njira-ini ya kuhitukira bururi wa Afilisi, o na gutuika iyo n'yo ya'ri njira iri nguhi. Nigukorwo Ngai oigire a'ri, "Mang'cemanja na mbaara-ri, maahota kwiricukwo, maccoko bururi wa Misiri." - Thamaa 13:17

Nĩgũkorwo o na Mũrũ wa Mũndũ ndookire gũtungatĩrwo, no ookire gũtungata na arute muoyo wake nĩguo aĩthe thogora wa gũkũtura andũ aingĩ. - Mariko 10:45

Nĩ nĩ Paũlũ, ndungata ya Kristũ Jesũ, o nĩ njĩritũwo ndũike mũtũmwo, na ngaamũmwo hunjagie Ũhoro-ũrĩa-Mwega wa Ngai, - Atoma 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Uusher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

- 1956 Christ returns for his people
- 1956 Jim Elliot martyrd in Ecuador
- 1830 John Williams reaches Polynesia
- 1731 Zinzendorf leads Moravian mission
- 1614 Japanese kill 40,000 Christians
- 1572 Jesuits reach Mexico
- 1517 Martin Luther leads Reformation
- 1455 Gutenberg prints first Bible
- 1323 Franciscans reach Sumatra
- 1276 Ramon Llull trains missionaries
- 1100 Crusades tarnish the church
- 1054 The Great Schism
- 997 Adalbert martyrd in Prussia
- 864 Bulgarian Prince Boris converts
- 716 Boniface reaches Germany
- 635 Alopen reaches China
- 569 Longinus reaches Alodia / Sudan
- 432 Saint Patrick reaches Ireland
- 397 Carthage ratifies Bible Canon
- 341 Ulfilas reaches Goth / Romania
- 325 Niceae proclaims God is Trinity
- 250 Denis reaches Paris, France
- 197 Tertullian writes Christian literature
- 70 Titus destroys the Jewish Temple
- 61 Paul imprisoned in Rome, Italy
- 52 Thomas reaches Malabar, India
- 39 Peter reaches Gentile Cornelius
- 33 Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we? ▶			Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful? ▶			Romans 5:12-19	
Where are we? ◀			Innocence	
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.
Who are we? ▶	God	Father	John 10:30	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden
		Son	God's perfect fellowship	
		Holy Spirit		
	Mankind	Living	Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels
		Deceased believing		
		Deceased unbelieving		
	Angels	Holy		
		Imprisoned		
		Fugitive		
		First Beast		
		False Prophet		
		Satan		
Why are we? ▶			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God's image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?

Fallen				Glory
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
John 8:58 Pre-incarnate	John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise		
Psalm 139:7 Everywhere	John 14:17 Living in believers			
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth				
Luke 16:22 Blessed in Paradise				
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command				
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				
			Revelation 20:13 Thalaasa	Matthew 25:41 Revelation 20:10
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			Revelation 19:20 Lake of Fire	Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
			Revelation 20:2 Abyss	

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Kikuyu at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. Jesus said, *"You did not choose me, but I chose you,"* John 15:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

World Nations

NI ūndū ūcio thīī mūgatūme andū a ndūrīī cíothe matūike arutwo akwa, mūkūmabatithagia thīīnī wa rītīwa rīa lthe na rīa Mūrū na rīa Roho Mūtheru, - Mathayo 28:19

